

שבוע פרשת האזינו - שבת שובה

(17 - 23 September 2023)

ב' - ה' תשרי תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויחיים בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נְשֵׂאתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שֹׁפְתָהּ אֶל יְד גְּבַרְתָּהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנַנּוּ יְיָ חֲנַנּוּ
כִּי רַב שְׂבַעְנוּ בּוֹז: ד רַב־תְּשַׁבְּעָה לָּהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
יוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׂמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְכְּדָה:
ב עַמְדוֹת, הֵיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָהּ כְּעִיר, שֶׁחֲבָרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שֶׁשָּׂם עָלָיו שְׂבָטִים
שְׂבָטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה,
יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׂאֵלוּ,
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹוּ אֶהְבִּידָהּ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחֵילֶיךָ
שְׁלוֹה, בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָּא
שְׁלוֹם כָּךְ: ט לְמַעַן, בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

תחילת זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת, ה' תשרי
(נוהגים לקדש במוצאי יום הכיפורים)

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

ש"ב הווי"ח אי"א נו"נ בנש"ק
מוה"ר שמואל אבא שי

שלום וברכה!

איש תודה ובשורה אנכי היום להודיע אשר הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר בנימין אלי' שי' גאראדעצקי הביא את הספר תורה, כיומים לפני ראש השנה, וביום ראש השנה עלייתי בה לתורה למפטיר היום, ותנוח דעת כבודו כמו שהניח את דעתו.

וי"ה"ר מהשי"ת לזכות את כל אחד מאתנו לגרום נחת רוח איש לרעהו ולעשות את זה מתוך בריאות הנכונה ומתוך שמחה.

בתודה וברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 252..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 253..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 256..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 259..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 259..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 261..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 262..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 263..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 264..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 265..... רשימת המאסר
 267..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 75..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 77..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 214..... נביאים וכתובים.
 223..... עין יעקב - מסכת ברכות
 268..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 269..... חומש לקריאה בציבור.
 277..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 278..... לוח זמנים
 279..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה זה היום תחילת מעשיך, יום ב' דר"ה ה'תשל"ג..... 5
 ד"ה שובה ישראל, יום ה' פ' האזינו, וא"ו תשרי, ה'תשל"ג..... 11
 ד"ה שובה ישראל, ש"פ האזינו, ח' תשרי ה'תשל"ג..... 17

התנועדות

- מכתב כללי, וא"ו תשרי, ה'תשל"ג..... 27
 שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ג..... 30
 שיחת יום ה' פרשת האזינו, וא"ו תשרי, ה'תשל"ג..... 32
 שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי ה'תשל"ג..... 48

לקוטי שיחות

- אגרת התשובה, כרך יט, ב..... 62
 האזינו, שבת תשובה, כרך כד..... 68

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת האזינו..... 78
 לוח לתהלים היומי..... 96
 תניא יומי..... 97
 לוח 'היום יום'..... 111

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 114
 שלושה פרקים ליום..... 118
 פרק אחד ליום..... 184
 ספר המצוות..... 208

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת מגילה..... 216
 גמרא עם ביאור - מסכת קידושין..... 224
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 253

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בתפילת מוסף של ראש-השנה אומרים:

35 הם במחשבה יש לאדם מעלה וקדימה על שאר הנבראים. אָבֵל כָּפִי
36 שֶׁהִבְרִיָאָה בָּאָה בְּפֹעֵל, מְעַשֵּׂיךָ, במציאות בעולם, הָרִי זֶה
37 בְּסֵדֶר מְסוּדָר שֶׁל קְדִימָה וְאַחֲוֹר, תְּחִילָה וְסוֹף ולא ב'סקירה'
38 אחת הכוללת את כל הנבראים. וְעַל פִּי זֶה יוֹקֵשָׁה אֵיךְ נִקְרָא יוֹם

2 זֶה הַיּוֹם יוֹם רֵאש־הַשָּׁנָה הוּא תְּחִלַּת מְעַשֵּׂיךָ¹ התחלת מעשיו של
3 הקדוש ברוך הוא כבריאת העולם. וְצָרִיךְ לְהִבִּין², הָרִי כִּכ"ה
4 בְּאֵלּוּל נִבְרָא הָעוֹלָם³, כפי שמובא בכמה מדרשים וְאֵילּוּ רֵאשׁ

בס"ד. יום ב' דראש השנה*, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

1 זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מְעַשֵּׂיךָ¹. וְצָרִיךְ לְהִבִּין², הָרִי
2 כִּכ"ה בְּאֵלּוּל נִבְרָא הָעוֹלָם³, וְאֵילּוּ רֵאשׁ
3 הַשָּׁנָה הוּא יוֹם בְּרֹא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, יוֹם שְׁשִׁי
4 לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְלָמָּה נִקְרָא תְּחִלַּת מְעַשֵּׂיךָ.
5 וְכִיּוֹתֵר יוֹקֵשָׁה מָה שֶׁנִּקְרָא תְּחִלַּת (דְּבַחֲנִית)
6 מְעַשֵּׂיךָ, הַיּוֹם, כְּפִי שֶׁהִבְרִיָאָה הִיא בְּפֹעֵל,
7 בְּאוֹרוֹת פְּנִימִיִּים דְּסֵדֶר הַשְּׁתַלְשׁוֹת כו'. דְּהִנְהוּ,
8 בְּשִׁלְמָא בְּדַרְגָּא נְעֻלִית יוֹתֵר מִבְּחִינַת מְעַשֵּׂיךָ,
9 כְּפִי שֶׁהִבְרִיָאָה הִיא בְּבַחֲנִינַת הַמְחֻשְׁבָּה, הָרִי בִּינּוֹן
10 שְׁשָׁם נִסְקָרִים כּוּלָם בְּסִקְרִיָה אַחַת⁴, שְׁיִיךְ לוֹמַר
11 שֶׁהָאָדָם הוּא בְּבַחֲנִינַת תְּחִילָה. אָבֵל כָּפִי
12 שֶׁהִבְרִיָאָה בָּאָה בְּפֹעֵל, מְעַשֵּׂיךָ, הָרִי זֶה בְּסֵדֶר
13 מְסוּדָר שֶׁל קְדִימָה וְאַחֲוֹר, תְּחִילָה וְסוֹף. וְעַל פִּי
14 זֶה יוֹקֵשָׁה אֵיךְ נִקְרָא יוֹם בְּרֹא אָדָם הָרֵאשׁוֹן
15 תְּחִלַּת מְעַשֵּׂיךָ, הָרִי אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא אַחֲוֹר
16 לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, דְּלָא אֲבָרִי עַד מְעַלִּי שְׁבַתָּא⁵.

5 הַשָּׁנָה א' בחשוי הוא יום בְּרֹא
6 אָדָם הָרֵאשׁוֹן, יוֹם בְּרִיאַת הָאָדָם
7 הוּא יוֹם שְׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה
8 בְּרֵאשִׁית, וכיון שלא מדובר ביום
9 הראשון למעשה בראשית אלא ביום
10 השישי, נשאלת השאלה וְלָמָּה
11 נִקְרָא תְּחִלַּת מְעַשֵּׂיךָ? ?
12 וכיוותר יוקשה מה שֶׁנִּקְרָא
13 תְּחִלַּת (דְּבַחֲנִית) מְעַשֵּׂיךָ,
14 הַיּוֹם, כְּפִי שֶׁהִבְרִיָאָה הִיא
15 בְּפֹעֵל, בְּאוֹרוֹת פְּנִימִיִּים
16 כמבואר בחסידות יש אורות אלוניים
17 המאירים על העולמות ועל הנבראים
18 בדרך 'מקוף' למעלה מבלי להתלבש
19 בעולמות ובנבראים בהתלבשות
20 פנימית ויש אורות פנימיים דְּפִדְר
21 הַשְּׁתַלְשׁוֹת של ירידת והמשכת
22 האור האלוני לברוא עולמות ונבראים
23 מוגבלים כו'. דְּהִנְהוּ, בְּשִׁלְמָא
24 מילולית בשלום, כלומר הדבר מובן
25 ומתקבל בְּדַרְגָּא נְעֻלִית יוֹתֵר
26 מִבְּחִינַת מְעַשֵּׂיךָ, כְּפִי
27 שֶׁהִבְרִיָאָה הִיא בְּבַחֲנִינַת
28 הַמְחֻשְׁבָּה האלונית העליונה, הָרִי
29 בִּינּוֹן שְׁשָׁם בבחינת המחשבה
30 נִסְקָרִים כּוּלָם כל הנבראים מכל
31 הדרגות בְּסִקְרִיָה אַחַת⁴ כללית, כי
32 אין שם התלבשות פנימית בכל נברא
33 בפרט שְׁיִיךְ לוֹמַר שֶׁהָאָדָם הוּא
34 בְּבַחֲנִינַת תְּחִילָה כי כפי שהדברים

17 וְאֵיךְ שְׁשָׁעִם הַדְּבָר הוּא פְּדִי שְׁיִכְנִס לְסַעֲוֵדָה מִדְּ
18 (כְּפִירוּשׁ רַש"י, שְׁיִמְצָא הַפֶּל מוֹכֵן), הָרִי סֵדֶר הִבְרִיָאָה בְּפֹעֵל הִיָּה בְּאוֹפֵן
19 שֶׁהָאָדָם נִבְרָא בְּסוֹף, וְאִם כֵּן, לָמָּה נִקְרָא יוֹם בְּרֹא אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּשָׁם תְּחִלַּת
20 מְעַשֵּׂיךָ.

21 (ב) וְנִקְוֵדַת הַבִּיאור בְּזֶה, שְׁכַלְלוֹת הַעֲנִינָן דְּמַעֲשֵׂיךָ הוּא לְפִי שְׁנַתְּאָה הַקְּב"ה

(* ראשי-פרקים בלבד (המור"ל). 1) תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א). 2) ראה לקו"ת נצבים מזו, ג. נא, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי נצבים ע' תתמ. ובכ"מ. 3) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פסקא כג (בחודש השביעי). יל"ש פינחס רמז תשפב. תוד"ה לתקופות – ר"ה ת, א. 4) ר"ה יח, א. וראה ד"ה והי' אמונת עתך תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' לו ואילך). ובכ"מ. 5) ברכות סא, א. 6) סנהדרין לח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּתְּחִינּוֹתַי** 7, הקדוש ברוך הוא רצה שדוקא העולמות התחוננים, ובמיוחד
 2 העולם הזה הגשמי שהוא העולם התחתון והנחות ביותר מבחינה רוחנית יהיה
 3 מקום ראוי לו 'לדור' בו, היינו שדוקא בו יהיה גילוי אלוקות והשראת השכינה
 4 **וּכְמֵאֲמַר רַז"ל** 8 במדרש **עַל הַפְּסוּקִים** 9 'בשיר השירים' **שׁוֹקֵינוּ**
 5 **עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, שׁוֹקֵינוּ זֶה הָעוֹלָם**
 6 **שֶׁנֶּשְׂתוֹקֵק** בדומה ללשון המדרש
 7 הנוכר 'נתאהו' הקב"ה לבראותו,
 8 **עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, שֶׁהַעֲמִיד כָּל**
 9 **מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית לְשֵׁשֶׁה**
 10 **יָמִים, וְהֵינּוּ, שֶׁהָעוֹלָם כְּפִי**
 11 **שֶׁנֶּשְׂאָר בְּמַעֲמַד וּמַצָּב שֶׁל**
 12 **תַּחְתּוֹן,** ולא שיתעלה ויחדל מלהיות
 13 תחתון **יִהְיֶה דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ,** וְהֵרִי עֲנֵן הַדִּירָה
 14 **וְהֵרִי עֲנֵן הַדִּירָה הוּא שֶׁבָּה**
 15 **נִמְצָא הַדָּר בָּה (לֹא בְּהָעֲלָם,**
 16 **אֲלָא) בְּגִילּוֹי דְּוָקָא,** על-דרך
 17 דירת האדם שבביתו נמצא האדם
 18 בגילוי ואינו מתכסה ומתעלם וְהֵינּוּ,
 19 ומשמעות הדברים שהעולם הזה יהיה
 20 דירה לקדוש-ברוך-הוא היא **שִׁיְהִיָּה**
 21 **נִיכָר בְּעוֹלָם** בגלוי **שֶׁהוּא**
 22 **מַעֲשֵׂיךְ,** בריאה שברא הקדוש ברוך
 23 הוא **כְּפִי שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד לְבוֹא,**
 24 שאז, בימות המשיח, יהיה ניכר בגלוי
 25 בעולם שהקדוש-ברוך-הוא הוא בורא
 26 העולם, וקיום העולם הוא מהחיות
 27 האלוקות שמחיה ומקיימת אותו **כְּמוֹ**
 28 **שֶׁכְּתוּב** 10 **בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל לְעֵתִיד**
 29 **לְבוֹא וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְיָ וְרָאוּ**
 30 **כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי הַיְיָ**
 31 **דִּבֶּר, וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׁגַם עֲכָשְׁיוּ** בזמן הגלות, כאשר אין
 32 גילוי אלוקות בעולם הזה, **יִשְׁנֹו כַּח הַפּוֹעֵל הַבוֹרֵא בְּנִפְעָל** בנבוא,
 33 **כְּתוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב** 11 **עַל הַפְּסוּקִים** 12 בתהילים **לְעוֹלָם הַיְיָ**
 34 **דְּבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם,** כמובא בשער היחוד והאמונה בספר התניא (זה
 35 לשונו שם: "הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים, ופירש הבעל-שם-טוב
 36 זכרוננו-לברכה, כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות
 37 אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל
 38 הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב ודבר אלקינו יקום לעולם ודבריו חיים
 39 וקיימים לעד כו'. כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע חסיושלם, ותחורות
 40 למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל, וכמו קודם מאמר

(7) תנחומא נשא טז. וראה תניא פרק לו. המשך תרס"ו ע' ג [ה ואילך]. (8) במדבר"ר רפ"י. (9) שה"ש ה, טו. (10) ישעי' מ, ה. (11) תניא שעהיוה"א פ"א. (12) תהלים קיט, פט. (13) ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי ספכ"ז. סה"מ תרצ"ו ע' 113. וש"נ. (14) ראה שער האמונה פכ"ה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלב [ח"ד ע' א'רסד. וש"נ]. (15) אבות פ"ד מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שָׁאף שְׂגֵדְלָה בְּיֹתֵר מְעַלְת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁזָהוּ 'חַיֵּי
 2 הָעוֹלָם הַבָּא' הֵם כְּלָלוֹת הָעֵנִיָּן דְּגַן עֲדָן, עַל הַדְּרָגוֹת הַשְּׁנוֹת שֶׁבו
 3 שְׂבֹאוֹפֵן כְּלָלִי הֵם גַּן עֲדָן הַתְּחִתּוֹן וְגַן עֲדָן הָעֲלִיוֹן, שְׁשֵׁם בְּגֵן
 4 עֲדָן הוּא הַשָּׂכָר עַל הָעֲבוּדָה בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה וְקוּיִם הַמְּצוּוֹת בְּעוֹלָם
 5 הַזֶּה, מְכַל מְקוּם, יָפָה שְׁעָה
 6 אַחַת בְּהַשְׂבָּחָה וּמַעֲשֵׂים
 7 טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מְכַל חַיֵּי
 8 הָעוֹלָם הַבָּא, וְכַמְבֹאֵר
 9 בְּאַרְבֵּעַ בְּהַמְשָׁף קְבוּצַת מֵאֲמָרִים
 10 הַמְּתַחֵל בַּפְּסוּק "וְכָכָה" תֵּאֱכֹלוּ
 11 אוֹתוֹ נְעִלִים בְּרַגְלֵיכֶם לְאֲדָמוֹר
 12 מִהַר"ש¹⁶ שְׁזָהוּ לְפִי שְׁהַגּוֹרֵם
 13 הַדְּבָר הַמְּקוֹר וְהַסִּיבָה הוּא חֲזָק
 14 וְנִעְלָה וְנַחֲשֵׁב יוֹתֵר מִהַנְּעִשָׂה
 15 וְנִפְעַל, הַתּוֹצֵאָה מִמְּנֹה, וְהַיֵּינוּ,
 16 שְׁדוֹקָא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה
 17 וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 18 שֶׁהֵם הַדְּבָר הַגּוֹרֵם שֶׁהָעוֹלָם הוּא יְהִי
 19 'דִּירָה' לְאַלְקוּת נְשַׁלְמַת פְּנוּנָה
 20 הַמְּטַרָה וְהַתְּכִילֵת שֶׁל הַבְּרִיאָה.
 21 וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מֵה שְׁיֹם
 22 בְּרֹא אֲדָם הָרֵאשׁוֹן נְקָרָא
 23 תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ, עַל אִף שֶׁזֶה הוּא
 24 הַשִּׁישִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית פִּינּוֹן שְׂאָז
 25 עִם בְּרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן הַתְּחִיל
 26 בְּעוֹלָם הַגִּילּוּי דְּמַעֲשֵׂיךָ,
 27 הַיֵּינוּ, שְׁיִהְיֶה נִיבָר בְּגִילּוּי
 28 בְּכָל הַבְּרִיאָה שְׁזָהוּ מַעֲשֵׂיךָ
 29 שֶׁכָּל הַנְּבִרָאִים הֵם מַעֲשֵׂי שֶׁל הַקְּדוּשׁ
 30 בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא הַבּוֹרָא שֶׁמְהוּוֶה
 31 וּמְחִיָּה וּמְקִיִּים אֶת כָּל הַנְּבִרָאִים, פִּי,
 32 בְּיֹם בְּרֹא אֲדָם הָרֵאשׁוֹן
 33 נַעֲשֵׂה הָעֵנִיָּן דְּהַיְוִי מְלֶךְ גְּאוֹת
 34 לְבָשׁ¹⁷, הִיָּה בִּישׁוּי וְגִילּוּי שֶׁל מַלְכוּת
 35 ה' בְּעוֹלָם עַל יְדֵי זֶה שְׂאָדָם
 36 הָרֵאשׁוֹן הַכְּתִיר אֶת הַקְּב"ה
 37 לְמֶלֶךְ, בְּאֲמָרוֹ לְכָל הַנְּבִרָאִים
 38 בּו בְּיֹם שֶׁנְּבִרָא בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוּהוּ
 39 וְנִכְרַעַה נְבַרְכָּה וְנִבְטַל אֶת עַצְמֹנוּ
 40 לְפָנֵי הַיְוִי עוֹשֵׁנוּ¹⁸ וְנִקְבַל אֶת
 41 מַלְכוּתוֹ עֲלֵינוּ.

42 וְעַל דְּרָף זֶה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּיֹם בְּרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁאֵדָם לְכָל הַנְּבִרָאִים
 43 לְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם נַעֲשֵׂה בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַל יְדֵי בְּנֵי
 44 יִשְׂרָאֵל - אַתֶּם קְרוּיִין אֲדָם¹⁹ (כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא "קְבִירֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
 45 אֵינָן מִטְּמֵאִין בְּאֵחֵל שֶׁנֵּאמַר 'וְאֵתָן צִאֲנֵי צִאֲן מְרֵעִיתִי אָדָם אִתִּי, אַתֶּם קְרוּיִין
 46 אָדָם וְאֵין הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קְרוּיִין
 47 אָדָם", בְּדוּגְמַת אֲדָם הָרֵאשׁוֹן,
 48 וְכַמְאָמַר רַז"ל²⁰ שְׁמֶלֶךְ מְלָכֵי
 49 הַמְּלָכִים הַקְּב"ה טָבַע פֶּל
 50 אֲדָם בְּחוֹתְמוֹ שֶׁל אֲדָם
 51 הָרֵאשׁוֹן כְּדַבְּרֵי הַמְּשֻׁנָּה בַּמַּסְכָּת
 52 סְנַהֲרֵיין עַל כֵּךְ שֶׁהָאָדָם נְבִירָא יְחִידִי,
 53 "... וְלֵהֲדִיר גְּדוּלְתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 54 הוּא אֲדָם טוֹבַע כְּמֵה מְטַבְּעוֹת בְּחוֹתֵם
 55 אַחַד כּוֹלֵן דּוּמִין זֶה לְזוֹה, וּמֶלֶךְ מְלָכֵי
 56 הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טָבַע כָּל
 57 אָדָם בְּחוֹתְמוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְאֵין
 58 אַחַד מֵהֶן דּוּמָה לְחִבְרִיר" וְנִכְיִין
 59 שְׁחוֹתֵם זֶה שֶׁבו טָבַע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 60 הוּא כָּל אָדָם שְׁמִבְטָא אֶת פֶּל
 61 מְצִיאֹתוֹ הוּא חוֹתֵם הַיְוִי,
 62 הַיְוִי זֶה בְּתוֹקֶף מִיּוּחַד כְּמוֹ חוֹתֵם
 63 הַמְּלֶךְ שְׂאֵין לְהַשִּׁיב²¹, כְּמוֹ
 64 שֶׁנֵּאמַר בַּמִּגִּילָת אֶסְתֵר "כִּי כָּתַב אֲשֶׁר
 65 נִכְתַּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנַחֲתוּם בְּטַבְּעַת
 66 הַמֶּלֶךְ אֵין לְהַשִּׁיב", וְלֵא יִכּוֹל לְהִיּוֹת בּו
 67 שִׁינּוּי שְׁנִשְׂאָר תְּמִיד כּוֹי' -
 68 שְׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְכַתִּירִים אֶת
 69 הַקְּב"ה לְמֶלֶךְ, כְּלִשּׁוֹן הַגְּמָרָא
 70 לְגַבֵּי רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁתַּמְלִיכוּנֵי
 71 עֲלֵיכֶם²², עַל יְדֵי עֲבוּדְתֶם שֶׁל
 72 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַבְּלַת עוֹל מְלָכוּת
 73 שְׁמִים כּוֹי', כְּמִשְׁל מְלֶךְ בְּשִׁיר-
 74 וְדָם שְׁבִגֵי הַמְּדִינָה מְכַתִּירִים
 75 אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וּמְבַטְלִים
 76 וְנִכְנְעִים לְפָנָיו עַל יְדֵי זֶה
 77 שְׁמִקְבָּלִים עוֹל מְלָכוּתוֹ
 78 לְעַבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כּוֹי'.
 79 וְלֵאחֲרָי זֶה לְאַחַר שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 80 מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם
 81 בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה, הִרִי הֵם עוֹבְדִים
 82 עֲבוּדְתֶם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה פּוֹלָה

(16) פט"ו (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תיז). (17) תהלים צג, א. (18) שם צה, ו. פרקי דר"א פ"א. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור. (19) יבמות סא, רע"א. (20) סנהדרין לז, סע"א. (21) ע"פ אסתר ח, ח. (22) ר"ה טז, א. לד, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּעֲשִׂית הַדִּירָה** לקדוש ברוך הוא **בַּתְּחִילָה** על יְדֵי קִיּוֹם
 2 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּפִי שֶׁהִתְחִיל כְּבָר** להתקיים רצון ה' לכך שהעולם
 3 יהיה 'דירה' לו יתברך **בְּיוֹם בְּרוּא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן,** כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²³
 4 בתורה וַיִּנְיַחְהוּ הקדוש ברוך הוא הניח את אדם הראשון **בְּגֵן עֵדֶן**
 5 **לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ,** ואומרים
 6 חכמינו ז"ל **לְעִבְדָּהּ זֶה רַמ"ח**
 7 **מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְשִׁמְרָהּ זֶה**
 8 **שְׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה²⁴,**
 9 הרי שמיד שנברא התחיל אדם הראשון
 10 לעסוק בעבודת המצוות שהעושה את
 11 העולם הזה ל'דירה' לאלוקות וְעַד
 12 **שֶׁגַם הֵעֲנִין דִּהְיוּ מְלָךְ גְּאוֹת**
 13 **לְבָשׁ** שענו הנבראים לאדם הראשון
 14 כשאמר להם 'בואו נשתחוה ונכרעה
 15 נברכה לפני ה' עושר' **קִשְׁוֹר עַם**
 16 **עֲנִין הַתּוֹרָה, כְּהַמְשִׁךְ**
 17 **הַכְּתוּב¹⁷ לְבָשׁ הַיּוֹי' עַז גּוֹ,**
 18 **דָּאִין עַז אֵלָא תּוֹרָה²⁵** (כדברי
 19 המדרש על הכתוב במשלי "עיר גברים
 20 עלה חכם וירד עז מבטחה", עלה חכם
 21 זה משה, שנאמר ומשה עלה אל
 22 האלקים, וירד עז מבטחה, ר' יהודה ור'
 23 נחמיה ורבנן. רבי יהודה אומר עז זו
 24 תורה, מבטחיה שבטחונן של מלאכים
 25 שהיו סבורין שלהם ניתנה התורה עד
 26 שאמר להם הקדוש ברוך הוא ולא
 27 תמצא בארץ החיים. ור' נחמיה אומר
 28 עז זו תורה מבטחה שבטחונה בה ומתן
 29 שכרה בצדה. ורבנן אמרו עז זו תורה
 30 מבטחה שכל מי שיגע בה בטוח שגורו
 31 ואחרים מקיימין. כך אמר הקדוש ברוך
 32 הוא למשה, הרבה יגעת בתורה אלא
 33 תהא גורו וישראל מקיימין, הדא הוא
 34 דכתיב עז את בני ישראל, וְכַמְבוּאָר
 35 **בְּרִישִׁמוֹת הַצִּמְחָה צִדְקָה²⁶**
 36 **שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאת לְבוֹשׁ הַפְּנִימִי** של הקדוש ברוך הוא, וְהַמְלָכוֹת
 37 **לְבוֹשׁ הַחִיצוֹן, וְזֶהוּ הַיּוֹי' מְלָךְ גְּאוֹת לְבָשׁ, לְבוֹשׁ מְלָכוֹת,**

ביאור בדרך אפשר

38 **שְׁבֹחָה** כל הנבראים קבלו את מלכותו וַהֲיִינוּ עַל יְדֵי שֶׁבַחְתִּילָה לְבָשׁ
 39 ה' עַז הִיא הַתּוֹרָה.
 40 **ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּנוֹגַע לְעִנְיָן הַגִּילּוּי דְּמַעֲשֵׂיךְ** גילוי העובדה
 41 שכל הבריאה היא מעשיו של הקדוש ברוך הוא (ותוכן הדבר הוא **גִּילּוּי**
 42 **אַלְקוֹת בְּעוֹלָם,** עשיית דירה
 43 לקדוש ברוך הוא **בַּתְּחִילָה**
 44 ובמיוחד בעולם הזה שהוא העולם
 45 התחתון ביותר) **שֶׁנַּעֲשֶׂה נַפְעַל עַל**
 46 **יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, שְׂאָף עַל**
 47 **פִּי שֶׁהַגִּילּוּי** של האלוקות **בְּעוֹלָם**
 48 **יְהִיָּה לְעֵתִיד לְבוּא,** בימות
 49 המשיח וְאֵילּוּ עֲכָשְׁוֹ בּוֹמֵן הַגְּלוּת
 50 **פּוֹעֲלִים רַק לְהוֹסִיף אוֹרוֹת**
 51 **בְּאַצִּילוֹת²⁷,** כמבואר בתורת הסוד,
 52 **אַבְל זֶה גִּילּוּי הַאֲלוּקוֹת** בעולם בזמן
 53 הזה **עֲדִיין בְּהַעֲלָם²⁸, מְפָל**
 54 **מְקוֹם, פִּינּוֹן שֶׁשֹּׁכֵר מִצְוָה**
 55 **מִצְוָה²⁹,** כדברי המשנה ב'פרקי
 56 אבות, וכמבואר ב'לקוטי תורה'
 57 לאדמו"ר הזקן: "... הוא ענין התענוג
 58 עליון שעשוע המלך בעצמותו מקיום
 59 התורה והמצוות. ומכל-מקום להאדם
 60 מגיע שכר טוב לאין קץ וכמאמר רז"ל
 61 יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם
 62 הבא מכל חיי העולם הזה. אך עם כל
 63 זה זהו בחינת טפל לגבי שעשוע המלך
 64 בעצמותו". **הַגָּה אָף עַל פִּי**
 65 **שֶׁשֹּׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה בְּהַאי עֲלֵמָא**
 66 **לִיכְפָא³⁰,** שאין שכר מצוה בעולם
 67 הזה, **בְּהַכְרַח לּוֹמַר, שֶׁגַם**
 68 **עֲכָשְׁוֹ יִשְׁנּוּ עֲנִין הַגִּילּוּי** באופן
 69 מסוים על-כל-פנים. וְזֶהוּ הֵעֲנִין
 70 **דְּגַן עֵדֶן, שֶׁיִּשְׁנּוּ** במציאות **גַּם**
 71 **עֲכָשְׁוֹ (כְּמוֹ) שֶׁכְּתִב**
 72 **הַרְמְב"ם³¹ בְּפִירוּשׁ עוֹלָם**
 73 **הַבָּא, זֶה שֶׁקָּרָאוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים הַבָּא, לֹא מְפִינִי**
 74 **שְׂאִינּוּ מִצְוֵי עֲתָה, לְבוֹשׁ מְלָכוֹת,** בּוֹמֵן הַגְּלוּת, וְזֶה הַעֲוָלָם הַזֶּה אוֹבֵד

(23) בראשית ב, טו. וראה המשך תרס"ו ע' ד [ה]. ע' ט [יב]. סה"מ תש"ב ע' 28. ע' 35. 24) ראה זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב). 25) ראה ויק"ר פלא, ה. יל"ש בשלח רמז רמד. 26) אוה"ת תהלים (יהל אור) ע' שלח. 27) ראה עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש יא סימן טז. תניא קו"א קנה, א. 28) סה"מ תרמ"ב ע' רצז. ע' שא. ע' שיב. ד"ה באתי לגני תשי"א (תורת מנחם ספר המאמרים שבט ע' רסז). 29) אבות פ"ד מ"ב. וראה לקו"ת פ' ראה כח, ד. לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך. חט"ו ס"ע 247 ואילך. ע' 310 ואילך. 30) קידושין לט, ב. 31) הל' תשובה פ"ח ה"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאַחַר כֵּן (לְאַחֲרֵי שֵׁית אֲלֹפֵי שָׁנִים דְּהָיָה עֲלֵמָא³² שֶׁשֶׁת אֲלֹפֵי
 2 שָׁנִים שֶׁל הַיּוֹם הָעוֹלָם קִיִּים, כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא) יְבֹא אוֹתוֹ הָעוֹלָם שֶׁנִּקְרָא
 3 'עוֹלָם הַבָּא', אֵינן הַדְּבָר כֵּן, אֲלָא הָרִי הוּא הָעוֹלָם הַבָּא מְצוּי
 4 וְעוֹמֵד גַּם עַכְשָׁיו כּוֹי, וְלֹא קָרְאוּהוּ עוֹלָם הַבָּא אֲלָא מִפְּנֵי
 5 שְׂאוֹמֵן הַחַיִּים הַנִּקְרָאִים 'עוֹלָם
 6 הַבָּא' בְּאֵין לוֹ לְאָדָם אַחַר חַיִּי
 7 הָעוֹלָם הַזֶּה (כוֹי), וּבְכָל
 8 עוֹלָם, וְהַגִּי' עָרֵן קִיִּים בְּכָל עוֹלָם
 9 שֶׁבְּכָל עוֹלָם יִשְׁנוּ הַגִּי' עָרֵן
 10 שְׁלוֹ³³, גַּם אֲפִילוּ בְּעוֹלָם
 11 הָעֵשִׂיָה³⁴, וְשֵׁם בְּגִי' עָרֵן שֶׁכָּל
 12 עוֹלָם יִשְׁנוּ בְּמַצִּיאוֹת גַּם עַכְשָׁיו
 13 (בְּזִמְן הָעֵבֹדָה, שְׁעַל זֶה עַל
 14 הָעֵבֹדָה נֶאֱמַר וַיִּנְיַחְהוּ בְּגִי' עָרֵן
 15 לְעֵבֹדָה וּלְשִׁמְרָה) הַגִּילּוּי
 16 שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמַּצְוָה. וְעוֹד
 17 זֹאת, שְׁהָעֵבֹדָה יְכוּלָה לְהִיטֵל בְּאוֹפֵן דְּעוֹלָמְךָ
 18 תִּרְאֶה בְּחִי'ךָ³⁵. וְהַחִידוּשׁ דְּלְעֵתִיד לְבֹא הוּא
 19 שִׁיְהִיָה הַגִּילּוּי (לֹא רַק בְּגִי' עָרֵן שֶׁבְּעוֹלָם, אֲלָא)
 20 דְּעוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחִי'ךָ³⁵,
 21 כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא, וּלְפִי הַפֶּשֶׁט הֵינּוּ בְּרַכָּה
 22 לִזְכוֹת לְכָל טוֹב שֶׁבְּעוֹלָם, וּלְפִי
 23 מִהֲשֻׁמְעוֹת הַפְּנִימִית הַכוּוֹנָה שֶׁבְּעוֹד
 24 הָאָדָם חַי בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא נִהְיָה
 25 מִהָעוֹלָם הַבָּא. וְהַחִידוּשׁ דְּלְעֵתִיד
 26 לְבֹא עַל הַמַּצֵּב כַּעַת, אִף שֶׁגַּם עַכְשָׁיו
 27 הַגִּי' עָרֵן קִיִּים, הוּא שִׁיְהִיָה
 28 הַגִּילּוּי שֶׁל הָאֱלֹהִים הַמַּחְיָה
 29 וּמְקִיִּימָת אֶת הָעוֹלָם (לֹא רַק בְּגִי'
 30 עָרֵן שֶׁבְּעוֹלָם, אֲלָא) בְּכָל־עוֹלָם
 31 הָעוֹלָם.
 32 (ד) וְזֶהוּ שְׂאוֹמְרִים בְּרֹאשׁ
 33 הַשָּׁנָה (יּוֹם בְּרֹא אָדָם הָרֵאשֹׁן) זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת
 34 מַעֲשֶׂיךָ, בִּיּוֹן שְׂדוּקָא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
 35 מִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם שֶׁהוּא מַעֲשֶׂיךָ, שְׂוִיָה תְּכָלִית
 36 הַפְּוֹנָה בְּכָל־עוֹלָם הַעֲנִיָן דְּמַעֲשֶׂיךָ, וְהוּא עֲנִיָן סוֹף
 37 מַעֲשֶׂה (שְׁעַלָּה) בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה³⁶ (לְמַעַל גַּם
 38 מִתְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה³⁷, מִחֲשָׁבָה הַקְּדוּמָה דְּאָדָם
 39 קְדוּמוֹן). וְעַל זֶה נֶאֱמַר זֶה הַיּוֹם, שְׂמֹרָה עַל עֲנִיָן
 40 הַגִּילּוּי דְּוָקָא³⁸. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת בְּנֵי
 41 יִשְׂרָאֵל, עַל־יָהּ נֶאֱמַר³⁹ אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם (דְּוָקָא
 42 עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה) כָּלְכֶם, לְאַחֲדִים כָּאֲחָד⁴⁰, וּכְפִי
 43 שְׂנַמְשֶׁךָ אַחַר כֵּן בְּפִרְטוּיּוֹת בְּפִרְטוּיּוֹת הַסּוּגִים
 44 שְׂבִי'שְׂרָאֵל, רֹאשִׁיכֶם שְׂבִי'שְׂרָאֵל וְגוֹ' מְחוּטֵב עֲצִיף
 45 עַד שׂוֹאֵב מִימֶיךָ. וְעַל יְדֵי זֶה בְּאִים לְשִׁלְמוֹת
 46 הַגִּילּוּי שְׂתִהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא, וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְיָ
 47 וְרָאוּ כָל בְּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי הַיְיָ דְּבִרְ¹⁰, וְאָז
 48 עֲבוֹדַת הָאָדָם מִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם

(32) ר"ה לא, א. (33) ראה סד"ה זה היום תרס"ו (המשך תרס"ו ע' טו [כב] ואילך). ועוד. (34) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי בהר ע' תשב ואילך. סה"מ תרס"ב ע' רצט. (35) ברכות יז, סע"א. (36) ע"פ פיוט לכה דודי. ראה המשך תרס"ו ע' יט [כז] ואילך. (37) תו"ח ויגש רל, א ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכ. (38) ראה ד"ה זה היום תשמ"א (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' כט ואילך). וש"נ. (39) ר"פ נצבים. (40) לקו"ת ר"פ נצבים.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלִמְדוּ מְשִׁיחַ בְּאֹפֶן שֶׁל רֵאִיָּה⁴¹, שְׂזוּהֵי הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל
 2 לִימוֹד הַתּוֹרָה, כַּמְבֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה לְאֲדוֹמָ"ר הֶזְקֵן: "וְזוּהוּ פִירוּשׁ
 3 אֲרָנּוּ נִפְלְאוֹת, אֲרָנּוּ דִיקָא, בְּבַחֲנֵת רֵאִיהֶם מִמַּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה מְבַחֲנֵת שְׁמִיעָה
 4 וְהִבְנָה שְׁהִיא עַל יְדֵי אוֹתוֹת, לְכֵן אֵינּוּ
 5 דוֹמָה כֻּלָּ שְׁמִיעָה לְרֵאִיָּה. וְעֵינֵי רֵאִיָּה
 6 זֹו בְּבַחֲוֵי חֲכָמָה עֲצֻמָּה מִמַּשׁ יוֹבֵן
 7 עַל-דֶּרֶךְ מָה שְׁכָתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים'
 8 'שֶׁעַר קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּיטָה' פֶּרֶק
 9 א, גְּבִי הָאֲרוֹז"ל שְׁבִשְׁעַת הַשִּׁנָּה כִּיּוֹם
 10 הִשְׁבַּת שְׁמַע בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה
 11 בְּפִרְשַׁת בִּלְק וּבִלְעַם דְּבָרִים נִפְלָאִים מָה
 12 שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְפָרֶשׁם בְּשִׁמּוֹנִים שְׁנַיִם
 13 רְצוּפִים. וְזוֹ תְּמוּנָה לְכֹאֲוֵרָה אִיךְ יִכּוֹל
 14 לְתַפּוֹס מְבַחֲשָׁתוּ בִשְׁעָה אַחַת מָה
 15 שְׁצִרִיךְ לּוֹמַר בְּדִיבּוּר שְׁמוֹנִים שְׁנָה...
 16 אֲבֵל הָעֵנִין הוּא שְׁהִשְׁגָתוֹ הִיָּה בְּבַחֲנֵת
 17 רֵאִיָּה דְהֵינּוּ רֵאִיָּת עֲצֻמּוֹת הַחֲכָמָה
 18 וְלֹא כְמוֹ שְׁמַתְלַבֶּשֶׁת בְּבִינָה וְהִשְׁגָּה
 19 בְּבַחֲנֵת אוֹתוֹת, וְהִיא לְמַעֲלָה מַעֲלָה
 20 מְבַחֲנֵת הַשְּׁכַל כְּמוֹ שְׁמִלּוּבֶשׁ בְּהִשְׁגָּה וְאוֹתוֹת עַד שִׁיתְכֵן שְׁמָה שְׁמַשִּׁיג
 21 בְּבַחֲנֵת רֵאִיָּת הַחֲכָמָה בְּשַׁעַה וְשִׁתִּים כְּשִׁרְצָה לְהִלְבִּישָׁה בְּאוֹתוֹת יִצְטָרֵךְ עַל

ביאור בדרך אפשר

22 זֶה זְמַן ס' אוֹ פ' שְׁנָה... לְעֵתִיד יִהְיֶה גִילוֹי בַּחֲנִינָה זֹו בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
 23 מְשִׁיחַ, וְכֵן יִהְיֶה גַם קִיּוֹם הַמְּצֻוֹת בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת,
 24 כְּמַצְוֹת רְצוּנָךְ⁴², בְּשִׁלְמוֹת, בְּאֹפֶן הַנְּעֵלָה בִּיְתוֹר, וְכִמּוֹ כֵן תִּהְיֶה
 25 שְׁלִימוֹת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב
 26 הָרַמְבַּ"ם⁴³ שְׁבִאֹתוֹ הַזְּמַן כּוֹ'
 27 שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ כָּל הַמְּעַדְנִים
 28 מְצֻוִיִן כְּעֶפְרָי, וְלֹא יִהְיֶה עֶסֶק
 29 כָּל הָעוֹלָם אֲלָא לְדַעַת אֶת ה'
 30 בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמָר⁴⁴ בְּמִקּוּם אַחַר
 31 בְּנִבְוֹת יִשְׁעִיָּה כִּי מְלֶאֱה הָאֲרָץ
 32 דְּעָה אֶת הַהוֹי' כְּמִים לִים
 33 מְכַסִּים (כְּשֶׁם) שְׁהַמִּים
 34 מְמַלְאִים אֶת הַים בְּאֹפֶן
 35 שְׁלֹא יִרְאֶה קְרַקַּע הַים בֵּינּוּ
 36 שְׁהַכֵּל מְכּוּסָה כְּמִים כֵּן לְעֵתִיד
 37 לְבוֹא, לֹא תִהְיֶה נְרֵאִית וְנִיכְתָר בְּעוֹלָם
 38 שׁוּם מְצִיאוֹת מְלַכְד יִדְעַת ה'),
 39 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנּוּ, יְבוֹא
 40 וְיִגְאֲלֵנוּ וְיִוְלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת
 41 בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְאַרְצֵנוּ, בְּאֹפֶן שְׁבִשְׁוִיבָה וְנַחַת תּוֹשְׁעוֹן⁴⁵,
 42 בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

(41) לקו"ת צו יז, א ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' רא. תרצ"ט ע' 207. (42) תפלת המוספין. וראה סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך.
 (43) סוף הלי' מלכים. (44) ישע"י יא, ט. (45) שם ל, טו. וראה סה"מ שם ע' תשכה ואילך.

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' 1

1 נֶאֱמַר בְּשׁוּהַ עַל כֻּל הָאֲמוּרָה בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק, אֲלֵא יֵשׁ לְחַלֵּק אֶת
 2 הַפְּסוּק לְשָׁנִים וְכֵן תְּפָרְשׁוּ, 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶנֶע בְּרֵאשׁ' -
 3 בְּנֶע זֶה שׁוּהַ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְזוֹה שְׁמִסִּים 'אוֹ בְּקוֹן', הִרְר אֶתְּאֵל לְאִישׁ
 4 - חִזּוּר וְכֵן לְפָרֶשׁ נֶנֶע בְּזִקּוֹן הָאִישׁ, שְׁכֵן דֶּרֶךְ זִקּוֹן לְצַמּוּחַ רַק
 5 בְּאִישׁ. קָא מְשַׁמַּע לָן - לְכֵךְ בֵּאֵה הַבְּרִיָּתָא לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁשׁוּהַ
 6 לְאִישׁ גַּם בְּנֶגְעֵי זִקּוֹן.
 7 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה שִׁישׁ לֹא תַעֲשֶׂה נּוֹסֵף שְׁנַשִּׁים פְּטוּרוֹת מִמֶּנּוּ:
 8 אִיסִי תְנִי - שׁוֹנָה בְּבִרְיָתָא, אָף מִהֲלֵאלָא שֶׁל בַּל יִקְרְחוּ - שְׁהוּוֹרְנוּ
 9 שֶׁלֹּא לְקָרוּחַ קָרְחָה בְּרֵאשׁ עַל הַמֵּת, נְשִׁים פְּטוּרוֹת. שׁוֹאֲלַת
 10 הַגְּמָרָא: מָאי מְעַמָּא דְּאִיסִי - מְהִיכֵן לְמַד הַפְּטוּר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
 11 דְּרִישׁ הָבִי (דְּבָרִים יד, א) 'בְּנִים אֶתְּם לַה' אֶלְהִיכֶם. לֹא תִתְגַּדְדּוּ,
 12 וְכָתוּב בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק וְלֹא תִשְׁמְרוּ 'קָרְחָה' בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת. כִּי עַם
 13 קְדוֹשׁ אֶתְּהוּ לַה' אֶלְהִיךְ, דּוּקָא 'בְּנִים' הֵם בְּאִיסוֹר שִׁמֵּת קָרְחָה, וְלֹא
 14 בְּנֹת, לְקָרְחָה - שְׁהוּן אֵינֵן מְזוּהָרוֹת עַל שִׁמּוֹה זֹו.
 15 מְבִאֲרַת הַבְּרִיָּתָא אֶת דְּבָרֵיהּ: אֶתְּהּ אוֹמֵר שְׁהַמִּיעוּט 'בְּנִים' עוֹלָה
 16 לְקָרְחָה הָאֲמוּרָה בְּסוּף הַפְּסוּק, אוֹ - שְׁמֵא אֵינּוּ כֵן, וְלֹא בֵּא אֲלֵא
 17 לְגִידָה - לְאִיסוֹר לֹא תִתְגַּדְדּוּ הַקּוֹדֵמַת לַה בְּפִסּוּק, דּוּקָא 'בְּנִים'
 18 מְזוּהָרִים שֶׁלֹּא לְעִשׂוֹת עַל יְדֵי כְּלֵי פְצַע בְּבִשְׂרָם עַל מַת, וְלֹא
 19 'בְּנוֹת'. דּוּחָה הַבְּרִיָּתָא שְׁאִין לּוֹמַר כֵּן: הוֹאִיל כְּשִׁהוּא אוֹמֵר בְּפִסּוּק

20 שְׁלֹא חֲרִיּוּ בְּטַעַם הָאִיסוֹר 'כִּי עַם קְדוֹשׁ אֶתְּהוּ לַה' אֶלְהִיךְ, וְאֵף
 21 הַנְּשִׁים הֵם בְּכֻלָּ עַם, הֲרִי יֵשׁ כֵּן רִיבּוּי הַמְּשִׁמִּיעוּנו שְׁאִיסוֹר גְּדִידָה
 22 אֲמוּרָה גַם לְנַשִּׁים, הָא מָה אֵינִי מְקַיִם - לְגַבִּי אִיזוֹ דִּין מְתַקִּיִם
 23 הַמִּיעוּט 'בְּנִים וְלֹא בְּנוֹת', מוֹכְרָחִים אֲנוּ לּוֹמַר לְקָרְחָה, וְכִמּוֹ
 24 שְׁשׁוֹנִינּוּ.
 25 מוֹסִיפָה הַבְּרִיָּתָא לְבַרְר, מֵאַחַר שְׁפִסּוּק אַחַד מִמַּעַט נְשִׁים, וְאַחַר
 26 מְרַבָּה, אִם כֵּן וְכֵה רֵאִיָּת לְהַעֲדִיף לְרַבּוֹת מֵעַם קְדוֹשׁ אֶת הַגְּדִידָה
 27 - שִׁיהִיו נְשִׁים מְזוּהָרוֹת עֲלֵיהּ וְלְהוֹצִיאַ עַל יְדֵי הַמִּיעוּט שֶׁל 'בְּנִים
 28 וְלֹא בְּנוֹת' אֶת הַקָּרְחָה, שְׁמֵא נֶאֱמַר לְהִיפֵךְ. מְשִׁיבָה הַבְּרִיָּתָא:
 29 מְרַבָּה אֵינִי אֶת הַגְּדִידָה שִׁישׁ בַּה חוֹמְרָא מְסוּיִמִּית, שְׁשִׁנְגָה בְּמִקּוּם
 30 הַשְּׁעָר וְשִׁלָּא בְּמִקּוּם שְׁעָר - שְׁבַכְל מִקּוּם שִׁיגְדוּד בּוּ מִתְחַיִּיב.
 31 וְמוֹצִיאַ אֵינִי אֶת הַקָּרְחָה שְׁאִין בַּה חוֹמְרָא זֹו שְׁאֵינְהָ אֲלֵא בְּמִקּוּם
 32 שְׁעָר.
 33 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה: וְאִיסִי - וְשְׁמֵא הַמִּיעוּט 'בְּנִים וְלֹא בְּנוֹת' בֵּא
 34 לְלַמְדֵנוּ לְפַטוּר אֶת הַנְּשִׁים בֵּין לְקָרְחָה בֵּין לְגִידָה, וְכִי כָתוּב 'כִּי עַם
 35 קְדוֹשׁ אֶתְּהוּ לַה' אֶלְהִיךְ/ לְרַבּוֹת הַנְּשִׁים בְּשִׁרְיָה - בְּאִזְהַרַת
 36 'וְבִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָה' (ויקרא כא, ה) הוּא דְּכָתִיב שְׁהַשׁוּרְטָה
 37 בִּידָה אֶת בְּשָׂרָה עַל מַת חַיִּיבָת.
 38 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: קָבְבֵר אִיסִי - אִיסִי סוֹבֵר שְׁאִיסוֹר שְׁרִיטָה וְגִידָה

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בנבואת הושע (ופסוק זה פותח את ההפטרה של שבת תשובה):
- 2 **שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם אֶלְקִידָה¹. וַיְדוּעַ הַדְּיוּקַּה** השאלה בַּמָּה
- 3 **שְׁפָתוֹב שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל², דְּלִכְאוּרָה הָרִי יִשְׂרָאֵל** אותיות 'לי ראש'
- 4 **הוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בשונה מ'עקב', אותיות 'י עקב,
- 5 שהוא שם המתייחס לדרגה נמוכה
- 6 ובני ישראל, ומאחר שמדובר על
- 7 תשובה ממצב בלתי רצוי, מדוע נאמר
- 8 כאן דווקא השם המתייחס למעלתם
- 9 של בני ישראל?
- 10 **וְגַם, מַהוּ דְּיוּקַּה הַלְשׁוֹן** בהמשך
- 11 הפסוק שהתשובה תהיה **עַד הַיּוֹם**
- 12 **אֶלְקִידָה³?**
- 13 **וְנוֹסֵף לָזֶה, יֵשׁ לְדִיִּיק עוֹד** בפסוק
- 14 'שובה ישראל, בִּינֵן שְׁפָסוּק זֶה
- 15 **הוּא הַתְּחִלַּת הַהִפְטָרָה דְּשַׁבַּת**
- 16 **שׁוֹבָה שְׁקוּרִין (בְּרוֹב הַשָּׁנִים)**
- 17 **בְּשַׁבַּת פְּרִשַׁת הָאָזִינוּ, יֵשׁ**
- 18 **לְבָאָר הַקָּשָׁר** של תוכן הפסוק
- 19 'שובה ישראל' **עִם פְּרִשַׁת**
- 20 **הָאָזִינוּ?**
- 21 **(ב) וְהַבִּיאוֹר בְּזֶה** בכל הדיוקים
- 22 האמורים לעיל **(על כל פנים**
- 23 **בְּקִיצוֹר וּבִנְקוּדָה), דְּהַנְּהִי,**
- 24 **בְּהַתְּחִלַּת פְּרִשַׁת הָאָזִינוּ**
- 25 **נְאָמְרָה⁴ הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם**
- 26 **וְאִדְבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי**
- 27 **פִּי, וּפִירֵשׁ רַש"י, שֶׁהַעִיד**
- 28 **בְּהֵם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא** העיד בפני
- 29 בני ישראל **שָׁמַיִם וְאָרֶץ (כְּמוֹ**
- 30 **שְׁפָתוֹב בְּסִיּוּם הַפְּרִשָּׁה**
- 31 **שֶׁלִּפְנֵי זֶה⁵ וְאִעֲיֵדָה בְּסֵם** את
- 32 **הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ),** שהשמים
- 33 והארץ יהיו עדים **שָׁאֵם יִזְכּוּ**
- 34 **(יִשְׂרָאֵל)** ויעשו את רצון ה',
- 35 **יְבֹאוּ הַעֲדִים וְיִתְּנוּ שְׂכָרָם,**
- 36 **הָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָה וְהַשָּׁמַיִם**
- 1 **יִתְּנוּ טַלְמֵם כּוֹ', כְּמוֹ שְׁפָתוֹב לְאַחֲרֵי זֶה⁶** בפסוק הבא **יַעֲרֹף**
- 2 **כְּמַטֵּר לְקַחֵי תִזְלַת פֶּטֶל אֲמֶרְתִּי** - שהכוונה גם להשפעה של **מְטֵר**
- 3 **וְטַל כְּפִשׁוּטָם (נוֹסֵף עַל הַרְמָזִים שְׁבֻזָּה, כְּמוֹבָא בְּפִירוּשׁ**
- 4 **רַש"י וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "יערוף כמטר לקחי - זו היא העדות שתעידו שאני אומר**
- 5 בפניכם תורה שנתתי לישראל שהוא
- 6 חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים
- 7 לעולם כאשר יערופו השמים טל
- 8 ומטר", **וּבְמִדְרָשֵׁי חַז"ל בְּכַמְּהָ**
- 9 **מְקוֹמוֹת). וְהֵיְיִנוּ, שְׁאוּפֵן**
- 10 **הַנְּהַגַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בקיום רצון
- 11 ה' **נִיכָר בְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ,**
- 12 **שְׁפָאָשֶׁר הַנְּהַגַּת אִישׁ יִשְׂרָאֵל**
- 13 **הִיא בְּאוּפֵן הַמִּתְאַיִם** על פי רצון
- 14 ה', **הָרִי הוּא הַיְּהוּדִי** המתנהג כראוי
- 15 **פּוֹעֵל שְׂגָם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ**
- 16 **מִתְּנַהֲגִים בְּאוּפֵן הַמִּתְאַיִם**
- 17 **וּמִשְׁפִּיעִים טַל וּמֵטֵר וַיְבוּל. וְכִמּוֹ**
- 18 **שְׁפָתוֹב⁷ בְּחֻרָה אִם בְּחֻקְתִּי**
- 19 **תִּלְכוּ** ותהיו עמלים בתורה **וְאֵת**
- 20 **מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגו' הֵיְיִנוּ** שבני
- 21 ישראל מקיימים את רצון ה', אזי
- 22 **וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה**
- 23 **הָאָרֶץ יְבוּלָה (וְכָל שְׂאֵר**
- 24 **הַבְּרִכּוֹת** האמורות שם בהמשך
- 25 **הַעֲנִין בְּפִרְשַׁת בַּחֻקוֹתִי), וְעַל דֶּרֶךְ**
- 26 **זֶה נֹאמֵר בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה**
- 27 **דְּקִרְיַאת שְׁמַע⁸, וְהִנֵּה אִם**
- 28 **שְׁמַע תִּשְׁמְעוּ וְגו' ובני ישראל**
- 1 **(1) הושע יד, ב. 2) ראה אוה"ת דרושים לשבת שובה ע' א'תצו. רד"ה שובה ישראל תרצ"ה, תש"ד, תש"ו (סה"מ קונטרסים**
- 2 **ח"ב שכח, א. סה"מ תש"ד ע' 15. תש"ו ע' 15). ועוד. 3) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סו, ב. 4) לב, א. 5) וילך לא,**
- 3 **כח. 6) האזינו שם, ב. 7) בחוקותי כו, ג ואילך. 8) עקב יא, יג ואילך.**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

38 זאת, למרות שבכל אופן מדובר בעולם נחות, תְּלוּיָהּ כָּל הַמְצִיאוֹת
39 וְהַהֲנֵהָגָה שְׁלוֹ בְּלָבָם (וְאוֹפֵן הַהֲנֵהָגָה) שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
40 והעולם הזה הגשמי פועל ומתנהל על פי ההתנהגות של בני ישראל בתורה
41 ומצוות. וְעַד כִּי כִּךְ הִיא הַחֲשֵׁפָה וְהַפְעוּלָה שֶׁל מַעֲשֵׂי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
42 העולם שְׁעַל יָדָם עַל יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
43 נְשַׁלְּמָת בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַפְּוֹנָה
44 התכלית והמטרה שֶׁל כָּל סֵדֵר
45 הַהֲשַׁתְּלֻשׁוֹת - וְהַתְּכִלִּית הַיָּא, כְּרַבּוּי הַמַּדְרֵשׁ, שְׁנַתְּאָנָה הַקְּבָ"ה
46 לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים¹³,
47 שְׁדוּקָא עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן יִהְיֶה
48 מְקוֹם רַאׁוּי לְהַתְּגַלּוֹת אֱלוֹקוֹת וְכִמּוֹ
49 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל¹⁴ כְּמֵאמֵר דִּיבּוּר
50 הַמְתַּחֲלִיל ז'ה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךָ
51 שְׁנֵאמַר בְּהַתּוֹעֵדוֹת רַאשֵׁי-הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה
52 זו, תְּשַׁלְּגֵי הַנְּקוּדָה בְּזָה,
53 שְׁבִדִּירָה נִמְצָא עֲצָמוֹת וּמַהוֹת
54 כּוֹ'¹⁵, וְכִמְבוּאָר ב'הַמֶּשֶׁךְ מֵאִמְרֵי
55 שְׁנַת תְּרַס"ו לְאִדְמוּר' הַרְשָׁ"ב: "דְּהַנָּה
56 יְדוּעַ דְּתַכְלִית בְּרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת
57 הַעוֹלָמוֹת וְתַכְלִית הַכוּוֹנָה בִּירִידַת
58 הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף הוּא בְּכַדִּי לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוּי
59 אֹרֶךְ אֵין סוֹף בְּעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי תוֹרָה
60 וּמַצּוּוֹת... וְכִמְאֵמֵר נִתְּאוּהָ הַקְּדוּשׁ
61 בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים,
62 וְכִמּוֹ דִּירַת הָאָדָם עַל-דִּרְךָ-מִשָּׁל
63 דְּעַצְמוֹת הָאָדָם דְּרַבִּירָה כּוֹ', כְּמוֹ כֵּן
64 הוּא לְמַעַלָּה כְּכִיכּוֹל שִׁיְהִיָּה בְּחִינַת עַצְמוֹת אֹרֶי-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּגִילּוּי
65 לְמַטָּה", שְׁשָׁם בְּעַצְמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוֹקוֹת הוּא הָעֵנִין דְּנִתְּאָנָה כּוֹ',
66 שְׁהוּא עֵנִין שְׁלֵא שְׁיִיךְ לְשִׁאוֹל עֲלָיו שְׁאֵלוֹת¹⁶ וְלַחֲפֵשׁ
67 טְעָמִים כּוֹ', וְכִמְבוּאָר עוֹר ב'הַמֶּשֶׁךְ תְּרַס"ו: "... שׁוּהוּ רַק מְצַד הַתְּשׁוּקָה
68 שְׁנִשְׁתּוֹקֵךְ כּוֹ' וְהַכוּוֹנָה בּוּזָה בְּכַדִּי לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוּי עַצְמוֹת אֹרֶי-אֵין-סוֹף דּוּקָא
69 לְמַטָּה וְעַל זֶה אִמְרוּ נִתְּאוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים שְׁאֵין
70 זֶה מְצַד אִיזָה הַכְּרַח וְטַעַם שְׁכָלִי כִּי-אֵם מִפְּנֵי שְׁנִתְּאוּהָ כִּךְ שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִטַּעַם
71 וְדַעַת (וְכִמּוֹ שְׁאֵמֵר רַבִּינֵי ז"ל [אִדְמוּר' הַזֶּקֶן] אוֹיֵף תְּאוּהָ אִיז קִיין קִשְׁיָא [עַל
72 תְּאוּהָ אֵין שׁוֹם קוּשִׁיא]) רַק שְׁנִתְּאוּהָ שִׁיְהִיָּה מְצִיאוֹת תַּחְתּוֹנִים וְיוֹמֶשֶׁךְ בְּחִינַת
73 עַצְמוֹת אֹרֶי-אֵין-סוֹף לְמַטָּה".
74

1 יְקִיִּימוּ אֶת מַצּוּוֹת ה', אִזּוּ יִזְכּוּ לְשִׁפְעַת בְּרַכּוֹת וְנִתְּתִי מִטֵּר אֲרַצְכֶם גּוֹ'
2 וְאֶסְפְּתָ דְגָגָךְ וְגוֹ' וְאֶכְלַתְּ וְשִׁבְעַתָּ.
3 וְהָעֵנִין בְּזָה, לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַרְבִּיִּים, שְׁמוֹדֶגְשֵׁת כְּאֵן
4 בְּתַחֲלִיל פְּרַשְׁתָּ הַאֲזִינוּ, בְּתַחֲלִיל פְּרַשְׁתָּ בְּחֻקוֹתַי וּבְפִרְשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת
5 שְׁמֵעַ בְּעוֹלָמְךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל
6 שְׁמֵיִם וְאֲרָץ, עַל יְדֵי כִּךְ שֶׁהַנְּהַגְתָּם
7 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קוֹבְעַת אֶת מַה שִׁיעֲשׂוּ
8 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, שְׁזָהוּ וְהִסִּיבָה
9 הַפְּנִימִית לְכִךְ הִיא לְפִי שְׁהַבְּרִיאָה
10 כּוֹלָה הִיא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל,
11 כְּמֵאמֵר רַז"ל⁹ בְּרִאשִׁית¹⁰
12 בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ
13 רִאשִׁית (כְּמוֹבָא בְּמִפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה
14 שְׁאֵת הַמִּילָה 'בְּרִאשִׁית' הַאֲמוּרָה
15 בְּתוֹרָה עַל הַבְּרִיאָה, 'בְּרִאשִׁית בְּרִא
16 אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' יֵשׁ
17 לְפָרֵשׁ ב' רִאשִׁית, הֵינִינוּ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא
18 בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת 'רִאשִׁית'
19 כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי אֹדוֹת הַתּוֹרָה
20 ה' קִנְיֵי רִאשִׁית דְּרַכּוּ, קִדְּם מִפְּעִלּוּ
21 מֵאִזּוּ וּבְשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ 'רִאשִׁית',
22 כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בִּירְמִיָּה 'קוּדֵשׁ יִשְׂרָאֵל
23 לְה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה'), וְלִכְּזֶה, כִּיֹּן
24 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבִיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
25 הָעוֹלָם נִתְּן בְּלָבָם¹¹ כְּלִשׁוֹן
26 הַכְּתוּב בְּקַהֲלָת, וְכִפִּי שְׁמִבּוּאָר עַל כִּךְ
27 בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה לְאִדְמוּר' הַזֶּקֶן שְׁבַכְתּוּב
28 זֶה מְרוּמּוֹ הַקֶּשֶׁר בֵּין הָאָדָם לְכֻלּוֹת הַבְּרִיאָה ("הֵנָּה הָאָדָם הוּא עוֹלָם קִטְּן...
29 וְכִמּוֹ שִׁישׁ בְּעוֹלָם ד' יְסוּדוֹת אֶשׁ רוּחַ מִיָּם עִפְרָךְ יֵשׁ בְּנַפְשׁ הָאָדָם ד' יְסוּדוֹת...
30 וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן בְּלַבָּם מִבְּלֵי אֶשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֵׂה
31 אֶשֶׁר עֲשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֵאשִׁית וְעַד סוֹף, פִּירוּשׁ: שֶׁהָעוֹלָם הוּא נָתַן בְּלַבָּם שֶׁל בְּנֵי
32 הָאָדָם דְּהֵינִינוּ ד' יְסוּדוֹת שֶׁלוּ וְכֹל הָעוֹלָם תְּלוּי בָאָדָם כְּשִׁיתָן ד' יְסוּדוֹת שֶׁלוּ
33 בּוּזָה הוּא מִתְּקַן אֶת כֹּל הָעוֹלָם כּוֹל"), שְׁבִדְהֶם בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל תְּלוּי הָעוֹלָם
34 כּוֹל - כָּל סֵדֵר הַהֲשַׁתְּלֻשׁוֹת שֶׁל יְרִידַת הָאֹרֶךְ הָאֱלוֹקִי מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה
35 כְּדִי לְבְרֹא עוֹלָמוֹת וּנְכַרְבִּיָּים מְגוּבְלִים, עַד לְעוֹלָם הַזֶּה הַחֲמֵרִי,
36 שְׁמִבְּלֵי הַבֶּט עַל הֵיּוֹתוֹ חֲמֵרִי, וְעַל כָּל פְּנִיָּים וּבְכֹל
37 אֹפֶן, הִרִי הוּא בּוֹדֵאי גְּשָׁמִי¹², וְגַשְׁמִיּוֹת הִיא פְּחוֹת נְחוּמָה מְחוּמְרִית, כְּכֹל

(9) פרש"י ורמב"ן בראשית א, א. (10) בראשית שם. (11) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ב. אוה"ת דרושים לר"ה ע' אישכא. סד"ה שובה ישראל תרס"ו (המשך תרס"ו ע' כד [ס"ע לג ואילך]). ובכ"מ. (12) ראה סה"מ תרצ"א ע' קלה. תרצ"ב ע' רלו. (13) ראה נחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (14) ד"ה זה היום דיום ב' דר"ה (תורת מנחם התועודיות ח"ע ע' 3 ואילך). (15) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות — אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ע' ג [ה]. (16) ראה אוה"ת בלק שם. המשך תרס"ו ס"ע ז ואילך [ע' יא].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְכָל זֶה הַמְּבֹאֵר לְעֵיל אֹדוֹת פְּעוּלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם עַד
 2 לְהַשְׁלֵמַת כּוֹנֵנַת הַבְּרִיאָה שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה 'יִדְרָה' לְאִלּוּקוֹת שְׂפִיף וּמִדּוּגָשׁ
 3 בְּיֹתֵר בְּשִׁבְתָּ שׁוֹבָה שְׁבַעֲשָׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהֵם הַיָּמִים
 4 שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפֹרִים, כְּפִי שֶׁמִּשְׁיךְ וּמִבְּאֵר.
 5 וְהַעֲנִין בָּזָה, דְּהֵנָּה, יָמִים אֱלוֹ
 6 שֶׁל עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה בְּאִים 1 (ג) וְכָל זֶה שְׂפִיף וּמִדּוּגָשׁ בְּיֹתֵר בְּשִׁבְתָּ שׁוֹבָה
 7 לְאַחֲרֵי הַקְּדָמַת הַעֲבֹדָה שֶׁבְּנֵי 2 שְׁבַעֲשָׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהֵם הַיָּמִים
 8 יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים אֶת ה' דְּחֹדֶשׁ 3 שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפֹרִים. וְהַעֲנִין בָּזָה,
 9 אֱלוֹל בְּאוֹפֵן דְּבִקְשׁוּ פָּנֵי אֵת 4 דְּהֵנָּה, יָמִים אֱלוֹ בְּאִים לְאַחֲרֵי הַקְּדָמַת הַעֲבֹדָה
 10 פְּנִיף הַיָּוִי אֲבָקֶשׁ¹⁷, כִּלְשׁוֹן 5 דְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל בְּאוֹפֵן דְּבִקְשׁוּ פָּנֵי אֵת פְּנִיף הַיָּוִי
 11 הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים (בְּמִזְמוֹר 'לְדוֹד ה'
 12 אוֹרִי וְיִשְׁעֵי שְׁאוּמְרִים בִּימֵי חֹדֶשׁ אֱלוֹל
 13 וְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי) פְּנֵי דְיִיקָא, וְהַכְּתוּב 7 שְׁהִיא בְּשִׁלְיֹמוֹת אֲצֹל כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
 14 מִדִּיק וְאוֹמֵר 'בְּקִשׁוּ פָּנֵי' לְהוֹרוֹת 8 וְהַחִידוּשׁ שְׁבָאֲלוֹל הוּא – בְּקִשׁוּ פָּנֵי, הַיִּינוּ,
 15 שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת בָּאָה לְיָדֵי גִילּוּי. וְעַל אַחַת כְּמָה 9
 16 יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא הַפְּנִימִיּוֹת 10 וְכִמָּה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁאֵז יִשְׁנֹו הַעֲנִין דְּתִקְיַעַת
 17 בְּשִׁלְיֹמוֹת אֲצֹל כֹּל אֶחָד 11 שׁוֹפֵר, שֶׁהוּא עֲנִין הַצֶּעֱקָה פְּנִימִית בְּקִלָּא
 18 מִיִּשְׂרָאֵל, וְלַעֲוֹלָם אֵינָה נִפְגַּמַת 12 פְּנִימָאָה דְלָא אֲשַׁתְּמַע¹⁸, שְׁמִשְׁם נִמְשָׁף וְיָבֵא
 19 וְהַחִידוּשׁ שְׁבָאֲלוֹל הוּא – 13 בְּגִלּוּי הַקּוֹל בְּאוֹפֵן שֶׁל תְּקִיעַת שׁוֹפֵר, עַד
 20 בְּקִשׁוּ פָּנֵי, הַיִּינוּ, שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת 14 שְׁמַעוֹרֵר (עַס דְּעִרְנַעְמַט) אֵת הַיְשָׁנִים וְהַנְּרָדְמִים,
 21 בָּאָה לְיָדֵי גִילּוּי. 15 פְּדוּעַ לְשׁוֹן הַרְמַבְּ"ם¹⁹ בָּזָה. וּמִזָּה מוֹבֵן גּוֹדֵל
 22 וְכַמְבּוֹאֵר ב'הַמִּשְׁךְ' תְּרִס"ו: "דְּסִלְחַת 16 מְעַלְתָּ יָמִים אֱלוֹ, וְכַדְאִיתָא בְּסִידוֹר הָאֲרִיז"ל²⁰
 23 עוֹנוֹת הוּא דוֹקָא מְאוּרֵי-אֵין-סוֹף 17 שְׁהַיָּמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפֹרִים הֵם
 24 שֶׁלְמַעֲלָה מְסוּדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת הַדְּרוֹי 18 כְּמוֹ חוֹל הַמּוֹעֵד, וְלָכֵן, גַּם עֲנִין הַכְּבִיָּה שְׁנֹזְפֵר
 25 בְּסוּדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת שֶׁם שִׁיךְ פָּגַם 19 בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל²¹ בְּנוֹגַע לְיָמִים אֱלוֹ הוּא עֲנִין
 26 כִּידוּעַ, וְשִׁיחֵיהּ מִלּוּי הַפָּגַם זֶהוּ דוֹקָא 20 בְּכִיָּה שֶׁל שְׁמֹחָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּכֶתֶר שֶׁם טוֹב²²
 27 עַל יְדֵי אוּרֵי-אֵין-סוֹף שֶׁלְמַעֲלָה מְסוּדֵר 21 (בְּשֶׁם הַבְּעַל שֶׁם טוֹב) בְּנוֹגַע לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה,
 28 הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת, וְזֶהוּ שֶׁמִּמְשִׁיכִים עַל יְדֵי 22 שְׁעֲלִי נְאָמְר²³ לְכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים גּוֹ' וְאֵל
 29 תְּשׁוּבָה מְעוֹמָק דְּלִבָּא דוֹקָא, וְכַמוֹ 23 תַּעֲצָבוּ כִי חֲדוֹת ה' הִיא מְעַזְכֶם (וְעַל דְּרָף זֶה
 30 שְׁכַתּוּב לָךְ אִמְרוּ לְבִי בְּקִשׁוּ פָּנֵי אֵת פְּנִיךְ 24 בְּיָמִים שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה), שְׁמָה שְׁכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל²¹
 31 ה' אֲבָקֶשׁ דְּבַכְדִּי לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת 25 לְכַפּוֹת, הִנֵּה עֲנִין הַכְּבִיָּה שְׁבוּכִין הוּא בְּכִיָּה שֶׁל
 32 פְּנִימִיּוֹת וְעַצְמוֹת אוּרֵי-אֵין-סוֹף זֶהוּ עַל 26 שְׁמֹחָה, וְכַמְבּוֹאֵר גַּם בְּלִקְוֵטֵי תוֹרָה²⁴ שֶׁהַכְּבִיָּה
 33 יְדֵי בְּקִשׁוּ פָּנֵי בְּבַחֲנֵי עוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת 27 הִיא מְפָנֵי רִיבּוּי הַגִּילּוּי, עַל דְּרָף שְׁאָמְרוּ עַל רַבִּי
 34 הַלֵּב שׁוֹה דוֹקָא מְעוֹרֵר וּמִמְשִׁיךְ 37 וְעַל אַחַת כְּמָה וְכִמָּה וְאֵם
 35 בְּבַחֲנֵי פְּנִימִיּוֹת וְעַצְמוֹת אוּרֵי-אֵין- 38 חֲבוּדֵשׁ אֱלוֹל יִשְׁנֹו גִילּוּי שֶׁל פְּנִימִיּוֹת. קֵל וְחֹמֵר שֶׁכֶּךָ הוּא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה,
 36 סוֹף...". 39 שְׁאֵז בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה לִשְׁנֹו הַעֲנִין דְּתִקְיַעַת שׁוֹפֵר, שֶׁהוּא לֹא בְּמִלִּים
 37 וְעַל אַחַת כְּמָה וְכִמָּה וְאֵם 40 אוּ בְּמַנְיָנָה יִפָּה אֵלֵא עֲנִין הַצֶּעֱקָה פְּנִימִית בְּקִלָּא פְּנִימָאָה דְלָא

17) תהלים כז, ח. וראה סד"ה שובה תרס"ו הנ"ל. 18) ראה זח"א נ, ב. רי, א. 19) הל' תשובה פ"ג ה"ד. 20) בסדר עשי"ת. 21) פרי עץ חיים שער השופר פ"ה. שער הכוונות דרושי ר"ה קודם דרוש א. וראה לקו"ש ח"ט ע' 206. וש"נ. 22) סימן תכב. 23) נחמ"ח, י. 24) תצא לו, ג. לז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כְּשֶׁאָמַר שִׁיר הַשִּׁירִים זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת²⁵, מִפְּנֵי רִיבּוּי
2 גִּילּוּי רְזִין רְזִין שְׁבֹשֵׁר הַשִּׁירִים, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
3 בְּנוֹגַע לְבִכְיָה שְׁבַעֲשָׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא כְּכִי שֶׁל שְׂמַחָה מִפְּנֵי
4 רִיבּוּי הַגִּילּוּיִים.

קדמונים שעלו במחשבה הקדומה...²⁶, שְׁהָרִי מָה שְׁנִקְרָאוּ בְּנֵי
ישראל ראשית הרי זה כפי שהם כָּבֵד בְּסֵדֶר הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת וְיֵשׁ
להם שייכות לבריאה ולכן נקראים 'ראשית' הבריאה, מָה שְׁאִין בֶּן כְּפִי
שָׁהֵם בְּדֶרֶגָא שְׁבָה יִשְׁנֹו עֲנִין הַבְּחִירָה, נשמות ישראל כפי שהן

5 וכמבואר ב'לקוטי תורה' שם: "הנה
6 מעלת ומדריגת הבכיה היא בחינת
7 תשובה עילאה הגדולה מכולם שכמה
8 בחינות ומדריגות יש בתשובה עילאה
9 והיא העולה על כולנה, ועל זה נאמר
10 לעתיד-לבוא בכבי יבואו וגו' וכתוב
11 והנה נער בוכה ותחמול עליו והיינו על
12 דרך שאמרו ע' ר' עקיבא כשאמר שיר
13 השירים זלגו עיניו דמעוה שהבכיה
14 הלזו היא מחמת דביקות הנפש
15 בשרשה למעלה מכדי אשר תוכל נפשו
16 שאת שאז אין שליט ברוח כלכוא
17 וגו'... ועל ענין בכיה זו איתא בשם
18 הארז"ל שכל מי שאינו בוכה בראש
19 השנה יום הכיפורים אין נשמתו
20 שלימה, שבכיה זו היא שלימות
21 הנשמה..."

מושגות בדרגת האלוקות שבה אין
שום השפעה ומשמעות לעולמות
ונבראים והיא המדריגה שבה ישנו ענין
הבחירה האלוקית אך ורק מצד
האלוקות כמו שכתוב²⁷ בתהילים
(במזמור שאומרים לפני תקיעת שופר
בראש השנה) יִבְחַר לָנוּ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת נַחְלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן
יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהָב סֵלָה (כְּפִי
שְׁאוּמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה),
והבחירה של הקדוש ברוך הוא בעם
ישראל היא ללא טעמים
והסְבָרוֹת, כִּינֹן שְׁזָהוּ הַבְּחִירָה
והשייכות של נשמות ישראל לעצמות
האלוקות עֲנִין שְׁלֻמְעֵלָה
מְטַעְמִים וְהַסְבָרוֹת, שְׁאֵלוֹת
וְכוֹי, עַל דֶּרֶךְ הָעֲנִין דְּנִתְאַוּהָ
כִּי, כְּמוֹ הַתְּאוּהָ הַאֲלוּקִית לְדִירָה
בַּתְּחוּנִים, שֶׁעַל כֵּךְ אָמַר אֲדַמְרוֹר הֶזְקֵן
שֶׁעַל 'תאוה' אין קושיא, כְּנוֹכַח לַעֲלִיל.
וּמִצַּד גֹּדֵל מַעְלַת פְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, מִבְּקֵשׁ מָהֵם הַקְּבָ"ה
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כִּלְשׁוֹן הַגִּמְרָא
שְׁתַּמְלִיכוּנֵי עֲלֵיכֶם²⁸, וְכִנֵּי
יִשְׂרָאֵל מִמְלָאִים בְּקִשָּׁה זֹו,
וְהַקְּבָ"ה מְקַבֵּל אֶת הַהִתְקַתְּרָה
כִּי, בְּאוֹפֵן שְׁמַמְשִׁיכִים (עַל יְדֵי תְּקִיעַת
הַתַּעֲנוּג²⁹ הַאֲלוּקִי, שְׁשִׁים
בַּמְדִּירִגָּת עֲצֻמוֹת הַתַּעֲנוּג הַאֲלוּקִי
הַעֲלִיין הוּא הָעֲנִין דְּנִתְאַוּהָ כִּי.
וְכִינֹן שְׁבִגֵי יִשְׂרָאֵל הֵם

1 עֲקִיבָא כְּשֶׁאָמַר שִׁיר הַשִּׁירִים זָלְגוּ עֵינָיו
2 דְּמַעוֹת²⁵, מִפְּנֵי רִיבּוּי גִּילּוּי רְזִין רְזִין שְׁבֹשֵׁר
3 הַשִּׁירִים, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם בְּנוֹגַע לְבִכְיָה
4 שְׁבַעֲשָׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה.

וּמִזְהָ מוֹכֵן, שְׁבִימִים אֵלוּ מוֹדַגְשֵׁת בִּיּוֹתֵר
מַעְלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא זֹו בְּלִבְד
שְׁנִקְרָאוּ רֹאשִׁית⁹, אֵלָא הֵם לְמַעְלָה אֲפִילוּ
מִבְּחִינַת רֹאשִׁית (כְּמִבּוֹאֵר בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת)²⁶,
9 שְׁהָרִי מָה שְׁנִקְרָאוּ רֹאשִׁית הָרִי זֶה כְּפִי שָׁהֵם
10 כְּבָר בְּסֵדֶר הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת, מָה שְׁאִין בֶּן כְּפִי שָׁהֵם
11 בְּדֶרֶגָא שְׁבָה יִשְׁנֹו עֲנִין הַבְּחִירָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁷
12 יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחְלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהָב
13 סֵלָה (כְּפִי שְׁאוּמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה), לְלֵא טַעְמִים
14 וְהַסְבָרוֹת, כִּינֹן שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁלֻמְעֵלָה מְטַעְמִים
15 וְהַסְבָרוֹת, שְׁאֵלוֹת וְכוֹי, עַל דֶּרֶךְ הָעֲנִין דְּנִתְאַוּהָ
16 כִּי. וּמִצַּד גֹּדֵל מַעְלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִבְּקֵשׁ מָהֵם
17 הַקְּבָ"ה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁתַּמְלִיכוּנֵי עֲלֵיכֶם²⁸, וְכִנֵּי
18 יִשְׂרָאֵל מִמְלָאִים בְּקִשָּׁה זֹו, וְהַקְּבָ"ה מְקַבֵּל אֶת
19 הַהִתְקַתְּרָה כִּי, בְּאוֹפֵן שְׁמַמְשִׁיכִים (עַל יְדֵי תְּקִיעַת
20 שׁוֹפָר) מְעַצְמוֹת הַתַּעֲנוּג²⁹, שְׁשִׁים הוּא הָעֲנִין
21 דְּנִתְאַוּהָ כִּי.

1 וּמִזְהָ מוֹכֵן, שְׁבִימִים אֵלוּ מוֹדַגְשֵׁת בִּיּוֹתֵר
2 מַעְלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא זֹו בְּלִבְד
3 שְׁנִקְרָאוּ רֹאשִׁית⁹, אֵלָא הֵם לְמַעְלָה אֲפִילוּ
4 מִבְּחִינַת רֹאשִׁית (כְּמִבּוֹאֵר בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת)²⁶,
9 שְׁהָרִי מָה שְׁנִקְרָאוּ רֹאשִׁית הָרִי זֶה כְּפִי שָׁהֵם
10 כְּבָר בְּסֵדֶר הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת, מָה שְׁאִין בֶּן כְּפִי שָׁהֵם
11 בְּדֶרֶגָא שְׁבָה יִשְׁנֹו עֲנִין הַבְּחִירָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁷
12 יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחְלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהָב
13 סֵלָה (כְּפִי שְׁאוּמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה), לְלֵא טַעְמִים
14 וְהַסְבָרוֹת, כִּינֹן שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁלֻמְעֵלָה מְטַעְמִים
15 וְהַסְבָרוֹת, שְׁאֵלוֹת וְכוֹי, עַל דֶּרֶךְ הָעֲנִין דְּנִתְאַוּהָ
16 כִּי. וּמִצַּד גֹּדֵל מַעְלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִבְּקֵשׁ מָהֵם
17 הַקְּבָ"ה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁתַּמְלִיכוּנֵי עֲלֵיכֶם²⁸, וְכִנֵּי
18 יִשְׂרָאֵל מִמְלָאִים בְּקִשָּׁה זֹו, וְהַקְּבָ"ה מְקַבֵּל אֶת
19 הַהִתְקַתְּרָה כִּי, בְּאוֹפֵן שְׁמַמְשִׁיכִים (עַל יְדֵי תְּקִיעַת
20 שׁוֹפָר) מְעַצְמוֹת הַתַּעֲנוּג²⁹, שְׁשִׁים הוּא הָעֲנִין
21 דְּנִתְאַוּהָ כִּי.

וְכִינֹן שְׁבִיגֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּדֶרֶגָא הַכִּי נַעֲלִית
דִּיבְחַר לָנוּ אֶת נַחְלָתָנוּ, הָרִי בְּוֹדָאֵי שִׁישׁ
לְהֵם בַּעֲלוֹת עַל שְׁמִים וְאַרְץ הָעֲלִיּוֹנִים, בְּנוֹגַע
לְהַשְׁפָּעָה רוּחָנִית כִּי, כְּמוֹ הָעֲנִין דְּחֹק לְיִשְׂרָאֵל
הוּא מְשַׁפֵּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב³⁰, שְׁאַחַד הַפִּירוּשִׁים

37 כמו שהיא טהורה וכלולה במאצילה נקרא ביכורים וקודם לחכמה שהיא
38 ראשית חכמה, כי ראשית הוא ראשית הגלוי לפרטים וסדר השתלשלות,
39 מה-שאין-כן ביכורים קודם לכל הוא כללות ההעלם בחינת אדם קדמון שהוא
40 אור כללי של כללות ההשתלשלות ונקרא קדמון כ' ולכן נקראו ישראל

(25) זח"א צח, ב (במדרש הנעלם). טז או"ח סרפ"ח סק"ב. (26) ראה אוה"ת תבוא ע' תתרמ. (27) תהלים מז, ה. (28) ר"ה טז, א. לך, ב. (29) ראה ד"ה לה"ע תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט בסידור עם דא"ח רמד [שנז], ג ואילך. (30) תהלים פא, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתהילים הנדרש על ראש השנה **שְׁאֲחֹד הַפִּירוּשִׁים בְּזֶה** ³¹ שְׁזָהוּ
 2 **עֲנִין הַמְשַׁפֵּט עַל גִּילוי הָאֱלֻקוֹת (וּויפֵל אֱלֻקוֹת זָאֵל נִתְגַּלָּה**
 3 **וּוַעֲרָן כְּמָה, בְּאִיזו מִידָה, אִלוּקוֹת תִּתְגַּלָּה), וְעַל אַחַת כְּפָמָה וְכְפָמָה**
 4 **וְאִם יֵשׁ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֹלֹת עַל שָׁמַיִם וְאֶרֶץ הַעֲלִיּוּנִים לִגְבֵי הַשְּׁפָעָה רֹחֲנִית,**
 5 **קֵל וְחֹמֶר שֵׁישׁ לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**
 6 **בְּעֹלֹת עַל שָׁמַיִם וְאֶרֶץ** 1 **בְּזֶה** ³¹ **שְׁזָהוּ עֲנִין הַמְשַׁפֵּט עַל גִּילוי הָאֱלֻקוֹת**
 7 **הַתְּחַתּוּנִים, בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִין** 2 **(וּויפֵל אֱלֻקוֹת זָאֵל נִתְגַּלָּה וּוַעֲרָן), וְעַל אַחַת**
 8 **כְּפָמָה וְכְפָמָה שֵׁישׁ לָהֶם בְּעֹלֹת עַל שָׁמַיִם וְאֶרֶץ** 3
 9 **הַתְּחַתּוּנִים, בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִין דְּהַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם** 4
 10 **לְהַשְׁפִּיעַ גְּשֵׁמִית שֶׁל יִבּוֹל הָאֶרֶץ וְטַל**
 11 **וְטַמֵּר מִן הַשָּׁמַיִם, כְּנוֹכַח לְעֵיל בְּתַחִילת**
 12 **הַמַּאמֵר.**
 13 **וּמִצַּד מַעְלַת יָמִים אֱלוֹ שֶׁל**
 14 **עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה כָּל זֶה**
 15 **פְּעוּלַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵן בְּשָׁמַיִם וְאֶרֶץ**
 16 **בְּרוּחַנִיּוֹת וְהֵן בְּשָׁמַיִם וְאֶרֶץ בְּגִשְׁמִיּוֹת**
 17 **בְּאֶרֶץ שֶׁל שִׁירָה, כְּמִדּוּגָשׁ**
 18 **כְּפָרְשַׁת הַאֲזִינוּ שְׁנִקְרָאת** 11
 19 **בְּתוֹרָה בְּלִשׁוֹן הַשִּׁירָה**
 20 **הַזֹּאת** ³², **וְהָיִי כִלְל הוּא בְּהִלְכָה**
 21 **אֵין אֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא עַל**
 22 **הַיַּיִן** ³³, **שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל**
 23 **שְׁמִיחָה כְּפִי שְׁבָאָה בְּגִילוי**
 24 **שֶׁהָיִי יַיִן יִשְׁמַח לִבֵּב אֲנוּשׁ.**
 25 **(ד) וְעַל פִּי זֶה הַמְּבֹאֵר לְעֵיל**
 26 **בְּהַרְחֵבָה שְׁעֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה מִבְּטָאִים**
 27 **וּמִדְּגִישִׁים אֶת מַעְלַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל**
 28 **יּוֹבֵן מָה שְׁנִקְרָא שְׁבָאָה שְׁוֹבָה**
 29 **יִשְׂרָאֵל (שֵׁם הַמַּעְלָה) דְּוִקָא,**
 30 **הַשֵּׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא הַשֵּׁם יַעֲקֹב**
 31 **וּבְתַחִילת הַמַּאמֵר נִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה מָה**
 32 **טַעַם הַדְּבַר, דְּכִיּוֹן שְׁבָאָה אֱלוֹ**
 33 **(לְאַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה) עֹמְדִים**
 34 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרוּם הַמַּעְלָה,**
 35 **הָרִי הַעֲנִין דִּישְׁרָאֵל וּמַעְלַת**
 36 **הוּא בְּאֶרֶץ שֶׁל גִּילוי,**
 37 **וְהַעֲבֹדָה אֲזַי בִּימֵי עֶשְׂרֵת יָמֵי**
 38 **תְּשׁוּבָה, בְּמִיּוֹחַד אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה**

(31) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נו, א. וראה ספר השיחות תורת שלום ע' 29. 32) וילך לא, יט ובפרש"י. 33) ברכות לה, א. (34) קהלת יב, ז. 35) ראה סד"ה שובה ישראל תרס"ו שם. ד"ה שובה ישראל דש"פ האזינו (לקמן ע' 42 ואילך). ד"ה הנ"ל תשל"ז (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' צו ואילך). 36) ראה לקו"ת פקודי ה, א, ז. ג. 37) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. סו, א. ד"ה שובה ישראל תשמ"א פ"ז (תורת מנחם ספר המאמרים שם ע' קטו). 38) ראה יומא פו, ב. סד"ה שובה ישראל אעת"ר (סה"מ אעת"ר ע' כב). 39) הושע יד, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּסִיּוּם זְמַן הַגְּלוּת בְּאֹפֶן דְּוִנְשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ, עבודת
2 התפילה (על ידי השפתיים) שהיא במקום עבודת הקרבנות (פרים) נְעֻשִׁית
3 הַכְּנָה קְרוּבָה לְשְׁלִימוֹת הַעֲבוּדָה בְּאֹפֶן שְׁשָׁם⁴⁰ בבית המקדש
4 נְעֻשָׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ כְּמִצְוֹת רְצוֹנָךְ בשלימות
5 כְּמוֹ שְׁפִתְכֶם עָלֵינוּ בְּתוֹרְתְךָ
6 הַקְּדוּשָׁה, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
7 ועבודת הקרבנות תהיה לְאַחֲרֵי
8 שְׁמִשִׁיחַ צְדָקְנוּ יִלְחֵם
9 מִלְחָמוֹת הַגּוֹי וַיִּנְצַח, וַיִּבְנֶה
10 מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ וַיִּקְבֹּץ נְדָחֵי
11 יִשְׂרָאֵל⁴¹, כדברי הרמב"ם אודות
12 סדר הענינים בגאולה העתידה,
13 וַיִּפְעַל מִשִׁיחַ בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ
14 הָעֲנָנִים דְּנִגְלָה כְבוֹד הַגּוֹי וְרָאוּ
15 כָּל בְּשָׂר יִחְדּוּ גוֹי⁴², גילוי
16 אלוקות באופן שאפילו הבשר הגשמי
17 יראה אלוקות וְעַד כדי כך תהיה מידת
18 גילוי האלוקות בעולם שְׁמִלְאָה
19 הָאֲרֶץ דָּעָה אֶת הַגּוֹי בְּמִים
20 לַיָּם מְכַסִּים⁴³ כשם שמי הים
21 מכסים את כל הים.
22 וְכִאֲמוֹר, שְׁכָל זֶה גִלְוֵי הָאֱלֹהוֹת
23 לעתיד לבוא נְעֻשָׂה עַל יְדֵי
24 הַהַקְדָּמָה וְהַכְנָה קְרוּבָה בְּסוּף
25 זְמַן הַגְּלוּת בְּעֲנֵן דְּשׁוּבָה
26 יִשְׂרָאֵל עַד הַגּוֹי אֲלֵקֶיךָ, כְּפִי
27 שְׁפוּעֵלִים וּמִמְשִׁיכִים בני
28 יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טְפָחִים
29 בתוך גרדי המציאות התחתונה
30 בְּעֻשְׂרוֹת מִי תְּשׁוּבָה, וּמָהֶם
31 הוֹלְכִים - בְּאֹפֶן דְּוֹאֲלֶךָ
32 אֲחֻכָּם קוֹמְמִיּוֹת⁴⁴, 'קוממיות'
33 רמז לשתי קומות בְּשִׁתֵי קוֹמוֹת
34 שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן⁴⁵ (כדברי
- 1 הַגְּלוּת בְּאֹפֶן דְּוִנְשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ, נְעֻשִׁית
2 הַכְּנָה קְרוּבָה לְשְׁלִימוֹת הַעֲבוּדָה בְּאֹפֶן שְׁשָׁם⁴⁰
3 נְעֻשָׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ כְּמִצְוֹת
4 רְצוֹנָךְ כְּמוֹ שְׁפִתְכֶם עָלֵינוּ בְּתוֹרְתְךָ הַקְּדוּשָׁה,
5 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְאַחֲרֵי שְׁמִשִׁיחַ צְדָקְנוּ יִלְחֵם
6 מִלְחָמוֹת הַגּוֹי וַיִּנְצַח, וַיִּבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ
7 וַיִּקְבֹּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל⁴¹, וַיִּפְעַל בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ
8 הָעֲנָנִים דְּנִגְלָה כְבוֹד הַגּוֹי וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יִחְדּוּ
9 גוֹי⁴², וְעַד שְׁמִלְאָה הָאֲרֶץ דָּעָה אֶת הַגּוֹי בְּמִים
10 לַיָּם מְכַסִּים⁴³. וְכִאֲמוֹר, שְׁכָל זֶה נְעֻשָׂה עַל יְדֵי
11 הַהַקְדָּמָה וְהַכְנָה קְרוּבָה בְּסוּף זְמַן הַגְּלוּת בְּעֲנֵן
12 דְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַגּוֹי אֲלֵקֶיךָ, כְּפִי שְׁפוּעֵלִים
13 וּמִמְשִׁיכִים לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טְפָחִים בְּעֻשְׂרוֹת יְמֵי
14 תְּשׁוּבָה, וּמָהֶם הוֹלְכִים - בְּאֹפֶן דְּוֹאֲלֶךָ אֲתָכֶם
15 קוֹמְמִיּוֹת⁴⁴, כְּשִׁתֵי קוֹמוֹת שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן⁴⁵,
16 שְׁהֵם שְׁנֵי אֶפְנֵי הֵילוֹף (וְהַתְּהַלְכָתִי⁴⁶), מִלְמִטָּה
17 לְמַעְלָה וּמִלְמַעְלָה לְמִטָּה⁴⁷ - לְיוֹם הַכַּפּוּרִים,
18 שֶׁהוּא עֲנֵן יוֹם אֶחָד (כְּדֹאֲיָתָא בְּמִדְרָשׁ⁴⁹),
19 שָׁבוּ עוֹמֵד כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּאֹפֶן
20 שֶׁהוּא כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת⁵⁰. וְעֲנֵן זֶה נְעֻשָׂה הַכְּנָה
21 קְרוּבָה לְעֲנֵן וּשְׁמַחַת בְּחֻגְךָ⁵¹ דְּחַג הַסּוּפוֹת, כְּמוֹ
22 שְׁנַאֲמַר⁵² וּשְׁמַחַתֵם לְפָנֵי הַגּוֹי אֲלֵקֶיכֶם, וְשִׁלַּשׁ
23 פְּעָמִים שְׁמַחָה וּשְׁמַחָה (כְּדֹאֲיָתָא בִּילְקוּט⁵³), וְעַד
24 שְׁמַחַתֵם בְּפּוֹעֵל וּשְׁמַחַתֵם לְפָנֵי הַגּוֹי אֲלֵקֶיכֶם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,
25 שְׁיִבְנֶה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, וּבְשִׁמְחָה וּבְטוֹב לְכָב.

40) נוסח התפלה דמוסף יו"ט ור"ת. 41) ראה רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד. 42) ישע"י מ, ה. 43) שם יא, ט. הובא ברמב"ם שם סוף פי"ב. 44) בחוקותיו כו, יג. 45) ראה ב"ב עה, א. סנהדרין ק, א. 46) בחוקותיו שם, יב. 47) ראה אמרי בינה שער הק"ש פפ"ח (עג, ג [קיד, ד]) ואילך. אוה"ת בחוקותיו ע' תרנב ואילך. ד"ה והתהלכתי תשי"א (סה"מ תשי"א ע' פב ואילך). וש"נ. 48) בראשית א, ו. 49) ב"ר פ"ג, ח. 50) רמ"א או"ח סתר"י ס"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ט. 51) פ' ראה טז, יד. 52) אמור כג, מ. 53) ילקוט שמעוני אמור רמז תרנד.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת הושע, וזו תחילת ההפטרה של שבת תשובה:
 2 **שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹץ אֶלְקִיךָ כִּי כְשַׁלְּתָ בְּעֹנֶךָ. קָחוּ עִמָּכֶם**
 3 **דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל הַיּוֹץ גּוֹ' וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ¹. וְנִתְבָּאֵר**
 4 **לְעִיל²** במאמר הפותח בפסוק זה, שנאמר בהתוועדות ו' תשרי שנה זו,
 5 תשל"ג, **שְׁבַכְסוּק זֶה 'שׁוֹבֵה**
 6 **יִשְׂרָאֵל' מְדוּבָר אֹדוֹת מְדַרְיָגָה**
 7 **נְעִלִית בְּתִשְׁבּוּבָה, כְּמוֹ**
 8 **שְׁנֵאֲמַר³** בקהלת **וְהָרוּחַ תִּשְׁוֹב**
 9 **אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְנָה,**
 10 **בְּחִינַת תִּשְׁבּוּבָה עֲלֵאָה** (בשונה
 11 מתשובה במדרגה נמוכה, הנקראת
 12 'תשובה תתאה'), **וְלָכֵן מֵאֲחַר**
 13 **שֶׁמְדוּבָר בְּתִשְׁבּוּבָה בְּדִרְגָה עֲלִיונָה**
 14 **נֵאֱמָר שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא,**
 15 **שֶׁהוּא 'יִשְׂרָאֵל' אוֹתִיּוֹת 'לִי רֹאשׁ'**
 16 **שֵׁם הַמְּעַלָּה** של בני ישראל
 17 (בשונה מהשם 'עקב' אוֹתִיּוֹת ' עקב
 18 המתייחס לבני ישראל כפי שהם
 19 בדרגה נמוכה), אף על פי שמדובר על
 20 תשובה מעניינים בלתי רצויים, כי
 21 מאחר שמדובר על תשובה בדרגה
 22 נעלית, 'תשובה עילאה', ראוי לומר על
 23 זה את השם 'ישראל' שהוא שם
 24 המעלה.
 25 **וַיֵּשׁ לֹמֵר שְׁזָהוּ** האמור לעיל
 26 שהתשובה שבה מדובר כאן היא
 27 'תשובה עילאה' ולכן נזכר כאן השם
 28 'ישראל' שהוא שם המעלה גם
 29 **הַדְּיוּק בְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴** בגמרא
 30 **יִשְׂרָאֵל אֵף עַל פִּי שְׁחָטָא**
 31 **יִשְׂרָאֵל הוּא, יִשְׂרָאֵל דְּיִיקָא,**
 32 וגם כאן, למרות שמדובר במי שחטא,
 33 מדריקים לומר את השם 'ישראל' דווקא
 34 **הַיֵּינוּ שְׁזָהוּ מְדַרְיָגָה נְעִלִית בְּנִשְׁמָה שְׁעֲנִין שֶׁל חֲטָאִים כּוֹ'**
 35 **אֵינוּ יָכוֹל לְנָגוּעַ בָּהּ** וגם אם האדם חטא, אין זה פוגם בדרגה נעלית
 36 זז.

ביאור בדרך אפשר

37 **וְזָהוּ גַם הַדְּיוּק בְּהַמְשָׁף הַכְּתוּב 'שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹץ אֶלְקִיךָ' כִּי**
 38 **כְּשַׁלְּתָ (בְּעֹנֶךָ)⁵, הַיֵּינוּ, שְׁאִין זֶה עֲנִין שֶׁל חֲטָא בְּפוּעַל חֵס**
 39 **וְשְׁלוֹם,** שאז היה מקום לתמונה מדוע בני ישראל נקראים כאן בשם המעלה
 40 **אֶלָּא עֲנִין שֶׁל כְּשַׁלּוֹן בְּלָבָד, כְּמִבּוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁶ שְׁזָהוּ**
 41 **כְּאֲדָם הַכּוֹשֵׁל רְגֵלוֹ וְנִתְקַל**
 42 **בְּמַכְשׁוֹל כְּלִשְׁהוּ וְנוֹפֵל רֹאשׁוֹ**
 43 **לְמַטָּה כּוֹ'. וְ(כְּשַׁלְּתָ) בְּעֹנֶךָ**
 44 **דְּיִיקָא,** ובנוסף לכך שהכתוב מדריך
 45 ואומר 'כשלת' ללמד שלא מדובר על
 46 חטא בפועל, הכתוב מדריך גם לומר
 47 'בעונך' היינו, שְׁאִין זֶה עֲנִין
 48 **שֶׁל חֲטָא וְפִשַׁע חֵס וְשְׁלוֹם,**
 49 **אֶלָּא רַק עֲוֹן, מְלִשׁוֹן עִוּוֹת**
 50 **וְעִיקוּם** מהדרך הנכונה והישרה אבל
 51 לא יותר מעיקום בלבד, **וְעַל דְּרָךְ**
 52 **מֵה שְׁנֵאֲמַר⁷** בקהלת **אֵין צְדִיק**
 53 **בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא**
 54 **יִחָטָא, שְׁאִין הַכּוֹנֵה לְחָטָא**
 55 **מְמַשׁ,** שהרי החוטא בחטא ממש
 56 אינו צדיק, **כִּי אִם חֲטָא מְלִשׁוֹן**
 57 **חֲסָרוֹן⁸** שענין זה יכול להיות גם
 58 אצל צדיק, כמבואר במאמר אדמו"ר
 59 הריי"צ: "... ד'פירוש יחטא אין
 60 הכוונה חטא, דזה אינו שייך כלל
 61 בעדיקים אלא פירושו לשון חסרון
 62 וכמו שכתוב וייתי אני ובני שלמה
 63 חטאים ופירש רש"י חטאים חרדים
 64 ומנועין מן הגדולה, דחסרון זה אינו
 65 מחסור דחטא כפשוטו כ"א המחסור
 66 מן הגדולה, דבאמת נהה מחסור זה
 67 למי שצריך לו הוא חסרון גדול וכמשל
 68 בן המלך, שרגיל לענין הכבוד והגדולה
 69 אשר אצלו לפי מהותו הם דברים
 70 המוכרחים ביותר ואם הוא חסר זאת הוי חסרון גמור וצער גמור, וכן בצדיקים
 71 נהה ביטל איזה הידור מצוה או אחד הגדרים והסיגים הוי מחסור וחטא
 72 שצריך לתשובה על זה..."

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת שובה,

ח' תשרי, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

1 **שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹץ אֶלְקִיךָ כִּי כְשַׁלְּתָ בְּעֹנֶךָ**
 2 **קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל הַיּוֹץ גּוֹ'**
 3 **וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ¹. וְנִתְבָּאֵר**
 4 **שְׁבַכְסוּק זֶה מְדוּבָר אֹדוֹת מְדַרְיָגָה נְעִלִית**
 5 **בְּתִשְׁבּוּבָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר³** וְהָרוּחַ תִּשְׁוֹב אֶל
 6 **הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְנָה, בְּחִינַת תִּשְׁבּוּבָה עֲלֵאָה, וְלָכֵן**
 7 **נֵאֱמָר שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, שֶׁהוּא שֵׁם הַמְּעַלָּה.**
 8 **וַיֵּשׁ לֹמֵר שְׁזָהוּ גַם הַדְּיוּק בְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴ יִשְׂרָאֵל**
 9 **אֵף עַל פִּי שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא, יִשְׂרָאֵל דְּיִיקָא,**
 10 **הַיֵּינוּ שְׁזָהוּ מְדַרְיָגָה נְעִלִית בְּנִשְׁמָה שְׁעֲנִין שֶׁל**
 11 **חֲטָאִים כּוֹ' אֵינוּ יָכוֹל לְנָגוּעַ בָּהּ. וְזָהוּ גַם הַדְּיוּק**
 12 **בְּהַמְשָׁף הַכְּתוּב כִּי כְשַׁלְּתָ (בְּעֹנֶךָ)⁵, הַיֵּינוּ, שְׁאִין**
 13 **זֶה עֲנִין שֶׁל חֲטָא בְּפוּעַל חֵס וְשְׁלוֹם, אֶלָּא עֲנִין**
 14 **שֶׁל כְּשַׁלּוֹן בְּלָבָד, כְּמִבּוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁶ שְׁזָהוּ**
 15 **כְּאֲדָם הַכּוֹשֵׁל רְגֵלוֹ וְנוֹפֵל רֹאשׁוֹ לְמַטָּה כּוֹ'. וְ(כְּשַׁלְּתָ) בְּעֹנֶךָ דְּיִיקָא, הַיֵּינוּ, שְׁאִין זֶה עֲנִין שֶׁל**
 17 **חֲטָא וְפִשַׁע חֵס וְשְׁלוֹם, אֶלָּא רַק עֲוֹן, מְלִשׁוֹן**
 18 **עִוּוֹת וְעִיקוּם, וְעַל דְּרָךְ מֵה שְׁנֵאֲמַר⁷ אֵין צְדִיק**
 19 **בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא, שְׁאִין הַכּוֹנֵה**
 20 **לְחָטָא מְמַשׁ, כִּי אִם חֲטָא מְלִשׁוֹן חֲסָרוֹן⁸.**

(1) הושע יד, ב.ג. (2) ד"ה שובה ישראל דוא"ו תשרי פ"ד (תורת מנחם התוועדויות ח"ע ס"ע 13 ואילך). (3) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו. (4) סנהדרין מד, א. (5) ראה ד"ה שובה ישראל תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ס"ע מה ואילך). (6) דרושים לשבת שובה סז, ד. (7) ע"פ לשון הכתוב קהלת ז, כ. וראה ד"ה שובה שם. (8) סה"מ שם ע' לד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְנִתְבָּאֵר לְעֵילָּ2 במאמר הנזכר שנאמר בהתוועדות ר' תשרי שְׁעַל יְדֵי
 2 שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל מִגֵּיעִים עַד הַיּוֹי' אֶלְקִיךָ (וְלֹא לַהַיּוֹי' אֶלְקִיךָ),
 3 עַד דְּיִיקָא, וְדִיוֹק הַלְשׁוֹן 'עַד' מִלְמַד דְּקִיאֵי שֶׁהַכּוּנָה הִיא עַל בְּחִינַת
 4 עַד וְלֹא עַד בְּכָל־9 'הֵינּוּ שְׂמֻדוּבָר עַל דְּרַגְתַּי וְלֹא עַד', מִדְּרִיגָה שְׁאִין
 5 בַּה שׁוֹם הַשְּׂגָה. וְזֶהוּ מַה
 6 שְׁמֻסִּים¹ בְּכַתוּב 'שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל'
 7 אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תְּשֵׂא עֲוֹן,
 8 שְׁמַגִּיעַ לְבַחֲינָה בְּאֵלְקוֹת
 9 הַנְּקָרָא כָּל, שֶׁהוּא מִדְּרִיגָה נְעֻלִית
 10 בִּיּוֹתֵר שֶׁהִיא פְּלִלוֹת הַכָּל כּוּ'.
 11 וּמְזָה מִהֲדֻרְגָה גְבוּהָ וְהַעֲלִינָה הוּו
 12 נִמְשָׁךְ מִלְמַעְלָה מֵהַאֲלוֹקוֹת
 13 לְמִטָּה אֵל הָאָדָם, כְּעֹבֵדוֹת הַתְּשׁוּבָה
 14 שְׁלוּ, שֶׁעַל זֶה מְכוּוֹן הַכְּתוּב בְּהַמְשָׁךְ
 15 הַעֲנִיין קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
 16 וְשׁוּבוּ אֶל הַיּוֹי' (עַד) וְנִשְׁלַמְתָּה
 17 פְּרִים שְׁפָתֵינוּ.
 18 (ב) וְהִנֵּה בְּתִיבַת עַד¹⁰ הָאִמְרָה
 19 בְּכַתוּב זֶה, "עַד ה' אֶלְקִיךָ" נִתְבָּאֵרוּ
 20 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה¹¹ כְּמָה
 21 פִּירוּשֵׁים [וּמְזָה מוּבָן, שְׁפִינּוֹן
 22 שְׁנַאֲמַר בְּכַתוּב הַלְשׁוֹן עַד,
 23 שֵׁישׁ בּוֹ כְּמָה פִּירוּשֵׁים,
 24 מוּבָן, שְׁאָף עַל פִּי שְׁבָגִילוּי
 25 נוֹגַע בָּאֵן רַק עֲנִין אֶחָד מִבִּין
 26 הַפִּירוּשֵׁים בְּעַד, מְכָל מְקוֹם,
 27 בְּהַעֲלֵם שְׁיִיכִים גַּם בָּאֵן כָּל
 28 הַפִּירוּשֵׁים, דָּאֵם לֹא כֵן, הִנֵּה
 29 הַכְּתוּב תּוֹפֵס מִלְכַחְתִּילָה לְשׁוֹן
 30 שְׁמֻבְטָא רַק אֵת הַעֲנִין שְׁנוֹגַע
 31 בָּאֵן, וְלֹא לְשׁוֹן שֵׁישׁ בּוֹ עוֹד
 32 פִּירוּשֵׁים], כְּפִי שְׂמֻשְׁיָן וּמְפֻרֵט.
 33 פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, עַד מְלִשׁוֹן
 34 הַפְּסָק, כְּמוֹ עַד פַּה תְּבוּא
 35 (כְּהַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט: בִּין
 36 שְׁפִירוּשׁוֹ עַד כְּפִשׁוּטוֹ כְּמוֹ עַד כֵּאֵן וְלֹא
 37 יוֹשׁ בְּזָה בְּעַד' מְלִשׁוֹן
 38 הַפְּסָק שְׁנֵי עֲנִינִים, עַד וְעַד
 39 בְּכָל־, וְעַד וְלֹא עַד בְּכָל־

9) סד"ה שובה ישראל תרס"ו (המשך תרס"ו ע' כד [לד]). 10) ראה ד"ה שובה ישראל הנ"ל (ע' יז [כד] ואילך). 11) פקודי ז, ב, ח, ג. 12) נוסח התפלה. 13) ראה אוה"ת שבת שובה ס"ע איתקב ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמה ואילך. ד"ה שובה ישראל תשכ"ב (סה"מ תשכ"ב ע' יד). 14) ח"א ס"ט. הועתק בספר החקירה להצ"צ קכ, ב. אוה"ת נ"ך ח"ג ע' א'קסח. וראה גם תורת מנחם התוועדויות חס"ד ע' 252. ושי"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנָאֲמַר¹⁵ בתהלים וְאֵתָהּ הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ הוּא הוּא וְשִׁנּוּתִיךָ לֹא
 2 יִתְּמוּ, לֹא יִסְתִּימוּ, אֵין לָהֶם סוּף, דְּלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹבְּן, אֵיךְ
 3 אוֹמְרִים עַל הַקְּבָ"ה וְשִׁנּוּתִיךָ, שְׁזָהוּ הַמוֹשֵׁג שְׁנִים עֲנִין שֶׁל
 4 זְמַן מוֹגְבֵל, הַרִי הַבוֹרָא יִתְּבַרְךָ הוּא בְּלִתי בְּעַל גְּבוּל וְאֵינוּ
 5 נִתֵּן לְשׁוֹם מַגְבֹּלוֹת כּוֹלֵל מַגְבֹּלוֹת הַזְּמַן
 6 וְנֶעַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם לֹא
 7 הָיָה מְצִיאוֹת הַזְּמַן¹⁶, כִּי אִם
 8 זְמַן מְשׁוּעָר וְכו', כִּמְבוֹאֵר
 9 בְּסִפְרֵי קַבְלָה שְׁנִתְקַבְּלוּ בְּכָל
 10 תְּפֻצוֹת יִשְׂרָאֵל¹⁷, אֲלֵא
 11 שְׁזָהוּ הַשִּׁמּוּשׁ בְּלִשׁוֹן 'שְׁנוּתִיךָ' לְגַבִּי
 12 הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ הוּא עַל דֶּרֶךְ לְשַׁבֵּר
 13 אֶת הָאוֹזֵן¹⁸, כִּינּוּן שְׂרָצָה
 14 הַקְּבָ"ה שֶׁגַּם אוֹזֵן הַגִּשְׁמִי
 15 לְמִטָּה יוֹכֵל לְהַשִּׁיג לְהַבִּין
 16 וְלַתְּפוֹס עֲנִין הַנְּצַחִיּוֹת
 17 שְׁלֹמְעֵלָה, וְהַרִי אָדָם בְּעַל
 18 גְּבוּל אֵינוּ מְשִׁיג אֶת הַבְּלִתי
 19 בְּעַל גְּבוּל, כִּי מֵאֲחֵר שֶׁהָאֵדָם עֲצֵמוֹ
 20 מוֹגְבֵל אֵין בִּיכּוּלְתוֹ לְהַשִּׁיג אֶת מֵה
 21 שֶׁאֵינוּ מוֹגְבֵל, וְלִכֵּן נֶאֱמַר לְגַבִּי
 22 הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ הוּא וְשִׁנּוּתִיךָ, לְמִרּוֹת
 23 שֶׁלֹּאמִיתוֹ שֶׁל דַּבַּר הַמוֹשֵׁג שֶׁל 'שִׁנָּה',
 24 זְמַן מוֹגְבֵל, אֲבָן לֹא שִׁיךְ אֲצֵל הַקְדוּשׁ
 25 בִּירוּךְ הוּא, כִּינּוּן שְׁזָהוּ הַמוֹשֵׁג 'שְׁנוּתִיךָ'
 26 מְשִׁיג הָאָדָם, אֲלֵא שְׁשִׁנּוּתִיךָ
 27 לֹא יִתְּמוּ, שְׁאֵינָם כְּלִים וְאֵין
 28 לָהֶם סוּף, שְׁבִאוֹפֵן כְּזֶה יְכוּלִים
 29 לְהִסְפִּיר לְאָדָם אֶת עֲנִין הַנְּצַחִיּוֹת
 30 לְמַעַל כו'. וְהֵינּוּ, שְׁהַתְּגַלּוֹת
 31 וְהַמְשַׁכֵּת עֲנִין הַנְּצַחִיּוֹת
 32 הָאוֹלִקוּת הָעֲלִיוֹנָה לְמִטָּה הוּא
 33 בִּאוֹפֵן שְׁבִא בְּגִדְרֵי הַזְּמַן
 34 (שְׁנִים), שְׁהוּא הַמוֹשֵׁג זְמַן הוּא
 35 עֲנִין הַשִּׁנּוּיִים, הָיָה הָיָה
 36 וְיִהְיֶה (עֵבֶר הָיָה וְעֵתִיד),
 37 אֲלֵא שְׁזָהוּ עֲנִין הַזְּמַן גּוֹפֵא עֲצֵמוֹ
 38 הוּא בִּאוֹפֵן שֶׁל נְצַחִיּוֹת, בְּלִי

1 שְׁנָאֲמַר¹⁵ וְאֵתָהּ הוּא הוּא וְשִׁנּוּתִיךָ לֹא יִתְּמוּ,
 2 בְּגִדְרֵי הַזְּמַן, וּמִצַּד שְׁנֵי וּבְלִי שִׁנּוּיִים) הֵם שְׁנֵי הָעֲנִינִים
 3 שְׁבִנְצַחִיּוֹת שְׁזָהוּ, כִּאֲמֹר, הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי בְּמוֹשֵׁג עַד.
 4 וּפִירוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, עַד לְשׁוֹן קִישׁוּט, כִּמּוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בִּיחֻזְקָא
 5 בְּעַדֵי עֲדִיִים¹⁹, שְׁהוּא עֲנִין
 6 שֶׁל תְּכַשִּׁיט, וְכִמּוֹ בְּכְתוּב שְׁבַעַת
 7 חֲטָא הֶעֱגַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַסִּירוֹ מֵעֲצָמָם
 8 אֶת עֲדִיָם (שְׁהֵיָה בְּיָדָם) מֵהַר
 9 חוֹרֵב²⁰, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁנֵי
 10 הַכְּתָרִים שֶׁהֵם תְּכַשִּׁיטִים שְׁקֶשְׂרוֹ
 11 לָהֶן לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּשַׁעַת הַהַקְדִּימוֹ
 12 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע מְלֶאכִי הַשְּׂרָת, כְּתוּב
 13 אֶחָד כְּנָגֵד נַעֲשֶׂה וְאֶחָד וְכַתֵּר
 14 שְׁנֵי כְּנָגֵד נִשְׁמַע²¹. וְהָעֲנִין
 15 בְּזָה, וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲנִין
 16 הַתְּכַשִּׁיטִים (הַפִּירוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי בַּעַד)
 17 הוּא כִּמְבוֹאֵר בְּמֵאֲמָרִים²² עַל
 18 מֵאֲמַר רַז"ל²³ בְּגִמְרָא תְּפִלִּין
 19 דְּמֵאֲרֵי עֲלָמָא הַתְּפִלִּין שֶׁל אֲדוּן
 20 הָעוֹלָם, הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ הוּא, מֵהַ כְּתִיב
 21 בְּהוּ, מֵהַ כְּתוּב בְּהֵם, שְׁתְּכַשִּׁיטִים
 22 פּוֹעֲלִים עֲנִין הַיּוֹפִי, וְלִכֵּן
 23 גְּדֻלָּה מְעֻלָּתָם שֶׁל תְּכַשִּׁיטִים עַל
 24 הַלְבוּשִׁים כִּמְבוֹאֵר בְּמֵאֲמָרִים הַנִּי, " ...
 25 תְּכַשִּׁיט שְׁמַתְקֶשֶׁת בּוֹ וּמִתְּפַעֵל
 26 מִמֶּנּוּ וְהָרִי מִתְּאָחַד עִם תְּכַשִּׁיט זֶה
 27 כִּאֲלוֹ הוּא מְגוֹפּוֹ מִמֶּשׁ... לְבוּשׁ
 28 הַתְּכַשִּׁיטִין הֵן מִתְּאָחֲדִים עִם הָאָדָם
 29 שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ מִתְּפַעֵל מִמֶּה וּמִתְּקַשֶּׁת
 30 בְּהֵם" וְיִלְהַעִיר, שְׁיִישׁ לְבוּשׁ
 31 סֵתָם לְבוּשׁ רִגִיל, וְיִישׁ לְבוּשׁ נַעֲלָה
 32 יוֹתֵר מִלְבוּשׁ רִגִיל שְׁהוּא גַּם
 33 תְּכַשִּׁיט, וְלְמַעַל מְזָה מְכַל
 34 סוּגֵי הַלְבוּשִׁים הֵם תְּכַשִּׁיטִים

15) תהלים קב, כח. 16) ראה סידור עם דא"ח שער הק"ש עה, ד [קכא, סע"ג] ואילך. ספר החקירה הנ"ל קיא, ב ואילך.
 וראה ד"ה ויכולו תרס"ו ס"ע נז [מא] ואילך. 17) ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א. ספר החקירה הנ"ל קיב, ב. אוה"ת שם.
 וראה אג"ק ח"א ע' רצד. ח"ב ע' רכד. 18) ילקוט שמעוני האזינו רמז תתקמב. רש"י בשלח יג, ח. יתרו יט, יח; יט. ועוד.
 19) יחזקאל טז, ז. 20) תשא לג, ו (ובפרש"י). 21) שבת פח, א. 22) ד"ה להבין מארז"ל תפילין דמארי עלמא תרנ"ג (סה"מ
 תרנ"ג ע' רלג ואילך). הגהות לד"ה פתח אליהו (שבתו"א) תרנ"ח בתחלתו. 23) ברכות ו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בפני עצמן], שאף שמכבדים הלבושים את האדם, כפי
 2 שמצינו שרבי יוחנן קרי למאניה לבגדיו מכבדתי
 3 (שמכבדין בעליהן)²⁴, בכל זאת הרי עיקר ענינם והמטרה
 4 והתכלית של הלבושים הוא להגן על האדם מקור וחום וכד', ואינם
 5 בערך התכשיטים שקל ענינם
 6 הוא רק לקשט ולליפות את
 7 האדם, ועוד זאת, ולתכשיטים
 8 יש מעלה נוספת שמייפים את
 9 האדם שלא לפי ערך מדתו
 10 (ולא כמו לבושים שהם לפי
 11 ערך מדת האדם ומתאמים לו
 12 ואדם לא יכול לקבל את ההגנה
 13 שהלבושים נותנים אם אינם לפי
 14 מידתו), וכמו הפתר שמקיף
 15 את האדם, כולל גם האבר
 16 הכי נעלה של האדם שהוא
 17 הראש שבו נמצאים המוחין
 18 שהם עיקר האדם, ועד שמקיף
 19 הכתר גם אפילו על הגולגולת
 20 שלמעלה ומקיף גם על
 21 השקל שבמוחין כו'²⁵ שמכל
 22 זה מובן עד כמה גדולה מעלת
 23 התכשיט (שענינו הוא הפירוש השלישי
 24 בעד').
 25 והנה שלשה פירושים
 26 הנזכרים לעיל במילה ובמושג
 27 עדי' הם בפנימיות הרברים ענין
 28 אחר, כי כולם כל שלוש
 29 הפירושים שייכים בבחינת
 30 הפתר שלמעלה מסדר
 31 השתלשלות שבו האור האלוקי
 32 יורד ונמשך מדרגה לדרגה כדי לברוא
 33 עולמות ונבראים מוגבלים, כפי
 34 שממשיך ומבאר.
 35 דהנה²⁶, תכשיטים (עד
 36 מלשון קישוט הפירוש השלישי
 37 בעד') הוא ענין הפתר, שאינו
 38 נמצא בתוך הראש, ואינו
 39 חלק ממנו מהראש עצמו, אלא
 40 הוא מקיף שאינו מלוכש בפנימיות
 41 ולמעלה ממנו. וגם ענין
 42 הנצחיות שייך לפתר, כי הפתר שנחשב 'מוצע' בין הבורא
 בראיה יצירה-עשיה לכל אחד ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו, ועל כל פנים

(24 שבת קיג, סע"א (ובפרש"י). (25 ראה לקו"ת שה"ש כב, ד. 26) ראה לקו"ת פקודי שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אפילו לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיווגם נפש דגפש דמלכות דעשיה
 2 שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה ואף על פי כן מאחר שהיא מעשר
 3 ספירות קדושות היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשיה שבתוכה מלוכשת
 4 חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה חכמה דאצילות שבה מאיר אור אין סוף
 5 (ברוך הוא ממש"), וגם מי שנשמתו
 6 היא מדרגה נמוכה **יכול להגיע**
 7 **על ידי עבודתו עד לשרש**
 8 **הנאצלים, שזוהו היכולת להגיע**
 9 **ולהתחבר לדרגת האלוקות שהיא**
 10 **שורש הנבראים, היא מצד נפשו**
 11 **האלקית שעליה על הנפש**
 12 **האלוקית אומרים**²⁷ בנוסח ברכות
 13 השחר **נשמה שנתת בי טהורה**
 14 **היא אתה בראתה אתה**
 15 **יצרתה ואתה נפתתה בי,**
 16 **ולכן על ידי עבודתה של**
 17 **הנשמה נעשית העליה עד**
 18 **לבחינת טהורה היא, שזוהו**
 19 **עולם האצילות**²⁸, **למעלה**
 20 **מבחינת בראתה, שהיא בחינת**
 21 **'בראתה' הדרגה שבה היא התחלת**
 22 **מציאות הנשמה כאשר למעלה**
 23 **מזה, בעולם האצילות ובשרשה**
 24 **העליון, הנשמה איננה מציאות לעצמה.**
 25 **ובאמת יכול להגיע כל אדם, גם**
 26 **מי שנשמתו איננה נשמה גבוהה**
 27 **למעלה יותר (על ידי ענין**
 28 **העיבור כו', כמבואר בספרי**
 29 **קבלה וחסידות כמו שמובא בספר**
 30 **התניא פרק י"ד שגם מי שאינו צדיק**
 31 **ואינו מואס ברע בתכלית, כשירגיל**
 32 **עצמו למאוס ברע ולשמח נפשו בה'**
 33 **אולי יזכה שתעבר בו רוח משרש**
 34 **איזה צדיק לעבוד את ה' בשמחה**
 35 **אמיתית, ומבואר בתורת הסוד כי כשם**
 36 **שישנו הענין של 'גלגול', שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך ישנו**
 37 **הענין של 'עיבור', שנשמתו של צדיק 'מתעברת' בנשמתו של בינוני, כדי**
 38 **שהבינוני יוכל לעבוד את ה' לפי מדרגתו של הצדיק) עד שיגיע למדרגת**
 39 **שרש הנאצלים ממש, שזוהי המדרגה הכי עליונה בעד**
 40 **ועד בכלל.**
 41 **אמנם, למעלה מזה הוא ענין עד ולא עד בכלל, שלמעלה**
- משרש הנאצלים, ולכן אין יכולים להגיע לזה, כי במדרגת
 ולא עד בכלל, לא שייך השגה, כמבואר לעיל, וכידוע הר"א²⁹
 ממענין עין עיטס³⁰ (פנוגע לטבילת כהן גדול ביום
 הפפורים), שאין דבר יכול להתעלות למעלה משרשו כו',
 וכמובא במאמר אדמו"ר הרי"צ
 (בספר המאמרים תרפ"ט): "... הנברא
 מצד עצמו אינו יכול להגיע למעלה
 משרשו ומקורו. והראיה מהמענין עין
 עיטס, דאיתא בגמרא שמע מינה מעין
 עין עיטס גבוה מקרקע העורה כ"ג
 אמה. דהמקרה דכהן גדול היה על גבי
 הפתח, וכל הפתחים שבעורה היו כ'
 אמה, ושיעור המקוה הוא אמה על
 אמה ברום [בגובה] ג' אמות, ומזה
 מוכח שהמעין היה גבוה מקרקע
 העורה כ"ג אמה. ואם היה באפשר
 שילך מעצמו למעלה מגובה מקורו אין
 ראייה שהיה גבוה כ"ג אמה. אלא מוכח
 שכל דבר אי אפשר לו לילך מעצמו
 למעלה ממקורו...", ולכן האדם לא
 יכול להתעלות לדרגה האלוקית
 שלמעלה משרש הנאצלים. והיינו,
 שלאחרי שמגיע למדרגת
 עד ועד בכלל, שהיא דרגה
 שביכולתו להגיע אליה אזי פא
 האדם העובר את ה' לידי הפרה
 והבנה בענין האלוקות בעומק
 יותר, ולא רק שמישיג עניני אלוקות
 אלא מגיע להכרה איך שאלקות
 מובדל ממנו לגמרי, ואינו
 יכול להגיע לבחינת אין סוף
 כו' שבבחינה זו אין לו כל תפיסה
 והשגה. ועל דרך מה שכתוב
 בתקוני זהר³¹ פתח עליון, אף
 על גב דאיהו אף על פי שהוא
 אור צח אור מצוהצח אור קדמון, אור זך ובהיר ומאיר אופם
 אפל וכהה הוא קדם עילת העילות, סיבת הסיבות, היינו שורש הכל,
 והיינו, שדוקא מצד זה שפתח עליון (שהכוונה בזה³²
 לבחינת אריך מדרגת 'אריך אנפין' שהיא חיצונית הכתר לגבי מדרגת
 'עתיק יומין' שהיא פנימית הכתר) הוא אור צח אור מצוהצח כו',
 נרגש בו שאופם הוא קדם עילת העילות דוקא מפני מעלת

(27) ברכת "אלקי נשמה" בברכת השחר. (28) לקו"ת פ' ראה כז, א. (29) ראה סה"מ תרכ"ט ע' ריא. תרנ"ד ע' קמת. תרע"ח ע' קסה. (30) יומא לא, א. (31) תיקון ע (קלה, ב). (32) ראה הנסמן בספר הערכים – חב"ד ח"ג ע' תפ-תפא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכתר והעובדה שהוא אור צח ודך, דווקא משום כך ניכר ונרגש בו שלגבי
2 האין סוף עצמו הוא אפל וכהה ואינו נחשב אור מאיר. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
3 בְּעֹבֹדַת הָאָדָם, שֶׁכָּל שְׂמִינִין וְעוֹלָה בְּעִילוֹי אַחַר עִילוֹי
4 ורמת ההבנה והתפיסה שלו בְּבַחֲיִנַת עַד וְעַד בְּכָלֵל היא נעלית יותר
5 ויותר, הֲרִי זֶה ההתעלות הבונה
6 ב'עד ועד בכלל', זה עצמו מְבִיא
7 אוֹתוֹ לִידֵי הַפְּרָה גְדוֹלָה
8 וְעֲמוּקָה יוֹתֵר הֵן כְּכַמּוֹת וְהֵן
9 בְּאִיכוֹת (מְעַרְעֵר אֹיֵן טִיפְעֵר
10 יותר בכמות ויותר בעומק) אֵיךְ
11 שְׂאֵלֻקוֹת הוּא לְמַעְלָה לְגַמְרֵי
12 מְגַדֵּר וְשֵׁרֵשׁ הַנְּבִרָאִים ולאמתו
13 של דבר לנבראים לא יכולה להיות
14 השגה אמיתית באלוקות [ועל דֶּרֶךְ
15 מֵה שֶׁכָּתַב הַרְמָ"א³³ בהגותו
16 לשולחן ערוך בְּעֵנֵן הַהֲכָנָה
17 לְתַפְלָה שְׂצַרְיָךְ לְהַתְּבוּנָן קודם
18 התפילה בְּעֵנֵן רוּמָמוֹת והפלות
19 והבדלת הָאֵל וְשִׁפְלוֹת ופחיתות
20 הָאָדָם, שְׁשֵׁנִי הַעֲנִינִים
21 תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה, שֶׁכָּל
22 שֶׁהָאָדָם מְבִיֵן יוֹתֵר יותר בכמות
23 ויותר בעומק רוּמָמוֹת הָאֵל,
24 מְבִיֵן יוֹתֵר (מְעַרְעֵר אֹיֵן
25 טִיפְעֵר יותר בכמות ויותר בעומק)
26 שִׁפְלוֹת הָאָדָם, אֵיךְ שֶׁהוּא
27 האדם מְרוּחֵק בְּתַכְלִית
28 מְאֻלְקוֹת], וְלֹכֵן אֵי אֶפְשָׁר
29 לְנַשְׁמוֹת דְּבִרְיָאָה וִיצִירָה
30 בשונה מנשמות גבוהות יותר, נשמות
31 דאצילות] לְהַגִּיעַ לְזֶה להשגה
32 אמיתית כו', שְׁזָהוּ הַעֲדֵר היכולת
33 להשיג הוא עֵנֵן עַד וְלֹא עַד
34 בְּכָלֵל.
35 (ד) אָמְנָם פֶּל זֶה המבואר לעיל
36 שביכולת האדם להשיג ולתפוס
37 אלוקות רק במדריגת 'עד ועד בכלל'
38 אבל לא במדריגת 'עד ולא עד בכלל'
39 הוּא מִצַּד כְּלוֹת הַעֲבוּדָה
40 בְּתוֹרָה וּמִצּוֹת כְּפִי שֶׁהוּא

מִצַּד הַכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים, כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַגְּלוּיִים והמורגשים שהם בעיקר
השכל והמידות (הרגש) שְׁעַל זֶה על הכוחות הגלויים נֶאֱמַר³⁴ בתורה
אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלֶכֶם גּוֹ' רְאִישֵׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם וְגוֹ', פֶּרֶט
הַכְּתוּב עֲשֹׂר מְדֻרְגוֹת (ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, שוטריכם, כל איש
ישראל, טפכם, נשיכם, גרך, חוטב
עציר, שואב מימך). כְּמוֹ שְׁשֵׁי
עֲשֹׂר מְדֻרְגוֹת שְׁבֻטֵיכֶם
הָאָדָם³⁵, המכוונות כנגד עשר
הספירות העליונות שֶׁהֵם עֲשֹׂר
כּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים, שְׁזוּהֵי
הַעֲבוּדָה שְׁבֻכְחִינַת עַד וְעַד
בְּכָלֵל כמבואר לעיל. וְלִמְעַלָּה
מִזֶּה הִיא הַעֲבוּדָה שְׁמִצַּד
בַּחֲיִנַת מְקִיפִים, כּוֹחוֹת הַנֶּעְלָם
יותר שבנפש האדם (כמו הרצון והעונג
שהם כוחות כלליים שאינם מלוכשים
באברי הגוף בהתלבשות פנימית)
שֶׁהִיא עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה³⁶,
שֶׁהִיא בַּבְּחִינַת עַד וְלֹא עַד
בְּכָלֵל³⁷. וְזוּהוּ גַם כְּלוֹת
הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִיֵן עֲבוּדַת
הַצַּדִּיקִים שֶׁהִיא עֲבוּדָה בְּמִדְיָה
והגבלה (עַד וְעַד בְּכָלֵל)
וְעֲבוּדַת הַבְּעָלִי תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא
עֲבוּדָה מְתוּךְ יציאה מגדרי המציאות
של האדם (עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל).
אֵךְ תַּכְלִית הַפְּנוּנָה האלוקית
העליונה הִיא שִׁיְהִיָּה חִיבוּר
וּשְׁלוֹב שְׁתֵּי מְדֻרְיָגוֹת הַעֲבוּדָה
דְּכּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים וְכּוֹחוֹת
מְקִיפִים, צַדִּיקִים שֶׁעֲבוּדָתָם הִיא
עַם הַכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים וּבְעָלִי
תְּשׁוּבָה, שְׁזָהוּ שְׁאֶמְרוּ
וַיִּלְלֵנוּ³⁸ בּוֹהֵר מְשִׁיחַ אֶתָּא
לְאַתְבָּא צַדִּיקָא בְּתִיבְתָא,
מְשִׁיחַ בֵּא לְהִשִּׁיב צַדִּיקִים בְּתִיבְתָא
שְׁזָהוּ הַחִיבוּר דְּעַד וְעַד בְּכָלֵל
עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים עִם עַד וְלֹא עַד
בְּכָלֵל עֲבוּדַת בְּעָלִי תְּשׁוּבָה (וכפי
שמבואר על שילוב זה של עבודת

(33) או"ח סצ"ח ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"א. (34) נצבים כט, ט"י. (35) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. (36) ראה גם סה"מ תרע"ג ע' רצו. (37) ראה גם סד"ה שובה ישראל תש"ב (סה"מ תשי"ב ע' 18 ואילך). (38) הובא בלקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. שם נ, סע"ב. וראה זהר ח"ג קנג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הצדיקים ועבודת בעלי התשובה בעבודת כל אדם, בליקוטי תורה לאדמו"ר
 2 הזקן: "... וזהו תכלית ירידת הנשמה שהוא כמו שכתוב בזהר לאתבא צדיקיא
 3 בחיובתא כי הנשמות בעורם למעלה היו כולם בבחינת צדיקים שבטבעם
 4 לעלות אל ה' כו', וירידתם בגופות הוא כדי להיות בעלי תשובה דמשכין ל'
 5 בחילא יתיר [שמושכים אותו בתוספת
 6 כוח] שהם בבחינת צעק לבס אל ה'
 7 ברעש גדול מחמת ההיפוך כידוע וכך
 8 צריך להיות ממש מרת כל אדם אף מי
 9 שאין בידו עבירות חס ושלוש שהרי על
 10 כולם אמרו כל ימיו בתשובה...")
 11 וְכַל זֶה עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה בְּאוֹפֵן
 12 שְׂכוּל גַּם אֶת עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, עֲבוֹדַת
 13 שֶׁלִּמְעַל מֵהַגְּדִירִים וְהַגְּבֹלֹת, נִמְשָׁךְ
 14 לְמִטָּה בְּגִדְרֵי הַזְּמַן שֶׁהוּא
 15 מִשְׁמַעוֹת הַמוֹשֵׁג זְמַן עֲנָן
 16 הַשְּׂיִנוּיִים, שֶׁזֶהוּ מְקוֹם שְׂמוֹגֵב
 17 בְּגִדְרֵי הַזְּמַן הַמְּקוֹם שֶׁבוֹ שְׁאֵלֵי
 18 יִרְדָּה הַנְּשָׁמָה מִשׁוֹרֶשָׁה וּמְקוֹרָה
 19 לְמַעַל (בְּנִזְכָּר לְעֵיל שֶׁנְּשָׁמָה
 20 שְׁנִתְּתָה בִּי טְהוֹרָה הִיא, אֵתָהּ
 21 בְּרֵאתָה כו' וְאֵתָהּ נִפְתַּחְתָּה בִּי
 22 וּמְקוֹרָה וְשׁוֹרֶשָׁה לְמַעַל יִרְדָּה
 23 מִמְּקוֹם מוֹגְבֵל בְּגִדְרֵי הַזְּמַן), וּבוֹ
 24 בְּמִקוֹם זֶה, כְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי נִיתְּנָה
 25 הַתּוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּפִסְוִינְיָא
 26 דְּמִתַּן תּוֹרָה³⁹ בְּגִמְרָא שֶׁהַתּוֹרָה
 27 נִיתְּנָה דְּרֵקָא כְּפִי שְׁלִמְצִירִים
 28 יִרְדָּתָם כו' (ובלשון הגמרא:
 29 "בשעה שעלה משה למרום, אמרו
 30 מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא:
 31 ריבונו של עולם, מה לילוד אשה
 32 בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא.
 33 אמרו לפניו: חמורה גנוזה שגנוה לך
 34 תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה
 35 בלשר ודם, מה אנשי כשי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך
 36 בכל הארץ אשר תנה הורד על השמים? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה:
 37 החזיר להן תשובה... אמר לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה
 38 כתיב בה, אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים
 39 ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?... יצר הרע יש ביניכם?
 40 מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא..."), וכוונת הירידה של הנשמה למטה היא

בְּכַדֵּי לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת עֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף מִלְּמַעַל לְמִטָּה⁴¹
 (והמשכת עצמות האלוקות למטה היא הַחֵל מֵהָעֲנָן דְּוִשְׁכַּנְתִּי
 בְּתוֹכָם⁴⁰, כלשון התורה בציווי על עשיית המשכן והמקדש שלא נאמר
 וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם אלא 'בתוכם' בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁴¹ מבני ישראל),
 כְּדַבְּרֵי הַמְדַרְשׁ, וְכַפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר
 בַּחֲסִידוֹת שׁוֹ הַכּוֹוֶנָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל
 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּפִי שֶׁנִּתְּאָרָה
 הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ
 דִּירָה מְקוֹם רְאוּי לְגִילּוֹי אֵלּוֹקוֹת
 וְהַשְׂרָאָה שֶׁחִינָה בְּתַחְתּוֹנִים⁴²,
 כְּעוֹלָמוֹת הַנְּחֻתִים עַד לְהַמְשַׁכְתָּה וְגִילּוֹי
 עֲצָמוֹת הַאֵלּוֹקוֹת כְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
 שֶׁהוּא עוֹלָם תַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן
 לְמִטָּה הַיְמָנוּ⁴³, שְׁזוּהֵי הָאָרֶץ
 הַלְּזוֹ הַגִּשְׁמִי, שֶׁהִיא בְּגִדְרֵי
 זְמַן וּמְקוֹם, שֶׁשָּׂרָשָׁם שֶׁל
 הַגְּבֹלֹת הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם הוּא סְפִירַת
 הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁנִּקְרָאת
 אָרֶץ⁴⁴, כְּמִבּוֹאֵר בְּשַׁעַר
 הַיְחֻד וְהָאֵמוּנָה⁴⁵ שֶׁבַסְפָּר
 הַתְּנִיא שָׂרָק בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ
 יִתְבַּרְךָ לְבִדָּה וְלא בְּסִפִּירוֹת
 שֶׁלִּמְעַל מֵהַמַּלְכוּת שֶׁיִּיָּד לְזוֹמֵר
 שֶׁהוּא יִתְבַּרְךָ מְלֶךְ לְמַעַל
 כו' וְלְמִטָּה כו', הֵינּוּ גִדְרֵי
 הַמְּקוֹם וְכֵן בְּבַחֲנֵינָה זְמַן, ה'
 מְלֶךְ ה' יִמְלֹךְ כו', כְּעֵבֶר, כְּהוּוֹה
 וּבַעֲתִיד, הֵינּוּ גִדְרֵי הַזְּמַן, לְפִי
 שְׁחִיּוֹת הַמִּצִּיאוֹת שֶׁמוֹגְדֵרֵת בְּגִדְרֵי
 הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן וְהַתְּהוּוֹתָם
 וְקִיּוּמָם שֶׁל הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן הוּא
 מְמַדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבַּרְךָ שְׂרֹכָה
 הִיא הַהִמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה לְעוֹלָמוֹת
 וְשֶׁם אֲדוֹנֵי בְּרִיָּה הוּא שְׂרֹכָה הִיא הַשְּׁפָעָה זו - הַנְּהַה דְּרֵקָא שֶׁם
 בְּמִקוֹם הַמוֹגְבֵל וְהַנְּחֻתָה זֶה נִיתְּנָה הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּעֲצָמוֹת
 יִתְבַּרְךָ, וְלִשְׁם לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי יִרְדָּה הַנְּשָׁמָה, כְּפִי שֶׁעַל יְדֵי
 עֲבוֹדָתָהּ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת דּוּקָא בְּהוּוֹתָה כְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי יוֹמְשָׁךְ
 לְמִטָּה בְּגִדְרֵי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם גִּילּוֹי אֵלּוֹקוֹת כְּפִי שֶׁהוּא
 לְמַעַל מִשְׁרָשׁ הַנְּבִרְאִים, עַד לְבַחֲנֵינָה עַד וְלא עַד
 בְּכֻלָּל, שְׁתַּחֲיָה אֲפִילוֹ הַמְשַׁכָּה מִבְּחִינָה זו שֶׁהוּא עֲנָן הַנְּצַחֲיוֹת

(39) שבת פח, ב ואילך. (40) תרומה כה, ת. (41) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם. של"ה סט, א, רא, א. ועוד. (42) ראה תנחומא נשא טז. (43) תניא פל"ו. (44) ראה זח"א לא, ב (תוספתא). לקו"ת צו יד, ב. (45) פרק ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והקיום לעולם שלמעלה לגמרי מגדר הזמן, שהרי תוכן ענין
 2 הנצחיות הוא למעלה מגדרי הזמן שיש בהם חלוקה לעבר, הווה ועתיד,
 3 **בחינת אני הו' לא שנית**⁴⁶ האלוקות שלמעלה משינויים.
 4 **וענין זה** של המשכת עצמות האלוקות למטה לתוך המציאות הגשמית
 5 המוגדרת בגדרי הזמן הוא **בכחם**
 6 **של ישראל**, אותיות לי ראש⁴⁷,
 7 שם המעלה של ישראל היינו,
 8 **שהקב"ה אומר על נשמות**
 9 **ישראל שהם כפיכול לי**
 10 **ראש**, כפיכול נשמות ישראל הם
 11 ראש להקדוש ברוך הוא **ולכן**
 12 **אמרו רז"ל**⁴⁸ בגמרא **שבשעה**
 13 **שישראל עונין אמן יהא**
 14 **שמייה רבא**, הקב"ה מנענע
 15 **בראשו כו'**, שנענעו זה הוא
 16 **ענין ההמשכה כו'**⁴⁹ של
 17 האלוקות למטה שנפעלת על ידי
 18 נשמות ישראל, **דכין**
 19 **שמושרשים** נשמות ישראל
 20 **בעצמותו ותברך**, לכן גם
 21 **בהיותם למטה בעולם הזה בזמן**
 22 **ומקום, יש בכחם להמשיך**
 23 **בחינת עד ולא עד בכלל כו'**,
 24 בחינה שלמעלה מהגבלות ולפעול
 25 על ידי זה הענין דידיה
 26 **בתחתונים** שענינו הוא גילוי
 27 אלוקות למטה (על דרך המבואר
 28 בענין הארון שבבית
 29 המקדש, שהיה באופן
 30 שמקום ארון אינו מן
 31 המדה⁵⁰, כדברי הגמרא שהארון
 32 היה מונח בקדש הקדשים מבלי
 33 שיתפוס מקום, עם היות שהארון הוא
 34 במידות מסוימות, אמתים וחצי ארכו
 35 ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו,
 36 וכפירוש רש"י על דברי הגמרא שם,
 37 'באמצע בית קדש הקדשים היה יושב,
 38 ויש ריוח בינו לבין הכתלים עשר אמות
 39 לכל צד, וכל הבית אינו אלא כ' על כ', נמצא שאינו ממעט כלום. שהוא
 40 **ענין החיבור והשילוב דגבול וגבול יחד, מצד בחינת**

נמנע הנמנעות דוקא⁵¹ מצד הקדוש ברוך הוא בעצמו שהוא כל יכול
 ושום דבר לא מנוע ממנו).
 (ה) וזהו הפירוש הפנימי בכתוב **שוכה ישראל עד הו' אלקיך**,
שוכה ישראל דייקא, והכתוב מדייק ואומר את שם המעלה של בני
 ישראל, להורות שמדובר על תשובה
 במדרגה עליונה שזוהי התשובה
 דצדיקים, ואין להתפלא ולתמוה
 מה ענין התשובה אצל צדיקים, כיון
 שהרי אפילו צדיק גמור
 עובד הו' ביראה ואהבה
 בפתעוניים, ואהבת ה' מתוך עונג
 על קרבת ה' הרי הוא עדיין דבר
 בפני עצמו כו'⁵², כמבואר בספר
 התניא, ולכן גם צדיק גמור שייך
 לעבודת התשובה, ואדרבה, דוקא
 מצד גודל מעלתו שהוא
 צדיק גמור ועובד הו' בדרגה
 גבוהה ונעלית ביותר כו', נרגש
 אצלו ביותר המרירות מזה
 שהוא עדיין מציאות יש כו',
 ולכן מתוך מרירות זו על כך שעדיין
 לא הגיע לתכלית הביטול לאלוקות
 נעשה אצלו הענין דשוכה
 ישראל, עבודת התשובה, ובאופן
 דשוכה ישראל עד גו', עם
 דגש על 'עד' היינו, שלאחר
 שלימות העבודה בכחינת עד
 ועד בכלל, שתופס ומשיג את
 דרגות האלוקות ששייך בהן הבנה
 והשגה, אחר כך מגיע לבחינת
 עד ולא עד בכלל, כנזכר
 לעיל.
 וענין זה של עבודת התשובה
 שמביאה את האדם להגיע לא רק אל
 האלוקות שבבחינת 'עד ועד בכלל'
 אלא גם לבחינת 'עד ולא עד בכלל'
 הוא בעשרת ימי תשובה,
 לאחר העבודה דראש השנה
 בבנין המלכות, כמבואר בקבלה וחסידות, האור והשפע של כל הספירות
 (אור המוחין ואור המידות) יורד ונמשך לעולמות על ידי ספירת המלכות,⁸⁰

(46 מלאכי ג, ו. 47) ראה שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. לקו"ת שלח מת, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב –
 בשם הזהר. (48) ברכות ג, סע"א. (49) ראה סהמ"צ להצ"צ טז, א. קכד, א. (50) יומא כא, א. וש"נ. (51) ראה שו"ת הרשב"א
 ח"א סתי"ח. הובא בספר החקירה הנ"ל לד, ב ואילך. לט, א. סה"מ תרע"ח ע' תכ. (52) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומידי שנה בסיום השנה החולפת ולקראת תחילת השנה החדשה, הרצון
 2 האלוקי להחיות את העולמות נעלם ומסתלק והשפע שעובר בדרך כלל על
 3 ידי המלכות, נעצר. ועל ידי העבודה של בני ישראל בראש השנה, הרצון
 4 מתעורר מחדש והאור של הספירות נמשך מחדש וכך ספירת המלכות חוזרת
 5 ו'נבנית', וענינה של ספירת המלכות
 6 הוא שהיא **עולם הדיבור**, כפי 1
 7 שנרמז בפסוק במשלי 'דבר מלך 2
 8 שלטון, היינו שהשליטה של המלך 3
 9 היא על ידי הדיבור, ובפנימיות 4
 10 הרברים, ההשפעה לעולמות באה על 5
 11 ידי הדיבור העליון באמצעות ספירת 6
 12 המלכות, **שהוא** עולם הדיבור 7
 13 **שרש ומקור ענין הזמן, וקצה** 8
 14 **ממשיכים בחינה שלמעלה** 9
 15 **מזמן, על ידי ענין התשובה** 10
 16 **דעשרת ימי תשובה, שגדלה** 11
 17 **מעלתה על התשובה דכל** 12
 18 **השנה, שהיא** התשובה בעשרת 13
 19 ימי תשובה **יפה ביותר** 14
 20 **ומתקבלת מיד (כמו שכתב** 15
 21 **ה'רמב"ם⁵³), היינו, והמשמעות** 16
 22 **הפנימית העמוקה של 'מתקבלת מיד'** 17
 23 **היא שאינה תלויה בהגבלות** 18
 24 **הזמן, להיותה** תשובה נעלית זו 19
 25 **של עשרת ימי תשובה בחינה** 20
 26 **שלמעלה מהזמן כו'.** 21
 27 **וממשיך בפתוב אחרי יובה** 22
 28 **ישראל' (עד) הווי אלקיד,** 23
 29 **שדהו** האמור כאן 'הוי אלקיד' הוא 24
 30 **על דרך מה שנגאמר במתן** 25
 31 **תורה אנכי הווי אלקיד⁵⁴,** 26
 32 **שהפירוש בזה, שהווי** שהוא 27
 33 **שם המורה על דרגה גבוהה באלקות** 28
 34 **(שם העצם) יורד ונמשך ומתגלה ואז** 29
 35 **הווי נעשה אלקיד⁵⁵, כחך** 30
 36 **וחיותך⁵⁶, ועד שנגמך** 31
 37 **מבחינת אנכי שנעלית עוד יותר** 32
 38 **מבחינת הווי שקאי שבחינת 'אנכי'** 33
 39 **מכוונת על ספירת הכתר⁵⁷. אלא שבמתן תורה נאמר אנכי**

(53) הלי' תשובה פ"ב ה"ו. 54) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. 55) ראה לקו"ת ר"פ ראה (יח, א). 56) לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. 57) שם אמור לר, ד. ובכ"מ. 58) ישע"י מג, כה. 59) ראה לקו"ת נצבים מה, ד. דרושים לשבת שובה סה, סע"ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם (דברים ח"ג) ע' א'פז ואילך. 60) לקו"ת שם (ריש ע"ד) ממשנת חסידים סוף מסכת יומא. 61) אוה"ת שבת שובה ע' א'תקט. 62) ראה לקו"ת שם סה, סע"ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

<p>1 העליה מלמטה למעלה נמשך שם הוי' מלמעלה למטה בשבועה</p> <p>2 רְקִיעִים באמירת הוי' הוא האלקים' שבע פעמים (וְאֶרֶץ).</p> <p>3 וכמבואר ב'אור התורה' לאדמו"ר הצמח צדק:</p> <p>4 ".... שאומרים בגמר תפילת נעילה שמע ישראל פעם אחת וברוך שם כבוד</p> <p>5 מלכותו לעולם ועד ג' פעמים ואחר כך</p> <p>6 אומרים ד' פעמים הוי' הוא האלקים, כי</p> <p>7 בזה מבואר כל ענין שורש הנשמה</p> <p>8 קודם ירידתה והעליה שאחר כך, כי</p> <p>9 שמע ישראל ה' אלוקינו זהו שורש</p> <p>10 הנשמה בחינת טהורה היא, בחינת עלו</p> <p>11 במחשבה עילאה, ואחר כך ג' פעמים</p> <p>12 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד</p> <p>13 הוא ג' עולמות בריאה יצירה עשיה</p> <p>14 בראתה יצרתה נפחת כו' ואחר כך ענין</p> <p>15 הוי' הוא האלקים היינו מה שעל ידי</p> <p>16 תשובה מעומקא דליבא נכלל באור אין</p> <p>17 סוף ברוך הוא ממש, שלמעלה מעלה</p> <p>18 מבחינת הוי' רק לפני הוי' תטהרו עד</p> <p>19 שבחינה יהיה רק בחינת אלקים".</p> <p>20 ויתירה מזה, שְנוֹסֵף עַל</p>	<p>1 הַהִמְשָׁכָה דְהוּי' הוא הַאֱלֹקִים (סֶתֶם) בְּכָל־לוֹת הָעוֹלָם,</p> <p>2 כשבעה רקיעים וארץ יִשְׁנוּ גַם הַעֲנִינִן דְשׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹי'</p> <p>3 אֱלֹקֵיךָ, שְׁנַעֲשֶׂה הוּי' אֱלֹקָה שְׁלֹךְ שֵׁל הָאֵדָם הַיְחִיד כְּפֹרֵט, כִּי־וַיִּן</p> <p>4 שֶׁהוּא אֵדָם זֶה כְּפֹרֵט פָּעַל זֶה אֵת הַמִּשְׁכַּת הוּי' בְּעוֹלָם עַל יְדֵי</p> <p>5 עֲבוֹדָתוֹ).</p> <p>6 נִמְשָׁךְ בְּשִׁבְעָה רְקִיעִים (וְאֶרֶץ). ויתירה מזה,</p> <p>7 שְנוֹסֵף עַל הַהִמְשָׁכָה דְהוּי' הוא הַאֱלֹקִים (סֶתֶם)</p> <p>8 בְּכָל־לוֹת הָעוֹלָם, יִשְׁנוּ גַם הַעֲנִינִן דְשׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל</p> <p>9 עַד הַיּוֹי' אֱלֹקֵיךָ, שְׁנַעֲשֶׂה אֱלֹקָה שְׁלֹךְ, כִּי־וַיִּן שֶׁהוּא</p> <p>10 פָּעַל זֶה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ).</p> <p>11 וּמְסִיִּים בְּכַתוּב קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל</p> <p>12 הַיּוֹי' גו' וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפֹתֵינוּ,</p> <p>13 שְׁקֵאֵי⁶³ עַל הַהִמְשָׁכָה בְּכָל שְׁלֹשֶׁת הַקְּוִינִן, וְכוּלָל</p> <p>14 כָּל שְׁלֹשׁ הַבְּחִינּוֹת דְּמַחְשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְעַד</p> <p>15 שְׁמֹנֶה בָּאִים לְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפֹתֵינוּ כְּפֹשׁוּטוֹ,</p> <p>16 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, שְׁיִבְנֶה מִקְדָּשׁ (בְּבֵית</p> <p>17 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי) בְּמִקְוֵמוֹ⁶⁴, בְּקְרוֹב מְמֹשׁ.</p>
--	---

(63) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"ג ע' א'רסא. (64) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שני עמ' א

<p>1 ראש הקרבן לפני שחיטתו, וְהִתְנוּפּוֹת - הנפת קרבנות מסוימים,</p> <p>2 וְהַתְּנֻשׁוֹת - הקרבת מנחות מסוימות אל קרן המזבח, וְהַקְּמִיצוֹת -</p> <p>3 הקמיצה מן המנחה, וְהַקְּטֹרֶת - שריפת הקרבנות או חלקיהן על</p> <p>4 גבי המזבח, וְהַמְּלִיקוֹת - מליקת קרבנות העוף, וְהַקְּבָלוֹת - קבלת</p> <p>5 דם קרבן הבהמה בכלי לאחר שחיטתה, וְהַזָּאוֹת - ההזאה מדם</p> <p>6 הקרבן על גבי המזבח, נוֹהֲגִים בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים. שהנשים אינן</p> <p>7 סומכות על קרבנותיהם ואינן מניפות את מנחתן, ואפילו הן כהנות</p> <p>8 אינן מגישות מנחה וקומצות ממנה, ואינן מקטירות ומולקות</p> <p>9 ומקבלות את הדם ומזות. חוץ מִמְּנַחֶת סוּסָה וְנִזְרָה, שֶׁהֵן - הסוטה</p> <p>10 והנזירה מניפות אותן בעצמן.</p>	<p>16 משמע אם כן שרק בני ישראל והאנשים) סומכים, ואין גנות ישראל</p> <p>17 סומכות. הנופות אינן נעשות על ידי נשים, משום שבתנופה נאמר</p> <p>18 (ויקרא ז כטל) 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' והניף, משמע רק בני</p> <p>19 יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין, ואין גנות ישראל מניפות. וכן הנשיות אינן כשרות</p> <p>20 בנשים, משום דְּכַתִּיב (ויקרא ו ז) 'וזאת תורת המנחה תקרב אתה</p> <p>21 בְּנֵי אֲהֶרֶן', משמע דווקא 'בְּנֵי אֲהֶרֶן' מקריבים (מגישים) ולא גנות</p> <p>22 אֲהֶרֶן. הקמיצות אינן נעשות על ידי נשים, משום דְּכַתִּיב (ויקרא ב</p> <p>23 ב) 'וְהִבְיָאָה אֵל בְּנֵי אֲהֶרֶן הַפְּהִנִים וְקָמִץ מִמֶּשׁ', משמע דווקא 'בְּנֵי</p> <p>24 אֲהֶרֶן' קומצים ולא גנות אֲהֶרֶן. וכן הקטרות אינן כשרות בנשים,</p> <p>25 משום דְּכַתִּיב בהקטרת אימורי השלמים (ויקרא ג ד), 'וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ</p> <p>26 בְּנֵי אֲהֶרֶן', משמע שרק 'בְּנֵי אֲהֶרֶן' מקטירים ולא גנות אֲהֶרֶן, וכן</p> <p>27 הַמְּלִיקוֹת אינן כשרות בנשים, מדְּכַתִּיב (ויקרא א טו) 'וְהִקְרִיבוּ</p> <p>28 הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַךְ אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ', אִיתְקַשׁ -</p> <p>29 הוקש בפסוק זה מְלִיקָה לְהִקְטִירָה, כשם שהקטרה אינה כשרה</p> <p>30 בנשים, אף מליקה כן. וְהַקְּבָלוֹת אינן נעשות על ידי נשים, משום</p> <p>31 דְּכַתִּיב (ויקרא א ד) 'וְשָׁחַט וגו' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֲהֶרֶן הַפְּהִנִים אֶת</p> <p>32 הַדָּם; וְאָמַר מֹר - שנינו בברייתא (ספרא פ"ד)</p>
--	---

גמרא

12 הגמרא מבררת בכל אחד מהדינים ששינו במשנה, מה המקור

13 לכך שאינו נוהג בנשים. מבארת הגמרא: סְמִיכוֹת אינן נעשות על

14 ידי נשים, משום דְּכַתִּיב בתחילת הציצוי על הקרבנות (ויקרא א ב)

15 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וגו', ובאותו ענין נאמר (שם ד) 'וְסִמְךָ יְדוֹ/

מכתב כללי

ב"ה וא"ו תשרי, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב הקודם, לשנה החדשה, שבו צוינו המשמעות המיוחדת וההוראה שישנו בראש-השנה שחל להיות בשבת, בהקשר לקביעות השנה הנוכחית.

רצוני בזה להתעכב על נקודה מיוחדת נוספת שבה שונה השנה הנוכחית – ומשום כך גם ראש-השנה של השתא – מרוב השנים וימי ראש-השנה, בכך שראש-השנה של השתא מהוה התחלה של שנת-שמיטה (**שביעית**). ובהתאם למוזכר במכתב הקודם שראש-השנה מהוה "ראש" לכל השנה – צריך גם ענין זה להתבטא **בכל** ימי השנה, גם בימים בהם אין דברים הקשורים במצות השמיטה, (עבודות אדמה ודומיהן, כמוסבר להלן).

* * *

שנת השמיטה היא, כידוע, ה"שבת" של שבע השנים. אשר למלאכה בפרט – הרי כשם שהשבת היא יום המנוחה הקדוש מימי השבוע, כך גם השמיטה מהוה שנת מנוחה של השנים, בהבדל זה שבשבת אסורות כל המלאכות ואילו בשנה השביעית אסורות רק המלאכות הקשורות בעבודת-אדמה, כפי שאומרת התורה: "**ושבתה הארץ שבת לה' גו', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור**".

למרות שמבחינות רבות דומות ההוראות של **יום השביעי** ושל **שנת השבע** – קיים, אבל, הבדל לגבי הרעיונות העיקריים המודגשים על ידם:

השבת מדגישה **בעיקר** שהקב"ה הוא **בורא** העולם ("כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ") ואילו שנת השמיטה מדגישה בעיקר שהקב"ה הוא – **עתה** ותמיד – **אדון** העולם. פעולות האדם צריכות להראות כי "אין דבר מיוחד ברשותו, רק שהכל ברשות אדון הכל".

לקביעות השנה הנוכחית: עוד ענין מיוחד בשנה זו שהיא מעוברת (וחסרה – מ"ח וכסלו שניהם חסרים), אבל כיון ש"אני מאמין בביאת המשיח . . אחכה לו בכל יום שיבוא" ועד – בנוגע להלכה למעשה (עירובין מג, א) ואז יקדשו ב"ד ע"פ הראי" – אין מוחלט שתהי' מעוברת (וחסרה) עד בוא חודש אדר (ומ"ח וכסלו). ואפילו לדעת הרס"ג (אוצה"ג ביצה ד, ב. יסוד עולם מ"ד פ"ו. ובכ"מ) ור"ח (בחיי שמות יב, ב) ועוד – שלעולם מקדשים ע"פ החשבון הרי לא מצינו שיחלוקו על דרז"ל "אתם אפילו שוגגים כו" (ר"ה כה, א). **אשר למלאכה:** כי יש עוד ענינים שדומים בהם כמו בהוספה בלימוד התורה (ספורנו בהר כה, ד. ועוד). וראה ג"כ חינוך מצוה פד.

כשם שהשבת . . כך גם השמיטה: ויקרא רבה ספכ"ט. וראה רמב"ן בהר כה, ב. **כל המלאכות . . רק . . בעבודת אדמה:** הטעם ע"פ קבלה וחסידות ראה לקוטי תורה (טעמי מצות) להאריז"ל פי' בהר, שער המצות שם ועוד. לקו"ת בהר ד"ה את שבתותי ועוד. **שואמרת התורה:** בהר כה, ב-ד. **"כי . . הארץ":** יתרו כ, יא. **"אין דבר . . הכל":** חינוך מצוה שכן.

בשנה השביעית חדל בעל השדה להיות בעליהם, בהתאם לצייוי התורה:

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך גוי", כפי שרש"י מסביר: "לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שווים בה".

במלים אחרות: שביעית מבטאת את התפיסה שלמרות שהבורא נתן את הארץ לבני האדם, לאכילה ולהנאה, עליהם לזכור שהאדון האמתי בכל הזמנים הוא הקב"ה, כפי שהכתוב אומר: **"לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה"**. כדי להדגיש ולחזק זכרון זה בכל הזמנים, באופן שיבוא לידי מימוש בחיי יום-יום, קבע הקב"ה את השנה השביעית כשנה "שבתית", שבה מושבתות למשך כל השנה כל עבודות השדה והכרם, ובעליהן חדלים מלהיות בעלים, כי אם במדה שוה לעבדיהם ושפוחתיהם וכו', כביטוי המדרש: **"שדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, והסייגים מפורצים, ורואה פירותיו נאכלים"** – והוא משלים עם כך. בכך מעיד היהודי שהאדון האמתי של העולם הוא הקב"ה.

מושג זה, שהקב"ה הוא אדון העולם וכל פרטיו, הוא רעיון שיחודי מבטא אותו בכל יום של כל שנה, ומביע אותו בפועל ע"י כך שלפני כל הנאה או אכילה (כביטוי רש"י) – הוא מברך ברכה, הצהרה שהקב"ה הוא **"מלך העולם"** שבורא הכל וכו', אך בשנת השמיטה בא ענין זה לידי הדגשה במלוא החריפות, כאמור לעיל.

וזו אחת ההוראות העיקריות של ראש השנה השתא: לא די לזכור שהקב"ה הוא **בורא** עולם. הכרח גם לזכור את המסקנה מכך שהקב"ה הוא גם לעולם ותמיד **אדון** העולם, והדבר צריך להתבטא בהתנהגות יום יומית בכל יום מימות השנה ולמרות שדיני שביעית אינם נוהגים בחוץ-לארץ – הרי התוכן הרוחני וההוראה מהם בתוקפם בכל המקומות.

התפיסה שהקב"ה הוא האדון התמידי של העולם ושל כל הדברים שבו, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשנה השביעית – מתבטאת במדה הבולטת ביותר בענין **הצדקה**, והרי הצדקה היא מצוה כללית הנדרשת מכל יהודי: עליו להפריש מכסף עמלו לעני שלא עמל עליו, למוסד-תורה או למוסד-צדקה המטפל בצרכי נזקקים וכד'. באה שנת השביעית ומלמדת גישה מיוחדת בענין

שהכל ברשות אדון הכל": ומראה זה בשדהו כו' – עיקר נכסיו של אדם. וראה יבמות סג, א. **"והיתה... ולאמתך: בהר כה, ו. וראה ספר טעמי המצות להצ"צ סוף מצות שביעית: אדם ובהמה שווים כו' ועייג"כ סוד"ה כי תבואו גוי ושבתה – תרס"ו.**

"לה' הארץ... בה": תהלים כד, א. ואפילו לאחר ברכה שאז **"והארץ נתן לבני"א** (ברכה לה, סע"א ושם), היינו שאינו כנהנה מן ההקדש, וכאמרנו: ברוך שאכלנו משלו, ולכן לא קיצר בהתירוץ שם לומר **"לא קשיא על ידי ברכה"**. ועפ"ז יל"פ כוונת רש"י שם ד"ה לאחר.

המדרש: **תנחומא ר"פ ויקרא. ויק"ר שם.**

ככל יום... ברכה: ראה טושו"ע או"ח סמ"ו ס"ג ושו"ע אדה"ז שם. ברכות (לה, סע"א).

אינם נוהגים בחוץ לארץ: הביאור ע"פ קבלה ראה ליקוטי לוי יצחק – אגרות ע' רמז.

האדון התמידי: יומתק ביותר ע"פ תורת הבעש"ט אשר העולם ומלואו דבר ה' **"מהווה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש"** (שער היחודה"א פ"א, ג).

מצוה כללית: ראה (וירא יא, יט) יצוה... לעשות צדקה ומשפט. ויבכל תלמוד ירושלמי היא (צדקה) נק' בשם מצוה סתם, כי כך היא הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם **"(תניא פל"ז – מח, ב). וראה ג"כ סד"ה אני בצדק (סי' עם דא"ח).**

הנדרשת מכל: אפילו עני המתפרנס מן הצדקה (טושו"ע יו"ד ר"ס רמח).

הצדקה: א) אין האדם נותן **משלו**, כי אם ממה שהקב"ה הפקיד בידו ועשאו שליח למסור לעני, ב) על-ידי התחלקות עם אחרים – הוא מצדיק את השארת חלקו הוא בידו.

מובן מאילו שענין הצדקה אינו מוגבל לממון בלבד, כי אם – כביטוי הידוע – "בממון, בגוף, בחכמה (בנפש)". צדקה **ברוחניות** מחייבת כל יהודי לעזור ליהודי אחר שהוא "עני" בתורה ובמצוות. מבלי להתחשב עד כמה יקרים לו זמנו וכחותיו – לשם ניצולם ללימוד עצמי של התורה ולקיום עצמי של המצוות – מודיעים לו שאסור לו להתנהג בהם כאדון יחיד, כי אם הוא חייב להתחלק בזמנו ועמלו להפצת תורה ומצוות בין אלה שהם "עניים" בשטח זה.

זה גם אחד מן העניינים העיקריים והחחלטות של יום הכפורים ותשובה ותפלה וצדקה, וכפי שהדבר מובע גם בהפטרות יום הכפורים: "**זה צום אבחרהו גו' פרוס לרעב לחמך גו' כי תראה ערום וכסיתו גו'**" – אשר נוסף למשמעות הפשוטה של הדברים, אומרים חז"ל שהם מוסבים גם לצדקה ברוחניות: לזון את ה"רעב" למזון רוחני, תורה, ולהלביש במצוות את ה"ערום" מן המצוות.

וישנה ההבטחה האלקית: "**עשר תעשר**" (הקריאה לשמיני-עצרת), כפי שחז"ל מפרשים אותה – שעל ידי נתינת מעשרות וצדקה, הרי לא זו בלבד שלא נחסר מן הנותן, כי אם, אדרבה, יתוסף לו הרבה יותר, עד לעשירות ממש. ולמרות שאת המצוות בכלל (כולל צדקה) אין לעשות לשם קבלת שכר, כי אם משום שהקב"ה, בורא ואדון העולם, ציווה כן, הרי הבטיח הקב"ה שיהיה "עשר – תעשר (תתעשר)", הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

כביטוי הידוע: אורחות צדיקים פ"ז. בארוכה – ראה ד"ה אשר ברא ואילך תרפ"ט (ס' המאמרים – קונטרסים).

"זה גום.. וכסיתו.. אומרים חז"ל: ישעיה נח, ו-ז. תודב"א רבא פכ"ז.

"עשר תעשר.. שהז"ל מפרשים: ראה יד, כב. תענית ט, א.

שעל ידי נתינת.. הרבה יותר: להעיר מתורת הח"מ במאמר הזהר (נשא קמ) אית חסד ואית חסד (לקו"א קרוב לסופו ד"ה במדרש ואהרן מה הוא).

המצוות.. קבלת שכר: אבות פ"א, מ"ג.

(כולל צדקה): ואף שנאמר ובחונני נא בזאת (ראה שו"ע יו"ד סו"ס רמז) פשוט שמובחר נתינתה שלא

עמלק"פ – ראה רמב"ם ה' תשובה בסופן.

המשך ביאור למס' קידושין ליום חמישי עמ' א

10 ערוגות ערוגות, וכל מין זרע בערוגה בנפרד. ומבאר רב יוסף, **מ"א**
 11 **מְעֻמָּא** נהג רב כך, ולא זרע את כל המינים ביחד בערוגה אחת. **לְאוּ**
 12 **מְשׁוּם** – מסתבר משום שחשש לעירוב **עִירוּבֵי כְּלָאִים** – ערבוב מיני
 13 הזרעים, וסבר רב שיש בכלאי זרעים איסור אפילו בחוץ לארץ.
 14 אביי דוחה את ראיית רב יוסף ממנהגו של רב: **אָמַר לִיה אֲבֵי רַב**
 15 יוסף, **כְּשֶׁלְמָא אִי אֲשָׁמְעִינָן** רב דבר חידוש, שהיה זורע כמה מינים
 16 בערוגה אחת, והיה נוהר שיהא ריווח בין מין למין כדי שלא ינקו
 17 זה מזה, וכגון שהיה זורע

1 אפילו מדברי סופרים. רב יוסף מבאר את החילוק בין כלאי הכרם
 2 לכלאי זרעים, משום ש**כְּלָאֵי תְּבַרְבְּרָא** ושאיסורם בה מן
 3 התורה) **אִסּוּרִים** אפילו **כְּהִנָּא**, לפיכך **כְּהוּן לְאָרְצָא נְמִי נְזָרוּ כְּהוּ**
 4 **רְבָנָן** ואיסורם. אולם **כְּלָאֵי זְרָעִים דְּכָאָרְצָא לֹא אִסּוּרֵי כְּהִנָּא**, ולא
 5 אסרה התורה אלא זריעה בלבד, **כְּהוּן לְאָרְצָא נְמִי לֹא נְזָרוּ כְּהוּ רְבָנָן**
 6 ומותר לזרעם לכתחילה. אומרת הגמרא: **הָרֵר – חוּר וְאָמַר רַב**
 7 **יוֹסֵף, לְאוּ מִלְתָּא הִיא דְאָמְרֵי שְׂכֵלָאֵי זְרָעִים מוֹתְרִים כְּחוּץ לְאָרְצָא**
 8 אפילו מדרבנן. **דְּהָרֵי רַב זְרָעַי וְיִנְתָּא דְבֵי רַב – גִּינַת הַתְּלִמִּידִים,**
 9 שהיתה לצורכם לאכול מהירקות שגדלו בה, **מְשָׂאֵרֵי מְשָׂאֵרֵי –**

התוועדויות

בס"ד. שיחת * יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ג.

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

2 א. ביאור מעלת קביעות ר"ה שחל בשבת – בנוגע ליום ב', שאז ניכרת ביתר שאת שייכותו לעצם
3 ענינו של ר"ה (ש"הם כיום אחד ארוך¹ – להלכה למעשה² שבה משתווין כל ישראל), כי: על ר"ה
4 נאמר "זה היום תחלת מעשיך", לפי שבו נעשית התחדשות כל העולמות³ באופן שמודגשת תכליתם
5 שנתאווה הקב"ה (שזהו"ע שלמעלה מטעם) להיות לו ית' דירה בתחתונים, ע"י עבודת האדם דוקא⁴
6 (וענין זה מודגש בתק"ש⁵, כמ"ש הרמב"ם⁶ שהיא "גזירת הכתוב" שלמעלה מטעם, ו"רמז יש בו כו",
7 שמורה על כללות עבודת האדם⁷); וכיון שבר"ה שחל בשבת נעשית התחדשות העולם (לא ע"י תק"ש⁸,
8 שאין תוקעין בו⁹, אלא) ע"י השבת עצמה ש"מקדשא וקיימא"¹⁰, הרי החידוש שענין זה נעשה ע"י עבודת
9 האדם בתק"ש הוא ביום ב' דר"ה דוקא. וההוראה מזה¹¹, שגם כאשר כל הענינים הם בשלימותם, יש
10 צורך בעבודת האדם, והיא הפועלת שלימות אמיתית – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש
11 ח"ד ע' 122 ואילך.

12 * * *

13 ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון בן ג' הבבות (של הבעש"ט הרב המגיד ואדמו"ר הזקן)

העולמות.
5) שעל ידה נעשה ענין ההתחדשות, כידוע תורת הבעש"ט (כש"ט סוסרניו) בפירוש הכתוב (תהלים פא, ד) "תקעו בחודש שופר" – דלכאורה הול"ל תקעו שופר בחודש – שהעבודה (דתק"ש) היא לפעול ענין החידוש.
ולהעיר גם מתורת הבעש"ט (ראה שיחת יום ב' דר"ה תשט"ז בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חט"ו ע' 11). וש"נ) שהענין דתק"ש הוא כמשל בן המלך שצועק אבא אבא, וכמבואר בזה, שלא נוגע כ"כ הענין ד"אבא כו", אלא הענין ד"צועק" (שע"ז נתעורר הרצון למלוכה כו').
6) הלי' תשובה פ"ג ה"ד. – כידוע שכל תיבה ברמב"ם היא בתכלית הדיוק, ועד שלמדים הלכות אפילו מתיבה אחת (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 331. וש"נ).
7) ובכך מבחיר הרמב"ם, שאל יאמר האדם שכיון שזהו ענין נעלה ביותר, אין זה שייך אליו כו'.
8) כי, ענין השופר שבו הוא לא בגשמיות אלא רק ברוחניות, ובמילא גם שמיעת השופר שייכת רק לנשמה (או למזל הנשמה) בלבד, ויכולים אפילו להסביר זאת בשכל, אבל אין זה נשמע לאוזן הגשמי.
9) ואעפ"כ ישנו ענין אמירת הפסוקים – כמשנת"ל (בד"ה יו"ט של ר"ה דליל ערב ר"ה פ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 288)) שזהו כדי שיהי' הגילוי למטה. ועפ"ז נמצא, שגם בענינים שנעשים בדרך ממילא ישנו ענין של עבודה כו', אבל בכללות, נעשה הענין מצד למעלה.
10) ביצה ז, א.
11) הוראה כללית – כשם שר"ה הוא יום כללי בנוגע לכל השנה כולה.

* מס"ב ואילך – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. במהדורא זו נוספו איהו ציוני מ"מ ע"י המור"ל.
1) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"בג. וש"נ.
2) להעיר מהענין דעשי' לעילא (זהר ח"ג קח, ריש ע"ב. ח"א קטו, א (הובא בלקו"ת פינחס עח, ב), והיינו, ששורש ענין העשי' הוא מדרגא נעלית ביותר שלמעלה מההתחלקות שבלימוד פרד"ס שבתורה, עד לששים ריבוא פירושים כו', כמבואר בכתבי האריז"ל (שהשנה מלאו ארבע מאות שנה להסתלקותו). – נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 1.
3) לאחר שכל הענינים חוזרים לקדמותם (ראה פע"ח שער ר"ה. שער הכוונות ענין ר"ה), ועד כפי שהם למעלה מבריאת הזמן (כתורת המגיד (סידור עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד [קכא, ד]) שהזמן הוא נברא, ששם נכללים כל הני' אלפים ויבולות בסקירה אחת (ראה עט"ר סו, ב ואילך. ועוד).
4) ורק בהתחלת הבריאה נמשכו כל הענינים מצד "כי חפץ חסד הוא" (מיכה ז, יח), ללא עבודת האדם.
אמנם, גם אז הי' כבר הענין ד"במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים" (ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג),
– וכידוע תורת הרב המגיד (או"ת ב, ג ע' ז) שזהו עדי"מ מאדם שיש לו בן שנחקה צורת הבן במחשבת האב, כי, רק באדם למטה צ"ל תחילה מציאות הבן, ורק אח"כ שייך לומר שצורתו נחקה במחשבת האב, אבל אצל הש"י, אף קודם שנבראו ישראל שייך לומר שהי' נחקה צורתם במחשבה (וי"ל שענין זה הוא באופן שבו בברך עם ההמלכה עמהם נתהוו נשמותיהם של צדיקים) –
ועי"ז נעשה הרצון (רצון המוחלט וכו', כמבואר בהמשך ר"ה תש"ג (סה"מ תש"ג בתחלתו) כל המדריגות שברצון) על התהוות

ג' פעמים, ואח"כ ניגון של אדמו"ר הזקן (והתחיל בעצמו לנגן "א-לי אתה גו"). אח"כ צוה לנגן ניגון
מאדמו"ר האמצעי, מאדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מוהרש"ב, ואדמו"ר מוהרי"צ.
אח"כ צוה לנגן "אתה בחרתנו", ותיכף אחר הניגון התחיל לומר המאמר ד"ה זה היום תחלת מעשיך.

* * *

ג. הסדר בכלל הוא להזכיר את היהודים הנמצאים מאחורי מסך הברזל [אבל אין המסך מפסיק ח"ו
בין ישראל לאביהם שבשמים]¹², ע"ד מ"ש¹³ "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי":
עי"ז שאלה שכבר יצאו מן המיצר אל המרחב יתאמצו ויוסיפו בעבודתם בתורה ומצוות, יעוררו חסדי
ה' על אחיהם שעדיין לא יצאו משם, שגם הם יזכו לגאולתם הפרטית¹⁴ – יצאו משם הם ובניהם
ובנותיהם, נכדיהם ונכדותיהם וכו' –

ותהי' זאת הכנה קרובה לגאולה הכללית האמיתית והשלימה.

וסיים שינגנו ניגון ש"הביאו משם"¹⁵.

[אחדים מיוצאי גרוזיא ניגנו ניגון דבנ"י דגרוזיא].

* * *

ד. אף שבכל התוועדות צ"ל שלא יחסר הדיבור ע"ד ענין הידוע (הבעי' ד"מיהו יהודי"), איך שהוא
מופרך עד מאד – בר"ה צריכים לדבר רק בצד הטוב שבזה:

להזכיר המעלה שלא בערך דבנ"י אשר "אתה בחרתנו מכל העמים וכו'"¹⁶, וכל העינים המנגדים
לזה, המתקוממים להעלים על מעלתם הלזו, הרי הם בטלין ומבוטלין לגמרי, לא שרירין ולא קיימין כלל
וכלל, ובכל הלשונות בזה¹⁷,

ואדרבה: המציאות של אוה"ע (וכל העולם) – היא כדחז"ל¹⁸ בשביל ישראל, ובפרט בכדי לאפשר
את ה"אתה בחרתנו מכל העמים וכו'", וכמדובר לעיל¹⁹ שכל מציאות סדר השתל' הוא בכדי לעשות לו
ית' דירה בתחתונים, ובנדו"ד הוא בכדי שיהי' בגלוי ה"אתה בחרתנו" (והתחיל לנגן הניגון, ועמד מלא
קומתו ורקד על מקומו).

אח"כ צוה לנגן "אבינו מלכנו".

ה. אח"כ צוה שימלאו לו הכוס, ואמר:

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"²⁰ (דקאי גם על אדה"ע²¹), הנה מובן שבקשת בנ"י מהקב"ה
שיקבל מלכותו עליהם ש"מלכותו ברצון קבלו עליהם"²² [ע"פ בקשת הקב"ה: "שתמליכוני עליכם"²³],
באופן כזה הוא מקבל, וכבר קיבל היום, את המלכות.

ומאחר ש"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"²⁴ – הנה כמו שהוא במלכות בו"ד שנוהג והחוק
הוא שכשמכתירים מלך, מבטל אז כל גזירה והנחה למדינות עושה ויתן משאות כיד המלך²⁵, עד"ז הוא

(18) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(19) בשיחה שבס"א.

(20) משלי כז, יט.

(21) ראה בארוכה אוה"ת עה"פ – נ"ך ע' תרלד ואילך.

(22) נוסח ברכות ק"ש של ערבית.

(23) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(24) ברכות נח, א.

(25) ע"פ אסתר ב, יח.

(12) פסחים פה, ב. וש"נ.

(13) תהלים קלז, ו.

(14) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 109. וש"נ.

(15) ברשימה נוספת: ועי"ז ישמחו את אלו שנמצאים שם.

ואחרי הניגון נתן להם משקה לחלק בין המסובים, באמרו:
חילקתם ניגון, עכשיו תחלקו משקה.

(16) נוסח תפלת יו"ט.

(17) בנוסח "כל נדרי".

- 1 בהכתרת הקב"ה, שמבטל כל הגזירות, ובנ"י נמצאים במצב של "נצבים קיימים ועומדים כו' שזוכים
2 בדין"²⁶, מ"ראשיכם שבטיכם גו"ם עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך"²⁷ – כמו שהם "כולכם", כלל אחד,
3 וכפי שהם כאו"א בפ"ע בפרטיות.
- 4 שלכן – בודאי היתה כתיבה טובה לשנה טובה ומתוקה [וכמבואר בשו"ע אדמוה"ז²⁸ שביום ב' של
5 ר"ה ישנה כבר הכתיבה]; ותהי' גם החתימה וגמר חתימה לטוב.
- 6 ובפרט ש"ועמך כולם צדיקים"²⁹, הרי בודאי נכתבו כולם לאלתר בספרן של צדיקים גמורים³⁰.
- 7 ויה"ר שיומשך למטה מעשרה טפחים בשנה טובה ומבורכת בכל הפרטים, שתהי' שנת אורה וכו',
8 וכל הענינים המרומזים בשאר אותיות האל"ף ב"ת עד התי"ו, ועד – שנת תורה, כולל שנת גאולה –
9 גאולה פרטית וגאולה כללית.
- 10 ועד – הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש ובעגלא דידן.
11 [קודם ברהמ"ז צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (בן ד' הבבות) – הבבא הרביעית פעם אחת.
12 בעת ברהמ"ז אמר הברכה הראשונה בלחש (לא ככל פעם שאומרה בקול רם). ואחר ברהמ"ז אמר:
13 טעם השינוי בזה (אמירת הברכה בלחש) הוא בכדי לשלול הטעות שהאמירה בקול רם היא בכדי להוציא
14 את השומעים ואינם צריכים לברך בעצמם³¹.
- 15 אחר ברכת המזון נתן החלות לחלק בהעזרת נשים. התפללו תפלת ערבית, ואח"כ הבדיל כ"ק אדמו"ר
16 שליט"א בעצמו, ואח"כ חילק בידו הק' כוס של ברכה לכאו"א³²].

בס"ד. שיחת יום ה' פ' האזינו, וא"ו תשרי, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 17 א. אודות יחודם של "עשרת ימי תשובה" (ואפילו שבעת הימים "שבין ראש השנה ליום
18 הכיפורים"¹) מימי כל השנה כולה, יש כמה ביאורים בכמה ספרים, הן בנגלה והן בנסתר (בפנימיות
19 התורה) בנוגע לענינם של ימים אלו.
- 20 וא' מהם הוא – המובא בסידור האריז"ל²,
- 21 – סידור דייקא, שאע"פ שיש בו כוונות, כך, שאינו דבר השוה לכל נפש [שלכן לא הביא רבינו הזקן
22 בסידורו את כל הענינים (ועאכו"כ עניני כוונות) שנאמרו בסידור האריז"ל³], הרי זה בכל זאת "סידור",
23 ולא כמו שאר כתבי האריז"ל, שאינם שייכים לכל אלו שיש להם שייכות לסידור האריז"ל. והחילוק הוא
24 בפשטות – שכתבי האריז"ל בכלל הם ענין של לימוד, ואילו סידור האריז"ל הוא ענין של תפלה, ולכן,
25 אפילו מי שאינו שייך לשקו"ט שבלימוד, ביכלתו לידע כיצד להתפלל ע"פ כתבי האריז"ל, ממסקנת
26 הדברים כפי שהובאה בסידור האריז"ל.

(32) ברשימה נוספת: בעת חלוקת כוס של ברכה הי' כ"ק אדמו"ר שליט"א בשמחה גדולה ("זייער אויפגעלייגט"), וכמ"פ בעת הניגונים רמז לשרוק.

טרם צאתו התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצארו".

(1) ר"ה ית, א. וש"נ.

(2) ב"עשי"ת".

(3) ראה שער הכולל בהקדמה.

(26) ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כה אלול).

(27) ר"פ נצבים.

(28) או"ח סוסתפ"ב.

(29) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(30) ר"ה טז, ב.

(31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ג סוס"י. וש"נ.

1 ובפרט שמקדים שענין זה "כתב בעל ר"ח⁴ בשם הרמ"ק ז"ל" – שמזה מובן, שזהו דבר השוה לא
 2 רק עבור מקובלים, או אלו שמתפללים ע"פ סידור האריז"ל, שהרי "ראשית חכמה" הוא ספר שנקל יותר
 3 ללמדו בהבנה והשגה מאשר סתם כתבי האריז"ל; ובפרט שמסיים "וכ"כ הר"ר יונה ז"ל"⁵ – שמזה
 4 מובן, שזהו ענין ששייך לכל אלו שיש להם שייכות ללימוד ספריו של הר"ר יונה ז"ל.
 5 אלא, שענין שנאמר בראשית חכמה בלבד, יכולים לחשוב ששייך רק לאלו השייכים לאורח-חיים
 6 ע"פ ראשית חכמה, או ענין שכתב רבינו יונה ז"ל בלבד – שייך רק לאלו שיש להם שייכות לספרי רבינו
 7 יונה ז"ל; וכיון שבסידור האריז"ל מצרף שניהם ביחד, הרי מסקנת הדברים היא, שהן אלו שיש להם
 8 שייכות ללימוד והנהגה ע"פ ספרי רבינו יונה ז"ל, הן אלו שיש להם שייכות ללימוד והנהגה ע"פ ראשית
 9 חכמה והרמ"ק, והן אלו שיש להם שייכות ללימוד והנהגה ע"פ האריז"ל, הנה אצל כולם יש נקודה
 10 השוה בנוגע לענינם של ימים אלו –

11 וז"ל: "כתב בעל ר"ח בשם הרמ"ק ז"ל, כי הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ הם כמו חול המועד, ואסורים
 12 במלאכה, רק בעסק התורה והתשובה והתבודדות. וכ"כ הר"ר יונה ז"ל".

13 ב. וע"פ המדובר כמ"פ⁶ אודות הדיוק גם בפרטי הדברים בכל ענין בתושבע"פ בכלל, ועאכו"כ
 14 במסקנת הענין שהיא מדוייקת יותר מאשר השקו"ט, ועאכו"כ בנוגע לסידור – יש לדייק בענין הנ"ל:
 15 אם הכוונה היא רק לומר שבימים אלו אין לעסוק במלאכה, כי אם בתורה ותשובה והתבודדות וכו'
 16 – ה' יכול לומר רק תיבות אלו; אבל כאן מוסיף בתור הקדמה ש"הימים .. הם כמו חול המועד".
 17 ובנוגע לחול המועד – מה שאינו שייך למלאכה, ובמילא ניתוסף בו בחיוב דתורה ומצוות ותפלה
 18 יותר מבשאר כל הימים, הרי זה "מסובב" מענינו של חול המועד.

19 וכמו ביום טוב, שהאיסור במלאכה אינו בגלל שיש בו חיוב להרבות בתורה, אלא הסדר הוא הפכי:
 20 כיון שהוא יום טוב ומקודש, "מקרא קודש"⁷, לכן יש בו הציווי "כל מלאכה לא יעשה בהם"⁷ (חוץ
 21 ממלאכת אוכל נפש)⁸, ועד"ז בנוגע לחול המועד, שהוא חלק מהיו"ט – אע"פ ש"לא נאמר בו מקרא
 22 קודש .. אלא שקרוי מקרא קודש (בחגיגה⁹) לענין קרבנות בלבד" (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע¹⁰ בהגהה),
 23 ועד שיש בו חיוב של שתיית יין כדי לצאת ידי חובת שמחה, "ושמחת בחגך"¹¹, שהיא מצוה עשה מן
 24 התורה גם בחול המועד¹²; ומצד זה באה המסקנא, המסובב, בנוגע לשלילת מלאכה (אע"פ שאיסור
 25 המלאכה אינו חמור כ"כ כמו ביו"ט), ובמילא גם הריבוי בתורה כו'.

26 ועפ"ז נמצא חידוש נפלא בשורות ספורות אלו:

27 כיון ש"הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ הם כמו חול המועד", הנה כשם ש"חול המועד" יש לו "יום טוב"
 28 בשלימותו בתחילתו (לפניו) ובסופו (לאחריו), כך הוא גם בנוגע לשבעה ימים אלו, שיש לפניהם ימי
 29 ראש-השנה, שעליהם נאמר¹³ "חדות הוי' היא מעוזכם"¹⁴, ועד"ז מובן גם בנוגע ליוהכ"פ שלאחריהם¹⁵.
 30 ומצד זה בא המסובב – שלילת ענין המלאכה והוספה בריבוי בתורה והתבודדות וכו'.

31 ג. וענין זה מהוה הסברה על דבר שלכאורה, במבט ראשון, אינו מובן:

(4) בספרו תוצאות חיים אות נ.
 (5) בשערי תשובה שער השני אות יד.
 (6) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 85. וש"נ.
 (7) בא יב, טז. וראה אמור כג, ב ואילך.
 (8) ראה רמב"ן אמור שם, ז. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 34.
 (9) יח, א.
 (10) שו"ע או"ח רסרמ"ב.
 (11) פ' ראה טז, יד.
 (12) שו"ע אדה"ז שם סתקכ"ט ס"ר"ז.
 (13) נחמ"י ח, יו"ד. ובכ"מ (בב"י ובשו"ע אדה"ז שם סתקכ"ג ס"ד) איתא: בעורא. וראה לקו"ש ח"א ע' 370 הערה 13.
 (14) וראה שו"ע אדה"ז שם סתקצ"ז ס"א: "מצוה לאכול ולשתות ולשמות ברה".
 (15) ראה גם שיחת ש"פ וילך, וא"ו תשרי תשכ"ט ס"ב (תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 30).

- 1 בר"ה אין להזכיר ענינים של חטא וכו'¹⁶, והטעם בפשטות¹⁷ – כיון שהוא יום שמחה, כאמור, "חדות
2 הוי' היא מעוזכם", ולכן מברכים "שהחיינו"¹⁸.
- 3 ואע"פ שמצינו בנוגע לכמה דינים שר"ה אינו ענין של שמחה¹⁹, ועד (לדוגמא) בנוגע לפיוט "לכה
4 דודי" (בר"ה שחל בשבת) שאומרים "ברנה ובצהלה" (ולא כביו"ט: "בשמחה")²⁰ – הנה ביחד עם זה
5 ישנו אז גם ענין השמחה, וכמבואר בלקו"ת²¹ שהשמחה היא באופן ד"גילו ברעדה"²², היינו, שצריך
6 להיות הענין ד"גילו", אלא שזה מכוסה בענין ה"רעדה", אבל בפנימיות הרי זה ענין של "גילה".
- 7 ולכאורה: איך אפשר לדרוש מיהודי לעמוד בר"ה בתנועה של גילה, מבלי להתחשב בכל הענינים
8 שהם היפך הרצוי, כמו ענין החטא וכו'; וכיון שתורת-אמת דורשת זאת, צריך להיות אצלו מצב-רוח
9 של גילה לאמיתתו?!
- 10 וא' מהביאורים בזה – שזהו בגלל ההכנה שהיתה בחודש אלול:
- 11 על הפסוק²³ "ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים", מפרש האריז"ל²⁴ (כמובא בלקו"ת²⁵) שקאי על
12 חודש אלול, החל מר"ח אלול שבו מתחיל הזכרון על ארבעים יום השלישיים שהי' משה רבינו בהר,
13 עליהם נאמר²⁶ "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון".
- 14 וכיון שע"י העבודה של חודש אלול מתבטלים כל הענינים של חטא וכו', הרי מובן שאין מקום
15 להזכיר בר"ה ענין של חטא וכו', כי כבר בערב ר"ה נפעל ענין המחילה וסליחה וכפרה בשלימות
16 בתכלית.
- 17 ובפרט בר"ה שחל להיות בשבת, שאז אין צורך אפילו לבקש הבקשות שבאמירת "אבינו מלכנו",
18 כיון שנפעלים מצד ענין השבת (כמו הענין של תקיעת שופר²⁷).
- 19 ד. ועפ"ז מובן איך שייך שאפילו ימי החול שבין ר"ה ליוהכ"פ יהיו כמו "חול המועד" שהם ימי
20 שמחה (עכ"פ כמו השמחה שבימי ר"ה) – דכיון שהקב"ה סלח ומחל וכיפר על הענינים הבלתי-רצויים
21 כבר מערב ר"ה,
- 22 – באופן ש"תכלה שנה" עם כל הענינים הבלתי-רצויים, ו"תחל שנה וברכותי", והרי הברכה
23 הראשונה היא, שהקב"ה מברך ומצליח בלימוד התורה וקיום המצוות.
- 24 וזהו גם א' מהפירושים בלשון הכתוב²⁸ "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", ולאח"ז מפרש "את
25 הברכה אשר תשמעו" – כהקושיא הידועה²⁹ שלכאורה הוצרך הכתוב לומר "אם תשמעו", או בלשון
26 רש"י "על מנת אשר תשמעו"? וא' הביאורים בזה – שהברכה מתחילה בכך ששומעים ("אשר תשמעו")
27 ומתנהגים כרצון הקב"ה. והיינו, שאע"פ ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"³⁰, מ"מ, צריך לבקש
28 גם על יראת-שמים, והבקשה מצליחה ופועלת כו', כמבואר בלקו"ת³¹ בפירוש מ"ש³² "מי יתן והי' לבכם
29 זה להם ליראה גו'" –

(25) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 342 הערה 37.
וראה גם שם חס"ה ע' 155. וש"נ.
(26) יל"ש עקב רמז תננה. פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח.
י"ד, י"ד. תוד"ה כדי – ב"ק פב, א.
(27) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ.
(28) ר"פ ראה.
(29) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 304. וש"נ.
(30) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב י"ד, יב.
(31) במדבר טו, א.
(32) ואתחנן ה, כו.

(16) ראה שו"ע אדה"ז שם סתקפ"ד ס"ב.
(17) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה
סי"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 60).
(18) ראה כתר שם טוב סי' תכב – הובא במאמר פ"ג (תורת
מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 12).
(19) ראה שו"ע אדה"ז שם סתקפ"ב ס"ב.
(20) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 60 ובהערה 3 שם.
(21) נצבים מז, א ואילך.
(22) תהלים ב, יא.
(23) תצא כא, יג.
(24) ל"ת עה"פ. וראה זו"ח עה"פ (נח, סע"ד).

1 אזי אפילו הימים שביין ר"ה ליוהכ"פ הם כמו "חול המועד" – שבו ישנו החיוב "ושמחת בחגך"
2 בדוגמת היו"ט שבו מתחיל חול המועד, ועד"ז בנוגע לשמחה שבימים אלו – עכ"פ באופן ד"גילו
3 ברעדה".

4 ה. אך צריך להבין: מדוע אומרים תחנון בשבעת הימים שביין ר"ה ליוהכ"פ, דלכאורה, מאחר שהם
5 כמו חול המועד, אזי אין מקום לאמירת תחנון?
6

והביאור בזה:

7 ידוע המבואר בנוגע ללשון "סלח לנו אבינו כי חטאנו", דלכאורה מתאים יותר הלשון "על אשר
8 חטאנו" וכיו"ב³³ – שזהו לפי שבמעמדו ומצבו לפני שמו"ע, אין אצלו ענין של חטא; ודוקא בעמדו
9 להתפלל שמו"ע, שאז מתעלה לדרגא נעלית יותר, "כעבדא קמי מרי"³⁴, אזי תופס את עצמו ומרגיש
10 שמעמדו ומצבו לפניו, בהיותו בשעת אמירת ק"ש וברכות ק"ש שלפניו ושלאחרי, ועאכו"כ בפסוקי
11 דומרה, הוא בבחינת "מחוי במחוג קמי מלכא"³⁵, כיון שבשמו"ע עומד כבר "קמי מלכא". ולכן מבקש
12 אז "סלח לנו אבינו כי חטאנו" – על ענינים שלפני שמו"ע לא היו נחשבים לחטא³⁶.

13 ועד"ז בנוגע לאמירת תחנון בימים שביין ר"ה ליוהכ"פ – שזהו בנוגע לענינים כאלו שעד עתה, קודם
14 שהגיע למעמד ומצב היותר נעלה, הי' יכול וצריך להתנהג באופן כזה.

ולדוגמא – בנוגע לכללות המעמד ומצב של חודש אלול וחודש תשרי:

15 בחודש אלול, שאז נמצאים בניי "בשדה", ושם נפגשים עם מלך מלכי המלכים הקב"ה (כפי שמבאר
16 רבינו הזקן³⁷ ענינו של חודש אלול "ע"פ משל למלך.. (ש)מקבלין פניו בשדה") – אזי לובשים לבושים
17 שמתאימים לעבודת השדה,
18

19 – ואדרבה: ע"פ דין השו"ע, מצד הענין של "בל תשחית"³⁸, אין ללבוש לבושים יקרים בשעה
20 שעוסקים בעבודת השדה. וכידוע הסיפור אודות אבא חלקי³⁹, איך שהי' שומר את לבושו בשעה שהי'
21 הולך לעבוד בשדה –

22 אבל כשנכנסים לעיר, ובפרט כשנכנסים להיכל המלכות – אי אפשר להשאר עם אותם לבושים, אותו
23 הילוך ואותה הנהגה כמו בחודש אלול (שמצד אלול הי' זה בשלימות), אלא יש צורך בעלי' "מחיל אל
24 חיל"⁴⁰, בהתאם למעמד ומצב של חודש תשרי, ועאכו"כ בהתחלת תשרי, בר"ה והימים שלאח"ז עד
25 יוהכ"פ.

26 ובאופן כזה היא גם עבודת התשובה בימים אלו – לא תשובה על דברים בלתי־רצויים, אלא תשובה
27 שענינה הליכה "מחיל אל חיל" בקדושה וטוב גופא, ועד – "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"⁴¹
28 (כמבואר בלקו"ת בפרשת השבוע⁴²).

29 ו. ומובן, שביחד עם זה שמתבודד ומוסיף בלימוד התורה ובעבודת התפלה ובהידור בקיום המצוות,
30 עומד הוא במעמד ומצב שכל הענינים חדורים אצלו בשמחה גדולה ונפלאה (אע"פ שהיא באופן של
31 "רעדה") – בגלל שנמצא עתה בעיר המלכות, ונכנס להיכל המלכות,

32 כיון שכבר הכתיר את המלך – "תמליכוני עליכם"⁴³ – בימי ר"ה, ומתכוון להכתרת המלך בפנימיות

(38) ראה לקו"ש חכ"א ע' 80 הערה 35. וש"נ.

(39) ראה תענית כג, ריש ע"ב.

(40) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

(41) קהלת יב, ז.

(42) ר"פ האזינו.

(43) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(33) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה רפ"ג (דרמ"צ לט, סע"א).

(34) שבת יר"ד, רע"א.

(35) לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(36) ראה תו"א וארא נה, ד. מג"א צה, סע"ג. בהוספות תשא

קיא, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(37) לקו"ת ראה לב, ב.

- 1 — כמבואר בלקו"ת⁴⁴ שיוהכ"פ נקרא גם ר"ה⁴⁵, אלא שהוא בבחי' הפנימיות (הפנימיות של ימי ר"ה),
 2 פנימיות הראש לגבי ענין הראש כפי שהוא בר"ה (כמבואר בפע"ח⁴⁶),
- 3 ולכן, מלבד מה שהוסיף לגבי מעמדו ומצבו באלול מצד מעמדו ומצבו בר"ה, הרי הוא מוסיף ועולה
 4 "מחיל אל חיל" גם בימים שבינתיים, ימי ההכנה למעמד ומצב שמצד הפנימיות של ר"ה, בהיותו בטוח
 5 שהולך ביחד עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, מדרגא לדרגא, עד לנעילה של יוהכ"פ, ועד להושענא-רבה
 6 ושמיני-עצרת, במעמד ומצב ש"ישראל ומלכא בלחודוהי"⁴⁷, כפי ששניהם עומדים באותו מעמד ומצב,
 7 כביכול, בדוגמת תורת הרב המגיד⁴⁸ בענין "שתי חצוצרות כסף"⁴⁹, שבנ"י והקב"ה הם "שתי חצאי
 8 צורות", שבצירוף שניהם יחד נעשה דבר שלם.
- 9 ז. וענין זה שייך גם ל"יום השנה" ("יאָרצייט") – דכיון שבקדשים "הלילה הולך אחר היום"⁵⁰, שייך
 10 לילה זה ליום שלפניו:
- 11 בכל יאָרצייט עולה הנשמה לדרגא נעלית יותר שלא בערך, והיינו, שמלבד העלי' מידי יום ביום, הנה
 12 ביום השנה עולה הנשמה בעילוי שלא בערך. ולכן, למרות שלימות מעמד ומצב הנשמה לפי ערך העולם
 13 שבו היתה עד עתה, הנה מצד עלייתה לעולם נעלה יותר, נדרשת ממנה שלימות גדולה יותר. וע"י
 14 הענינים שעושים בקשר עם יום השנה, משלימים גם שלימות זו.
- 15 ובהתאם לכך, יש גם ב' אופני הנהגה בנוגע ל"יאָרצייט" – כשם שיש ב' אופני הנהגה בנוגע לעשרת
 16 ימי תשובה:
- 17 יש הנהגה בעשי"ת אצל כמה מבנ"י – מיוסד על מ"ש בשו"ע ובספרי מוסר וכו' – באופן של מרירות
 18 וכו'; ויש גם אופן הנהגה המתאים לכך שימים אלו הם כמו "חול המועד" (כנ"ל).
- 19 ועד"ז יש גם ב"יאָרצייט" ב' אופני הנהגה⁵¹ – אם באופן של מרירות, היפך השמחה לגמרי, או
 20 להיפך, בלשון הידוע אצל חסידי פולין: "תיקון" וכו'⁵².
- 21 ואעפ"כ אין זה בסתירה למנהגו שב"יאָרצייט" אומרים תחנון, דלכאורה, איך מתאים הדבר עם ענין
 22 ה"תיקון" – כפי שכבר סיפרתי פעם⁵³ ששאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר, מהו הענין של אמירת תחנון
 23 ב"יאָרצייט", אם זה "יום הילולא" וכו', ואמר: וכי יש זמן טוב יותר לבקש ולפעול ("אויסבעטן") את
 24 הענינים שמבקשים בתחנון?! ... והיינו, שאמירת התחנון היא מצד השמחה, מצד העלי', ועי"ז פועלים
 25 את כל הענינים שאומרים בתחנון.
- 26 ח. ויה"ר שההוספה בלימוד התורה, הידור בקיום המצוות ועבודת התפלה וכל השייך לזה נובלשון
 27 שבסידור האריז"ל: "עסק התורה והתשובה והתבודדות", שהפירוש הפשוט בזה הוא התבודדות מעסקי
 28 העולם ("פון וועלט און וועלטישקייט"), בימים שבין ר"ה ליוהכ"פ שהם כמו חול המועד, תהי' מתוך
 29 שמחה – שמחה ע"פ תורה, באופן ד"גילו ברעדה".
- 30 וע"פ האמור כמ"פ ששמחה פורצת גדר⁵⁴ – הנה אפילו אצל אלו שמאיזו סיבה שתהי' ישנו עדיין
 31 "גדר" שצריך לפרוץ אותו, הנה ע"י שמחה זו יפרצו ויבטלו את הגדרים האחרונים שנשארו עדיין, ויבואו
 32 ל"מרחב" האמיתי כפי שהוא למעלה, וימשיכו "מרחב" זה כאן למטה מעשרה טפחים,

(49) בהעלותך יו"ד, ב.

(50) חולין פג, סע"א. וש"נ.

(51) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 305 ואילך.

וש"נ.

(52) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 63. וש"נ.

(53) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע רצא. וש"נ.

(54) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(44) דרושי ר"ה נח, א. סד, א.

(45) יחזקאל מ, א. וראה תוד"ה ואת – נדרים כג, ב. כמ"ש

סוף יומא.

(46) שער ר"ה ספ"א.

(47) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א.

(48) בספרו או"ת בהעלותך סקל"ד (מה, ד [ע' קפב] ואילך).

וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ריש ע' 300. וש"נ.

ועד שיקויים היעוד⁵⁵ "פרזות תשב ירושלים", בקרוב ממש ובעגלא דידן.

* * *

ט. רגיל גם לערוך "סיום" ב"אָרצייט" – ליתר שאת וליתר עוז⁵⁶.

וע"פ המדובר בנוגע לראש השנה⁵⁷, שבשנה זו יש שני חידושים לגבי ר"ה של רוב השנים: (א) יו"ט ראשון של ר"ה חל להיות בשבת, משא"כ הקביעות דר"ה ברוב השנים היא בשאר ימות השבוע, (ב) ענין נדיר עוד יותר שבא אחת לשבע שנים – ר"ה של שנה השביעית (ועאכו"כ שצירוף שניהם, שבת ושנה השביעית, הוא חידוש לגבי ריבוי ראשי-שנים) – ייערך הסיום על מסכתא שביעית.

ואע"פ שעל מסכתא שביעית אין גמרא בתלמוד בבלי – הנה נוסף לכך שבכ"מ בתלמוד בבלי יש פירוש על משניות של מסכתא שביעית, יש מסכתא שלימה בגמרא בתלמוד ירושלמי, שגם הוא נקרא בשם "ש"ס" כמו תלמוד בבלי, כלשון הגמרא במסכת חגיגה⁵⁸: "מש"ס לש"ס".

י. בסיום מסכתא שביעית מדובר אודות שמיטת כספים – לאחרי שבתחילת המסכתא וברוב המסכתא מדובר אודות שמיטת קרקעות.

ובהקדם מ"ש⁵⁹ "וזה דבר השמיטה שמוט" – "בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים"⁶⁰. ובכך: בענין של שמיטת קרקע יש "הלכתא רבתי", ואילו בנוגע לשמיטת כספים ישנו רק פרק אחד.

אך למרות הכלל שהובא בכ"מ בש"ס⁶¹ שתחילה מבארים את הדבר הקצר, ואח"כ עוברים לבאר ענין הדורש אריכות גדולה – הנה במסכתא שביעית הרי זה בסדר הפוך: תחילה נתבארו בארוכה דיני שמיטת קרקעות, ורק לאחר מכן מדובר בפרק האחרון אודות שמיטת כספים.

וא' הטעמים שיש לומר בזה:

ישנו כלל ש"כל המקודש מחבירו קודם את חבירו"⁶².

והנה, בשתי השמיטות שבשביעית – שמיטת קרקעות יש בה ענין של קדושה (שהרי בפירות שביעית יש קדושה⁶³, ויש עוד כמה פרטים שקשורים עם קדושה), משא"כ שמיטת כספים – הרי זה רק הציווי "שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש וגו'"⁵⁹, אבל לא רואים בזה (עכ"פ בגלוי) ענין של קדושה.

ולכן, הענין שהוא קדוש יותר – שמיטת קרקעות – נתבאר לפני שנתבאר הענין של שמיטת כספים. יא. בשמיטת כספים גופא יש כו"כ דינים שנתבארו בתחילת הפרק האחרון. ובשתי המשניות האחרונות⁶⁴ מבואר הדין של "המחזיר חוב בשביעית":

"המחזיר חוב בשביעית, יאמר לו משמט אני. אמר לו, אף על פי כן, יקבל ממנו, שנאמר⁵⁹ וזה דבר השמיטה. כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם רוצח אני. אמרו לו אף על פי כן, יקבל מהם, שנאמר⁶⁵ וזה דבר הרוצח".

(60) גיטין לו, סע"א. וש"נ.

(61) ראה (לדוגמא) שבועות ג, א.

(62) זבחים פט, א (במשנה). וש"נ.

(63) ראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל רפ"ו. ובכ"מ.

(64) מ"ח"ט.

(65) פ' שופטים יט, ד.

(55) זכרי' ב, ח.

(56) ראה גם שיחת וא"ו תשרי תשל"א בתחלתה (תורת מנחם

– התועודיות חס"ב ריש ע' 49). וש"נ.

(57) שיחת ליל ער"ה ס"ט; ס"ח (תורת מנחם – התועודיות

חס"ט ע' 302; 308).

(58) יו"ד, רע"א ובפרש"י.

(59) פ' ראה טו, ב.

1 "המחזיר חוב בשביעית, רוח חכמים נוחה הימנו. הלוח מן הגר שנתגיירו בניו עמו, לא יחזיר לבניו.
2 ואם החזיר (לבניו⁶⁶), רוח חכמים נוחה הימנו. כל המטלטלין, נקנין במשיכה. וכל המקיים את דברו,
3 רוח חכמים נוחה הימנו".

4 וביאור הדברים – בפשטות:

5 הדין בנוגע לרוצח שגלה לעיר מקלטו (במשנה הראשונה) – מקומו במסכתא מכות, והובא כאן בדרך
6 אגב, דכיון שבנוגע להמחזיר חוב בשביעית ישנו דין שצריך לומר "משמט אני", שנאמר "וזה דבר
7 השמיטה", הובא כאן גם הדין שרוצח צריך לומר "רוצח אני", שנאמר "וזה דבר הרוצח".

8 ועד"ז בנוגע לענין ש"רוח חכמים נוחה הימנו" (במשנה השנייה) – שבהמשך לזה הובאו עוד ענינים
9 שרוח חכמים נוחה מהם: בנוגע לקנין מטלטלין, שאף ש"נקנין במשיכה", הנה "כל המקיים דברו רוח
10 חכמים נוחה הימנו", ובין ב' דינים אלו (החזרת חוב בשביעית וקנין מטלטלין) מביא ענין שלישי –
11 בנוגע ללוח מן הגר (כפי שמצינו עד"ז כמ"פ בש"ס).

12 יב. אך עדיין יש צורך בתוספת ביאור:

13 (א) כיון שכל הענינים אינם במקרה כו', בהכרח לומר שיש איזו שייכות בין הענינים שהובאו בכל
14 אחת מב' משניות אלו, ואדרבה: בגלל השייכות שביניהם, יש בכלם דבר השהו – ש"רוח חכמים נוחה
15 הימנו" (במשנה הב'), או הענין שצריך לומר "משמט אני" ו"רוצח אני" (במשנה הא').

16 (ב) גם צריך להבין בנוגע לסדר הדברים:

17 במשנה הראשונה שהובאו רק שני ענינים שבהם נאמר "וזה דבר" – הרי מובן שתחילה צריך לומר
18 הדין של המחזיר חוב בשביעית, ששייך למסכתא שביעית, ורק לאחר"ז מביא ענין נוסף שבו נאמר "וזה
19 דבר" – בנוגע לעיר מקלט;

20 אבל במשנה הב' שהובאו שלשה ענינים ש"רוח חכמים נוחה הימנו" (ששנים מהם אינם שייכים
21 לשביעית, והובאו רק בהמשך לענין ד"רוח חכמים נוחה הימנו"), צריך להבין הטעם שמקדים ענין
22 ההלוואה מן הגר לענין המקיים את דברו בנוגע לקנין מטלטלין – דלכאורה, אף שבהלוואה לגר (שמחזיר
23 לבניו) יש צד השהו עם החזרת הלוואה בשביעית, יש גם צד השהו בין המחזיר חוב בשביעית עם
24 המקיים את דברו בנוגע לקנין מטלטלין, שבשניהם מדובר אודות אותו אדם שעמו היתה התחלת הענין,
25 משא"כ בהלוואה מן הגר מדובר (לא אודות הגר עצמו, אלא) אודות בניו, כך, שיש טעם להקדים הבכא
26 ד"מטלטלין נקנין כו'" לבכא ד"הלוח מן הגר".

27 יג. הביאור שסדר הדברים בענין "רוח חכמים נוחה הימנו" הוא בדרך "לא זו אף זו", כי:

28 "המחזיר חוב בשביעית" עושה מעשה טוב בג' פרטים⁶⁷: (א) בנוגע למלוח – שלא יפסיד בגלל
29 שקיים מצות "אם כסף תלוה"⁶⁸, (ב) בנוגע ללוח – שיש לו הכרת הטוב למלוח ("בירא דשתית מיני'⁶⁹"),
30 וגם, עי"ז יוכל לבקש ממנו הלוואה נוספת (אפילו אם הוא עשיר, אבל בשעת דחקו), מבלי לחשוש
31 מנעילת דלת בפני לוויין, (ג) בנוגע לחפצא דהממון – שנשאר משועבד למלוח (שהרי הציווי הוא רק
32 שאסור לו לתבוע החוב – "שמוט גר' לא יגוש", אבל החוב עצמו לא נפקע⁷⁰, ולא כמו בשמיטת קרקעות
33 שנעשה הפקר – "ונטשתה"⁷¹).

(69) ב"ק צב, סע"א.

(70) ובלשון הישיבות – שהציווי הוא רק על הגברא, ולא על החפצא.

(71) שם כג, יא.

(66) ובירושלמי: "ואם אין לו בנים... לבנותיו".

(67) ובלשון הרגזיובי – שכל ענין נחלק לג': הפועל, הנפעל והפעולה עצמה (ראה מפענח צפונות פי"ב. וש"נ).

(68) משפטים כב, כד.

1 אבל "הלוח מן הגר" – עושה מעשה טוב רק בנוגע ללוח ובנוגע למזון (ולא בנוגע למלוה, שכבר
2 מת72).

3 ואילו "המקיים את דברו" עושה מעשה טוב רק בנוגע לחפצא דהמטלטלין שקיבל שייכות לקונה
4 ע"י הדיבור כו' (ולא בנוגע למוכר וקונה עצמם73). ובגמרא בירושלמי מוסיף אודות הנהגת רב במדת
5 חסידות, שלא חזר בו אפילו כשאמר ליתן מתנה (דיבור בלבד74) –

6 נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה75 בלקו"ש ח"ז ע' 293 ואילך.
7 יד. ויש להוסיף ע"ד האגדה – שסיום מסכתא שביעית בגמרא בירושלמי בהנהגה ב"מדת חסידות",
8 מתאים לכללות ענינה של השנה השביעית שהיא "שבת להוי"76, כפירוש רש"י: "לשם ה', כשם שנאמר
9 בשבת בראשית" – שמזה מובן שצריך להתנהג ב"מדת חסידות" כמו הקב"ה, "חסידו (וצדיקו) של
10 עולם".

11 ואז נותן גם הקב"ה את כל הענינים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"77 באופן של "מדת
12 חסידות", היינו, שאינו מתחשב איך צריך להיות ע"פ דין תורה, אלא מתנהג "לפנים משורת הדין", ועד
13 – ב"מדת חסידות", כך, שמבלי הבט על מה שהי' לפניו, זוכים לחתימה וגמר חתימה טובה על כל
14 השנה כולה.

15 וזה כולל גם נקודה וענין עיקרי – שנוכל להיות "גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"78
16 (כדאיחא במדרש79 שקאי על "שומרי שביעית") ע"י קיום מצות שביעית כפשוטה, מן התורה, ובארצנו
17 הקדושה, ומתוך שמחה וטוב לבב, בגאולה האמיתית והשלימה (מבלי לדחותה לאחר זמן – בשנה זו
18 עצמה).

19 * * *

20 טו. בהמשך להמדובר לעיל אודות המחזיר חוב בשביעית – הנה בב' המשניות האחרונות נאמרו
21 שני דינים: הדין הראשון הוא בנוגע למלוה, שיש עליו חיוב ש"יאמר לו (ללוה) משמט אני", אלא
22 שהשמטה זו היא רק עד שיאמר לו הלוח "אף על פי כן" (אני רוצה להחזירו לך), ואז "יקבל ממנו";
23 והדין השני הוא בנוגע ללוה, אבל לא בתורת חיוב, אלא ש"רוח חכמים נוחה הימנו" כשמחזיר החוב.
24 ועפ"ז מובן גם סדר הדברים – שתחילה נאמר ענין של חיוב, ואח"כ נאמר ענין שאינו חיוב מצד
25 הדין, אלא רק מצד הענין ש"רוח חכמים נוחה הימנו".

26 טז. ובהקדמה – שיש פלוגתא בין מפרשי הש"ס ועד"ז בפוסקים80, מהו הענין של אמירת "משמט
27 אני", שיש לומר בב' אופנים:

28 (א) יש חיוב נוסף בענין השמיטה שלמדים מהפסוק "וזה דבר השמיטה", כפי שמפרש רש"י בדברי
29 המשנה שהובאו במסכת גיטין81: "וזה דבר השמיטה – צריך לומר דיבור של שמיטה", והיינו, שאע"פ

לפי שינוי השער, אין כאן חסרון אמנה – רש"י, (ב) מצד מדת חסידות – יש לפרש "שיהא הן שלך צדק" כפשוטו, שלעולם אין לחזור, גם אם נשתנה השער כו'.
75 משיחות חודש תשרי תשל"ג.
76 בהר כה, ב.
77 נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
78 תהלים קג, כ.
79 ויק"ר ותנחומא ר"פ ויקרא.
80 ראה אוצר מפרשי התלמוד לגיטין שבהערה הבאה.
81 לו, ריש ע"ב.

72 ובניו – אם היתה הורתם שלא בקדושה ולירתם בקדושה, מעולם לא ירשו את אביהם מן התורה (פי' הרע"ב).
73 שלא הפסידו מאומה, כי, הקונה מקבל בחזרה את כספו, ומניעת הריוח של המוכר אינה בגדר של הפסד (ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ס"ע 134. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 195. וש"נ).
74 וענין זה תלוי בפירוש הכתוב (קדושים יט, לו) "הין צדק", "שיהא הן שלך ואלו שלך צדק" – שיש בזה ב' פירושים: (א) פירוש הגמרא בבבלי (ב"מ מט, א) "ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב" (בשעה שהוא אומר הדבור, לא יהא בדעתו לשנות, אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו

1 שלכאורה אין זו מצוה שבדיבור, שהרי המצוה היא רק "שמוט כל בעל משה ידו גו' לא יגוש", שלא
 2 לתבוע את החוב – מוסיף הפסוק "וזה דבר השמיטה", ש"צריך לומר דיבור של שמיטה": "משמט אני".
 3 [ולכאורה יש להביא דוגמא לזה ממ"ש⁸² "וטמא טמא יקרא", שיש חיוב על כל הטמאים לומר דיבור
 4 "טמא טמא"⁸³, או כפירוש הספרא⁸⁴ שה"טמא" (כלומר איש דהוי טמא) – "טמא יקרא". אבל שם הטעם
 5 הוא – כדי להזהיר אחרים שלא יטמאו ממנו (פרוש שלא תגע בי).

6 ועד"ז בנוגע לרוצח שצריך לומר "רוצח אני" – שאין זה ענין של מצוה, אלא כדי שלא יכבדוהו
 7 בטעות, וכמבואר בגמרא בירושלמי, שמזה למדים, שמי שיודע מסכתא אחת, ורוצים לכבדו כמי שיודע
 8 שתי מסכתות, צריך לומר להם שיודע רק מסכתא אחת.

9 אמנם, בנוגע לשמיטה לא שייכים טעמים הנ"ל, אלא זהו דין מיוחד ש"צריך לומר דיבור של
 10 שמיטה".]

11 (ב) הפסוק "וזה דבר השמיטה" בא ללמד קולא לגבי הסברא הראשונה, שאסור למלוה לקבל את
 12 החוב שמחזיר הלוה (כשם שבשמיטת קרקעות אסור לעבד את האדמה), ועל זה מחדש הכתוב "וזה דבר
 13 השמיטה", ש"דיבור בעלמא שמוציא מפיו שהוא משמט, דיו, ובדיבור ראשון שאמר משמט אני, סגי,
 14 ואין צריך שיאמר וישנה, שנאמר וזה דבר, אין לך אלא דיבור ראשון"⁸⁵, "מדכתיב וזה דרש דא"צ אלא
 15 לדיבור אחד"⁸⁶.

16 [ומובן, שלפי אופן הא' אין צורך בלימוד מיוחד שמספיק לומר "משמט אני" פעם אחת – שהרי
 17 אדרבה: ממ"ש "וזה דבר השמיטה", למדים שצריך לומר דיבור של שמיטה: "משמט אני", ובודאי
 18 מספיק פעם אחת, שהרי מהיכי תיתי לומר שתי פעמים! ? ורק לפי הפירוש שזהו ענין של קולא בנוגע
 19 לאיסור לקיחת החוב, יש צורך בלימוד מיוחד שבדיבור ראשון שאמר משמט אני, סגי, ואין צריך שיאמר
 20 וישנה].

21 יז. ובנוגע לדעת רבינו הזקן בזה – הנה⁸⁷:

22 דובר לעיל⁸⁸ אודות מ"ש רבינו הזקן בהלכות הלואה⁸⁹ בנוגע לפרוזבול: "וזמן הפרוזבול הוא
 23 לכתחלה בסוף הששית . . שאף ששביעית אינה משמטת אלא בסופה, שנאמר⁹⁰ מקץ שבע שנים תעשה
 24 שמיטה, יש אומרים שמשנכנסה שנת השביעית אסור לתבוע חוב . . אלא כשהלוה פורע לו מעצמו, אינו
 25 צריך לומר משמט אני, כמו שצריך לומר אחר שביעית, שנאמר⁹⁰ וזה דבר השמיטה שמוט וגו', שצריך
 26 לדבר השמיטה השמטה בפה וכו'", והיינו, שלדעת רבינו הזקן יש מצוה לומר דיבור "משמט אני".

27 וכן משמע גם ממ"ש הרמב"ם⁹¹ שכאשר "הלוה אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל, יקבל ממנו, שנאמר⁹⁰
 28 לא יגוש, והרי לא נגש" – שמזה מובן שאין צורך בלימוד קולא שיוכל המלוה לקבל חובו, ועכצ"ל
 29 שמ"ש "וזה דבר השמיטה" בא ללמדנו שיש מצוה לומר דיבור "משמט אני".

30 יח. ועפ"ז נמצא דבר-חידוש בנוגע לשמיטת כספים שלא מצינו בענין אחר – אפילו בשנת השביעית
 31 בנוגע לשמיטת קרקעות:

32 אע"פ שלכאורה חמורה שמיטת קרקעות משמיטת כספים, כאמור לעיל (ס"י) שבשמיטת קרקעות יש
 33 ענין של קדושה, משא"כ בשמיטת כספים – הרי יש ענין בשמיטת כספים שאין בשמיטת קרקעות,
 34 ששמיטת כספים נוהגת מדרבנן בכל מקום (הן בארץ ישראל והן בחוץ-לארץ) ובכל זמן (הן בזמן

(88) שיחת ליל ער"ה ס"ט ואילך (תורת מנחם – התועדויות

חס"ט ע' 302 ואילך).

(89) סל"ו.

(90) פ' ראה טו, א.

(91) הל' שמיטה ויובל פ"ט הכ"ח.

(82) תזריע יג, מה.

(83) ראה פרש"י עה"פ. פרש"י שבת סז, סע"א.

(84) תו"כ עה"פ ובפי' רבינו הלל.

(85) פי' הרע"ב.

(86) פי' הר"ש.

(87) ראה גם לקו"ש שבפנים (ס"ג) הערה 47.

1 שביהמ"ק קיים והן משחרב ביהמ"ק)⁹², משא"כ שמיטת קרקעות, שבחוץ-לארץ אינה נוהגת כלל, ועד
2 שאפילו בארץ ישראל יש שאלה אם בזמן הזה הוא מן התורה או מדרבנן וכו'⁹³.

3 ועוד זאת:

4 אע"פ שענין השביעית מתבטא רק בענין של העדר העשי' (כמו רובן ככולן של מצוות לא תעשה)
5 – ניתוסף דין מיוחד מן התורה בשמיטת כספים, שאף שאינה מהמצוות שבדיבור, "צריך לומר דיבור
6 של שמיטה": "משמט אני"; משא"כ בשמיטת קרקעות – אין מציאות שיצטרך לומר "משמט אני", שהרי
7 לא מצינו בשום מקום שאם בא מישהו ושואל: מדוע אינך חורש וזורע, צריך להשיב לו: "משמט אני".
8 ואולי יש לומר, שההשתוות דשמיטת קרקעות ושמיטת כספים ("בשתי שמיטות הכתוב מדבר כו'")
9 היא גם בנוגע לענין זה – שגם בשמיטת קרקעות יש מצוה להפקיר בפה.

10 יט. המשך הענין – שעפ"ז יובן מ"ש במדרש⁹⁴ ש"גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", "אלו
11 שומרי שביעית . . רואה ששדהו מופקרת . . וכובש את יצרו ואינו מדבר", שמודגש ענין הדיבור דוקא
12 ("דברו", ולא כלשון הרגיל מצוותיו חוקותיו וכו'"), כיון שענין השמיטה קשור במיוחד עם דיבור.
13 ובפנימיות הענינים, ששנה השביעית קשורה עם ספירת המלכות, עולם הדיבור – נכלל בשיחה המוגהת
14 הנ"ל (סי"ג).

15 כ. ובדרך אגב – כיון שמדברים כבר אודות "דבר" – יש להעיר על דבר פלא שחשבתי תמיד בנוגע
16 לספר התניא:

17 בדרך כלל לא מצינו בספרי רבותינו נשיאינו שלפני הספר יצויין שהספר מיוסד על פסוק מסויים. –
18 מאמרים מתחילים עם פסוק או מאמר חז"ל, ששואלים בו שאלה, ואח"כ מבארים זאת. וכן ספר התניא,
19 שמתחיל במאמר חז"ל: "תניא בספ"ג דנדה⁹⁴ משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע"; ואילו הביאור
20 בפסוק⁹⁵ "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" – הוא בפרק טו"ב (י"ז), ובפרקים שלאח"ז.

21 ואעפ"כ, כותב רבינו הזקן בדף-השער (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁶ שנוסח דף-השער כתב רבינו הזקן
22 בעצמו) שספר זה "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, לבאר היטב איך
23 הוא קרוב מאד, בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י" – שזהו לכאורה דבר חידוש.

24 והענין בזה:

25 רבינו הזקן מבאר בלקו"ת⁹⁷ שהפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" קאי על
26 ר"ה, שבו בונים בני" את עולם הדיבור (ספירת המלכות, עי"ז ש"תמליכוני עליכם⁴³) – שזהו "הדבר",
27 ה' דבר, מלכות דאצילות, לעשותו, להיות בנין הנוקבא כו'", "ובפיך היינו ע"י השופר, ובלבבך, רעו"ד".

28 וספר התניא – שנקרא ע"ש התחלתו: "תניא בספ"ג דנדה משביעין אותו כו'" – קשור עם ר"ה,
29 כמדובר בהתוועדות הקודמת⁹⁸ אודות סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁹, שבר"ה הראשונה לחיי הצ"צ, שנוולד
30 בערב ר"ה, אמר רבינו הגדול דרוש משביעין אותו תהי צדיק כו', והוא הוא שלשת פרקים הראשונים
31 של ספר התניא.

97 דרושי ר"ה נו, סע"ד ואילך. וראה גם נצבים מו, א ואילך.

98 ד"ה יו"ט של ר"ה דליל ער"ה פ"ג (תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ס"ע 288 ואילך). וש"נ.

99 אג"ק שלו ח"ד ע' עדר (נעתק ב"היום יום" ו אד"ש).

וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ו ס"ע 280. חס"ט ע' 304. וש"נ.

92 רמב"ם שם ה"ג. טושו"ע חו"מ רסס"ז. שו"ע אדה"ז שם.

93 ראה לאור ההלכה (לרש"י זווין) ע' קח ואילך. וש"נ.

וראה גם שיחת ליל ער"ה סי"ב (תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 304). וש"נ.

94 ל, ב.

95 נצבים ל, יד.

96 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 54. וש"נ.

1 ועפ"ז מובן מה שציין רבינו הזקן בדף-השער של ספר התניא "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר
2 מאד בפיוך ובלבבך לעשותו" – כיון שהתחלת ספר התניא נאמרה בר"ה, שאז נעשה הענין ד"קרוב אליך
3 הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשותו" (ועד"ז בדורות הבאים אחריו – כשלומדים ענין זה, ע"ד "כל העוסק
4 בתורת עולה כאילו הקריב עולה"¹⁰⁰).

5 **כא.** (כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך בענין השביעית, ובסיום הענין אמר):

6 ויה"ר שפעולת שומרי שביעית כהלכתה בסוף זמן הגלות תמהר יותר את קץ הגלות והגאולה
7 האמיתית, כדאיתא במדרש תהלים על הפסוק¹⁰¹ "רצית ה' ארצך שבת שבת יעקב", שע"י שמירת
8 שביעית באה הגאולה, בעגלא דידן ובקרוב ממש.

9 * * *

10 **כב.** בנוגע למש"נ על שומרי שביעית⁷⁹ "עושי דברו לשמוע בקול דברו"⁷⁸ – הנה הלשון "דבר" הוא
11 לכאורה חלש יותר מ"ציווי" שהוא לשון חזק יותר. ובפרט ע"פ מ"ש בספרא¹⁰², והובא אפילו בפירוש
12 רש"י על התורה¹⁰³ (שמזה מוכח שזהו ענין ששייך אפילו לבן חמש למקרא): "כל מקום שנאמר צו אינו
13 אלא לשון זירוז . . ולדורות".

14 אבל לאידך גיסא, יש ענין מיוחד בלשון "דבר" שאין בלשון "ציווי" וכיו"ב – בנוגע לפועל:

15 בלשון ציווי, כמו "צו את בני ישראל" – מודגש בלשון גופא שזהו ענין שתלוי בבחירתו של מקבל
16 הציווי, שהרי "רשות לכל אדם נתונה אם רצה כו' ואם רצה וכו'"¹⁰⁴, כך, שיתכן שיהי' אצלו "ובחרת
17 בחיים"¹⁰⁵, ואז יתקיים הציווי, אבל יתכן גם שלא יתקיים ח"ו, לא עלינו, כי, אם אין לו ברירה אחרת
18 ומוכרח לעשות באופן מסויים, אין צורך בענין של ציווי.

19 אבל בלשון "דבר", "דבר השם", "דבר אלקינו" – הנה "דבר אלקינו יקום לעולם"¹⁰⁶, דכיון שכך
20 אמר הקב"ה, בודאי שכן יקום, שהרי "מי יאמר לו מה תעשה"¹⁰⁷, וכמ"ש¹⁰⁸ "רבות מחשבות בלב איש
21 ועצת ה' היא תקום" – אפילו "עצת ה'" בלבד, ועאכו"כ "דבר ה'" – דבר ברור; אלא שנותנים ליהודי
22 את הזכות להביא זאת לידי פועל.

23 ובנוגע לענינו:

24 גם בשמיטה מצינו ענינים של עונשים – כהפירוש הפשוט בחומש, שאם לא מקיימים ח"ו מצות
25 שמיטה כדבעי [עם ההיתרים שבדבר, שטר מכירה וכו']¹⁰⁹, הנה "אז תשבת הארץ והרצת את שבתותי"
26 וגו'"¹¹⁰, כפי שמביא רש"י¹¹¹ (מדברי הגמרא¹¹²) ש"שבעים שנה של גלות ככל הן היו כנגד ע' שנות
27 השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום כו'" (כפי שמבאר פרטי החשבון
28 בזה).

29 והחידוש בענין "עושי דברו", "דבר ה'", הוא – שאין זה ענין שניתן לבחירת האדם, ואם לא יעשה
30 כן יקבל עונש מלקות וכיו"ב, אלא הענין גופא – אי אפשר לשנותו!

31 **כג.** וכמדובר כמ"פ שכן הוא בנוגע לכל הענינים של "דבר הוי' זו הלכה"¹¹³,

(107) איוב ט, יב. קהלת ח, ד.

(108) משלי יט, כא.

(109) ראה לאור ההלכה שם ע' קיב ואילך. וש"נ.

(110) בחוקותי כו, לד.

(111) שם, לה.

(112) ראה שבת לג, א. אבות פ"ה מ"ט.

(113) שבת קלח, ב.

(100) ראה מנחות בסופה. ועוד.

(101) תהלים פה, ב.

(102) תו"כ ר"פ צו.

(103) שם.

(104) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

(105) נצבים ל, יט.

(106) ישעי' מ, ח.

1 — כל ההלכות שפסק הקב"ה ע"י שלוחיו, עבדיו הנביאים, ולאח"ז ע"י "מאן מלכי רבנן"¹¹⁴, שהם
 2 בבחינת "עבד מלך מלך"¹¹⁵ (ע"ז שמקבלים על עצמם להתנהג לא כפי שמתקבל אצלם, אלא כמו עבד
 3 שממלא את רצון האדון), ועד ש"נצחוני בני נצחוני"¹¹⁶ —
 4 שאין זה ענין של ציווי, שאם ירצה יקיים אותו ואם לאו כו', אלא זהו דבר ה', כך, שזוהי המציאות,
 5 ואף אחד אינו יכול לשנותה, ואדרבה: כדאיתא בירושלמי¹¹⁷ ש"רבנן", חכמים, ע"י פסק הלכה שלהם,
 6 משנים את המציאות שכבר היתה, כיון שפסק הלכה אינו ציווי ה' בלבד, אלא "דבר הוי".
 7 ובהתאם לכך יש להזכיר עוד הפעם אודות שלילת הענין שהוא היפך "דבר הוי" זו הלכה" ח"ו, אפילו
 8 כפי שהוא רק באופן של רישום ע"ג הנייר, ועאכו"כ בנוגע לכל התוצאות שיכולים לבוא מזה, רח"ל,
 9 שלא כדאי להזכירם עוה"פ בעשיית.
 10 ואע"פ ש"כשיש דין למטה אין דין למעלה" (כמובא באחרונים¹¹⁸) — הרי מוטב שגם למטה לא יהי'
 11 צורך בענין של דין, אלא יתבטל ויעקר הענין מעיקרו בדרכי נועם, בעגלא דידן ובקרוב ממש.
 12 ויה"ר שתמורת זה שצריך לדבר אודות הקו של "סור מרע", ביטול ענינים בלתי-רצויים — יוכלו
 13 לדבר רק כיצד להוסיף יותר בטוב, או בלשון הידוע: לילך "מחיל אל חיל"⁴⁰ בטוב וקדושה.
 14 כד. ובהזדמנות זו ששומעים את הדברים בכמה מקומות ובכמה מדינות — אבוא בהצעה:
 15 ובהקדים — שישנו הפתגם של רבינו נשיאנו¹¹⁹, שבכל ר"ה היו נוהגים להוסיף דבר-מה, בענין של
 16 מנהג, זהירות וכו'. ובכל אופן, כדאי שיוסיפו באור, שע"ז ימהרו עוד יותר את ביטול החושך לגמרי
 17 [שהרי אפילו מעט אור דוחה הרבה חושך¹²⁰, ועאכו"כ שהרבה אור דוחה את החושך שנשאר במיעוטו
 18 — באיכות (שרק הפחותים נאחזים בו), ויש לקוות שישאר מיעוט גם בכמות], ולאח"ז ילכו מחיל אל חיל
 19 בטוב וקדושה.
 20 ובנוגע לענינו:
 21 איתא בגמרא¹²¹: "צדקתו עומדת לעד"¹²². זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים"
 22 (שהספרים קיימים לו, שאינם כלים, וצדקתו עומדת לעד), ובפשטות, שמשאל ספר לפלוני, ולאחרי
 23 שלומד מחזיר את הספר, ואז משאל למישהו אחר וכו', כך, שזהו דבר שאינו פוסק, אלא נמשך באופן
 24 שיש "פירותיהם ופירות פירותיהם"¹²³.
 25 ועל יסוד זה, הנה כשם שבכל מקום שדרים בני" צריך להיות "רופא ואומן (מקיז דם) וכו'" (כל
 26 הדברים שנימנו בגמרא במסכת סנהדרין¹²⁴ הדרושים לעיר שת"ח רשאי לדור בה) — מצוה שתהי' שם
 27 גם "ספרי"¹²⁵, כפי שנקרא בלשון המדינה: "לייברערי", ובלשון הפשוט: מקום שבו ימצאו ספרי קודש,
 28 החל מהספרים ששייכים להפשוטים ביותר, ועד לספרים השייכים לאלו שאוחזים בדרגא נעלית בלימוד
 29 הנגלה ולימוד החסידות, וכל אחד ידע שביכלתו לבוא לשם כדי לעיין וללמוד (בספרי חסידות ועאכו"כ
 30 בספרי נגלה) על אתר, ומשם גם ישאלו ספרים לעתים תכופות [אם אי אפשר למשך כמה שעות ביום
 31 — עכ"פ לשעה קלה ביום, או יום-יומיים במשך השבוע] לכל הרוצה ליקח לביתו, כדי לקרוא וללמוד
 32 בזמן הנוח לו, "בשכבך ובקומך"¹²⁶.

פי"ב. ובכ"מ.

(114) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(115) ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד. וראה שבועות מז, ב.

(116) ב"מ נט, ב.

(117) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(118) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סוסתר"ב. וש"נ.

(119) ראה סה"מ תרח"ץ ע' כד. וראה גם תורת מנחם —

התוועדיות הנ"ד ע' 63. וש"נ.

(120) ראה חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה. תניא

(121) כתובות נ, סע"א (ובפרש"י).

(122) תהלים קיב, ט.

(123) ע"פ לשון חז"ל — כתובות רפ"ט. ועוד.

(124) יז, סע"ב (ובפרש"י). רמב"ם הל' סנהדרין ספ"א.

(125) ראה גם מענה ז' תשרי שנה זו (אג"ק חכ"ח ע' ח).

(126) ואתחנן ו, ז.

1 ענין זה צריך אמנם להיות באופן של הפצת המעיינות חוצה, אך לכל לראש יש להתחיל בזה מיד
2 בכל מקום שנמצאים אנ"ש והנשמעים לקולי – לייסד (אם עדיין לא נמצא) שם מקום כזה; ואם יש כבר
3 מקום כזה – להגדילו ולהרחיבו, ע"י הוספה במספר הספרים, בפירסום אודותיו, ובאופן שיהיו תנאים
4 נוחים קלים לקריאת והשאלת הספרים.

5 וה"בכ"ן והנקודה בזה: יש לייסד "לייברעריס" – בשפת המדינה, ובלשון הקודש: "ספריות", ובלשון
6 הגמרא: "כותב (ובימינו: מדפיס) ספרים ומשאלין לאחרים", כדי שכל אחד יוכל לבוא, ללא תנאים,
7 ולהסתכל ("אַריינקוקן") בספר, ולבוא מזה לידי לימוד ממש, ומהלימוד – שמביא לידי מעשה¹²⁷ – יבוא
8 להוספה בקיום המצוות.

9 – ענין זה יפעל כבר לימוד התורה עצמו, ש"מחזירו למוטב"¹²⁸; אבל עד הלימוד, צריך לייסד
10 ולפרסם, שבמקום פלוני ובחדר פלוני ובשעה פלונית וביום פלוני, הנה כל הרוצה יכול לבוא ולקרוא
11 בספרים על אתר, וגם לשאול למשך זמן מסויים, כדי שאח"כ יוכלו להשאלם למישהו אחר וכו'.

12 ובלי נדר, ע"פ האמור בשנת השבעים בנוגע להשתתפות בכל הפעולות¹²⁹ – תהי' השתתפות גם בענין
13 זה, שבכל המקומות שבהם ייסדו מחדש ספריות או ירחיבו את הספריות הקיימות, ישלחו מכאן מספר
14 מסויים של ספרי חסידות וכיו"ב שנדפסו ע"י קה"ת – לכל מקום לפי הדרישה, וגם לפי האפשרות, כדי
15 שיוכלו לשלוח בכל מקום עכ"פ מקצת, ומקצת זה יפעל שיוסיפו על אתר כמ"פ ככה.

16 וכולם ביחד יוסיפו בלימוד התורה, בהתמדה ושקידה, ואליאב דנפשי' – שהכוונה היא (ד"אָס מיינט
17 מען טאַקע") להלמד עצמו, וכהפתגם המפורסם של הרבי¹³⁰: לא באופן שהוא ילמד את התורה מה
18 לומר, אלא שהתורה תלמד אותו מה הוא צריך לעשות, לדבר ולחשוב, ועד שהוא בעצמו יהי' "תורה"
19 שמהלכת על שתי רגליו, כמדובר כמ"פ.

20 ואז, הנה בסוף ימי הגלות יהי' כבר מעמד ומצב ש"תרבה הדעה והחכמה והאמת"¹³¹, ועי"ז ממהרים
21 וממשיכים למטה מעשרה טפחים את קיום היעוד (שבו מסיים הרמב"ם ספרו "יד החזקה") "כי מלאה
22 הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"¹³².

* * *

23
24 כה. דובר כבר כמ"פ בארוכה¹³³ אודות פירוש הבעש"ט¹³⁴ בנוגע למ"ש בתחילת ההפטרה של יום
25 ראשון דר"ה: "ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים"¹³⁵, ש"פנינה רומז לס"ט"א, כמאמר חז"ל¹³⁶ שטן
26 ופנינה כו' לשם שמים נתכוונו, וחנה [שהיתה משבע נביאות¹³⁷ וכו'] רומז לשכינה, ומתרעם הכתוב על
27 העדר הצדיקים כו', וילדים דסט"א רבים".

28 אמנם, בר"ה פועלים שנעשה הענין ד"עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה"¹³⁸,
29 – כפי שאומרים בהמשך ההפטרה, וכיון שאומרים זאת עם ברכות (בשם ומלכות) לפני' ולאחרי',
30 הרי זה "בלי שום ספק וס"ס בעולם" (כמ"ש רבינו הזקן באגה"ת¹³⁹) –

(133) ראה שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי דאשתקד
ס"ו (תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 33). וש"נ.
(134) ראה כש"ט בהוספות סמ"ד. וש"נ.
(135) שמואל-א א, ב.
(136) ב"ב טז, א.
(137) מגילה יד, א.
(138) שם ב, ה.
(139) פי"א.

(127) קידושין מ, ב. וש"נ.
(128) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. וש"נ.
(129) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 61 ואילך.
וש"נ.
(130) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 70. תש"ב ע' 123. תש"ד ע' 88.
תש"ו ע' 21. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 202.
וש"נ.
(131) רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
(132) ישעי' יא, ט.

- 1 וכמדובר פעם בארוכה¹³³, שאין הכוונה "אומללה" (מלשון כריתה¹⁴⁰) כפירוש העולם ח"ו, אלא
- 2 שאפילו אלו שהיו שייכים בעבר ל"פנינה", היינו, שצריך לחפש עליהם זכותים, כיון שבגלוי מדובר
- 3 אודות אנשים שעסוקים בעניני העולם כו' – הרי הם מפרידים וכורתים את עצמם מענין העולם
- 4 ("וועלטישקייט"), מ"עובדין דחול", ונכנסים למקום ששייך ל"חנה",
- 5 כך, שתמורת זה שלפני ר"ה היתה חנה במעמד ומצב ד"עקרה", כיון ש"לחנה אין ילדים", כפי שהי'
- 6 נראה שעניני קדושה אינם שייכים לנוער [כולל גם "נוער" ביחס ליגיעה בתורה, כי, אילו הי' זקן שקנה
- 7 חכמה¹⁴¹, בודאי הי' הולך בדרך התורה והמצוה, כראוי ל"עם חכם ונכון"¹⁴²] – נעשה מעמד ומצב
- 8 ש"ילדה שבעה",
- 9 והרי "שבעה" מורה על ענין הריבוי, שכולל את כל העולם כולו שנברא בשבעה ימים: ששת ימי
- 10 בראשית, ויום השבת שבו "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים"¹⁴³; וגם מורה על שבעת
- 11 הסוגים שבבנ"י, שלכן נקראים בשם "מנורת זהב כולה"¹⁴⁴, מנורה בת שבעה קנים, שבעה סוגים שבבנ"י
- 12 (כמבואר בלקו"ת פ' בהעלותך¹⁴⁵ ובכ"מ, וגם בספרי מוסר), והיינו, שכל הילדים, כל הנוער, ועאכו"כ
- 13 הזקנים – יהיו ילדי' של חנה.
- 14 כו. וענין זה נפעל בר"ה ובפרט בתקיעת שופר:
- 15 בנוגע לתק"ש ידוע המשל של הבעש"ט¹⁴⁶ מכן מלך שגלה ונתגלגל למדינה רחוקה כו', ואעפ"כ זוכר
- 16 ומדבר באותו הקול כמו בהיותו ביחד עם אביו המלך, ולכן מכיר אביו המלך – "אב הרחמן ו"אב
- 17 החסיד"¹⁴⁷ (כנ"ל סי"ד) בנוגע להנהגה ב"מדת חסידות") – את קולו כשצועק "אבא הצילני" (ככל
- 18 הפירושים שבדבר¹⁴⁸), ועי"ז נעשה הענין ד"תמליכוני עליכם"⁴³.
- 19 וכמדובר לעיל בארוכה¹⁴⁹ שביום הכתרת המלך פוטר המלך מכל עניני מיסים ונותן מתנות כו', והרי
- 20 "מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא"¹⁵⁰ – ש"באור פני מלך חיים"¹⁵¹, בבני חיי ומזוני רויחי, ללא
- 21 תנאים, ונמשך באופן של הרחבה, ועד לאופן ד"ענני במרחב"¹⁵², וכמבואר בחסידות¹⁵³ שזהו"ע מרחב
- 22 העצמי, ושם הרי זה באופן שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה, ללא חילוק, ואדרבה: למטה הרי זה
- 23 ניכר יותר.
- 24 ובכל זה ניתוסף בכל שנה – כמבואר באגה"ק¹⁵⁴ ש"אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ערב
- 25 ר"ה .. ואח"כ ע"י תקיעת שופר .. נמשך אור חדש עליון מבחי' עליונה יותר .. שלא הי' מאיר עדיין
- 26 מימי עולם אור עליון כזה",
- 27 וכפי שכבר דובר¹⁵⁵ שבין הענינים של "פדיון שבויים" שהיו לאחרונה, נגאל גם "ביכל חסידות"
- 28 שנכתב עוד בזמן שרבינו הזקן הי' בחיים חייתו בעלמא דין, שלכן נכתב עליו התואר "שיחי", ולקראת
- 29 ר"ה הובא לכאן ע"י יהודי שיצא משם ביחד עם ה"ביכל", ושם נמצא גם העתק מאגה"ק הנ"ל, אבל

(149) שיחת יום ב' דר"ה ס"ה (שם ס"ע 9).

(150) ברכות נח, א.

(151) משלי טו, טו.

(152) תהלים קיח, ה.

(153) ראה ד"ה מן המיצר אעת"ר (סה"מ אעת"ר בתחלתו).

תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שכב, א ואילך). תרצ"ז (סה"מ

תרצ"ז ע' 154 ואילך). תשכ"ו פ"ה (תורת מנחם – התוועדויות

חמ"ה ע' 11 ואילך). ועוד.

(154) סי"ד.

(155) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 238. וש"נ.

(140) מצו"ד ומצו"צ עה"פ.

(141) קידושין לב, ב.

(142) ואתחנן ד, ו.

(143) בראשית ב, א-ב.

(144) זכר' ד, ב.

(145) בתחלתה.

(146) המשך וככה תרל"ז פ"ע (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקסה

ואילך).

(147) ראה תניא אגה"ק סכ"ב (קלד, ב).

(148) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 7 הערה 5.

וש"נ.

- 1 שם ישנו עוד קטע שלא נדפס באגה"ק (מטעם הידוע לבני הגאון המחבר), שמסיים¹⁵⁶: "וכאשר זכינו
2 באור המסתתר הזה כן נזכה בהגלותו ממעטה לבושו כו" (כפי שנדפס בשלימות בבונה ירושלים¹⁵⁷).
- 3 וכיון שבהשגחה פרטית הי' עכשיו ה"פדיון שבויים" של "ביכל" זה, ועומדים כבר ימים אחדים
4 לאחרי ר"ה – הנה יהי רצון שיקויים מ"ש רבינו הזקן בסיום אגה"ק הנ"ל בנוגע ל"אור חדש" . . שלא
5 הי' מאיר עדיין מימי עולם", ש"נזכה בהגלותו ממעטה לבושו", באופן גלוי למטה מעשרה טפחים.
- 6 כזו. ובהמשך להאמור לעיל שכל ישראל כולם יהיו ילדי' של חנה – יש להזכיר גם המבואר
7 בספרים¹⁵⁸ שג' האותיות ד"חנה" הם ראשי-תיבות של שלש המצוות המיוחדות לנשי ובנות ישראל
8 (כדאיאת במדרוז¹⁵⁹), "עקרת הבית"¹⁶⁰: ח' – חלה, נ' – נדה (טהרת המשפחה), ה' – הדלקת הנר.
- 9 והרי גדלה ביותר מעלת הדלקת הנר – שמכניסה בבית היהודי את הענין ד"נר מצוה ותורה אור"¹⁶¹
10 (נוסף על פשטות הענין, שהטעם של נרות שבת הוא משום שלום בית, שלכן "נר ביתו עדיף משום
11 שלום ביתו"¹⁶²), וכמדובר כמ"פ¹⁶³ שעוד לפני כניסת השבת אצל האנשים, מכניסה האשה את אור השבת
12 בכל בית ישראל ע"י הדלקת נר שבת בכרכה בשם ומלכות, בהוספת נתינה לצדקה לפני"ז, ותפלות
13 שאומרות בשעה זו, שבודאי מתקיימות.
- 14 ובמיוחד בשנה זו שיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת – הנה יה"ר שיומשך ענין של מנוחה ועונג
15 למטה מעשרה טפחים בכל השנה כולה, שתהי' מנוחה מכל העינים המבלבלים מבחורן, מנוחה מכל
16 העינים המבלבלים מבפנים, מנוחה מ"אל זר אשר בקרבך" זה יצר הרע¹⁶⁴, ויוכלו ללמוד תורה ולקיים
17 מצוות, ולהביא בקרוב ממש את משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה.
- 18 * * *
- 19 כח. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שובה ישראל.
- 20 * * *
- 21 כט. דובר כמ"פ¹⁶⁵ שעשרת ימי תשובה הם כמו כל עניני עשרה שנחלקים לשתים (בדוגמת עשרה
22 מאמרות, ועד"ז עשרת הדברות שהם חמשה מול חמשה¹⁶⁶), כך, שישנם חמשה ימים ראשונים, ואח"כ
23 באים חמשה ימים שלאח"ז, שיום הראשון שלהם הוא ששי בתשרי.
- 24 וכיון שהם באים לאחרי חמשה ימים הראשונים, הרי זה כמו כל עניני קדושה שיש בהם החיוב
25 ד"מעלין בקודש"¹⁶⁷, כך, שהם גם כוללים את הימים הראשונים, ובדוגמת ספירת העומר לפני מ"ת,
26 שבבוא יום נוסף, אין זה רק "יום שני", אלא "שני ימים", ולאח"ז "שלשה ימים" וכו'¹⁶⁸, ועד"ז בעשי"ת,
27 שאין זה רק יום הששי, אלא ששה ימים של תשובה.
- 28 ומובן שזוהי תשובה מאהבה:

156 נדפס לאח"ז באג"ק אדה"ז ריש ע' קסח. וש"נ.
157 סל"א.
158 מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) – בשם
הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).
159 ראה שבת לא, סע"ב ואילך ובפרש"י. תנחומא ר"פ נח.
ב"ר רפי"ד. ספי"ז. יל"ש בראשית רמז לב.
160 ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
תתעא. ע' תתנח ואילך.
161 משלי ו, כג. וראה זח"ב קסו, א. פרש"י שבת כג, ב
(ד"ה בנים).
162 שבת שם.
163 ראה תורת מנחם – התוועדויות חמ"ו ע' 410. וש"נ.
164 ראה שם קה, ב.
165 ראה גם שיחת וא"ו תשרי תשכ"ז סל"ג ואילך (תורת
מנחם – התוועדויות חמ"ח ע' 72).
166 ראה במדב"ר פי"ד, יו"ד. רמב"ן יתרו כ, יג. אוה"ת
בשלה ע' תסא.
167 ברכות כח, א. וש"נ.
168 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 258 הערה
2. וש"נ.

דובר לעיל¹⁶⁹ שאפילו בנוגע לחודש אלול ישנו הראשיתיות ד"אני לדודי ודודי ליי"170, כפירוש
 הב"ח¹⁷¹ ש"דודי" הוא מלשון אהבה, והיינו, שהעבודה של חודש אלול היא מאהבה. ובעצם מובן הדבר
 גם ממ"ש במדרשי רז"ל¹⁷² בנוגע לארבעים ימים האחרונים שמתחילים מר"ח אלול: "מה הראשונים
 ברצון אף האחרונים ברצון".
 ועאכו"כ כשנכנסים לחודש תשרי, החל מר"ה, שבו נעשית המלכת המלך ("תמליכוני עליכם") באופן
 "מלכותו ברצון קבלו עליהם"¹⁷², שזהו מתוך אהבה עצומה ואהבה רבה, בכל האופנים היותר נעלים
 שיש באהבה.
 וזוהי התחלת וכיוון סדר העבודה לכל משך עשיית – שהתשובה תהי' מאהבה, שזוהי תכלית
 השלימות שבתשובה.
 ובאופן כזה נכנסים לחצי השני של עשיית, החל מיום הששי של עשיית, ועד שבאים אח"כ ליוהכ"פ.¹⁰
 ומיוהכ"פ באים אח"כ "ליום חגיגו"¹⁷³, באופן שכל הענינים שהיו עד אז "בכסה"¹⁷³, באים לידי
 גילוי "ליום חגיגו", כך, שישנו בגלוי ענין השמחה והאהבה, ועד לשמחה ואהבה עצומה שבשמיני-עצרת
 ושמחת-תורה, וכידוע הפתגם¹⁷⁴ שהעבודה בימים אלו היא בדוגמת העבודה דר"ה, אלא שפועלים זאת
 בקו השמחה.
 וכל זה נעשה באופן שכבר בר"ה ישנו הענין ד"שנה שהיא רשה בתחילתה מתעשרת בסופה"¹⁷⁵,
 כמבואר בזה¹⁷⁶, ש"בתחילתה" היינו קודם תקיעת שופר, ו"בסופה" היינו מיד לאחרי תקיעת שופר, שכבר
 אז נעשה הענין ד"ענני במרחב י"ה"¹⁵².
 וממשיכים זאת למטה מעשרה טפחים, עד לבני חיי ומזוני רויחי – שלכל אחד מישראל, בתוככי
 כלל ישראל, "מנער ועד זקן טף ונשים"¹⁷⁷, תהי' חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בבני
 חיי ומזוני, ובכולם – באופן של רויחי, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁷⁷.

* * *

ל. יש להזכיר אודות הענין של "קרן חנה"¹⁷⁸, כדי לקשר את עשיית בכלל עם ענין של צדקה –
 כמודגש בענין הסליחות שהתחלה תמיד היא "לך הוי' הצדקה"¹⁷⁹, וב"מדה כנגד מדה"¹⁸⁰ מתחילים
 גם בני' למטה בענין של צדקה.
 וכל הרוצה – ירשום גם שמו ושם אמו, כדי להזכירו לברכה לכל טוב.
 וכל המרבה הרי זה משובח – פשוט בכמות, ועאכו"כ להרבות באיכות, בנתינה בשמחה וסבר פנים
 יפות.
 ויה"ר שאח"כ ינצלו זאת עבור דברים שמחים וענינים של הליכה "מחיל אל חיל", מן הטוב אל
 המובחר והנאה והיפה (כלשון הרמב"ם¹⁸¹ שהובא בהלכות צדקה בשו"ע¹⁸²).

176) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שט. ע'
 תכא. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ע' 280. חס"ב
 ע' 231. וש"נ.
 177) אסתר ג, יג.
 178) ראה גם שיחת וא"ו תשרי תשל"א סכ"ב (תורת מנחם
 – התוועדויות חס"ב ע' 73). וש"נ.
 179) דניאל ט, ז.
 180) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
 181) הל' איסורי מצבח בסופן.
 182) יו"ד סוסרמ"ח.

169) תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 194. ע' 217. ע'
 281.
 170) שה"ש ו, ג ובשעה"פ להאריז"ל עה"פ. ועוד.
 171) לטוא"ח רסתקפ"א (ד"ה והעבירו).
 172) נוסח תפלת ערבית.
 173) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.
 ובכ"מ.
 174) ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכו" (סה"מ קונטרסים ח"ב
 שלט, א). – נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תורת
 מנחם – רשימת היומן ע' שנג.
 175) ר"ה טז, ריש ע"ב.

- 1 וזו תהי' התחלה טובה על כל השנה כולה – לקבל ברכת ה' באופן שגם הברכה תהי' מן המשובח
2 ונאה ויפה, בכל המצטרך, מנפש ועד בשר.
- 3 [אח"כ אמר: מסתמא יתנו גם פתקאות, כדי שכל הרוצה יוכל לרשום השמות].
- 4 כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם".
- 5 אח"כ צוה לנגן "א' רוסישן ניגון", והחזן ר' בערל זאָלצמאַן שר את הניגון "עך טי זימליאַק".
- 6 אח"כ ניגנו "ניע זשוריצי כלאַפצי".

בס"ד. ר"ד ליל ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי, ה'תשל"ג

– בעת ביקורו באולם "ופרצת" אצל האורחים שיחיו –

בלתי מוגה

- 7 כ"ק אדמו"ר שליט"א סקר את האולם והמטבח מתוך קורת-רוח ושמחה, ואח"כ ברך את האורחים
8 שיחיו:
- 9 "גוט שבת" ושבת שמחה.
- 10 חתימה וגמר חתימה טובה, ושתהי' השנה כולה בבחינת שבת ("א' שבת'דיקער יאָר"), ושנת מנוחה
11 (ושלום), שמחה ותענוג.
- 12 אח"כ פנה לממונה על הכנסת-האורחים (ר' משה ירוסלבסקי), ואמר לו: יישר כח גדול, ולשנה הבאה
13 בירושלים (הבנוי').

בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 14 א. יום הש"ק זה נקרא "שבת שובה" או כפי שנקרא "שבת תשובה"¹:
- 15 "שבת שובה" – ע"ש התחלת ההפטרה: "שובה ישראל"², כמו "שבת חזון", ע"ש התחלת ההפטרה
16 "חזון ישעי"³, ועד"ז "שבת שירה", ע"ש השירה שקורין בתורה ובהפטרה.
- 17 אבל, הא גופא שקורין ההפטרה ד"שובה ישראל" ביום הש"ק זה דוקא הוא בגלל שייכותו לענין
18 התשובה, להיותו בעשרת ימי תשובה שבין ר"ה ליוהכ"פ. ועפ"ז נמצא שהשם "שבת שובה" הוא מסובב
19 ממסובב (בסיבת ההפטרה שסיבתה הוא הזמן דעשרת ימי תשובה); ולכן יש שקורין אותו "שבת
20 תשובה", בגלל ששייך בעצם לענין התשובה, להיותו בעשרת ימי תשובה.

(2) הושע יד, ב.
(3) ישעי' א, א.

(1) ראה גם שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי תשל"ל בתחלתה (תורת מנחם – התוועדיות חנ"ח ע' 65). וש"נ.

1 ולעולם שניהם אמת – שנקרא "שבת שובה" ע"ש התחלת ההפטרה, ונקרא "שבת תשובה" בגלל
2 היותו בעשרת ימי תשובה.

3 ב. ובהקדמה – שכללות ענין השבת שייך לענין התשובה:

4 רבינו הזקן מבאר באגרת התשובה⁴ ששבת שייך לענין התשובה, כי, "שב"ת אותיות תש"ב"ב⁵. – יש
5 אמנם חילוק באופן צירוף האותיות, וכידוע⁶ שכל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת כו', אבל בכללות
6 ענינם אחד.

7 וכיון שענין התשובה מודגש באותיות השם "שבת", ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט⁷ שבאותיות השם
8 אשר יקראו לו בלשון הקודש מתלבש החיות שמהוה ומחי' את הדבר שנקרא בשם זה – הרי מובן,
9 שהשייכות של שבת לענין התשובה היא באופן גלוי ביותר (עוד יותר מהשייכות של "זמן חרותנו" לחג
10 הפסח, שהרי בשם "פסח" לא מודגש ענין החירות, ועד"ז בנוגע ל"זמן מתן תורתנו" בחג השבועות,
11 ו"זמן שמחתנו" בחג הסוכות).

12 וענין זה מודגש ביותר בשבת שובה שבעשרת ימי תשובה – שהרי ידוע⁸ בנוגע לשבעת הימים שבין
13 ר"ה ליוה"כ"פ, שבעה ימים דוקא, לא פחות ולא יותר, שהם כל שבעת ימי השבוע, שמתקנים את ימי
14 השבוע של כל השנה: יום ראשון של עשי"ת מתקן את היום הראשון שבכל השבועות של כל השנה,
15 וכן יום שני וכו', עד ליום השבת, שבת שובה, שמתקן ומשלים את כל השבתות של כל השנה, ומזה
16 מובן שכללות ענין התשובה שבשבת (שבת אותיות תשב) הוא בעילוי מיוחד בשבת שובה.

17 ג. ועילוי נוסף – מצד קביעות שנה זו שיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת:

18 ובהקדמה⁹ – שהקביעות של ר"ה (וכן יוה"כ"פ) קשורה אמנם עם ימי החודש ("בחודש השביעי באחד
19 לחודש"¹⁰, ולאח"ז יוה"כ"פ "בעשור לחודש"¹¹), ולא עם ימי השבוע, שהם ב' ענינים שונים, וכדמוכח
20 מהשיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש, שישנו השיר שהיו אומרים בימי השבוע, וישנו השיר שהיו
21 אומרים בימים טובים כו"¹², אבל אעפ"כ, כיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ולא במקרה (כתורת
22 הבעש"ט¹³), בהכרח לומר שגם הקביעות בשבת שייכת לר"ה, וכדמוכח מזה גופא שביו"ט של ר"ה שחל
23 בשבת אין תוקעים בשופר¹⁴, וכמבואר בזה¹⁵ שענין השבת עצמו פועל את הענין דתק"ש.

24 וכיון ש"ראש השנה" חל בשבת, ו"בתר רישא גופא אזיל"¹⁶, נמצא, שכל השנה כולה שייכת במיוחד
25 לענין השבת, שענינו תשובה, ועאכו"כ השבתות שבמשך השנה, ועאכו"כ שבת שובה שבעשרת ימי
26 תשובה, ובפרט בשנה זו שמודגשת יותר השייכות דשבת שובה לר"ה, בגלל שגם ר"ה חל בשבת.

27 ועוד עילוי בשנה זו בשייכות לענין השבת – שהיא שנת השמיטה, שענינה כלשון הכתוב¹⁷: "שבת
28 לה", ומפרש רש"י: "לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית".

29 ד. והענין בזה:

30 ענין התשובה צריך להיות במשך כל השנה כולה, בכל יום ויום – כדאייתא בגמרא¹⁸: "רבי אליעזר
31 אומר, שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו .. וכי אדם יודע איזהו יום ימות, אמר להן .. ישוב

(12) ראה ר"ה ל, ב ואילך. וש"נ. רמב"ם הל' תמידין ומוספין

פ"ר ה"ט. פ"י הי"א.

(13) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(14) שם כ"ט, ב.

(15) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ.

(16) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(17) בהר כה, ב.

(18) שבת קנג, א.

(4) ספ"י.

(5) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב.

(6) תניא שעהיחודה"א פ"ב.

(7) שם פ"א.

(8) שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א'). סידור האריז"ל

(עשי"ת).

(9) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ו ע' 9. וש"נ.

(10) אמור כג, כד. פינחס כ"ט, א.

(11) אמור שם, כז. פינחס שם, ז.

1 היום שמא כו', ונמצא כל ימיו בתשובה"; אלא שהתשובה שבכל יום היא בחי' תשובה תתאה, שענינה
2 לתקן ענינים בלתי־רצויים כו', ואילו התשובה דשבת (שאו לא שייכים לעניני חול ועאכו"כ ענינים
3 בלתי־רצויים) היא תשובה עילאה⁴, שענינה – "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"¹⁹, כמבואר בלקו"ת
4 דפרשת השבוע²⁰.

5 ומהחילוקים שביניהם – שבתשובה תתאה העלי' היא באופן של הגבלה, שהו"ע היציאה מן הרע
6 בלבד, ואילו בתשובה עילאה שענינה עלי' בקדושה גופא הרי זה באופן של בלי גבול, כמארוז"ל²¹
7 "צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר²² ילכו מחיל אל חיל", שעולים בעילוי אחר
8 עילוי עד אין סוף, כיון שהקב"ה הוא אין סוף, ועד"ז בנוגע לכל אחד מישראל שהוא "חלק אלקה ממעל
9 ממש"²³.

10 ועוד ענין במעלת התשובה דשבת – מצד הענין ש"שבת מקדשא וקיימא"²⁴, שזוהי המעלה של שבת
11 לגבי יו"ט, שביו"ט אומרים "מקדש ישראל והזמנים", כיון ש"ישראל דקדשינהו לזמנים"²⁵ (וכדאיתא
12 במדרש²⁶ "כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה . . הקב"ה אומר להם . . אני ואתם
13 נלך אצל ב"ד של מטה כו"), משא"כ "שבת מקדשא וקיימא", כך, שכל הענינים נעשים מצד עצמם.

14 וכל זה – בנוגע לכל שבת; ועאכו"כ בשבת שובה – לאחרי הקדמת העבודה במשך כל ימי חודש
15 אלול, בארבעים יום האחרונים שהיו "ברצון"²⁷, לאחרי ארבעים יום האמצעיים שבהם נתבטלו כבר
16 הענינים הבלתי־רצויים, כך, שעומדים כבר בדרגת תשובה עילאה, שבה היא העבודה (ד"אדם לעמל
17 יולד"²⁸) במשך כל ימי חודש אלול, עד שבאים לר"ה, ואח"כ לעשי"ת, שבהם "התשובה . . היא יפה
18 ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר²⁹ דרשו ה' בהמצאו" (כמ"ש הרמב"ם³⁰), ועד לשבת שובה, שאז
19 מגיעים לדרגא הכי נעלית שבתשובה.

20 ו"מיני' מתברכין כולהו יומין"³¹ – לא רק ימי שבוע זה, שביניהם יוהכ"פ (נוסף על פעולת השבת
21 בנוגע לימי השבוע שלפניו, שביניהם ר"ה), אלא גם כל ימי השנה כולה, שגם בהם תהי' העבודה
22 דתשובה עילאה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ת³² שהו"ע "אתדבקות רוחא ברוחא" בנוגע ל"כל חלקי
23 הנפש, שכל ומדות, ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה, לדבקה כולן בו ית', דהיינו המדות במדותיו ית'
24 [שבזה נכללת גם עבודת התפלה – "איזוהי עבודה שבלב זו תפלה"³³], והשכל בשכלו וחכמתו ית' הוא
25 ענין התורה . . וכן המחשבה במחשבתו ית', והדיבור בדבר ה' זו הלכה . . והמעשה הוא מעשה הצדקה
26 וכו'"³⁴.

* * *

27
28 ה. בהמשך להאמור לעיל (ס"ג) אודות השייכות דשבת שובה לר"ה שגם הוא חל בשבת, יש עוד
29 ענין בזה – שכאשר ר"ה חל בשבת, אזי חל שבת שובה בח' תשרי³⁵.

30 וענינו של ח' תשרי – כמובא בספרים שעוסקים בענין ד"דבר יום ביומו" – שבו התחילה חנוכה
31 ביהמ"ק הראשון שבנה שלמה המלך (מיוסד על התכנית של דוד המלך³⁶), כמסופר בארוכה בתנ"ך

(19) קהלת יב, ז.	(29) ישעי' נה, ו.
(20) בתחלתה.	(30) הל' תשובה פ"ב ה"ו.
(21) ברכות בסופה. וש"נ.	(31) זח"ב סג, ב. פח, א.
(22) תהלים פד, ח.	(32) פ"ט.
(23) תניא רפ"ב.	(33) תענית ב, א.
(24) ביצה יז, א.	(34) חסר הסיום (המו"ל).
(25) ברכות מט, א.	(35) ראה גם שיחת ש"פ האזינו שבהערה 1 ס"ז ואילך (תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 70 ואילך).
(26) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.	(36) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ביהמ"ק (ע' רל).
(27) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד, יו"ד.	וש"נ.
(28) איוב ה, ז.	

1 (במלכים ובדברי הימים³⁷) שחנכת הבית היתה "שבעת ימים ושבעת ימים": שבעת ימי הסוכות, ושבעת
2 הימים שלפניהם, החל משמיני בתשרי שחל בשבת (כבקיעות שנה זו).

3 ובענין זה מודגשת השייכות לשבת שובה – כיון שתכלית ענינו של ביהמ"ק הו"ע התשובה והכפרה,
4 כפי שאומרים בנוסח ההגדה: "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".

5 ו. והענין בזה:

6 מבואר בכ"מ³⁸ הענין דחנוכת הבית – אפילו בנוגע לבית פרטי – ש"חנוכה" הוא מלשון חינוך,
7 כמשל התינוק שמחנכין אותו ללמוד ע"י איזו תוספת כמו איזו התקרבות או איזו מתנה יתירה כו';
8 ועאכו"כ כשמדובר אודות "בית גדול", כמו ביהמ"ק, שאז המתנה היא בריבוי גדול ביותר.

9 וכפי שמצינו בפ' נשא³⁹ שבחנוכת המשכן הקריבו הנשיאים ריבוי קרבנות, ועד שהי' אז ענין נפלא
10 – קטורת ליחיד על מזבח החיצון⁴⁰.

11 וכל זה – אפילו במשכן, שהי' דירת עראי, כמ"ש⁴¹ "ואהי' מתהלך באוהל"; ועאכו"כ בנוגע
12 לביהמ"ק, דירת קבע, "אל המנוחה ואל הנחלה"⁴², שבו היתה השראת השכינה באופן נעלה יותר,
13 וכמ"ש⁴³ "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה" (בניחותא), וביהמ"ק גופא – בית
14 ראשון, שבו היו גם החמשה דברים שחסרו בבית שני⁴⁴ (וכמבואר בלקו"ת⁴⁵ שמצד זה הוא החילוק בין
15 בית ראשון לבית שני בנוגע לתק"ש ברה"ה שחל בשבת).

16 ולכן היתה חנוכת הבית ע"י ריבוי עצום של קרבנות – "בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים
17 אלף"⁴⁶, ועד ש"ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה' כי עשה שם את העולה ואת
18 המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטון מהכיל גו"⁴⁷.

19 ובזה גופא יש עילוי מיוחד בח' תשרי – להיותו היום הראשון שבו נעשית הפתיחה וההתחלה של
20 חנוכת ביהמ"ק, כידוע⁴⁸ שהפתיחה ("פתח") של כל ענין היא באופן נעלה יותר, ביתר שאת וביתר עוז,
21 ובתכלית התוקף (ואילו היום השני אינו באופן של רעש ("שטורעם") כ"כ כמו ביום הראשון).

22 ז. והנה, ידוע בתורת הארז"ל⁴⁹ (שהשנה מלאו ארבע מאות שנה להסתלקותו) על הפסוק⁵⁰ "והימים
23 האלה נזכרים ונעשים", שעי"ז ש"נזכרים" כדבעי, אזי חוזרים "ונעשים" אותם ענינים שהיו בפעם
24 הראשונה, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז, כמובן מדברי רבינו הזקן באגה"ק⁵¹ ש"בכל שנה ושנה ..
25 יורד אור חדש עליין יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם כו".

26 ומזה מובן, שישנו הענין דחנוכת ביהמ"ק בכל שנה בח' תשרי; וכמו בכל ענין צריך להיות גם בענין
27 זה הוראה ו"בכ"ן בנוגע לפועל.

28 ח. ובהקדמה:

29 אע"פ שביהמ"ק אינו קיים עכשיו, הרי זה רק ביהמ"ק של עצים ואבנים, אבל עדיין ישנו ביהמ"ק
30 ברוחניות הענינים אצל כל אחד מישראל, כמ"ש⁵² "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם",

37 מלכים א ח, סה. דברי הימים ב ז, ט.

38 ראה תו"א וישב כט, ד ואילך. לקו"ת ברכה צח, ד ואילך.

39 ז, ב ואילך.

40 מנחות כ, ריש ע"ב. הובא בפרש"י שם, יד. וראה גם

תורת מנחם – התוועדיות חס"ו ע' 210. וש"נ.

41 שמואל ב ז, ו. וראה שהש"ר פ"א, טז (ג). תו"א ותו"ח

ר"פ ויגש. ובכ"מ.

42 פ' ראה יב, ט. וראה זבחים קיט, א. ספרי ופרש"י עה"פ.

43 מלכים א ח, כז.

44 יומא כא, ב.

45 דרושי ר"ה נו, ג.

46 שם, סג.

47 שם, סד.

48 ראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ ס"ע 74.

49 ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

50 אסתר ט, כח.

51 סיי"ד.

52 תרומה כה, ת.

1 בתוך כל אחד ואחד⁵³, שבו שורה השכינה באופן של קבע, כמו בביהמ"ק, ועל ביהמ"ק זה אין שליטה
2 לאוה"ע, אלא נשאר קיים תמיד לעד ולנצח נצחים⁵⁴.

3 זאת ועוד:

4 ענינו של ביהמ"ק הרוחני שבכל אחד מישראל נוגע לא רק ליהודי עצמו, אלא הוא פועל גם בעולם
5 – כמו ביהמ"ק כפשוטו, שלקחו עצים ואבנים שבעולם ועשו מהם בית לה', ולא עוד אלא שממנו היתה
6 אורה יוצאה לעולם ע"י "חלוני שקופים אטומים"⁵⁵ (לא כמו חלונות שבבית שעשויים באופן שעל ידם
7 יכנס האור מבחוץ לבפנים, אלא להיפך, באופן שעל ידם יצא האור מבפנים לבחוץ).

8 – ויש להעיר על דבר פלא⁵⁶, שענין זה הי' רק בביהמ"ק, משא"כ המשכן, אף שגם בו היתה המנורה
9 ש"עדות היא לכל באי עולם כו"⁵⁷, מ"מ לא היו בו חלונות שעל ידם יצא האור לעולם, ולא עוד אלא
10 שהוצרכו לכסות את הקרשים ביריעות שהסתירו את המשכן מהעולם –

11 ועד"ז בנוגע לביהמ"ק שבכל אחד מישראל, שנותנים לו כחות להאיר את העולם ולעשות ממנו כלי
12 לאלקות (אף שאי אפשר לפעול זאת מתוך "שטורעם" תיכף ומיד, כי אם לאט לאט כו').

13 ט. וענין זה שהחידוש של ביהמ"ק הוא לפעול ולשנות את העולם – מודגש ביותר בחנוכת הבית:
14 מסופר בגמרא⁵⁸ אודות גודל השמחה שהיתה בחנוכת הבית, עד כדי כך, שאכלו ושתו ביוהכ"פ,
15 ו"יצתה בת קול ואמרה כו'", שלא זו בלבד שלא הי' זה ענין בלתי-רצוי, אלא אדרבה, שנתקבל הדבר
16 לרצון אצל הקב"ה יותר מאשר ענין התענית.

17 וכאן רואים דבר נפלא:

18 יוהכ"פ הוא יום שיש בו חיוב של חמשה עינויים⁵⁹, ועד כדי כך, שגם כשיוהכ"פ חל בשבת, אין
19 השבת דוחה את התענית, שמזה מובן גודל מעלת ופעולת התענית דיוהכ"פ, שאינה רק ענין של מיעוט
20 חלבו ודמו, כמו כל תענית⁶⁰, אלא כפי שמבאר רבינו הזקן⁶¹ שעז"נ⁶² "ולחיותם ברעב", שהרעב עצמו
21 ממשיך חיות כו'.

22 ולמרות גודל מעלת התענית דיוהכ"פ, וגם בביהמ"ק (כפי שהי' במשך כל השנים שלאח"ז) – גדלה
23 יותר מעלת חנוכת הבית, שלכן, כשאכלו ושתו מצד השמחה הגדולה של חנוכת הבית, פעלו את כל
24 ההמשכות והענינים הכי נעלים שפועלים בדרך כלל ע"י התענית.

25 ומזה למדים הוראה בעבודה בנוגע לביהמ"ק שבכל אחד מישראל – גודל הענין ד"בכל דרכיך
26 דעהו"⁶³:

27 כאשר יהודי יושב בביתו ועוסק באכילה ושתי' – לא סעודת מצוה, אלא אכילה ושתי' סתם, ועד"ז
28 בנוגע לשאר עניניו, "כל דרכיך", עליו לדעת שענינים אלו אינם סתם ענינים,

29 – אצל יהודי אין סתם ענינים, שהרי הבעש"ט אומר⁶⁴ שכל דבר שיהודי שומע או רואה, עליו ללמוד
30 מזה הוראה בעבודת ה' –

31 אלא ענינים שבהם ממשיך אלקות, ועד שעל ידם נעשה גם אצלו עליוי גדול ביותר – "דעהו" –
32 התקשרות עם עצמות ומהות!

(59) ראה יומא רפ"ח. טושו"ע ואדה"ז או"ח רסתרי"א.
(60) ברכות יז, א. הובא בתניא אגה"ת פ"ב.
(61) לקו"ת שה"ש יד, ב.
(62) תהלים לג, יט.
(63) משלי ג, ו. וראה ברכות סג, א.
(64) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(53) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.
(54) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 263. וש"נ.
(55) מלכים"א, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.
(56) ראה גם התוועדויות תשמ"ז ח"ג ס"ע 491 ואילך.
(57) מנחות שם. וש"נ.
(58) מו"ק ט, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות שבעה"ה 40.

1 זוהי כללות ההוראה מהקביעות דשבת שובה בח' תשרי – שענין התשובה, "והרוח תשוב אל
2 האלקים אשר נתנה", הוא לא רק בנוגע לאדם ששב לאלקות, אלא גם בנוגע לפעולתו בעולם – שהרי
3 "את העולם נתן בלבם"⁶⁵ – להשיב את עניני העולם לאלקות, שגם בעניני העולם יאיר אלקות, שזהו
4 תוכן ענינו של ביהמ"ק, שחנוכתו התחילה בח' תשרי.

5 ועד שזוכים לשלימות הענין דגילוי אלקות בעולם, עד שהעולם עצמו יראה אלקות – כאשר "בשובה
6 ונחת תושעון"⁶⁶, "כי הולך לפניכם ה'"⁶⁷, בגאולה האמיתית והשלימה בכיאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.
7 י. (ואח"כ אמר:)

8 חיים עתה בעולם כזה שבו צריך להבהיר ("באָוואָרענען") כל דבר, אפילו אם זה נוגע ליהודי אחד
9 בלבד:

10 מובן וגם פשוט שהמכוון בכל אריכות הדברים דלעיל בנוגע לחנוכת ביהמ"ק שאכלו ושתו ביוהכ"פ
11 – אינו בנוגע להנהגה בפועל, שבודאי צריכה להיות ע"פ פס"ד השו"ע בכל פרטי הענינים דחמשת
12 העינויים, וכאמור ומודגש לעיל שבביהמ"ק גופא היתה זו פעם אחת ויחידה – בעת חנוכת ביהמ"ק,
13 ומיד בשנה שלאחרי' התענו ביוהכ"פ, וכן בכל השנים שלאח"ז במשך כל הדורות.

14 המדובר הוא רק בנוגע ללימוד הוראה בעבודת ה' ברוחניות הענינים – ע"פ מארז"ל⁶⁸ "איזהו חכם
15 הלומד מכל אדם", וכן מכל דבר, ועאכו"כ בנוגע לענין שקשור עם ביהמ"ק שמשם תצא הוראה לכל
16 הדורות, הרי בודאי שיש ללמוד ממנו הוראה בעבודה הרוחנית.

17 וע"ד שמצינו שהרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפאלי למד כמה דרכים בדרכי העבודה מגנב⁶⁹ – שבודאי
18 אין הכוונה ללימוד בנוגע לפועל... היפך לאו מפורש בעשה"ד, אלא הכוונה היא רק ללימוד הוראה
19 בעבודה הרוחנית.

20 ועד"ז בנוגע להמדובר אודות האכילה ושת' ביוהכ"פ בחנוכת ביהמ"ק – שהכוונה היא רק ללימוד
21 הוראה בנוגע ל"מצב הרוח" (כפי שנקרא בימינו) בעבודת התשובה, שצריך להיות באופן של שמחה,
22 שזהו אופן העבודה דתשובה עילאה שהיא בשמחה רבה⁷⁰, ואופן העבודה דיום השבת, ש"אין עצב
23 בה"⁷¹, וכל הענינים נעשים מתוך שמחה.

* * *

יא. מאמר ד"ה שובה ישראל גו'.

* * *

27 יב. כרגיל לאחרונה בהתוועדויות להתעכב על ענינים שרש"י אינו מבארם, אף שלכאורה יש צורך
28 לבארם, והראי', שכמה מפשטי המקרא מתעכבים על זה, ומה גם שאין צורך לחפש ראי' מפשטי
29 המקרא, כיון שזהו דבר המוקשה לבן חמש למקרא, ואעפ"כ, לא מבאר רש"י ענין זה – אם בגלל שכבר
30 הבהיר זאת לפני"ז, או שסומך על הבן חמש למקרא שיבין זאת מעצמו.

31 ובנוגע לפרשתנו – יש צורך בכיאות בפרק ל"ב פסוק ל' "איכה ירדוף אחד אלף" (כפירוש רש"י:
32 "איכה ירדוף אחד ממנו (מן האומות) אלף מישראל"), שבהמשך לזה נאמר "ושנים יניסו רבכה" –
33 דלכאורה אין החשבון מתאים, שהרי אם אחד ירדוף אלף, צ"ל ששנים יניסו ב' אלפים, ולא רבכה?!

ג אייר).

(70) תניא אגה"ת פ"א.

(71) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –

מו"ק כג, ב.

(65) קהלת ג, יא.

(66) ישעי' ל, טו.

(67) שם נב, יב.

(68) אבות רפ"ד.

(69) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' תלו (נעתק ב"היום יום"

1 ואין לתרץ שרש"י הבהיר זאת כבר בפ' בחוקותי, בפסוק⁷² "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה
2 ירדופו", ומפרש רש"י: "וכי כך הוא החשבון, והלא לא הי' צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים
3 ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובים העושין את התורה" – כי, בפ' בחוקותי
4 מדובר במדה טובה, ולכן אין מזה ראי' בנוגע להמדובר בפרשתנו במדת פורענות.

5 ואדרבה – ע"פ מ"ש בפ' בחוקותי, מתעוררת שאלה נוספת:

6 מצינו⁷³ ש"מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות". ואפילו אם בן חמש למקרא
7 אינו זוכר זאת, הרי גם לולי זאת, מובן בשכל, שלא יתכן שמדה טובה תהי' פחותה ממדת פורענות.

8 ועפ"ז: אם בנוגע למדה טובה נאמר בפ' בחוקותי "ורדפו מכם חמשה מאה" (היינו שאחד רודף
9 עשרים), איך יתכן – שואל הבן חמש למקרא – שבמדת פורענות נאמר בפרשתנו ש"ירדוף אחד (לא
10 עשרים, אלא) אגף", חמישים פעמים ככה?!

11 ואכן, על דברי הגמרא במסכת סוטה⁷⁴ "לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות" – איתא בתוס'⁷⁵:
12 "וא"ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה, דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה גבי
13 מדת פורענות, וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה? וי"ל, דעדיין גבי מדת פורענות מיירי
14 רדיפה ולא הריגה, אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה, סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב".

15 אבל, נוסף לכך שרש"י בפירושו על התורה לבן חמש למקרא, אינו יכול לסמוך על כך שהבן חמש
16 למקרא יתפוס בעצמו את תירוצי התוס' בגמרא שלומד בן חמש עשרה לגמרא – הנה בנוגע לתירוצי
17 התוס' גופא נשאלת השאלה: האם אמנם עדיפה הריגת ('ונפלו גו' לחרב") מועטים ("חמשה מאה",
18 שאחד הורג עשרים בלבד) מאשר רדיפת רבים ("ירדוף אחד אלף"); וממה נפשך: אם הריגה עדיפה –
19 הוצרך לומר בשני המקומות "ונפלו גו' לחרב", ואם רדיפה עדיפה – הוצרך לומר בשני המקומות רק
20 "ורדפו".

21 וכן אין לתרץ שבפ' בחוקותי מדובר אודות חלשים, כפירוש רש"י: "ורדפו מכם", "מן החלשים
22 שבכם, ולא מן הגבורים שבכם", ולכן נאמר רק "חמשה מאה", ואילו בפרשתנו מדובר אודות גיבורים,
23 ולכן נאמר "ירדוף אחד אלף" – כי, גם כאן נשאלת השאלה הנ"ל: האם רדיפת מעטים ע"י חלשים
24 עדיפה מרדיפת רבים ע"י גיבורים; וממה נפשך: או שגם בפרשתנו ידובר אודות חלשים, או שגם בפ'
25 בחוקותי ידובר אודות גיבורים.

26 וכיון שכן, הי' רש"י צריך לבאר טעם השינוי בין מ"ש בפ' בחוקותי "ורדפו גו' חמשה מאה" למ"ש
27 בפרשתנו "ירדוף אחד אלף"?

28 אמנם בפ' בחוקותי לא צריך רש"י לבאר השינוי מפרשתנו, כיון ששם לא מתעוררת שאלה אצל בן
29 חמש למקרא, שלא למד עדיין הפסוק בפרשתנו; אבל בפרשתנו הוצרך רש"י לבאר טעם השינוי ממ"ש
30 בפ' בחוקותי.

31 וכמדובר כמ"פ⁷⁶ אודות הכלל בפירוש רש"י (שאף שלא קבע כללים בפירושו, ניתן ללמוד זאת
32 מפירושי רש"י עצמם), שכאשר יש קושיא משני פסוקים, מבהיר זאת רש"י (לא בפסוק הראשון, שבו
33 אין קושיא עדיין, אלא) בפסוק השני שבו מתעוררת הקושיא – כפי שרואים זאת בפרשתנו:

34 בהתחלת הפרשה נאמר "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי". ובמפרשי המקרא⁷⁷
35 מתעכבים על כך שבישע'י⁷⁸ נאמר "שמעו שמים והאזינו ארץ", ואילו רש"י בפרשתנו לא מתעכב על

76) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 373 (ובהערה 37 שם). ורש"י.

77) דעת זקנים מבעה"ת ואוה"ח ריש פרשתנו. ועוד.

78) א, ב.

72) כו, ח.

73) פרש"י יתרו כ, ו.

74) יא, א.

75) ד"ה ולעולם.

1 זה; ורק בפסוק "שמעו שמים והאזיני ארץ" שבספר ישעי' – מפרש רש"י: "משה אמר האזינו השמים
2 ותשמע הארץ, למה שינה ישעי' את הלשון, שנו רבותינו בדבר זה, ומדרשות רבים בפ' האזינו בספרי,
3 ונחלקו חכמים עליהם ואמרו וכו'".

4 וטעם הדבר – כיון שבפ' האזינו אין שום קושי הדורש ביאור ע"ד הפשט, ורק בספר ישעי' מתעוררת
5 קושיא על השינוי מפ' האזינו.

6 ועד"ז בנדוד, שבפ' בחוקותי אין שום קושי; אבל בפרשתנו צריך לבאר טעם השינוי ד"אחד אלף"
7 לגבי מ"ש בפ' בחוקותי "חמשה מאה" (מלבד הביאור בנוגע להמשך הכתוב: "ושנים גו' רבבה", איך
8 יתאים החשבון, כנ"ל).

9 וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

11 יג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה בפרשת השבוע בזהר (באדרא זוטא⁷⁹) מסופר אודות
12 ההסתלקות של רשב"י: "בהוא יומא דר"ש בעא לאסתלקא מן עלמא והוה מסדר מלוי וכו', וכך אסדרנא
13 לכו, ר' אבא יכתוב ור' אלעזר ברי ילעי וכו'".

14 ובהערות אאמו"ר⁸⁰ (לאחרי שמבאר הרמז ד"ההוא יומא" שהוא ל"ג בעומר, ושייכותו לרשב"י
15 שבחינתו הוא דעת): "בחר בר' אבא לכתיבה ובר' אלעזר למלעי בפה, כי, ר' אבא הוא בינה ור' אלעזר
16 חכמה .. הנה כתב הוא בבינה .. ומלעי בפה הוא בחכמה".

17 וכמדובר כמ"פ שמצד צמצום הנייר והדיו כתב אאמו"ר את הערותיו בקיצור גדול – רק הענינים
18 שיתכן שלא יתפסו לבד, ולא ענינים שיכולים לתפוס לבד.

19 ובנדוד"ד ישנו ענין הדורש ביאור: כיון שרשב"י הי' למעלה מר' אבא ור' אלעזר, איך יתכן שרשב"י
20 הוא רק בחי' דעת, ואילו ר' אבא ור' אלעזר הם בחי' בינה וחכמה; איך יתכן שרשב"י שהוא בחי' דעת,
21 ידבר וישפיע לר' אבא ור' אלעזר שהם בחי' בינה וחכמה שלמעלה מדעת?

22 וכפי שיתבאר לקמן.

23 יד. וכאן המקום להשלים בנוגע לענינים שדובר אודותם בהתוועדות דו' תשרי:

24 (א) המשך הביאור בנוגע לסיום מסכת שביעית – נכלל בשיחת וא"ו תשרי סי"א ואילך⁸¹.

25 (ב) בנוגע להמדובר⁸² שאין אומרים וידוי בר"ה, עליו נאמר⁸³ "חדות הוי' היא מעוזכם", כיון שכבר
26 נתכפרו כל העבירות כו' – שאלו על זה ממ"ש רבינו הזקן בשו"ע⁸⁴: "אין אומרים וידוי בר"ה שלא
27 ליתן פתחון פה למקטרג", שמזה משמע, שיש עדיין מציאות של חטאים⁸⁵.

28 אך באמת אין זו קושיא, כפי שהובהר כבר אז שבנוגע לר"ה נאמר⁸⁶ "גילו ברעדה", כיון שיש בו
29 שני קצוות:

30 מחד גיסא – ר"ה הוא יום הדין, שלכן יש בו ענין ה"רעדה", ומצד ענין זה "אין אומרים וידוי בר"ה
31 שלא ליתן פתחון פה כו'".

32 אבל ביחד עם זה יש בר"ה גם ענין השמחה – "גילו", אלא שהשמחה היא מכוסה "ברעדה" (ולכן,

(79) זח"ג רפז, ב. (83) נחמ"ח, ה, יו"ד.

(80) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ס"ע תסא ואילך. (84) או"ח סתקפ"ד ס"ב.

(81) תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 24 ואילך. וש"נ. (85) חסר קצת (המו"ל).

(82) ס"ג (שם ע' 18). (86) תהלים ב, יא.

1 הורה כ"ק מ"ח אדמו"ר בנוגע לאמירת "לכה דודי" בר"ה שחל בשבת, שאף שאין אומרים "בשמחה",
 2 אומרים "ברנה"⁸⁷, ומצד ענין זה אין מציאות של חטא כלל, כך שאין מקום מלכתחילה לאמירת וידוי.
 3 ולהעיר, שבנוגע לענין הוידוי גופא מצינו ש"נכון הדבר להתוודות בלחש"⁸⁴ – שזהו מצד ב' קצוות
 4 הנ"ל: מצד ענינו של יום הדין, צ"ל הענין של אמירת וידוי; אבל מצד ענין השמחה, אין מקום לאמירת
 5 וידוי. ולכן צ"ל ענין הוידוי בלחש.

6 ויש להעיר גם מהדין שמי שצריך להתענות בר"ה, יתענה ביום, אבל לא בלילה⁸⁸ – שגם בזה
 7 מודגשים שני הקצוות שבר"ה: ביום – ישנו הענין דיום הדין, ואילו בלילה ישנו ענין השמחה (שהרי
 8 יום ולילה הם ב' עניני עבודה שונים, כמובן גם מהחילוק ביניהם בנוגע למי ששכח לומר יעלה ויבוא⁸⁹).
 9 וכן בנוגע לעשיית ישנם ב' קצוות הנ"ל⁹⁰:

10 מחד גיסא – צ"ל עבודת התשובה בתכלית המרירות דוקא, ועד שאפילו מי שאוחז בתשובה עילאה,
 11 צ"ל אצלו ענין של מרירות בגלל שלא הגיע עדיין לדרגא עליונה יותר כו' ;

12 וביחד עם זה תובעים שיהי' גם קו השמחה – כי, כשמתכוונן בזכותו של יהודי שביכלתו לגרום נח"ר
 13 להקב"ה ע"י קיום התומ"צ, "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁹¹, הנה מזה גופא צ"ל בשמחה
 14 גדולה, וכ"ש כשעוסק בעבודת התשובה, שהיא לא סתם דבר רצוי, אלא על ידה מתקנים את הענינים
 15 הבלתי-רצויים, ובאופן שלא זו בלבד ש"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין"⁹², אלא עוד זאת,
 16 שאפילו הענינים שהם היפך הזכיות, מהפכים אותם לא רק ל"שגגות", אלא ל"זכיות"⁹³ (שלכן, "במקום
 17 שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם"⁹⁴) – שענין זה יכול להיות רק
 18 מצד הקב"ה שהוא נמנע הנמנעות⁹⁵ – הרי בודאי שצ"ל בשמחה גדולה ביותר.

19 ולהעיר, שבכללות ענין התשובה יש שני קצוות: (א) מצות תשובה כפשוטה – על חטאים כו', (ב)
 20 "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (כנ"ל ס"ד), שזהו גדר אחר לגמרי בענין התשובה, שאינו שייך
 21 כלל לענין של חטאים כו'.

22 טו. ויש להוסיף, שכללות הענין של שני קצוות, שזהו דבר פלא – מצינו (לא רק בנוגע לר"ה, אלא)
 23 גם במשך כל השנה כולה:

24 בנוגע לענין השמחה והמרירות – מבאר רבינו הזקן בתניא⁹⁶ שישנו הענין ש"בכ"י תקיעא בלבאי
 25 מסטרא דא וחדה תקיעא בלבאי מסטרא דא"⁹⁷. וכמו בקריאת שמע על המטה באמירת "למנצח מזמור
 26 לדוד"⁹⁸, שבתחילה מדובר אודות תיקון ענינים בלתי-רצויים כו', ומיד לאח"ז אומרים "תשמיעני ששון
 27 ושמחה"⁹⁹.

28 ולהעיר גם מדברי רבינו הזקן⁴, ש"עכשיו .. שאין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה, אזי עצה
 29 היעוצה להקדים כו'", היינו, שיש לחלק זאת לזמנים שונים שבהם יעמדו בתנועות הפכיות.

30 טז. ועד"ז מצינו תנועות הפכיות בנוגע לכו"כ ענינים – ולדוגמא:

31 בנוגע לתורה¹⁰⁰: מחד גיסא – הרי היא למעלה מהעולם, וביחד עם זה, ירדה התורה למטה לברר

(87) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 60 ובהערה 3 שם.
 (88) ראה שו"ע אדה"ז שם סתקצ"ז ס"ה.
 (89) ראה פסקי אדה"ז בסידור (בברכת המזון – ד"ה וכ"י כשנוכר. בשו"ע בהוצאה החדשה – ח"א ע' תרכז).
 (90) ראה גם שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה תשכ"ח ס"ט (תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 32 ואילך). וש"נ.
 (91) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ה. ועוד.
 (92) תניא אגה"ת רפ"ב.
 (93) יומא פו, ב.
 (94) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה דרמ"צ קצא, סע"א.
 (95) ראה תורת מנחם – התוועדויות חכ"ט ריש ע' 160. וש"נ.
 (96) ספל"ד. אגה"ת רפ"א.
 (97) זח"ג עה, א.
 (98) תהלים נא.
 (99) שם, יו"ד.
 (100) ראה גם שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי דאשתקד ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ס"ע 53 ואילך). וש"נ.

1 בירורים כו' ולצרף את הבריות¹⁰¹, ולא עוד אלא שגם בהיותה למטה רואים את מעלתה כפי שהיא
2 בשרשה, למעלה מהעולם. ועד"ז בנוגע לפרטי הדרגות דתומ"צ – שישנו הענין ד"תורת הוי"ו וישנו
3 הענין ד"תורת¹⁰², וכן במצוות יש "מצוות הוי"ו ויש "מצוות¹⁰³.

4 בנוגע לנש"י: "נשמה שנתת בי טהורה היא"¹⁰⁴, "חלק אלקה ממעל ממש"²³, ועד למזל הנשמה כו'²⁰,
5 וביחד עם זה, ירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁰⁵. ועוד זאת, שדוקא בה בשעה שנמצאת למטה, בבירא
6 עמיקתא, יכולים להגיע לדרגא הכי נעלית של הנשמה.

7 ועד"ז בנוגע להקב"ה, עליו נאמר¹⁰⁶ "את השמים ואת הארץ אני מלא" – הנה ידועה השאלה
8 שלפעמים מבואר ש"אני מלא", "מלא" דייקא, קאי על בחי' ממלא כל עלמין¹⁰⁷, ולפעמים מבואר ש"אני
9 מלא", "אני" דייקא, קאי על בחי' סובב כל עלמין שמקיף את השמים והארץ בהשוואה¹⁰⁸, אלא ששניהם
10 אמת, כיון שבעצמות ישנם שני הקצוות כו'.

11 ויש להביא דוגמא גם מספירת הכתר, שמחד גיסא הרי זה אור נעלה ביותר שלמעלה מסדר
12 השתלשלות, וביחד עם זה, "אוכם הוא קדם עלית העילות"¹⁰⁹, ש"אוכם" מורה על דרגא תחתונה ביותר.
13 יז. וההוראה מזה בעבודה:

14 כל אחד מישראל, גם מי שנמצא בדרגא תחתונה שאוחז רק בתשובה תתאה – ביכלתו להגיע לתשובה
15 עילאה.

16 וכמודגש גם בר"ה, שבנ"י מכתירים את הקב"ה למלך, וכיון שהמכתיר את המלך צ"ל למעלה
17 מהמלך¹¹⁰, נמצא, שבנ"י עומדים למעלה מהקב"ה, כביכול, ולכן בכחם להכתיר אותו למלך. וכל זה –
18 למרות שר"ה הוא יום הדין, ועד ש"מלאכים יחפזון כו"¹¹¹, וכ"ש אלו שלמטה ממלאכים, ואעפ"כ, גם
19 יהודי שנמצא במצב ירוד למטה ביותר, ה"ה מכתיר את הקב"ה למלך!

20 ולכן, כשפוגשים יהודי ברחוב, צריך לדעת שהוא "חלק אלקה ממעל ממש", ומבלי הבט על כך
21 שהוא רחוק מאלקות, צריך לקרב אותו – מתוך ידיעה שבשביל זה שלחו והורידו אותו למטה בעוה"ז
22 התחתון – ולפעול אצלו מעמד ומצב של אור, ועד להענין דאתכפיא סט"א ואח"כ אתהפכא כו', שע"ז
23 אסתלק יקרא דקוב"ה בכלהו עלמין¹¹².

24 ואופן הפעולה עם הזולת צ"ל מתוך שמחה ותענוג, בהתאם להוראה דיום השבת שכל הענינים שבו
25 צריכים להיות מתוך תענוג, ועד שאפילו שינה בשבת¹¹³ תענוג¹¹⁴.

26 וכיון ששנה זו קשורה עם ענין השבת (כנ"ל ס"ג) – הנה יה"ר שיהיו כל הענינים מתוך תענוג³⁴.

* * *

28 יח. בהמשך להמדובר לעיל אודות ב' התנועות ד"גילו ברעדה" שבר"ה, ועד"ז בכמה ענינים כיו"ב
29 – יש להזכיר עוד ענין השייך לזה (עכ"פ שייכות רחוקה):

(108) ראה תו"א ויקהל פט, ב. לקו"ת צו יא, ריש ע"ב. יג, א. ובכ"מ.
(109) תקו"ז ת"ע (קלה, ב). וראה במאמר שנאמר בהתוועדות פ"ג (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 45).
(110) ראה גם פרש"י יומא עב, ב (ד"ה בי).
(111) פיוט "ונתנה תוקף" דימים הנוראים.
(112) זח"ב קכח, ב.
(113) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכתב-שחוק: וכאשר יהודי יושב וישן בהתוועדות ה"ה מקיים מצות עונג שבת...
(114) ראה לקו"ש ח"ב ע' 254 הערה 50. וש"נ.

(101) ב"ר רפמ"ד. וש"נ.
(102) ראה סה"מ תרנ"ח ע' רו. תרנ"ט ע' טז [כג]. ועוד.
(103) ראה לקו"ת במדבר ט, ג. סידור (עם ד"ה) שער הציצית ד, ד [ו, ב]. ובכ"מ.
(104) נוסח "אלקי נשמה" בברכות השחר (ברכות ס, ב).
(105) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.
(106) ירמ"י כג, כד.
(107) ראה מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ויקהל ע' שצח.
וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י ע' 316. ח"ט ריש ע' 202.

1 בנוגע לשתיית משקה – מצינו ב' קצוות: מחד גיסא – הרי זה דבר המאוס, כהלשון הידוע בשיחות
 2 רבותינו נשיאינו¹¹⁵, שלכן לוקחים משקה רק בזמנים מיוחדים כו'; ולאידך גיסא – יש בו ענין נעלה,
 3 כמבואר בשיחות רבותינו נשיאינו¹¹⁶ בענין משקין את הבהמה כו', שמועיל להסרת הסירכות, ולהפשט
 4 העור מן הבשר עד שלא ישאר עור דבוק לבשר וכו', נוסף על הענין ד"גדולה לגימיה שמקרבת"¹¹⁷.

5 ולכן: מחד גיסא – צריך לקחת משקה, כיון שיש בזה תועלת כו', אבל לאידך גיסא, כיון שיכולים
 6 לבוא מזה ענינים בלתי-רצויים, יש להזהר כו', ואדרבה: ככל שלוקחים פחות, פועלים יותר.

7 ובהתאם לכך ישנו גם הענין של חלוקת משקה מההתוועדות בכדי שיפעל פעולתו, וכאמור, החידוש
 8 הוא שלוקחים מה שפחות, ועי"ז פועלים הרבה כו'.

9 יט. וכאן המקום להזכיר גם אודות הנח"ר המיוחדת מזה שהנהיגו לאחרונה "הכנסת אורחים" באופן
 10 של "אשל"¹¹⁸ עבור האורחים שמגיעים לכאן לחודש תשרי (חלקו או כולו) מכל קצוי תבל, כולל
 11 ובמיוחד – אלו שיצאו לאחרונה מרוסיה.

12 ובהקדמה:

13 הענין שהאורחים באים לכאן לחודש תשרי הוא ע"ד ובדוגמת ההנהגה שהיתה בזמן הבית, שבשלש
 14 רגלים היו בני" עולים לירושלים, והיו מתאכסנים אצל תושבי ירושלים, ועי"ז זיכו אותם במצוה הגדולה
 15 של הכנסת אורחים.

16 ולכן, קיום מצות הכנסת אורחים כאן, ממהרת את קיום מצות הכנסת אורחים בירושלים הבנוי,
 17 שתושבי ירושלים יקבלו ויכניסו את האורחים שיבואו מכאן, כפי שיהי' בגאולה האמיתית והשלימה
 18 בביאת משיח צדקנו, שיוציא מהגלות את כל בני"ו, ו"כספם וזהבם אתם"¹¹⁹, ויביא אותם לארץ ישראל,
 19 שעתידה שתתפשט בכל הארצות, ועתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל¹²⁰ (ועד"ז בנוגע לביהמ"ק
 20 שיתפשט בכל ירושלים), בקרוב ממש.

21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן קנקן משקה למנהלי ה"הכנסת אורחים" (הרב משה פינחס הכהן כץ, הרב
 22 משה ירוסלבסקי והרב דוד רסקין, וכן לכמה מהאורחים). אח"כ נתן עוד קנקן משקה ואת המזונות להרב
 23 דוד רסקין עבור אלו הנוסעים ליום הכיפורים למקומות אחרים, ואח"כ אמר]:

24 מסתמא ישנם כאלו שמהרהרים מדוע לא נתנו להם משקה. אך באמת, במשך הזמן יתנו משקה גם
 25 להם, ועד שיתנו משקה לכולם.

26 ועי"ז נזכה לשתות כשיהי' כולה משקה (כמובא בהמשך וככה¹²¹ מדברי רבינו הזקן), כשיקויים
 27 היעוד¹²² ש"יצאו מים חיים מירושלים וגו'".

28 * * *

29 כ. בנוגע לביאור בפירוש רש"י (עכ"פ קיצור ונקודת הדברים) – הרי זה מובן ממ"ש בפסוק עצמו:

30 לאחרי "איכה ירדוף אחד אלף" – ממשך הפסוק ומבאר: "אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם" (מכרם
 31 ומסרם בידינו), היינו, שהאפשרות לכך שאחד מאוה"ע ירדוף אלף מישראל היא רק בגלל שהקב"ה מכרם
 32 ומסרם.

115) ראה בהנסמן בתורת מנחם – התוועדויות חל"ו ס"ע (119) ישעי' ס, ט.
 351 הערה 122. (120) ראה פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ דברים. יל"ש ישעי'
 רמז תקג. (116) ראה סה"ש תרצ"א ע' 184 ואילך. וש"נ.
 (117) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך. (121) תרל"ז רפמ"ו (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תצא ואילך). וש"נ.
 (118) = אכילה שתי' לינה (וראה לקו"ש חט"ו ס"ע 501). (122) זכר"י יד, ח.

1 וכיון שעושים זאת בכחו של הקב"ה – שוב אין מקום להשוות זאת למ"ש במדה טובה "ורדפו מכם
2 חמשה מאה" (ולתקנות אין יתכן שמדת פורענות מרובה ממדה טובה), כיון שיש חילוק בין מלחמה
3 שנעשית ע"י בני-אדם למלחמה שנעשית ע"י הקב"ה:

4 במלחמה שנעשית ע"י בני אדם – הנה לכל לראש יש צורך להבהיר ליוצאים במלחמה אודות "האיש
5 הירא ורך הלבב" ש"ילך וישוב לביתו וגו'" (ככל פרטי הדברים שנאמרו בפ' שופטים¹²³), ובמלחמה
6 גופא מצינו כמה חילוקי אופנים כו', וכמו המלחמה של אברהם אבינו נגד ארבעת המלכים, "שגבורים
7 היו, ואעפ"כ לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם"¹²⁴, אבל עדיין ה' זה באופן ש"וירק את חניכיו ילידי
8 ביתו שמונה עשר ושלש מאות"¹²⁵. ומובן, שכאשר מלחמה כזו מתנהלת באופן ש"רדפו מכם חמשה
9 מאה", הרי זה חידוש גדול.

10 אבל בודאי אין זה בערך לגבי מלחמה שנעשית ע"י הקב"ה – "צורם מכרם וה' הסגירם", שאז לא
11 יפלא כלל ש"ירדוף אחד אלף".

12 ובנוגע לחילוק בין מדה טובה למדת פורענות במלחמה שנעשית ע"י הקב"ה, אכן מצינו שמרובה
13 מדה טובה ממדת פורענות – כי, במדת פורענות יש צורך לכל-הפחות ש"ירדוף אחד אלף" (ולא סתם
14 אחד, אלא עליו להיות גבור), ואילו במדה טובה נעשית המלחמה כולה ע"י הקב"ה בעצמו, כמ"ש¹²⁶
15 "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", וכפי שפירש רש"י על הפסוק¹²⁷ "כל סוס פרעה", "וכי סוס אחד ה',
16 אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד".

17 **כא.** ובנוגע להמשך הכתוב "ושנים יניסו רבבה" – הנה¹²⁸:

18 כשם שבפ' בחוקותי מוסיף הכתוב (לאחרי "ורדפו מכם חמשה מאה") "ומאה מכם רבבה ירדפו",
19 שזהו חמש פעמים ככה, היינו, שכל אחד רודף לא רק עשרים (כהחשבון ד"חמשה מאה"), אלא כל אחד
20 רודף מאה, ולכן "מאה .. רבבה ירדפו" – כך גם בפרשתנו מוסיף הכתוב (לאחרי "איכה ירדוף אחד
21 אלף") "ושנים יניסו רבבה", שזהו חמש פעמים ככה, שכל אחד רודף לא רק אלף ("אחד אלף"), אלא
22 חמשת אלפים, שלכן "שנים יניסו רבבה".

23 ואף שמדה טובה צריכה להיות מרובה ממדת פורענות, ולא באופן ששניהם בשוה – הרי מפורש
24 בקרא¹²⁹ "והי' כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם גו' כן ישיש ה' (את אויביכם) עליכם וגו'", היינו,
25 שתמורת הטובה תבוא פורענות, ולכן הם במדה שוה.

26 **כב.** וכאן רואים שגם בפשטות הכתובים ישנם ענינים נפלאים:

27 במדה טובה נאמר לא רק "ורדפו מכם חמשה מאה", אלא גם "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב"; ואילו
28 כאן, במדת פורענות, נאמר רק "ירדוף גו' יניסו גו'", "צורם מכרם וה' הסגירם", שמכירה ("מכרם",
29 ועד"ז "הסגירם", ע"ד "ויסגור ה' בעדו"¹³⁰) אינה אלא שינוי רשות, אבל הדבר עצמו נשאר בשלימותו.

30 וכאן רואים הוראה נפלאה – שאפילו כאשר בני" נמצאים במעמד ומצב בלתי-רצוי, ועד לאופן ש"לא
31 שערום אבותיכם"¹³¹, שאין למטה מזה, הנה גם כאשר הקב"ה מענישם, הרי זה רק באופן ש"צורם מכרם
32 וה' הסגירם", אבל לא באופן של פגיעה בבנ"י עצמם ("אָנְרִיִן דַּעַם אִידִן") ח"ו, לא בגופם, ואפילו לא
33 בנכסיהם, ועאכו"כ בנוגע לבנים ובנות כו', שנשארים בשלימותם.

123) כ, ח. 128) סעיף זה – ע"פ פתקא שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א
124) פרש"י לך לך יד, ט. במוצאי ש"ק.
125) שם, יד. 129) תבוא כח, סג (ובפרש"י).
126) בשלח יד, יד. 130) נח ז, טז.
127) שם, כג. 131) פרשתנו לב, יז.

והענין בזה:

- 1 בעצם לא רוצה הקב"ה בכלל מציאות של רע כו', וכדברי הגמרא¹³² "ארבעה (שלשה¹³³) מתחרט
2 עליהן הקב"ה שבראם כו' יצר הרע דכתיב¹³⁴ ואשר הרעתי", כך, שכל ענין העונש כו' אינו אלא בדרך
3 טפל – כדי לעורר את בני לתשובה, כמ"ש¹³⁵ "והי' כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו' ושבת עד
4 ה' אלקיך גו'", והוא בטוח שכל אחד מישראל ישוב בתשובה, כמ"ש¹³⁶ "כי לא ידח ממנו נדח", להיותו
5 "חלק אלקה ממעל ממש"²³.
6
7 ולכן, העונש הוא רק באופן ש"צורם מכרם וה' הסגירם", אבל לא באופן שגוי יוכל לפגוע ח"ו
8 ביהודי, דכיון שיהודי הוא "חלק אלקה", הנה כשם שאף אחד אינו יכול לפגוע בהקב"ה, כך לא יכול
9 אף אחד לפגוע ביהודי!
10 כג. אך עדיין יכולים לחשוב, שיש חילוקים בנוגע לדרגת האלקות שבכל אחד מישראל – אם היא
11 בגילוי, כפי שהי' בזמן הבית (שאו האיר אלקות בביהמ"ק, שבו הי' הענין ד"מקום ארון אינו מן
12 המדה"¹³⁷), או שהיא בהעלם, באופן ד"השוכן אתם בתוך טומאותם"¹³⁸.
13 ועל זה ממשיך הכתוב¹³⁹: "כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם", וכפירוש רש"י:
14 "בשבועה", והרי ענין השבועה פועל תוקף הדבר בכל מעמד ומצב ללא שינויים.
15 כד. ומזה באים לסיום הענין: "וכפר (ע"י המזבח) אדמתו עמו"¹⁴⁰, שהקב"ה יפייס אדמתו ועמו על
16 הצרות שעברו עליהם – כולל ובמיוחד הצרה של "מיהו יהודי", שזהו ענין של שטות שאין לו מציאות
17 כו', שרוצים לערב זרים בנחלת ה', שאע"פ שהם זרים שאינם שייכים לנחלת ה', בני"י שהם חלק אלקה
18 ממעל, רוצים להכניסם בין בני"י ע"י גיור שלא כהלכה, שאינו נחשב לגיור כלל, ואין להאריך בזה בעמדנו
19 בעשי"ת כו', כי אם לפעול שיפטרנו מצרה זו כו'.
20 ובהמשך לזה באים לפרשת "וזאת הברכה אשר ברך משה"¹⁴¹ – ברכתו של משה רבינו, רעיא
21 מהימנא, כפי שנמשכת בכל דור ודור ע"י עבדיו הנשיאים,
22 – ובמיוחד הברכה ד"ושב ה' אלקיך את שבותך גו' ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך גו'"¹⁴²
23 (באופן שרק "מכרם" ו"הסגירם", אבל הם בשלימות), באופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁴³
24 – כל אחד ואחד מישראל, כולל גם גרים שנתגירו כהלכה, שעליהם נאמר¹⁴⁴ שהם מתייחסים "למי
25 שאמר והי' העולם" –
26 ועד לסיום הפרשה: "מעונה אלקי קדם"¹⁴⁵, "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב"¹⁴⁶, "עד היס
27 האחרון"¹⁴⁷ – כמובא בפירוש רש"י: "אל תקרי היס האחרון אלא היום האחרון", דקאי על הימים
28 האחרונים ועד ליום האחרון של הגלות, שאז תתחיל "אתחלתא דגאולה"¹⁴⁸ ועד לגאולה בפועל.

* * *

29

- (132) סוכה נב, ב.
(133) ירושלמי תענית פ"ד סה"ד.
(134) מיכה ד, ו.
(135) נצבים ל, א-ב.
(136) ע"פ שמואל-ב יד, יד.
(137) יומא כא, סע"א. וש"נ.
(138) אחרי טז, טז ובפרש"י.
(139) פרשתנו לב, מ.
(140) שם, מג ובפרש"י (וראה כתובות קיא, א ובחדא"ג מהרש"א שם. הובא באוה"ת פרשתנו ע' א'תשא).
(141) ר"פ ברכה.
(142) נצבים שם, ג.
(143) ישעי' כז, יב. הובא בפרש"י נצבים שם.
(144) תשובת הרמב"ם – נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (נ.י. תש"ז) בהוספות לח"א סיי"ט. תשובת הרמב"ם (ירושלים, תש"כ) כרך ב סרצ"ג.
(145) ברכה לג, כז.
(146) שם, כח.
(147) שם לד, ב.
(148) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ט ע' 307. וש"נ.

כה. בנוגע להערות אמו"ר על הזהר:

1
2 ובהקדים – שמצינו בכ"מ¹⁴⁹ שרשב"י בדורו הי' בדוגמת משה רבינו בדורו. וכמובן גם מהמבואר
3 בנגלה דתורה בנוגע לרשב"י וחברייה דילי' שתורתם אומנותם¹⁵⁰ – שזהו בדוגמת ענינו של משה רבינו,
4 שהתורה נקראת על שמו, כמ"ש¹⁵¹ "זכרו תורת משה עבדי". ולכן, מהמבואר בנוגע למשה רבינו, יובן
5 גם בנוגע לרשב"י, כיון שהם באותה דרגא.
6 ובכן: לגבי משה מצינו שהוא בחי' הדעת¹⁵². וידועה השאלה בזה: הרי ישנם גם הספירות חכמה
7 ובינה שלמעלה מדעת?

8 ומבואר בזה, שבחינתו של משה היא בחי' דעת עליון¹⁵³ [ולכן לגבי משה רבינו יראה היא מילתא
9 זוטרת¹⁵⁴, כיון שדעת עליון הוא נעלה הרבה יותר מיראה¹⁵⁵], שהוא למעלה מחכמה ובינה (ועד שמחבר
10 אותם)¹⁵⁶ – להיותו בקו האמצעי שעולה עד פנימיות הכתר¹⁵⁷, ולכן פועל בכל סדר ההשתלשלות, הן
11 במדריגות שלפניו והן במדריגות שלאחריו, שיוורד למטה ביותר עד למלכות (ששייך לענינו של ר"ה).
12 כו. והנה, ענינו של משה רבינו שייך גם לכל אחד מישראל:

13 ובהקדים – שבענין "אתפשטותא דמשה שבכל דרא"¹⁵⁸ יש ב' פירושים:
14 א) ההתפשטות של משה רבינו שבדור בכל אחד מאנשי הדור¹⁵⁹, כמובא באגה"ק¹⁶⁰ ש"מתפשטת
15 הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים"
16 (והדיוק בזה: א) "כמו שמש המאיר כו", שאינו פועל חסרון כלל בשמש, ב) שמאיר גם לאלו
17 שנמצאים בדרגא ד"מתחת לארץ".

18 ב) ההתפשטות של משה רבינו בנשיאי ישראל שבכל דור ודור¹⁵³ (שלכן נשיאי ישראל הם למעלה
19 מחכמי ישראל).

20 ושניהם אמת – כיון שההתפשטות של משה רבינו בכל אחד מישראל היא ע"י התפשטותו בנשיאי
21 הדור.

22 ומזה יש נתינת כח לכל אחד מישראל להתנהג כפי רצונו של משה, ועד שגם אצלו יהי' ענין היראה
23 מילתא זוטרת, כי, "אף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו" למדרגת משה רבינו, "מ"מ הרי
24 אפס קצהו ושמן מנהו .. מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור"¹⁵⁹.

25 וזהו גם מה שבכחו של כל אחד מישראל לפעול בר"ה הענין ד"תמליכוני עליכם"¹⁶¹ (שקשור עם
26 יראה עילאה), ובאופן ש"אתם נצבים היום כולכם"¹⁶², כולם יחד באותה דרגא, ועי"ז נעשה הענין ד"ושב
27 ה' אלקיך את שבותך גו' ושב וקבצך מכל העמים" (כמבואר בשער¹⁶³ התשובה)³⁴.

28 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ".]

157) המשך תער"ב ח"א ע' רכ [רחצ] ואילך. סה"מ תרע"ח ע' כה. תש"ז ע' 152.

158) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

159) תניא פמ"ד (סג, א).

160) סוסד"ך.

161) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

162) ר"פ נצבים.

163) לאדמו"ר האמצעי – בתחלתו.

149) ראה עמק המלך סב, ד. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב [תמו, רע"א]. שו, ריש ע"ב [תנ, סע"ב ואילך].

150) שבת יא, א.

151) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. שמור"ר פ"ל, ד. וש"נ.

152) ראה לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' תסא. וש"נ.

153) תניא רפמ"ב.

154) ברכות לג, ב. וש"נ.

155) ראה גם תורת מנחם – סה"מ אב ס"ע רצו.

156) ראה תו"א משפטים עו, ב.

לקוטי שיחות

אגרת התשובה

כרך יט, שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

22 והביטוי "בהרחבת הביאור" הוא "לנגד תשוב ה'
23 עילאה", כי ה' עילאה רומזת לבינה, ו"הרחבת הביאור"
24 מצביעה על בינה, כמבואר בהערה זו.

25 יש להבין: גם בתשובה עילאה יש שני פרטים –
26 התשובה עצמה ובעל התשובה⁶: תשובה עילאה עצמה
27 היא בבינה, ה' עילאה, ובעל תשובה עילאה הוא בחכמה,
28 יו"ד, ונשאלת השאלה: מדוע ברמז לתשובה תתאה
29 מתבטא אדמו"ר הזקן בביטוי הרומז לשתי הבחינות –
30 תשובה תתאה עצמה (מלכות) ובעל תשובה תתאה (יסוד
31 ז"א) – ואילו ברמז לתשובה עילאה הוא אומר רק
32 "בהרחבת הביאור" המצביע על תשובה עילאה (בינה)
33 עצמה ולא על הדרגה של "בעל תשובה עילאה (חכמה)"?
34 כן יש להבין:

35 המילים "לבאר היטב בהרחבת הביאור" מוסבות
36 בפשטות ל"מה שכתוב בזהר הקדוש בביאור מלת תשובה
37 על דרך הסוד...", ואילו מהביטוי "בהקדים מה שכתוב
38 בזהר הקדוש..." מובן, שעל ידי הקדמת "מה שכתוב בזהר
39 הקדוש" ככוונתו לבאר ענין אחר?

ב.

מה מוסיף הסבר "מלת תשובה על דרך הסוד" להבנת
מצות התשובה

בנוסף לדייקים אלו אין מובנים באופן כללי דבריו,⁴⁰

הביאור" (לקוטי לוי"צ לתניא שם), שעם היותו (בעיקר) בחי' בינה, שייך
הוא גם לחכמה (ראה תולדות ריש ע' כג. ע' כח. וראה גם שם ע' כא
בפירוש הכתוב "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" שנאמר (תולדות
כו, כד) גבי באר זה: "ופרינו דוקא שיוצא ממנו טיפת זרע*" – והרי
טיפת הזרע שייכת לחכמה, אות י' שהיא כדמות טיפה (לקוטי לוי"צ
לתניא שם – בהערה שלפניו⁴¹).

ועפ"ז יומתק גם מ"ש באגה"ת כאן "בהרחבת הביאור" – ולא
"בהרחבה" – ש"ל, הדוספת תיבת "הביאור" היא בכדי לרמז (גם) על
חכמה.

ולהעיר גם מזה ש"הביאור" [הרומז (גם) לחכמה] הוא משרש "באר"
המורה על מלכות (כנ"ל בפנים מהערת אדמו"ר) – והרי מלכות וחכמה
שייכות ול"ז, כדלקמן סעיף יג ובהערות שם.

א.

ההערה על "לבאר היטב בהרחבת הביאור"

1 לאחר שמבאר אדמו"ר הזקן בפרקים ב' וג' של אגרת
2 התשובה, את פרטי התעניות של חזרה בתשובה, הוא
3 ממשיך ואומר בתחילת פרק ד', ש"כל הנ"ל הוא לגמר
4 הכפרה... אחר התשובה..." אך הענין של התשובה עצמה
5 – "התחלת מצות התשובה ועיקרה..." – הרי "ההכרח
6 לבאר¹ היטב בהרחבת הביאור, בהקדים מה שכתוב בזהר
7 הקדוש² בביאור מלת תשובה על דרך הסוד, תשוב ה', ה'
8 תתאה, תשובה תתאה. ה' עילאה, תשובה עילאה".

9 בהערותיו לספר התניא³, בהערה השניה⁴ על אגרת
10 התשובה, מתייחס אבי מורי למילים "לבאר היטב
11 בהרחבת הביאור", ומבאר, ששני ביטויים אלו – "לבאר
12 היטב" ו"בהרחבת הביאור" – הם כנגד שתי הדרגות –
13 תשובה תתאה ותשובה עילאה:

14 הביטוי "לבאר היטב" הוא כנגד תשובה תתאה, כי
15 המילה "באר" רומזת לספירת המלכות, ה' תתאה,
16 ו"היטב" – ליסוד ז"א, (זעיר אנפין), ו', וכיון שבתשובה
17 תתאה יש שתי דרגות, תשובה תתאה עצמה הקשורה
18 למלכות, ה', ו"בעל תשובה תתאה" הקשור ליסוד, ו'⁵ –
19 לכן אומר אדמו"ר הזקן את שתי המילים "לבאר"
20 ו"היטב", המצביעות, כאמור לעיל, על ה' תתאה ועל ו',
21 כדי לרמזו לשני הפרטים שיש בתשובה תתאה.

(1) כי הענין עצמו כבר הובא בפ"א.

(2) ראה רע"מ פ' נשא קכב, א. קכג, א.

(3) ע' כט.

(4) ביאור הערה הא' של אדמו"ר לאגה"ת – ראה לעיל בשיחה
שלפניו.

(5) לקו"ת בלק עה, א – הובא בלקולו"צ שם.

(6) לקו"ת שם עה, ב.

(7) בפשטות י"ל, ע"פ המבואר בלקו"ת שם "ואעפ"כ אמר כאן רק
שלשה מדרגות בתשובה כי או"א הן תרין רעין דלא מתפרשין ע"כ הם
שניהם מדרגה אחת בכלל".

ויש להוסיף שב"בהרחבת הביאור" מרומזת גם בחי' חכמה. כי
הבאר השלישי שחפר יצחק שקראו רחובות" [המרומז ב"בהרחבת

(* בתונו"צ שם: רע. והוא טו"ד וצ"ל: ודע.

25 יש להבין: את ההבדל בין שתי הדרגות – תשובה
 26 תתאה ותשובה עילאה – מסביר אדמו"ר הזקן בהמשך
 27 אגרת התשובה¹¹, שתשובה תתאה היא שיבתו של היהודי
 28 למעמד ולמצב שהיה בו לפני חטאו – "לרחוץ ולנקות
 29 מלבושים הצואים". ותשובה עילאה, שבאה לאחר תשובה
 30 תתאה, היא השבת הנפש "למקורה... כמו שהיתה מיוחדת
 31 בו יתברך בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו יתברך
 32 לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם".

33 ואין מובן, כיצד ייתכן לומר, כדלעיל בסעיף א',
 34 שדברים הבאים "לגמר הכפרה ומירוק הנפש", כדי
 35 שהאדם יהא "מרוצה וחיבב... כקודם החטא"¹², הם "אחר
 36 התשובה", ואינם נכללים ב"מצות התשובה", ואילו הענין
 37 של תשובה עילאה – החזרת הנפש למקורה... כמו
 38 שהיתה... בטרם שנפחה... שזהו ענין שצריך להיות אף
 39 אצל מי שלא חטא מימיו¹³, ואין הוא קשור לכאורה
 40 לתיקון החטא – כן נכלל במצות התשובה¹⁴ עד כדי כך
 41 שהוא "התחלת מצות התשובה ועיקרה"?

ד.

תשובה תתאה – קיום המצוות, תשובה עילאה – עסק התורה

42 כדי להבין את כל האמור לעיל יש להקדים ולבאר את
 43 הנאמר במספר מקומות¹⁵ שתשובה תתאה קשורה לעבודה
 44 של "סור מרע ועשה טוב" – קיום המצוות, ותשובה
 45 עילאה קשורה לעסק התורה, כפי שמובא גם בהמשך
 46 אגרת התשובה¹⁶ מ"רעיא מהימנא פרשת נשא"¹⁷,
 47 שתשובה עילאה היא "דיתעסק באורייתא...".

בהמשך לתשובה על חטא, שלאחרי שחטא צריך (לא רק לתשובה אלא) גם לתושע, שאז דוקא היא "תשובה שלימה". (ב) בכל אופן, הרי תשובה עילאה היא דרגא נעלית הבאה לאחרי תשובה תתאה, ומהו ההכרח (בניאור) הענין שתשובה עילאה לקיום "מצות התשובה" כפשוטה (על חטא) ובפרט "התחלת מצות התשובה"?

(15) לקו"ת בלק עג, ב ואילך. אוה"ת בא ע' שלב ואילך.
 (16) פ"ח (צח, ב). וצע"ק במ"ש באגה"ת שם (מר"מ שבערערה הבאה) "דאיהו בן י"ה בינה כו", שמזה משמע שתשובה זו היא בעיקר באות ו', והשייכות דתשובה זו לבינה היא רק מצד זה שו' "איהו בן י"ה", אבל עיקר ענינה הוא "דתשוב ו' לגבי ה'" (כמפורש בר"מ שם), שהיא בחי' "בעל תשובה תתאה" (שבלקו"ת שם עה, א) – והרי הענין ד"תשובה עילאה" באגה"ת שם הוא ביאור על ענין תשוב ה' עילאה שבפ"ד, היינו תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד (וכמבואר גם בלקו"ת שם עה, ב), שע"י עסק התורה נעשה יחוד י"ה).
 (17) בוח"ג קכג, סע"א.

1 שכדי להבין את "התחלת מצות התשובה ועיקרה..." הרי
 2 "ההכרח לבאר... בהקדים מה שכתוב בזהר הקדוש בבאיור
 3 מלת תשובה על דרך הסוד". שהרי, לכאורה:

4 ההסבר של "מלת תשובה על דרך הסוד", שתשובה
 5 היא "תשוב ה'", מבאר רק את התוצאה של התשובה,
 6 שעל ידי עבירה מורידים את ה' תתאה (השכינה) לגלות,
 7 וכאשר עושים "תשובה נכונה" אז "תשוב ה'" תתאה
 8 מבחינת גלות⁸, אך למצות התשובה עצמה, שעל האדם
 9 לקיים, אין נוסף⁹ על ידי ביאור מלת תשובה על פי הסוד,
 10 שום הסבר חשוב בנוסף על האמור לפני כן¹⁰ "מצות
 11 התשובה" היא "עזיבת החטא... שיגמור בלבו בלב
 12 שלם...".

13 אך מן הנאמר ש"התחלת מצות התשובה ועיקרה...
 14 ההכרח לבאר... מלת תשובה על דרך הסוד" מובן
 15 שהקדמת ההסבר של המילה "תשובה" על דרך הסוד
 16 הכרחית (גם) כדי להבין את "מצות התשובה", את הציווי
 17 שעל האדם לקיים. ויותר מכך: הקדמה זו הכרחית אפילו
 18 לצורך הבנת "התחלת מצות התשובה ועיקרה".

ג.

כיצד נכללת תשובה עילאה במצות התשובה?

19 התמיהה אף חזקה יותר: אדמו"ר הזקן אינו מביא
 20 מ"זהר הקדוש" רק את הענין ש"מלת התשובה" על דרך
 21 הסוד היא "תשוב ה'", אלא גם את הענין שיש בכך שתי
 22 דרגות: תשובה תתאה ותשובה עילאה. כלומר, שלצורך
 23 ההסבר של "התחלת מצות התשובה ועיקרה..." נדרש
 24 להקדים את ההסבר של תשובה עילאה.

(8) אגה"ת פ"ו.
 (9) והמבואר בפ"ז הוא רק "דרך כו' (איך לבוא) לבחי' תשובה כו'".
 (10) פ"א (צא, א).
 (11) פ"ח.
 (12) אגה"ת רפ"ב. והכוונה כאן (פ"ד) ב"כמ"ש לעיל" (לכאורה*)
 היא לרפ"ב.
 (13) ראה לקו"ת שם (עד, א), ש"התשובה השלישית" [היא בחי' תשובה עילאה – שם עה, ריש ע"ב] "אין ר"ל על עבירות ח"ו .. אף שהוא עושה טוב ומקיים המצות כו'". ובדרושים ל"ש"ו, ג: תשובה היא להשיב נפשו .. אל מקורה ושרשה .. ולכן ניתקנו עשיית ויוהכ"פ גם לצדיקים גמורים .. והוא בחי' תשובה עילאה. וראה גם תו"א מה, א. לקו"ת ר"פ האיזנו. ובכ"מ.
 (14) בשאלה זו – ב' פרטים: (א) תשובה שענינה היא השבת הנפש למקורה – היא לכאורה ענין בפ"ע (שהיא גם לצדיקים גמורים), ומלשון אדה"ז באגה"ת פ"ח "ומאחר שרוח עברה ותטהרם אזי תוכל נפשם לשוב כו' וזו היא תשובה שנימה" [שמע שגם תשובה עילאה ענין שבא

(*) בהגהות הצ"צ (קיצורים והערות לתניא ע"ל) על התיבות "כמ"ש לעיל מהגמ": "תחלת פ"א בהגהה. וספ"א וספ"ב. וצ"ע.

לעומת זאת תשובה עילאה היא שיבת הנשמה למקורה
 "כמו שהיתה מיוחדת בו יתברך בתכלית היחוד בטרם
 שנפחה..." ולכן קשורה דרגה זו של תשובה לעסק
 התורה, אשר "דבר ה' .. היא היא .. המדברת מתוך גרונו".
 ה.

שתי הדרגות של תשובה ב"תשובה תתאה" עצמה
 שתי דרגות אלה – תשובה תתאה ותשובה עילאה
 – ישנן גם בכל אחד משני סוגי ה"תשובה", ואלה
 הן שתי הדרגות של "תשובה" ו"בעל תשובה"
 הקיימות הן בתשובה תתאה²³ והן בתשובה עילאה,
 כדלעיל בסעיף א'.

ההסבר לכך הוא: על שתי הדרגות שבתשובה תתאה
 מוסבר בתורת החסידות¹⁵, שהדרגה הנמוכה יותר של
 תשובה תתאה – ה"תשובה" עצמה קשורה לעבודה של
 "סור מרע" – על האדם לעבוד על עצמו שלא יהא אפשרי
 אצלו לעשות את ההיפך מרצון ה'. והדרגה הנעלית יותר
 של תשובה תתאה – הדרגה של "בעל תשובה" – היא
 עבודה של "ועשה טוב": "לייגע את עצמו בתורה ותפלה"
 יותר מאופיו והרגלו – הדרגה של "עובד אלקים" אשר
 "שונה פרקו מאה פעמים ואחד", יותר מהרגלו²⁴.

בכך מובן ששתי הדרגות שבתשובה תתאה, "תשובה"
 ו"בעל תשובה", הן מעין הדרגות של תשובה תתאה
 ותשובה עילאה:

בעבודה של סור מרע נשאר העובד במציאותו, אלא
 שעול מלכות שמים, שהוא מקבל על עצמו, מנעו מלעבוד
 על רצון ה' – ולכן קשורה עבודה זו לתשובה תתאה, אשר
 בתשובה תתאה עצמה.

לעומת זאת, בעבודה של "ועשה טוב", הרי על ידי
 עמלו בתורה יותר מהרגלו, ושכירת אופיו, הוא יוצא
 במדה מסויימת ממציאותו – ולכן קשור הדבר לתשובה
 עילאה²⁵.

למרות זאת, גם העבודה הנעלית יותר היא דרגה

1 ויש לומר, שאחד ההסברים לכך הוא:

2 בעבודת קיום המצוות מתבטא הביטול העצמי מתוך
 3 קבלת עול מלכות שמים, שהיהודי מוכן לציית לכל מה
 4 שיצווה עליו הקדוש-ברוך-הוא, אף אם יהא הדבר כרוך
 5 בקשיים – כעבד המציית לפקודת אדונו, בלי שום
 6 שיקולים אחרים.

7 לעומת זאת, ההתבטלות של האדם בעסקו בתורה, היא
 8 ש"דבר ה' זו הלכה היא היא .. המדברת מתוך גרונו".
 9 ולכן "מאן מלכי רבנן"¹⁸, כי בהתבטלותו בעסקו בתורה
 10 אין הוא "כעבד המקיים מצות המלך", אלא שמציאותו
 11 עצמה היא מציאות של "מלך"¹⁹.

12 ויש לומר, שהתבטלות זו, של עסק התורה, נובעת
 13 משרש הנשמה כפי שהיתה "בטרם שנפחה..." מצד בחינת
 14 הנשמה כפי שירדה למטה, הרי, כנאמר בתניא²⁰ "נשמת
 15 האדם אפילו הוא צדיק גמור... אינה בטילה במציאות
 16 לגמרי... להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור...". אך
 17 ההתבטלות והיחוד הנ"ל של עסק התורה נובעים מכך
 18 שמאירה באדם דרגת הנשמה כפי שהיא "בטרם שנפחה",
 19 שאז היא היתה "מיוחדת בו יתברך בתכלית היחוד".

20 ולפי זה מובן הקשר שבין תשובה תתאה לקיום
 21 המצוות – "סור מרע ועשה טוב" – ושבין תשובה עילאה
 22 לעסק התורה²¹:

23 התבטלות היהודי מצד הנשמה כפי שהיא לאזור
 24 "ויפח" – ובמיוחד²² לאחר ירידתה למטה לעולם הזה
 25 והתלבשותה בגוף – היא רק באופן שמוציאות נכנעת כלפי
 26 הקדוש-ברוך-הוא, כהתבטלות של עבד כלפי מלך וכדומה.

27 וכיון שתשובה תתאה היא, בעיקר, שיבתו של היהודי
 28 למצבו הקודם כפי שהיה לפני החטא – "לרחוץ ולנקות
 29 נפשם מלבושים הצואים...", שגם אז הוא היה מציאות,
 30 כדלעיל, לכן קשורה תשובה תתאה בעיקר לקיום המצוות,
 31 שהתבטלות האדם בקיום המצוות היא "כעבד המקיים
 32 מצות המלך".

18 (כ"ה בתו"א שבהערה הבאה (ובכ"מ) ע"פ גיטין סב, א.

19 תו"א וישב כז, ב. ולהעיר מתניא פכ"ג.

20 פל"ה (מד, סע"א ואילך).

21 להעיר, שתשו"ת דסו"מ וע"ט היא בחי' יעקב, ותשו"ע דעסק
 התורה היא בחי' ישראל (לקו"ת שם עד, ג ואילך) – והרי יעקב וישראל
 הם ב' הבחינות דנשמה המבוארות בפנים (לקו"ת ר"ה סב, ג. ובכ"מ).

22 מלשון אדה"ז (אגה"ת פ"ח) "שנפחה כו' לירד למטה" משמע
 ד"שנפחה" הוא בשביל "לירד למטה". ועפ"ז: גם כשנפחה כו' (לפני
 שירדה למטה) אינה בתכלית היחוד כמו שהיתה בטרם שנפחה. ולהעיר
 מהמשך תרס"ו ריש ע' תצא: שהנשמה מתצמצמת בעצמה לצורך

התלבשות כו'.

22* ראה (בהביטול דתשו"ע) לקו"ש ביאורים בלקולוי"צ על אגה"ת
 סי' יב ס"ה. סי' יג ס"ג. סי' יד ס"ה. סי' טו ס"ג ואילך.

23 ראה לקו"ת בלק שם (עה, א) שבחי' "בעל תשובה" דתשו"ת
 היא דוגמת תשובה עילאה. וראה לקמן הערה 25.

24 חגיגה ט, ב. תניא פט"ו.

25 להעיר מלקו"ת שם (עג, סע"ד), שהתשובה דוע"ט היא "על
 דרך" ענין השבת הנפש למקורה כמו שהיתה בטרם שנפחה כו'
 שבאגה"ת פ"ח.

ומסלק את עצמו ליבטל אליו יתברך³⁰, אין לו מציאות
עצמאית, אלא הוא "קנוי לי".

לפי זה מובן מדוע תשובה עילאה אמיתית מתבטאת
בעבודה של "קדש עצמך במותר לך", ואילו ההתבטלות
שבפיסוק בתורה היא דרגה של תשובה תתאה שבתשובה
עילאה: מהות תשובה עילאה היא "לדבקה בו יתברך
ביחוד נפלא, כמו שהיתה מיוחדת בו יתברך בתכלית
היחוד בטרם שנפחה..." ולא ייתכן לומר שיש אז ("בטרם
שנפחה") לנשמה מציאות עצמאית, וכיון שההתבטלות
של עסק התורה אינה שוללת לגמרי את מציאותו
העצמית, כדלעיל, לכן זוהי רק דרגת תשובה תתאה
שבתשובה עילאה, ואילו העבודה של "קדש עצמך
במותר לך" מבטאת כיצד כל מציאותו קנויה לקדוש-
ברוך הוא, וזוהי הדרגה הנעלית ותשובה עילאה באמת.

ז.

"קדש עצמך..." - נקודה של עצם ההתקשרות

לפי זה מובן גם מדוע קשורה העבודה של "קדש
עצמך במותר לך" לדרגת החכמה שבנפש³¹, בחינת יו"ד
(נקודה), כאמור לעיל "בעל תשובה עילאה" הוא
בבחינת יו"ד - כי על ידי עבודה זו מתבטאת עצם
ההתקשרות של היהודי לקדוש-ברוך הוא, שזהו יו"ד -
"נקודה" שלמעלה³² מכל הגדרה:

התקשרותו של היהודי לה' בשלושת סוגי העבודה
הרוחנית - "סור מרע", "ועשה טוב" וההתבטלות של עסק
התורה - מתבטאים ב"צורה" מסויימת, כיון שהאדם
העובד באופנים אלו לא יצא לגמרי ממצאותו העצמית,
אלא הוא מקשר את מציאותו הנעצמית אל הקדוש-ברוך-
הוא, ולכן אופן ההתקשרות הוא בהתאם לכחות האדם
שבהם הוא מבצע את ההתקשרות. ולכן קשורים שלושת
סוגי העבודה הללו לשלוש האותיות ה' ו' ה' של שם הוי',
שהן "צורה" מסויימת. ואילו העבודה של "קדש עצמך
במותר לך", אשר בה הוא "מבטל ומסלק את עצמו
ורצונו", מביעה את עצם נקודת ההתקשרות שמעל

מסויימת בתשובה תתאה בלבד (אם כי בתשובה תתאה
עצמה זהו סוג של תשובה עילאה), כי: (א) גם בעבודה
של "ועשה טוב" אין האדם יוצא לגמרי ממצאותו, אלא
שבמעשה הוא מתגבר על אפיו על ידי מאבק. (ב) יותר
מכך: גם השינוי בטבע מדותיו הוא פעולת האדם, שלא
כבעסקו בתורה, שאז דבר ה' "מדברת מתוך גרונו".

ז.

שתי הדרגות של "תשובה עילאה" עצמה

אך גם העבודה של עסק התורה, הקשורה, כדלעיל,
לתשובה עילאה, היא הדרגה של "תשובה" עצמה בלבד
בתוך תשובה עילאה. ואילו הדרגה של "בעל תשובה
עילאה" היא העבודה של "קדש" עצמך במותר לך²⁷.
ולפי האמור לעיל ש"תשובה" ו"בעל תשובה" הן דרגות
הדומות לתשובה תתאה ותשובה עילאה, יוצא, שבתשובה
עילאה עצמה עסק התורה הוא "תשובה תתאה" שבה,
ו"קדש עצמך במותר לך" הוא "תשובה עילאה" שבה.

ההסבר לכך הוא: ב"מכילתא" על הפסוק²⁸ "והייתם
לי סגולה..." נאמר: "והייתם לי - שתהיו קנויין לי
ועוסקין בתורה ולא תהיו עוסקין בדברים אחרים". כלומר,
"עוסקין בתורה" בלבד אינו מספיק כדי להגיע ל"קנויין
לי" באמת, אלא יש צורך גם בתנאי של "לא תהיו עוסקין
בדברים אחרים", שזוהי²⁹ העבודה של "קדש עצמך
במותר לך".

עסק האדם בתורה, ואפילו באופן ש"דבר ה'... היא
היא... המדברת מתוך גרונו" עדיין אינו מוכיח שהוא
"קנוי" בכל מציאותו לקדוש-ברוך הוא, כי ייתכן
שהתבטלותו בעסקו בתורה היא מפני שהתורה חודרת אליו
כל כך עד אשר הוא מאבד את מציאותו העצמית. אך אין
הכוונה, שהוא מצד עצמו מתבטל כלפי אלקות.

ואילו העבודה של "קדש עצמך במותר לך", שהאדם
מקדש עצמו ופורש מעניניו - "דברים אחרים" - גם
אם הם "מותר לך", על ידי כך מתבטא שהוא "מבטל

(31) "כי קדש היא בחכמה כמו קדש לי כל בכור כו'" (לקו"ת תצא
שם). ובלקו"ת בלק ד"ה מה טובו* (עה, ב), ש"קדש לי כל בכור" הוא
בחי' "בעל תשובה עילאה", תשובה דאורייתא.

(32) בערך שאר האותיות, אף שביו"ד עצמה יש ב' דרגות: שיש בה
ציור (וקוצין) ושאיין בה ציור כלל (ראה ד"ה החלצו תרנ"ט פכ"ב ואילך.
וש"נ).

(26) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא.

(27) אוה"ת וארא ע' קפה, ע' בתקצו.

(28) יתרו יט, ה.

(29) אוה"ת יתרו ע' תתי. ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס קרוב לסופו.

לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 244.

(30) לקו"ת תצא לח, סע"ד - הובא באוה"ת שם (ע' תתט).

(* הובא באוה"ת שם ובד"ה ואתם תהיו לי שם בהמשך להענין המובא שם מלקו"ת תצא שם.

שמציאותו אינה מציאותו של האדון – אלא גם שההתבטלות
היא תוצאה מכך שנשמתו בשרשה מאוחדת עם הקדוש –
ברוך הוא באחדות מוחלטת.

י.

"תשוב ה"א... להתייחד ביה"ו"

ויש לומר שזהו ההסבר (בעבודה) לכך שתשובה
תתאה אינה רק "תשוב ה"א תתאה מבחינת גלות", כי אם
גם "תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו"³⁴.
מהותה של ה"א תתאה כשלעצמה בעבודה הרוחנית
של האדם היא ההתבטלות של קבלת עול מלכות שמים
מצד דרגת הנשמה המלוכשת בגוף³⁵. והענין של "תשוב
ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו" הוא שההתבטלות
של קבלת העול – ה"א תתאה – תהיה באופן שירוגש בה
הקשר והאיחוד עם דרגת "תכלית היחוד" שמצד עצם
הנשמה, האותיות י"הו.

יא.

על ידי ביאור "תשוב ה"א" מובנת מצות התשובה

לפי כל האמור לעיל ניתן להבין כיצד הסבר ל"מצות
התשובה", שעל האדם לקיים, על ידי ביאור המילה
"תשובה" בדרך הסוד – תשוב ה' :
על ידי ההסבר שה' תתאה אינה מהות בפני עצמה
אלא המשך של שלוש האותיות הקודמות, ושהתשובה
היא חזרת ה"א תתאה "למקומה", כפי שהיא מאוחדת
עם שלוש האותיות האחרות של שם הוי"ה³⁶ – מתחדש
ב"מצות התשובה", בענין של "יגמור בלבו... לבל ישוב...
למרוד במלכותו יתברך...", שלמרות שעיקרה היא קבלת
עול לגבי "סוד מרע" – "לבל ישוב... למרוד במלכותו
יתברך ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו" ה"א תתאה, בכל
זאת היא צריכה להיות קשורה גם לעבודות הקשורות
לאותיות האחרות של שם הוי"ה.

ולכן חשוב להקדים ל"התחלת מצות התשובה
ועיקרה" גם את הענין של תשובה עילאה, כי התשובה
כפשוטה צריכה להיעשות באופן שירוגש בה גם הענין של
תשובה עילאה, כדלעיל בסעיף ט'.

1 ל"צורה" ולהגבלה של כחות האדם, ולכן היא נרמזת באות
2 יו"ד, נקודה.

ה.

כל העבודות הנ"ל קשורות זו לזו

3 כשם שארבע האותיות של שם הוי"ה מתחילות בנקודה
4 של האות יו"ד, ונקודה זו מתרחבת לאחר מכן לצורה של
5 האור ה' הראשונה, ולאחר מכן לצורת האות ו' ולאחר מכן
6 לצורת האות ה' האחרונה³² – כך גם העבודות הרוחניות
7 שלעיל אינן שונות בעצם מהותן זו מזו, אלא הן המשך
8 אחד :
9 ההתחלה היא נקודת ההתקשרות של היהודי לקדוש-
10 ברוך הוא שמעל לצורה והגדרה, ומתבטאת בשלילת
11 המציאות – "מבטל את עצמו ורצונו...", קדש עצמן
12 במותר לך, ונקודה זו מתבטאת לאחר מכן ב"צורה"
13 ותיאור, בעסק התורה, ב"ועשה טוב", ועד "סוד מרע".
14 ולכן, כאשר חסרה ההתבטלות של קבלת עול מלכות
15 שמים בעבודה הרוחנית של "סוד מרע", אין זה פוגע בה'
16 תתאה בלבד, אלא גם בשלוש האותיות הקודמות. כי אילו
17 היתה מאירה בו ההתבטלות עצמה – יו"ד – או לפחות
18 כפי שהיא מתבטאת ב"עסק התורה" וב"ועשה טוב" – ה'
19 ראשונה וו' – היתה אצלו התבטלות של קבלת עול.
20 זוהי הסיבה לכך שכאשר יהודי נכשל בחטא הוא זקוק
21 גם לתשובה עילאה, שרק אז תשובתו היא "תשובה
שלימה"³³.

ט.

גם בתשובה תתאה צריכה להיות מורגשת תשובה עילאה

22 יותר מכך : לא רק לשם שלימות התשובה יש צורך גם
23 בעבודה של תשובה עילאה שבאה לאחר תשובה תתאה,
24 אלא גם התשובה תתאה עצמה צריכה להיות באופן
25 שירוגש בה אופן התשובה של תשובה עילאה.

26 כלומר, שקבלתו לעתיד "לבל ישוב עוד לכסלה למרוד
27 במלכותו יתברך ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו"¹⁰, צריכה
28 להיות באופן שלא יורגש בה רק ההתבטלות של קבלת עול
29 מלכות שמים – כעבד שמוכן לציית לצייוי אדונו למרות

היטב".

35 ראה אגה"ת רפ"ה, ש"המשכת וירידת הנפש האלקי לעוה"ז"
היא מבחי' ה"א תתאה.

36 אגה"ת פ"ד (צד, ב. צה, א). פ"ח (צה, א).

32* אגה"ת פ"ד (צד, ב. צה, א).

33 אגה"ת פ"ח. וראה לעיל הערה 14. וראה גם לקו"ש ביאורים
הנ"ל סי' יג ס"ד. סי' טז ס"ז.

34 אגה"ת פ"ח (צה, א) – הובא בהערות אאמור"ר הנ"ל לענין "לבאר

יב.

צריך לחוש ב"סור מרע" גם את "ועשה טוב

1 לפי זה מובן גם שהמילים "לבאר היטב בהרחבת
2 הביאור" – שהם "לנגד הב' בחינות תשובה שנקט אחר
3 כך, תשוב ה' תתאה תשוב ה' עילאה", כמובא לעיל
4 מהערות אבי מורי – אינן רמז בלבד, אלא הסבר וחידוש
5 בקיום "התחלת מצות התשובה ועיקרה".
6 ולכן אומר אדמו"ר הזקן "לבאר היטב בהרחבה
7 הביאור בהקדים מה שכתוב בזהר...", כדי להבהיר (על ידי
8 התוספת "בהקדים") ש"לבאר היטב בהרחבת הביאור"
9 אינו מוסב רק ל"מה שכתוב בזהר הקדוש...", כפי שרואים
10 בפשטות, אלא זהו ענין כשלעצמו:
11 כדי ש"התחלת מצות התשובה ועיקרה" תהיה "באמת
12 ובלב שלום", הרי "ההכרח"³⁷ שהיא תהיה באופן שנרמז
13 בכיטוי "לבאר היטב בהרחבת הביאור".
14 כלומר, למרות שמצות התשובה היא "שיגמור בלב"
15 שלא למרוד במלכותו יתברך ולא לעבור על מצות המלך
16 – "סור מרע", ה"א תתאה, בכל זאת, צריך לחוש בה גם
17 את משמעות האות וא"ו³⁸ – ה"לבאר" צריך להיות
18 "היטב", בקבלה לעתיד שלא למרוד במלכותו יתברך
19 צריכה להיות מודגשת נכונותו "לייגע את עצמו" יותר
20 מטבעו והרגלו, בדומה לעבודה של "ועשה טוב".
21 ויותר מכך: הענין של "לבאר" צריך להיות גם
22 "בהרחבת הביאור", "לנגד תשוב ה' עילאה דבינה":

23 בקבלה צריכה להיות מורגשת, ולפחות בהעלם, נכונותו
24 לבטל את עצמו ולצאת לגמרי ממציותו, בדומה
25 להתבטלות של האדם בעסקו בתורה³⁹.

יג.

אין צורך לרמוז גם לאות יו"ד

25 זוהי גם הסיבה לכך שאדמו"ר הזקן רומז רק לשלוש
26 הדרגות הראשונות של התשובה, ואינו רומז גם לדרגה של
27 "בעל תשובה עילאה", בחינת יו"ד:

28 לגבי האות יו"ד אין צורך בעבודה מיוחדת כדי שהיא
29 תורגש בקבלה לעתיד "לכל ישוב... למרוד במלכותו
30 יתברך...", כי מהותה של האות יו"ד היא, כדלעיל, נקודת
31 ההתקשרות שאינה ניתנת לתיאור והגדרה, ומובן, שנקודה
32 זו קיימת בכל העבודות הקשורות ליתר שלוש האותיות³⁹,
33 כיון שהן מהוות ביטוי לנקודה זו בתיאור והגדרה
34 מסויימים.

35 ואדרבה: דוקא משום שגם הקבלה שלא למרוד
36 במלכותו יתברך היא התבטלות⁴⁰, שלמטה מבחינת
37 ציור⁴¹, מורגשת דוקא בה עצם נקודת ההתקשרות שמעל
38 לציור⁴².

39 וכיון שבמילים "לבאר היטב בהרחבת הביאור" מחדש
40 אדמו"ר הזקן כיצד צריכה להיות הפעולה המעשית של
41 "לשוב...", לכן הוא מתבטא באופן שרומז רק לשלוש
42 הדרגות הראשונות.

(משיחת ש"פ ראה תש"ל)

40 להעיר מהמבואר בכ"מ מהשייכות דיראה תתאה ויר"ע (תו"א קיד, ריש ע"ד. ביאורו"ז פא, א.ב. קונטרס העבודה פ"ג (ע' 18)).
41 דמכיון שבבחי' זו לא ישנו ענין הגילויים, הרי בה דוקא ה"ביטול" הוא ביותר, ש"ע"י התשובה הוא יוצא לגמרי ומתבטל ממהותו הקדום (משא"כ בתשו"ע, מכיון שהתשובה היא מצד הרגש גילוי אור העליון, הרי גם בעת התשובה (והביטול) יש בה התערבות הרגש האדם).
42 ראה דרך חיים טו, ג: התעוררות תשובה בכנ"י מצד עצם נקודת יהדותם שהוא על המעשה בפו"מ דוקא .. ועי"ז דוקא גורמים בחי' קירוב המאור העצמי כו'. ושם טז, א: ולפי שנתען תחלה בסוף וסוף בתחלה ע"כ בחי' בתשובה בסוף .. בפ"מ מחזיר .. שרש נשמתו דבחי' יחידה. ולהעיר גם מלקו"ת בלק (עד, ג), שהתשובה דסור מרע היא "קדש לי, קדש א"ע במותר לך".

37 ע"פ מ"ש בפנים יומתק דיוק לשון "ההכרח" (ולא "צריך לבאר", וכיו"ב).
38 להעיר מלקו"ת בלק (עה, א), שגם ע"י התשובה דסור מרע "גורם שתשוב ה' תתאה לגבי ו" (והחילוק בין התשובה דסור"מ להתשובה דוע"ט הוא רק אם ה' תתאה מתעלית לה' מלמעלמ"ע, או שה' נמשך מלמעלמ"ט להשפיע לה' תתאה).
39 ומכיון שביטול זה (ש"דבר ה' כו' היא כו' המדברת מתוך גרוננו"), הוא בחי' ביטול במציאות [ודלא כהעבודה דשינוי טבע רגילותו, שהיא פעולת האדם (ראה לעיל ס"ה)] – הוא בהעלם יותר ב"התחלת התשובה", מההרגש ד"לייגע את עצמו כו".
39* להעיר מתניא פ"ח, שבחי' החכמה שבנפש האדם (יו"ד) מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה .. מבחי' ראשה עד בחי' רגלה".

לקוטי שיחות

האזינו - שבת תשובה

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

ב.

"תוכן השירות - שבת לה"

- 17 הרמב"ן⁵ מבאר מדוע מכנה התורה את פרשת "האזינו" ככינוי "השירה הזאת"⁶: "ויקראוהו שירה כי ישראל יאמרוה תמיד בשיר ובזמרה, וכן נכתבה כשירה, כי השירים יכתבו בהם הפסק במקומות הנעימה"⁷.
- 20 אך מובן, שקשה לומר שעקב טעמים אלו בלבד נקבעה האזינו להיאמר בשירת הלויים במוספי שבת, כפי שניתן לראות מהפסוקים האחרים שנקבעו להיאמר כשירה⁸ על הקרבנות⁹, אשר למרות שרובם לא נכתבו בצורת שירה⁷, הם נקבעו להיאמר כשירה מפני שתכנם הוא שיר לקדוש-ברוך-הוא - החל מהשיר שהיו הלויים אומרים ביום הראשון "לה" הארץ ומלואה¹⁰ - "על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו"¹¹, ועד לשיר של יום השבת "מזמור שיר ליום השבת"¹² - "ליום שכולו שבת", או "על שם ששבת"¹³, כן השיר "במנחתא דשבתא"⁹... אז ישיר ומי כמוכה..."
- 31 וכן לגבי הביטוי בתורה "השירה הזאת" מבאר

א.

"האזינו" "תוכחה" ו"שירה"?

- 1 שירת האזינו! היא אחת מהשירות שאותן היו הלויים נוהגים לומר בבית המקדש כשירה על הקרבן², ואלה הם דברי הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין³: "במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזויר ל"ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת".
- 6 ויש להבין:
- 7 תוכנה של שירת האזינו הוא דברי תוכחה, עד אשר כך נקבע להלכה (כחידוש) כדברי הרמב"ם בהלכות תפילה⁴: "כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם..." והוא מפרט איזה חלק נקרא על ידי העולה השני, השלישי, הרביעי, החמישי והששי, ומסיים: "ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה".
- 15 ולכאורה: "תוכחה" ו"שירה" הם שני מושגים שונים ואף מנוגדים⁴!

אבל אינו נדו"ד - כי שם מדובר ע"ד תשובה ויראה של האדם ושירתו, ולא אמירת תוכחה (מוסר) ושירה - להארם.

(5) וילך לא, יט.

(6) וילך לא, יט (ראה פרש"י ובמפרשי התורה). שם, כא. כב. ל. פרשתנו לב, מד.

(7) וראה בארוכה מעשי ה' כאן (מעשי תורה פרק לח) בפי' ענין שירה.

(8) ולהעיר דבירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז) ובמס' סופרים (פי"ב ה"ח) נק' שירת האזינו "שירת הלויים" סתם.

(9) ר"ה שם. רמב"ם הל' תמידין ומוספין שם. וראה לח"מ שם.

(10) תהלים מזמור כד.

(11) ר"ה שם.

(12) תהלים מזמור צב.

(13) כב' הדיעות בר"ה שם.

(1) כן נקראת ברמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"י. פ"ח (בספר אלה הדברים). הל' תמידין ומוספין דלקמן בפנים. ועוד.

(2) ר"ה לא, א.

(3) פ"ז ה"ט.

(4) פי"ג ה"ה.

(4*) לכאורה יש להוכיח שהם ב' ענינים הפכיים כמ"ש הרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה": אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה [נדאף שכותב זה בנוגע להלל - הרי הלשון בגמ' ר"ה (לב, ב) וערכין (י, ב) - מקורו של הרמב"ם (מ"מ הל' חנוכה שם) - דאין ישראל אומרים שירה. וכ"כ בשו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקפד: א"א הלל כו' ואין יאמרו שירה. ומפורש בלבוש שם ס"א לענין כמה פזמונים שאין אומרים בר"ה "שכל אלו הם שירות וא"א שירה בר"ה ויוהכ"פ*"] וראה גם מאירי ר"ה שם: וטעם הדבר מפני שהוא זמן הכנעת הלב ולא זמן שירה] -

(* וכן משמע בחדא"ג ערכין שם: אבל שירת או ישיר אומרים בר"ה וביה"כ דינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל. ומשמע ששירה (שאינה סיפור דברים) אין אומרים.

ד.

חלק הרביעי והחמישי, לפי חלוקת רש"י והרמב"ם, הם בעיקר דברי תוכחה

- לגבי חלוקת פרשת האזינו לפי הסימנים של "הזיו" 23
 ל"ך" יש מספר דעות²⁰. ומהם: 24
 לפי פירוש רש"י²¹ נאמרו בשבת הרביעית (כנרמו 25
 באות ו' מתוך הסימן "הזיו") הפסוקים החל מ"וירא ה' 26
 וינאץ..."²² ועד לפסוק (כנרמו באות ל' של הסימן ל"ך) 27
 "לולי כעס אויב"²³. פסוקים אלו מדברים רק על עונשם 28
 של ישראל וכדומה²⁴. בדומה לכך גם החלק החמישי לפי 29
 פירוש רש"י – החל מן הפסוק (ל') "לולי כעס אויב..." 30
 ועד לפסוק (כ') "כי ידיו ה' עמו"²⁵ – אשר עד שם "העיד 31
 עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד 32
 כשכתבו עליהם הפורענות..."²⁶. 33
 לפי החלוקה של הרמב"ם²⁷, הרי החלק "הרביעי מן 34
 וירא ה' וינאץ, עד לו חכמו"²⁸, הכולל את הפסוק "לולי 35
 כעס אויב אגור" מהוה את הסיבה למניעת הכליון, 36
 "והחמישי מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי"²⁹, 37
 הכולל את הפסוקים "כי ידיו... ועל עבדיו יתנחם" עד "כי 38
 אשא אל שמים ידי", אשר הם כבר בגדר של "דברי 39
 תנחומין"³⁰ וישועת ה'. 40
 יוצא, שלפי חלוקת הרמב"ם, אין שום חלק (מששת 41
 הפרקים) המדבר רק דברי פורעניות, כי גם שני החלקים 42
 האמצעיים כוללים דברי תנחומים. 43
 למרות זאת מובן, שגם לדעת הרמב"ם אין די 44

- 1 ה"תרגום"¹⁴, שמשמעותו "תושבחתא", עד אשר היא
 2 נמנית¹⁵ כאחת מעשר השירות ש"אתאמרו בעלמא הדין",
 3 וכל שאר השירות הן על טובות וחסדים גלויים של
 4 הקדוש־ברוך־הוא. החל מ"מזמור שיר ליום השבת" שאמר
 5 אדם הראשון כאשר "אתא יומא דשבתא ואגין עלוי", ועד
 6 לשירה העשירית שתיאמר בקרוב ממש בעת היציאה מן
 7 הגלות.

ג.

כיצד מכוונים החלקים האמצעיים של "האזינו" בכינוי "שירה"?

- 8 ניתן להבין שהפרשה, באופן כללי, מכונה "שירה", כי
 9 "השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה"¹⁶,
 10 כמוסבר בסוף השירה, וכן בתחילתה.
 11 אך כיון שלא נקבע לומר את שירת האזינו כולה
 12 בהקרכת קרבן מוסף של כל שבת, אלא כל חלק מן
 13 הפרשה בשבת אחרת, "ששה פרקים... פרק בכל שבת",
 14 אין מובן:
 15 לגבי הפרקים הראשונים של השירה, שמדובר בהם על
 16 הטובות והחסדים של הקדוש־ברוך־הוא לישראל, וכן
 17 לגבי הפרקים האחרונים שבהם מבטיח הקדוש־ברוך־הוא
 18 שהוא לא יכלה אותם, ושכסופו של דבר יזכו לגאולה –
 19 מובנת ה"שירה" שבהם. אך בחלקים האמצעיים, שבהם
 20 מדובר על ההתדרדרות הגדולה של ישראל ועל עונשם
 21 וכדומה¹⁷ – כיצד ניתן לומר שפרקים אלו נאמרים כשירה
 22 בפני עצמם¹⁸ בשבת המסויימת שבה הם נקראים¹⁹!?

(21) בר"ה שם. ובתוס' שם: כ"כ בספרים .. וכן המנהג. הגמ"י לרמב"ם הל' תפלה שם. ובכ"מ.
 (22) לב, יט.
 (23) שם, כז.
 (24) ועד"ו ע"פ החלוקה שבאשכול (הלכות סדר פרשיות והפטרות סכ"א) בשם רב האי גאון.
 (25) פסוק לו.
 (26) פרש"י פסוק לה ד"ה (האחרון) וחש. ופשיטא לפי החלוקה שבאברבנאל, (שבהערה 17) דחלק הג' והד' והה' היו רק תוכחה.
 (27) בהל' תפלה שם. וכ"ה דעת הרי"ף והרא"ש מגילה פ"ג (פ"ד) ס"ב. מאירי ר"ה שם. מגילה כה, ב. טוש"ע או"ח שם*. ועוד (נסמנו באנציק' שם הערה 25).
 (28) פסוק כט.
 (29) פסוק מ.
 (30) פרש"י הנ"ל (הערה 26) "מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין כו".

(14) ת"א ותיב"ע במקומות שבהערה 5.
 (15) תרגום לשה"ש בתחלתו. וראה אוה"ת ריש שה"ש.
 (16) רמב"ן סוף פרשתנו. וראה בחיי פרשתנו שם, מא. ובהנסמן בהערה הבאה.
 (17) ראה בארוכה תוכן החלוקה דשירת האזינו – אברבנאל ריש פרשתנו (אמנם מבאר אופן החלוקה לא כהחלוקה ד"הזיו" ל"ך" שבגמ' (לפרש"י ועוד) ולא כהרמב"ם). ספורנו פרשתנו לב, ז. ועוד.
 (18) ולהעיר שלפי פרש"י פרשתנו פסוק יב: ואני אומר דברי תוכחה הם כו' – גם תחילת השירה היו דברי תוכחה.
 (19) להעיר שבגמ' שם "איבעי' להו הני כולהו בחד שבתא אמרי להו או דילמא כל שבתא ושבתא אמרי חד", ולכאורה י"ל שזוהי הסברא דצד הא' של האיבעי', כיון דכל פרק בפ"ע אין בו תוכן של שירה (אבל ראה לקמן הערה 35). ובס' יום תרועה לר"ה שם כתב דמלשון הטור (או"ח סתכ"ח) משמע דס"ל דכל פרשת האזינו היו משוררים אותה בכל שבת במקדש. וראה לקמן שוה"ג להערה 27.
 (20) ראה בפרטיות אנציקלופד' תלמודית ע' הזיו" ל"ך. וש"נ.

(* ושם דהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע. וראה דרישה שם. רש"ש לר"ה שם. וראה יום תרועה הנ"ל.)

22 להיפך, שהחלוקה כאן היא "כדרך שקוראין אותה בבית
23 הכנסת".

24 (ב) את לשון הגמרא, שבה נאמר "שחלוקין", ואילו
25 הרמב"ם אומר "שקוראין (אותה ששה בבית הכנסת)".

26 (ב) הוא מוסיף –

27 (א) בתחלת דבריו (במוספי שבת) "אומרים שירת
28 האזינו... הזי"ו ל"ך", ואילו בגמרא נאמר רק "הזי"ו ל"ך".

29 (ב) בסוף דבריו – "גמרו השירה בששה שבתות
30 חוזרין לראש".

31 ויש לומר, שבשינויים ותוספות אלו מבהיר הרמב"ם
32 את מהותה של שירת האזינו הנאמרת במוספי שבת:

33 החלק שנקרא בכל שבת איננו שירה בפני עצמו, אלא
34 "במוספי שבת אומרים שירת האזינו", כל חלק הוא "שירת
35 האזינו". כלומר, כל החלקים ביחד הם דבר אחד –
36 "חפצא" אחד – שירת האזינו.

37 אלא, שחובת השירה במוספי שבת המוטלת על
38 ה"גברא", הלוים, אמורה על חלק אחד בלבד.

39 ויותר מכך – זהו ציווי אחד³⁴ על כל שש השבתות³⁵.

40 ולכן מוסיף הרמב"ם כאן ומדגיש "וחולקים אותה
41 לששה פרקים הזי"ו ל"ך, כדרך שקוראין אותה ששה
42 פרקים בבית הכנסת". בכך אין הוא מדגיש רק את נקודת
43 החלוקה, אלא בעיקר בכונתו להדגיש שזהו ציווי קריאה

1 במשמעות של שני חלקים אלו כדי לכנותם שירה לה' –
2 ואף לא החלק החמישי, כי רוב הפסוקים שבחלק זה³¹ הם
3 דברי תוכחה, החל מהפסוק "לו כמנו..." והלאה, ובודאי
4 שלא החלק הרביעי אשר כולו "דברי תוכחה", כי "לולי
5 כעס אויב..." היא לאמיתו של דבר "תוכחה", שרק משום
6 "כעס אויב" נמנע הקדוש-ברוך-הוא מלבצע את אשבתה
7 מאנוש זכרם³², רחמנא ליצלן³³.

ה.

הרמב"ם מבהיר בדיוק לשונו ששירת האזינו נאמרת
כשירה אחת

8 ויש לומר שהרמב"ם עצמו מבהיר זאת בלשונו
9 המדויקת:

10 סגנון הגמרא בענין זה הוא "במוספי דשבתא מה היו
11 אומרים? אמר רב חנן... אמר רב: הזי"ו ל"ך", ואמר רב
12 חנן... אמר רב: כדרך שחלוקין כאן, כך חלוקין בבית
13 הכנסת". לעומת זאת לשון הרמב"ם היא "במוספי שבת
14 אומרים שירת האזינו, וחולקין אותה לששה פרקים הזי"ו
15 ל"ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת, ואומרין
16 פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות חוזרין
17 לראש".

18 (א) הרמב"ם משנה –

19 (א) את טדו הענינים: בגמרא נאמר "כדרך שחלוקין
20 כאן, כך חלוקין בבית הכנסת", שהחלוקה "בבית הכנסת"
21 היא "כדרך" שהחלוקה היא "כאן". ואילו הרמב"ם אומר

31 להעיר שמפשוט לשון הרמב"ם בהל' תפלה שם "כל העולה
לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו
קורא כו' והשלישי מירכיבהו עד וירא ה' וינאץ והרביעי מן וירא ה' וינאץ
עד לו כמנו כו'..." (שמפרט רק התחלות הפרשיות ולא סיומן ואף שעי"ז
כופל ההתחלה) משמע, דזה שפוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה,
היינו דפתיחת הפרשיות הוי תוכחה (ולא "דבר טוב").

32 פסוק כו.

33 באברבנאל וילך (לא, יט ואילך) כתב: וגם נקרא שירה מגזרת
אשורנו ולא קרוב להיות הגדת העתידות לא איום ולא דבר נאמר בתנאי
תוכחהו ואלות הברית (וראה גם רמב"ן פרשתנו לב, מ. מעשי ה' שם
פ"מ. ועוד). ועפ"ז לכאורה י"ל שלכן גם כל פרק בפ"ע נחשב כ"שירה".
כי שרים לה' כאשר רואים איך שכל חלק מנבואת ה' מתקיים. אבל (נוסף
על הרוחק שבו, שכאשר רואים וכו' הקיום דפורענות כו' יעורר זה שיר
לה' (רק) מצד זה שנתקיימה נבואה**), הרי הרמב"ם כתב בפירושו "מפני

שהן תוכחה".

גם אין לתרץ שתלוי (אי הוי תוכחה או שירה) בהדיעות בספרי (הובא
בפרש"י בסוף פסוק מג): ור"י דורש כולה כנגד ישראל ור"ג דורש את
כולה כנגד העובדי כוכבים – כי גם לדעת ר"ג כמה פסוקים בהתחלת
דברי התוכחה הוי נגד ישראל.

34 היינו העבודה שעל כללות שבת לו" לשורר על הקרבן" (ראה
רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ב וג'). אבל לא על הלויים הפרטיים הללו
שהתחילו השירה, דהרי בכל שבת עובד משמר אחר (רמב"ם שם ה"ט)
35 וי"ל דמקורו דהרמב"ם הוא מר"ה שם. מזה דאיבעי' להו "הני
כולהו בחד שבתא אמרי להו או דלמא כו", דלכאורה בהשיר דכל יום
(גם דשבת) אומרים רק פרק אחד כבגמ' שם לפניו, ומכיון דרב ענן (חנן)
אמר רב מפרש "הזי"ו ל"ך", שמודגש דהוי ששה פרקים, מהיכא תיתי
דיאמר ששה פרקים בחד שבתא. ומובן דלהש"ס מוכח ד"הזי"ו ל"ך" הוי
הכל שירה אחת, ולכן ס"ד דכולהו בחד שבתא אמרי להו.

(* משא"כ בלבוש שם ס"ה ואע"ג דבשאר שבתות השנה אין מסיימן בדברי תוכחות כו' בשבת זו מסיימן באלו הפרשיות כו'.

(** ובודוק י"ל שהשירה בזה היא, כי כאשר רואים קיום נבואה זו, ה"ז מוכיח שגם הנבואה ע"ד הנחמה והגאולה תתקיים (ראה רמב"ן שם. אברבנאל בפרשתנו).
וע"ד הסיים במס' מכות שרע"ק משחק. אבל קשה לומר שזה תנאי הוראה לכל אחד. היינו שכן צ"ל הנגה והרגש אצל כ"א בכל הזמנים ובמש"כ מזה שגם שם רוב
התנאים היו בוכין מתחלה.

ז.

ששת החלקים של שירת האזינו הם כנגד ששת המזמורים הנאמרים בימי השבוע

27 לכאורה עדיין נדרש הסבר: מהו הטעם וההסבר לכך
28 שהחלוקה לששה שבתות יוצרת את השירה כולה?
29 על פי פנימיות הענינים יש לומר, שהשירה במוספי
30 שבת מקבילה לשירה בששת ימי השבוע⁴².
31 ההסבר לכך הוא:

32 מזמורי השירה הנאמרים בששת ימי השבוע – יום
33 ראשון: "לה' הארץ ומלואה" בשני "גדול ה' ומהולל
34 מאד..." – מביעים ענינים ופעולות המבטאים ומגלים את
35 האלקות בבריאה, בעולמו⁴³. אך בשבת, כאשר "שבת מכל
36 מלאכתו", אלקות היא מעל לבריאה, הרי גילוי האלקות
37 קשור עם התורה ועם ישראל כפי שהם מעל לבריאה.
38 וכשם שבשירה לה' על עניני הבריאה ישנם ששה
39 מזמורים הנאמרים בששת ימי השבוע, כך⁴⁴ ישנם ששה
40 פרקים אלה בהתגלות של הקב"ה כלפי ישראל והקשר
41 שלהם עם התורה (אשר זוהי מהותה של השירה כולה,
42 כנאמר בפסוק "למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני
43 ישראל", וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא ישכח מפי
44 זרעו..."):

45 "ביום⁴⁵ הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה"⁴⁶ –
46 "שקנה והקנה ושליט בעולמו"⁴⁷. תוכן פרק זה הוא
47 שהעולם הוא "קנינו" של הקדוש־ברוך־הוא והוא השליט
48 עליו. כך גם החלק הראשון של "האזינו" מדבר על ענין
49 זה לגבי ישראל והתורה – "יערוף כמטר לקחי", "שאני
50 אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים

1 אפ"כ: בדיוק כשם שבבית הכנסת "קוראין אותה ששה",
2 שששת החלקים נקראים כקריאה אחת³⁶, כך גם האמירה
3 במוספי שבת בבית המקדש היא אמירת שירה אחת³⁷ –
4 שירת האזינו, אלא ש"אומרים פרק בכל שבת"³⁸.

5 ולפיכך: קיום אמירת השירה במוספי שבת נחשב רק
6 כאשר "גמרו השירה בששה שבתות".

7 וכיון שאין הכוונה שחובת השירה לומר בכל שבת
8 חלק אחר של "הזי"ו ל"ך" היא חובה בפני עצמה (שאז
9 ניתן היה לחשוב שאפשר לומר כל חלק שהוא, ואין
10 חייבים לחזור דוקא לראש³⁹), אלא "אומרים שירת האזינו"
11 כולה כחטיבה אחת, לפיכך, ממשיך הרמב"ם ומוסיף,
12 שכאשר "גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש".

ו.

שירת האזינו מבטאת את התכלית – הגאולה

13 הנקודה העיקרית של פרשת האזינו נולה כשירה אחת,
14 מובנת:

15 כל הפרטים שבשירה, כולל דברי התוכחה שבה,
16 הדנים בחטאים ובעונושים – לא זו בלבד שהם מבטאים
17 את "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין
18 עול צדיק וישר הוא"⁴⁰, כנאמר בתחלת השירה, אשר זה
19 עדיין אינו גורם לשמחה גלויה של שירה והודיה, אלא⁴¹
20 גם שכל ההתרחשויות של עם ישראל, אפילו מה שנראה
21 כהיפך הטוב, נגרמות על ידי הקדוש־ברוך־הוא למען
22 מטרה אחרת – הגאולה האמיתית והשלימה באחרית
23 הימים. כלומר, כל הענינים הללו הם שלבים בסולם
24 ההתעלות, המביאים לידי הטובה המושלמת לישראל ועל
25 ידי כך תתגלה לעתיד לבוא מלכותו של הקדוש־ברוך־הוא
26 בשלימותה.

42) ואולי י"ל עדי"ו ובהמשך לזה שחלק ד"שביעי" דהאזינו (השלמות דהספ"כ דהזי"ו ל"ך ו"עלה גו' ומת בהר גו') הוא כדוגמת "ויכולו השמים גו' וישבות גו'" דיום השביעי דמע"ב.

43) ראה בפרטיות בגמ' ר"ה שם.
44) עפ"י אולי יש לפרש ל' הטושו"ע שם שהוא לנגד ששת ימי השבוע, אבל דוחק הוא בהלשון ובלבוש שם מוסיף: והיו מחלקין אותה לששת ימי המעשה.

45) ל' הרמב"ם הל' תו"מ שם (ועדי"ו בשאר הימים כדלקמן בפנים) וכלשון המשנה סוף תמיד. בר"ה שם: מזה היו אומרים כו'. וכן ביום השני ובע"י בכל הימים "מהו אומר".

46) כן הובא ברמב"ם שם. וכבר"ה שם. ובסוף תמיד וע"י ר"ה שם מוסיף תבל וישבי בה".

47) ר"ה שם לב' המ"ר ר"י משום רע"ק ור"ג. אלא שבלשון ר"י מוסיף (וכן בשאר הימים, לבד שבת) ע"ש שקנה כו' וראה שו"ת כנסת יחזקאל סי' קט.

36) להעיר שלולא גזירת הבאים והיוצאים היו מברכים רק ברכה א' בתחלת הז' קרואים ואחת בסיומם (מגילה כא, סע"ב). וראה מג"א או"ח ר"ס רפב: דכולהו ד' גברי כחד חשיבי דהא בזמן התלמוד הראשון מברך לפני והאחרון לאחר"י (וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג).

37) ולהעיר דכל השירה היא חדא פרשה. וראה טורי אבן ר"ה שם ד"ה עד שהראשונה.

38) וזה שכתב ר"ח שחל בשבת שירה של ראש חודש דוחה את שירה של שבת" (רמב"ם הל' תו"מ שם ה"י) – ראה מנ"ח מצוה שיב קרוב לסופו, דמסיק דלא היו דוחין אותה לגמרי משבת זו אלא שהיו קורין אותה במנחה.

39) להעיר מהמנהג בכ"מ בשמח"ת – כשחוזרין וכופלין ומשלשין וכו' בקרה"ת חזרין לא לראש הסדרה (כתר שם טוב (גאגין) ח"א מנהגי עלית התורה סי"ו. וראה גם רמ"א או"ח סתרס"ט).

40) פסוק ד.

41) ראה גם לשון הספורנו שם בתחלתו. וראה חזקוני ס"פ וילך אברבנאל פרשתנו. ועוד.

24 דאתכסיא בטלים במקורם בדומה לדגים שבים⁵⁸, ובמילא
25 מתגלה דרגת ה"ארץ", ארציות⁵⁹
26 במקביל לכך נאמרים בחלק השלישי של פרשת האזינו
27 הפסוקים שבהם מדובר על הסתרת והעלמת האלקות
28 שהיתה לישראל, עד לסיומו "ותשכה אל מחוללך"⁶⁰.
29 "ברביעי היו אומרים: אל נקמות ה' אל נקמות
30 הופיע"⁶¹, "שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן"⁶²
31 – ובמקביל לכך נאמרים בחלק הרביעי של פרשת האזינו
32 העונשים והפורענות של ישראל⁶³.
33 "בחמישי היו אומרים: הרנינו לאלקים עוזנו הריעו
34 לאלקי יעקב"⁶⁴, ובחלק החמישי של פרשת האזינו נאמרים
35 "דברי תנחומין שיבואו עליהם", שהם גורמים
36 ל"הרנינו...".
37 "בששי היו אומרים: ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז
38 התאזר..."⁶⁵, וכנגד זה קוראים בחלק הששי של פרשת
39 האזינו על הגאולה של אחרית הימים, שאז תתגלה מלכותו
40 של הקדוש-ברוך-הוא בכל עצמתה.
41 לפי זה יש לומר, ש"בא ללמד ונמצא למד": כשם
42 שששת החלקים של שירת האזינו יוצרים ביחד שירה
43 אחת, כדלעיל – כך גם המזמורים של ששת (או שבעת⁶⁶)
44 ימי השבוע, ימי המעשה, אינם שירות נפרדות, שירה
45 מסויימת לכל יום, אלא הם יוצרים כולם ביחד שירה אחת
46 מושלמת⁶⁷.

1 לעולם...⁴⁸, וכנאמר במפורש בסוף החלק "הוא אביך קנן
2 הוא עשך ויכוונך"⁴⁹, שמציאותם של ישראל תלויה
3 בקדוש-ברוך-הוא.
4 "בשני היו אומרים: גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו
5 הר קדשו...⁵⁰ – "שחילק מעשיו ומלך עליהם"⁵¹. פסוקים
6 אלו מראים על ההתגלות וההשפעה של האלקות בתוך
7 הבריאה. כנגד זה אומרים בחלק השני של שירת האזינו
8 "בהנחל עליון גוים... יצב גבולות עמים למספר בני
9 ישראל, כי חלק ה' עמו...⁵². שישראל מובדלים מכל
10 האומות בכך ש"קבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו"⁵³, וכן
11 על החסדים הרבים שעשה הקדוש-ברוך-הוא לישראל, כפי
12 שמתבטא יותר בפסוק "גדול ה' ומהולל מאד...".
13 "בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת אל בקרב
14 אלקים ישפוט"⁵⁴, פסוקים אלו מצביעים על גבורה
15 והסתרה (העלם)
16 [כי בנוסף לכך ששם אלקים, באופן כללי, הוא מגן
17 ונרתק על שם הוי', כנאמר⁵⁵ "כי שמש ומגן ה' אלקים",
18 אשר לכן שם "אלקים" הוא בגימטריא "הטבע"⁵⁶, כי הוא
19 מסתיר ומעלים את האור הבא משם הוי' שלמעלה
20 מהטבע⁵⁷, וזה מודגש בפסוקים, כנאמר בגמרא ש"אלקים
21 נצב... אומרים "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל
22 לעדתו", שהיה זה גילוי – עלמא דאתגליא – של ההעלם
23 והכיסוי שבעלמא דאתכסיא, שהנבראים שבעלמא

(48) פסוק ב ובפרש"י עה"פ.

(49) פסוק ו.

(50) כ"ה ברמב"ם שם. והוא ע"פ המשנה דסוף מס' תמיד (בלי "וגוי". וצ"ק ברמב"ם שהרי קדשו הוא סוף פסוק). ובר"ה הובאה רק התחלת הכתוב "גדול ה' ומהולל מאד" (ובע"ש שם מוסיף וגוי").

(51) כ"ה בגמ' לפנינו (בב' המ"ד). ובע"י (והגהות הב"ח) מוסיף (בב' המ"ד) "ונתעלה וישב במרום".

(52) פסוק ח ואילך.

(53) פרש"י שם יו"ד.

(54) כ"ה בתמיד ורמב"ם שם. ובר"ה ליתא "בקרב אלקים ישפוט.

(55) תהלים פד, יב. ראה שער היחוד והאמונה פ"ד. שם פ"ו.

(56) פירוש שער יב פ"ב. ובש"ל"ה (פט, א) משמע קצת שכן הוא בזהר שעשהיה"א שם.

(57) ראה שער היחוד והאמונה שם בארוכה.

(58) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ.

(59) וראה פרש"י (ר"ה שם): מקום מצב עדתו שנאמר ותראה היבשה. ולהעיר שכללות ענין החטאים (גם אצל אה"ע בנוגע לשבע מצות) הוא מצד שנתגלה ונרגש מציאות העולם בפ"ע "תבל לעדתו". וראה חדא"ג מהרש"א שם. ובהפירוש לסוף מס' תמיד: ובשלישי שבו נראית הארץ שעלי' יהי' הדין והדיינין אומר אלקים נצב בעדת אל.

(60) פסוק יח.

(61) כ"ה ברמב"ם תמיד וע"י ר"ה שם. ובגמ' ר"ה ליתא סיום הכתוב אל נקמות הופיע".

(62) ר"ה שם.

(63) ראה חדא"ג מהרש"א ר"ה שם, שלכן ישראל אמרו מזמור זה בשעת חורבן הבית (ערכין יא, סע"ב).

(64) כ"ה בתמיד, ע"י ר"ה ורמב"ם שם. ובר"ה לפנינו ליתא סיום הכתוב "הריעו לאלקי יעקב".

(65) רמב"ם שם. ובר"ה שם ליתא הסיום "לבש .. התאזר וגוי". ובתמיד: לבש לבש וגוי.

(66) וי"ל דתלוי בהמחלוקת בר"ה שם אם מזמור שיר ליום השבת הוא "ליום שכולו שבת" ע"ש להבא (רש"י שם), כדעת ר"י משום ר"ע; או (גם) "בשביעי ע"ש ששבת", כדעת ר"נ*: לר"י משום ר"ע, השיר דיום השבת הוא שיר (גדר) בפ"ע – ע"ש להבא, וששת ימי השבוע הם שירה (גדר) בפ"ע – "על שם שעבר"; ולר"נ דאומר "מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו", וגם השיר דשבת הוא באותו הסוג – ע"ש שעבר, כולם – גם דיום השבת – הם בכלל שירה (גדר) אחד. ואכ"מ.

(67) ולהעיר דכל השבוע עובד משמר אחד, אלא ד"כל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים" (מאותו משמר) – רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ט.

(*) ביאור מחלוקת הנ"ל – ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ו ע' 202 ואילך.

26 ונדכה, וכרוכה במרירות⁷³, ואילו תשובה עילאה היא
27 "בשמחה רבה"⁷⁴.

28 וזה נרמז בשירת האזינו:

29 היא כוללת ענינות .. שהן תוכחה כדי שיחזרו העם
30 בתשובה, אך מצד שני היא נקראת "שירה", והלויים
31 אומרים אותה כשיר עם הקרבת הקרבן, בליווי כלי נגינה
32 – שזוהי שמחה (ולפיכך אין אומרים שירה אלא על היין
33 שנאמר המשמח אלקים ואנשים"⁷⁵). עד כדי כך שלפי אחת
34 הדיעות⁷⁶ לומדים את "עיקר השירה מן התורה" מן
35 הפסוק⁷⁷ "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
36 ובטוב לבב – איזו היא עבודה שבלב שבשמחה ובטוב
37 לבב, הוי אומר זה שירה".

ט.

שירת האזינו – "לב התורה"

38 ההסבר שלעיל, ששירת האזינו היא כתשובה עילאה,
39 מתאים לתוכנה של פרשת האזינו כפשוטה:

40 הציווי לכתוב "את השירה הזאת" כפשוטו היה "למען
41 תהיה לי השירה הזאת לעד" – עדות לתורה ומצוות.
42 כלומר, השירה מעוררת את ישראל לקיום כל התורה
43 והמצוות⁷⁸.

44 הדבר מודגש בכך, שלמרות שמן הפסוק "ועתה כתבו
45 לכם את השירה..." לומדים חז"ל⁷⁹ שמצות עשה מוטלת
46 על כל ישראל לכתוב את כל ספר התורה – בכל זאת,
47 מתבטאת התורה בביטוי "השירה הזאת", אשר מוסב,
48 בפשוטו של מקרא⁸⁰, לגבי שירת האזינו, משום ששירה זו
49 היא "עדות" המקיימת ומחיה את התורה כולה⁸¹.

1 לפי זה מובן שהשיר של היום הרביעי "א-ל נקמות
2 ה'" – "שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן", אף
3 הוא אינו שיר מיוחד על אשר "עתיד ליפרע מעובדיהן",
4 אלא זהו חלק ופרט מתוך כל השירות של ששת (או
5 שבעת) ימי השבוע. כלומר, על ידי כך מתגלית ביום
6 הששי מלכותו של הקב"ה⁶⁸ – "ה' מלך גאות לבש".

ח.

הקשר שבין פרשת האזינו לבין שבת (תשובה)

7 פרשת האזינו נקראת, בשנים רבות, כבשנה זו, בשבת
8 (תשובה). לפי זה יש לומר, שלא זו בלבד שבפרשת האזינו
9 מרמזו עצם הקשר שלה לעשרת ימי תשובה, אשר
10 "פוסקים בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו
11 העם בתשובה"⁶⁹, כי אם גם העבודה והתשובה המיוחדת
12 של שבת תשובה, ועשרת ימי תשובה בכלל.

13 ההבדל שבין התשובה שבכל ימות השבוע לבין
14 התשובה שביום השבת הוא, שבימי-חול נעשית עבודה
15 ורוחנית של "תשובה תתאה", וביום השבת – שב"ת
16 אותיות תש"ב⁷⁰ – נעשית עבודה של "תשובה עילאה"⁷⁰.

17 ולמרות שזהו ההבדל, באופן כללי, בין התשובה
18 שנעשית בעשרת ימי תשובה לבין התשובה שבכל ימות
19 השנה (שבימות השנה כולה נעשית עבודה של תשובה
20 תתאה, ובעשרת ימי תשובה עיקר התשובה היא תשובה
21 עילאה)⁷¹, הרי ידוע – כפי שדובר על כך מספר פעמים⁷²
22 – שהעיקר והשלימות של עבודת התשובה עילאה בעשרת
23 ימי תשובה היא בשבת תשובה.

24 ההבדל הכללי בין תשובה תתאה לבין תשובה עילאה
25 בנפש האדם הוא שתשובה תתאה נגרמת על ידי לב נשבר

(78) כפשוטו של מקרא, ובארוכה באברבנאל וילך שם וכמה מפרשי התורה.

(79) סנהדרין כא, ב. רמב"ם רפ"ז מהל' ס"ת.

(80) כפרשי עה"פ ושאר מפרשי התורה, וגם הרמב"ם שם אינו מוציא פ"י הכתוב מפשוטו, אלא ממשך "כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות". וראה רלב"ג וילך שם. שו"ת חת"ס יו"ד סנ"ד. ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג פרשיות פרשה ס (ריג, ג ואילך).

(81) וראה אברבנאל וילך שם שהציווי ה' שכ"א מישראל יעתיק השירה ותהי' שגורה בפי כל אדם. וזהו פ"י הפסוק "למען תהי' לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" – "רוצה לומר שימצא בפי כל בני ישראל ולא יצטרכו לבקש ספר התורה אבל בפיהם תמצא השירה הזאת".

ואולי י"ל דמכאן מקור להידוע בענין גודל לימוד האזינו ע"י כל אחד (ראה ס' השיחות תש"א ס"ע 56. ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' הזכרונות פכ"ט ממהר"ל מפראג בזה).

(68) וכמו שהוא כפשוטו, שגם ע"י הנקמה באלו שאינם מודים באחדותו ית', נתגלה מלכותו בארץ.

(69) ובלבוש או"ח שם ס"ה מפורש "מפני שברוב פעמים קורין פרשה זה בשבת שבין ר"ה ל"כ שהם ימי תשובה כדי לעורר את העם שיחזרו בתשובה". ובשבלי הלקט השלם ס"ו שו (ועוד) מפרשים הסימן "הזי"ו ל"ך" שכל אות מרמז על איוה ענין ופעולה בשייכות לר"ה עשיית ויוהכ"פ.

(70) אגה"ת פ"ו. וראה לקו"ת ש"ש סו, ג. ובכ"מ.

(71) ראה לקו"ת שם. ושם סז, ד.

(72) ראה גם לקו"ש חי"ד ע' 143 ואילך.

(73) אגה"ת פ"ז. וראה שם פ"י.

(74) אגה"ת ספ"א (קיא, רע"א).

(75) ברכות לה, א. ערכין יא, א.

(76) ערכין שם.

(77) תבוא כה, מז.

בו"90, שהתשובה מקיימת ומחיה את עבודת התורה
 והמצוות בכלל, באופן שעל ידי התשובה נעשים מעשי
 האדם ל"מעשים טובים ומאירים"⁹¹.
 ועל ידי שישאל עושין תשובה, מיד הן נגאלין⁹²,
 בגאולה הפרטית של כל יהודי⁹³, וכל אחד זוכה לשלימות
 – גמר חתימה טובה ביום הכיפורים.
 ועל ידי כך מגיעים לגאולה הכללית, הגאולה
 האמיתית והשלימה, שאז ישירו "שיר חדש", בלשון זכר
 – גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁹⁴, במהרה בימינו ממש.
 (מישחות ש"פ האזינו תשמ"א ותשמ"ב)

ויש לומר, שהדבר נרמז גם בכך שכל שירת האזינו
 נקבעה ב"פרשה" אחת ופרק אחד⁸² – פרק "לב"⁸³, שרומז
 לתורה כולה, כפי הידוע⁸⁴, שהתורה מתחילה בבי"ת
 (בראשית) ומסתיימת בלמ"ד ("לעיני כל ישראל") – לב.
 זאת ועוד, פעולת השירה היא גם בדוגמת ענין הלב
 כפשוטו, שכשם שקיום וחיות הלב כולו תלויים בלב⁸⁵,
 כך תלויה התורה כולה בעדות של שירת האזינו⁸⁶. זהו
 ה"לב"⁸⁷ של התורה כולה⁸⁸.
 וזוהי מהותה של התשובה, ובמיוחד תשובה עילאה⁸⁹,
 שאיננה "תשובה בגשמיות מעבירות"⁹⁰, אלא דרך בעבודת
 ה', שהיא "להשיב את הנפש למקורה ושרשה ולדבקה

ישראל היא "כל התורה כולה" (שבת לא, א).

88) וראה ציור המור ס"פ וילך: ואמר את דברי השירה הזאת עד
 תומם להורות ג"כ כו' והיא כלל כל התורה כולה ובה כלולים כל דברי
 הנביאים כולם, וכל מה שעתידי לבא על ישראל בגלותם ובגאולתם. וראה
 רמב"ן סוף פרשתנו.

89) נוסף ע"ז דתשו"ע ענינה הוא דיתעסק באורייתא (אגה"ת פ"ה
 מר"מ פ' נשא). וראה המשך וככה תרל"ז לאדמו"ר מהר"ש* פס"ט) –
 ומודגש בשירה האזינו שהיא יסוד וכללות התורה (ראה הנסמך בהערה
 שלפניו).

90) לקו"ת שמע"צ פה, א. וראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו.
 דרושים לש"ש שם. ועוד.

91) לקו"ת שמע"צ שם.

92) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

93) ראה אגה"ק ס"ד.

94) ראה תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב הובא בבחי וילך (לא, ל)
 לענין שירת האזינו.

82) גם החלק שלאחר השירה, אבל בא בהמשך להשירה "ויבא משה
 וידבר את כל דברי השירה הזאת וגו'".

83) ידועה השק"ט בנוגע לחלוקה זו לקאפיטלאך ומקורה – אבל
 בכל אופן הרי נתפשטה חלוקה זו בהספרים דכל תפוצות ישראל (וגדולי
 ישראל) ומאז כו"כ דורות, ומנהג ישראל תורה היא, ולהעיר מרמב"ם הל'
 ממרים (פ"א הי"ג פ"ב ה"ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל
 – וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 58 ואילך. ובההוספות ללקו"ש
 ח"ה ע' 337 ואילך) בענין שמות הסדרות.

84) ראה אותיות דר' עקיבא אות ב בסופו.

85) ראה זח"ג רכא, ב. אגה"ק סי' לא. שו"ת חכם צבי סע"ד. עריעו
 (אבל בפסקי דינים להצ"צ חו"ד סוס"מ הכריע כדעת החולקים עליו).
 ונסמן בדרכי תשובה ובנצוצי אור שם וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם]
 ח"ט ע' 177 ואילך.

86) ולהעיר מסיים וחותם פ' האזינו, אשר לאחר ש"וינל משה לדבר
 את כל הדברים גו' ויאמר אליהם שימו לבבכם גו'".

87) ולהעיר גם ממשנ"ת [לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 162 הערה (23
 הפרק בתניא שמדובר בו הענין דאבת ישראל הוא פרק לב, והרי אהבת

* להנייר שהשננו – י"ג תשרי תשמ"ג – יתמלאו מאה שנה להסתלקות הילולא שלו. ולהעיר דכללות הוראתו ותהגותו ר' באופן דמכתזחילה אריבער – והרי זור"ע
 דתשר"ע. תורה. וכמש"ת כמ"פ.

המשך ביאור למס' קידושין ליום חמישי עמ' ב

וכפה את יצרו וניצול הימנה, שאין מצוה גדולה מזו. כי הא –
 וכמעשה דרבי חנינא בר פפי מילתא – לחש, ומלי נפשיה שיתנא ויביא
 – והתמלא גופו בשחין ופצעים המפרישים ליחה, אך עבדה היא
 מילתא – עשתה המטרוניתא בבשפיה ויאיתפי – והתרפא. כשראה
 רבי חנינא בר, ערק מישא פהוא כי בני – ברח והתחבא בבית
 מרחץ שהיו שכחים בו מוזיקים, עד כדי דכי הוו עיילין בתרין אפילו
 בימם, היו ניוזקים, ונעשה לו נס ולא פגעו בו המוזיקים, למחר אמרו
 ליה רבנן לרבי חנינא, מאן נמךך מי שמר עליך, אמר להו רבי
 חנינא, שני

גזולות לאביו. ואיבא דאמרי נ' ויש אומרים, לישנא דחוצפית
 המתורגמן הוא – שראה את לשונו של התנא חוצפית המתורגמן,
 דמנה גיור ליה דבר אחר – כשהיא נגררת על ידי חזיר, אמר אחר,
 וכי פה שהפיק מהגליות – דברי תורה, ראוי שילחך עפר, וכיון
 שסבר ששכר המצוות הובטח בעולם הזה, טעה לומר שאין שכר
 בעולם, נפק – יצא לתרבות רעה וקמא רמי – הקשה רב מוכי בר
 רב קוסנא לרמא, הנין במשנתינו, כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו
 וכו', משמע שרק אם עשה מצוה, אין – מטיבין לו, אך אם לא עשה
 מצוה, אף שלא עבר עבירה, לא – אין מטיבין לו. ורמניה –
 ואקשה סתירה מברייתא, ששנינו, שיש ולא עבר עבירה, נותנים לו
 שבר קעושה מצוה, אף שלא עשה כל מצוה.
 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבא, התם – שנותנים שכר לזה שלא
 עבר עבירה כעושה מצוה, מדובר פנון שקא דבר עבירה לידו,

ילקוט לוי יצחק על התורה

המוחין שהם בחי' שוב. וצריך להיות שהמוח יהא שליט על הלב, והוא שלא יעלה הדם שבלב אל המוחין שבראש, אלא בהיפך שהמוחין שבראש יהון שליטין על הדם שבלב, ועיין בתניא פ"ט. והוא שיהי' התגברות השוב על הרצוא, והיינו שאחר הרצוא יהי' שוב וכו'.

ועיין בלקוטי תורה בדרושי הנסכי² בענין כל הקורא ק"ש בלא תפילין וכו' מבואר שם שק"ש היא בחי' רצוא, ותפילין הוא בחי' שוב, מוחין שבראש ע"ש³.

וצורך ב' הדמיונות, דעולה ומנחה, וזבח ונסכים, הוא:

כי בקריאת שמע יש ב' פרשיות, פרשה ראשונה שכתוב בה⁴ בכל מאדך, ולא כתיב שם שום קבלת שכר⁵ ונתתי מטר ארצכם כו' ואספת דגך כו', הוא ע"ד עולה שכולה כלי' לה', והוא זכר שדעתו חוקר⁶ שלא על מנת

ויבואר בפנים, דכל הפרטים מדוייקים.

(2) לקוטי תורה פ' שלח מ, א ואילך. וראה גם אור התורה פ' שלח (במדבר כרך ב') ע' תקל ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ג עמוד ג, ובהנסמן שם בהערות. חלק ב ע' תטז. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ב ע' שיו ואילך.

ומבואר שם. דקרבות עולה וזבח (שלמים) הם מבעלי חיים, משא"כ מנחה ונסכים שהם סולת שמן ויין הם בחי' דומם.

וזהו תוכן החילוק, דעולה ושלמים שהם הקרבת בעלי חיים ענינם הוא, העלאה ממוטה למעלה, שהרי נפש החי שבבעלי חיים הנקרב יוצאת ממנו ונכללה במקורה ושרשה שנלקחה ממנו, משא"כ המנחה ונסכים (סלת שמן ויין) הוא ענין המשכה למטה דוקא, להיות נמשכת ההארה מלמעלה להתלבש בגשמיות דוקא.

וזהו ג"כ החילוק בין תפילין וק"ש, קריאת שמע שהוא בדיבור בפה – לומר שמע ואהבת – הוא כח רוחני, העלאה מלמטה למעלה, ותפילין שנכתבו על גבי קלף ודיו גשמי, וגם הנחת תפילין במעשה, הוא המשכה מלמעלה למטה. עי"ש כל הביאור. וראה לקמן הערה 8.

(3) ראה גם לקמן סי' צד.

(4) ואתחנן ו, ה.

(5) עקב יא, יד.

(6) ויקרא א, ט.

(7) ראה לקוטי תורה פ' תזריע כ, ב וז"ל: מעלת הזכר על הנקבה, כי נשים דעתן קלות משא"כ הזכר שהוא בר דעת וכו'. ולכן לא יחפוץ לעשות הטפל עיקר בשביל הגרמיה שלו. וזהו הנק' במשנה שלא על מנת לקבל פרס, נק' פרס שאינו רק פרוסה מלשון הלא פרוס לרעב לחמך וכו'. משא"כ בחי' יולדת נקבה זהו בחי' אהבה זוטא שהאהבה היא על מנת לקבל פרס וכו', ונק' בחי' אהבה זוטא זו בשם נקבה

טז - והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

צג

ביאור מאחז"ל (ברכות יד, ב) "כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה" – כנגד תפילין של ראש, "וזבח בלא נסכים" – כנגד תפילין של יד

כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים.

ברכות יד, ב

כאילו הקריב עולה בלא מנחה. שחייבו הכתוב להקריב עמה שנא' (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה, אף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המצוה.

נסכים. הוא היין המתנסך על גבי המזבח אחר העולה והזבח כדכתיב ונסכי' חצי ההין וגו', וה"ה דמצי למימר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים, דהא עולה נמי טעונה נסכים, אלא לישנא דקרא נקט, עולה ומנחה, זבח ונסכים.

רש"י

הנה' הדם הוא בלב, והוא בחי' רצוא. ובראש הוא

(1) בסיון זה יבואר המאחז"ל כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, ומדייק:

(א) מהו הדמיון בין ק"ש ובין קרבות עולה וזבח, ומהו הדמיון בין תפילין ובין מנחה ונסכים?

(ב) מהו שני הדמיונות, (א) עולה בלא מנחה, (ב) זבח בלא נסכים?

(ג) ביאור "סדר" הדמיונות, מתחלה "עולה" ואח"כ "זבח"?

(ד) בהמשך לשאלה ג', הנה עולה וזבח הם שונים, קרבן עולה כולה כלי' לה', וזבח קרבן שלמים יש בו חלק לגובה וחלק לבעלים?

(ה) בהנ"ל, קרבן עולה הוא דוקא "זכרים", ושלמים הוא ג"כ "נקבה"?

(ו) יבואר, דבמצות קריאת שמע יש ב' פרשיות, בפרשת שמע כתוב "בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאודך", משא"כ בפרשת והי' כתוב רק "על לבבכם ועל נפשכם" ולא כתיב בה "ובכל מאודכם"?

(ז) יבואר, דבפרשת שמע לא כתיב בה קבלת שכר, משא"כ פ' והי' כתוב "ונתתי מטר ארצכם וגו"?

(ח) גם יתורץ שאלת רש"י דה"ל "עולה בלא מנחה ונסכים". ראה הערה 8.

והי' אם שמוע, ובתפילין דר"ת – מוחין דאבא – קדים פ' והי' אם שמוע לפ' שמוע, פ' שמוע בחי' חסד, ופ' והי' אם שמוע בחי' גבורה,

והיינו, דתפילין דרש"י קדים פ' שמוע חסד, שזה שייך לבינה שנפיק מינה חסד דאיהו אור קדמאה כמ"ש בזוהר הקדוש פ' ויצא דף¹⁰ קסג, ע"א ע"ש.

ותפילין דר"ת קדים פ' והי' אם שמוע בחי' גבורה, הוא ע"ד מדת לילה, שלילה הוא מדת הגבורה, ובלילה תפלת ערבית רשות כנ"ל.

ומדת יום הוא בחי' חסד, ותפלת שחרית¹¹ כנגד אברהם חסד¹², שהוא תפלת חובה ע"ד תפילין של רש"י.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד רפז

10 וז"ל: (מ"ש תהלים קד, יז) חסידה ברושים ביתה (פירוש, חסידה נקראת אימא – בינה), באינון שית בנין עלאין (בעת שהיא מתלבשת בששה בנים העליונים – ששה מדות, והיינו) שית סטרין דעלמא כמה דאתמר (הם הו"ק דז"א – הששה מדות, על זה נאמר חסידה ברושים ביתה, ושואל) אמאי אקרי חסידה וכו' (למה נקראת אימא חסידה המורה על ענין חסד שבה, הלא אימא דינים מתערין מינה, ואומר) אלא דכד אתפשט כל טיבו וכל נהירו מניה נפיק (כי כשמתפשט המדות דז"א כל החסדים וכל האורות, מבינה יוצאים), ובגין כך דאיהי חסידה (לפי שנקרא חסידה), נפיק מינה חסד דאיהו נהורא קדמאה (לכן יוצא ממנה חסד שהוא אור הראשון), דכתיב ויאמר אלקים יהי אור (בראשית א, ג), ועל דא (ועל זה נאמר) ברושים ביתה, אל תקרי ברושים אלא בראשים (פי' שבחי' חסד הוא בראשים של הששה מדות דז"א), ע"ש.

ראה לקמן סי' קכט.

11 ראה ברכות כו, ב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סי' סג.

12 אברהם חסד: חסד.. אברהם: כמ"ש (מכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר חלק א' בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקודש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

לקבל פרס. ופרשה שני' שלא כתיב בה בכל מאדך, וכתוב בה קבלת שחר, הוא ע"ד זבח, קרבן שלמים, שיש בו חלק לגבוה וחלק לבעלי, ושלמים יכול להיות נקבה ג"כ, ע"מ לקבל פרס. ולנגדם יש ב' בחי' טוב, מנחה, ונסכים,

וכן בתפילין ב' בחי' תפילין⁸, תפילין של ראש, שקדושתו חמורה, והוא תפילין של ראש דכזכורא תם שהם מוחין דאבא – חכמה.

ובתפילין דרש"י – מוחין דאימא⁹ – קדים פ' שמוע לפ'

שדעתה קלה שעושה את הטפל עיקר דהיינו ע"מ לקבל פרס בשביל הלגרמיה שלו. ע"ש כל הביאור. וראה גם דרך מצותך קלה, א.

8 ראה אור התורה ואתחנן ע' שכו וז"ל: ארז"ל ברכות ד"ד סע"ב כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מקריב עולה בלי מנחה דהיינו מנחת נסכים שהיא סולת כלולה בשמן והיינו כי תשרו זהו בחי' שמן על ראשך כו'. וענין זבח בלי נסכים זהו תש"ו כמ"ש הפנים יפות פ' שלח בפ' נסכים שתש"ר היא מחכ' שהיא שמן ותש"י היא מבינה שהיא יין ע"ש.

ועיג"כ אור התורה תצוה עמוד א' תשכט. ועי' מאמרי אדמו"ר הצמח צדק – הנחות – תרט"ו, ע' רעג ואילך.

9 רש"י מוחין דאימא – בינה, ר"ת מוחין דאבא – חכמה: אחד מהביאורים בזה הוא: דשית רש"י, דהד' פרושיות הם עפ"י סדר הכתובים בתורה, (א) קדש, (ב) והי' כי יביאך, (ג) ואהבת, (ד) והי' אם שמוע, ושית ר"ת הוא, (א) קדש, (ב) והי' כי יביאך, (ג) והי' אם שמוע, (ד) ואהבת, והיינו דרש"י ור"ת מחליפים הפרשיות ואהבת עם והי' אם שמוע, ושית רש"י יקודם ואהבת ואח"כ והי' אם שמוע, ולשית ר"ת קודם והי' ואח"כ ואהבת. (ראה תוס' מנחות לד, ב ד"ה והקורא).

ומבואר בחסידות, דפ' ואהבת הוא בחי' חסד – אהבה, ופ' והי' אם שמוע הוא בחי' יראה וגבורה "השמרו לכם וגו'" כידוע.

היינו ג"כ תוכן החילוק בין חכמה ובינה, דמבחי' בינה (אימא) הוא הולדת המדות, ובעיקר בחי' חסד אהבה, ומבחי' חכמה נמשך ביטול בחי' יראה. (וראה אור התורה שיר השירים ח"א ע' שיח ואילך. ועוד).

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' ב

10 שאתם בא למעט גם שליח, שאינו יכול להפריש את תרומת בעל הבית, קא משמע לן – לפיכך כתבה התורה תיבת אג' לרבות את השליח.
11 הגמרא חוזרת לדון במקור הדין ששליחות מועילה בקדשים: הניחא לרבי יהושע בן קרחה, שדרש מהפסוק ויחטו אותם כל קהל עדת ישראל' ללמד ששלוcho של אדם כמותו, אלא לרבי יונתן דמפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרת – שדורש מהפסוק ההוא דרשה אחרת, מנא לן – מנין לנו שליחות בקדשים לשיתו.
12 דתניא, רבי יונתן אומר, מנין שכל ישראל בולין יוצאים ידי חובתם

1 שליחות בתרומה. משום דסלקא דעתך דמינא הואיל ואמר מר
2 בברייתא, שמכך שאמרה תורה בפרשת תרומה 'אתם', לומדים
3 שדווקא בעלי התבואה יכולים להפריש את התרומה ולא ארסיין,
4 שאינם רשאים להפריש תרומה על חלקו של בעל הבית. וכן יש
5 למעט 'אתם' ולא שותפין – שאין אחד מהשותפים בשדה יכול
6 להפריש תרומה על חלקו של חברו. וכן יש למעט 'אתם' ולא
7 אפטרופוס – אדם הממונה לטפל בנכסי יתומים, וכן 'אתם' ולא
8 התורם את שאינו שלו – התורם מתבואתו של חברו. ומאחר
9 ונתמעטו כל אלו, אימא – שמא נאמר 'אתם' ולא שלוחכם נמי,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"גאלתי אתכם" - לשון עבר!

בקדשת 'פתר' הנאמרת בחזרת הש"ץ בתפלת מוסף, מדגש ענין הגאולה כהמשך לפסוק "שמע ישראל" הוא ישיענו ויגאלנו שנית בקרוב, ולא עוד אלא שמוסיפים "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", "גאלתי" לשון עבר.

והבאור בזה שלאמתו של דבר מציאותם של ישראל שפאחדים עם אלקות בתכלית - שזהו תכן הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" - היא למעלה מענין של גלות, ומצד עצם מציאותם הרי הם במצב של גאולה, עד כדי כך, שאומרים "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", בלשון עבר, שכבר היתה הגאולה!

(ע"פ תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 148. מתוך "לקראת שבת")

לא להשאיר רגע אחד בגלות

אפלו אם עדין יכול להיות ספק, שמא הקדוש ברוך הוא רוצה להחזיק את ישראל עוד רגע אחד בגלות, למען גדל הנחת-רוח שהעבודה בזמן הגלות מסבה לו - זועק כל יהודי: "כל מה שיאמר לה בעל הבית עשה חוץ מצא", חוץ מלהשאיר עוד רגע חס ושלום במצב של "צא", מחוץ לשלחן אביהם.

מבקשים ותובעים כפיכול מהקדוש ברוך הוא: "שלח נא ביד תשלח" והבא כבר את הגאולה האמתית והשלמה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 299)

פעולה על אמות העולם

מכיון שנמצאים אנו בסוף זמן הגלות, בסמיכות לקיום היעוד "אז אהפך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד" - צריכים להשתדל לעסק גם בהכשרת והכנת אמות העולם לגאולה, על ידי ההשפעה על אמות העולם שיקימו שבע מצוות בני נח "מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבנו" (לשון הרמב"ם, מלכים פ"ק י) מעיין ובדגמת מצב האמות לעתיד לבא, כאשר יקום היעוד "אז אהפך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה".

(משיחת ש"פ יתרו תשד"מ. מתוך "לקראת שבת")

הקדוש ברוך הוא ממתין שיבקשו

כמדבר כמה פעמים שהקדוש ברוך הוא יודע אמנם את צרכיהם ורצונם של בני ישראל, אבל אף על פי כן, מכיון שרצונו וחסדו בעבודת המטה, לכן, ממתין עד שבני ישראל יבקשו על הגאולה, "ווי וואנט משיח נאו", ואז ממלא את בקשתם תכף ומיד, ברגע כמימרא.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ה ח"ה ע' 2780)

מה עשיתי כדי להביא את משיח?

בתקופה הנוכחית של "הרת עולם", כשהעולם כלו מזדעזע מפאת "חבלי משיח", וה' תברך הציית את חומת הגלות... מחובתו של כל יהודי, איש ואשה זקן וצעיר, לשאל את עצמו: מה עשיתי ומה אני עושה בכדי להקל את "חבלי משיח" ולזכות לגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו?!

(מכתב הקדמה להיום יום)

הגאולה שיכת להוה

אלו היה הקץ ידוע - אזי היחס להגאולה היה כמו לדבר השׁיך לעתיד שאינו פועל שנוי (כל כך) בזמן ההוה; מה שאין כן כשהקץ אינו ידוע, ובניחד עם זה, יודעים בודאות שיכול להיות בכל רגע ומצפים שיהיה ברגע זה - אזי היחס להגאולה הוא כמו לדבר השׁיך להוה, הינו, שההנהגה בהוה היא באפן המתאים למעמד ומצב הגאולה העתידה, דכיון שהגאולה יכולה לבוא תכף ומיד ממש, הרי, בכל רגע ורגע צריכים להיות מוכנים להגאולה.

(תורת מנחם - התוועדויות תש"ג ח"ג ע' 23)

צפיה פרושה לעשות!

פשיטא שאין הפונה שעומדים וממתנים מבלי לעשות מאומה. . שהרי לא זוהי הדרך שבה ממתנים לדבר שחפצים ומשתוקקים ביותר שיבוא בהקדם הכי אפשרי; "לשועתך קוינו כל היום" פרושו - שעושים ככל האפשרי כדי למהר ולקרב את הגאולה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 316)

חומש יומי

פרשת האזינו

~ יום ראשון ב' תשרי ~

לב (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ א אציתו שמאי ואמלל ותשמע ארעא אמרי פמי:
אמרי פי:

עדים שהם קימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא) "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה", ואחר-כך: "ואבדתם מהרה", על-ידי העובדי-פוככים.

כ"ט • האזינו השמים • שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שפך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר-ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם שמים וארץ,

~ נקודות משיחות קודש ~

יותר, אבל אצל שניהם צריכים להיות שני הקוין. וכמו-כן עובדי הו' בנשמתם ועובדי הו' בגופם: עובדי הו' בנשמתם – אף שעקר עבודתם היא מצד הנשמה, צריכים הם להתעסק גם עם הגוף – המשכה למטה; ועובדי הו' בגופם צריכים להתעסק גם בשמיעה וקליטת ("הערן און דערהערן") אור הנשמה – העלאה למעלה. וכמו-כן בכל מצוה בפרט, צריך להיות מעשה המצוה עם פונת המצוה, פי מצוה בלא פוננה – כגוף בלא נשמה.

ההוראה מזה בעבודה היא: שמים – קאי על יושבי אהל, וארץ – על בעלי עסק. וצריכה להיות התפללות שני הענינים. 'יושבי אהל' צריכים לידע ש"כל האומר אין לי אלא תורה, אפלו תורה אין לו", אלא צריך להיות גם קיום המצוה, פי הלמוד צריך להיות על-מנת לעשות דוקא, "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה". ובעלי עסק, שעקר עבודתם בקיום המצוה, צריכים לידע שמכרחת להיות קביעות עתים לתורה בכל יום, על-כל-פנים פרק אחר שחרית ופרק אחר ערבית. החלוק אינו אלא מהו עקר ענינם, שפקו זה צריך להדר

(משיחות ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשח")

(ב) יערף כמטר לקחי תזל כפול אמרתי בשעירים עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב:

ב'כסם כמטרא אולפני יתקבל כטלא מימרי כרוחי מטרא דנשבין על דתאה וכרסיסי מלקושא די על עשבא:
כשעירים • לשון רוח סערה, כתרגומו: 'כרוחי מטרא', מה הרוחות הללו מתזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. וכרביבים • טפי מטר. ונראה לי על שם שיונה כחץ נקרא רביב, כמה דאתא אמר: (בראשית כא) "רובה קשת". דשא • ארברייץ (גראזוויכס), עטיפת הארץ מכסה בירק. עשב • קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב.

כ"ט • יערף כמטר • זו היא העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הנה שהוא חיים לעולם (ספרי), כפאשר יערפו השמים טל ומטר. יערף • לשון יטיף, וכן (תהלים סח) "ירעפון דשון", (לקמן לג) "יערפו טל". תזל כפול • (ספרי) שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים לפריות (ספרי) אחרים: יש עצבים בו, כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין.

(ג) **כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבו גְּדֹל לְאֱלֹהֵינוּ:**

ג אָרִי בְשֵׁמָא דִּי אָנָּא מְצַלֵּי הָבו רְבוּתָא קְדָם אֱלֹהֵנָּא:

כ"ג • **כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא • הָרִי 'כִּי' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'פֶּאֶשֶׁר', כְּמוֹ (וּיקרא כג): "כִּי תבואו אֶל הָאָרֶץ", כְּשֶׁאֶקְרָא וְאֶזְכֵּר שֵׁם ה', אַתֶּם הָבו גְּדֹל לְאֱלֹהֵינוּ**

וּבְרָכוּ שְׁמוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ שְׁעוּנִין: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ", אַחַר בְּרָכָה שְׁבַמְקֻדְשׁ (תענית טז) •

(ד) **הַצֹּרֵר תָּמִים פִּעְלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אַמוּנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשְׂרָאֵל הוּא:**

ד תְּקִיפָא דְשְׁלָמִין עוּבְדוּהִי אָרִי כֹל אֲרִתְהָ דִּינָא אֱלֹהָא מִהִימְנָא דְמִן קְדֻמוּהִי עוֹלָה לָא נִפְקֵי דְמִן קְדָם זְפִי וְקָשִׁיט הוּא:

כ"ד • **הַצֹּרֵר תָּמִים פִּעְלוֹ • אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא חֹזֵק, כְּשֶׁמְבִיא פְרָעוֹנוֹת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, לֹא בְשֵׁטֶף הוּא מְבִיא כִּי-אִם בְּדִין, כִּי "תָּמִים פִּעְלוֹ". אֵל אַמוּנָה • לְשֵׁלֵם לְצַדִּיקִים צְדָקְתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁמֵאֲחֵר אֵת תְּגֻמוֹלָם, סוּפוֹ לְאַמֵּן אֵת דְּבָרָיו. וְאִין**

עוֹל • אֶף לְרָשָׁעִים מְשַׁלֵּם שְׂכָר צְדָקְתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. צְדִיק וְיִשְׂרָאֵל הוּא • הַכֹּל מְצַדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֵת דִּינּוֹ, וְכֵן רְאוּי וְיִשְׂרָאֵל לָהֶם. "צְדִיק" מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וְ"יִשְׂרָאֵל" הוּא וְרְאוּי לְהַצְדִּיקוֹ.

(ה) **שַׁחַת לוֹ לֹא בָנִיו מוֹמָם דוֹר עֵקֶשׁ וּפְתִלְתַּל:**

ה חֲבִילוֹ לְהוֹן לָא לֵה בְנֵי דִי פְלַחוֹ לְטַעֲוֵתָא דְרָא דְאֲשַׁנְיֵי עוּבְדוּהִי וְאֲשַׁתְּנִי:

כ"ה • **שַׁחַת לוֹ וְגו' • פְתַרְגוּמוֹ: חֲבִילוֹ לְהוֹן וְלֹא לִיָּה. בָּנָיו מוֹמָם • בָּנָיו הָיוּ, וְהַשַּׁחַת שֶׁהִשְׁחִיתוּ הִיא מוֹמָם. בָּנָיו מוֹמָם • מוֹמָם שֶׁל בָּנָיו הָיָה וְלֹא מוֹמוֹ. דוֹר עֵקֶשׁ • עָקוּם וּמַעְקֵל, כְּמוֹ: (מִכָּה א) "וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲקֹשׁוּ", וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'חֲלָדָה שֶׁשָּׁנְיָה**

עֲקוּמוֹת וְעֲקוּשׁוֹת'. וּפְתִלְתַּל • אַנטורטִילִי"ש (פערורעוּט, פערוויקקעלט), כְּפִתִּיל הַזֶּה שֶׁגוֹדֵלִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. פְתִלְתַּל • מִן הַתְּבוּת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ: יִרְקָא, אָדְמָדָם, סְחַרְחַר, סְגֻלָּל.

(ו) **הַ לְיְהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נֶבֶל וְלֹא חֶכֶם הַלּוֹא־ הוּא אָבִיךָ קִנְיָךְ הוּא עֵשֶׂךָ וּיְכַנְנֶךָ:**

ו הָא קְדָם זִי אַתּוּן גְּמִלִין דָּא עֵמָא דְקַבִּילוֹ אוּרִיתָא וְלֹא חֲסִימוֹ הָלֹא הוּא אָבוּךָ וְאֵת דִּי לָהּ הוּא עֵבְדְךָ וְאַתְּ קִנְיָךְ:

כ"ו • **הַ לְיְהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת • לִשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לְפָנָיו אַתֶּם מַעֲצִיבִין, שֵׁיִשׁ בִּידוֹ לִפְרַע מִכֶּם, וְשֶׁהֵטִיב לְכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת. עִם נֶבֶל • שֶׁשָּׂכַחוּ אֵת הַעֲשׂוּי לָהֶם. וְלֹא חֶכֶם • לְהַבִּין אֵת הַנוֹלָדוֹת, שֵׁיִשׁ בִּידוֹ לְהֵטִיב וּלְהַרְעוֹ. הַלּוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָךְ • שְׁקִנְיָךְ, שְׁקִנְיָךְ**

בְּקִין הַסְּלָעִים וּבְאָרְץ חֲזָקָה, שֶׁתְּקַנְיָךְ בְּכָל מִינֵי תְּקִנָּה. הוּא עֵשֶׂךָ • אִמָּה בְּאֵמוֹת. וּיְכַנְנֶךָ • אַחֲרֵי-כֵן בְּכָל מִינֵי בְּסִיס וְכוּן, מִכֶּם כְּהַנִּים, מִכֶּם נְבִיאִים וּמִכֶּם מְלָכִים, כִּרְךָ שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בצייבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבצייבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים
מְרֻעָם יִשְׂרָאֵל: בְּאוֹמְרָת בְּנֵסֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת, אֲמַת הוּא זֶה כִּי מִרְחֹק לִפְנֵי זְמַן רְחוֹק יְהוָה נִרְאָה לִי אֶף עֲתָה הַסִּתֵּר פָּנָיו מִפְּנֵי בְּגִלוֹת

הפטרה ליום שני של ר"ה ירמיה פרק לא
אֶפֶה אֲמַר יְהוָה מִצָּא חֵן בְּמַדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הַלּוֹךְ לְהַרְגִיעוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּמִרְחֹק יְהוָה

עטרת מרים
אֶפֶה אֲמַר יְהוָה מִצָּא חֵן בְּעַת שֶׁחֲלָטוּ אַחֲרֵי בְּמַדְבָּר עִם יִשְׂרָאֵל שְׂרִידֵי מַחֲרָב מִצָּרִים הַלּוֹךְ הָאֵל הַלֵּךְ לְפָנֵיהֶם לְהַרְגִיעוֹ לְחֹל אֲרִיז

עטרת מרים

ענה אותם האל, לא היתה אהבתי אלך לפי שעה, אלא ואהבת עולם אהבתיך על-כן משכתיך לך חסד ורחמי לך ככבודי על הר סיני להיות אהבתי לך לעולם: ג הבית הראשון והשני בנו בני אדם ונחרבו, אבל עוד אבנך אני בעצמי בנו שלשי ונבנית ותשאר בנייה עד עולם. בתולת

עטרת מרים

יא וכאז ורננו במרום בה ציון ונחרו ימשכו פתח לבוא אל-טוב יהוה לקבל טובה מרובה על-דגן ועל-תירש ועל-יצהר ועל-בני-צאן ובקר והיתה נפשם שבעים בטובה כגן רוה שבעה מטוב ה' ולא-יוסיפו לדאבה להיות בעצבון ודאגה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול

ברקוד של שמחה ובחרים וזקנים ושמחו יחדו והפכתי אהפוד אבלם שהיה להם מאו לששון ונחמתים על הצרות ששכלו בעבר ושמחתים שמחת הלב יותר מיוגם: יג וריתי אישבע נפש הפהנים דשן ועמי את-טובי את מקל המקומות ועמי את-טובי את הפוב הבא להם מאתי ישבעו נאם יהוה: יד כה אמר יהוה קול ברמה בשמי מרום נשמע נהי קול יללת בכי תמרוזים בכי מר, והוא הקול של רחל אשר מביכה על-בניה מאנה ממאנה להנחם לקבל תנחומים על-בניה כי איננו ואין מי נשאר בארצם כי כלם גלו: מז כה אמר יהוה מנעי קולך מפכי ועיניך מנעי מדמעה כי יש שבר לפעלתך לפעלת בנד ששכלו הצלות ולא שכחו את שמי ולא עברו על בריתי נאם יהוה ובגמול יה ושבו מארץ אויב: מז ויש

נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על-כן

משכתיך חסד: ג עוד אבנך ונבנית בתולת

ישראל עוד תעדי תפוד ויצאת במחול

משחקים: ד עוד תטעי כרמים בהרי שמרון

נטעו נטעים וחללו: ה פי ישיום קראו

נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל-

יהוה אלהינו: ו פי-כה אמר יהוה רנו ליעקב

שמוחה וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו

ואמרו הושע יהוה את-עמך את שארית

ישראל: ז הנני מביא אותם מארץ צפון

וקבצתים מירפתי-ארץ בם עור ופסח הרה

וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה: ח בבכי

יכאו ובתחנונים אובילם אוליכם אל-נחלי

מים בדרך ישר לא יפשלו בה פיהייתי לישראל לאב ואפרים בכרי

הוא: ט שמעו דברי-יהוה גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה

ישראל יקבצנו ושמרו פרעה עדרו: י פי-פרה יהוה את-יעקב וגאלו

מיד חוק ממנו: יא וכאז ורננו במרום-ציון ונחרו אל-טוב יהוה על-דגן

ועל-תירש ועל-יצהר ועל-בני-צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוה

ולא-יוסיפו לדאבה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים

יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיוגם: יג וריתי נפש

הפהנים דשן ועמי את-טובי ישבעו נאם יהוה: יד כה אמר יהוה קול

ברמה נשמע נהי בכי תמרוזים רחל מביכה על-בניה מאנה להנחם

על-בניה כי איננו: מז כה אמר יהוה מנעי קולך מפכי ועיניך מדמעה

כי יש שבר לפעלתך נאם יהוה ושבו מארץ אויב: מז ויש-תקנה

ישראל עדת ישראל עוד תעדי

תקשטי תפוד בכל מיני פאר ויצאת

במחול ותצא ברקוד משחקים של

שמחה: ד עם פי עתה הפה שוממן

עוד תטעי את כרמים בהרי

שמרון נטעו נטעים יקחם האויב

וחללו יפדו בכפר את פרים, כי מגל

הרבו לא יוכלו להביאם לירושלים:

ה פי ישיום מוכן אשר קראו

יכרוו בקול נצרים צופים העומדים

בהר אפרים קומו ונעלה ציון

אל-יהוה אלהינו כי באה הנאולה

ותורה השכינה למקומה לציון: ו פר

כה אמר יהוה לישראל רנו בקול

ליעקב בשמחה על כל תחלת

הנאולה וצהלו קול גדול בראש

הגוים במקומות הנבזים שבארצות

הגוים השמיעו וצללו את ה'

ואמרו הושע יהוה את-עמך

את שארית ישראל: ז פי הנני

מביא אותם מארץ צפון אשר

הגלו לשם וקבצתים את בני עשרת

השבטים מירפתי מסוף ארץ שגלו

לקצות הארץ, בם אתם גלד גם עור

ופסח הרה וילדת יחדו כי ילכו

בנחת קהל גדול כלם ישובו הנה:

ח בבכי יכאו על ידי תפלה ותשובה

אנאלם ובתחנונים אובילם אנחנים

אוליכם אל אצל נחלי מים

בדרך ישר למען לא יפשלו בה

פיהייתי לישראל לאב וארם

עליהם ואפרים חביב עלי כבן בכרי

הוא: ט שמעו דברי-יהוה גוים

ותגידו באיים ממרחק מה

שמשמעו ואמרו מזרה מי שפור

והלה את ישראל בין האומות הוא

עצמו יקבצנו ושמרו וישמור אותו

פרעה עדרו הפרי: י כי-פרה

יהוה את-יעקב מצרותיו וגאלו

מצד הקרבה מיד חוק ממנו:

עטרת מרים

תקנה לאחריהך לאחריית טוב לבניך נאם יהוה ושבו בנים הדור האחרון באחריית הימים ושבו לגבולם: יו שמוע שמעתי אמר ה' אפרים מלכות עשרת השבטים מתנודד ומתופח עם ה' ואומר הנח יסרתני ביופיו ואומר אבל לא הועלת שאשוב עליך בך בתשובה, כי אני דומה כעגל לא למד למשוך בעול, כשכפחו וענת דרכו עוד יותר, ולכן אני מכבש השבני ואשובה על די שחאה לי השחחך כי אתה יהוה אלהי: יח כר אחרי שובי אלוד נחמתי מפעשי הרעים שעשיתי ואחרי הודעי שנדעתי בעצמי שלא עשיתי הטוב

עטרת מרים

ספקתי עליך כדרך אדם המתחרט בשתי בעצמי בפעשים שעשיתי וגם נכלמתי כי נשאתי כרפת העונות שעשיתי מאו נעורי: יש משיב להם ה' הבן יקר לי שפא בני יקרו הוא אפרים שלא הטא לי מעולם אם ילד שעשועים קמן הוא שתנם שחטא לפני אביו בכל זאת יאחבנו כימדי בכל עת דברי שאדבר בו זכר אזכרנו עוד באהבתי הקדומה עלפן המו מעי לו ותוללו רחמי עליו ורחם ארחמנו ואם פן איד תכפש שאעשה לך עתה נפלות ואובח אותך כמו בימי קדם נאם יהוה:

לאחריהך נאם יהוה ושבו בנים לגבולם:

יו שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני

ואומר כעגל לא למד השבני ואשובה כי

אתה יהוה אלהי: יח כר אחרי שובי נחמתי

ואחרי הודעי ספקתי עליך בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי: יש הבן יקר לי אפרים אם ילד שעשועים כימדי דברי בו זכר אזכרנו עוד עלפן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם יהוה:

~ יום שני ג' תשרי ~

(ז) זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגידך זקניך ויאמרו לך:

לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא. שאל אביך • אלו הנביאים שנקראו אבות, כמו שנגמר באליהו: (מלכים ב) "אבי אבי רכב ישראל". זקניך • (קידושין לב) אלו החקמים. ויאמרו לך • הראשונות.

כ"י • זכר ימות עולם • מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו. בינו שנות דר-דר • דור אנוש, שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר: לא נתתם לבבכם על שעבר. בינו שנות דר-דר • להפיר להבא, שיש בידו להטיב

(ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:

עמים, קימם ולא אבדם. למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שיורדו למצרים, הציב "גבולות עמים" שבעים לשון.

כ"י • בהנחל עליון גוים • כשהנחיל הקדוש-ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם. בהפרידו בני אדם • כשהפיץ דור הפלגה, היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא "יצב גבולות

~ נקודות משיחות קודש ~

בני ישראל גיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מקם"). ולפעמים, כאשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שיוכל לברך את המקום ההוא.

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (ב, ח) הקשר בין בני ישראל ל"גבולות עמים" הוא, שעל בני ישראל לברר את ארצות העמים, הינו את כל העולם. כיצד עושים זאת? - על ידי זה ש"אחד מקם גולה לברכניא . . דומה כמי שגליתם פלכם". זהו שאמרו רז"ל "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפירן לבין האמות": אין צרך שכל

(שיחת שמחת תורה תשס"ו - תורת מנחם התוועדות יג עמ' 83)

(ט) כִּי חֵלֶק יִהְיֶה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

ט אַרְי חֵלְקָא דִּי עִמָּה יַעֲקֹב עֲדָב אַחֲסַנְתָּה:

זכות אבי אביו, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים. והוא וּבְנָיו הָיוּ לוֹ לְנַחֲלָה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק.

כ"ט « כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ • לָמָּה כָּל זֹאת? לָפִי שֶׁהִיא חֵלְקוֹ כְּבוֹשׁ בִּינֵיהֶם וְעֵתִיד לְצֵאתָ. וּמִי הוּא חֵלְקוֹ? "עִמּוֹ", וּמִי הוּא "עִמּוֹ"? • יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ • וְהוּא הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲבוֹת, הַמְּשַׁלֵּשׁ בְּשִׁלֵּשׁ זְכוּיֹת:

(י) וּמִצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלֵּל יִשְׁמֹן יִסְבְּכֻנְהוּ •
יְבוֹנְנָהוּ יִצְרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

י ספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית צתונא אתר די לית מנא אשרנון סחור סחור לשכנתה אלפנון פתגמי אורייתא נטרנון כפבת עיניהון:

בַּעֲנָנִים וּסְבָבִים בְּדָגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וּסְבָבִים בְּתַחֲתֵית הָהָר, שֶׁכִּפְּהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיטָה. יְבוֹנְנָהוּ • שָׁם, בְּתוֹרָה וּבִינָה. יִצְרָנְהוּ • מְנַחֵשׁ, שֶׁרָף וְעָקֵרְב וּמִן הַעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים. כְּאִישׁוֹן עֵינָיו • הוּא הַשָּׁחַר שֶׁבַעֲיָן שֶׁהַמְּאוֹר יוֹצֵא הַיָּמִנּוּ. וְאוּנְקָלוֹס תְּרַגֵּם: "יִמְצָאָהוּ", "סְפִיקָהוּ כָּל צְרוּכּוֹ בַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ: (במדבר יא) "וּמִצָּא לָהֶם", (ירושע יז) "לא יִמְצָא לָנוּ הָהָר". יִסְבְּכֻנְהוּ • 'אֲשֶׁרנון סחור סחור לשכנתה', אהל מוֹעֵד בְּאֲמָצֵעַ, וְאַרְבַּעַת דָּגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת.

כ"י « וּמִצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר • אוֹתָם מִצָּא לוֹ נְאֻמִּים "בְּאֶרֶץ מִדְבָּר", שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ וּמְלֻכוֹתוֹ וְעָלוּ, מִה שֶׁלֹּא עָשׂוּ יִשְׁמַעְאֵל וְעָשׂוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לב) "וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מִהַר פְּאָרֹן". וּבְתַהוֹ יִלֵּל יִשְׁמֹן • אֶרֶץ צִיָּה וְשִׁמְמָה, מְקוֹם לִלְתַת תְּנִינִים וּבְנוֹת יַעֲנָה, אֲפֵר שֶׁם נִמְשְׁכוּ אַחַר הַאֲמוּנָה, וְלֹא אָמְרוּ לְמַשָּׁה: 'הֵיאָךְ נֵצַא לְמִדְבָּרוֹת, מְקוֹם צִיָּה וְשִׁמְמוֹן? כְּעַנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה ב) "לִכְתֹּף אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר". יִסְבְּכֻנְהוּ • שֶׁם סְבָבִים וְהַקִּיפִים

(יא) כְּנִשְׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלוֹי יִרְחַף יַפְרֵשׁ •
יִקְחֵהוּ יִשְׂאָהוּ עַל-אֲבָרְתוֹ:

יא כְּנִשְׂרָא דְמַחִישׁ לְקַנְיָה עַל בְּנוֹהֵי מַתְחוּפָּה פְּרִיס גְּדֻפוּהֵי מְקַבְּלֵהוֹן מְנַטְלֵהוֹן עַל תְּקוּפָה אַבְרוּהֵי:

יבא "זו רוח רביעית. יפרש כנפיו יקחהו • כשבא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשׁר, שהיא מגביה לעוף ופוזר עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשׁר, אבל הנשׁר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר: 'מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בכנפי', אף הקדוש-ברוך-הוא: (שמות יט) "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיגוּם (חונים) עַל הַיָּם, הָיוּ זוֹרְקִים בָּהֶם חֲצִים וְאֲבָנֵי בַלִּיסְטְרָאוֹת, מִיָּד: (שמות יד) "וַיִּסַּע מִלֶּאֶף הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֵא בֵּין מַחְגָּה מִצְרַיִם וְגו'".

כ"ג « כְּנִשְׂר יַעִיר קִנּוֹ • נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחֶמְלָה כְּנִשְׂר הַזֶּה רַחֲמָנִי עַל בְּנָיו, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְקִנּוֹ פֶּתָאם, עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטַרֵף עַל בְּנָיו בְּכַנְפָיו בֵּין אֵלָן לְאֵילָן, בֵּין שׂוֹכֵה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעֲרוּוּ בְּנָיו וַיְהִי בְּהֵן כַּח לְקַבְלוֹ. יַעִיר קִנּוֹ • יַעוֹרֵר בְּנָיו. עַל-גּוֹזְלוֹי יִרְחַף • אֵינוֹ מְכַבֵּד עִצְמוֹ עֲלֵיהֶם, אֲלֵא מַחֲפֵף, נוֹגַע וְאֵינוֹ נוֹגַע, אֲפֵר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, (איוב לו) שְׂדֵי לֹא מִצְּאֵנּוּהוּ שְׂגִיא כַח, כְּשֶׁבֵא לִיתֵן תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוֹם אַחַת אֲלֵא מְאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (להלן לב) "ה' מְסִינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מִהַר פְּאָרֹן, וְאֶתָּה מְרַכְּבוֹת קִדְשׁ", (חבקוק א) "אֵלֶּה מִתִּימָן

(יב) יְהוּה בָּרַד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר:

יב יי בלחודוהי עתיד לאשרייתהון בעלמא דהוא עתיד לאתתדתא ולא יתקנם קדמויה פלחן טעון:

יזפרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך לישוב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על "זכר ימות עולם, בינו שנות דר-ודר", בן עשה להם, וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכר.

כ"ד « ה' בָּרַד • ה' – בָּרַד לְכַטַח נִהְגָּם בַּמִּדְבָּר. וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר • לֹא הָיָה כַּח בְּאֶחָד מִכָּל אֱלֹהֵי הַעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים הַהֲרָאוֹת כַּחוֹ וְלִהְלַחֵם עִמָּהֶם. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ עַל הָעֵתִיד, וְכֵן תְּרַגֵּם אוּנְקָלוֹס. וְאֵנִי אוֹמֵר: דְּבָרֵי תוֹכְחָה הֵם לְהַעֲיֵד הַשְּׂמִים וְהָאֶרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד, שֶׁסּוֹפֵן לְכַבֵּד וְלֹא

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייחפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס התשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרכו וישוב אל-יהוה וירחמנו ואל-אלהינו ויש תקוה לאלהינו: ו ישוב אל אלהינו ויש לו תקוה, כי הוא מרבה לסלח. ח כי לא מחשבתי מחשבתיכם, כי הוא מרבה לסלח ולא יסאר אצלי מחשבתי מחשבתיכם, כי חשבתי שאגמל לכם רע אף-על-פי שתשובו אלו, על כן אמר, לא מחשבתי במחשבתיכם, כי במחשבתי להטיב לכם. ולא דרכיכם דרכי, אין דיני דיני כשרונם, אתם מי שמודה בדיו מתחנב, אבל אני "מודה ועוזב רחם" (משלי כח.ג). ט כי גבהו שמים מארץ וגו', כערך גבהות השמים מן הארץ, כן דרכי גבוהים בהבדל רב מדרכיכם. ותדברים הנראים ונראים "דרד", ותדברים הנסתרים ונראים "מחשבות". י כי כאשר ירד הגשם והשילג וגו', כמו הגשם והשילג שיוור מן השמים, לא ישוב אל השמים על ידי השמש עד שבתחלה תגשם מורה את הצפאון של הארץ וגו' וכן אמר-כך ישוב למעלה בהם השמש. והולידה, ותגשם ירם שהארץ תוליד, כלומר להוציא הצמח מהארץ בעמק הארץ. והצמיחה, היא הוצאת הצמחים מעל הארץ. ונתן זרע וגו', הגשם הוא סבה לגדול התבואה בשביל לזרע מתן עוד במקום אחר, ולהיות למאכל למי שצריך לאכל. יא כן יהיה דברי וגו', דבר בהסתייגותי לכם להוציאכם מן הגלות, לא ישוב אלי ריכם, אלא באמת יעשה מה שחפצתי. והצליח אשר שלחתי, כלומר שלא יחבטל קצת ממנו, אלא הכל יעשה כמו שאמרתי. יב כי בשמחה תצאו וגו', והתבטחה היא, כי בשמחה תצאו מתגלות, ובשלוש תובלו לארצכם. ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה, שיתנו לכם פרים וצמחים ודגני וישביהם. ימחאו כף, לעמית התננים, ומחאו פה, כל עצי השדה. והוא ענין מליצה על רבי השמחה, שקל הבריאה השמח עמהם. יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש, במקום עץ הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עץ הברוש שהוא עץ חשוב

הפטרה לתענית ציבור ישעיה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל-יהוה וירחמנו ואל-אלהינו פי-ירבה לסלוח: ח פי לא מחשבתי מחשבתיכם ולא דרכיכם דרכי ולא דרכיכם דרכי ויש תקוה לאלהינו: ט פי גבהו שמים מארץ כן גבהו מדרכיכם ומחשבתי ממחשבתיכם פי דרך כשרונם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי למחול מכל וכל: י פי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים וישמח לא ישוב ריכם פי אם הרה השביע את-הארץ והולידה מוציא הצמח מהארץ בעמק הארץ והצמיחה הצמח מפעל הארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא-ישוב אלי ריכם פי אם-עשה את-אשר חפצתי והצליח אשר חפצתי ותקבלו ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה ימחאו כף: יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש

ימחאו כף: יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש, במקום עץ הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עץ הברוש שהוא עץ חשוב

ימחאו כף: יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש, במקום עץ הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עץ הברוש שהוא עץ חשוב

כלומר, במקום ממשלת הגוים ומשלו ישראל. או בא לומר, שהקשעים שישעשו תשובה והפכו לצדיקים. הסרפד, מין צמח קוצני. והיה לה' לשם, הפלא הזה ויהיה עומד ונמשך ויהיה לה' לשם גבורה. לאות עולם וגו', והיה לאות ולסימן עולם, כי ככה יהיה עד עולם ולא יפרת הדבר הזה. **א) שמרו משפט ועשו צדקה,** שמרו משפט התורה ועשו צדקה זה עם זה. כי קרובה ישועתי לבוא, כי על-ידיה תהיה ישועתי קרובה לבוא. וצדקתי להגלות, וצדקת הבטחתי תגלה לעין כל. **ב) יעשה זאת,** שיעשה את האמור להלן. מחללו, שלא יעשה ביום השבת שום מלאכה. **ג) בן הנכר הגלוי אל ה',** הוא

הם מיני קוצים ועלה הרם והיה דבר הזה ליהוה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות בה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, כפי קרובה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק התשובה מעקבת ביאת המשיה: **ב אשרי אנוש יעשה זאת** את האמור למטה ובן-אדם יחיוק בה שמר שבת מחללו מחללו ושמר ידו מעשות כל-הע: **ג ואל-יאמר בן-הנכר הגלוי אל-יהוה להאמין בו** לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו בעת שקבלו הטובה ולא אקבל עמהם, ואם בן לפה אצדק ואל-יאמר הסרים הן אני עין יבש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי לזכרון ועל מה אשרי דרכי: **ד פריכה** אמר יהוה לסרסים אשר ישמרו את-שבתותי ויבחרו באשר חפצתי ומחזיקים אותם בכריתי בתורתי: **ה ונתתי להם בביתי כהקל ובחומתי כמושב הסנהדרין והתנים** יד מקום מעלה ושבת ושם שזכור לשבת, והוא דבר טוב יותר מזכרון הא מנגנים ומנגנות שם לשבת עד עולם אתן-לו אשר לא יפרת זכרון שמו: **ו ובני הנכר ובני העמים הגלויים על-יהוה אל ה' לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל מי בהם אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתי בתורתי:** **ז כשיבאו להתגורר והביאותים את העושים כל אלה אל-הר קדשי אל בית המקדש ושמחתים אשמחם בבית תפילתי בבית המוכן להתפלל שם לפני עולתיהם ויבחייהם יהיו מקבלים לרצון על-מזבחי פי ביתי בית-תפלה יקרא ותה מוכן לכל-**

יעלה ברזש ותחת הסרפד יעלה הרם ותיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א בה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כפי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה זאת ובן-אדם יחיוק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל-הע: ג ואל-יאמר בן-הנכר הגלוי אל-יהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל-יאמר הסרים הן אני עין יבש: ד פריכה אמר יהוה לסרסים אשר ישמרו את-שבתותי ויבחרו באשר חפצתי ומחזיקים אותם בכריתי בתורתי: ה ונתתי להם בביתי כהקל ובחומתי כמושב הסנהדרין והתנים יד מקום מעלה ושבת ושם שזכור לשבת, והוא דבר טוב יותר מזכרון הא מנגנים ומנגנות שם לשבת עד עולם אתן-לו אשר לא יפרת זכרון שמו: ו ובני הנכר ובני העמים הגלויים על-יהוה לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל-שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתי: ז והביאותים אל-הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עולתיהם ויבחייהם לרצון על-מזבחי פי ביתי בית-תפלה יקרא

לשבת, הוא דבר המובן יותר מזכרון הא מנגנים ומנגנות. שם עולם אתן לו, לכל אחד ואחד מהם אתן שם עולם, כלומר, שער עולם וזכר לשבת. **ו) על ה', כמו אל ה' לשרתו,** כלומר, לעבדו מראש ולעשות כל אשר מן החיוב לעשות. ולאהבה וגו', ועל ידי שיעבדו ה' מאהבה יהיו לו לעבדים העוברים חמור ביום ובלילה ויותר ממה שהחיוב לעשות. כל שומר שבת מחללו, שהוא יסוד גדול במאמת ה', שהוא מודה שה' ברא העולם מאין ואין ואלהו. ומחזיקים בכריתי, אחרים בתורתי אשר ברתו עליה ברית עם ישראל. או פרושו על ברית המילה. **ז) והביאותים אל הר קדשי וגו',** כמו המנגנים אורח בביתו ומקבלו בשמחה, בן אצה לפניהם שיקבלום בשמחה כשיבואו להתגורר. ושמחתים בבית תפילתי, שיהיו שמחים בראותם עצמם בעונה של בית המקדש, שהוא בית התפלה, שנה בשנה עם ישראל בתפלתם ובעולותיהם ויבחייהם. לכל העמים, כמו שאמר שלמה המלך בתפלתו "וגם אל הנכרי" (מלכים א' ח. מו) וכל-שמן

לשבת, הוא דבר המובן יותר מזכרון הא מנגנים ומנגנות. שם עולם אתן לו, לכל אחד ואחד מהם אתן שם עולם, כלומר, שער עולם וזכר לשבת. **ו) על ה', כמו אל ה' לשרתו,** כלומר, לעבדו מראש ולעשות כל אשר מן החיוב לעשות. ולאהבה וגו', ועל ידי שיעבדו ה' מאהבה יהיו לו לעבדים העוברים חמור ביום ובלילה ויותר ממה שהחיוב לעשות. כל שומר שבת מחללו, שהוא יסוד גדול במאמת ה', שהוא מודה שה' ברא העולם מאין ואין ואלהו. ומחזיקים בכריתי, אחרים בתורתי אשר ברתו עליה ברית עם ישראל. או פרושו על ברית המילה. **ז) והביאותים אל הר קדשי וגו',** כמו המנגנים אורח בביתו ומקבלו בשמחה, בן אצה לפניהם שיקבלום בשמחה כשיבואו להתגורר. ושמחתים בבית תפילתי, שיהיו שמחים בראותם עצמם בעונה של בית המקדש, שהוא בית התפלה, שנה בשנה עם ישראל בתפלתם ובעולותיהם ויבחייהם. לכל העמים, כמו שאמר שלמה המלך בתפלתו "וגם אל הנכרי" (מלכים א' ח. מו) וכל-שמן

לשבים לרת ישראל. ח) מקבץ גרתי ישראל, המקבץ את ישראל הנדחים בין הגוים. עוד אקבץ עליו לנקבציו, פשאקבץ גרתי ישראל, אקבץ עוד על נקבציו את כל הגרים.

לְכַל־הָעַמִּים: ה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבֵּץ גְּרָתִי
יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

עטרת מרים
הַעַמִּים: ה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה
מִקְבֵּץ הַמְּקַבֵּץ גְּרָתִי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ גְּרָם עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְחַיֹּת
נִסְפִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

פרוש אחר, לאמר שאקבץ גרתי ישראל, עוד אקבץ עליהם נקבצים אחרים על נקבציו, והם גוג ומגוג שיתקבצו עליהם בתי ישראל, ויפלו שם, ככתוב בנבואת יחזקאל (פרק לז ופרק לו).

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קְנֵאתִי לְצִיּוֹן קְנֵאתָ גְדוּלָּה וְחַמָּה גְדוּלָּה קְנֵאתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָר הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ וְקָנִים וְזַקְנֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְּעֵינַי שְׂאֵרֵית הָעַם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינַי יִפְלֵא נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֲנִנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹוא הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשִׁכְנֵנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֱמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְּׁמַעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּאוּ יוֹם יוֹם בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהִיכָל לְהִבְנֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וְשָׁכַר הַבַּהֲמָה אֵינָנָה וְלִיוֹצֵא וְלִבָּא אִין־שְׁלוֹם מִן־הַצֹּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעָתָה לֹא כְּיָמִים תִּרְאֹשְׁנִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־יִרְעַע הַשְּׁלוֹם תִּגְפֹן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָּהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלְמַם וְהִנְחַלְתִּי אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה:

יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קַלְלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בְּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְע לְכֶם בְּהַקְצִיף אֶבְתִּיכֶם אֲתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְזָמַמְתִּי בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבַרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ אֶת־רַעְתָּ רַעְיוֹ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בַלְבַבְכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקַר אֶל־תַּאֲהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֵם־יְהוָה: יח וְהָיָה דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יְהִי לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיֵּשְׁבוּ עָרִים רַבּוֹת: כא וְהָלְכוּ יֹשְׁבֵי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָה הַלֹּוֹד לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֲלֶיךָ גַּם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵם הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מְכֹל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בַכֶּנֶף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

~ יום שלישי ד' תשרי ~

יג אֲשֶׁר־נָתַן עַל־תְּקִיפֵי אֶרֶץ אֲרָץ וְאוֹכְלֵי־בָזָה
סָנְאִיהוּן וַיִּהְיֶה לְהוֹן בַּזָּה שְׁלִיטֵי קְרוּן וְנִכְסֵי
יִתְבִּי פְרִיזֵי תְקִיפִין :

(יג) וַיִּרְפְּבֵהוּ עַל־בְּמַתִּי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי
וַיִּנְקְהוּ דָבֶשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צֹר :

אמר לו: 'השקע ירך לתוכה ואתה מצלה קציעות
מתוכה' (ספרי). וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צֹר • (מנחות פה) אלו
זיתים של גוש חלב. בְּמַתִּי אֶרֶץ • לשון גבה. שְׂדֵי •
לשון שדה. חֲלָמִישׁ צֹר • תקפו וחקו של סלע.
כְּשֶׁאִינוּ דְבוּק לַתְּבָה שְׁלֹא־תָרִי נְקוּד 'חֲלָמִישׁ',
וכשהוא דבוק נקוד 'חֲלָמִישׁ'.

כש"כ וַיִּרְפְּבֵהוּ עַל־בְּמַתִּי אֶרֶץ • כל המקרא בתרגומו.
וַיִּרְפְּבֵהוּ וְגו' • על שם שְׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מִפְּלֵ
הָאֶרְצוֹת. וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי • אלו פרות ארץ
ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מפל פרות הארצות.
וַיִּנְקְהוּ דָבֶשׁ מִסְּלַע • מעשה באחד שאמר לכנו
בסיכני: 'הבא לי קציעות מן החבית'. הַלֵּךְ וּמִצָּא
הַדְּבֶשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זו שֶׁל דָּבֶשׁ הִיא',

~ נקודות משיחות קודש ~

ובפרט בנוגע ליהודים, ועל-אחת-כמה בנוגע לגוי
קדוש' היושב בארץ הקדש. וביתר שאת על פי תורת
החסידות, אשר תכלית כל עבודת האדם היא הגברת
הצורה על החמר והרוחניות על הגשמיות.

(אגרות קדש כרך כו עמ' קטז)

וַיִּרְפְּבֵהוּ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ (לב, יג) עַל שֵׁם שְׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהַ מִפְּלֵ הָאֶרְצוֹת (רש"י) זֶה־עַתָּה קִבְּלֵתִי יְדִיעָה . .
מִשׁוּבוֹ שֶׁל מֵר לְאֶרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה. וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁבֶא מֵאֶרֶץ
הַרִים וּגְבֻעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, הֲרִי . . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ
מִפְּלֵ הָאֶרְצוֹת, זֹאת אוֹמְרֵת שְׁשׁוּבוֹ . . בְּיַדִּי יֵשׁ בְּנֵה
עֲלֶיךָ בְּכָל הַמּוֹכְנִים, הֵן בְּגֶשֶׁם וְהֵן בְּרוּחַ, שִׁזְזָה בְּנֵה תְלוּי.

יד יִהְיֶה לְהוֹן בַּזָּה מַלְכֵיהוּן וְשְׁלִיטֵיהוּן עִם
עֵמֶר וּבְרִבֵיהוּן וּמְקַפֵּיהוּן עָמָא דְאֶרְצֵיהוּן
וְאֶחְסִנְתֵיהוּן עִם בַּזָּה חֵילֵיהוּן וּמְשַׁרְיֵתֵיהוּן
וְדָם גְּבִירֵיהוּן יִתְשַׁד כְּמֵינָא :

(יד) חֲמָאֵת בְּקָר וְחֲלָב צֹאן עִם־חֲלָב פְּרִים וְאֵילִים
בְּנִי־בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים עִם־חֲלָב פְּלִיּוֹת חֲטָה וְדָם־עֵגֶב
תִּשְׁתֵּה־חֲמֹר :

וכשהוא דבוק, נקוד 'חלב' בחטף פתח, כמו (שמות כג)
"בְּחֲלָב אֹמֶן". פְּרִים • כְּבָשִׂים. וְאֵילִים • כְּמִשְׁמַעוֹ.
בְּנִי־בֶשֶׂן • שְׁמָנִים הִיוּ. פְּלִיּוֹת חֲטָה • חֲטָיִם שְׁמָנִים
פְּחֲלָב פְּלִיּוֹת, וְגִסִּין פְּכוּלִיא. וְדָם־עֵגֶב • הִיָּה שׁוֹתָה
עֵגֶב וְטוֹעֵם יֵין חֲשׁוּב. חֲמֹר • יֵין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי.
חֲמֹר • אֵין זֶה שֵׁם דְּבָר, אֵלָא לְשׁוֹן מִשְׁבַּח בְּטַעַם,
וּוינו"ש בְּלַע"ז (וויניכט). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת
הַלְלוּ אַחַר תְּרַגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: 'אֲשֶׁר־נָתַן עַל תְּקִיפֵי
אֶרֶץ וְגו'".

כש"כ חֲמָאֵת בְּקָר וְחֲלָב צֹאן • זֶה הִיָּה בֵימֵי שְׁלֹמֹה,
שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד) "עֲשֶׂרָה בְּקָר בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בְּקָר
רְעִי וּמֵאָה צֹאן". עִם־חֲלָב פְּרִים • זֶה הִיָּה בֵימֵי
עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים פְּרִים
מִצֹּאן". חֲלָב פְּלִיּוֹת חֲטָה • זֶה הִיָּה בֵימֵי שְׁלֹמֹה,
שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד) "וַיְהִי לָחֵם שְׁלֹמֹה וְגו'". וְדָם־
עֵגֶב תִּשְׁתֵּה־חֲמֹר • בֵּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים (עמוס ו)
"הַשׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יֵין". חֲמָאֵת בְּקָר • הוּא שׁוּמֵן
הַנִּקְלָט מִעַל גְּבִי הַחֲלָב. וְחֲלָב צֹאן • חֲלָב שֶׁל צֹאן,

טו וְעֵמֶר יִשְׂרָאֵל וּבַעַט אֲצִלַּח תְּקוּף קָנָא
נְכִסִּין וּשְׁבַק פְּלַחַן אֱלֵהָא דְעֶבְדָּהּ וְאַרְגוּ
קָדָם תְּקִיפָא דְפְרָקָה :

(טו) וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמָנָתָ עֲבִיתָ בְּשִׂיתָ וַיִּמְשַׁח
אֱלֹהֵי עֲשֶׂהוּ וַיִּנְבֵּל צֹר יִשְׁעָתוּ :

וכסליו נכפלים מבחוי, וכן הוא אומר: (שם) "וַיַּעַשׂ
פִימָה עֲלֵי כֶסֶל". בְּשִׂיתָ • יֵשׁ לְשׁוֹן קַל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי',

כש"כ עֲבִיתָ • לְשׁוֹן עֲבִי. בְּשִׂיתָ • כְּמוֹ "כְּפִיתָ", לְשׁוֹן:
"כִּי כֶסֶה פָּנָיו בְּחֲלָבוֹ", כְּאָדָם שֶׁשְׁמֵן מִבְּפָנָים

שיעור יומי ליום רביעי ה' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו פו
 כְּמוֹ: (משלי יב) "וְכִסֶּה קִלְוֹן עֵרוֹם". וְאִם כָּתַב בְּשֵׁית' דְּגוֹשׁ, הִיָּה נִשְׁמַע כְּסִית אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי כִסֶּה פָּנָיו". וַיִּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוֹ. גָּנְהוּ וּבִזְהוּ, כְּמוֹ

טו אֶקְנִיאוּ קְדְמוּהֵי בְּפִלְחֹן טַעֲוֹן בְּתוֹעֲבֹתָא אַרְגִּיזוּ קְדְמוּהֵי: (מז) יִקְנֵאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֲבַת יַכְעִיסָהוּ:

כז"י ◀ יִקְנֵאוּהוּ • הַבְּעִירוּ חֲמַתוֹ וְקִנְאָתוֹ. בְּתוֹעֲבַת • בְּמַעֲשֵׂים תְּעוּבִים כְּגוֹן מִשְׁכַּב זָכוֹר וּכְשָׁפִים, שְׁנֵאֲמַר בְּהֵם "תוֹעֲבָה".

יז דְּבַחוּ לְשִׁדִּים לֹא אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם: יז דְּבַחוּ לְשִׁדִּין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחִלּוּ דְלֹא יִדְעוּןן חֲדָתָא דִּי מִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא לֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבֹתְכוֹן:

כז"י ◀ לֹא אֱלֹהִים • כְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף', אִלּוּ הִיָּה בְּהֵם צְרוּף לֹא הִיָּתָה קִנְאָה כְּפִילָה כְּמוֹ עֲכָשׁוּ. חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ • (ספרי) אֶפְלוּ הָאוֹמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בְּהֵם, נִכְרִי שֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם, הִיָּה אוֹמֵר: 'זֶה צֵלֶם יְהוּדִי'. לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם • לֹא יָרְאוּ

יח דְּחִלָּא תְּקִיפָא דְּכִרְאָף אֲתַנְשְׂתָא שְׁבַקְתָּא פִּלְחֹן אֱלֹהֵי דְּעִבְדָּךְ: יח צוֹר יִלְדָּךְ תִּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלְךָ:

כז"י ◀ תִּשִׁי • תִּשְׁכַּח. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ: כְּשָׁבָא לְהַטִּיב לָכֶם, אֲתֵם מְכַעֲסִין לְפָנָיו וּמְתִישִׁים כַּחוּ מִלְּהַטִּיב לָכֶם. אֵל מַחֲלָלְךָ • מוֹצִיאָךְ מִרְחֹם, לְשׁוֹן (תהלים כט) "יַחֲלַל אֵילֹת", (שם מח) "חִיל כִּי־לָדָה".

~ יום רביעי ה' תשרי ~

יט וַיִּירָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ מִכַּעַם בָּנָיו וּבְנֹתָיו: יט וַיִּירָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ מִכַּעַם בָּנָיו וּבְנֹתָיו:

כ וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָּנָי מֵהֶם אֲרֹאֶה מָה אַחֲרֵיהֶם כִּי רוּר תִּהְיֶהכֶת הַמָּה בָּנִים לֹא־אֲמֵן בָּם: כ וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָּנָי מֵהֶם אֲרֹאֶה מָה אַחֲרֵיהֶם כִּי רוּר תִּהְיֶהכֶת הַמָּה בָּנִים לֹא־אֲמֵן בָּם:

כז"י ◀ מָה אַחֲרֵיהֶם • מָה תַּעֲלֶה בְּהֵם בְּסוּפָם. כִּי רוּר תִּהְיֶהכֶת הַמָּה • מִהֶפְכִּין רְצוֹנוֹ לְכַעַס. לֹא־אֲמֵן בָּם • אֵין גְּדוּלֵי נִכְרִים בְּהֵם, כִּי הוֹרִיתִים דְּרָף טוֹבָה וְסָרוּ מִמֶּנָּה. אֲמֵן • לְשׁוֹן (אסתר ב) "וַיְהִי אוֹמֵן", נוֹדְרֵיטוֹר"ה

כא הֵם קִנְאוּנֵי בְּלֹא־אֵל כְּעֵסוֹנֵי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֵי אֶקְנִיאוּם בְּלֹא־עֵם בָּנוּי נָבֵל אַכְעִיסֵם: כא הֵם קִנְאוּנֵי בְּלֹא־אֵל כְּעֵסוֹנֵי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֵי אֶקְנִיאוּם בְּלֹא־עֵם בָּנוּי נָבֵל אַכְעִיסֵם:

כז"י ◀ קִנְאוּנֵי • הַבְּעִירוּ חֲמַתִּי. בְּלֹא־אֵל • בְּדָבָר שְׂאִינוּ אֱלֹהִים. בְּלֹא־עֵם • בְּעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים שְׂאִין לָהֶם שֵׁם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: (ישעיה כג) "הֵן אֶרֶץ כְּשָׂדִים זֶה הָעָם

(כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָהּ בְּאֵפִי וַתִּיקַד עַד־שְׂאוֹל תַּחֲתֵית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וּבִלְהָ וַתִּלְהַט מוֹסְרֵי הָרִים:
 כב אַרְי קְדוּם תְּקִיף בְּאֵשׁא נִפְק מִקְדָּמֵי בְּרִגְזוֹ וְשִׁצִי עַד שְׂאוֹל עֲרִאִית וְאָסַף אֶרְעָא וְעַלְלָתָהּ וְשִׁצִית עַד סִנְפֵי טוּרֵיָא:

כ"ב ◀ קָדְחָהּ • בְּעֵרָה. וַתִּיקַד • בְּכֶם עַד הַיְסוּד. וַתֹּאכַל אֶרֶץ וּבִלְהָ • אֶרְצְכֶם וּבִילוּהָ. וַתִּלְהַט • ירושלים המְיֻסְדֶת עַל הַהָרִים, שְׁנֹאֲמַר: (שם קכה) "ירושלים הָרִים סְבִיב לָהּ".

~ נקודות משיחות קודש ~

הבעל-שם טוב, שָׁזָה חֶסֶד מֵה' שְׂאָדָם נִשְׂאָר חֵי אַחַר הַתְּפִלָּה. אָמְנָם, הַעֲדָר 'כָּלֹת הַנֶּפֶשׁ' הוּא לטוֹבָה, שְׁהָרֵי תְּכִלִית הַכּוֹנֵה הֵיא נִשְׁמָה בְּגוּף דּוֹקָא. וְאֶדְרָבָה, אֶהֱבַת ה' וְיִרְאֵת ה' מוֹסִיפּוֹת חַיּוֹת בְּנִשְׁמָה בְּגוּף.

(שיחת ערב ראש השנה תשמ"ו - התווידויות תשמ"ו ד עמ' 430)

חֲצִי אֲכָלָה בָּם (לב, כג) חֲצִי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים (רש"י) חֲצִי (לְמוֹטָב) - הִנְנוּ אֶהֱבָה וְיִרְאָה. וְהֵם אֵינָם כָּלִים - ב'כָּלֹת הַנֶּפֶשׁ' (בְּתִמְיָהָ) ? וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדוֹת עַל הַפְּסוּק "אֲנִי הֲנִי" לֹא שְׁנִיתִי וְאֵתָם בְּנִי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתָם", שִׁישׁ לְהַתְּפִלָּא: אֵיךְ מִתְּבוּנָן יְהוּדֵי ב'אֲנִי הֲנִי' לֹא שְׁנִיתִי" בַּעַת הַתְּפִלָּה וְלֹא מְגִיעַ ל'כָּלֹת הַנֶּפֶשׁ'? וְעַל־דִּרְךָ תוֹרַת

(כג) אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת חֲצִי אֲכָלָה־בָּם:
 כג אָסַף עֲלִיהוֹן בִּישִׁין מִכְתְּשֵי אֲשִׁצִי בְּהוֹן:

"אִסְפָּה", אֲכָלָה, כְּמוֹ (בראשית יט) "פֶּן תִּסְפָּה". חֲצִי אֲכָלָה־בָּם • כָּל חֲצִי אֲשִׁלִים בָּהֶם. וּקְלָלָה זו, לְפִי הַפְּרָעוֹת, לְבָרְכָה הֵיא: חֲצִי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים.

כ"ג ◀ אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת • אַחֲבָר רַעָה עַל רַעָה, לְשׁוֹן (ישעיה כט) "סִפּוֹ שָׁנָה עַל שָׁנָה", (לעיל כט) "סִפּוֹת הָרְוָה", (ירמיה ז) "עוֹלוֹתֵיכֶם סִפּוֹ עַל זְבָחֵיכֶם". דְּבָר אַחַר

(כד) מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף וּקְטַב מְרִירֵי וְשֵׁן־בְּהֵמַת אֲשִׁלַּח־בָּם עַם־חַמַּת זַחְלֵי עֶפְרָי:
 כד נִפְיַחֵי כְּפֶן וְאֲכֹלֵי עוּף וּכְתִישֵי רוּחִין בִּישִׁין וְשֵׁן חַיּוֹת בְּרֹא אֲגָרֵי בְּהוֹן עִם חַמַּת תְּנִינֵיא דְזַחְלִין בְּעֶפְרָא:

שְׁשֵׁמוֹ מְרִירֵי. קְטַב - בְּרִיתָהּ, כְּמוֹ (הושע יג) "אָהֵי קְטַבְךָ שְׂאוֹל". וְשֵׁן־בְּהֵמַת • (ספרי) מַעֲשֵׂה הִזְיָה וְהֵיזֵי הַחֲלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. חַמַּת זַחְלֵי עֶפְרָי • אָרְס נְחָשִׁים הַמַּתְהַלְכִים עַל גְּחוֹנָם עַל הַעֶפְרָי, כְּמִים הַזּוֹחְלִים עַל הָאֶרֶץ. 'זַחְלָה', לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמִּים עַל הַעֶפְרָי, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דְּבָר הַמְּשַׁפֵּשֵׁף עַל הַעֶפְרָי וְהוֹלֵךְ.

כ"ד ◀ מִזֵּי רָעַב • אוּנְקָלוֹס תְּרַגֵּם: 'נִפְיַחֵי כְּפֶן', וְאֵין לִי עַד מוֹכִיחַ עֲלָיו. וּמִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֵּׁה הַדְּרָשׁוֹן מִטוּלוֹשׁ"א שְׁמַעְתִּי: שְׁעִירֵי רָעַב, אָדָם כְּחוֹשׁ מְגַדֵּל שְׁעַר עַל בְּשָׂרוֹ. מִזֵּי • לְשׁוֹן אֲרָמִי: שְׁעַר, מִזְיָא, דִּתְנָה מִהַפֶּף בְּמִזְיָא. וּלְחָמִי רִשָּׁף • הַשְּׂדִים נִלְחַמוּ בָהֶם, שְׁנֹאֲמַר: (איוב ה) "וּבְגִי רִשָּׁף יִגְבִּיהוּ עוּף", וְהֵם שְׂדִים. וּקְטַב מְרִירֵי • וּכְרִיתוֹת שֵׁד

(כה) מַחוּץ תִּשְׁפַל־חֶרֶב וּמַחֲדָרִים אֵימָה גַם־בְּחוּר גַּם־בְּתוֹלָה יוֹגֵק עַם־אִישׁ שׂוֹבָה:
 כה מִבְּרֹא תִּתְּפַל חֶרֶבָא וּמִתְּנִינֵיא חֲרַגַת מוֹתָא אַף עוֹלָמִיהוֹן אַף עוֹלָמִתְהוֹן יִנְקִיְהוֹן עִם אֲנַשׁ סְבִיְהוֹן:

אֲחַר: "מַחוּץ תִּשְׁפַל־חֶרֶב", עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּחוּצוֹת, שְׁנֹאֲמַר: (ירמיה יא) "וּמִסְפָּר חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׁמַתָּם מִזְּבָחוֹת לְבַשֶּׁת". וּמַחֲדָרִים אֵימָה • עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שְׁנֹאֲמַר: (יחזקאל ח) "אֲשֶׁר זָקַנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בַּחֲשָׁף, אִישׁ בְּחֲדָרֵי מִשְׁכִּיתוֹ".

כ"ה ◀ מַחוּץ תִּשְׁפַל־חֶרֶב • מַחוּץ לְעִיר תִּשְׁפַּלֵם חֶרֶב גִּיטוֹת. וּמַחֲדָרִים אֵימָה • כְּשִׁבּוּרַח וּנְמַלֵּט מִן הַחֶרֶב, חֲדָרֵי לְבוֹ נוֹקְפִים עֲלָיו מַחַמַּת אֵימָה, וְהוּא מַת וְהוֹלֵךְ בָּהּ. דְּבָר אַחַר: "וּמַחֲדָרִים אֵימָה", שְׁבִיבִית תִּהְיֶה אֵימַת דְּבָר, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר: (ירמיה ט) "כִּי עָלָה מוֹת בְּחִלּוֹנֵינוּ", וְכֵן תְּרַגֵּם אוּנְקָלוֹס. (ספרי) דְּבָר

(כו) אָמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשִׁפִּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 כו אָמַרְתִּי אַחוּל רְגִזֵי עֲלִיהוֹן וְאֲשִׁעֲנוּן אֲבַטַל מִבְּגֵי אֲנַשָׁא דּוֹכְרֵיהוֹן:

ישעיהו (מה) "אֲאֹרְךָ", (איוב טו) "אֲאֲמַצְכֶם בְּמוֹ פִי", וְהָא' התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא השנויה ב'ספרי', החולקת תבה זו לשלש תבות: אֲמַרְתִּי אָף אִי הֵם, אֲמַרְתִּי בְּאִפִּי: 'אֲתָנֶם כְּאֵלוֹ אֵינֶם, שְׂיֹאמְרוּ רוֹאֵיהֶם עֲלֵיהֶם: אֵיִהֶם'?

כ"י אֲמַרְתִּי אֲפֹאֲיָהֶם • אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי אֲפֹאֲה אֹתָם. וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ "אֲפֹאֲיָהֶם", אֲשִׁיתֶם פֹּאֵה, לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַל הַפֶּקֶר, וְדַגְמַתּוֹ מְצִינּוֹ בְּעִזָּרָא: (נחמיה ט) "וַתִּתֵּן לָהֶם מַמְלָכוֹת וְעַמִּים וַתְּחַלֶּקֶם לְפֹאֵה", לְהַפְקֵר, וְכֵן חִבְרוּ מְנַחֵם. וַיֵּשׁ פּוֹתְרִים אוֹתוֹ כְּתַרְגוּמוֹ: "יַחֲוֹל רְגָזִי עֲלֵיהוֹן, וְלֹא יִתְכֵן, שְׂאֵם־כֵּן הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: 'אֲאֲפֹאֲיָהֶם, א' אַחַת לְשִׁמוּשׁ, וְאַחַת לְיִסוּד, כְּמוֹ:

כז אלוֹלֶפֶן רְגָזָא דְסִנְאָה כְּנִישׁ דִּילְמָא יִתְרַבֵּב בְּעַל דְּבָא דִּילְמָא יִמְרוּן דְּנָא תְּקִיפַת לְנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הֵת כַּל דָּא:

(כז) לֹאִי כְּעֵם אוֹיֵב אֲגוּר פֶּן־יִנְפְרוּ צְרִימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יִדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כְּלִזְאוֹת:

כח אַרְי עֵם מְאֲבְדִי עֲצָה אֲנוּן וְלִית בְּהוּן סוּכְלָתְנוּ:

(כח) כִּי־גִי אֲבַד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בְּהֵם תְּבוּנָה:

הַדְּבָר לְתֵלוֹת גְּבוּרָתָם בְּעִבּוּד־תְּכֻכִּים, שְׂאִין הַגְּדֵלָה שְׁלוֹ. פֶּן־יֹאמְרוּ יִדְנוּ רָמָה וְגו', כִּי • אוֹתוֹ גוֹי. אֲבַד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בְּהֵם תְּבוּנָה • שְׂאֵלוֹ הִיוּ חֲכָמִים, יִשְׁכִּילוּ זֹאת: "אֵיכָה יִרְדֶּף וְגו'".

פירש"י וכדכחו! לֹאִי כְּעֵם אוֹיֵב אֲגוּר • אִם לֹא שְׂכַעֵס הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יוּכַל לָהֶם וַיִּשְׁחִיתָם, יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ וּבִאֲלֵהוּ, וְלֹא יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֵהוּ שְׂנֵאָמַר: "פֶּן יִנְפְרוּ צְרִימוֹ", יִנְפְרוּ

~ יום חמישי ו' תשרי ~

כט אלו חֲכִימוֹ אֶסְתַּפְּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא יְהִי כְּסוּפִיהוּן:

(כט) לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יְבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם:

כ"א יְבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם • יִתְנוּ לֵב לְהַתְּבוּנָן לְסוּף פְּרַעְנוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ל אֲכַדְיִן יִרְדֹּף חַד אֲלָפָא וַתְּרִין יַעֲרָקוּן לְרִבּוּתָא אֲלֵהֵן אַרְי תְּקִיפְהוּן מְסַרְנוּן וַיִּי אֲשַׁלְמְנוּן:

(ל) אֵיכָה יִרְדֶּף אַחַד אֲלֶף וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רִבְבָה אִם־לֹא כִי־צוּרִים מְכָרִים וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:

כ"ב אֵיכָה יִרְדֶּף אֶחָד • מִמְּנוּ אֲלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. אִם־לֹא כִי־צוּרִים מְכָרִים וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם • מְכָרִים וּמְסָרִים בְּיַדְנוּ, דִּילְבַר־ר בְּלַע"ז (איבערנעבען).

~ נקודות משיחות קודש ~

הַסְּגִירָם – מִטַּעַם הַיְדוּעַ לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. וְהִנֵּה כְבוֹד־קִדְשַׁת מוֹרֵי־חֲמִי אֲדַמּוּ־ר אֲמַר פֵּעַם, שְׂאִין לְהַצְדִּיק אֶת ה' יוֹתֵר מִדְּאִי . . . אָבַל כְּתִיב "אוֹדֶךָ ה' כִּי אֲנַפְתָּ בִּי", הִינּוּ שְׁלֻעָתֵי־ד יוֹדוּ לָהּ: עַל ה' אֲנַפְתָּ".

כִּי צוּרִים מְכָרִים וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם (ל. ל) הַשְּׂמֵדוֹת ל"ע שֶׁהִיוּ בְּדוּרְנוּ – לֹא הָיוּ מִצַּד כְּחֵם שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָיוּ אִין לְגוֹי שְׁלִיטָה עַל יְהוּדִי, שְׂנֵאָמַתּוֹ הִיא "חֲלֹק אֲלֵקָה מִמַּעַל מִמֶּשׁ". וְהִנֵּה בְּעֲצָמָךְ: אִם בְּעֲצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגִּשְׁמִי וְאֲבָנָיו לֹא שֶׁלֵּט הָאוֹיֵב, כְּפָתוּב "טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׂעָרִיָּה" – כְּל־שֶׁכֵּן וְקַל־וַחֲמֵר שְׂאִין לוֹ שְׁלִיטָה בְּמִקְדָּשׁ רִוְחָנִי (וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד). אֲלֹא צוּרִים מְכָרִים וַיִּהְיֶה

(שיחת אחרון של פסח תשי"ז)
תורת מנחם התוועדות כרך יט עמ' 323

לא אַרְי לֹא כְּתַקְפָּנָא תְּקַפְּהוּן וּבְעַלִּי דְּכַבָּנָא הוּוּ דִּינָנָא:

(לא) כִּי לֹא כְּצוּרְנוּ צוּרִים וְאִי־בִינוּ פְּלִילִים:

סלע. ואויבינו פלילים. ועכשו אויבינו שופטים
אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם (ספרים אחרים: הרי שצורנו
מכרנו להם).

כ"ט «כי לא כצורנו צורם. כל זה הנה להם לאויבים
להבין שהשם הסגור, ולא להם ולא להיהם הנצחון,
שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו,
כי לא כסלענו סלעם. כל "צור" שבמקרא, לשון

לב ארי כפרענות עמא דסדום פרענותהון
ולקותהון כעם עמרה מתהון בישין פרשי
הון ותשלמת עובדיהון כמררותהון:

(לב) פִּי־מִגְפָן סֹדֶם גִּפְנִים וּמִשְׁדָּמוֹת עֵמְרָה
עֲנִבֵי־רוֹשׁ אֲשַׁפְּלֵת מְרֹרֶת לְמוֹ:

"בשדמות קדרון". ענבי־רוש • עשב מר.
אשפלת מררת למו • משקה מר ראוי להם, לפי
מעשיהם פרענותם, וכן תרגם אינוקלוס: 'ותשלמת
עובדיהון כמררותהון'.

כ"ט «פִּי־מִגְפָן סֹדֶם גִּפְנִים • מוסב למעלה: אמרתי
בלבי אפאיהם ואשבית זכרם – לפי שמעשיהם
מעשה סדם ועמרה. שדמות • שדה תבואה, כמו:
(חבוקק א) "ושדמות לא עשה אכל", (מלכים ב כג)

לג הא כמרת תנינא פס פרענותהון וכריש
פתגי הון אכזראי:

(לג) חֲמַת תְּנִינִים יִינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹר:

משתה פרענותם. וראש פתנים • כוסם, שהוא
אכזר לנשוף. אויב אכזרי יבא ויפרע מהם.

כ"ט «חֲמַת תְּנִינִים יִינָם • כתרגומו: 'הא כמרת
תנינא פס פרענותהון', הנה כמרירות נחשים, כוס

לד הלא כל עובדיהון גלן קדמי גניזין ליום
דינא באוצרי:

(לד) הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתָי:

לפני. הלא־הוא • פרי גפנם ותבואת שדמותם,
כמוס עמדי.

כ"ט «הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עֲמָדֵי • כתרגומו, כסבורים
הם ששכחתי מעשיהם? כלם גנוזים ושמורים

לה קדמי פרענותא ואנא אשלם לעדן
דיגלון מארעהון ארי קריב יום תכרהון
ומבע דעתיד להון:

(לה) לִי נָקֵם וְשִׁלְמִים לַעֲת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם
אִידֶם וְחַשׁ עֲתֵדֶת לְמוֹ:

להם. וחש • כמו (ישעיה ח) "ימהר יחישו". עד כאן
העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה
הזאת לעד, כשתבא עליהם הפרענות ידעו שאני
הודעתים מראש, מכאן ואילף העיד עליהם דברי
תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפרענות, ככל אשר
אמר למעלה: (לעיל ז) "והיה כי יבאו עליך כל
הדברים האלה הפרכה והקללה וגו' ושב ה' אלהיך
את שבותך וגו'".

כ"ט «לִי נָקֵם וְשִׁלְמִים • עמי נכון ומזמן פרענות
"נקם ושלם" להם כמעשיהם. הנקם ושלם להם
גמולם. ויש מפרשים "ושלם", שם דבר כמו
'ושלום', והוא מגזרת (ירמיה ח) "והדבר אין בהם",
כמו והדבור. ואימתי אשלם להם? – לעת תמוט
רגלם • כשתתום זכות אבותם, שהן סמוכים עליו.
פי קרוב יום אידם • כשארצה להביא עליהם יום
אידם, קרוב ומזמן לפני להביא על־ידי שלוחים
הרבה. וחש עתדת למו • ומהר יבאו העתידות

לו ארי ידיו ?? דינא דעמה ופרענות עבדוהי
צדיקא יתפרע ארי גלי קדמוהי דבעדן
דתתקף עליהון ממת סנאה יהון משלטין
וישביקין:

(לו) פִּי־יָדִין יְהוָה עִמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה
כִּי־אֲזַלֵּת יָד וְאֶפֶס עֲצוֹר וְעֹזוֹב:

ברוך־הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם.
יתנחם • לשון הפך מחשבה, להטיב או להרע. פי
יראה כִּי־אֲזַלֵּת יָד • כשיראה פי יד האויב הולכת
וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור ועזוב.
עצור • נושע על־ידי עצור ומושל שיעצר בהם.
עזוב • על־ידי עזוב. ועוצר הוא המושל העוצר

כ"ט «פִּי־יָדִין ה' עִמּוֹ • כשישפט אותם ב'סורין
הללו האמורים עליהם, כמו (איוב לו) "פי כם ידיו
עמים", ייסר עמים. 'פי' זה אינו משמש בלשון
'דהא' לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון
תחלת דבור, כמו (ויקרא כה) "כי תבאו אל הארץ",
כשיבאו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש־

שיעור יומי ליום שישי ז' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו צא

בָּעַם שְׁלֹא יִלְכוּ מִפְּזָרִים בְּצִאתְכֶם לְצִבְאָה עַל הָאוֹיֵב, בְּלִשׁוֹן לַע"ז מִיִּנְטִינְדוֹר. עֶצוּר • הוּא הַנוֹשֵׁעַ בְּמַעְצוֹר הַמוֹשֵׁל. עֶזוּב • מִחֶזֶק, כְּמוֹ (נחמיה ג) "וַיַּעֲזֹבוּ

אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמָה", (ירמיה מט) "אִיךָ לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהַלֵּה".

(ז) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ:

לו וַיִּימַר אֵן דְּחִלְתְּהוֹן תְּקִיפָא דְהוּוּ רְחִיצִין בָּהּ:

כט"ו ◀ וְאָמַר • הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עָלֶיְכֶם. אֵי אֱלֹהֵימוֹ • עֲבוּדַת-כּוֹכָבִים שֶׁעָבְדוּ. צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ •

לח אֲשֶׁר חֲלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ וַיֵּן נְסִיכֶם יְקוּמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

לח די תרב נכסתהון הוּו אכלין שתן חמר נספיהון יקומון פען ויסעדונכון יהון עליכון מגן:

כט"ו ◀ אֲשֶׁר חֲלַב זִבְחֵימוֹ • הֵיוּ אוֹתָן אֱלֹהוֹת אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים לַפְּנֵיהֶם וְשׁוֹתִים וַיֵּן

נְסִיכֶם. יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה • אוֹתוֹ הַצּוֹר יְהִיָּה לְכֶם מִחֶסֶה וּמִסִּתּוֹר.

(לט) רְאוּ! עֲתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אָנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מְחַצְתִּי וְאָנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:

לט חזו פען ארי אנא אנא הוא ולית אלה בר מני אנא ממיית ומחה מחינא ואף מסינא ולית מן ידי משוב:

כט"ו ◀ רְאוּ עֲתָה • הִבִּינוּ מִן הַפְּרָעוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לְכֶם מוֹשֵׁעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שְׁאוּשִׁיעֶכֶם וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדִי. אָנִי אָנִי הוּא • אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאָנִי לְהַרְיֵם.

לְהַרְיֵם. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי • עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לְמַחֹת. עִמָּדִי • דְּגַמְתִּי וְכְמוֹנִי. וְאֵין מְיָדִי מִצִּיל • הַפּוֹשְׁעִים בִּי.

~ יום שישי ז' תשרי ~

(מ) כִּי-אֲשָׂא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֵלָם:

מ ארי אתקנית בשמיא בית שכתתי ואמרתי קנים אנא לעלמין:

כט"ו ◀ כִּי אֲשָׂא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי • כִּי בְּחֵרוֹן אֶפִּי, אֲשָׂא יָדִי אֶל עַצְמִי בְּשִׁבוּעָה. וְאָמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא, [כְּמוֹ חֵי אָנִי נָאִם ה' אִם לֹא כִּפְאֲשֶׁר

דברתם באנני (במדבר יד כח). אף פאן] אָנִי נִשְׁבַּע "חֵי אֲנֹכִי".

(מא) אִם-שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אָשִׁיב נַקָּם לְצָרֵי וְלִמְשֹׁנָי אֲשֵׁלֵם:

מא אם על חד תרין כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדניא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי דכבי אשלם:

כט"ו ◀ אִם-שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי • אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לִהַב חֲרָבִי, כְּמוֹ (יחזקאל כא) "לְמַעַן הִיֹּת לָהּ בְּרַק", פִּלְגַנְדוֹר" (גלאבן). וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי • לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי שֶׁהֲרַעוּ לְכֶם, אֲשֶׁר אָנִי קֹצֵפְתִי מֵעַט וְהִמָּה עָזְרוּ לְרַעָה. דְּבַר אַחֵר: "וְתֹאחֲזוּ יָדִי", אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט לְהַחְזִיק בָּהּ וּלְנַקֵּם נַקָּם. אָשִׁיב נַקָּם וְגו' • לְמַדּוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּאַגְדָּה, מִתּוֹךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שֶׁאָמַר

"וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי", לֹא כְּמִדַּת בְּשׁוּר-וְדָם מִדַּת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִדַּת בְּשׁוּר-וְדָם זֹרֵק חַץ וְאֵינוֹ יָכֹל לְהַשִּׁיבוֹ, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא זֹרֵק חֲצָיו וַיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהַשִּׁיבֵן כְּאֵלוֹ אוֹחֲזֵן בְּיָדוֹ, שֶׁהָרִי בְּרַק הוּא חֲצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן "בְּרַק חֲרָבִי, וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי", וְהַ"מִּשְׁפָּט" הַזֶּה לְשׁוֹן פְּרָעוֹת הוּא, בְּלַע"ז יוֹשׁוּטִיצָא"ה.

מב) אֲשֶׁפִיר חֲצִי מַדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשַׂר מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב:

מב אַרְוֵי גִרֵי מִדְּמָא וְחֲרָבִי תִקְטֹל בְּעַמְמַיָּא מַדָּם קְטִילִן וְשִׁבְנִין לְאַעֲדָאָה כְּתַרְוִין מְרִישׁ סְנָאָה וְכַעַל דְּכַבָּא :

כ"ט « אֲשֶׁפִיר חֲצִי מַדָּם • הָאוֹיֵב. וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשַׂר • בְּשָׂרָם. מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה • זֹאת תִּהְיֶה לָּהֶם מַעֲוֹן דִּם חָלָלִי (ספריים אחרים: חללי דם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שִׁשְׁבוּ מֵהֶם. מֵרֹאשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב • מִפְּשַׁע תַּחֲלַת

מג) הֲרִנִּינוּ גֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עַבְדֵּי יָקוּם וְנָקָם יָשִׁיב לְצַרֵּיו וְכַפֵּר אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ: פ

מג שִׁבְחוּ עַמְמַיָּא עִמָּה אַרְוֵי פְּרַעֲנוֹת עַבְדוּהִי צְדִיקַיָּא יִתְפַּרַע וּפְרַעֲנוֹת יְתִיב לְסַנְאוּהִי וַיִּכְפַּר עַל אֲרַעָה וְעַל עַמָּה:

להלעיט אותם על מה שפעשו לבני: חמת תנינים יינם • מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמס עמדי • אותו הכוס, שנאמר: (תהלים עה) "כי כוס ביד ה' וגו'": לעת תמוט רגלם • כענין שנאמר: (ישעיה כח) "תרמסנה רגל": כי ידין ה' עמו • בלשון זה משמש "כי ידין", בלשון דהא, ואין "ידין" לשון יסורין, אלא כמו: "כי יריב את ריבם מיד עושקהם, כי יראה כי אזלת יד וגו'": ואמר אי אלהימו • והאויב יאמר: "אי אלהימו", של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר: (מכה ז) "ותרא אויבתי ותכסה בושא, האומרה אלי איו ה' אלהיך": ראו עתה כי אני וגו' • אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו, ויאמר: "ראו עתה כי אני אני הוא", מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה. ואין מידי מציל • מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם: כי אשא אל שמים ידי • כמו "כי נשאתי", תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו. אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל־שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה. ידי • מקום שכינתי, כמו (במדבר ט) "איש על ידו", והיה בידי להפירע מפם, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממהר לפרע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכלת בידי ליפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר ודם שהוא הולך למות, ממהר נקמתו ליפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במוותם: אם שנותי ברוך חרבי • הרבה 'אם' יש שאינם תלויים, כשאשגן ברוך חרבי ותאחז במשפט ידי וכו', כמו שפרשתי למעלה.

כ"ט « הֲרִנִּינוּ גֹיִם עִמּוֹ • לְאוֹתוֹ הַזְּמַן יִשְׁבְּחוּ הָעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים אֶת יִשְׂרָאֵל: יְרָאוּ מֵה שִׁבְחָה שֶׁל אִמָּה זֹאת שְׂדֵבְקוֹ בַּהֲקָדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּכָל הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוֹבוֹ וּבִשְׂבָחוֹ. כִּי דַם־עַבְדֵּי יָקוּם • שְׂפִיכוֹת דַּמְיָהֶם, כְּמִשְׁמַעוֹ. וְנָקָם יָשִׁיב לְצַרֵּיו • עַל הַגָּזֹל וְעַל הַחֲמַס, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (יזאל ט) "מִצָּרִים לִשְׁמָה תִּהְיֶה, וְאָדוּם לְמַדְבָּר שְׂמָמָה תִּהְיֶה מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה", וְאוֹמֵר (עובדיה א) "מִחֲמַס אַחִיד יַעֲקֹב וְגו'". וְכַפֵּר אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ • וַיִּפִּיס אֲדָמְתוֹ וְעִמּוֹ עַל הַצְּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, וְשִׁעֲשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב. וְכַפֵּר • לְשׁוֹן רִצְוֵי וַפִּיּוֹס, כְּמוֹ (בראשית לב) "אֲכַפְּרָה פְּנֵיו", 'אֲנַחְיָנָה לְרַגְזָה'. וְכַפֵּר אֲדָמְתוֹ • וַיְמָה הִיא אֲדָמְתוֹ? עִמּוֹ. כְּשֶׁעִמּוֹ מִתְנַחֲמִים, אֲרַצּוֹ מִתְנַחֲמַת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פה) "רְצִיחַ ה' אֲרַצֵּךְ", בְּמָה רִצִּית אֲרַצֵּךְ? "שִׁבְחַת שָׁבוֹת יַעֲקֹב". בְּפָנִים אַחֲרִים הִיא נִדְרֶשֶׁת ב'סַפְרֵי', וְנִחַלְקוּ בָּה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ פְּלָה פְּלָה כְּנֶגֶד הָעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים. רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ פְּלָה פְּלָה יִשְׂרָאֵל: "אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם", כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי עַד "וְלֹא ה' פִּעַל כָּל זֹאת". "כִּי גוֹי אַבְדַּ עֲצוֹת הַמָּה" – אַבְדוֹ תוֹרַתִּי, שֶׁהִיא לָהֶם עֲצָה נְכוֹנָה. "וְאִין בְּהֶם תְּבוֹנָה" – לְהִתְבּוֹן "אִיכָּה יִרְדַּף אַחַד" מִן הָאֲמוֹת "אֲלָף מֵהֶם, "אִם לֹא כִּי צוֹרֵם מְכָרִם", "כִּי לֹא כְּצוֹרְנוֹ צוֹרֵם", הִכַּל כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי עַד תְּכִלִּיתוֹ. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ פְּלָה פְּלָה הָעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים: "כִּי גוֹי אַבְדַּ עֲצוֹת הַמָּה", כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי תַּחֲלָה, עַד "וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים": כִּי מִגְּפֹן סָדָם גִּפְּנִים • שֶׁל הָעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים. וּמִשְׁדָּמוֹת עֲמוּרָה וְגו' • וְלֹא יִשְׁימוּ לָבָם לְתַלּוֹת הַגְּדֻלָּה בִּי. עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ • הוּא שֶׁאֵמַר: "לוֹלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר", עַל יִשְׂרָאֵל לְהַרְעִילָם וּלְהַמְרִירָם. לְפִיכָּךְ "אֲשַׁפֵּל מִרְדַּת לְמוֹ",

~ שבת קודש ח' תשרי ~

מד וַאֲמַתַּא מִשָּׁה וּמְלִיל יַת כָּל פְּתַגְמֵי
תְּשַׁבְּחַתָּא הָדָא קְדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשַׁע פִּר
נִין:

(מד) וַיְכַא מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת
בְּאֲזִנֵי הָעַם הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נִין:

וְלָמָּה קוֹרְאָהוּ בְּאֵן 'הוֹשַׁע'? לומר שְׁלֹא זָחָה דַּעְתּוֹ
עָלָיו, שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁנַתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצָמוֹ
כְּאֲשֶׁר מִתְחַלְתּוֹ (ספר).

כִּי־ הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נִין • (סוטה יג) שַׁבַּת שָׁל דִּינִיזְגִי
הֵימָּה, נְטֻלָּה רְשׁוֹת מְזָה וְנַתְּנָה לְזָה. הַעֲמִיד לוֹ מִשָּׁה
מִתְרַגְּמֵן לִיהוֹשַׁע, שְׁיָהָא דוֹרַשׁ בְּחַיִּיו, כְּדִי שְׁלֹא
יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיֵּי רַבָּךְ לֹא הֵיָה לָךְ לְהָרִים רֹאשׁ'.

~ נקודות משיחות קודש ~

תְּנוּעָה שֶׁל הִרְקַבַּת הַדַּעַת וְרוֹמְמוֹת. לומדים אָנוּ
מִיהוֹשַׁע, שְׂאֵדְרָבָה: דוֹקָא מִי שׁוֹכָה לְגְדֻלָּה, צָרִיךְ
לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלֹתוֹ. וְזָהוּ גַם הַכְּלִי לְכָךְ
שֶׁהַגְּדֻלָּה תִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ.

הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נִין (לב, מד) וְלָמָּה קוֹרְאָהוּ בְּאֵן הוֹשַׁע .
שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁנַתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר
מִתְחַלְתּוֹ (רש"י) כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי זוֹכָה לְגְדֻלָּה, גְּדֻלוֹת שֶׁל
שָׂרָה אוֹ גְדֻלוֹת בְּעַנְיָן אַחַר, שׁוֹכָה לְכַרְכוֹת נַעֲלוֹת מִן
הַשָּׁמַיִם – הוּא עֲלוֹל לְחֻשְׁב, שְׁמָזָה גּוֹפָא שֶׁהוּא זָכָה
לְכָךְ, סִימָן שֶׁהוּא רֹאוי לְדַבֵּר, וּכְתוּבָאָה מִכָּף תִּתְקַיֵּם אֲצִלוֹ

(לקוטי שיחות כרך כט עמ' 201)

מִה וְשַׁעֲי מִשָּׁה לְמַלְלָא יַת כָּל פְּתַגְמֵי
הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

(מז) וַיְכַא מִשָּׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל:

מִו וַאֲמַר לְהוֹן שׁוּוֹ לְבַכּוֹן לְכָל פְּתַגְמֵי דִי
אָנָּא מְסַהַד בְּכּוֹן יוֹמָא דִּין דִּי תַּפְקִדְנִין יַת
בְּנֵיכּוֹן לְמַטְר לְמַעַבְד יַת כָּל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא
הָדָא:

(מז) וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
אָנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם
לְשִׁמּוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הַבֵּיתָ, שֶׁהוּא גִרְאָה לְעֵינַיִם וְנִמְדָד בְּקִנְיָה, צָרִיךְ אָדָם
שְׁיִהְיוּ עֵינָיו וְאָזְנָיו וְלִבּוֹ מְכוּוְנִים לְהַבִּין – דְּבָרֵי
תּוֹרָה, שֶׁהֵן כְּתָרִין תְּתַלְוִין בְּשַׁעֲרָה, עַל־אַחַת־
כַּמָּה־וְכַמָּה.

כִּי־ שִׁימוּ לְבַבְכֶם • צָרִיךְ אָדָם שְׁיִהְיוּ עֵינָיו
וְאָזְנָיו וְלִבּוֹ מְכוּוְנִים לְדַבְּרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(יחזקאל ט) "בֶּן אָדָם, רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׁים
לְבָבְךָ וּגּוֹ", וְהָרִי דְבָרִים קַל־וְחִמְר, וַיִּמָּה תְּכַנִּית

מִז אַרְי לֹא פְתַגְם רְקָא הוּא מְכוּוֹן אַרְי הוּא
תְּיִכּוֹן וּבְפְתַגְמָא הָדִין תּוֹרְכוֹן יוֹמִין עַל
אַרְעָא דִי אַתּוֹן עֲבָרִין יַת יַרְדְּנָא תַּמָּן
לְמִירְמָה:

(מז) כִּי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִפֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם
הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרַשְׁתָּהּ: פ

פִּילְגֵשׁ וּגּוֹ", לְפִי שְׂאֵמְרָה: 'אֵינִי כְּדָאי לְהִיּוֹת לוֹ
לְאִשָּׁה, הַלּוּאִי וְאֶהְיָה פִּילְגֵשׁוֹ', וְכַל־כֵּן לְמָה?
לְהוֹדִיעַ שְׁבַחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהֵיוּ שְׁלֻטוֹנִים וּמְלָכִים
מִתְאַוִּים לִידְבַק בְּזַרְעוֹ.

כִּי־ כִי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִפֶּם • לֹא לְחַנֵּם אַתֶּם
יְגַעִים בָּהּ, כִּי הִרְבָּה שָׁכַר תְּלוּי בָּהּ, "כִּי הוּא
חַיִּיכֶם". דְּבָר אַחַר: אֵין לָךְ דְּבָר רִיקָן בְּתוֹרָה שְׂאֵם
תִּדְרָשְׁנוּ שְׂאִין בוֹ מִתַּן שָׁכַר, תִּדַּע לָךְ שְׁכָן אָמְרוּ
חַז"ל: (בראשית לו) "וְאַחֲזוֹת לוֹטָן תִּמְנַע, וְתִמְנַע הֵימָּה

מח ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר: **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:**

מניחין אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין ספיות וכלי זין והורגין להם. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות, יבא וימחה'. אף פאן במיתתו של משה, נאמר: "בעצם היום הזה", לפי שהיו ישראל אומרים: 'בכף וכף אם אנו מרגישים בו, אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלום, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו'. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מכניסו בחצי היום וכו'.

כ"ט ◀ וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • בשלשה מקומות נאמר "בעצם היום הזה": נאמר בנח (שם ט) "בעצם היום הזה בא נח וגו'", במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים: 'בכף וכף, אם אנו מרגישים בו, אין אנו מניחין אותו ליפגס בתבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין בשילין וקרדמות ומבקעין את התבה'. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות, יבא וימחה'. במצרים נאמר: (שמות יב) "בעצם היום הזה הוציא ה'", לפי שהיו מצריים אומרים: 'בכף וכף אם אנו מרגישים בהם, אין אנו

~ נקודות משיחות קודש ~

עצם הקיום דבני ישראל - "יום הזה"

פטירת משה נוגע בעצם הקיום של בני ישראל. שכן פמבאר בספרים (מגלה עמוקות ועוד), אלו משה היה מכניס את בני ישראל לארץ ישראל, לא היתה יכולה להיות גלות אחר כך, וממילא הענש לא היה באפן של "שפף הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים" אלא על בני ישראל חס-ושלום, ומשעם זה היה צריך להיות "עלה אל הר העברים".

(על-פי לקוטי-שיחות כרך יט עמוד 343 - מתוך 'לקראת שבת')

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (מח) ויש לבאר, דהטעם שאמרו ישראל אין אנו מניחים אותו, אף שכבר נגזרה הגזרה על פטירת משה, הוא משום שמיתת משה הוא ענן השוף לצבור, ותשובת הצבור יכולה לבטל גזר-דין, אף-על-פי שנתתם (ראש השנה יח, א). והטעם שבני ישראל לא הצליחו באמת לבטל הגזרה, מרמז הפסוק באמרו "בעצם היום הזה", ד"היום הזה"

מט סק לטורא דעבראי הדין טורא דנבו די בארעא דמואב די על אפי ירחו וחוזי ת ארעא דכנען די אנא יחב לבני ישראל לאחסנא:

(מט) עלה אליהר העברים הנה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני ירחו וראה את-ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:

נמות בטורא די את סלק לתמן ואחכנש לעמך קמא דמית אהרן אחוה בהור טורא ואחכניש לעמה:

(י) ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל-עמיד באשר-מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל-עמיו:

למטה! ועלה. 'פשט ידיך! ופשט. 'פשט רגליך! ופשט. 'עצם עיניך! ועצם. 'קמץ פידך! וקמץ, והלך לו. אמר משה: אשרי מי שמת במיתה זו.

כ"ט ◀ באשר-מת אהרן אחיך • באותה מיתה שראית וחדדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר, וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו. אמר לו משה: 'אהרן אחי, עלה

(נא) **עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מְדַבְּרִיצֵן עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשַׁתֶּם אוֹתוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

מִימֵי בְּלֹא הַפָּאָה, הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'וַיִּמָּה הַסֵּלַע הַזֶּה שְׂאִינוֹ לְשָׁכַר וְלֹא לְפָרְעֵנוֹת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מִתֵּן שָׁכָר, וְאִם חָטָא אֵינוֹ לִזְקָה, כִּף מְקַיֵּם מִצְוַת בּוֹרְאוֹ, אָנוּ לֹא כָּל-שָׁכָן'.

כ"ט◀ **עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי • גְרַמְתֶּם לְמַעַל בִּי. עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי • גְרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדַּשׁ, אֲמַרְתִּי לָכֶם: (במדבר כ) "וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע", וְהֵם הַפְּהוּוּ, וְהִצְרַכּוּ לְהַכּוֹתוֹ עִמָּם, וְאֵלוֹ דְּבָרוֹ עִמּוֹ וְנָתַן**

נב **אֲנִי מִקְבֵּל תַּחֲזִי יַת אֲרַעָא וְלִתְמָן לֹא תַעֲוִל לְאַרְעָא דִּי אָנָּא יְהֵב לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל: פ פ**

(נב) **כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַנִּי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

תבוא • **כִּי יִדְעַתִּי כִּי חִבִּיבָה הִיא לְךָ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: 'עֲלֶה וּרְאֵה':**

כ"ט◀ **כִּי מִנְגִיד • מִרְחוֹק. תִּרְאֶה וְגו' • כִּי אִם לֹא תִרְאֶנָּה עַכְשָׁיו, לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיִּיךָ. וְשָׁמָּה לֹא**

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן. חסלת פרשת האזינו

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערב - רעו

המשך ביאור למס' קידושין ליום שישי עמ' א

27 עבירה במקום שמכירים אותו, כיון שילמדו ממעשיו הרעים, ויתבזה כבוד המקום.
28 מקשה הגמרא, איני - אין הדבר כן, והתניא, כל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו יותר שלא היה כא לעולם. מפרשת הגמרא, מה היא - איזה דבר נקרא שאינו חס על כבוד קונו, רבה אומר, זה המסתכל בקשת. ורב יוסף אומר, זה העוזב עבירה בפתר, שחושש שיראהו בני אדם ויאינו חושש שהקב"ה יראהו, הרי שחמור העובר עבירה בסתר יותר מהעובר בגלוי. מתרצת הגמרא, לא קשיא, הא - הברייתא שאמרה שהעובר עבירה בסתר אינו חס על כבוד קונו, מדובר באופן דמצי בייף ליצריה - שיכול לכוף את יצרו ולא לעבור עבירה, ובכל זאת עובר בסתר, משום שמשים עין של מעלה שכביכול אינה רואה. והא - מה שאמר רבי אילעאי הזקן, שילך למקום שאין מכירים אותו ויעשה מה שלבו חפץ, מדובר באופן דלא מצי בייף ליצריה - שאינו יכול לכוף את יצרו שלא לעבור עבירה, ומוטב שיעבור בסתר ולא יחלל שם שמים.
42 הגמרא מביאה עוד בחומר עון חילול ה': תנן התם, אין מקפין בחילול השם, אהד שונג ואחד מויד אין מקיפים להם. שואלת הגמרא, מאי - מה הפירוש אין מקפין. עונה הגמרא, אומר מר וויטרא, שאין עושים בתנווני שמוכר בהקפה וגובה חובו רק אחר זמן, אלא נפרעים לאלתר.
47 הגמרא מפרשת ביאור נוסף: מר בריה דרבנא אמר, כוונת הברייתא לומר, שאם היתה כף הזכויות והעוונות שקולה, עבירת חילול ה' מקרעת את הכף לחובה:
49 אגב שהזכרה כף הזכויות והחובה, מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: תנו רבנן, לעולם

1 דאמר מר בברייתא, תמונה עבדות כובדים, שקל הכופר קה -
2 בעבודה זרה, כמורה ככל התורה כולה, ואילו המודה בעבודה
3 זרה, ככופר בכל התורה כולה, ולכן בעבודה זרה אף את
4 המחשבה מצרף הקב"ה למעשה.
5 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: עולא אמר, מה שנאמר 'למען תפוש
6 את בית ישראל בלבם', שנעשים על מחשבת עבירה, יש לבאר
7 בדרב הונא, דאמר רב הונא, כיון שעבר אדם עבירה ושנה קה
8 לעבור עליה שנית, הותרה לו. מקשה הגמרא, הותרה לו סלקא
9 דעתך - וכי עולה בדתך שהותר לו אותו איסור. מתרצת הגמרא,
10 אלא הפירוש הוא שנעשית לו ביהמה, ואם חשב שוב לעבור
11 עבירה זו, אף אם לבסוף לא עשהה, הקב"ה מחשיבה כאילו עבר
12 עבירה.
13 אגב שהזכירה הגמרא חומר עון חילול ה', מביאה הגמרא עוד
14 בחומר עון זה: אומר רבי אבהו משום רבי תנינא, נוח לו לאדם
15 שעבור עבירה בפתר - באין רואים, שלא ילמדו ממעשיו, ולא
16 יחלל שם שמים לעבור עבירה בפתרסא - בגלוי, שמים ילמדו
17 ממעשיו, שנאמר 'ואתם בית ישראל בה אמר ה' אלקים, איש גלוליו
18 לכו עבדו, [ואחר] אם אינכם שמעים אלי, ואת שם קדשי לא
19 תחללו', כלומר, מוטב שתעבדו עבודה זרה בסתר, ולא תחללו
20 שם שמים בגלוי, שהרואה זאת מזלזל בכבוד המקום.
21 הגמרא מביאה עצה להימנע מחילול ה': אומר רבי אלעאי תמן,
22 אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לעמוד כנגדו, ילך
23 למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים ויתכסה שחורים, ועל ידי
24 זה יכנע ליבו שלא לילך אחר היצר הרע, ואם לא יכנע לבבו,
25 יעשה באותו מקום כמו שלבו חפץ, וכיון שאין מכירים אותו לא
26 ילמדו ממעשיו הרעים, ואל יחלל שם שמים בפתרסא - לעבור

לוח תהלים

יום ראשון, ג' תשרי < פרק כ. מפרקי י עד פרק יז ופרקים צא-צג

יום שני, ג' תשרי < מפרקי יח עד פרק כב ופרקים צד-צו

יום שלישי, ד' תשרי < מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט

יום רביעי, ה' תשרי < מפרק כט עד פרק לד ופרקים ק-קב

יום חמישי, ו' תשרי < מפרק לה עד פרק לח ופרקים קג-קה

יום שישי, ז' תשרי < מפרק לט עד פרק מג ופרקים קו-קח

שבת קודש, ח' תשרי < פרק כ. מפרק מד עד פרק מח ופרקים קט-קיא

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ב' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכה, והנה בחי' חכמת... עד עמ' 256, מהארז"ל.

ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו. הרי, אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול ותכלית, אי אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור

שבבחינת בלי גבול – כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מאוחדת במאציל בתכלית היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול", כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר ומתפשט ומתלבש בנבראים נקרא "אחוריים", – החיצוניות של הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם כן "בחינת עשייה שבאצילות"³⁰.

ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה" (ש"חכמה" היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא בחינת העשייה שב"אצילות" – בחינה של "אצילות" שיכולה

לרדת למטה. פרוש, על דרך משל, כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות, זו למטה מזו, שהן בחינת השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה, והמעשה היא – המדריגה התחתונה שבכלם, – גילוי הנפש שישנו ב"מעשה" הוא במדריגה פחותה בהרבה מאשר בשאר הבחינות שעל-ידן הנפש מתגלה, שהחיות המתפשט מהנשמה ומלבש בבח' המעשה, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלבש בבח' הדבור, שהוא – כוח הדיבור, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה – מהנשמה, ומלבש במחשבה ומדות ושכל – כל אלה מאוחדים עם הנפש. שכן, אפילו מחשבה שהיא "לבוש"

והנה, בחינת חכמת אלהות ברוך הוא המלפשת בתרי"ג – 613, מצות התורה – נקראת בשם "בחינת אחוריים דחכמה", – חיצוניות ה"חכמה". לעיל אמר רבנו הזקן, שמה שהשיג משה רבנו בנבואה, בספירת ובחינת

ה"חכמה", הוא רק "אחוריים דחכמה", ולאחר מכן אמר, שגם מה שתורה "מחכמה נפקת" (באה מבחינת "חכמה") זה גם כן בחינת "אחוריים" של חכמה, שגם "אחוריים דחכמה" הוא ענין שלמעלה משכל ומהבנה – אומרים לכן שתורה באה מחכמה, וכן הוא אומר שחכמת אלקות המלוכשת בתרי"ג מצוות – היא גם כן בחינת אחוריים של חכמה, פי כל אחורים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו, מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה בנבראים

להחיותם; ובחינת הפנים, – הבחינה הפנימית של הספירה, היא הספירה עצמה המיוחדת במאצילה אין-סוף ברוך הוא בתכלית היחוד. כגון דרך משל, ספירת חכמה – אודותה מדובר כאן, שהיא מיוחדת במאצילה אין-סוף ברוך הוא בתכלית תיחוד, פי תקדוש ברוך הוא וחקמתו אחד (כמו שנתבאר לעיל), – בפרק ב' ובפרק ג"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו יתברך למטה בתחתונים, שהם בעלי גבול ותכלית, – יש להם גבול וסוף, ומתלבש בהם – בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מאיר

אגרת הקדש

והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלוכשת בתרי"ג מצות התורה נק' בשם בחינת אחוריי' דחכמה כי כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש בנבראים להחיותם ובחי' הפנים היא הספירה עצמה המיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת חכמה שהיא מיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד (כמ"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשייה שבאצ' פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות זו למטה מזו שהן בחי' השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם שהחיות המתפשט מהנשמה ומלוכש בכח המעשה הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש בכח הדבור שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש במחשבה ומדות ושכל כן עד"ז ממש היא

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדבר בהחילוק דגבול ובל"ג – ב"ע ואצילות – תורתך – תורה דאצילי, שלמדתנו – תורה דבריא, ולכן מדגיש שבאצ'י. והשייכות שבין זל"ז – דבל"ג דאצ'י

במאמר³⁴: "היום לעשותם", – וכפי שהגמרא אומרת בעירובין³⁵ על כך: "היום לעשותם ולא למחר לעשותם", שזמן קיום המצוות הוא דווקא היום, בעולם הזה. ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³⁶, – הרי שהגדלות של תלמוד (לימוד)

היא מפני שזה מביא לעשיית המצוות, הרי שהתכלית היא – קיום המצוות, ו"הלומד שלא לעשות – נח לו שנהפכה שלייתו וכו"³⁷, – ולא היה נברא, וכל אדם מברח להתגלגל עד שיקים כל התרי"ג – 613 מצוות בפעל ממש, כנודע מהאר"י ו"ל³⁸ – ב"יהל אור" להרבי ה"צמח צדק", על תהלים, עמוד 369, מביא על אגרת קודש זו: רבנו הזקן מתחיל את האגרת בפסוק "עוטה אור כשלמה", ובאגרת חסר הביאור על פסוק זה, אלא מההקדמה

מסתבר ש"אחוריים דחכמה" הנקרא "נובלות חכמה שלמעלה תורה", זה ה"שלמה" (הלבוש) ונגלה דתורה, ובחינת פנימיות אבא (פנימיות החכמה) היא טעמי תורה, (שבעיקרו זה יתגלה בביאת המשיח, כפי שרש"י אומר על הפסוק³⁹, "ישקני מנשיקות פיהו", שמש"ח יגלה טעמי תורה, ומעין זה היא התגלות החסידות שהיא הכנה למשיח, על-דרך שטועמים ממאכלי השבת – בערב שבת)⁴⁰. והוא (ממשיך ה"צמח צדק" ב"יהל אור") ה"אור" המלוכב ב"שלמה". שכן, זה האור שנברא ביום ראשון ש"גנוז לצדיקים", והיכן גנוז – בתורה⁴¹, וזהו "פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת בהעלותך⁴². וה"צמח צדק" מציין שם מה"סידור" במאמר "ועשו להם יציאת"⁴³.

לנפש, אבל היא לבוש המאוחד עם הנפש, והיא קיימת תמיד כשם שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו דיבור ומעשה הם "לבושים נפרדים", מהנפש, (שלכן אפילו בדיבור הרי "עת לדבר ועת לחשות מדבר"³¹), ובהם גופא, "מעשה" נפרד

הרבה יותר מהנפש מאשר דיבור, כן על-הדרך. ממש – כמו שהדבר במשל של הנפש, היא בחינת חכמתו ותפירה, מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים בלם, – שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"³², הכל נתהווה על ידי "חכמה", הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים, ואיזו בחינה של "חכמה" יכולה להתלבש בכל הנבראים הם³³ כאין לגבי בחינת פנים – פנימיות ה"חכמה", המיוחד במאציל ברוך הוא, דכלא קמיה בלא

חשיב, – שכן, הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב לכלום – הרי שהבחינה שהיא "קמיה" (מאוחדת אתו) – היא לגבי כלל כלום. וההשפעה לכל הנבראים בלם שהם פעלי גבול ותכלית – נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל אין-סוף ברוך-הוא, על הדרך-משל, כמו שנהפכה ירידה וצמצום לשכל האדם המשכיל המצמצם באיזה עשיה גשמיות וחמריות ממש. ולכן משה רבנו עליו-השלוה, שהשיג עד אחוריים דחכמה, – כנוצר לעיל, זכה שתנתן על-ידו התורה, שהיא – התורה, היא "נובלות חכמה שלמעלה", פרוש מה שנובל ממנה ויורד למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו, שעקרה ותכליתה – של תורה, הוא קיום המצוות לא-תעשה ועשה בפעל ומעשה ממש,

אגרת הקדש

בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים כולם הם כאין לגבי בחינת פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל א"ס ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם המשכיל המצומצם באיזה עשיה גשמיות וחומרית ממש ולכן משה רבינו ע"ה שהשיג עד אחוריים דחכמה זכה שתנתן ע"י התורה שהיא נוכלות חכמה שלמעלה פי' מה שנובל ממנה ויורד למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה הוא קיום המצוות ל"ת ועשה בפועל ומעשה ממש כמאמר היום לעשותם וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה והלומד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו וכו' וכל אדם מוכרח להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצוות בפועל ממש כנודע מהאר"י"ל:

ה"ה הא דאצי' הוא חכ' (י"ד שבשם) ובי"ע שאר הספירות". 31. ראה קהלת ג, ז. 32. תהלים קד, כד. 33. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא. 34. ואתחנן ז, יא. 35. כב, א. 36. קידושין מ, ב. 37. ירושלמי שבת פ"א ה"א. 38. ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד ובהנסמן שם בציונים ומ"מ. 39. שה"ש א, ב. 40. ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה).

~ יום שני ג' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, האותיות הנגלות לנו... עד עמ' קכט, כנודע.

הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות. **ואותיות המחשבה, הן גם כן ככל לשון שאדם מחשב תבות – הלשון, ואותיות הלשון, שהן כ"ב לבד. רק שבמחשבה, יש פה ג' מיני בחינות אותיות,**

שהרי כשרואה בספר תורה תמונת האותיות – הן מצטיירות במחשבתו, – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וזה נקרא בחינת "עשיה שבמחשבה"; – כפי ש"מחשבה" מהרהרת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, רעשיה של השתלשלות בריאה-יצירה-עשיה, וכן פאשר שומע אותיות הדבור – הן נרשמות במחשבתו ומתהרר בהן, וזה נקרא בחינת "דבור שבמחשבה" – אין שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של

דיבור, ו – זוהי בחינת "יצירה"; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה", ש"בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"⁴⁴ הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה". ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה – בחינת "יצירה" (שבבריאה). **ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור – נקרא "מחשבה שבמחשבה", בחינת "בריאה". והנה, אותיות הדבור ממש, – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמחשבה. ואף שלפעמים מדבר אדם ומתהרר – בשעת מעשה, בדבר אחר – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות אז חיות מאותיות**

האגרת הבאה, דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכתב ר' אשר מניקולייב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמות מהאגה"ק"⁴⁴.

אגרת הקדש

האותיות הנגלות לנו הן במעשה דבור ומחשבה. במעשה הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבס"ת. ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן. שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון. כי אין הפרש בין לה"ק ובין שאר לשונות במהות הברת האותיות כ"א בצירופן. ואותיות המחשבה הן ג"כ בכל לשון שאדם מחשב תיבות ואותיות הלשון שהן כ"ב לבד. רק שבמחשבה יש בה ג' מיני בחי' אותיות. שהרי כשרואה בס"ת תמונת האותיות הן מצטיירות במחשבתו וזה נקרא בחינת עשי' שבמחשבה. וכן כאשר שומע אותיות הדבור הן נרשמות במחשבתו ומהרהר בהן וזה נקרא בחינת דבור שבמח' ובחי' יצירה. ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור נק' מח' שבמחשבה. בחי' בריאה. והנה אותיות הדבור ממש הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמח'. ואף שלפעמים מדבר אדם ומהרהר בדבר

המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שהרי באגרת הקודמת מדובר איך שרק הבחינות "נהי"ם" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו (דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות") מוסבר גם כן אותו תוכן⁴⁵, שרק האחוריים והחיצוניות של בחינות נה"י – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות בתחתון.

האותיות הנגלות לנו, הן: במעשה דבור ומחשבה. דמעשה, – אותיות ה"מעשה",

הבאות בכתב ובמעשה, הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבספר-התורה. – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאינה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתבתה (בכתב אשורי של ספר-תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר-תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול, המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן, שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון⁴⁶, כי אין הפרש בין לשון הקדש ובין שאר לשונות במהות הברת – ביטוי, האותיות, בראם בצירופן⁴⁸. – בצירוף האותיות קיים

44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ)."

45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא - עפמ"ש ומבשרי אחזה אלוהה איך שזהו באדם - במחדו"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב ב' שלכאורה באר"א קצת. וי"ל". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' - תמונתן - מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן והוצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכ"כ - בשינוי) - ומבאר שזהו בצירופן". 49. יעשי' מג, ז.

המחשבה, שהרי הוא אינו מהרהר בענין שהוא מדבר, הרי
 אינו יכול לדבר – כשאין הוא מהרהר במה שהוא מדבר,
 כִּי־אם אוֹתֵן דְּבוּרִים
 וְצִרּוּפִים – של מלים,
 שְׂפָכָה דְּכָרָם וְהָיוּ
 בְּמַחְשַׁבְתּוֹ פְּעָמִים
 רַבּוֹת מְאֹד, וְנִשְׁאָר
 בְּדַבְּרִים וְצִרּוּפִים אֵלּוּ
 הַרְשִׁימוּ – הרושם,
 מִהַמְחַשְׁבָּה שְׂנִכְנְסָה
 בָּהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת. –

אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים
 שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר
 בדבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה
 בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיצוניות נה"י
 מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין
 וחיות כנודע:

אגרת הקדש

אֲחֻרָיִם
 נְצַח־הוֹדֵר־יְסוּד
 מִ"פְּרִצּוֹף הָעֲלִיּוֹן"
 שְׂנִכְנְסָה בְּתַחְתּוֹן, –
 מִפְּרִצּוֹף הַמְדְרִיגָה
 הָעֲלִיּוֹנָה שְׂנִכְנְסָה
 בְּתַחְתּוֹנָה, לְהֵיוֹת לוֹ
 בְּחִינַת מוֹחִין וְחַיּוּת,
 כְּנֹדֵעַ:

~ יום שלישי ד' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, כ איהו וחיוהי חד... עד עמ' 258, וע"ש.

שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, אלא מציאות
 שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות
 שהוא "מחוייב המציאות") – דוקא הוא יש בכוחו לברוא
 מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות
 לעצמם, ולעיני בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים
 במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור"
 שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה
 שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי לא
 נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה
 שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).

מציאות כזו, שהיא באין-ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה,
 שכן המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית,
 עד שזה נקרא "יש מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק
 על ידי 'עצמות אין-סוף', מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, שהוא אין
 סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות. מזה יוצא, שדוקא
 התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש ברוך הוא עצמו,
 שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים
 הרוחניים.

יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות
 מעשיות על ידי דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא
 מ'עצמות אין סוף'.

עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש,
 ובנוסף למה שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק
 ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה,
 לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור:

שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה

כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים
 ביותר בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד
 עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא".

כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי
 לחפש בכל אגרת הקודש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע
 לעבודה בפועל בקיום המצוות בכלל ובמצות הצדקה במיוחד
 (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו כדי "להורות לעם ה' הדרך
 ילכו בה והמעשה אשר יעשו", ללמד את בני ישראל דרכי ה'
 ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים
 בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור
 אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות
 קודש אלו ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצות הצדקה).
 חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך,
 שרבנו הזקן כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב)
 "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פייענא".

וראים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו,
 מתבטא ענין יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של
 קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים,
 כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה), ומצות
 הצדקה במיוחד.

היסוד המוסבר באגרת-קודש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות"
 היא דוקא מ'עצמות אין סוף', התהוותם של הדברים הגשמיים
 היא דוקא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה
 מהאורות והגילויים שמהם מתהווים העולמות העליונים
 והענינים הרוחניים. שכן, 'עצמות אין סוף' דוקא, ש"מציאותו
 מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס-שלום",

1. דרך מצותיך קע, א.

בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסקדין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".

"איהו וְחִוְהִי חַד, –

הוא ועניני

החיות הבאים ממנו (האורות שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק

מאוחדים אתו (עם איין־סוף) אלא הם דבר אחד עם האיין־סוף), **אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד בְּהוֹן**³ – הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות)⁴ הם דבר אחד בהן (בספירות). **(פְּרִוּשׁ, עֲשָׂר סְפִירוֹת דְּאִצְיוּלוֹת. "חִוְהִי" – הֵן הָאוֹרוֹת,** – של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) ו"גִרְמוּהִי" – הֵן הַכְּלִיִּים, – של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות, שְׂפָלָן – כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם אֱלֻקוֹת, – שגם הכלים של הספירות הם אלקות, מֵה־שְׂאִינְכֵן בְּבְרִיאָהּ יִצְרָהָ עֲשִׂיהָ כו').

– שם הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. וְצִרְיָה לְהַבִּין הַיִּטִּב, אִיךָ ה' אִינְסוֹף" חַד – דבר אחד, עִם "גִרְמוּהִי" הֵן הַכְּלִיִּים, – של הספירות. הָרִי תְּכָלִיִּים הֵן בְּבַחֲנֵית גְּבוּל וְתְּכָלִיִּית, – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או חסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד עם האיין־סוף? כְּמֹו שְׂפָתוֹב בְּעֵין חַיִּים⁵. שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמח צדק" מסביר ב"אור התורה"⁷, שמה שכלים הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של אין־סוף, הכוח שישנו באין־סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה. שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"⁸: "האיין־סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי־בעל־גבול כן יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי־בעל־גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו" – אין־סוף הוא השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול. שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר

של הקדוש ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתהיה להקדוש־ברוך־הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתר על אלקות, ענין זה

מבוצע בעיקר על ידי

מצוות מעשיות. שכן,

על־ידי־זה

דוקא

ממשיכים אלקות עד

ל"עשיה" הגשמית,

בענינים הגשמיים של

העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

כך גם בנוגע לבריור ולזיכוך הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית. הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש־ברוך־הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש־ברוך־הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

אך, מצד מה שמסביר באגרת־קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני שהדברים הגשמים באים דוקא מעצמות־אין־סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עליו והתעלות במצוות מעשיות מה שאין במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים. שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה העליונה.

כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקודש שלו², שכאשר נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות־הנשמה השמימיות", שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מ"עצמות אין־סוף" – נפתחו אצל חסידים מעיינות חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.

2. אחש"פ תרצ"ד. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמו"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחייה וגרמוהי". 6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח.

בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְּפִירוֹת בְּסְפִירוֹת עֲצָמָן – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (בְּבְחִינַת הַבְּלִים), – של הספירות, שְׁנִקְרְאוֹת "בְּלֵי מַה" בְּסִפְרֵי יִצְיָרָה¹³, – הנקראות "בלי מה" בספר יצירה¹⁴,

– בלשון "עשר ספירות בלי מה, מדתן עשר וכו'", ו"בלי מה" הכוונה – שְׁאִינֵן בְּבְחִינַת יֵשׁ¹⁵ וּמַהוּת מִשְׁגֵּן, – לנבראים, וְכַמּוֹ הָ"אִינֵן סוּף" דְּלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה פְּלִל¹⁶, – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של הספירות נקראים "בלי מה", בלי מהות, שאין זה שום

מהות שהיא ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין ההשתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה שניה באופן של בריאה "יש מאין", כי הרי אין זה "יש" שיהיה מהות מושגת, אלא הוא "בלי מה" – הרי זה בא באופן של "עילה ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מהות מושגת – מביא רבנו הזקן ראייה: וְכַמּוֹ שְׁכַתּוֹב¹⁷: "וּפְנֵי – הפנימיות שלי, לֹא יֵרְאוּ". – שאפילו לגבי משה רבנו אין זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה רבנו, וּנְבוֹאָת מִשֶׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם וְהַשְּׁנָתוֹ, הִיָּתָה – רק, מִפְּרֻק עֲלִיּוֹן הַנְּצַח ד' וְעִיר אֲנִפִּין¹⁸. – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שנזכר באגרת הקודמת (סימן י"ט), הספירות נצח-הוד-יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא הפנימיות. וּבְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֵלּוּל – המשתלשל מה"עילה", הוּא מְקַף מְהַעֲרָה, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כלול בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, וְכַמּוֹ בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלּוֹ – הוא בטל ל"עילה" שלו, בְּיוֹן הַשְּׁמֶשׁ – כפי שזיו השמש בטל בְּשֶׁמֶשׁ, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה". שכך הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה

בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "אין-סוף" הוא הרי

השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות) שהם בבחינה של כוח הגבול, כוח להאיר ולהמשיך ענינים בגבול ובמדה, שההשפעה שתומשך מהאור המתלבש בכלי, תהיה

בבחינה של גבול, למרות שההשפעה היא מאור אין-סוף ובלי-גבול. על כל פנים, הרי הכלים הם בבחינה של גבול ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף", שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה? אֲמָנָם הַכּוֹנֵה – במה שהוא אומר שהאין-סוף וכלים הם דבר אחד, הִיא – הוספת כ"ק רבינו: שלא לומר, שהאין-סוף הוא דבר אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על ידי אין-סוף או כשמתאחדים עם אין-סוף, ופעולה זו נעשית על ידי אין-סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: לֹמַר, שְׁהֵן אֲלֵקוֹת – בענין של לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין כְּמוֹ הָ"אִינֵן סוּף", – התהוות "יש" מ"אין" היא רק בכוח הקדוש-ברוך-הוא, זה רק "בחקי הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁹: "אם מתכנסין (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד ולהטיל בו נשמה", כי הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחקי הבורא". ועל כך אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". וְלֹא בְּבְחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵלָה וְעֵלּוּל – סיבה ומסובב, לְבָר. וּמַה שְׁכַתּוֹב הָרַמְבַּ"ם – רבי משה קורדובירו אומר בענין "ספירות", עֲנִיֵן הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵלָה וְעֵלּוּל, – שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, וְכֵן הוּא בְּזֶהר הַקְּדוּשׁ פְּרֻשֵׁת בְּרֵאשִׁית²⁰, הֵינּוּ

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פ"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואל"ך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריאה. והראי – ועד כדי כך – שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (יז, א). 17. תשא לג, כג.

שור", – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּר

אגרת הקדש

כמ"ש בפרדס מהרמ"ק ואף גם צמצומים רבים מאד לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות הרוחניות משכלים נבדלים אפילו של המלאכים אלא להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש במ"א וע"ש

בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעֵינֵי שָׁם. – הרבי מציין כאן, שיש לומר שכוונת רבנו הזקן היא – ליתורה אור' ד"ה "יביאו לבוש מלכות"¹⁹, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כ"אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "והחכמה מאין תמצא", ש'חכמה' לגבי למעלה מ'חכמה' היא ענין של "יש מאין".

היא משתלשלת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'פְּרָדִים'¹⁸ מְהַרְמ"ק. – הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ו ביש דעשי – וְאֵף גַּם צְמֻצְמוֹת רַבִּים מְאֹד – המצמצמים את האור, שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, לא יועילו להיות גשם עב כְּעֵפֶר, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת

הְרוּחָנִיּוֹת מְשֻׁכְּלִים נְבֻדְלִים אֲפִלוּ – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, שֶׁל הַמְּלָאכִים, – מלאכים הם הרי בעלי חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים. שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת העליונה ביותר, אֲלָא – ההשתלשלות יכולה להשפיע, לְהִיּוֹת "רוּחַ הַתְּהֻמָּה" מ'פְּנֵי

~ יום רביעי ה' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

באופן של השתלשלות "עילה ועלול", שכן אז (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו ונמצא בו תמיד לבראו מחדש?

יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש-ברוך-הוא בידיעה שלו (הרי זה כפי שהאמת

ו'יש מאין' נקרא "בריאה" בלשון התנ"ש²¹. – "בריאה" היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני-זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני-זה אלא באופן אחר). וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש". שכן, אז זה הרי לא היה "אין"

אלא "יש". התהוות חדשה נקראת בלשון הקודש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²², שאין לנו בלשון הקודש ביטוי אחר לציין את ההתהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי המהווה אותו, עד כפי שזו השמש בטל בשמש ממש, כי הרי "כולא קמי' כלא חשיב" – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, אפוא, שאי-אפשר שיתהווה "יש מאין"

אגרת הקדש

ויש והגם שהיש הנברא הוא מאין נקרא בריאה בלה"ק

היא, שהכל בטל לגביו יתברך וגם היש הנברא בטל כזו השמש בשמש); אך בידיעתו ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם ההתהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים דיי"ס דבי"ע - שאינן חד כ"א נפרדים - א"א ע"י עו"ע". 19. צ. ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי' הכא? ! וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי - לגבי השתל' דספירות כו) - דעפ"ז מובן פש"מ ד"ברא אלקים" נאמר - לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשוה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין - כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 22. א. א.

חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג, שכן, אין הנברא משיג (אינו מבין) את מקורו, ודבר שאין הנברא מבין ומשיג הוא קורא לו "אין", כי בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים.

ב) מפני שבסוג זה של מציאות כפי שהנברא והיש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא קורא לו "אין" – לא קיים – מצד זה שבאופן המציאות שלו – אין מקורו קיים. ובלשון רבנו הזקן: **כִּי הִבְחֵן – הַמְהוּוּה אֹתוֹ וְהִשְׁפִּיעַ בּוֹ אֵינּוֹ מִשְׁגַּב כְּלָל וּכְלָל**, – לנברא, ולכן הוא קורא למקור "אין", כי בעולם ההשגה שלו – אין הוא קיים. ענין שני במה שהוא קורא למקורו

"אין" הוא, מפני שבסוג המציאות שלו, אין הוא נמצא, אלא הוא מהות אחרת לגמרי – כפי שסיבירי להלן: **וְגַם אֵין עָרוֹךְ – וְאֵין שׁוֹם שִׁיכוּת, זֶה לְזֶה כְּלָל וּכְלָל**, – אין בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות כלל, הם שתי מהויות נפרדות, ובסוג המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינרדך אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל. שכן, גם שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, **לֹא מִנִּיחַ וְלֹא מְקַצֵּיתָהּ**, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, **מִהַעֲרָךְ שְׁמַהֲעֵלּוּל אֶל הָעֵלָה, שְׁהַעֲלוּל יוֹדֵעַ וּמִשְׁגִּיב אֵיזוּה הַשְּׁגָה בְּעֵלְתוֹ** – הרי שה"עילה" נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, **וּכְמִלְ אֲצִלָּה עֲלֵי יְדֵי יְדִיעָה וְהַשְּׁגָה זוֹ**, – שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש" אין לו שום השגה ב"אין" המהווה אותו. **וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצֻמוּתָם – שֶׁל ה"עֲלוּל" וְה"עֵלָה", אֵין הַפְּרֵשׁ גְּדוּל כְּלִיפָה, רַק שְׁזוּה עֵלָה וְזוּה עֲלוּל**, – אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל – המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומהות ענין של מדות, **וְלֹא מִנִּיחַ וְלֹא מְקַצֵּיתָהּ**, –

וְהַגֵּם – למרות, **שְׁהַיֵּשׁ הַנְּבְרָא הוּא גַם־כֵּן בְּלֹא הָשִׁיב קְמִיָּה**, – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, כי הרי "כולא קמי" כלא חשיבי" – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא הוא כלא כלום, **דְּהֵינּוּ שְׁכַמְל**

בְּמִצִּיאוֹת – הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה - שאינו בגדר העולם והבריאה, כ"א בענין הבריאה, **לְגַבֵּי הַכַּחַ וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ** – בנברא, כוח ואור זה הם **מִהַפְּלִיִּם דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוּת דְּרִיאוּהִי צִירְהִיעֵשֶׁה**, **שְׁה"קו" – שֶׁל, אֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מְאִיר בָּהֶם**, – שלכן²³ זה נקרא "קמי" (לפניו), למרות שמדובר אודות הכוח האלקי המהווה אותו – שכן, בכלים של

הספירות שמהם בא הכוח האלקי – מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא **וְכַּכְּ – כְּמוֹ בִּיטוּל זֵיו הַשְּׁמֵשׁ בְּשִׁמְשׁ**, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, **כְּמוֹ שְׁנִתְבְּאָר בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – סֵפֶר ה'תניא', חֲלֵק ב'24 – שְׁכַל הַנְּבְרָאִים בְּטִלִּים בְּאֵמֶת לְגַבֵּי מְקוֹרֶם, כְּפִי שְׁהִזִּיו בְּטַל בְּמְקוֹרוֹ בְּשִׁמְשׁ, כִּיצַד, אִיפּוּא, אֹמְרִים אֲנִי, שֶׁאִם הַתְּהוּוֹת הַנְּבְרָאִים הִיתָה בְּאוּפֵן שֶׁל "עֵלָה וְעֲלוּל", הֵם לֹא הִיוּ מִצִּיאוֹת "יש" אלא הִיוּ בְּטִלִּים לְגַבֵּי מְקוֹרֶם – הִרִי גַם כְּעַת, כְּשִׁנְתָהוּ בְּדֶרֶךְ "יש מאין" הֵם הִרִי גַם כֵּן בְּטִלִּים בְּאֵמֶת לְגַבֵּי מְקוֹרֶם, וּבְאוּפֵן הַבִּיטוּל כְּמוֹ שְׁזִיו הַשְּׁמֵשׁ בְּטַל לְגַבֵּי הַשְּׁמֵשׁ? מִתְרַץ עַל כֵּךְ רַבְנּוּ הַזִּקֵּן: הֵינּוּ "קְמִיָּה" – לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, דְּרִקָּא, שְׁהִיא יְדִיעָתוֹ וְתִבְרָךְ – כְּפִי שְׁהוּא יוֹדֵעַ אֵת הַנְּבְרָאִים בְּאוּפֵן הַיְדִיעָה שֶׁל מְלַמְעָלָה לְמַטָּה. אֲבָל בִּידִיעָה – דַּעַת תַּחְתּוֹן, שְׁמַמְטָה לְמַעְלָה – הַיְדִיעָה שְׁמַצַּד הַנְּבְרָא, הַיֵּשׁ הַנְּבְרָא הוּא דְּבֶר נִפְרָד לְגַמְרֵי בִּידִיעָה וְהַשְּׁגָה זוֹ שְׁמַמְטָה, – הַנְּבְרָא נִרְגַשׁ לְמִצִּיאוֹת "יש" וְדָבָר נִפְרָד מִהַמְקוֹר שְׁמַהוּוֹה אֹתוֹ, וְלֹא שְׁהוּא בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת לְגַבֵּי מְקוֹרוֹ; וְלִמְרוֹת שְׁגַם הַנְּבְרָא יוֹדֵעַ שִׁישׁ לוֹ מְקוֹר הַמְהוּוֹה אֹתוֹ, וּשְׁמַקוֹר זֶה הוּא כּוֹחַ אֲלֵקִי – כִּיצַד, אִיפּוּא, הוּא יִכּוֹל לְחַשׁוֹב אֵת עֲצֻמוֹ כִּי"ש" וְאֵת הַמְקוֹר כִּי"אין"? יִסְבִּיר רַבְנּוּ הַזִּקֵּן, שְׁמָה שְׁהוּא**

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"ע): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדרגא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) - וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעמ"ט - שייכת גם באדם (מש"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

שהמקור נעשה "אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מוכן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא.

ולא ממנו ולא ממצת ממנו, מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים לגמרי, ובסוג המציאות של היש" אין ה"אין" נמצא כלל. ולכן נקרא²⁵ – גם אליבא דאמת, "יש" מ"אין" דוקא.

אגרת הקדש

מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא

~ יום חמישי ו' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, והנה ראשית היש... עד עמ' קל, עילתו.

להם נשמה וחיות – יש בכל אחד מהם שלש הבחינות: פנימי, אמצעי וחיצון, או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סת"ר", סוף, תוך, ראש – הרי שכל עשר הספירות שב"מלכות" עם שלש הבחינות שבכל אחת מהן – הם למ"ד כלים, המתלבשים בבריאה-יצירה-עשיה

אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית וההתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה.

אגרת הקדש

והנה ראשית היש הנברא ותחילתו הן הכלים די"ם דבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה די"ם דבי"ע שהוא אלקות והן הלמ"ד כלים דמל' דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים די"ם דאצי' שהן אלקות נבראו ההיכלות דאצילות שמתלבש בהן בחי' העיגולים די"ם וגם גופות המלאכים דאצי' שהן בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישים תהלה. שאינן בבחי' ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו

שלמרות שזה ענין של "ספירות" שבערך העולמות עצמם הן האלקות שבעולם – בכל זאת הכלים של הספירות הם כבר ענין של מציאות "יש". וכן, שאפילו בעולם ה"אצילות" ישנו ענין של "יש", אלא שזה

והם ענין של אורות ושל נשמה ל"ספירות" של בריאה-יצירה-עשיה. וכן באצילות, – ההתהוות של היש הנאצל" היא מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" – מחיצוניות הכלים דעשר ספירות דאצילות שהן אלקות,

"יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שיעקר התהוות היש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להוות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן: והנה, ראשית היש הנברא ותחלתו, הן הכלים דעשר ספירות דבריאה-יצירה-עשיה, וגם האורות נפש רוח; – האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות לכלים – שבהם ישנו הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן גם כן ענין של "יש", ונבראו מבחינת הנשמה דעשר ספירות דבריאה-יצירה-עשיה שהוא אלקות, – והאלקות של הספירות מהווה את ענין היש" של הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח שלהם, והן – בחינה זו – האורות של הספירות – הן הלמ"ד כלים דמלכות דאצילות. – ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה-יצירה-עשיה להיות

נבראו ההיכלות דאצילות – שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של אותו עולם, שמתלבש בהן בחינת העיגולים דעשר ספירות, – "עיגולים" הוא ענין של עיגול ומקיף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף, שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" – על-כל-פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וְגַם גופות – הגופים של המלאכים דאצילות שהן בחינת יש, – מתהווים מחיצוניות הכלים של הספירות ד"אצילות", וכמו שכתוב²⁶: "ובמלאכיו ישים תהלה", – הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכיו", המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" – הרי גם בהם יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שאינן בבחינת בטול לגמרי כעלול לגבי עילתו. – שכן, הם מתהווים באופן של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם אליבא דאמת". 26. איוב ד, יח.

~ יום שישי ז' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, אך נשמות המלאכים... עד עמ' 260, בבי"ע.

מקום לענין העולמות, שצמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, אלא סילוק האור. ואילו שאר הצמצומים שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של אור הקו המתלבש בספירות – בנר"ב (נפש-רוח-נשמה) של הספירות – דומה לאופן הצמצום של הצמצום הראשון. כל האמור הוא ביחס לנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו הזקן, שגם אחרי שהנשמות ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי בצדיקים הראשונים גם כן לא נשתנו נשמות אלו להיות דבר נפרד מאלקות.

(ואף גם לאחר שירדו הנפש-רוח-נשמה – שהן במדרגה ד"אצילות לעולם הזה לצדיקים הראשונים – אפשר שלא נשתנה מהותן – לגבי איך שהן היו בהיותן ב"אצילות", להיות דבר נפרד מאלקות, – להיות מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי שהן היו ב"אצילות", ולכן היו מסתלקות – מהגוף, כשרצו לחטא במרמס וחטא. – וכפי שאומר בתיקוני זוהר²⁷, שבחינת "נשמה דאצילות", מסתלקת מהגוף לפני עשיית החטא, ומפרש שם בכך את הפסוק "ועוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"²⁹, שהעוונות מבדילים בין הנשמה והאלקות של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של אלקות), שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" – מסתלקת, וקרוב לומר, שגם האלפים ורובבות עלמין דיתבא ב"גלגלתא" ד"אצילות אנפין" ו"אצילות" – שגם האלפים ורובבות עולמות הנמצאים בגלגל של "אריך אנפין"

אך נשמות המלאכים שיצאו מ"זיווג הנשיקין", – "זיווג נשיקין" הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמה בא ענין רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וכן נשמות האדם שיצאו מזיווג – ויחוד, ד"אצילות אנפין ונוקבא" – של הספירות ז"א (מדות) ומלכות

אגרת הקדש

שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג דו"נ דאציל קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום וכעין הכלים ד"ס דאציל" שהן בבחי' גבול ע"י צמצום אור הא"ס הוא הקו המלוכש בנר"ב שלהם וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו' (ואף גם לאחר שירדו הנר"ב דאציל לעולם הזה לצדיקים הראשונים אפשר שלא נשתנה מהותן להיות דבר נפרד מאלקות ולכן היו מסתלקות כשרצו לחטא במרמס וחטאו וקרוב לומר שגם האלפים ורובבות עלמין דיתבא בגלגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין ההיכלות דאציל כפי שזה בא בצמצום

עצום, – בצמצום של להיות בחינה של נשמה, וכעין הכלים דעשר ספירות דאצילות, שהן בבחינת גבול – למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה עלידי צמצום אור האין-סוף, הוא ה"קין" המלכש בנפש-רוח-נשמה שלהם, – שמצד שהקו המלוכש בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף" ו"בלי גבול" המאפיין את ה"קין", אלא הארה בלבד מה"קין" שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קין" – מצד זה יכולים הכלים של הספירות להיות בבחינת גבול, למרות שמצד התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל. דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות". אלא, על צמצום זה (שה"קין" המלוכש בהם הוא הרי על ידי צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה, אלא, וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו' – וכמו הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרו "אפשר" וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קד, סע"א). 29. ישע"י מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "... יובן ענין ריבוי העולמות הנו' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדריגות מדריגה אחר מדריגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה ה' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח וההיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוכשים בו מדבר הו"י ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוכשים בו ובהסתלקותם ה"י כלא ה"י א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדריגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלכשו בו ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין

מציאות עצמותית, וְלִכְּנֵן הוּא לְבָרוּ בְּכַחוּ וְיִכְלְתוּ לְבְרָא יֵשׁ מֵאִין וְאִפְסֵם הַמְחַלְטֵם מִמֶּשׁ, – לא "אין" שכל ענינו הוא רק העדר ה"יש" – אבל הוא גם לא היפך ה"יש", אלא "אין ואפס המוחלט", העדר ה"יש" החלטי שהוא היפך ה"יש", בְּלִי שׁוּם עֲלָה וּסְבָה אַחֶרֶת קוֹדְמָת – ושייכת, לִישׁ הַיְהִי – שכן, ה"אין האלקי" (הכוח האלקי) ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא הרי ההיפך מזה, הוא הענין של "אין" ולא "יש". ולכן, דוק מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם מלוכש "אור אין סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין"; אבל לא מהמלאכים

ו"זעיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹, אִינֵן "עֲלָמִין" – עולמות מִמֶּשׁ פְּעִין הַהִיכְלוֹת דְּאֲצִילוֹת וּבְחִינַת "יש", אֲלָא – הם, פְּעִין נְשִׁמוֹת הַמְּלָאכִים שִׁיִּצְאוּ מִזְוּוּג הַנְּשִׁיקִין, – כנזכר לעיל, שאין הן ענין של "יש" כמו

ההיכלות או הגופים של המלאכים, וְנִקְרְאוּ "עֲלָמִין" – ענין של עולמות, ש"עולם" הוא הרי מלשון העלם, ענין של "יש", לְגַבֵּי בְּחִינַת הַגְּלִגְלֵתָא וְדִקְנָא". – שלעומת הביטול וההתאחדות עם "אור אין סוף" של הבחינות "גולגלתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין" (עולמות), אֲךָ – המלאכים והנשמות ד"אצילות", אִינֵן אֲלֵקוֹת מִמֶּשׁ לְבְרָא יֵשׁ מֵאִין, – בריאת "יש מאין" היא

אגרת הקדש

ובחינת יש אלא כעין נשמות המלאכים שיצאו מזווג הנשיקין ונקראו עלמין לגבי בחי' הגולגלתא ודיקנא) אך אינן אלקות ממש לברוא יש מאין מאחר שכבר יצאו ונפרדו מהכלים ד"ם שבהן מלוכש הקו מאור א"ם שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לברו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ם בעל גבול ומדה נתלבש אור א"ם בכלים ד"ם דאצילות ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י התלבשותן בבי"ע.

רק בכוח "אין סוף", וכיוון שהכלים של ספירות ד"אצילות" מאוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף", לכן יכולה להיות על-ידם ההתהוות של "יש מאין"; ואילו המלאכים ד"אצילות", וכן הנשמות, למרות שהם מעין מאלקות – אבל אין הם אלקות ממש להוות "יש מאין", מֵאַחַר שֶׁבְּכָר יִצְאוּ וְנִפְרְדוּ מִחֻבְלֵים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת, שִׁפְתָּן – בכלים, מְלַבֵּשׁ ת"קו" מֵאֹר אִין סוּף, – שמצד זה שמלוכש בהם "אור אין סוף" (שכן, ה"קו" הוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות), והם מאוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף" המלוכש בהם, לכן יכול להיות מהם ההתהוות של "יש מאין", ש – כן הָאֹר הוּא כְּעֵין הַמְאֹר, – מקור האור, הוּא מְהוֹתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַמְאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְצִיאוֹתוֹ הוּא מְעֲצֻמוֹתוֹ, וְאִינוֹ עֲלוּל מְאִיזָה עֲלָה שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֶסֶד וְשֵׁלוּם, – שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של לא-מציאות), אלא היא

ערוך בחי' אותיות מים המלוכשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדריגה אחר מדריגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור ויותר מהחיות המלוכש בעולמות בי"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו חזיוהי וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורבבות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצ"י ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע).

31. ראה זח"ג קכת, ב.

ועוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא, כאלה שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קירבה אליו, כפי שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה, אלא דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממדת ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר נפרד מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם בעבודתם העצמית יתבטלו למלכות שמים.

וההגשמה. למרות שאמר לעיל שהתהוות ה"יש" היא בכוח ה"אור אין-סוף" על ידי הכלים של כל עשר הספירות ד"אצילות" – יאמר להלן שעיקר ענין הישות בנבראים (שהנבראים יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים לגמרי מאלקות, – בא מ"מלכות דאצילות". שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך בלא עם", "עם" – מלשון "עוממות", כלומר, כמו "גחלים

~ שבת קודש ח' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 260, אמנם מודעת... עד עמ' קלא, והלידה.

למעלה חמש מוצאות הפה, מהן באות אותיות הדיבור שלמעלה, הן מה' גבורות – חמש בחינות הגבורה, ד'נוקבא'. – שב"מלכות", ולזאת – ולכן נקראת – "מלכות", "עלמא דאתגליא", – העולם של התגלות, כי פה

נגלה פה אור אין-סוף לברא יש מאין שלא

עלידי עלה ועלול, – "עילה" ו"עלול" יש גם

בנבראים, ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח

ה"אין סוף", וכוח זה בא בגילוי

דאצילות, אבל מ' ספירות הראשונות –

שלפני ספירת ה"מלכות", נאצלו בהשתלשלות

עלה ועלול, ואור האיין-סוף הוא מלבש

בחכמה לברה. – "חכמה" כפי שהיא מ"אין סוף" היא כעין

"יש מאין", "והחכמה מאין תמצא", ו"אור אין סוף" מאיר

ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין סוף" בכל שאר

הספירות). הוספת כ"ק רבינו: ואין סתירה בין הנ"ל דבריאה

- הוא לבדו בכחו כו' ומודעת זאת שהוא מל' כי וזהו שכתוב: – בספר יצירה³⁴, בענין עשר ספירות: "נעוין

תחלתן בסופן", – שה"תחילה" (שהיא למעלה מהראש) נמצאת בסוף במדה מרובה יותר מאשר בראש. ה"ראש"

בספירות, הוא ספירת ה"חכמה" (הנקראת ראש וראשית, "ראשית חכמה")³⁵, וה"תחילה" שלמעלה מהראש היא ספירת ה"כתר". הרי שה"תחילה", ספירת הכתר, "נעוין" ונמצאת בסוף של הספירות, ספירת ה"מלכות", האחרונה בכל הספירות, כי ב'קתר' הוא ממצע בין המאציל – שהוא אין

אמנם מודעת זאת, – הרי ידוע, שעקר התהוות ה"יש ודבר נפרד לגמרי, – מאלקות, הוא ממלכות דאצילות – מספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", שנעשה – "מלכות דאצילות" נעשית 'עתיק דבריאה', – "עתיק" הוא ענין התענוג, פנימיות הרצון, ו"מלכות דאצילות" נעשית ענין של תענוג ורצון לעולם ה"בריאה" – מצד "מלכות" נוצר תענוג בנבראים המרגישים את עצמם ל"מציאות", ועל-ידי-זה מתבצע ענין ה"מלכות", כי "אין מלך בלא עם וכו'³⁶ – כנזכר לעיל, שהענין של מלך ומלוכה הוא על "עם" דוקא, על זרים ורחוקים מהמלך,

אגרת הקדש

אמנם מודעת זאת שעיקר התהוות

היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצילות שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם וכו' וגם ריבוי

הנבראים והתחלקותן שנבראו בכח הא"ס יחיד ומיוחד בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממל' פי ה'

וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה"ג דנוק' ולזאת נקראת עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור

אין סוף לברוא יש מאין שלא ע"י עילה ועלול אבל מ' ספירות הראשונות נאצלו בהשתלשלות עילה ועלול

ואור הא"ס הוא מלובש בחכמה לבדה. וז"ש נעוין תחלתן בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל

שהם הנבראים של עולם ה"בריאה" והעולמות שלמטה ממנו, שאינם כמו הנאצלים שהם "אצלו וסמוך לו", קרובים ומאוחדים עם אלקות, אלא זה ענין של בריאה ונבראים

שעליהם מתבטא ענין המלוכה. ונ"ם רבוי הנבראים והתחלקותן – שכל נברא שונה מזולתו, למרות שנבראו

בכח ה"אין-סוף" – שהוא יחיד ומיוחד בתכלית – הרי מבלי הבט על מה שהנבראים באים מכוח ה"אין סוף" שהוא

"יחיד ומיוחד" בתכלית, בכל זאת שיהיו בהם ריבוי גדול והתחלקות, הוא עלידי רבוי האותיות היוצאין ממלכות,

– הנקראת "פי ה'", "וברוח פיו כל צבאם", – כמו שכתוב³³: "בדבר ה' שמים נעשו) וברוח פיו כל צבאם" –

כל הנבראים, וה' מוצאות הפה – שלמעלה, כשם שבאדם באות אותיות הדיבור מחמש מוצאות הפה, כך ישנן גם

32. בחיי וישב לח, ל. ובכ"מ. שער היחוד והאמונה פ"ז. 33. תהלים לג, ו. 34. פ"א מ"ז. 35. תהלים קיא, י.

אלקות ו"אור אין סוף", שלכן זה נקרא "עלמא דאתגליא" – עולמות של התגלות, – שעל ידי ספירה זו נתגלה "אור אין סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של "אין סוף" המתבטא בהתהוות הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל זה ענין של העלם בנבראים המוגישים את עצמם למציאות "יש").

ומה גם³⁷, כי בריאת הנשמות – ממנה, – מ"מלכות", להיות יש ודבר נפרד בפני עצמו בעולם כפי שהנשמות הן בעולם ה"אצילות", שהן שם מהות של אלקות, בטלות ולא מרגישות עצמן ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן בעולם ה"בריאה", שם הן

מרגישות עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד", ויחד עם זה הן ענין של אלקות וממשיכות אלקות בעולמות, ! – מה שנשמות באות מ"מלכות", נקרא בשם "לידה", – שזוקקים לכך לכוח עליון מיוחד של "אין סוף", בקריעת ים־סוף – שאומר על כך בזוהר³⁸ "בעתיקא תליא". – שהדבר תלוי ב"עתיק" שהוא נעתק ונבדל מעולמות, והוא פנימיות ה"כתר". שכן, ב"כתר" ישנם הרי "עתיק" ו"אריך", "אריך" – ראש ומקור לנאצלים, ו"עתיק" – הבחינה האחרונה של "אין סוף". וכשם שעל קריעת ים־סוף נדרש כוח של "עתיק" (מ"אין סוף"), כך גם ללידת הנשמות, שכפי שמדובר בקבלה זה אותו ענין של קריעת ים־סוף, נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין סוף". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק ללידת הנשמות נדרש כוח של "אין סוף", כי־אם גם על ענין העיבור של הנשמות, שלפני הלידה, נדרשים אורות עליונים עד "אין סוף". וְגַם כָּל גְּדוּל הַנְּשָׁמוֹת כָּל ז' חֲדָשִׁים, מְזוּוּג שֶׁל שְׁמִינֵי עֲצָרֵת עַד שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח, – שכתוב בקבלה³⁹ ששמיני עצרת הוא היחוד והזיווג "להוליד נשמות", ו"לידת הנשמות" היא בשביעי של פסח, בזמן קריעת ים־סוף, הוא כְּמוֹ גְּדוּל 'זְעִיר אֲנִפִּין וְנִקְבָּא' – הספירות ז"א (זעיר אנפין – מדות) ו"מלכות" דאצילות, שהן לפני כן בעלם, ומתגדלות בְּבִטּוֹן "אִמָּא עֲלֵיָהּ", – בפנימיות "בינה" דאצילות, שְׁהוּא עֲלֵי־יְדֵי אִוּרוֹת עֲלִיוֹנִים מִ"אִמָּא עֲלֵיָהּ", – ספירת ה"בינה", וּמְלַמְעֵלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוּף, הַמְתַּלְבֵּשׁ בָּהּ – ב"בינה" – לשם גידול זו"ג "זעיר אנפין" ו"מלכות" כָּל ט' או ז' יְחָי לֵידָה. – "זו"ג" דאצילות "נולדות" מ"אימא עילאה",

סוף", לְנִאֲצָלִים, – שהם ענין של גבול, וְיֵשׁ בּוֹ – ב"כתר", בְּחִינַת הַאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הָאֵין־סוּף. – שכן, כל ממוצע מכיל שתי המדרגות שהוא הממוצע ביניהן. וכיוון ש"כתר" ממוצע בין "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו

גם מ"אור אין סוף" וגם מה"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל בתוכו היא הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחילה", הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנזכר לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין", וְלָבֵן נִקְרָא – כתו, "כְּתֵר מְלָבוֹת", – כפי שאומר במאמרו "פתח אליהו"

שבתיקוני זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר מלכות", כִּי אֵין כְּתֵר אֶלָּא לְמֶלֶךְ, – כך הדבר כאן – עיקר ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר") ל"מלכות", וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש הענין של "מלכות" כִּי בְּחִינַת אֲחֵרוֹנָה דְאֵין־סוּף הִיא מְלָבוֹת דְאֵין־סוּף⁴⁰, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", וְלָבֵן גַּם הַמְּלָבוֹת דְאֲצִילוֹת נִקְרָא "כְּתֵר" מִמַּטָּה לְמַעְלָה. – כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת ה"כתר", וזה מאיר לספירות שלמעלה מ"מלכות" באופן של "אור חוזר", כל האמור הוא מצד זה שב"מלכות דאצילות" מתבטא הכוח של "אין סוף" בענין בריאת "יש מאין", ש"מ"מלכות" מתהווים הנבראים שהם "יש" ו"דבר נפרד" (בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי זה רק שמתבטא הכוח של "אין סוף" לברוא "יש מאין", אבל אי אפשר לקרוא לכך התגלות של "אור אין סוף", שכן הנבראים הרי מרגישים עצמם למציאות "יש" – אין זה הרי גילוי של "אור אין סוף"; להלן יסביר רבנו הזקן, שלאמיתו של דבר נוצרים מצד "מלכות" גם ענינים שהם גילוי של אלקות ו"אור אין סוף", כפי שהדבר הוא בלידת והתהוות הנשמות ש"מ"מלכות", שנשמות הן הרי אלקות, וכפי שאלקות בא בצמצום של נברא, יש מצד "מלכות" גם הענין של גילוי

36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההגה בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב". 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"ז יובן ביותר שאין ספירה בהנ"ל - כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות". 38. ח"ב נב, ב. 39. ראה לקו"ת צו טז, ב. וש"נ.

וְאִמָּא – "חכמה" ו"בינה", מ"אַרְיָךְ אַנְפִּין" ו"עֵתִיק יוֹמִין", וּמְלַמְעָלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף, רַק שֶׁהַכֹּל בְּהַעֲלָם כְּמַחִין, עַד לִידַת הַנְּזֻקָבָא – "מלכות" מגלה, הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים וְהַחֵיכְלוֹת לְעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה. נִמְצָא, שְׁזָהוּ גִלּוּי אֹר אֵין אֵין סוֹף

מִמֶּש, עַל־יְדֵי הָעֵבוֹר וְהַלְדָּה. – לא רק המשכה מכוח ה"אין סוף", הנמשכת על־ידי "מלכות" בהתהוות הנבראים, כי אם גם ענין של גילוי מ"אור אין סוף" שבא על־ידי העיבור ולידת הנשמות, הרי מה

ש"מלכות" נקראת "עלמא דאתגליא" – עולמות של התגלות – אינו רק מפני שעלידה מתגלה הכוח מ"אין סוף" בנבראים באופן של העלם, כי־אם גם התגלות ממש של אלקות ו"אור אין סוף" בעולמות כפי שזה נעשה על־ידי נשמות.

"בינה" דאצילות, וכך גם ב"אימא תתאה, ב"מלכות", שגידול הנשמות שבה הוא גם כן על ידי אורות עליונים והמשכה מ"אור אין־סוף". וְכַבְּהָ הוּא כְּבְרִיָּאָה נְשָׁמוֹת וּמְלָאכִים לְעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה. – שזה גם כן על ידי אורות עליונים, עד

"אור אין סוף", הנמשכים ב"מלכות". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק עבור לידת הנשמות ועבור העיבור נמשכים אורות עליונים, כי־אם גם עבור שורש הענין של עיבור, שיוכל להיות העיבור, זקוקים גם כן להמשכת אורות עליונים. וְגַם, כָּל

עֵיקַר וְשָׂרְשׁ הַטִּיפָה ש' – "מלכות", מְקַבְּלַת וּמְתַעַבְרַת מ"וְעִיר אַנְפִּין", – (מדות), הוּא מְמַחִין ד' אַבָּא וְאִמָּא, – "חכמה" ו"בינה", וְכַבְּל וְוּוּג – של "חכמה" ו"בינה", שיומשך מזה ענין של הולדה, נְמַשְׁכַת – הטיפה ל' אַבָּא

אגרת הקדש

ומלאכים לעולם הבריאה וגם כל עיקר ושרש הטיפה שמקבלת ומתעברת מו"א הוא ממוחין דאו"א ובכל זיווג נמשכת לאו"א מא"א וע"י ומלמעלה למעלה עד אין סוף רק שהכל בהעלם במוחין עד לידת הנוק' הנשמות והמלאכים והחיכלות לעולם הבריאה. נמצא שזהו גילוי אור א"ם ממש ע"י העיבור והלידה.

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר אברהם שי
המכונה ד"ר גולדברג

שלום וברכה!

לאחרי שלא שמעתי ממנו זה זמן רב נעם לי לקבל מכתבו מייט אלול ואח"כ גם פ"ש ממנו ע"י הרה"ג וכו' מוהרב"א שי גאראדעצקי, ושמחתי לקרות במכתבו אשר בקרוב יו"ל ספרו מסי' אהלות עם פירושים והערות. ובטח כוונתו להכת"י שהראה לי כשהי' כאן לפני שנתים.

מ"ש אודות חילוף הספרים שדבר בזה עם הרב גאראדעצקי שי', הנה הספרי' שלי מקבלת ספרים ממחברים וממוסדות כיון שלרגלי עבודת המוסדות חב"ד אשר כאן וכן עבודתי אני משמשת ספרי' זו לתועלת הרבים. ובמילא רבים מעונינים שימצא בה הספרים וחבורות שמו"ל. ובפרטיות יכתוב לו הרב גאראדעצקי שי', ותודה מראש אם יעשה את התלוי בו שיבוא הדבר לפועל.

ובימים האלו דתחלת השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני לאחל לו ולב"ב שיחיו חתימה טובה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ואשר יצל את כשרונותיו והשפעתו במילואם להחדיר רוח החסידות והדרכותי' בהסביבה בה נמצא.

בברכה.

לוח היום יום...

ה'תש"ד

ב תשרי, ב דר"ה

יום ששי

יום ראשון

לאל עורך דין - בתפלת מוסף.

שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י.

תהלים: י"ז. צאצג.

תניא: והגם שהיש . . . קל- עילתו.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

מה שכתוב בסדור "שער הקריאת שמע" דבור המתחיל "להבין ההפרש" (ע"ד עמוד א), שקדם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פרושו: בדרך כלל הם הפגנות מהפסוקים שראשי תבות שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התבות "אנא בכח כו" במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתבות. והעוסק בכונות צריך ללמד הענינים ברור בכתבי האר"ז"ל, ואז כונתו רצויה.

ה'תש"ד

ג תשרי ש"ת

שבת

יום שני

מתחילין "מזמור לדוד" ולא "לכו נרננה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב. הפטורה: שובה - יבשלו בם. מי אל כמוד - מימי קדם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: יחכב. צדצו.

תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבנו הזקן ב תצא בשי באלול תקס"ד ספר לו רבנו: שבת פרשת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) - תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי' אלקיך", ובאר פי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה אלהיך, אלקים בגימטריא הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה היא. הרב הצדיק ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, פי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, פי תשובה ראשי תבות: ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.

כשספר לי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] את הנ"ל, סים: תבת "תשובה" צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואפן בעבודת התשובה - ובאר באריכות חמשה האפנים - וכלם באים מכח אל הפעל על-ידי עבודת התפלה.

ה'תש"ד

ד תשרי

יום ראשון

יום שלישי

צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות.

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כג"כח. צו"צט.

תניא: אמנם . . . קלא והלידה.

קצור באור אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באפן הא': ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. עבודת התשובה הבאה על-ידי התמימות,

כִּמָּה בְּחִינּוֹת וּמְדַרְגּוֹת בְּעֵינֵי הַתְּמִימוֹת, וּבִיחֹס אֶל הַתְּשׁוּבָה הָעוֹלָה עַל כְּלָנָה הִיא תְּמִימוֹת הַלֵּב – הַנִּקְרָאת עֲרֻנְסִטְקִיט [=רְצִינּוֹת] – כְּאִמּוֹר בְּאַבְרָהָם "וּמִצָּאתְ אֶת לְבָבוֹ נִאֲמָן לְפָנַי".

<p>ה'תש"ד</p>	<p>יום שני</p> <p>ה תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: כט"לד. ק"קב. תניא: ובוה יובן . . . קלא וכדלקמן.</p> <p>קצור באור אפן הב': ש, שויתי הו' לנגדי תמיד. הו' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה פלה וחיותה הוא בדרך אין-ערוף מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על-ידי-זה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההו' של העולם ומלואו.</p>	<p>יום רביעי</p>
---------------	--	------------------

<p>ה'תש"ד</p>	<p>יום שלישי</p> <p>ו תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. קג"קה. תניא: והנה כמו"כ . . . 262 להחיותם.</p> <p>קצור באור אפן הג': ו, ואהבת לרעה כמוך, כמו שאמר רבנו הזקן, אשר זהו כלי ל"ואהבת את הו' אלקיך", ובאור במאמר "כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". עבודת התשובה בסבת לב טוב.</p>	<p>יום חמישי</p>
---------------	---	------------------

<p>ה'תש"ד</p>	<p>יום רביעי</p> <p>ז תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. קר"קה. תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.</p> <p>קצור באור אפן הד': ב, בכל דרכיך דעה, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ב"תרון ה'בעלי עסקים' על ה'יושבי אהל' בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.</p>	<p>יום שישי</p>
---------------	---	-----------------

<p>ה'תש"ד</p>	<p>יום חמישי</p> <p>ח תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. קט"קיא. תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.</p> <p>קצור באור אפן הה':</p>	<p>שבת קודש</p>
---------------	--	-----------------

ה, הַצַּנֵּעַ לְכַת עִם הַוַי' אֶלְקִיךָ. זְהִירוֹת שְׁלֵא תִהְיֶה שׁוֹם בְּלִיטָה, וְכַמְאָמֵר
 "לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם עָרוֹם בְּיִרְאָה", וְעַנִּין הָעֶרְמוּמִית הוּא שְׁלֵא יִהְיֶה נֶכֶר כָּלֵל,
 יָדוּעַ דְּכֻמָּה מַחְסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ מִסְתִּירִים עֲצָמָם, וְאִם הִתְגַּלּוּ הָיוּ מְצַטְעָרִים.
 וְזֶהוּ עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה הַבָּאָה מֵהַצַּנֵּעַ לְכַת.

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

אנ"ש והתמימים דכפר חב"ד אשר בארצנו

הקדושה

תבנה ותכונן ע"י משיח צדקנו

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

הגיעתני השמועה - אף כי בלתי ברורה כדי צרכה - אשר חלק חשוב מאנ"ש והתמימים
 נוהגים בשבת מברכים לסעוד שלא בביתם, וכנראה שהכוונה היא לא לסעודה שלישית אלא
 לסעודה השנייה, זאת אומרת אשר בביאתם להתפלה לבית הכנסת הנה חוזרים הם לביתם לפנות
 ערב או גם לאחר תפלת ערבית.

והנה אינני יודע אם גם בשנים שעברו היתה דעת חכמים נוחה מהנהגה כמו זו, וכמו שמחד
 גיסא לחמו נגד הנחות העולם און בעלי בתי ששע הנהגות, הרי לאידך גיסא לא רצו גם בהנהגה
 בקצה השני בתור הנהגה קבועה, אף כי לפעמים מוכרח הדבר ארויס פון די כלים כי בלא"ה הרי
 עלול האור להתעמם יותר ויותר, ומזמן לזמן צריך להחיותו (אפפרישען) אבל ההנהגה דבכל מאדך
 מסירת נפש בפועל וכי צריכה לבוא מזמן לזמן, ואין זה ענין דהנהגה תמידית וכמבואר בכ"מ
 בדא"ח.

וה"ה בנוגע לפרט הנ"ל, אשר אם לדעתי ישמעו - יסדרו ההתועדות בשבת מברכין באופן
 כזה שיבוא האור מהתועדות זו גם בביתם של כל או"א מהמתועדים, והתחלת ההבאה תהי' דוקא
 ביום השבת עצמו. ובדאי אפילו בשבת דימי החורף יש לחלק ההתועדות או לסדרה באופן כזה
 - שיוכלו לסעוד סעודת שבת בבתיים, ולספר גם בבית ע"ד ענין שבת מברכין בכלל, וע"ד שבת
 מברכים מיוחד זה בפרט.

ותקוטי שזה יעורר גם את הנשים והבנות לסדר מצדן התועדות בשבת מברכין, או במוצאי
 שבת.

נוסף על ברכתי לכאו"א בפרט כתיבה וחתומה טובה, הנני בזה להביע ג"כ ברכת
 חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

בברכה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ב' תשרי ~

האם חייבים נביא כדי להקריב קרבנות?

צורך בנבואה.

וה'עבודה תמה' (שער ב כ"א) שלל סברא זו, כי לא יתכן שלחכמי אותו דור לא היו ידועות ההלכות שנאמרו בימי התנאים, שהרי בוודאי התנאים (גם אלו שחיו בזמן הבית) לא מדדו אותו בעצמם אלא קיבלו זאת מרבותיהם איש מפי איש ככל התורה שבעל-פה, ואם-כן הדברים בוודאי היו ידועים גם בדורות הקודמים.

ולפי זה, השאלה במקומה עומדת: מדוע אמנם לא יכלו לברר את מיקום המזבח באמצעות מדידה לפי המפורש במסכת מידות?

וביאר כי העניין כרוך בספקות הלכתיים, כגון גודלה המדויק של מידת ה'אמה' שבתורה ולכן היה צורך לברר זאת על ידי נבואה (שם כ"ב).

וה'מקדש דוד' (קדשים א ד"ה והנה) כתב כי מעיקר הדין בנין המזבח צריך להיות דווקא על פי נביא, כפי שנאמר ב'ספרי' על הפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה" – "דרוש ואתה מוצא, ואחר כך יאמר לך נביא". ועל פי זה מובן גם מדוע ציין הרמב"ם עובדה זו, כדי ללמדנו הלכה שאין בידינו לקבוע את מקום המזבח עד שיבוא אליהו הנביא ויודיענו.

הלכות בית הבחירה פרק ב, הלכה ג: וּשְׁלֹשָׁה נְבִיאִים עָלוּ עִמָּהּ מִן הַגּוֹלָה – אֶחָד תַּעֲדֵי לָהֶם עַל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד תַּעֲדֵי לָהֶם עַל מְדוֹתָיו...

יש להבין: מדוע נזקקו בניו הבית השני לנבואה אודות מיקומו של המזבח, הרי מבואר בגמרא (זבחים סב, א) שהמיקום של כתלי בית-המקדש היו ידוע להם על ידי היסודות שנשארו במקומם, ולכאורה על ידי כך ניתן לדעת גם את מקומו של המזבח, שהרי במסכת מידות מצוין המרחק שבין ההיכל למזבח (22 אמה)?

ולשאלה זו קיימת השלכה מעשית בנוגע לחידוש הקרבת הקרבנות בימינו (על פי שיטת הרמב"ם שמקריבים קרבנות במקום המקדש אף כשאין הבית בנוי), מאחר ולשם כך נדרש לאתר את מקומו המדויק של המזבח שהוא "מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" (לעיל ה"א), האם הדבר אפשרי, הרי אפילו בניו הבית השני לא יכלו לברר זאת בעצמם אלא על ידי נבואה? וב'דרישת ציון' (מאמר העבודה ח"א ואילך) העלה אפשרות כי עולי בבל לא ידעו את מסכת מידות, ולכן לא היה בידם לחשב את מקום המזבח על ידי חישוב המרחק בינו לכתלים, אך אנו יכולים לברר זאת על פי האמור במסכת מידות, ללא

~ יום שני ג' תשרי ~

קדושת המקדש וקדושת קודש-הקדשים

והביאור:

ענינו של בית-המקדש הוא להמשיך את השראת השכינה בעולם, שהקדושה תחדור בגשמיות ותעלה אותה, והדבר התבטא גם במציאות הגשמית: בית המקדש נבנה על החר, גבוה מהמקומות מסביב (זבחים נד, ב), וככל שמדריגת הקדושה במקדש היתה נעלית יותר, היה גם המקום הגשמי גבוה יותר. ואולם ענין זה – שהקדושה שבמקדש פועלת עליה במקום הגשמי (ומקומות המקדש חלוקים בגובהם לפי חילוקי הדרגות שבקדושה) – יכול להיות במדריגות הקדושה הקרובות בערךן זו לזו (כמו חילוק גובה ב'שמים עשרה מעלות) אבל בדרגת קדושה הנעלית 'באין ערוך', אין באפשרות לבטא את עליונותה במעלות ספורות ואין הדבר מתבטא בגובה המקום הגשמי. ולכן במקומות שקדושת חלק אחד נעלית במידה מוגבלת מהחלק הסמוך לו, המקום הנעלה יותר גבוה יותר ובהתאם

הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכה א - ד: הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּ לֹא תִּהְיֶה בְּמִישׁוֹר, אֲלֵא בְּמַעְלָה הָהָר: בְּשָׂאֵרָם נִבְנְסָה מִשְׁעַר מִזְרְחֵי לְחַר הַבַּיִת, מִחֶלֶד עַד סוֹף חֵמֶל בְּשָׁנָה, וְעוֹלָה מִן חֵמֶל לְעוֹרֵת הַנָּשִׁים בְּשָׂתִים עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת... וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעוֹרֵת יִשְׂרָאֵל... וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעוֹרֵת הַבְּהֵמִים... וְעוֹלָה מִשָּׁם לְאוֹלָם בְּשָׂתִים עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת.

חילוקי המקומות במקדש באופן של עליה במעלות, הם בהתאם לתוספת ועליה בקדושה בין מקום מסוים למקום שלפניו (ראה להלן פ"ז הט"ז ואילך) וככל שהמקום גבוה יותר, יש בו קדושה נעלית יותר.

לפי זה צריך ביאור: מדוע לא היו מעלות לעלות לקודש הקדשים, והרי הוא קדוש משאר חלקי הבית "שאינ נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים" (להלן פ"ז הכ"ב), והיה צריך להיות במקום גבוה ביותר?

לכך הוא מספר המעלות שבין מקום למקום, אבל בקודש הקדשים, מקום גילוי עצמותו יתברך 'נמנע הנמנעות' (שכן 'מקום הארון אינו מן המידה'), שהוא נעלה 'שלא בערך' ביחס

(לקוטי שיחות כט, עמ' 73)

~ יום שלישי ד' תשרי ~

שמירת המקדש באמצעות עבודת הקרבנות

"כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו", בדוגמת תפילין שמצד קדושתם אסור להסיח דעת מהן. ולפי זה מובן מדוע חובת השמירה היא כלילה ולא ביום, שהרי לאורך היום עבדו הכהנים בבית המקדש, והעבודה עצמה שוללת את היסח הדעת.

ומובן גם מדוע הדבר שייך למסכת מידות העוסקת במקדש עצמו (ולא בעבודות הנעשות בו), כי השמירה אינה עבודה בפני עצמה (כשאר עבודות המקדש) שמקומה בבית המקדש, אלא דין המתחייב מצד המקדש עצמו שבכך נעשה למקום חשוב ומכובד יותר, "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין".

ולכן נשנית מצות שמירת המקדש בתחילת מסכת תמיד, כי גם בעבודת קרבן התמיד והקרבנות בכלל, נפעל תוכן מצות שמירת המקדש – מניעת היסח הדעת.

(לקוטי שיחות יג, עמ' 56)

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה א"ב: שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מֵצִוֹת עֲשֵׂה, וְאֵה עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם פֶּחַד מְאוּיָב וְלֹא מְלֻסְטִים; שְׂאִין שְׁמִירַתוֹ אֲלֵא כְּבוֹד לִו... וְשְׁמִירַתָּהּ זֹ מְצֻוֹתָהּ כָּל הַלַּיְלָה.

ולכאורה צריך ביאור: אילו מטרת השמירה היתה לצורך הגנה מגנבים, מובן שאין בה צורך ביום אלא כלילה, אך מאחר ו"אין שם פחד מאויבים ולא מלסטים" ומטרת השמירה היא לשם כבוד, מדוע אינה נהגת גם ביום? ועוד: דין שמירת המקדש מופיע במשנה במסכת תמיד ובמסכת מידות, ולכאורה בשתייהן אין זה מקומו, כי מסכת תמיד עוסקת בדיני קרבן התמיד ולא בשאר עבודות המקדש, ואילו מסכת מידות אינה עוסקת בעבודות בית המקדש אלא בצורתו!

והביאור:

את ענינה של השמירה, מבאר הרא"ש (מסכת תמיד סו):

~ יום רביעי ה' תשרי ~

מדוע אין אומרים 'שיר של יום' במנחה?

בחצוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרים שירה, והרי תקיעת הכהנים בחצוצרות אינה מצד דיני הקרבן אלא חובה בפני עצמה (אלא שזמנה הוא בעת הקרבת הקרבן) כנאמר ב'ספרי' (במדבר י'): "קרבנות שתקעו עליהם יהיו כשרים, ושלא תקעו עליהם לא יהיו כשרים? תלמוד-לומר והיו לכם לזיכרון – לזיכרון ניתנו ולא להכשר קרבן", וכן שירת הלויים היא מצוה בפני עצמה, בנוסף לחיוב השירה מצד דין הקרבן.

ולכן, הנאמר לעיל שעיקר השירה הוא בפה מתייחס רק לחיוב השירה שמצד דיני הקרבן, אולם מצות השירה כעבודה בפני עצמה היא גם בכלי, ועבודה זו דוחה את השבת (חידושי הגר"מ והגר"ד בכורים ג, יב"ג. שירת דוד מועדים סי' נב).

בכך יובן ענין נוסף: נהוג לומר בסיום תפילת שחרית 'שיר של יום' כזכר לשיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש בהקרבת תמיד של שחר, ונשאלת השאלה: הרי הלויים שרו גם בזמן הקרבת התמיד של בין הערביים (כמבואר

הלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה ו: בְּשָׁנִים עָשָׂר יוֹם בְּשָׁנָה תְּחַלֵּיל מִפְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ... וְתַלִּיל זֶה דוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַלִּיל שֶׁל קֶרְבָּן, וְתַלִּיל שֶׁל קֶרְבָּן עֲבוּדָה הוּא, וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. יש להבין:

הרמב"ם פסק לעיל (הל' א) שהלויים העומדים על הדוכן "אין אומרים שירה אלא בפה בלא כלי, שתיקף השירה שהיא עבודתם בפה", ורק אחרים עמדו לצידם וניגנו בכלי שיר, ומשמע שליווי השירה בכלי אינו חובה, וכיצד פסק כאן שהנגינה בחליל נחשבת עבודה ודוחה את השבת? והביאור:

לעיל מדובר אודות חובת השירה כחלק מדיני הקרבת הקרבן, אך בנוסף לכך קיים חיוב בפני עצמו של שירה כחלק מעבודות המקדש, כפי שהגדיר זאת בהלכה הקודמת: "בימי המועדות כולם ובראשי חדשים, היו הכהנים תוקעים

במשנה ר"ה ל. ב), ומדוע אין אומרים 'שיר של יום' במנחה? ועל פי האמור יש לבאר: חיוב השירה מצד דין הקרבן נאמר רק בתמיד של שחר, ולכן עושים לו זכר בתפילת

שחרית שהיא כנגד תמיד של שחר, אולם השיר בהקרבת תמיד של בין הערביים איננו חובת הקרבן אלא חובה בפני עצמה ולכן אין לו שייכות לתפילה (שירת דוד שם).

~ יום חמישי ו' תשרי ~

נשיאת כפים בנעילה

עולים לדוכן. ואף שהוקשה נשיאת כפים לעבודת הקרבנות, הרי הקרבת אברי העולה והאימורים של שאר הקרבנות יכולה להיות כל הלילה (ברכות כו, ב), ולכן אף הכהנים יכולים לעלות לדוכן גם בלילה.

ולהלכה, כתב ב'שולחן ערוך' (א"ח סי' תרכג ס"ג) "נושאים כפים בנעילה". וכתבו על כך אחרונים (שו"ע אדה"ז שם ס"ח, ע"פ הגה"מ, בית יוסף ומג"א) "ולפי שנשיאת כפים הוקשה לעבודה... ועבודה אינה אלא ביום, לפיכך צריך הש"ץ למהר בתפלת נעילה... בענין שתהא נשיאת כפים ביום קודם צאת הכוכבים".

והרמ"א (שם) הוסיף שהמנהג במדינות אלו הוא ש"אין הכהנים עולים לדוכן כלל בנעילה, לפי שמאריכין בסליחות ופזמונים עד הלילה ואין נשיאת כפים בלילה" (שו"ע אדה"ז שם).

הלכות כלי המקדש פרק ו', הלכה ד: וְנוֹשְׂאִין הַכֹּהֲנִים בְּפִתּוֹן... וּבְנִעִילָהּ.

כתב הרא"ש (יומא פ"ח ס"ב): בירושלמי (תענית פ"ד ה"א) אמרו, תפילת נעילה ביום הכפורים היא ביום ולא בלילה כיון שבתפילת נעילה נושאים הכהנים את ידיהם, ונשיאת כפים צריכה להיות ביום, כי הוקשה נשיאת כפים לשירות (עבודת המקדש) – "מה שירות ביום, אף נשיאת כפים ביום".

וּכְתַב הַבַּאֲר שֶׁבַע' (סוטה לח, א):

לפי זה יש לתמוה על אותם שנהגו לישא כפיהם בנעילה גם אם נמשכה לתוך הלילה, וסיים: "אי איישר חילי – אבטלנה".

אך ב'שאלת יעקב' (ח"א ס"ג נא) הביא את דעת המהר"ל שגם אם נמשכה תפילת נעילה לתוך הלילה, הכהנים

~ יום שישי ז' תשרי ~

מי היה חוגר אפוד בד?

עומד "להודיענו דברים העתידים להיות בעולם... ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאל שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה, וכיוצא באלו הדברים". וכדי שבני ישראל ידעו מיהו הנביא שאליו יפנו לצרכיהם, היו בני הנביאים חוגרים אפוד בד, וזו הודעה "כי הגיע זה למעלת כהן-גדול שמדבר ברוח הקודש" וניתן לשאול אצלו.

וזהו המשך הדברים כאן:

בתחילה מבאר הרמב"ם (לעיל הל' יא-יב) את אופני השאלה ב'אורים ותומים' וגם ש"אין נשאלין בהן להדיט אלא למלך או לבית דין או למי שצורך הציבור בו". וכיון שאין נשאלין בהן להדיט יכול הוא לשאול בדרך אחרת, ולשם כך היו בני הנביאים חוגרים אפוד בד, המודיע שיכול כל אחד מישראל לשאול אצלו אפילו בצרכי היחיד, כי "הגיע זה למעלת כהן-גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש".

(לקוטי שיחות לא ענף 156)

הלכות כלי המקדש פרק י', הלכה יג: זֶה שְׂאֵתָה מוֹצֵא בְּדָבָרֵי נְבִיאִים שֶׁכֹּהֲנִים רָבִים הָיוּ חוֹגְרִין אֶפֶוד בַּד – לֹא הָיוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים, שְׂאֵין הָאֶפֶוד שֶׁל כֹּהֵן בַּד... אֲלָא אֶפֶוד זֶה – הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהוּא רָאוּי שֶׁתִּשְׁרַח עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעְלַת כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֶפֶוד וְהַחֹשֶׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

ספרו של הרמב"ם הוא פסקי דינים ("הלכות הלכות"), ומה נפקא מינה' הלכה שהכהנים היו חוגרים אפוד בד? ומה טעם אריכות הלשון בהסבר חגירת האפוד על ידי בני הנביאים – "להודיע כי הגיע זה למעלת כהן-גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש"?

יש לומר שאכן האפוד ש"היו חוגרים אותו בני הנביאים" יש בו גדר הלכתי, שעליהם לחגור אותו כדי "להודיע כי הגיע זה למעלת כהן-גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש", שכן כתב הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"י ה"ג) שהנביא

~ שבת קודש ח' תשרי ~

כניסת ישראלים למקדש

שם קדשיי, שאם עבד חילל. ומה ששנינו (כלים פ"א מ"ט) שבעלי מומים אינם נכנסים 'בין האולם למזבח', היא תקנה מדרבנן. ולפי זה, לדעתו גם ישראל אינו מוזהר מן התורה ואיסורו מדרבנן. וזו גם דעת התוספות (סוכה מד, א ד"ה אמר).

אך הנצי"ב (העמק דבר ויקרא כא, כג) פירש את דברי הרמב"ם כפשוטם שרק הכהנים (אף בעלי מום) הוזהרו שלא להיכנס, אבל ישראל לא הוזהרו (והאיסור הוא מדרבנן, כדעת התוספות). וטעם הדבר: הכהנים שמצווים להיכנס לצורך עבודה הוזהרו שלא להיכנס שלא בשעת עבודה, אבל לישראל אין מצוה להיכנס למקדש לצורך כלשהו, ולכן לא הוזהרו על כניסה שלא לצורך, ואם כן היה מקום לומר שגם כהן בעל-מום שאינו מצווה להיכנס ולעבוד, אינו מוזהר מלהיכנס שלא לצורך. ולכן פירש הכתוב (ויקרא שם) ש"כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן... אל הפרוכת לא יבא ואל המזבח לא יגש" – שגם כהן בעל-מום מוזהר מלהיכנס למקדש ככל כהן.

הלכות ביאת המקדש פרק ב, הלכה ב: וְהִזְהִירוּ כָּל הַכֹּהֲנִים וְהוּא, שְׂלֵא וּכְנָסוּ לְקֹדֶשׁ אֹי לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שְׂלֵא בְשַׁעַת עֲבוּדָה, שְׁנֵאמַר: "וְאֵל יִבּוֹא כָּל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ".
כתב ה'משנה למלך' (להלן פ"ט הט"ו):

נראה לומר לדעת הרמב"ם שגם הישראלים מוזהרים מלהיכנס למקדש, אף שסתם הרמב"ם ולא פירש מה דינם. כי לדעתו (להלן פ"ו ה"א) כהן בעל מום (אף שאינו ראוי לעבודה) מוזהר מלהיכנס למקדש, ואף אם נכנס מן המזבח החיצון ולפנים (דהיינו, עשרים ושתיים אמה שבין האולם למזבח) הריהו לוקה שנאמר "ואל המזבח לא יגש", וכן כתב ב'ספר המצוות' (מל"ח ט). ואם כן, כל-שכן שישאל מוזהר על כך ולוקה ואינו עדיף מכהן בעל-מום.
והוסיף:

הרמב"ן (בהשגותיו בסהמ"צ שם) חולק וסובר שכהן בעל-מום אינו מוזהר מלהיכנס למקדש, ומה שנאמר "ואל המזבח לא יגש" היינו שלא יעבוד עבודה, וזהו שנאמר "ואל יחלל את

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר פנחס טודרוס ש"י

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"א וכ"ב אלול עם המצורפים אליהם, ולפלא שעכב את כתיבתו ונתעכבו ג"כ המכתבים בהילוכם, ואכפול תודתי על הקמת המצבה וגם על הודעתו עד"ז.

ומה שכותב שהוקמה לאורך הגוף לא לצד הראש, הנה אם ישנם שם מצבות באופן כזה יש להניח כמו שהוא אבל באם לאו הרי אין לשנות מהנהוג בבית חיים זה ואם אי אפשר אחרת יש לעשות מצבה אחרת ולהקימה כמו שאר המצבות, אבל מניח את דעתי שכותב שהרבה מצבות מונחות באופן כזה בצפת....

בברכת חתימה וגמח"ט.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שפניו כגון הגולה⁶ כפיין מזבח שעתיד להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה⁷.

6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. (7) אף שאינו מעכב – לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמהם מן הגולה: אהרן העיד להן על מקום המזבח, ואהרן העיד להן על מדותיו, ואהרן העיד להן שמקריבין על המזבח הזה⁹ כל הקרבנות אף-על-פי שאין שם בית.

8) והם חגי זכריה ומלאכי. (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות - כלן עשור אמות גבה כל אהרן מהן. וזה הפתוב בתורה "ושלש אמות קמתו" - מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העתיד להבנות, מדת ארפו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות¹⁰.

10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

ו. עשור אמות של גבה המזבח, מהן באמה בת חמשה טפחים¹¹, ומהן באמה בת ששה טפחים¹². ושאר כל אמות הבנין באמה בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח¹³ נ"ח טפחים¹⁴.

11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

ז. וכף היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים¹⁵ וכנס חמשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים אמה ושני טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים¹⁶. עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים,

~ יום ראשון ב' תשרי ~

הלכות בית הבחירה

פרק שני

1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. המזבח מקומו מכון ביותר², ואין משניין אותו במקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישאל"ל³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדיה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המזריה אשר נראה לדוד אביהו, אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבסי".

2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר.

ב. ומסרת ביד הפל, שהמקום שפנה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שפנה בו אברהם המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שפנה בו נח כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו מן והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשינבא. ומשם נבא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נבא.

4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז.) הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה – ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועליו נתבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתיה תיתבני מדבחה", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

יא. וּבְקֶרֶן מַעֲרֵבִית-דְּרוֹמִית²⁶ הָיוּ שְׁנֵי נִקְבִים פְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין, וְהָן הַנְּקָרָאִין שִׁיתִין²⁷, שֶׁהַדְּמִים יוֹרְדִין בָּהֶן וּמִתְעַרְבִין פְּאוֹתָהּ הַקֶּרֶן פְּאֵמָה²⁸, וְיוֹצְאִין לְגַחַל קְדוֹן.

26 ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. 27 ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. 28 אמת המים שעוברת בעזרה.

יב. וּלְמִטָּה פְּרָצְפָה פְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן הָיָה מְקוֹם אֵמָה עַל אֵמָה, וְטַבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבְעֵת קְבוּעָה בָּהּ²⁹, שְׁבוּ יוֹרְדִין לְשִׁיתִין³⁰ וּמְנַקִּין אוֹתוֹ.

29 שעל ידה מגביהים את הטבלא. 30 והוא חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וּכְבֹשֶׁת³¹ הָיָה בְּנוֹי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אָרְכוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם וּשְׁתַּיִם אֵמָה³² עַל רֹחַב שְׁש־עֶשְׂרֵה אֵמָה. וְהָיָה אוֹכֵל בְּאֶרֶץ שְׁלֹשִׁים אֵמָה מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וּפּוֹרֵחַ מִמְּנוֹ אֵמָה עַל הַיְסוּד וְאֵמָה עַל הַסּוֹבֵב. וְאֹיֵר מְעֻטֵט³³ הָיָה מִפְּסִיק בֵּין הַכֹּבֵשׁ לְמִזְבֵּחַ³⁴, כְּדֵי לְתַן הָאֵיבָרִים לְמִזְבֵּחַ בְּזִיקָה³⁵. וְגִבְהַת הַכֹּבֵשׁ תִּשַׁע אֲמוֹת פְּחוֹת שְׁתוֹת³⁶ עַד פְּגָנֵד הַמַּעֲרָכָה.

31 והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. 32 למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. 33 ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. 34 כלומר, בין הכבש למקום המערכה. 35 בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" – מה דם בזריקה (שהרי נאמר בוֹיִקְרָא א, ה "וזרוקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. 36 היינו, פחות טפח.

יד. וּשְׁנֵי כְּבֹשִׁים קְטָנִים יוֹצְאִים מִמְּנוֹ, שֶׁבָּהֶם פּוֹנִים לְיְסוּדוֹ³⁷ וְלְסוֹבְבָה³⁸, וּמְבַדְּלִין מִן הַמִּזְבֵּחַ פְּמִלָּא נִימָא³⁹. וְחִלּוֹן הָיְתָה בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כְּבֹשֶׁת⁴⁰ אֵמָה עַל אֵמָה, וְרִבּוּבָה הָיְתָה נְקָרָתָה⁴¹, שְׁבָהּ נוֹתֵנִין פְּסוּלֵי חֲטָאת הָעוֹף⁴² עַד שֶׁמְעַבְר צוֹרְתָהּ⁴³ וְתֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁴⁴.

37 היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. 38 היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. 39 זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרוקו את הדם

זֶהוּ סוֹבֵב¹⁷. [עֲלָה שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה טְפָחִים, זֶהוּ מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה]. נִמְצָא רָחְבוֹ שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אֵמָה וְאַרְבַּע טְפָחִים עַל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אֵמָה וְאַרְבַּע טְפָחִים. [עֲלָה שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה טְפָחִים, וְכוּנֵס לְקֶרֶן זֵוִית שֶׁל הַשְּׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בְּנֶגֶן חִלּוֹל מְרַבֵּעַ לְכֹל אַרְבַּע קְרָנוֹת]. וּמְקוֹם הַקְּרָנוֹת אֵמָה מְזָה וְאֵמָה מְזָה סְבִיב. וְכֵן מְקוֹם רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֵמָה סְבִיב. נִמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה רָחְבוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבַּע טְפָחִים עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבַּע טְפָחִים¹⁸.

15 משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. 16 שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. 17 נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. 18 שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

ח. גִּבְהַת פֶּלַק קֶרֶן וְקֶרֶן חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וְרַבּוּעַ פֶּלַק קֶרֶן אֵמָה עַל אֵמָה. וְאַרְבַּע הַקְּרָנוֹת חִלּוּלוֹת הָיוּ¹⁹ מִתּוֹכָן. וְגִבְהַת מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה טְפָחִים. נִמְצָא חֲצֵי גִבְהַת הַמִּזְבֵּחַ כ"ט טְפָחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וְלְמִטָּה.

19 זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזוויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שביט קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא²⁰ הָיָה חוּגְרֵי בְּאֵמִצֵּעַ הַמִּזְבֵּחַ [כְּשֵׁשֶׁה טְפָחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וְלְמִטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין דְּמֵים הָעֲלִיּוֹנִים²¹ לְדְמֵים הַתַּחְתּוֹנִים²². וְנִמְצָא גִבְהוֹ מִן הָאֶרֶץ עַד מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה תִּשַׁע אֲמוֹת פְּחוֹת טְפָח²³.

20 צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" – "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים גג.). 21 עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. 22 חטאת העוף שזוים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. 23 שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה מְקִיף מֵאַרְבַּע רִוְחוֹתָיו כְּמוֹ הַסּוֹבֵב, אֲלָא הָיָה הַיְסוּד מְשוּף פְּגָנֵד כֹּל רִוַח צְפוֹן וּמַעֲרָבִי, וְאוֹכֵל²⁴ בְּדָרוֹם אֵמָה אַחַת וּבְמִזְרָח אֵמָה אַחַת, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית-מִזְרָחִית לֹא הָיָה לָהּ יְסוּד²⁵.

24 מחזיק, = תופס מקום. 25 זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "ריבוע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

יח. **מִזְבַּח שְׁנֵפָגִים מְבֻנְיָנוּ: אִם נִפְגַּם מְבֻנְיָנוּ⁵² טַפַּח - פָּסוּל, פָּחוֹת מִטַּפַּח - פָּשָׁר, וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה בְנִשְׂאָר אֲבָן פְּגוּמָה⁵³.**

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

א. **הַמְּנוֹרָה מִפְּרִשֵׁת צוֹרְתָהּ בַּתּוֹרָה². וְאֲרַפְעָה גְבִיעִים³ וְשְׁנֵי כַּפְתּוּרִים⁴ וְשְׁנֵי פְּרָחִים⁵ הָיוּ בְּקִנְיַת הַמְּנוֹרָה⁶, שְׁנֵאָמַר: "וּבְמִנְיָהּ אֲרַפְעָה גְבִיעִים מְשֻׁקְדִים⁷ בַּפְּתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פָּרַח שְׁלִישִׁי הָיָה סְמוּךְ לִירְכָה שֶׁל מְנוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: "עַד יִרְכָה עַד פְּרָחָה".**

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכות מעט כביצה ששני ראשיה כדין (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציריים שמצייירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

ב. **וְשֵׁלֶשׁ רִגְלִים הָיוּ לָהּ⁸. וְשֵׁלֶשָׁה כַּפְתּוּרִים⁹ אֲחֵרִים הָיוּ בְּקִנְיַת הַמְּנוֹרָה, שְׁמָהּ יוֹצְאִים שְׁשֶׁת הַקְּנָיִם: שְׁלֹשָׁה מִצַּד זֶה, וְשֵׁלֶשָׁה מִצַּד זֶה. וּבְכָל קִנְיָה וְקִנְיָה מִהֵן שְׁלֹשָׁה גְבִיעִים¹⁰ וּכְפָתוֹר וּפְרָח, וְהַכֹּל מִשְׁקָדִים¹¹ כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעֵשֶׂתֶיךָ¹².**

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגולפת המנורה שבקשת טיטוס ברומא - בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חת, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה

על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (42) כשארע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמה תתערב זאת הפסולה עמה, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה.

טו. **וְשְׁנֵי שְׁלֵחֹנוֹת הָיוּ בְּמַעְרֵב הַכֶּבֶשׂ: אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ, שְׁנֹתַיִן עָלָיו אֵת הָאֵיבָרִים⁴⁵; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף, שְׁנֹתַיִן עָלָיו כְּלֵי הַשָּׂרֵת.**

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיה ויתחמומו האברים ויסרחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

טז. **כְּשֶׁבִנְיָן הַמִּזְבֵּחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלוֹ אֶטוּם⁴⁶ כְּמִין עֲמוּד, וְאִין עוֹשִׂין בוֹ חֵלָל כָּלֵל, אֶלֶּא מְבִיא אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוֹלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמְבִיא סִיד וְזָפֶת וְקוֹנִיָּא⁴⁷, וּמְמַחָה וְשׁוֹפֵף לְתוֹף מְלֻבָּן⁴⁸ גְּדוֹל⁴⁹ כְּמִדְתּוֹ⁵⁰, וּבוֹנָה וְעוֹלָה. וְנוֹתֵן בְּתוֹף הַבְּנֵן גּוֹף שֶׁל עֵץ אוֹ אֲבָן בְּקֶרֶן דְּרוּמִית-מְזֻרְחִית כְּמִדַּת הַיִּסוֹד. וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹף כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן, עַד שֵׁשִׁיִּלִּים הַבְּנֵן. וְיֹסִיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹף הַבְּנֵן, כְּדִי שֶׁתִּשְׂאָר קֶרֶן דְּרוּמִית-מְזֻרְחִית כְּלֵא יִסוֹד, וְיִשְׂאָרוּ הַקְּרָנוֹת חֲלוּלִין.**

(46) סתום. (47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושים לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

יז. **אֲרַפֵּעַ קְרָנוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ וְיִסוֹדוֹ וְרַבְעוֹ מְעַכְבִּין. וְכָל מִזְבֵּחַ שְׂאִין לוֹ קֶרֶן, יִסוֹד וְכֶבֶשׂ וְרַבְעֵ - הָרִי הוּא פָּסוּל, שְׂאֲרַבְעָתָן מְעַכְבִּין⁵¹. אֲבָל מִדַּת אֲרָכּוֹ וּמִדַּת רָחְבוֹ וּמִדַּת קוֹמָתוֹ אֵינָן מְעַכְבִּין, וְהוּא שְׁלֵא יִפְחוֹת מְאֵמָה עַל אֵמָה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, פֶּשְׁעוֹר מְקוּם הַמַּעְרְכָה שֶׁל מִזְבֵּחַ מְדָבָר.**

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו. (30) שברים.

ו. הַמְלַקְחִים³¹ וְהַמְחַתְּוֹת³² וְכָלִי הַשֶּׁמֶן אֵינָן מְפָלֵל הַפְּפֹרִי³³, שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּמִנְוֶרָה "זֶה־ב טְהוֹר", וְחֹזֵר וְאָמַר "וּמְלַקְחִיהָ וּמְחַתְּוֶיהָ זֶה־ב טְהוֹר". וְלֹא נֹאמֵר "גְרוֹתֶיהָ זֶה־ב טְהוֹר", מִפְּנֵי שֶׁהַגְּרוֹת קְבוּעִין בְּמִנְוֶרָה וְהֵם מְפָלֵל הַפְּפֹרִי³⁴.

(31) "הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליישבן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם, קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח). (32) הם כמין בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבר (רש"י שם). (33) מנחות פח: כנא-קמא ולא כרבי נחמיה בברייתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.

ז. שְׁבַעֲת³⁵ קִנֵּי הַמִּנְוֶרָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְשִׁבְעַת גְרוֹתֶיהָ מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל זֶה־ב בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל שְׂאָר מִיְנֵי מִתְכוֹת. וְכָל הַגְּרוֹת קְבוּעִים בְּקִנֵּים³⁶.

(35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד כעין בוך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י במנחות שם).

ח. שֵׁשֶׁת הַגְּרוֹת הַקְּבוּעִים בְּשֵׁשֶׁת הַקִּנֵּים הַיּוֹצְאִים מִן הַמִּנְוֶרָה, פְּלֶן פְּנִיָּהֶם לְגַר הָאֲמָצְעִי שֶׁעַל קִנֵּי הַמִּנְוֶרָה³⁷. וְזֶה הַגֵּר הָאֲמָצְעִי פָּנָיו פְּגָנָד קִדְשׁ-הַקִּדְּשִׁים³⁸, וְהוּא הַנְּקָרָא³⁹ גַּר מְעַרְבִי.

(37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדיין פניהם כלפי נר האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכינה". (39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד).

ט. הַגְּבִיעִים דּוֹמִין לְכוֹסוֹת אֶלְפִסְנֵי־רִיאָה⁴⁰, שֶׁפִּיָּהֶן רָחֵב וְשׁוֹלִיָּהֶן קָצֵר. וְהַכְּפָתוֹרִים כְּמִין תְּפוּחִים פְּרוֹתִיִּים⁴¹, שֶׁהֵן אֲרָפִין מְעֻט, פְּבִיעָה שֶׁשְׁנֵי רְאֻשֶׁיהָ פְּדִיָּין⁴². וְהַפְּרָחִים כְּמוֹ פְּרָחֵי הַעֲמֻדִים⁴³, שֶׁהֵן כְּמִין קָצֵרָה וְשִׁפְתָּהּ כְּפוּלָה לְחוּץ.

(40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירושו המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם. ציורין שמציידין בעמודים (רש"י שם). ובפירושו המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן".

י. גְּבִיהַ הַמִּנְוֶרָה⁴⁴ הִיא שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפַּח. הַרְגָּלִים

גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין בכך הפסד, אם יעשום משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (12) בפירושו המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".

ג. נִמְצְאָת¹³ כָּל הַגְּבִיעִים שְׁנִים וְעֶשְׂרִים¹⁴. וְהַפְּרָחִים תִּשְׁעָה¹⁵. וְהַכְּפָתוֹרִים אַחַד-עֶשְׂרִים¹⁶. וְכָל מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁷, וְאֶפְלוֹ חֶסֶר אֶחָד מִן הַשְּׁנִים וְאֲרָבָעִים¹⁸ מְעַכְבִּין אֶת פְּלֶן.

(13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14) שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר. וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות שם). (15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). (16) כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. (17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֻרִים¹⁹? כְּשֶׁעֲשָׂאוֹהָ זֶה־ב²⁰, אֶבֶל שְׂאָר מִיְנֵי מִתְכוֹת²¹ אֵינן עוֹשִׂין בָּהּ גְּבִיעִים²², כְּפָתוֹרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מִנְוֶרָה הַבָּאָה זֶה־ב, תִּהְיֶה כְּלָה כְּכָר עִם גְרוֹתֶיהָ²³, וְתִהְיֶה כְּלָה מְקֻשָּׁה²⁴ מִן הַעֲשָׂוֹת²⁵; וְשָׁל שְׂאָר מִיְנֵי מִתְכוֹת אֵינן מְקַפְּדִין עַל מְשֻׁקָּלָהּ, וְאֵם הִיתָה חִלּוּלָהּ²⁶ - כְּשֶׁרָה²⁷.

(19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20) מנחות כח. (21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22) להלן גבי ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפדין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך). (23) בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". (24) חתיכה אחת. (25) במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". (26) שאינה מקשה (כסף-משנה). (27) בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

ה. וְאֵינן עוֹשִׂין²⁸ אוֹתָהּ לְעוֹלָם²⁹ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת³⁰, בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל זֶה־ב בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל שְׂאָר מִיְנֵי מִתְכוֹת. (28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

יג. ארבעה⁵⁴ סניפין⁵⁵ של זהב היו לשלחן, מפצלין⁵⁶ בראשיהן⁵⁷, שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים: שנים מסדר זה, ושנים מסדר זה⁵⁸. והם הנאמרים בתורה⁵⁹ "וקשותיו⁶⁰".

(54 שם במשנה. 55) "כמין יתידות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56 מנוקבים. 57 כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פי"א משנה ו). 58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיזולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59 שמות שם. 60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

יד. ושמונה ועשרים קנים⁶¹ של זהב, כל אחד מהן פחצי קנה חלול⁶², היו לו: ארבעה-עשר לסדר זה, וארבעה-עשר לסדר זה. והם הנקראים⁶³ "מנפיתיו⁶⁴". ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות⁶⁵, הן הנקראין⁶⁶ "כפותיו⁶⁷". והדפוסין⁶⁸ שעושין בהם לחם הפנים, הם הנקראים⁶⁹ "קצרותיו⁷⁰".

(61 משנה שם צו. 62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63 שמות שם. 64) שם צז. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם). (65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון לחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). (66) שמות שם. (67) שם צז. (68) "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). (69) שמות שם. (70) שם צז.

טו. אלו⁷¹ הארבעה-עשר קנים: נותן החלה הראשונה על עצמו של שלחן⁷², ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים⁷³, וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד, לפי שאין על הששית אחרת⁷⁴. נמצאו ארבעה-עשר בכל מערכה ומערכה.

(71 שם. 72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה-מקובצת שם). (73) והיו להן שלשה פיזולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב). (74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה.

טז. ושני שלחנות היו באולם מפגנים על פתח

והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכים ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים חלק. ונשתירו שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, כפתור ופרח.

(44 מנחות כח: 45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשאר בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא ניתנו אלא טפח.

יא. ואכן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות, שעליה בהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה פלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.

(46) תמיד ל: וספרי בהעלותך ס"ה ה' "בהעלותך את הנרות, עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פי"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). (47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוזו שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדרש בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, וכו' היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).

יב. השלחן היה ארפו שנים-עשר טפח, ורחבו ששה טפחים⁴⁸. והיה מנח⁴⁹ ארפו לארף הפית, ורחבו לרחב הפית. וכן שאר כל הפלים⁵⁰ שבמקדש, ארפן לארפו של פית⁵¹ ורחפן לרחב הפית, חוץ מן הארון⁵², שהיה ארפו לרחב הפית. וכן נרות המנורה כנגד רחב הפית, בין הצפון ובין הדרום⁵³.

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה רחבו". ורבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פי"ז משנה י, ומנחות צז). (49) שם צו. במשנה. (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייעו, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדרך כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו מבערב (בבור - רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לז. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, וראה בכסף-משנה כאן]. (88) סוכה נ.

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, וששלמה בנה מקום לגניזת הארון, ומי גנזו, ומה נגנו עמו.

א. אָבֵן הַיְתָה בְּקִדְש־הַקְּדָשִׁים³ בְּמַעְרְבוֹ⁴, שְׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מְנַחֵם⁵. וּלְפָנָיו צִנְצָנֹת הַמֶּן⁶ וּמִטָּה אֲהַרֹן⁷. וּבֵעֵת שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה⁸ אֶת הַבַּיִת, וַיֵּדַע שְׁסוּפוֹ לְחֹרֵב, בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגַזֵּז בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָלוֹת. וַיֹּאשְׁיֵהוּ הַמֶּלֶךְ צָהָה וַיִּגְזַז בְּמָקוֹם שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה⁹, שֵׁנָאֵמַר: "וַיֹּאמֶר לְלוֹאִים הַמְּבִינִים לְכֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לֵה': תִּנּוּ אֶת אָרוֹן הַקְּדֹשׁ¹⁰ בְּבַיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִין לְכֶם מִשָּׂא בְּפִתָּף, עָתָה עֹבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּגְוֹ"¹¹. וַיִּגְזַז עֲמֹ¹¹ מִטָּה אֲהַרֹן וַהֲצַנְצָנֹת וְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה¹². וְכָל אֵלוֹ לֹא חִזְרוּ בְּבַיִת שְׁנִי. וְאִף אוֹרִים וְתַמִּים¹³ שֶׁהָיוּ בְּבַיִת שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין¹⁴ בְּרוּח־הַקְּדֹשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן¹⁵, שֵׁנָאֵמַר: "עַד עֲמַד בְּהֵן לְאוֹרִים וְ[ל]תַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמֹנֶה בְּגָדִים לְכַהֵן גְּדוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָא מְחַסֵּר בְּגָדִים¹⁶.

הַבַּיִת: אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ⁷⁵, נוֹתְנִין עָלָיו לְחֵם הַפָּנִים בְּכַנִּיסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נוֹתְנִין עָלָיו לְחֵם בִּיצִיאָתוֹ. שְׁמַעְלִין בְּקִדְשׁ⁷⁶, וְלֹא מוֹרִידִין⁷⁷.

(75) מנחות זט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרת"ח (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: (76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו השני של זהב. ולמדו במנחות זט. "שמעלין בקודש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" - "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורדין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורדין.

יז. מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת⁷⁸ הָיָה מְרַבֵּעַ אֲמָה עַל אֲמָה⁷⁹. וְהוּא נִתְּנָן⁸⁰ בְּהִכָּל מְכוֹן בֵּין הַצְּפוֹן לְדָרוֹם, מְשׁוּף בֵּין הַשְּׁלֹחַן וְהַמְּנוֹרָה לְחֹזֵן. וּשְׁלֹשֶׁתָּן הָיוּ מְנַחֲחִין⁸¹ מְשָׁלִישׁ הַהִיכָל וְלִפְנֵים, כְּנֶגֶד הַפְּרָכֶת הַמְּבַדִּיל בֵּין הַקְּדֹשׁ וּבֵין קִדְש־הַקְּדָשִׁים.

(78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

יח. הַכִּיּוֹר⁸² הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי דָדִים⁸³, כְּדֵי שֶׁיֵּהִי כָל הַפְּהִינִים הַעוֹסְקִים⁸⁴ בְּתַמִּיד⁸⁵ מְקַדְּשִׁים⁸⁶ מִמֶּנּוּ כְּאֶחָד. וּמוֹכְנֵי עֶשׂוֹ לֹדִים⁸⁷, שֶׁיֵּהִי בָּהֶם תְּמִיד, וְהֵיא הַל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהִי הַמַּיִם שֶׁבָּה נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהַכִּיּוֹר מְכַלֵּי הַקְּדֹשׁ וּמְקַדְּשׁ, וְכָל דָּבָר שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בְּכָל־יְקַדֵּשׁ אִם לֹן - נִפְסָל⁸⁸.

(82) יומא לז. במשנה. (83) כמו ברו המריק מים. (84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרכת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בזר (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86) ידיהם ורגליהם לעבודה. ש"מצות עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ו"כיצד מצות קידוש? - מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני

~ נקודות משיחות קודש ~

"אָבֵן הַיְתָה בְּקִדְש־הַקְּדָשִׁים בְּמַעְרְבוֹ, שְׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מְנַחֵם".

וצריך להבין, מאחר שהביא כאן את פרטי הדינים בעשיית שאר הכלים, מדוע לא הביא את פרטי עשיית הארון.

לכאורה יש לומר שענין זה תלוי במחלוקת הרמב"ן והרמב"ם, כפי שהתבאר לעיל, שלדעת הרמב"ן עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן מנה עשיית הארון כמצוה בפני עצמה, אבל לדעת הרמב"ם עשיית הכלים אינה מצוה בפני עצמה אלא חלק ממצות בנין ביהמ"ק.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר (במדבר יז, כה) "השב את מטת אהרן לפני העדות למשמרת". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (8) ברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (9) יומא נב, ב. ושם נג, ב - ישנה מחלוקת בזה: יש אומרים שהארון גלה לבבל, ויש אומרים שנגנז. ורבינו פוסק שנגנז, והביא רבינו דבר זה שהוא נוגע להלכה. כי הנה פסק רבינו (להלן פ"ו הט"ו) ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד-לבוא", וההולך בזמן הזה במקום המקדש חייב כרת. ומסתבר כי זה אינו אלא כשיש שם ארון וכפורת, אבל אם אין שם ארון וכפורת אינו חייב (וכעין זה אמרו במנחות כז: לענין הזאות), משום כך הביא רבינו דין זה שארון נגנז במקומו (הגהות הגר"י יעב"ץ). (10) והלא שם היה גם קודם לכן? - אלא שאמר לתתו שם לגניזה (רש"י יומא, שם). (11) יומא נב, ב. (12) שהיו מושחין ממנו כהנים ומלכים (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז). (13) (לדעת רבינו האי גאון ('אוצר הגאונים' ברכות, חלק התשובות סי' ו', וראה בפירוש ר"א בן עזרא שמות כח, ו - מה שהביא בשם רב האי) ורב נסים גאון ('אוצר' ג שם סי' ד) הם אבני האפור (= כלומר, אבני החושן), וכן כתב ב'כסף משנה' (להלן כאן) בדעת רבינו. ולדעת רש"י והרמב"ן (שמות שם, ל) הם כתב שם המפורש שנתנו בתוך כפלי החושן, וראה להלן). (14) ביומא כא, ב - נמנו אורים ותומים בין הדברים שחסרו בבית שני. ולדעת רבינו, היינו שלא השיבו לנשאלים בהם. וכן כתב רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש ה"י. וכן פירשו ה'תוספות' ביומא שם ד"ה ואורים ותומים (וכעין זה אמרו שם על אש המערכה שהיתה, ולא היתה מסייע להם). (15) "ומפני מה לא היו שואלין בהן? - מפני שלא היתה שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו" (הל' כלי המקדש, שם). (וראה ברמב"ן על התורה שם, שרק על-ידי רוח הקודש היה הכהן יודע את הסדר הנכון בקריאת האותיות המאירות). (16) כתב הראב"ד בהשגותיו 'וחיסור בגדים שאמר אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים'. כי לדעת הראב"ד "אורים ותומים" הם שם המפורש שהיו נותנים בין כפלי החושן, כדעת רש"י והרמב"ן הנ"ל. ומה שנאמר (שמות שם) "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים", אינו מעכב בדיעבד, ע"י רש"י יומא ה, ב. וראה בגבורת ארי' שם ה. ד"ה מאי בנייהו. וביאבן האזל' ו'חזון איש' כאן. ולדעת רבינו הם אבני החושן (כסף-משנה), וראה למעלה הערה יב.

ב. בְּבֵית רֵאשׁוֹן הָיָה פֶּתֶל מְבֻדֵּל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, עֲבִיז אֲמָה. וְכִינֹן שֶׁפָּנּוּ הַבַּיִת שְׁנֵי¹⁷ נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם עֲבִי הַפֶּתֶל הָיָה מִמֵּדַת הַקֹּדֶשׁ אוֹ מִמֵּדַת קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, לְפִיכָךְ עָשׂוּ קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים עֲבִיז עֲשָׂרִים אֲמָה תְּמִימוֹת, וְעָשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים אֲמָה תְּמִימוֹת, וְהִנְיָחוּ אֲמָה וְתָרָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים. וְלֹא כִּנּוּ פֶּתֶל בְּבֵית שְׁנֵי¹⁸, אֲלֵא עָשׂוּ שְׁתֵּי פְרוּכּוֹת¹⁹: אַחַת מִצַּד קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, וְאַחַת מִצַּד הַקֹּדֶשׁ, וּבִינְיָהֶן אֲמָה, פְּגָגָד עֲבִי הַפֶּתֶל שֶׁהָיָה

והואיל והארון אחרי שנגנז ובכל תקופת בית שני לא היה בבית המקדש, נמצא שאין זה פרט בציווי עשיית המקדש, שהרי המקדש עומד בשלימותו ללא הארון.

אבל עדיין צריך להביין: הרי ידוע הכלל שדרכו של הרמב"ם להביא פסוק אף אם אינו נזכר בגמרא כלל, מאחר שהוא מבואר יותר, כשאין נפק"מ לפועל. וממילא גם כאן מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש, וישנם כמה פסוקים המדברים אודות עשיית הארון, היה לו להביאם, שהרי סוף סוף צריכים לעשות ארון במקדש.

ויש לתרץ על פי מה שכתב הגאון הרוגוצ'ובי "שהארון לא היה כלי שרת". כלומר, הגם שפעל תוספת קדושה במקדש, מכל-מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, שהרי לא היה כלי שרת, ולכן לא הזכיר הרמב"ם על דבר עשייתו שאינה קשורה עם המקדש.

ובפנימיות הענינים יש לומר: עניינו של הארון הוא תורה ("אין בארון אלא שני לוחות אבנים"), ומצד גודל מעלת התורה ש'אורייתא וקוב"ה כולא חד' הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל ענין מסוים, גם לא בית המקדש.

ויש לומר, שזהו עומק דעת הרמב"ן שעיקר החפץ במקדש הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, היינו שהמקדש נבנה בשביל הארון, וזוהי הכוונה ותכלית עשייתו.

(יין מלכות ספר עבודה סימן י"א מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) יומא נג, ב. ותוספתא שם פ"ב. ושתייה היתה נקראת (שם). ופירוש שתייה: יסוד, על שם עבודת הקרבנות, שהיא יסוד העולם, כמו שאמרו באבות פ"א מ"ב (פירוש המשניות שם פ"ה מ"ב). (3) בית שהוא קודש שבקדשים, ש'עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' וכו' לפנים מן החומה (= חומת ירושלים) מקודש מהם וכו' קודש הקדשים מקודש מהם וכו'" (ביאורי הגר"א מדות פ"ה מ"ד). (4) של קודש הקדשים. וראה להלן. (5) כן הוא בתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 186 10). (ואף-על-פי ש'בירושלמי' (בבא-בתרא פ"ו ה"ב) מפורש שהארון עמד באמצע, וחלק הבית עשר אמות לכל רוח (וראה בבבא-בתרא צט.), וכן בתנחומא (פרשת קדושים אות י'): "והארון באמצע ההיכל", ואם כן גם האבן היתה באמצע? - סובר רבינו שהאבן היתה יותר לצד מערב. וכנראה שמקורו מהתנחומא (שם), ופירש מה שאמרו שם: "ואבן שתייה לפני הארון", היינו לפנים מן הארון, כלומר לצד מערב. וכן פירש 'מראה הפנים' ב'ירושלמי' שם. ועי' 'תוספות' בבא-בתרא כה. ד"ה וצבא, וב'תוספות יום-טוב' שם פ"ב מ"ט). (6) כמו שנאמר (שמות טז, לג) "קח צנצנת אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אותו לפני ה'". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' (כסף-משנה). (7) כמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹפְנִים מִמֶּנּוּ - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כֶּתֶל שְׁנֵי וּשְׁלִישֵׁי - שֵׁשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כֶּתֶל שְׁלִישֵׁי וּרְבִיעֵי - שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְאֵלּוּ הַמַּדּוֹת הֵן שֶׁל עֲבֵי הַכֶּתֶל עִם הַמְּקוֹם הַפְּנוּי שֶׁבֵּין שְׁנֵי כֶּתֶלִים. וְאַרְבֵּי קֳדָשׁ-הַקְּדוּשִׁים - עֲשָׂרִים אַמָּה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכּוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּינוּ וּבֵין הַקְּדָשׁ - אַמָּה. וְאַרְבֵּי הַקְּדָשׁ - אַרְבָּעִים אַמָּה. וְעֲבֵי הַכֶּתֶל הַמְּזֻרְחִי, שְׁבוּ הַשָּׁעַר - שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְהָאוּלָם - אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְעֲבֵי כֶּתֶל הָאוּלָם - חֲמֵשׁ אַמּוֹת.²⁶ נִמְצָא הַכֶּל מֵאָה אַמָּה.

26) כן היא הנוסחא הנכונה, וכל זה במדות שם מ"ז (כסף-משנה).

ה. מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם²⁷ מֵאָה אַמָּה: עֲבֵי כֶּתֶל²⁸ הָאוּלָם - חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וּמִכֶּתֶל אוּלָם עַד כֶּתֶל הַקְּדָשׁ - עֲשָׂרֵי אַמּוֹת. וְכֶתֶל הַקְּדָשׁ שֶׁשָּׁה כֶּתֶלִים זֶה לְפָנָיו מִזֶּה, וּבִינֵיהֶן חֲמֵשֶׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִן. בֵּין כֶּתֶל חִיצוֹן וּבֵין הַשְּׁנֵי - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין שְׁנֵי וּשְׁלִישֵׁי - שֵׁשׁ אַמּוֹת; וְחֲמֵשׁ בֵּין שְׁלִישֵׁי וּרְבִיעֵי; וּבֵין רְבִיעֵי וְחֲמִישֵׁי - שֵׁשׁ; וּבֵין חֲמִישֵׁי וְכֶתֶל הַפְּנִימִי - שֵׁשׁ. נִמְצָא הַכֶּל אַרְבָּעִים אַמָּה מִצַּד זֶה וְאַרְבָּעִים אַמָּה מִצַּד שְׁקִנְיָדוֹ. וְרֹחַב הַבַּיִת מִכַּפְּנָיו - עֲשָׂרִים. הָרִי מֵאָה אַמָּה.

27) מדות, שם. 28) ע"י ראב"ד.

ו. הַפֶּשֶׁשׁ וְהוּא שָׁעַר הַקֶּטָן, וּשְׁנֵי פֶשֶׁשִׁין הֵיוּ לְהִיכָל מִצַּדֵי הַשָּׁעַר הַגָּדוֹל שְׁבָאֲמַצַּע²⁹: אֶחָד בְּצִפּוֹן וְאֶחָד בְּדָרוֹם. שְׁבָדָרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעֲלָיו הוּא מִפְרָשׁ עַל-יְדֵי יְחֻזְקָאֵל: "הַשָּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפְתַּח"³⁰; וְשְׁבָצִפּוֹן בּוֹ נִכְנָסִין. וּמִהַלָּךְ בֵּין שְׁנֵי הַכֶּתֶלִים עַד שְׁמַגִּיעַ לְמְקוֹם פְּתוּחַ לְקָדָשׁ מִשְׁמָאלוֹ, וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַהִיכָל, וּמִהַלָּךְ עַד שָׁעַר הַגָּדוֹל וּפְתוּחוֹ.

29) מדות פ"ד מ"ב. ונקרא כן מחמת גודל קדושת ההיכל, וכן קראו לנהר פרת "הנהר הגדול" (דברים א, ז) על חשיבותו, ראה שבועות מז: (תוספות יום-טוב' שם בשם ראב"ה). 30) וגר': "ואיש לא יבא בו, כי ה' אלקי ישראל בא בו, והיה סגור".

ז. הַשָּׁעַר הַגָּדוֹל הָיָה רָחֵב עֲשָׂרֵי אַמּוֹת וּגְבֹהַּ עֲשָׂרִים אַמָּה. וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ: שְׁתֵּים בְּפָנָיו וּשְׁתֵּים בְּחוּץ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפְּתַח לְכַסּוֹת עֲבֵיו שֶׁל כֶּתֶל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַבַּיִת לְכַסּוֹת אַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת.

ח. פְּתָחוּ שֶׁל אוּלָם³¹ הָיָה גְבוּהַ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב עֲשָׂרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ שָׁעָרִים.³² וְחֲמֵשׁ³³ מִלְתְּרִיּוֹת³⁴ שֶׁל מִילָא³⁵ הֵיוּ עַל-גְּבֵי פְתָחוֹ מְלַמְעֵלָה, הַתְּחַתּוֹנָה

בְּרֵאשׁוֹן. אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן²⁰ לֹא הָיְתָה שָׁם אֵלָּא פְּרֻכַת אַחַת בְּלָבַד, שְׁנֵאמַר: "וְהַבְדִּילָה הַפְּרֻכַת לָכֶם וְגו'".

17) יומא נא, ב. 18) מפני שהיה גבוה הרבה יותר מהבית ראשון, ולא היה הכותל יכול לעמוד בעובי אמה (בבא בתרא ג:). ולהרחיב את הכותל אי-אפשר, משום שנאמר (דברי הימים-א כח, ט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאין לשנות את המדות. ולבנות כותל עד הגובה שאפשר לו לעמוד, ואת השאר לחצות בפרוכת, גם כן אי אפשר, שמשורת בידינו שמחיצה זו צריכה להיות או כולה בפרוכת כמו במשכן, או כולה בבנין כמו במקדש ראשון, כמפורש בבבא-בתרא שם (רש"י יומא, שם). 19) ולא עשו פרוכת אחת שעביה אמה, לפי שנאמר (שמות לו, כג) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", ומשמעו שמתחילת עובי הפרוכת ולפנים יהיה קודש הקדשים, ואם קדושת האמה כלחוצ, נמצא שמתחילת עוביה ולפנים אינו קודש הקדשים (תוספות' שם). 20) היינו משכן (שנקרא גם "מקדש", כמפורש בשמות כה, ח "ועשו לי מקדש", וכמו שאמרו בעירובין ב:). שאילו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל (כסף-משנה). וראה ביומא נא, ב.

ג. הַהִיכָל שְׁפָנוּ בְּנֵי-גוֹלָה²¹ הָיָה מֵאָה אַמָּה עַל מֵאָה אַמָּה עַל רוּם מֵאָה. וְכֵן הָיְתָה מִדַּת רוּמוֹ: בְּנוֹ גְבוּהַ שֵׁשׁ אַמּוֹת אֲטוּם סְתוּם כְּמוֹ יָסוּד לוֹ. וְרוּם כֶּתֶלִי הַבַּיִת אַרְבָּעִים אַמָּה. וְרוּם הַפִּירוֹ²² שְׁבַתְקָרָה אַמָּה. וְעַל גְּבֵיו גְבוּהַ שְׁתֵּי אַמּוֹת פְּנוּי, שְׁיִכְנַס בּוֹ הַדֶּלֶף²³, וְהוּא הַנִּקְרָא "בֵּית-דִּלְפָּא". וְעֲבֵי הַתְּקָרָה שְׁעַל-גְּבֵי בֵּית-דִּלְפָּא אַמָּה. וּמִעֲזִיבָה²⁴ גְבוּהַ אַמָּה. וְעַלֶּיהָ בְּנוּיָהּ עַל-גְּבֵיו, גְבוּהַ כֶּתֶלֶיהָ אַרְבָּעִים אַמָּה. וּבְגִגָּה גְבוּהַ אַמָּה פִּיר. וְאַמְתִּים גְבוּהַ בֵּית-דִּלְפָּא. וְאַמָּה תְּקָרָה. וְאַמָּה מִעֲזִיבָה. וּגְבוּהַ הַמַּעֲקָה שֶׁלשׁ אַמּוֹת. וְטַס שֶׁל בְּרוֹזַל כְּמוֹ סִף גְבוּהוֹ אַמָּה, עַל-גְּבֵי הַמַּעֲקָה סָבִיב, כְּדֵי שְׁלֹא יִנּוּחוּ עָלָיו הָעוֹפּוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא "כְּלָה עוֹרֵב"²⁵. הָרִי הַכֶּל מֵאָה אַמָּה.

21) אלו שעלו מגלות בכל ובנו את הבית השני (מדות פ"ד מ"ו). 22) הוא פיתוח וציור (פירוש המשנה לרבינו, שם). והרע"ב שם כתב: "הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה אמה, ולפי שהיתה טוחה בזכה ומצויירת ציורים נאים - נקראת כיוור". 23) הגשם. כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "היה נהוג אצלם בבנינים לעשות לבית שני קירויים, קירוי למעלה מהקירוי, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקוראים אותו החלל "בית הדילפא" על שם הדלף, כדי שאם יטף הקירוי העליון, יעמדו המים באותו החלל". 24) הטיט והסיד שעל התקרה. 25) שמכלה את העורב, שלא ינוח שם ולא יטנף את הגג.

ד. מִן הַמַּעֲרֵב לְמִזְרַח מֵאָה אַמָּה. וְזֶהוּ חֲשׁוּבּוֹן: אַרְבָּעַה כֶּתֶלִים זֶה לְפָנָיו מִזֶּה, וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִן. בֵּין הַכֶּתֶל הַמַּעֲרָבִי וּבֵין הַכֶּתֶל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּשְׁמוֹנֵה תָּאִים הָיוּ בַּמַּעֲרָב: שְׁלֹשָׁה עַל-גְּבֵי שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנַיִם עַל גְּבֵיהֶן בְּדִיּוּטָא אֶחָת. הַכֹּל ל"ח תָּאִים.⁴⁶

(45) לשכות. (46) שם פ"ד מ"ג.

יא. שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים⁴⁷ הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַתָּאִים: אֶחָד לְתָא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתָא מִן הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתָא שְׁעַל גְּבֵיו. וּבְקֶרֶן מְזֻרְחִית-צְפוֹנִית בְּתָא שְׁבִדִּיּוּטָא הָאֲמָצְעִית הָיוּ חֲמִשָּׁה פְּתָחִים: אֶחָד לְתָא מִיָּמִין, וְאֶחָד לְתָא שְׁעַל גְּבֵיו, וְאֶחָד לְמִסְבָּה, וְאֶחָד לְתָא שֵׁשׁ בּוֹ הַפְּשָׁפֶשׂ⁴⁸, וְאֶחָד לְהִיכָל.

(47) מדות, שם. (48) ראה למעלה ה"ו.

יב. וּמִסְבָּה⁴⁹ הִיְתָה עוֹלָה מִקֶּרֶן מְזֻרְחִית-צְפוֹנִית לְקֶרֶן צְפוֹנִית-מַעֲרָבִית, שְׂבָה הָיוּ עוֹלִין לְגָגוֹת הַתָּאִים. הָיָה עוֹלָה בַּמִּסְבָּה וּפְנִי לְמַעֲרָב. הֵלֵךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַצְּפוֹן עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְמַעֲרָב. הִגִּיעַ לְמַעֲרָב, הִפְךָ פְּנֵיו לְדָרוֹם. הֵלֵךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְדָרוֹם. הִגִּיעַ לְדָרוֹם, הִפְךָ פְּנֵיו לְמְזֻרְחָה, וְהָיָה מְהֵלֵךְ לְדָרוֹם עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְפִתְחָה שֶׁל עֲלִיָּה, שֶׁפִּתְחָהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיָה פְּתוּחַ לְדָרוֹם.

(49) בנין עשוי כמין עמוד חלול, עשוי כמו מעלות סביב, והעולה בו עולה דרך היקף, מדות שם מ"ה.

יג. וּבְפִתְחָהּ⁵⁰ שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי כְּלוֹנוֹסוֹת שֶׁל אֲרִיזִי⁵¹, שְׂבָהָן עוֹלִין לְגָגָה שֶׁל עֲלִיָּה. וְרֵאשֵׁי פִּסְפָּסִין⁵² הָיוּ מְבַדְּלִין בְּעֲלִיָּה⁵³ בֵּין גַּג הַקֹּדֶשׁ לְגַג קֹדֶשׁ-הַקִּדְּשִׁים⁵⁴. וְלוֹלִין⁵⁵ הָיוּ פְּתוּחִין בְּעֲלִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ-הַקִּדְּשִׁים, שְׂבָהָן מְשַׁלְּשִׁין אֶת הָאֲמִנִין⁵⁶ בְּתַבּוֹת⁵⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְוֹנוּ עֵינֵיהֶם⁵⁸ מִבֵּית קֹדֶשׁ-הַקִּדְּשִׁים. וּפְעַם אֶחָת בְּשָׁנָה⁵⁹ מִפְּסַח לְפִסַּח מְלַבְּנִין⁶⁰ אֶת הַהִיכָל.

(50) שם, שם. (51) שהיו בהן מדריגות. (52) קורות, שהיו כרוחב פסת היד, ומשום כך נקראו פספסין (תויו"ט מדות פ"ב מ"ו). וראה להלן פ"ה ה"י. (53) עליית ההיכל. (54) אף-על-פי שהיו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קודש הקדשים (פ"ז מהל' כלי המקדש הט"ז) - עשו גם הפספסין, מפני חומר קדושת עליית קודש הקדשים יותר מקודש הקדשים עצמו, שבקודש הקדשים כהן-גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ובעליית קודש הקדשים אין נכנסים שם אלא פעם אחת לשבע שנים, כמבואר להלן פ"ז הכ"ג (תפארת ישראל' שם). (55) "לול הוא פתח קטן" (פירוש המשנה, שם). (56) כשהיו צריכים לתקן כותלי קודש הקדשים. (57) כתב הראב"י"ה (הובא בתו"ט שם) שהתיבות היו פרוצות לרוח אחד, במקום שהיה להם לתקן אצל החומה, ובשלש צדין היו סתומות. ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. (58) יזונו, לשון הנאה, כמוזנות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה.

עוֹדְפֶת עַל הַפֶּתַח אֲמָה מְזָה וְאֲמָה מְזָה, וְכָל אֶחָת מִחֲמִשְׁתָּן עוֹדְפֶת עַל שְׁלֹמֶטָה מִמְנַה אֲמָה מְזָה וְאֲמָה מְזָה. נִמְצְאוֹת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אֲמָה³⁶. וְנִדְבָךְ³⁷ שֶׁל אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אֶחָת וְאֶחָת.

(31) מדות פ"ג מ"ז. (32) שם פ"ב מ"ג. וה'תוספות' (בעבודה זרה מג. ד"ה אכסדרא) כתבו שהיה פרוץ במלואו, ומכל-מקום קוראים לו פתח האולם בהרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במילואו לרוח מזרחית, ונקרא "פתח" בתורה. (33) שם פ"ג מ"ז. (34) "מלתרא היא הקורה המפותחת, שבה חופרין צורות ודימינונות, והקיבוץ בלשון המשנה מלתריות" (פירוש המשנה שם). (35) "הוא שם למין הקורות שבהן היה הפיתוח - או שם לבנין ההוא" (פירוש המשנה, שם). (36) כי הקורה התחתונה מושכבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רחב כ' אמה, והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים ושתים אמה, וקורה שנייה שלמעלה ממנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים וארבע, והשלישית כ"ו, והרביעית עשרים ושמונה, והחמישית שלשים אמה. (37) שורה.

ט. הַהִיכָל³⁸ הָיָה בְּנִינוֹ רָחֵב מִלְּפָנָיו³⁹ וְצָר מֵאַחֲרָיו כְּמוֹ אֲרִיזִי⁴⁰. וְיִצְעִים⁴¹ הָיוּ מְקִיפִין לְבֵית כָּלוֹ מִסְבִּיב חוּץ לְכַתֵּל הַמִּסְבָּה. וְיִצְעִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ. וְרִבְדָּה⁴² עַל גְּבַה שֵׁשׁ⁴³. וְיִצְעִיעַ אֲמָצְעִית שֵׁשׁ. וְרִבְדָּה עַל גְּבַה שְׂבָע. וְהָעֲלִיּוֹנָה שְׂבָע. שְׁנֹאמֶר: "הִצְעִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה וְגו'". וְכֵן הָיוּ הַשְּׁלֹשׁ יִצְעִים מְקִיפִים לְבֵית מִשְׁלֹשָׁה רִחוּתָיו. וְכֵן סְבִיב לְכַתְּלֵי הָאוּלָם מְלַמְטָה עַד לְמַעְלָה כֶּף הָיוּ: אֲמָה אֶחָת חֵלֶק, וְרִבְדָּה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְאֲמָה חֵלֶק, וְרִבְדָּה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה. וְנִמְצְאוּ הַרְבֵּדִין⁴⁴ מְקִפִין לְכַתְּלִים. רָחֵב כָּל רִבְדָּה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה, וּבֵין כָּל רִבְדָּה וְרִבְדָּה אֲמָה. וְרִבְדָּה הָעֲלִיּוֹן הָיָה רָחֵבוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

(38) מדות פ"ד סוף מ"ז. והכוונה לכל הנקרא "היכל", וגם אולם בכלל (ראה למעלה פ"א ה"ה). והאולם היה רחב יותר במזרח: חמש עשרה אמה מן הדרום, וחמש עשרים אמה מן הצפון (מדות, שם). (39) מן המזרח, כנ"ל. (40) "שהיו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד המזרח מתרחב כדמות הארי שהוא רחב מלפניו וצר מאחוריו" (פירוש המשנה, שם). (41) גזוזטאות. (42) אצטבא. (43) התקרה שעל התחתונה שהוא הרצפה של התיכונה שש באמה רחבה. (44) אצטבאות.

י. כָּל אֵלוֹ הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שְׂבִיִן הַכַּתְּלִים הֵם הַנְּקָרָאִים תָּאִים⁴⁵. נִמְצְאוּ הַתָּאִים הַמְּקִיפִין לְמִקְדָּשׁ: חֲמִשָּׁה מִן הַצְּפוֹן, וְחֲמִשָּׁה מִן הַדָּרוֹם, וְשְׁלֹשָׁה מִן הַמַּעֲרָב. וְשְׁלֹשׁ דִּיּוֹטוֹת הָיוּ, דִּיּוּטָא עַל-גְּבֵי דִּיּוּטָא. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה-עֶשְׂרֵת תָּאִים בְּדָרוֹם: חֲמִשָּׁה עַל-גְּבֵי חֲמִשָּׁה, וְחֲמִשָּׁה עַל גְּבֵיהֶן. וְכֵן בְּצְפוֹן חֲמִשָּׁה-עֶשְׂרֵת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' תשרי - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששנינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

ב. וְחֲמִשָּׁה שְׁעָרִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד מִן הַמַּעֲרָב, וְאֶחָד מִן הַמְּזָרָח, וְאֶחָד מִן הַצָּפוֹן, וְשְׁנַיִם מִן הַדָּרוֹם. רַחֲב כָּל שַׁעַר עֶשְׂרֵת אַמּוֹת, וְגִבְהוֹ עֶשְׂרִים. וְיֵשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת.

ג. לְפָנִים מִמְּנוֹ⁷ סוּרָג⁸ מִקֵּיף סָבִיב, גִּבְהוֹ עֶשְׂרֵה טַפְחִים⁹. וְלְפָנִים מִן הַסּוּרָג הַחֵיל¹⁰, [גִּבְהוֹ] עֶשְׂרֵה אַמּוֹת¹¹. וְעֵלְיוֹ הוּא אֹמֵר בְּקִינּוֹת: "וַיֵּאבֵל חָל וְחֹמָה" - זו חוֹמַת הָעֶזְרָה.

(7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירושו המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".

ד. לְפָנִים מִן הַחֵיל הָעֶזְרָה¹². וְכָל הָעֶזְרָה¹³ הֵיחָה אַרְבָּע קפ"ז עַל רַחֲב קל"ה. וְשִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ לָהּ: שְׁלֹשָׁה מִן הַצָּפוֹן הַסְּמוּכִין לְמַעֲרָב. וְשְׁלֹשָׁה מִן הַדָּרוֹם סְמוּכִין לְמַעֲרָב. וְאֶחָד מִמְּזָרָח, מִכּוֹן כְּנֶגֶד בֵּית קִדְש־הַקֹּדֶשִׁים פְּאַמְצָע¹⁴.

(12) היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב].

ואף-על-פי ש"קול מראה וריח אין בהם מעילה" - איסור יש (פסחים כו.). (59) מדות פ"ג מ"ד. (60) בסיד.

~ יום שני ג' תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

א. הַר הַבַּיִת, וְהוּא הַר הַמּוֹרֶה², הָיָה חֲמֵשׁ-אַמּוֹת אֶמָּה עַל חֲמֵשׁ-אַמּוֹת אֶמָּה³, וְהָיָה מְקַף חוֹמָה. וְכִפִּין עַל-גְּבִי כִפִּין הָיוּ בְּנוֹיוֹת מִתְּחִתּוֹ, מִפְּנֵי אֶהָל הַטְּמֵאָה⁴. וְכָל הָיָה מְקַרְה⁵ סָטוּ לְפָנִים מִסָּטוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הר הבית, והוא הר המוריה".

ההוראה בעבודת ה' מזה, שההליכה בדרך היהדות בקיום התומצ"צ צריכה להיות באופן של "הר" היינו שלא רק שאינו מתבייש ביהדותו אלא שהנהגתו היא בדרך "גאון" באופן של הגבהה ורוממות לעיני כל העמים כבית-המקדש ממש, עליו נאמר בנבואת הגאולה "נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים גו' ונהרו אליו כל הגוים".

ובריש פ"ו כתב: "המקדש כולו לא הי' במישור אלא במעלה ההר" היינו שכל חלק גבוה יותר מהחלק שלפניו, ובלשונו "מהלך עד סוף החיל בשוה ועולה. לעזרת נשים. . . ומהלך כל עזרת נשים בשוה ועולה ממנה לעזרת ישראל. . . ומהלך כל עזרת ישראל בשוה ועולה ממנה לעזרת הכהנים" וכן הלאה למעלה בקודש. וההוראה מכך, שאל לו ליהודי להסתפק בזה שנמצא כבר במקום גבוה - "הר" אלא שצריך להוסיף ולהוסיף בעלי אחר עלי'.

ובתחילת פ"ג כתב: "מצות-עשה ליראה מן המקדש" וההוראה מכך שכאשר יהודי יודע גודל המעלה בשליחותו ותפקידו, שהקב"ה בחר בו והטיל עליו האחריות ותפקיד לבנות בית המקדש, עלולה להתעורר אצלו המחשבה שיכול לעשות איזו פשרה קלה ולוותר ח"ו על קוצו של יו"ד וכו' שהרי הוא "שותף שוה" בעסק זה.

הנה על זה באה ההוראה מהציווי "את מקדשי תיראו" שלמרות מעלתו וחשיבותו של יהודי שהוא זה הבונה את בית המקדש, אעפ"כ "מצות עשה לירא מן המקדש. . . ממי שצוה על יראתו" ועליו למלא את שליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(יין מלכות ספר שופטים סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) כמפורש בדברי הימים-ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם פהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שפל עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית - לשפת המצרעים²⁹; מערבית-דרומית - בה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת "לשפת בית שמנא"³⁰.

(26) שאינם ראויים לעבודה. (27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע". (29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיבא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

ט. עזרת-הנשים היתה מקפת גזוזטרא, כדי שיהיו הנשים ראות מלמעלה³¹ והאנשים מלמטון, כדי שלא יהיו מערבתין³². ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ, בין העזרה והחיל, והיה פנוי כפה³³ ומקף רדין³⁴ של אבן, והוא היה נקרא "בית-המוקד"³⁵. ושני פתחים היו לו: אחד פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.

(31) כשיושבות על הגזוזטרא. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) [בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים].

י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים חל³⁷. וראשי פספסין³⁸ מבדילין בין הקדש והחל. ומה היו משמשות? מערבית-דרומית - לשפת הטלאים³⁹; ודרומית-מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים⁴⁰; מזרחית-צפונית - בה גנזו בית חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון⁴¹; צפונית-מערבית - בה יורדין לבית הטבילה⁴².

(36) בבית המוקד. (37) שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש.

(13) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט". (14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

ה. פל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה. והיו לו דלתות מחפות¹⁵ זהב, חוץ משער מזרחי, שהיה מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶. ושער זה הוא הנקרא שער העליון¹⁷, והוא שער ניקנור¹⁸.

(15) מצופות. (16) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. (17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכתרו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המוקד.

ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות¹⁹, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.

(19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלושים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות, כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת-הנשים. והיא היתה ארץ²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו מקרות²⁴, וכן עתידין להיות²⁵.

(20) ממזרח למערב. (21) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. (22) בארבע פינותיה מבפנים. (23) כלומר, ארבעים על ארבעים. (24) בתקרה. (25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של שיש⁵⁵, שמניחין עליהן הנחתים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את הבשר⁵⁸ לבשלו⁵⁹. ושמונה שלחנות היו. ויצד מקום השלחנות מקום הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה, ושם שוחטין את הקדשים⁶¹.

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לנסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין ק"ג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

(38) חתיכות עצים מברילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך במסבה⁴³ ההולכת תחת המקדש פלו, והגרות דולקות מפאן ומפאן עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם⁴⁴, ובית-הכפא של כבוד⁴⁵. וזהו כבוד⁴⁶: מצאו נעול בידוע שיש שם אדם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

יב. ארף העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע⁴⁷, וזהו חשבונן: מפתל מערבי של עזרה⁴⁸ עד פתל ההיכל - אחת-עשרה אמה. וארף ההיכל פלו⁴⁹ - מאה אמה⁵⁰. בין האולם ולמזבח - שתים ועשרים. המזבח - שתים ושלשים. מקום דריסת רגלי הפנהים, והוא הנקרא עזרת פנהים - אחת-עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא עזרת ישראל - אחת-עשרה אמה.

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף עזרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש, וזהו חשבונן: מפתל צפוני⁵¹ עד בית המטבחיים - שמונה אמות. בית המטבחיים⁵² - שתים-עשרה אמות ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים בצדו⁵³.

(51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחיים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הנסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בציודו מקום השלחנות וכו'"].

טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות. והמזבח - שתים ושלשים. והכבש - שלשים⁶². ובין הכבש ולכתל דרומי - שתים-עשרה אמה ומחצה. מפתל צפוני של עזרה עד פתל המזבח שהוא רחב - ששים ומחצה⁶³. וכנגדו מפתל האולם עד פתל מזרחי של עזרה שהוא ארף - שש ושבעים⁶⁴.

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתים אמה של מזבח וכבש, ושתים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום ששוחטין בו קדשי-קדשים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶקַע שְׁשִׁי

1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר. כשצאדם נכנס משער מזרחי של הר הבית, מהלך עד סוף החיל בשה, ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתיים-עשרה מעלות. רומב² פל מעלה חצי אמה, ושלחה³ חצי אמה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר בו".

וממשיך לפרט את העליות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא בדווקא, ובניית בית המקדש במעלה ההר הוא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית . . קודש וקודש הקדשים . . אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן", והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדובר בתחילה בכללות הענין ואח"כ בפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שברביבוי מקומות מקדים המספר הכללי – לתועלת הזכרון.

ובפנימיות הענינים, יש ללמוד הוראה בקשר למקדש הפרטי, שצריך להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכל-מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך בו ועולה בו.

וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית המקדש וכלוי (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(יין מלכות ספר עבודה סימן יד)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. 3) משך רוחב המעלה,

יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש בצפון, ושלש בדרום. שבדרום: לשכת המלח, לשכת הפרה, לשכת המדיחין. לשכת המלח - שם נותנין מלח לקרבן; לשכת הפרה⁶⁶ - שם מולחין עורות הקדשים⁶⁷, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן גדול ביום-הקפורים; לשכת המדיחין - שם היו מדיחין קרבי הקדשים⁶⁸, ומשם מסבה⁶⁹ עולה לגג בית-הפרה. והשלש שבצפון: לשכת הגזית⁷⁰, לשכת הגלה, לשכת העץ. לשכת הגזית - שבה סנהדרי גדולה יושבת⁷¹. וחציה היתה קדש, וחציה היתה חל. ולה שני פתחים: אחד לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין⁷². לשכת הגלה - שם היתה בור שממלאין ממנו בגלה⁷³, ומשם מספקין מים לכל העזרה. ולשכת העץ⁷⁴ היתה אחורי שתיחן, והיא היתה לשכת פהן גדול, והיא הנקראת לשכת פרהדרין. וגג שלשון שנה. ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין שער מזרחי, והוא לשכת פינחס⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת משמאלו, והוא לשכת עושה חבתיין⁷⁷.

65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חבתיין. 66) "פרה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". 67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. 68) היינו הכרס. 69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. 70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. 71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". 72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. 73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. 74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. 75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חבתיין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. 76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". 77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חבתיין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעִזְרַת־הַנְּשִׂימ, שְׁשֵׁם הַלְוִיִּים נוֹתְנִין הַפְּנוּרוֹת וְהַנְּבָלִים וְהַמְצַלְתִּים וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹכֵן¹⁹ הַעוֹלָה מֵעִזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעִזְרַת־הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּים עוֹמְדִים בְּשַׁעַר שְׁאוּמְרִים שִׁירָה עַל הַקֶּרֶבֶן²⁰.

(18) שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקראו לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).

ז. הַלְשָׁכוֹת²¹ הַבְּנוּיֹת בַּקֶּדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחַל: אִם הָיוּ גְּבוּלָתֵיהֶן שְׁוִין עִם קֶרְקַע הָעִזְרָה - תּוֹכֵן חַל וְגְּבוּלָתֵיהֶן קֶדֶשׁ; וְאִם אֵינָן שְׁוִין - אַף גְּבוּלָתֵיהֶן חַל, שֶׁהַגְּבוּל וְהַעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ²². לְפִיכָךְ²³ גָּגִים אֱלוֹ אֵין אוֹכְלִין שָׁם קֶדְשֵׁי־קֶדְשִׁים²⁴, וְלֹא שׁוֹחֲטִין קֶדְשִׁים קְלִים²⁵.

(21) פסחים פה: פו. (22) בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. (23) פסחים שם. (24) שנאכל רק בעזרה. (25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).

ח. הַיּוֹנִים²⁶ בְּנוּיֹת לַחַל וּפְתוּחוֹת לְקֶדֶשׁ²⁷ - תּוֹכֵן קֶדֶשׁ לְאֹכִילַת קֶדְשֵׁי־קֶדְשִׁים²⁸, אֲכָל אֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם קֶדְשִׁים קְלִים, וְהַנֶּכְסֵי לְשָׁם בְּטֻמְאָה - פְּטוּר²⁹. וְגְּבוּלָתֵיהֶן חַל לְכָל דְּבָר³⁰.

(26) זבחים נו. (27) לעזרה. (28) שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). (29) אבל אסור (זבחים שם). (30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.

ט. הַמְּחֻלוֹת³¹ הַפְּתוּחוֹת לְעִזְרָה - קֶדֶשׁ³², לְהַר הַבֵּית - חַל³³. הַחֲלוּנוֹת³⁴ וְעֵבֵי הַחוּמָה - כְּלָפְנִים³⁵, בֵּין לְאֹכִילַת קֶדְשֵׁי־קֶדְשִׁים בֵּין לְטֻמְאָה.

(31) המערות - פסחים פו. (32) בקדושת העזרה. (33) אין עליו קדושת עזרה. (34) שם פה: (35) כתב הראב"ד בהשגות: "בששונים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.

דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתיא (בבא קמא ב:): ושלח (את בעירה - שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם).

ב. וּמֵהֶלֶף⁴ כָּל עִזְרַת־הַנְּשִׂימ בְּשׂוּה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הָעִזְרָה בַּחֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצֵי אַמָּה, וְשִׁלְחָה חֲצֵי אַמָּה.

(4) מדות שם משנה ה.

ג. וּמֵהֶלֶף⁵ כָּל עִזְרַת יִשְׂרָאֵל בְּשׂוּה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעִזְרַת הַכֹּהֲנִים כְּמַעֲלָה גְבוּוָה אַמָּה. וְעֲלִיָּה דּוֹכֵן⁶, יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצֵי אַמָּה, וְשִׁלְחָה חֲצֵי אַמָּה. נִמְצְאוּ עִזְרַת־הַכֹּהֲנִים גְבוּוָה עַל שָׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמְחַצָּה.

(5) שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).

ד. וּמֵהֶלֶף⁷ כָּל עִזְרַת־הַכֹּהֲנִים וְהַמְזֻבָּח וּבֵין הָאוּלָּם לְמִזְבֵּחַ בְּשׂוּה. וְעוֹלָה מִשָּׁם לְאוּלָּם בְּשִׁתִּים־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצֵי אַמָּה, וְשִׁלְחָה חֲצֵי אַמָּה⁸. וְהָאוּלָּם וְהַיִּכָּל כְּלוֹ בְּשׂוּה.

(7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף-משנה).

ה. נִמְצָא גְבוּה קֶרְקַע הַיִּכָּל עַל קֶרְקַע שַׁעַר הַמְזֻרָח שָׁל הַר הַבֵּית שְׁתִּים וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת⁹. וְגְבוּה שַׁעַר הַר הַבֵּית עֶשְׂרִים אַמָּה¹⁰. לְפִיכָךְ הָעוֹמֵד כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמְזֻרָח אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּתַח הַיִּכָּל¹¹. וּמִפְּנֵי זֶה¹² עָשׂוּ כְּתָל שַׁעַל־גְּבֵי שַׁעַר זֶה נְמוּךְ, כִּדִּי שִׁיחָה כֹּהֵן הָעוֹמֵד בְּהַר הַמְּשַׁחָה¹³ רוֹאֶה¹⁴ פֶּתַח הַיִּכָּל¹⁵ בְּשַׁעַר שְׁמֹנֶה מֵדָם הַפְּרָה¹⁶ נִכַח הַיִּכָּל¹⁷.

(9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג. (11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, לפני הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הר-הבית. (15) כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדשי-הקדשים מבעד להיכל.

ו. וּלְשָׁכוֹת¹⁸ הָיוּ שָׁם תַּחַת עִזְרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). 53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז). שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה⁵⁴, מקדשין אותה בשירי המנחה. מה ירושלים התודה שנאכלת בה מקדשתה, אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו⁵⁵.

54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. 55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכפדר הזה - אין קדוש גמור⁵⁶. וזה שעשה עזרא⁵⁷ שתי תודות - זפרון הוא שעשה⁵⁸, לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים⁵⁹. ובמה נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן לעתיד לבוא⁶⁰.

56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהר"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים ותומים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. (וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" - משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. 57) נחמיה יב, לא. 58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. 59) ש"אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). 60) שם.

טו. לפיכך⁶¹ מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין שם בית בנוי⁶²; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות; שהקדשה [ה]ראשונה⁶³ קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

61) מגילה י. בברייתא. 62) (אבל מזבח - צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). 63) שנתקדשה בימי שלמה.

טז. ולמה אני אומר בפקדוש וירושלים קדשה

י. בית-דין³⁶ שרצו³⁷ להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה - מוסיפין. ויש להם למשך העזרה עד המקום שרצו מהר הבית³⁸, ולמשך חומת ירושלים עד מקום שרצו³⁹.

36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). 37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהיה נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:): שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). 38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). 39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.

יא. אין מוסיפין⁴⁰ על העיר⁴¹ או על העזרות אלא על-פי המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "ככל אשר אני מראה אותך, וכן תעשו"⁴² - לדורות. ומשה רבנו מלך היה⁴³.

40) שבועות יד. במשנה. 41) ירושלים. 42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו). 43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

יב. וכיצד⁴⁴ מוסיפין על העיר? עושין בית-דין שתי תודות⁴⁶, ולוקחין לחם חמץ שבהם⁴⁷, והולכים בית-דין אחר שתי התודות⁴⁸, ושתי התודות זו אחר זו⁴⁹, ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל⁵⁰ על כל פנה ופנה ועל כל אבן (ואבן)⁵¹ [גדולה] שבירושלים, ואומר: "ארוממך ה' פי דליתני וגו"⁵², עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם. ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי התודות, והשנייה נשרפת⁵³. ועל-פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.

44) שבועות יד. במשנה. 45) ירושלים. 46) במשנה שם. 47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). 48) שם טו: בגמרא בפירושו דברי המשנה. 49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. 50) כלי שיר. ברייתא שם. 51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". 52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ומקדשי תיראו". ולא מן המקדש אתה ירא, אלא ממי שצוה על יראתו.

(2) יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ז. (3) שם ו, ב. ופירושו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה לו לשם אלהות.

ב. ואי זו היא יראתו? לא יפגס אדם להר הבית במקלו⁵ או במנעל שברגליו או באפדתו⁶ או באבק שעל רגליו או במעוץ הצרורין לו בסדינו⁷. ואין צריך לומר שאסור לרק בכל הר הבית⁸, אלא אם נדמן לו רק - מבליעו בכסותו⁹. ולא יעשה הר הבית דרך שיפגס מפתח זו ויצא מפתח שפגגדה כדי לקצר הדרך¹⁰, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יפגס לו אלא לדבר מצוה¹¹.

(4) 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. (5) המטה אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל). (6) כגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). (7) ברכות סב, ב. וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא - מותר. (8) בברכות שם: "וריקקה מקל-וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, ריקקה שהיא דרך בזיון - לא כל-שכן". (9) למד כן ממה שאמרו בברכות כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק ('הר המוריה'). (10) שם נד, א - במשנה. (11) כן הוא במגילה כח, ב - לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכל-שכן בבית המקדש (כסף-משנה).

ג. וכל הנכנסין¹² להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין, ויוצאין דרך שמאל¹³; חוץ ממי שארעו דבר¹⁴, שהוא מקיף על השמאל¹⁵. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על השמאל?"¹⁶ "שאני אבל"¹⁷. "השוכן בפית הזה ינתמך"¹⁸. "שאני מנדה"¹⁹. "השוכן בפית הזה יתן בלבבך"²⁰ ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך"²¹.

(12) מדות פ"ב מ"ב. (13) כגון מי שנכנס אל שער שושן הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום) אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל שאר השערים" (פירוש המשנה' מדות, שם). (ומתוך שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין). (14) שהוא אבל או מנודה, כדלהלן. (15) שאם נכנס מן המזרח, פונה אל הדרום. (16) מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם, שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמה איטר הוא (מגן אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). (17) אם היה עונה שהוא אבל. (18) כן אומרים לו השומעים. (19) אם היה עונה

ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ ישראל, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?⁶⁴ לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה⁶⁵; ויהי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים⁶⁶: אף-על-פי ששמומין⁶⁷, בקדשתן הן עומדים; אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כפוש רבים⁶⁸, וכיון שנגלקחה הארץ מידיהם בטל הכפוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שיהי אינה מן ארץ ישראל⁶⁹. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכפוש, אלא פחזקה שהחזיקו בה⁷⁰, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי ככל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה - הוא מקדש היום, ואף-על-פי שנגלקחה הארץ ממנו⁷¹, וחיוב בשביעית ובמעשרות על הדרך שבארנו בהלכות תרומה⁷².

(64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי הימים ב, ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהר"י קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה. (67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. (68) ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה (שם). (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). (70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. (71) לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר - פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם. (72) פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירושו רבינו לתלמוד מסכת שבת סח. - הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).

פרק שביעי

(1) יבואר בו כי מצות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישב בו, והחיוב לירא ממנו גם לאחר חורבנו.

א. מצות עשה ליראה מן המקדש², שנאמר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵלָא לְמָקוּם שְׁמֵתָר לְהַפְנִס לְשִׁם³⁴, וְלֹא יֵשֵׁב
בְּעִזָּרָה³⁵, וְלֹא יִקַּל רֵאשׁוּ כְּנָגַד שְׁעַר הַמְּזֶרֶח.
שְׁנֵאמַר: "אֵת שְׁבֵתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ" - מֵהַ
שְׁמִירַת שְׁבֵת לְעוֹלָם, אִף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם,
שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׁחָרַב בְּקִדְשׁוֹ עוֹמֵד.

33) ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - כבריייתא:
"בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? - תלמוד-לומר את
שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה
בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן
בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו ורוקק
בבבת עינו, שנאמר (מלכים-א ט, ג) "והיו עיני ולבי שם כל
הימים". וראה למעלה פ"ו ה"טו. (34) אם הוא טהור.
אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר,
והנכנס שם חייב כרת. (35) (שאיסור ישיבה בעזרה הוא
מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם,
כדלהלן).

ח. בְּזִמְנָן³⁶ שְׁהַמְקָדֶשׁ בְּנוֹי אָסוּר לֹו לְאָדָם לְהִקַּל אֵת
רֵאשׁוּ מִן הַצּוֹפִים³⁷, שֶׁהוּא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וּלְפָנִים.
וְהוּא שְׂיִהְיֶה רוֹאֶה אֵת הַמְקָדֶשׁ³⁸, וְלֹא יִהְיֶה גֹדֵר
מִפְסִיק בֵּינוּ וּבֵין הַמְקָדֶשׁ.

36) ברכות סא, ב. (37) "מקום שיכולים לראות משם הר
הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם).
38) ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף-על-פי שחורב המקדש
אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל
להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן
שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

ט. אָסוּר לְאָדָם לְעוֹלָם³⁹ שְׁיִפְנֶה⁴⁰ אוּ שְׂיִישֵׁן בֵּין
מְזֶרֶח לְמַעְרָב⁴¹. וְאִין צְרִיף לֹוּמֵר שְׂאִין קוֹבְעִין
בֵּית-הַפֶּסֶא בֵּין מְזֶרֶח לְמַעְרָב בְּכָל מְקוֹם⁴², מִפְּנֵי
שֶׁהֵיכָל בְּמַעְרָב. לְפִיכֵף לֹא יִפְנֶה לְמַעְרָב וְלֹא
לְמְזֶרֶח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנָגַד הַמַּעְרָב, אֵלָא בֵּין צִפּוֹן
לְדָרוֹם נִפְנִים וְיִשְׁנִים. וְכָל הַמְטִיל מַיִם⁴³ מִן הַצּוֹפִים
וּלְפָנִים, לֹא יֵשֵׁב וּפְנֵיו פְּלָפִי הַקָּדֶשׁ, אֵלָא לְצִפּוֹן אוּ
לְדָרוֹם, אוּ יִסְלַק הַקָּדֶשׁ לְצִדֵּינָן.

39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא-קמא ורבי
עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף-על-פי שקלות ראש
לא נאסר. (40) לצרכיו הגדולים. (41) ברכות ה, ב. וסובר
רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב.
ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם
אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש.
(42) אפילו בחוץ לארץ. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסרה
חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) -
לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסרו בכל מקום
ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה').
(43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

י. וְאָסוּר לְאָדָם⁴⁴ שְׂיַעֲשֶׂה בֵּית תְּבִנִית הֵיכָל⁴⁵;

שהוא מנודה. (20) כן עונים לו. (21) כדעת רבי יוסי
במשנה, שם.

ד. כָּל שֶׁהַשְּׁלִים²² עֲבוּדָה וְנִסְתַּלַּק לֹו, אֵינֹו יוֹצֵא
וְאֲחֻרָיו לְהִיכָל, אֵלָא מֵהַלֵּף אֲחֻרְנִית מְעֻט מְעֻט,
וּמֵהַלֵּף בְּנֵחַת עַל צִדֵּי²³, עַד שְׂיַצֵּא מִן הָעִזָּרָה. וְכֵן
אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר וְאֲנָשֵׁי מְעַמְד²⁴ וְלוֹיִם מְדוּכְנָן כִּף הֵם
יוֹצֵאִין מִן הַמְקָדֶשׁ, כְּמִי שְׁפוֹסֵעַ אַחַר תְּפִלָּה
לְאֲחֻרָיו²⁵. כָּל זֶה לִירְאָה מִן הַמְקָדֶשׁ.

(22) יומא נג א. (23) כן הוא ביומא, שם: "מצדד פניו
והולך". (24) "אי-אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא
אינו עומד על גביו, וקרבותו הציבור הם קרבן של כל
ישראל, ואי-אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת
הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל
כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על
הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי
המקדש ה"א). (25) כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל'
תפלה ה"י. ונראה שגם בתפילה מותר לו ללכת על צדו כמו
במקדש ('הר המוריה').

ה. לֹא יִקַּל²⁶ אָדָם אֵת רֵאשׁוֹ²⁷ כְּנָגַד שְׁעַר מְזֶרְחֵי
שָׁל עִזָּרָה, שֶׁהוּא שְׁעַר נִיקְנוֹר²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכֻנָּן
כְּנָגַד בֵּית קִדְש־הַקְּדָשִׁים. וְכָל הַנִּכְנָס לְעִזָּרָה, יִהְיֶה
בְּנֵחַת²⁹ בְּמָקוֹם שְׁמֵתָר לֹו לְהַפְנִס לְשִׁם, וְיִרְאֶה
עֲצָמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפָנֵי ה', כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: "וְהָיוּ
עֵינָי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וּמֵהַלֵּף בְּאֵימָה וּבִירְאָה
וּרְעָדָה, שְׁנֵאמַר: "בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלֵף בְּרָגֶשׁ".

(26) ברכות נד, א - במשנה. (27) היינו שלא ינהג קלות
ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש
המשניות לרבינו, שם). (28) רש"י שם פירש, דהיינו שער
המזרחי של הר הבית. (29) כתב הראב"ד בהשגותיו:
פירוש שלא ילך דרך הדיעות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח
(ה' המוריה). (ויתכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב
קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים",
וראה בברכות כג).

ו. וְאָסוּר לְכָל אָדָם³⁰ לְיֵשֵׁב בְּכָל הָעִזָּרָה. וְאִין יִשְׂיֵבָה
בְּעִזָּרָה אֵלָא לְמַלְכֵי בֵּית-דָּוִד בְּלְבָד³¹, שְׁנֵאמַר:
"וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לְפָנֵי ה'". וְהַסְנֵה־דָרִין³²
שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵין אֵלָא
בְּחֻצְיָהּ שָׁל הַל.

(30) יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן
התורה או מדרבנן (משנה-למלך). (וב'ספר המצוות' עשה
כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות לעם' שם
עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). (31) שחלק להם
המקום כבוד, להראות שמלכותם שלימה (רש"י בסוטה
מ:). (32) יומא, שם.

ז. אִף-עַל-פִּי שֶׁהַמְקָדֶשׁ הַיּוֹם תָּרַב בְּעוֹנוֹתֵינוּ, תֵּיב
אָדָם בְּמוֹרָא³³ כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ בְּכַנְיָנוּ: לֹא יִפְנִס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך (פירוש המשניות, כלים שם).

יג. עֶשֶׂר קִדְשׁוֹת⁵⁷ הֵן בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל⁵⁸, וְזוֹ לְמַעַלָּה מִזּוֹ: עֲזֵרוֹת הַמִּקְפּוֹת חוּמָה⁵⁹ מְקֻדְשׁוֹת מִשְׁאֵר הָאָרֶץ: שְׁמֵשְׁלֵחִין מִתּוֹכָן אֵת הַמְצַרְעִים⁶⁰; וְאִין קוֹבְרִין בְּתוֹכָן⁶¹ מֵת עַד שְׂרִיצוֹ שְׁבַעַה טוֹבֵי הָעִיר⁶² אוּ כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר⁶³; וְאִם יֵצֵא הַמֵּת חוּץ לְעִיר, אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ אֶף-עַל-פִּי שְׂרִיצוֹ כְּלָן לְהַחֲזִירוֹ. רִצּוֹ בְּנֵי הָעִיר⁶⁴ לְהוֹצִיא הַקֶּבֶר מִן הַמְדִינָה⁶⁵ - מִפְּנֵין אוֹתוֹ. וְכָל הַקְּבָרוֹת מִפְּנֵין, חוּץ מִקֶּבֶר נְבִיא אוּ מִלֶּדֶ. קֶבֶר שֶׁהִקִּיפְתוּ הָעִיר, בֵּין מֵאַרְבַּע רִחוּתָיו בֵּין מִשְׁתֵּי רִחוּתוֹ זֶה כִּנְגַד זֶה: אִם הִיְתָה בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר יֵתֵר מִחֻמְשִׁים אָמָה לְכָאן וּחֻמְשִׁים לְכָאן - אִין מִפְּנֵין אוֹתוֹ עַד שְׂרִיצוֹ כְּלָן, פְּחָחוֹת מִכָּאן - מִפְּנֵין אוֹתוֹ.

(57 כלים, שם. 58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם) והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. (59) לדעת הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב.). וראה ב'תוספות' ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. (60) "שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בכיאה, מה שאין הזב מטמא" (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות חומה, למדו בגזירה-שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושבו" שנאמר בבתי ערי חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות' ערכין, שם). (61) שם במשנה: "ומסבבין לתוכן מת עד שירצו", ונראה שנוסחות רבינו שם: "ומשכיבין לתוכן וכו'", היינו שמיחיין אותו במשכו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה (כסף-משנה). (62) שבעה חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. (63) כן כתב גם בפירוש המשניות, שם. (64) תוספתא בבא-בתרא פ"א, ירושלמי נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פ"ד. (65) מדברי רבינו נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים ('הר המוריה').

יד. יְרוּשָׁלַיִם מְקֻדְשֶׁת⁶⁶ מִשְׁאֵר הָעֲזֵרוֹת הַמִּקְפּוֹת חוּמָה, שְׂאוּכְלִין קִדְשִׁים קָלִים וּמַעֲשָׂר שְׁנֵי לְפָנִים מִחוּמָתָהּ⁶⁷. וְאֵלוֹ דְּבָרִים⁶⁸ שְׂנֵאֲמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם⁶⁹: אִין

אֶכְסְדָרָה תְּבִנִית אוֹלָם⁴⁶; חֲצֵר פְּגַד הָעֲזָרָה⁴⁷; שְׁלֶחֶן בְּצִוֵּרַת שְׁלֶחֶן; וּמְנוּרָה בְּצִוֵּרַת מְנוּרָה⁴⁸. אֲכַל עוֹשֶׂה הוּא מְנוּרָה שֶׁל חֲמֻשָּׁה קָנִים אוּ שֶׁל שְׁמוֹנֶה קָנִים⁴⁹, אוּ מְנוּרָה שְׂאִינָה שֶׁל מִתְּכַת⁵⁰ אֶף-עַל-פִּי שְׁשִׁישׁ לָהּ שְׁבַעַה קָנִים.

(44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן, כל שלא התכוון לקדש ('קרית ספר'). (45) כשיעור גבהו ארכו ורחבו (שו"ע יו"ד סי' קמא ס"ח). (46) אף-על-פי שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות - כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה אכסדרא). (47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם. (48) אף-על-פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה פ"ג ה"ד (שו"ע יו"ד שם). (49) שמנורה של מקדש היתה בת שבעה קנים. (50) מפני שמנורת המקדש אין עושיין אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א ה"ח).

יא. שְׁלֹשׁ מַחְנוֹת⁵¹ הָיוּ בַּמִּדְבָּר: מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אַרְבַּע מַחְנוֹת⁵²; וּמַחְנֵה לוֹיָהּ, שְׂנֵאֲמַר בָּהּ: "וּסְבִיב לְמִשְׁכַּן יְחֻנִּי"; וּמַחְנֵה שְׁכִינָה, וְהוּא מִפְּתַח חֲצֵר אֹהֶל-מוֹעֵד וּלְפָנִים. וּכְנִגְדָן לְדוֹרוֹת: מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם עַד הַר הַבַּיִת - מִמַּחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּתַח הַר הַבַּיִת עַד פְּתַח הָעֲזָרָה, שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקְנוֹר - מִמַּחְנֵה לוֹיָהּ, וּמִפְּתַח הָעֲזָרָה וּלְפָנִים - מַחְנֵה שְׁכִינָה. וְהַחִיל וַעֲזַרְתֵּ-הַנְּשִׁים מַעַלָּה יֵתֵרָה בְּבֵית עוֹלָמִים.

(51) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד 10 570), וזבחים קטז, ב. (52) מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

יב. כָּל⁵³ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מְקֻדְשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת⁵⁴. וּמָה הִיא קִדְשָׁתָהּ? שְׁמִבְיָאִין מִמְּנֵה הָעֵמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַבֶּפּוֹרִים⁵⁵, מָה שְׂאִין מְבִיאִין בֶּן מִשְׁאֵר אֲרָצוֹת⁵⁶.

(53) מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות", וכפירש"י שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים כב. וברש"י לסנהדרין יב:). (54) כלים פ"א מ"ו. (55) במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים ('תוספות אנשי שם', שם) ורבינו שינה מלשון המשנה משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם, כמפורש במשנה מנחות סח:). (56) שהרי "אמר ה' בעומר (ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים. (81) קורות יוצאין מן הכותל. (82) שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ, והגוזזטראות מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת מרבה את הטומאה. (83) משרפות סיד לקדירות. (84) שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י). (85) שהתרגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים בפייהם ומטמאין את הקדשים. (86) בבא-קמא עט, ב - במשנה. (87) כרין בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים. (88) זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה, נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם יד, לד) "בבית ארץ אחוזתם", ואין ירושלים בכלל זה מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר (שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נתן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל כנ"ל.

טו. הר הבית מקדש⁸⁹ מְמַנָּה, שְׁאִין זְבִיחֵי⁹⁰ וְזִבּוֹת נְדוֹת וְיִוִּלְדוֹת נִכְנָסִין לְשָׁם⁹¹. וּמִתָּר לְהִכְנִיס הַמֵּת עֲצָמוֹ⁹² לְהַר הַבַּיִת, וְאִין צְרִיף לִמְר טְמֵאֵת שֶׁהוּא נִכְנָס לְשָׁם.

(89) כלים, שם מ"ח. (90) "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת זרע הבא מחוליי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה מוזרת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"א). (91) משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ג), וזהו איסור מן התורה. (92) פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות יג, יט) "ויקה משה את עצמות יוסף עמו" - "עמו במחיצתו", במחנה לוייה.

טז. החיל⁹³ מְקַדֵּשׁ מְמַנּוּ, שְׁאִין עֲפוּ"ם וְטְמֵאֵת וּבוֹעֵל נְדָה⁹⁴ נִכְנָסִים לְשָׁם⁹⁵.

(93) כלים, שם. ומהו החיל? ראה למעלה פ"ה ה"ג. (94) מפורש בפסחים סח, א - שבועל נדה כטמא מת לענין שילוח מחנות. (95) זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

יז. עֲזָרַת-הַנְּשִׂים⁹⁶ מְקַדֵּשׁת מִן הַחִיל, שְׁאִין טְבוּל-יּוֹם⁹⁷ נִכְנָס לְשָׁם⁹⁸. וְאִסוּר זֶה מְדַבְּרֵיהֶם, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה מִתָּר לְטְבוּל-יּוֹם לְהִכְנִס לְמִנְחָה לְוִיָּה. וְטְמֵאֵת שֶׁנִּכְנָס לְעֲזָרַת-הַנְּשִׂים, אִינוּ חֵיב חֻטְאָתָא⁹⁹.

(96) כלים, שם. (97) טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו. (98) "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאת

מְלִינִין בָּהּ אֵת הַמֵּת⁷⁰; וְאִין מְעַבְרִין⁷¹ בְּתוֹכָהּ עֲצָמוֹת אָדָם⁷²; וְאִין מְשַׁכְּרִין בְּתוֹכָהּ בְּתִים⁷³; וְאִין נוֹתְנִין בְּתוֹכָהּ מְקוֹם לְגַר תּוֹשֵׁב⁷⁴; וְאִין מְקַנְמִין בָּהּ קְבָרוֹת, חוּץ מִקְבְּרֵי בֵית-דָּוִד וְקְבַר חִלְדָּה, שֶׁהֵיוּ בָּהּ⁷⁵ מִימֹת נְבִיאִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁷⁶; וְאִין נוֹטְעִים בָּהּ גִּזְזוֹת וּפְרָדִים; וְאִינָה נִזְרַעַת וְאִינָה נִחְרָשֶׁת⁷⁷, שְׁמָא תִסְרַח⁷⁸; וְאִין מְקַנְמִין בָּהּ אֵילָנוֹת, חוּץ מִגִּזְזוֹת וְרָדִים⁷⁹ שֶׁהֵינָה שָׁם מִימֹת נְבִיאִים הָרְאוּשׁוֹנִים; וְאִין מְקַנְמִין בָּהּ אֲשָׁפָה, מְפָנֵי הַשְּׂרָצִים⁸⁰; וְאִין מוֹצִיאִין הַיְמִנָה זִיזִין⁸¹ וְגוֹזְזוֹתָאוֹת לְרֵשׁוֹת-הָרִבִּים, מְפָנֵי אֹהֶל הַטְּמֵאָה⁸²; וְאִין עוֹשִׂין בָּהּ כְּבִשׁוֹנוֹת⁸³, מְפָנֵי הָעֶשֶׂן⁸⁴; וְאִין מְגַדְּלִין בָּהּ תְּרַנְגוּלוֹת, מְפָנֵי הַקְּדָשִׁים⁸⁵; וְכֵן לֹא יִגְדְּלוּ הַפְּהִיגִים תְּרַנְגוּלִים בְּכָל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, מְפָנֵי הַשְּׂהָרוֹת⁸⁶; וְאִין הַבֵּית נִחְלָט בָּהּ⁸⁷; וְאִינוּ מְטַמְּא בְּנִגְעִים; וְאִינָה נַעֲשִׂית עִיר הַנְּדָחַת; וְאִינָה מְבִיאָה עֲגָלָה עֲרוּפָה, לְפִי שְׁלֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים⁸⁸.

(66) כלים, שם מ"ח. ראה למעלה פ"ו הט"ו. (68) בבא-קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ עמוד 625 8), ו'אבות דרבי נתן' פרק לה. (69) יש אומרים שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז ס' תרלג). (70) בבא-קמא שם. שאף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) - בירושלים אסור (ראה ב'שיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומרא בירושלים היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ת ביו"ד ס' שנו ס"ק א בשם רדב"ז), ואילו בירושלים אסור להלין אחר השקיעה (ראה ב"זמנים" להגרמ"ל זק"ש עמוד מז). (71) תוספתא נגעים, ו'אבות דרבי נתן' שם. (72) אף-על-פי שקוברו מחוץ לעיר. (73) יומא יב, א. מפני שאינה שלהם, בירושלים לא נתחלקה לשבטים (שם). (74) תוספתא ו'אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עכו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ז), ו'בספרי' פ' כ"ה תצא (דברים כג, טז) למדו כן מן הפסוק "אשר ינצל אליך מעם אדוניו" - "לרבות גר תושב". "באחד עריך" - "בשעריך, ולא בירושלים". (75) כלומר: לכתיחלה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא, אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהרי"ט בתשובה ס' לו). (76) "הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב). (77) היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת ע"ג (יריעות שלמה). (78) בבא-קמא שם. שדרך גינות לזבלן ויש סרחון (רש"י שם). (79) כך שמה, והיא היתה צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). (80) בבא-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו" (פירוש המשנה, כלים שם). 99 שאינו אסור מן התורה אלא במחנה שכניה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לוויה (למעלה הי"א).

כג. מקום שְהָיָה בְעֵלְיָהּ¹¹³ מְכוּן עַל קִדְש־הַקֹּדְשִׁים אֵין נִכְנָסִין לוֹ אֶלָּא פְעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעַ¹¹⁴ לִידַע מַה הוּא צְרִיף לְחִזְקַּן בְּדָקוֹ. בְּשַׁעַר שְׁנֹכְנָסִין הַבְּנָאִים לְבָנוֹת וּלְתַלְתָּן בְּהִיכָל¹¹⁵ אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַטְּמֵאָה, מִצְוָה שְׁיִהְיֶה הַנִּכְנָסִין בְּהַגְנִים תְּמִימִים. לֹא מִצְוָה תְּמִימִים - יִכְנָסוּ בְּעַל־מוֹמִין. וְאִם אֵין שָׁם בְּהַגְנִים - יִכְנָסוּ לְוִיִּם. לֹא מִצְוָה לְוִיִּם - יִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל. מִצְוָה בְּטְהוּרִים. לֹא מִצְוָה טְהוּרִים - יִכְנָסוּ טְמֵאִים. טְמֵא וּבְעַל־מוֹם - יִכְנָסוּ בְּעַל־מוֹם, וְאֵל יִכְנָס טְמֵא, שְׁהַטְּמֵאָה דְחוּיָה בְּצַבּוּר¹¹⁶. וְכָל הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל¹¹⁷ לְתַלְתָּן, יִכְנָסוּ בְּתַבּוֹת. אִם אֵין שָׁם תַּבּוֹת אוֹ אֵי אֶפְשָׁר לָהֶם שְׁיַעֲשׂוּ בְּתַבּוֹת, יִכְנָסוּ דְרָף פְּתָחִים.

יח. עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל¹⁰⁰ מְקַדְּשֵׁת מְעֻזַּת נָשִׁים, שְׂאִין מְחַסְר־פְּפוּרִים¹⁰¹ נִכְנָס לְשָׁם. וְטְמֵא שְׁנֹכְנָס לְשָׁם, חַיֵּב כְּרַת¹⁰².

100 כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת-עשרה אמה (למעלה פ"ה הי"ב). 101 שעדיין לא הביא קרבנותיו. 102 ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב חטאת. ובמנחות כז, ב – מפורש שבמיד חייב כרת.

יט. עֲזֵרַת־הַפְּהַגְנִים¹⁰³ מְקַדְּשֵׁת מְמֻנָה, שְׂאִין יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין לְשָׁם אֶלָּא בְּשַׁעַת צְרִיכָיהֶם: לְסַמְיָכָה¹⁰⁴ וּלְכַפְּרָה¹⁰⁵ וּלְשַׁחֲטָה¹⁰⁶ וּלְתַנּוּפָה¹⁰⁷.

103 כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת רגלי הכהנים, אחת-עשרה אמה. 104 שהיו בבעלים. 105 (במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ, ב: "וכלה מכפר את הקודש – בכפרת דברים הכתוב מדבר", וראה ב'הר המוריה"). 106 שכשרה בזר (פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"א). 107 שהיא בבעלים (פ"ט שם ה"ו).

כ. בֵּין הָאוּלָּם וְלַמְזַבְּחַ¹⁰⁸ מְקַדְּשׁ מְמֻנָה, שְׂאִין בְּעַל־מוֹמִין וּפְרוּעֵי־רֹאשׁ וּקְרוּעֵי־בְגָדִים¹⁰⁹ נִכְנָסִין לְשָׁם.

108 כלים, שם מ"ט. 109 במשנה שם, לא נזכרו קרועי בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש, וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש הי"ד, וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא-הדין לשותוי יין, כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם (הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד חלק עליו בזה.

כא. הַהִיכָל מְקַדְּשׁ מִבֵּין הָאוּלָּם וְלַמְזַבְּחַ, שְׂאִין נִכְנָס לְשָׁם אֶלָּא רְחוּץ יָדַים וְרִגְלָיִם¹¹⁰.

110 כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת מקדש.

כב. בֵּית קִדְש־הַקֹּדְשִׁים מְקַדְּשׁ מְמֻנּוּ¹¹¹, שְׂאִין נִכְנָס לְשָׁם אֶלָּא פְהֵן גְּדוּל בְּיוֹם־הַפְּפוּרִים בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה¹¹².

111 כלים, שם. 112 "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת,

113 פסחים פו, א. 114 פעם אחת בשבע שנים. כדעיה הראשונה בברייתא שם, שנאמרה בסתם. ולא כדעת ה'יש אומרים' שם החולקים על זה. וראה ב'תוספות יום-טוב' מדות פ"ד מ"ה. 115 עירובין קה, א. וראה למעלה פ"ד הי"ג לענין קדשי הקדשים. 116 בכת"י קדמון, הנוסח בדברי רבינו "טמא ובעל מום, יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטומאה דחוייה בציבור" (מעשה רוקח'). וכן העתיק ב'קריית ספר'. וכן הביא ה'כסף משנה' בשם יש מי שהגיה, ולזה הסכים ה'משנה למלך'. ולפי"ז פסק רבינו כדברי רב חייא בר אשי אמר רב, בעירובין שם. ומה שאמר שם "דקא אישתרי בעבודת ציבור", איך הכוונה שהותרה הטומאה בציבור, שהרי הלכה היא כמאן-דאמר טומאה דחוייה היא בציבור ולא הותרה (פ"ד מהל' ביאת המקדש ה"טו), אלא הכוונה שכיון שיש היתר, אף-על-פי שהוא מטעם דחוי, הוא קל יותר מבעל מום שאין לו היתר כניסה. ובכת"י אוקספורד בגמרא שם, הנוסחא "דהא חזי לעבודת ציבור" (דקדוקי סופרים' שם), ולפי"ז מתפרשים הדברים היטב כדברי רבינו, שמדובר למי שסובר טומאה דחוייה היא בציבור. וה'כסף משנה' קיים את הנוסחא שלפנינו בדברי רבינו, ולפי"ז פסק רבינו כדעת רבי אלעזר בעירובין שם, שבעל מום יכנס משום שהוא מותר באכילת קדשים, ולא כרב שאומר טמא יכנס מפני שהותר בציבור, שהרי טומאה דחוייה ולא הותרה. 117 במדות פ"ד מ"ה, מדובר רק על קדשי הקדשים ולא על ההיכל. אבל כדברי רבינו נראה כדלהלן: הרי בתוספתא כלים (בבא-קמא פ"א) אמרו: "הכל נכנסים לתקן וכו' מצוה שיכנסו בתיבות וכו'" ואותה ברייתא נשנתה בעירובין שם (אמנם רק בראשיתה), ושם: "הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן וכו'" (הר המוריה').

~ יום שלישי ד' תשרי ~

פְּרָק שְׁמִינִי

1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות-עשה היא, וכיצד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוץ חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדרה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדרה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה 1). וואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד (שם). (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לא היו הכהנים השומרים ישנים¹⁹ בכגדי-כהנה²⁰, אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן, ולובשין בגדי עצמן²¹. וישנים על הארץ, כדרך כל שומרי חצרות המלכים שלא ישנו על המטות.

(19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא ט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) – אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.

ז. ארע קרי²² לאחד מהן, הולף במקסבה²³ שתחת הקרקע²⁴, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל²⁵, וחזר ויושב אצל אהיו הכהנים²⁶ עד שנפתחין השערים בכרך יוצא והולף לו²⁷.

(22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיווד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית

היו שומרים אותו, ומי היו שומרי, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, וששמעידים ממונה על כל השומרים.

א. שמירת המקדש מצות עשה²⁸, ואף-על-פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא פבוד לו. אינו דומה פלטרין³ שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין.

(2) והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין".

ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה⁴. והשומרים הם הכהנים והלויים, שנאמר: "ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות"⁵ - כלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר: "וההנים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש"⁶.

(4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת.

ג. ואם פטלו שמירה, עברו בלא-תעשה⁷, שנאמר: "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה אזהרה היא. הא למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו מצות לא-תעשה.

(7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". ונאולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאין.

ד. מצות שמירתו, שיהיו הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ. וארבעה ועשרים עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה ועשרים מקום: הכהנים בשלשה מקומות⁸, והלויים באחד ועשרים מקום.

(8) תמיד כז. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

ה. והיכן היו שומרים? פהנים היו שומרים בבית אבטינס⁹ ובבית הניצוץ¹⁰ ובבית המוקד¹¹. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בנויות בצד שערי העזרה, והרובין¹² היו שומרים שם. בית המוקד כפה¹³ ובית גדול היה מקף רבדין¹⁴ של אבן, וזקני בית-אב¹⁵ של אותו היום היו ישנים שם¹⁶, ומפתחות העזרה¹⁷ פתוחים¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומְרֵינָּ: שְׁלוֹם! הֲכַל שְׁלוֹם? וְהַעֲמִידוּ עוֹשֵׂי חֻבְתֵּינָּ לְעִשׂוֹת חֻבְתֵּינָּ.⁴³

37) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחוריו". וכתב רבינו בפירושו המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדשן. 38) "הממונה שעל הפייסות". 39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. 40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. 41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. 42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. 43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

יב. פְּסָדֵר הֵזָה עוֹשֵׂינָּ כָּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה,⁴⁴ חוּץ מִלֵּילֵי שֶׁבֶת שְׁאֵינָּ בְּיָדָם אִירֵי,⁴⁵ אֲלָא בּוֹדְקֵינָּ בְּגֵרוֹת הַדּוֹלְקֵינָּ שֶׁם מְעַרְבֵי שֶׁבֶת.

44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". 45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סְלִיקוּ לְהוּ הַלְכוֹת בֵּית־הַבְּחִירָה

הַלְכוֹת בְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

וְהַעוֹבְדִים בּוֹ

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמְנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) לְעִשׂוֹת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה. (ב) שְׁלֹא לְעִשׂוֹת כְּמוֹהוּ. (ג) שְׁלֹא לְסוּף מִמֶּנּוּ. (ד) שְׁלֹא לְעִשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת הַקְּטָרֶת. (ה) שְׁלֹא לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב חוּץ מִן הַקְּטָרֶת. (ו) לְשֹׂאת הָאֲרוֹן עַל הַכֶּתֶף. (ז) שְׁלֹא יְסוּרוּ הַבַּדִּים מִמֶּנּוּ. (ח) שִׁיעֵבַד הַלְוִי בַמִּקְדָּשׁ. (ט) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאֲכַת חֻבְרוֹ בַמִּקְדָּשׁ. (י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן לְעִבּוּדָה. (יא) שִׁיְהִי כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּרִגְלֵים. (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה לְעִבּוּדָה. (יג) שְׁלֹא יִקְרַע הַמַּעִיל. (יד) שְׁלֹא יִזַּח הַחֶשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שמצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

א. מצות עשה לעשות שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה² שִׁיְהִי מוּכָן לְדַבְרֵים שְׂצָרִיכֵינָּ מִשִּׁיחָה בּוֹ,³ שְׁנֹאמֵר: וְעִשִּׂיתָ אֹתוֹ שְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ.

המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. 27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

ח. וְהִיכָן הָיוּ הַלְוִיִּם שׁוֹמְרִים? עַל חֻמְשָׁה שְׂעָרֵי הַר הַבַּיִת, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֵזְרָה מִבְּחוּץ, שְׁאֵסוּר לִישָׁב בְּעֵזְרָה, וְעַל חֻמְשָׁה שְׂעָרֵי הָעֵזְרָה חוּץ לְעֵזְרָה, שֶׁהָיָה הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים עַל שְׂעַר הַמוֹקֵד וְעַל שְׂעַר הַנִּצּוּץ²⁸, הָרִי שְׁמוֹנָה־עֶשְׂרֵי מְקוֹם.

28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתרח אבי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁפַת הַקְּרָבָן²⁹, וּבְלִשְׁפַת הַפְּרֻכָּת³⁰, וְאַחֲרֵי בֵּית־הַפְּפֻרָת³¹.

29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבת דרומית בבית המוקד הגדול. 30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). 31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

י. וּמַעֲמִידֵינָּ מְמַנָּה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמְרוֹת הַשׁוֹמְרִים, וְאִישׁ הֵר הַבַּיִת³² הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מְחַזֵּר עַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר כָּל הַלַּיְלָה, וְאַבּוּקוֹת דְּלוֹקוֹת לְפָנָיו. וְכָל מִשְׁמֵר שְׁאֵינּוּ עוֹמֵד וְאוֹמֵר לוֹ "אִישׁ הֵר הַבַּיִת³³, שְׁלוֹם עֲלֶיךָ!" נִפְרַ שֶׁהוּא יִשָּׁן, חוּבְטוּ בְּמִקְלָו³⁴, וְרִשׁוֹת הָיָה לוֹ לְשַׂרְף אֶת כְּסוּתוֹ³⁵. עַד שֶׁהָיוּ אוֹמְרֵינָּ בִירוּשָׁלַיִם: מַה קוֹל בְּעֵזְרָה? קוֹל בֶּן לְוִי לֹאֲהָב³⁶ וּבְגָדָיו נִשְׂרָפִין, שִׁישָׁן עַל מִשְׁמְרוֹתָו.

32) היינו שר הר הבית. 33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. 34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. 35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). 36) משמע שרק בן לוי לוקה.

יא. בַּשַּׁחַר, קֹדֶם שִׁיעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר סְמוּךְ לֹאֲהָב³⁷, יָבּוּא הַמְּמַנָּה שֶׁל מִקְדָּש³⁸ וְיִדְפַק עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּבַיִת הַמוֹקֵד, וְהָן פּוֹתְחִין לוֹ. נִטַּל אֶת הַמִּפְתָּח וּפְתַח אֶת הַשַּׁעַר הַקְּטָן³⁹ שֶׁבֵּין בֵּית הַמוֹקֵד וּבֵּין הָעֵזְרָה וְנִכְנַס מִבַּיִת הַמוֹקֵד לְעֵזְרָה. וְנִכְנַסוּ אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים, וְשָׂמִי אַבּוּקוֹת שֶׁל אֹר בְּיָדָם. וְנִחְלְקוּ לְשָׂמִי כְתוּת: פַּת הוֹלְכֶת לְמִזְרָח, וְכַת הוֹלְכֶת לְמַעְרָב. וְהָיוּ בּוֹדְקֵינָּ וְהוֹלְכִין אֶת כָּל הָעֵזְרָה⁴⁰, עַד שִׁגִּיעוּ שָׂמִי הַכְּתוּת לְמְקוֹם בֵּית עוֹשֵׂי חֻבְתֵּינָּ⁴¹. הַגִּיעוּ⁴² אֵלָיו וְאֵלָיו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ה, כב.

ד. העושה שָׁמֶן המְשֻׁחָה פְּמַעֲשָׂה הַזֶּה וְכַמְשָׁקֶל הַזֶּה וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע¹⁶: בְּמִזְדֵּי - חֵיב פְּרַת, בְּשׁוּגָג - מְבִיא חֲטָאת¹⁷ קְבוּעָה; שְׁנֹאֲמֵר: אֲשֶׁר יִקְחָהּ כְּמָהוּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי¹⁸. וְהוּא שְׁעִיעֲשָׂה¹⁹ אוֹתוֹ לְהַמְשִׁיחַ בוֹ; אֲבָל אִם עָשָׂהוּ לְהַתְלַמֵּד אוֹ לְתַנּוּ לְאַחֵרִים - פְּטוּר.

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמורהו" לפטור העושה לחציין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסיס חדשים. (19) שם.

ה. הַסֶּף מִשְׁמֵן הַמְשֻׁחָה פְּיִת²⁰: בְּמִזְדֵּי - חֵיב פְּרַת, וּבְשׁוּגָג - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה; שְׁנֹאֲמֵר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֵר וְנִכְרַת מֵעַמּוּי. וְאִין חֵיבִין²¹ אֵלָּא עַל סִיכַת שְׁמֵן הַמְשֻׁחָה שְׁעִיעֲשָׂה מִשָּׂה; שְׁנֹאֲמֵר: מִמֶּנּוּ - מִזָּה שְׁנֹאֲמֵר בוֹ: שְׁמֵן מִשְׁחַת קֶדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי. וּמַעֲוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה שְׁמֵן אַחֵר חוּץ מִמָּה שְׁעִיעֲשָׂה מִשָּׂה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

ו. אֶחָד הַסֶּף אֶת עֲצָמוֹ וְאֶחָד הַסֶּף אֶת אַחֵרִים; שְׁנֹאֲמֵר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֵר. הַסֶּף פְּלִים²² וּבִהְמָה וְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים שְׂהֵם כְּמוֹתָה²³ אוֹ שְׂסֶף מִתִּים²⁴ בוֹ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמֵר: עַל בְּשָׂר אָדָם לֹא יִיסָף.

(22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח). "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אִין מוֹשְׁחִין מִמֶּנּוּ לְדוֹרוֹת²⁵ אֵלָּא פְּהִינִים גְּדוּלִים²⁶ וּמְשׁוּחִים מִלְחָמָה²⁷ וּמְלָכִי בֵּית דָּוִד בְּלָבָד²⁸. אֶפְלוּ כַּהֵן בֵּין פְּהִין²⁹ מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמֵר: וְהַפְּהִין³⁰ הַמְשִׁיחִים תַּחְתּוֹ מִבְּנֵי וְגוֹמֵר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) - גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בְּבֵית שְׁנֵי, שְׁלֹא יִהְיֶה שֵׁם שְׁמֵן הַמְשֻׁחָה³¹, הִיָּה

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצויין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וְכִּכָּה עָשָׂהוּ מִשָּׂה רַבְּנוּ בְּמִדְבָּר³²: לְקַח מִן הַמֶּרֶז וְהַקְּנָמוֹן וְהַקֶּדֶה, מִכָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתֵּן חֲמֵשׁ מְאֹת שְׁקָל בְּשָׁקֶל הַקֶּדֶשׁ, וּמִקְנֵה הַבָּשָׂם חֲמֵשִׁים וּמְאֹתִים. וְזֶהוּ שְׁנֹאֲמֵר בַּתוֹרָה: וְקִנְיָן בְּשֵׁם מִחֲצִיתוֹ חֲמֵשִׁים וּמְאֹתִים - שְׁשׂוּקָלִים אוֹתוֹ בְּשֵׁתֵי פְּעֻמִּים³³, חֲמֵשִׁים וּמְאֹתִים בְּכָל פַּעַם. וְשָׁחַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַדוֹ, וְעָרַב הַכֹּל³⁴, וְשָׂרָה אוֹתָן בְּמִים³⁵ וְזִין וּמְתוּקִין³⁶ עַד שְׁעִיעֲשָׂה כָּל כַּהֵן בְּמִים, וְנִתֵּן עַל הַמִּים שְׁמֵן זֵית הַיָּד, וְהוּא שְׁנֵים עָשָׂר לֵג, כָּל לֵג אַרְבַּע רְבִיעִית³⁷, וּבִשְׁלֵ הַכֹּל עַל הָאֵשׁ עַד שְׁאֲבָדוּ הַמִּים וְנִשְׁאַר הַשְּׁמֵן, וְהִנְיָחוּ בְּכָלֵי לְדוֹרוֹת.

(4) כמפורש בשמות שם, כג-כה. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמון וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמדו כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת - הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו - במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה ג).

ג. הַמֶּרֶז הוּא הַדָּם הַצָּרוּר בְּחִיָּה שְׂבֵהֲדוֹ³⁸ הַיְדוּעַ לְכָל, שְׂמַתְבְּשָׁמִין בַּהּ בְּנֵי אָדָם כָּל מְקוֹם. וְהַקְּנָמוֹן הוּא הַעֵץ שְׂבָא מֵאֵי הַדוֹ, שְׂרִיחוֹ טוֹב וּמְתַגְמָרִים³⁹ בוֹ בְּנֵי אָדָם. וְהַקֶּדֶה הִיא הַקְּשֻׁט⁴⁰. וּקְנֵה בְּשֵׁם הֵם הַקְּנִים הַדְּקִים כְּתִבְּן הָאֲדָמִים הַבָּאִים מֵאֵי הַדוֹ וְרִיחָן טוֹב, וְהֵם מִמִּינֵי הַבְּשָׂמִים שְׁנוֹתְנִין אוֹתָם הַרוֹפְאִים בְּצָרִים⁴¹.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמֹשְׁחוּ שְׁלֹמָה מִפְּנֵי מַחְלַת אֲדוֹנֶיהָ⁴⁵, וְיוֹאֵשׁ מִפְּנֵי עֲתָלְיָה⁴⁶, וְיְהוֹאָחָז מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו⁴⁷. וְזֶה שְׁמֹשֶׁחַ אֱלִישֶׁעַ לַיהוָה⁴⁸ - לֹא בְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִשְׁחוּ, אֲלָא בְשֵׁמֶן אֲפֻרְסֻמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה מְסֻרָת בְּיַד הַתְּכָמִים.

43) שם ה: כברייא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשה אותו שם". 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" - "בזמן שלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. 45) מלכים שם, ט. 46) מלכים יב, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). 47) שם כג, ל. 48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. 49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) - שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

יב. כָּל פְּלֵי הַמְּקֻדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא נִתְקַדְּשׁוּ אֲלָא בְּמִשְׁחַתָּן בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּמְשְׁחֵם וַיְקַדְּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת⁵¹, אֲלָא הַפְּלִים כֻּלָּן כִּינּוּן שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בַּמְּקֻדָּשׁ בְּמִלְאכְתָּן נִתְקַדְּשׁוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ כָּם בַּקֹּדֶשׁ - בְּשָׂרוֹת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.

50) שבועות טו. כברייא. 51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" - אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

יג. הַכַּפּוֹת וְהַקְּעָרוֹת שֶׁמְקַבְּלִין בָּהֶם הַמִּנְחוֹת, וְכֵן הַמִּזְבְּחוֹת שֶׁמְקַבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וְשָׂאֵר כְּלֵי הַשָּׂרֵת - כֻּלָּן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הֵיוּ; וּמִתָּר לְעִשׂוֹתָן מִשְׂאֵר מִיָּנֵי מַתְכוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנָּה⁵². וְכֻלָּן מִתְקַדְּשִׁין בְּמִלְאכְתָּן⁵³. וְאֵם נִשְׁבְּרוּ - מִתִּיד אֹתָם⁵⁴ וְעוֹשָׂה אוֹתָן כְּלֵי אַחֵר, וְאֵין קִדְּשָׁתָן מִסְּפֻלְגָּת מִהֵן לְעוֹלָם⁵⁵.

52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-יט. 53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם - חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזוקרות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ - מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). 54) ראה להלן הלכה יד. 55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחזר ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים"

כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְרַבֵּה בְּלִבְיַשְׁת בְּגָדִים³² בְּלִבְדוּ, שֶׁהִיא לֹבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹלָה³³.

31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. 32) מגילה ט: 33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב). "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולבושן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כִּיצַד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן? צָק אֶת הַשֵּׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וְסָף מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי עֵינָיו³⁴ כְּמִין פִּי יוֹנִית, כְּזֶה כ; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּצַק מִשֵּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרָן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ³⁵ לְקָדְשׁוֹ. וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּמִין גִּזְרַע רֹאשׁוֹ³⁷. וְלֹא יִמְשַׁח בְּמִקּוֹמוֹת אַחֵרוֹת, וְלֹא יִרְבֶּה בְּשֵׁמֶן³⁸.

34) כברייא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. 35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. 36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). 37) כריתות שם. 38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

י. הַנּוֹתֵן³⁹ מִשֵּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל גְּבִי מֶלֶךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקָּבַר נִמְשְׁחוּ - פְּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶרַע, וְאֵין אֵלוֹ זָרִים אֲצִלוֹ. אֲבָל הַסֶּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אִפְלוּ לְמֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל - חַיִּב; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף - כָּל אָדָם בְּמִשְׁמָעוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל⁴¹ שֶׁנִּטַּל שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִרֹאשׁוֹ וְסָף בְּמַעְיוֹ - חַיִּב כְּרֵת. וְהוּא שֶׁיִּסְוֶף מִמֶּנּוּ בְּכֹזֵית⁴².

39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. 40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו - חייב כרת, ראה בכסף-משנה. 41) כריתות שם. 42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית - סובר רבינו שכיון שבכריתא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב - רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכוסף-משנה.

יא. אֵין מוֹשְׁחִין אֶת הַמֶּלֶךְ אֲלָא עַל גְּבִי הַמַּעֲזָן⁴³. וְאֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה לְמֶלֶךְ לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: הוּא וּבָנָיו בְּקִרְבַּי יִשְׂרָאֵל. וְאֵם הִיְתָה שֶׁם מַחְלַתָּה - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדִי לְסַלֵּק הַמַּחְלַתָּה וְיִהְיֶה לְכָל שֶׁהָיוּ מִלְּפָנָיו לְבָדוֹ. כְּמוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהִיְתָה שֵׁם הָיָה מוֹדְדִין שְׁמֵן לַחֵם הַנֶּזֶר וּמִים לְטָהָרַת מִצְרַע. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֱלוֹ תִּתְקַדְּשׁוּ⁷³, אֲלֵא מִפְּנֵי הַמְּלָאכֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שְׂאֲמַרְנוּ.

(70) כיון שאין לנו דבר למדוד בו. (71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. (72) משנה שם פח. (73) שם.

יט. כָּל הַמְּדוּת⁷⁴ הָאֵלוֹ קֹדֶשׁ וּמִפְּלֵי הַשָּׂרַת, אֲלֵא שְׂמֵדוֹת הַלֶּחַ נִמְשָׁחוּ מִפְּנֵים וּמִפְּחוּץ, וְכִלֵּי הַיָּבֵשׁ לֹא נִמְשָׁחוּ אֲלֵא בְּפָנִים. לְפִיכָּה, בְּרוּצֵי⁷⁵ מְדוֹת הַלֶּחַ - קֹדֶשׁ⁷⁶, וּבְרוּצֵי מְדוֹת הַיָּבֵשׁ - הַלֵּל⁷⁷.

(74) שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). (76) "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הַקְטֹרֶת נַעֲשִׂית בְּכֹל שָׁנָה וְשָׁנָה², וְנַעֲשִׂיתָ³ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁴, שְׁנֹאמַר: וְאַתָּה⁵ קַח לָךְ סַמִּים וְגוֹמַר. וְנִתְפָּרְשׁוּ בַתּוֹרָה אַרְבַּעָה מִסְמָמְנֵיהָ, וְהֵן: נֶטָף⁶, וְשִׁחֻלַת⁷, וְחֶלְפָנָה⁸, וְלִבְנוֹנָה. וְשָׂאֵר סְמָמְנֵיהָ הֵלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי⁹.

(2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). (3) צ"ל: ועשייתה. (4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". (5) העתקת הפסוק אינה מדוייקת. (6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). (7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). (8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). (9) כריתות ו, ב.

ב. אֶחָד עֶשֶׂר סְמָמְנִים¹⁰ נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמִשְׁה מְסִינֵי, וְהֵם שְׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּמִשְׁקַל מְכֻנָּה¹¹. וּמוֹסִיפִין עֲמָהֵן בְּלֹא מִשְׁקַל מְלַח¹² סְדָמִית¹³ וְכַפַּת הַיַּרְדֵּן¹⁴ וְעֹשֵׁב אֶחָד שְׁמַעְלָה עֶשְׂוֹן¹⁵. וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֲלֵא אֲנָשִׁים יְדוּעִים¹⁶, וְהוּא הָיָה הֵלְכָה בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ.

(10) שם. (11) ראה להלן ה"ג. (12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחס' משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) - זה אינו אלא

(והוא מזבחים צד: צה.) הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

יד. כָּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְבְּוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ - אֵינן סוֹתְמִין אוֹתָן, אֲלֵא מִתִּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים⁵⁶.

(56) [זבחים פח. בבביתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נגממו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

טו. סִפִּין שֶׁנִּשְׁמַט מִן הַנֶּזֶב⁵⁷ אוֹ שֶׁנִּפְגַּם - אֵינן מִתְזַרְרִין אוֹתוֹ וְאֵינן מִשְׁחִיזִין אוֹתוֹ; אֲלֵא גוֹנְזִין אוֹתוֹ בְּצַד הַהֵיכָל⁵⁸ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהָאוֹלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין אֲחֵרִים. שְׂאֵין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת⁵⁹.

(57) זבחים שם. (58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גונזים את הסכינים" (אור שמח). (59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד"ה.

טז. שְׁתֵּי מְדוֹת שֶׁל יָבֵשׁ⁶⁰ הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ: עֶשְׂרוֹן וְחָצִי עֶשְׂרוֹן. הָעֶשְׂרוֹן - לְמִנְחַת⁶¹, וְחָצִי הָעֶשְׂרוֹן - לְחֶלֶק בּוֹ מִנְחַת כֹּהֵן גְּדוֹל שְׂבָבָל יוֹם⁶².

(60) מנחות פז. במשנה. (61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. וְשִׁבְעַת מְדוֹת⁶³ שֶׁל לֶחַ הָיוּ שֵׁם: הַיֶּזֶן⁶⁴, וְחָצִי הַהֵין, וְשְׁלִישֵׁית הַהֵין, וְרִבִּיעִית⁶⁵ הַהֵין; וְלֹג, וְחָצִי לֹג, וְרִבִּיעִית. וְלָמָּה הָיוּ חָצִי הַהֵין וְשְׁלִישֵׁית הַהֵין וְרִבִּיעִית הַהֵין? לְמַדִּידַת הַנֶּסֶסִּים שֶׁל זָבָחִים⁶⁶. וְלֹג - לְמַדִּידַת שְׁמֵן הַמִּנְחוֹת⁶⁷. וְחָצִי לֹג - לְמַדִּידַת שְׁמֵן לְכָל נֶר מִנְרוֹת הַמִּנְרוֹה⁶⁸. וְרִבִּיעִית - לְחֶלֶק כֹּהֵן הַשְּׂמֵן לְחִבְתֵּינ⁶⁹.

(63) שם: במשנה. (64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיחם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פ"ג שם הלכה ג).

יח. וְאֵין לָנוּ דָבָר לְמַדֵּד בּוֹ הֵין, וְלָמָּה הָיָה שֵׁם⁷⁰? הוּאֵיל וְהָיָה בְּמִקְדָּשׁ מִיָּמֵי מִשְׁה, שְׁמֵדָד בּוֹ שְׂמֵן⁷¹ לְשִׁמֵן הַמִּשְׁחָה. וּבְחָצִי לֹג⁷² שְׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ מוֹדְדִין מִים לְמִי סוּטָה וְשִׁמֵן לְתוֹדָה. וּבְרִבִּיעִית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמזו במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה). (18 שמות ל, א.ח. 19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש ש.ש. 20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד הי"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

ד. נְטֵף הָאָמֹר בְּתוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שְׂיֹצֵא מִהֶן הַצֵּרִי²². וְהַשְּׁחֵלֶת הִיא הַצֶּפְרָן²³ שְׁנוֹתָיִן אוֹתָהּ בְּגֵי הָאָדָם בְּמַגְמְרוֹת²⁴. וְהַחֲלִפְנָה - כְּמוֹ דָּבֵשׁ שְׂחֹר, וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שָׂרָף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בְּלִסְאֵן, וְאַצְפָּאֵר טִיב, וּמִיֵּעָה, וְלִכְאֵן, וּמוֹסְקִי, וְקִצְיֵעָה, וְסִנְבֵל אֶלְנִטִירִין, וְזַעֲפָרָן, וְקִשְׁטִי, וְעוֹד²⁶, וְקִשְׁר סִלְיָה²⁷. וְעִנְבֹר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוסף) מעצי הקטף". ופירש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף - טופא", כמו ששינינו בפאה פ"ו מ"א "כזית הנטופה" (=זית הנוסף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת - טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בונא בשם רבי שמעון חסידא. (26) בפירושי המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדני", וצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירושי המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

ה. כִּיצַד מִפְּטָמִין²⁹ אֵת הַקֶּטֶרֶת? מִבֵּיא תִשְׁעָה קִבִּין בּוֹרִית בְּרִשְׁיֵנָה³⁰ וְשָׁף בָּהּ אֵת הַצֶּפְרָן³¹, וְאַחַר כֵּן שׂוֹרָה אֵת הַצֶּפְרָן בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קִב³² שָׁל יוֹן קַפְרִיסִין³³ אוּ יוֹן לְבָן יִשָּׁן חֲזֵק בְּיוֹתֵר³⁴, וְאַחַר כֵּן שׂוֹחֵק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ³⁶ הָדֵק, וּכְשֶׁהוּא שׂוֹחֵק אוֹמֵר: הָדֵק הֵיטֵב³⁷, הָדֵק הֵיטֵב, כָּל זֶמַן שְׂשׂוֹחֵק, וּמְעַרֵב הַכֹּל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא

בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" - שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" - "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיף" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וְזֶהוּ מִשְׁקַל אֶחָד עֶשֶׂר סְמָנִיהַ: נְטֵף וְשְׁחֵלֶת וְחֲלִפְנָה וְלִבְנָה - מִכָּל אֶחָד מִשְׁקָל שִׁבְעִים מָנֶה. וְהַמָּנֶה מֵאָה דִּנְרִין. וְמֵר וּקִצְיֵעָה וְשְׁבֵלֶת נֶרְדַּ וְכַרְפּוֹם - מִכָּל אֶחָד שִׁשָּׁה עֶשֶׂר מָנֶה. קִשְׁטִי - שְׁנַיִם עֶשֶׂר מָנֶה. קְנָמוֹן - תִּשְׁעָה מָנִים. קְלוֹפָה - שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקָל הַכֹּל: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשְׁמוֹנֶה מָנֶה¹⁷. שְׂחוֹקִין הַכֹּל הָדֵק. מוֹסִיפִין לָהּ רִבְעֵי הַקֵּב מִלֶּח סְדוּמִית, וְכַפַּת הַיֶּרְדֵן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל שְׂהוּא. וּמִקְטִיר מִמָּנֶה כָּל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב¹⁸ מָנֶה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מָנֶה - כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחֲמָה¹⁹; וְהַשְּׁלֹשָׁה מָנִים הַנְּשֹׂאֲרִים שׂוֹחֵק אוֹתָם עֲרֵב יוֹם הַכְּפוּרִים דְּקָה מִן הַדְּקָה²⁰, עַד שְׂמוּצִיא מִמָּנֶה מְלֵא חֲפָנָיו לְהַקְטִיר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים; וְהַשְּׂאֵר הוּא מוֹתֵר הַקֶּטֶרֶת שְׂאֵמְרָנוּ בְּשִׁקְלִים²¹.

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכיה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שליחך פרדס רמונים", שליחך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכיה אקרא דשליחך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שליחך היו מפטמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א – לענין מעלה עשן ('חזון איש') להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך הי"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל – לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב'בית יוסף' שם כתב: "מחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א"ב) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה"). (49 כריתות ה, א. ו, ב. 50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. (51 חצי מנה (שם)).

ט. העושה קטרת מאחד עשר סממנין⁵² אלו לפי משקלות אלו⁵³ כדי להריח בה, אף על פי שלא הריח - חייב פרת⁵⁴ על עשייתה, אם עשה מזיד; ובשוגג מביא חטאת קבועה⁵⁵. אף על פי שלא עשה המשקל פלו אלא חציו⁵⁶ או שלישו⁵⁷, הואיל ועשה לפי משקלות אלו - חייב פרת. שנאמר: במתנתה לא תעשו לכם, איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו.

(52 אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). (53 אף על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה'). (54 כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה – חייב (כספ-משנה). (55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). (56 חצי משלוש מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו', על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה-למלך). (57) דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

י. עשאה להתלמד בה⁵⁸ או למסרה לצבור - פטור⁵⁹. הריח בה ולא עשאה - אינו חייב פרת, אלא דינו פדין פל הנהנה מן ההקדש⁶⁰. לא חייבה תורה פרת אלא לעושה במתנתה להריח בה.

(58 שם ה, א. ו, א. 59) שנאמר "לא תעשו לכם" – לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה). (60) שחייב קרבן מעילה. והיינו

נאה (גמרא רש"י שם). (32 כריתות, שם. 33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בכד יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

ו. וְכֹל מַעֲשֵׂיהָ בַקֹּדֶשׁ³⁹ בַתּוֹךְ הַעֲזָרָה וּמִשְׁלַל הַקֹּדֶשׁ⁴⁰. וְהַמִּפְטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת מִן הַחֲלִין אוּ בְּכִלֵי שֵׁל חֲלִין - פְּסוּלָהּ⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו, ו). היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כספ-משנה). ואף על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה – למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב – אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הָיוּ מְחַזְרִין אוֹתָהּ⁴² לְמִכְתָּשֶׁת⁴³. בַּיּוֹמֹת הַחֲמָה הָיוּ מְפָרִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַפֵּשׂ; וּבַיּוֹמֹת הַגִּשְׁמִים צוֹבְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוּג רִיחָהּ⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כספ-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוזן ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כספ-משנה).

ח. נִתֵּן לְתוֹכָהּ דְּבִשׁ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָהּ⁴⁵. חֶסֶר אֶחָד מִסַּמְמָנֶיהָ⁴⁶ - חֲיִיב מִיתָהּ⁴⁷, שְׁהָרִי נַעֲשִׂית קְטֹרֶת זָרָה⁴⁸. פְּטוּמָהּ⁴⁹ מְעַט מְעַט בְּמִתְנַתָּהּ⁵⁰ - פְּשָׁרָה. אֶפְלוּ פְטוּם⁵¹ פָּרַס בְּשַׁחְרִית וּפָרַס בֵּין הָעֲרָבִים.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, ובריייתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכספ-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל'

~ יום רביעי ה' תשרי ~

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוויה חוץ מדבר אחד.

א. זרע לוי פלו מְבַדֵּל לְעִבּוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאמֵר: בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל יי אֶת שִׁבְט הַלְוִי. וּמִצְוַת עֲשֵׂה לַהֲיוֹת הַלְוִיִּים פְּנוּיִין וּמוֹכְנִיִן לְעִבּוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רְצוּ בֵּין שְׁלֹא רְצוּ²; שְׁנֹאמֵר: וְעֵבֶד הַלְוִי הוּא אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. וּבֶן לְוִי שִׁקְבַּל עָלָיו כָּל מִצְוֹת לְוִיָּה³ חוּץ מִדְּבַר אֶחָד - אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד שִׁיקְבַּל אֶת כָּלָן.

2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". 3) לשוור, לשמור ולהיות שוער.

ב. עֲבֹדָה שְׁלֵהֶן הִיא שִׁהִיו שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. וַיְהִיו מִהֶן שׁוֹעֲרִין לְפִתְחַ שְׁעָרֵי הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַגִּיף דְּלֹתוֹתָיו⁴, וַיְהִיו מִהֶן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקָּרְבָּן בְּכָל יוֹם. שְׁנֹאמֵר: וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם יי אֱלֹהֵינוּ כְּכָל אֲחֵינוּ הַלְוִיִּים. אִי זְהוּ שְׁרוֹת שֶׁהוּא בְּשֵׁם יי? הִנּוּ אוֹמֵר: זֶה שִׁירָה. וּמָתִי אוֹמֵר שִׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת הַצִּבּוֹר הַחֹזְבָה? וְעַל שְׁלָמֵי עֲצֵרֶת⁸ בְּעֵת נִסּוֹף הַיַּיִן⁹. אָבָל עוֹלוֹת נִדְבָה שְׁמֵקְרִיבִין הַצִּבּוֹר¹⁰ לְקַיֵּץ לְמִזְבֵּחַ¹¹, וְכֵן הַנִּסְכִּין הַבָּאִין בְּפָנָי עֲצָמָן¹² - אִין אוֹמְרִין עָלֵיהֶן שִׁירָה¹³.

4) לסגור. 5) ומה שאמרו (סוכה נז:): "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכון מלחם הפנים", הרי שכהנים מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. 6) שמזכירין בו שם שמים. 7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. 8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. 9) "שאינ אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". 10) "ממותר תרומות הלשכה". 11) כשהוא בטל מגדירים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין למזבח. 12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור

בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה ה"ט"ז).

יא. מִזְבַּח הַזָּהָב שְׁבִהִיכָל⁶¹ - עָלָיו מְקַטְרִין הַקְטָרֶת בְּכָל יוֹם, וְאִין מְקַרְבִּין עָלָיו דְּבַר אֶחָד. וְאִם הַקְטָרִיר עָלָיו קְטָרֶת אֶחָדֶת שְׁאִינָה כְּזוֹ⁶², או שְׁהַקְטָרִיר עָלָיו קְטָרֶת כְּזוֹ שֶׁהַתְּנַבֵּחַ אוֹתָהּ יַחִיד או רַבִּים⁶³, או הַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, או הַסִּיף נִסָּף - לֹקָה; שְׁנֹאמֵר: לֹא תַעֲלֶוּ עָלָיו קְטָרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגוֹמֵר.

61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. 62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). 63) מנחות נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה ר'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה (אבן האזל').

יב. בָּעֵת שְׁמוֹלִיכִין⁶⁴ אֶת הָאָרוֹן⁶⁵ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם - אִין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא עַל הָעֶגְלוֹת, אֲלֵא מִצֹּרָה לְנִטְלוֹ עַל הַפֶּתַח. וּלְפִי שִׁשְׁכַח דְּוֹד⁶⁶ וּנְשָׂאוֹ עַל הָעֶגְלָה, נִפְרָץ פְּרִיץ בְּעֵזָא. אֲלֵא מִצֹּרָה לְנְשָׂאוֹ עַל הַפֶּתַח, שְׁנֹאמֵר: פִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עָלֵהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאֵוּ.

64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). 65) (אף-על-פי שמן הפסוק שבהיא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טז) "וישאו בני הלויים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה שעט). 66) סוטה, שם.

יג. כְּשֶׁנֹּשְׂאִים אוֹתוֹ עַל הַפֶּתַח - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנִגְדַּ פָּנִים⁶⁷, וְאֲחֹרֵיהֶם לְחוּץ וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים⁶⁸ שְׁלֹא יִשְׁמְטוּ הַבַּדִּים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן הַבַּדִּים⁶⁹ מִן הַטְּבָעוֹת - לֹקָה; שְׁנֹאמֵר: בְּטְבָעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבַּדִּים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאירי'). 68) יומא עב, א. 69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹתָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת שֶׁל פֶּסַח²⁵ - פֶּשְׁרָה²⁶; מִשְׁאָר מִיַּיִן מִתְּכוֹת - פֶּסוּלָה. וְהַחֲלִילִין שֶׁהֵיוּ מִנְּגִינֵין בְּהֵן הָיָה אֶבֶב²⁷ שֶׁלָּהֶן²⁸ שֶׁל קֶנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקֹּלוֹ עָרֵב. וְלֹא הָיָה מְחַלֵּק אֶלָּא בְּאֶבֶב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַלֵּק יָפֶה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

ו. בְּשָׁנִים עָשׂוֹר יוֹם בְּשָׁנָה הַחֲלִיל מִכָּה³⁰ לִפְנֵי הַמְּזִבֵּחַ: בְּשַׁחֲטֵת פֶּסַח רֵאשׁוֹן³¹, וּבְשַׁחֲטֵת פֶּסַח שְׁנִי³², וּבְיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל עֲצֵרֶת³³, וּבְשִׁמְנֵה יְמֵי הַחֲגֵג³⁴. וְחֲלִיל זֶה³⁵ דוּחָה שֶׁבֵּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲלִיל שֶׁל קֶרְבֵּן, וְחֲלִיל שֶׁל קֶרְבֵּן עֲבוּדָה הִיא וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת.

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מ שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

ז. אֵין בֶּן לֹוִי נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָתָהּ עַד שְׁיִלְמְדוּהָ חֲמֵשׁ שָׁנִים תְּחִלָּה. שְׁנֵאמַר: זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָתוּב אַחַד אוֹמֵר: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. הֲאֵ פִיעֵד³⁶? חֲמֵשׁ לְלִמּוֹד, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְעִבּוּדָה עַד שְׁיִגְדִיל וְיִהְיֶה אִישׁ³⁷; שְׁנֵאמַר: אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֻדָתוֹ.

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד

ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת צבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתיה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא.

ג. לֹוִי הָאוֹנֵן¹⁴ - מִתָּר לְעֵבֵד וְלְשׂוֹרֵר¹⁵. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנִים עָשׂוֹר לְוִיִּם¹⁶ עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן בְּכָל יוֹם לֹאמֵר שִׁירָה עַל הַקֶּרְבֵּן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם¹⁷. וְאֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא בְּפֶה בְּלֹא קֶלִי; שֶׁעֲקַר הַשִּׁירָה, שֶׁהִיא עֲבוּדָתָהּ, בְּפֶה. וְאַחֲרֵים הֵיוּ עוֹמְדִים שָׁם מִנְּגִינֵין בְּכָלִי שִׁיר. מִהֵן לְוִיִּם, וּמִהֵן יִשְׂרָאֵלִים מִיַּחֲסִין הַמְּשִׁיאִין לְכַהֲנָה¹⁸. שֶׁאֵין עוֹלָה עַל הַדּוֹכָן אֶלָּא מִיַּחַס. וְאֵין אֵלוֹ הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכֹּהֲלִים עוֹלִין לְמִנְיֵן הַשְּׁנַיִם עָשׂוֹר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. (17) כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים בנותיהן.

ד. וּבִמָּה הֵם מִנְּגִינֵין? בְּנִבְלִים וְחֲלִילִים וְכַנּוֹרוֹת וְחֲצוּצְרוֹת¹⁹ וְהַצִּלְצָל²⁰. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נְבָלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חֲלִילִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנַיִם עָשָׂר²¹. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עָשָׂרִים וּמֵאָה²². וְאֵין פּוֹחֲתִין מִתְּשַׁעַה כַּנּוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. וְהַצִּלְצָל אַחַד בְּלִבְד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי הימים-ב ה, יב) "ועממה כהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

ה. בִּימֵי הַמוֹעֲדוֹת כָּלָם וּבִרְאשֵׁי חֲדָשִׁים הֵיוּ הַכַּהֲנִים תּוֹקְעִים²³ בְּחֲצוּצְרוֹת בְּשַׁעַת הַקֶּרְבֵּן וְהַלְוִיִּם אוֹמְרִין שִׁירָה; שְׁנֵאמַר: וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבִרְאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחֲצוּצְרוֹת. הַחֲצוּצְרָה הַיְתֵה נַעֲשִׂית מִן עֲשֵׂת שֶׁל פֶּסַח²⁴. עֲשֵׂה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים, כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים; שנאמר: גם הם גם אתם. וכן הלויים עצמם מזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו, שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער למשורר; שנאמר: איש איש על עבודתו ואל משאו.

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים או שפייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה⁴⁸ בידי שמים; שנאמר: ולא ימתו. אבל פהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי "מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאוויין עב). וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף בלא תעשה, ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה".

פָּרָק רְבִיעִי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הפהנים הכדלו מקלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר: ויפדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצנות עשה היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן², שנאמר: וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב.

(2) יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית - סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". וזוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכינם לקרבן", כלומר,

חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

ח. זה שנאמר בתורה בלויים: ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינו מצוה נזהגת לדורות. אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא במומין³⁹ אלא בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים⁴².

(38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודה ועבודה ומשא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירושו המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב-ה, יג) "ויהי כאחד למחצצים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

ט. שמואל הרואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלויים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בקל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלויים מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אף אל פלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא יקרבו לעבודה, אבל לגע - מתריין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפני ה' הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חִלְקוּ אוֹתָם הָאֲבוֹת וְקָבְעוּם כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר בְּשַׁבְתּוֹ.

(14) משנה שם. (15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה אלא במשמר הקבוע) - למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה, שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת. (17) משנה שם. (18) כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי יבוא הלוי מאחד שעריך - ושרת", שבקרבות הרגלים כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) - כל זה אינו אלא "בקרבות הציבור", היינו בדברים שנשארו לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע באותו שבת, ועיין הר המוריה).

ו. וְכֵן עֲבוֹדַת לֶחֶם הַפְּנִים¹⁹ - בְּמִשְׁמֶר שְׁזַמְנֵוּ קְבוּעֵי²⁰; אֲבָל עֲבוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ - כָּכֵל הַמִּשְׁמֶרוֹת²². וּמִיָּצֵן שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֵלָּא בְּרִגְלִים²³? שְׁנֵאמַר: מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בְּשַׁעַר שְׁכַל יִשְׂרָאֵל בְּאֵין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִיָּצֵן שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֵלָּא בְּכַהֲנִים? שְׁנֵאמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, וְאֵין שָׁם מִתְּנוֹת בְּמִקְדָּשׁ לְהֶאֱכֹל אֵלָּא לְכַהֲנִים בְּלִבְד²⁴.

(19) תוספתא סוכה פרק ד' (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7). (20) שאינו מחובת הרגל. (21) תוספתא שם. (22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23) סוכה נה: (24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרת, יצאו לויים שאינן ראויין לשרת". ועיין כסף-משנה.

ז. וְכֵן כֹּהֲנֵי לֹא קָרְבָן - הָרִי זֶה בָּא לְמִקְדָּשׁ וּמִקְרִיבוֹ כָּכֵל יוֹם שְׁיִרְצָה; שְׁנֵאמַר: וְכֵן בְּכָל אֹתוֹ נִפְשׁוּ וְשָׂרְתוּ. וְאֶפְלוּ חֲשֵׁאתוֹ וְאֶשְׁמוֹ הוּא מִקְרִיב²⁶ וּמִכֹּפֶר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וְהָעוֹר שֶׁל קָרְבָּנוֹ וְאֶכִּילָתוֹ שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שְׁיִרְצָה²⁷ לְהִקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְעוֹר הַקָּרְבָּן וְעֲבוֹדָתוֹ לְאוֹתוֹ כֹּהֵן בְּלִבְד שְׁנֵתֵן לוֹ.

(25) בבא קמא קט: (26) מנחות עד. (27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח).

ח. הִיָּה הַכֹּהֵן בְּעַל הַקָּרְבָּן²⁸ בְּעַל מוֹם - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר, וְהָעוֹר שְׁלָהֶם²⁹. הִיָּה זָקֵן אוֹ חוֹלָה שֵׁיכוֹל לְעַבֵּד עַל יְדֵי הַדְּחִקָּה³⁰ - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שְׁיִרְצָה, וְהָעוֹר וְהָעֲבוֹדָה לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר. וְאִם אֵינוֹ יְכוֹל לְעַבֵּד כָּל - הָרִי הַקָּרְבָּן כָּל לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר.

לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה).

ב. וְצִרְיָה כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱגָה בְּהֵן כְּבוֹד הַרְבֵּה³¹ וְלִהְיֶה אֹתָם לְכָל דְּבַר שְׁבִקְדָּשָׁה: לְפִתַּח בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן⁴, וְלִכְרַף רֵאשׁוֹן⁵, וְלִטֵּל מִנָּה יָפָה רֵאשׁוֹן⁶.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירוש" שם. (5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). (6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-חכם, וכהן גדול עם-הארץ - ממזר תלמיד-חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. מִשָּׁה רִבְנוּ חֵלֶק הַכַּהֲנִים? לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֶרוֹת, אַרְבַּעָה מֵאֲלֵעֶזֶר וְאַרְבַּעָה מֵאִיתָמָר. וְכֵן הָיוּ עַד שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. וּבִיָּמֵי שְׁמוּאֵל חֵלֶקָם הוּא וְדוֹד הַמֶּלֶךְ לְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֶר⁸, וְעַל כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר רֵאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה⁹. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם לְעֲבוֹדָה¹⁰ מִשְׁמֶר לְכָל שַׁבָּת, וּמִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת הֵן מִתְּחַלְפִין, מִשְׁמֶר יוֹצֵא וְהָאֲחֵר שֶׁהוּא אֲחֵרֵיו נִכְנָס, עַד שְׁיִגְמְרוּ. וְחוֹזְרִין חֲלִילָה.

(7) תענית כו. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם). (9) הוריות יג. (10) תענית כו. במשנה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמִּשְׁמֶרוֹת שְׁוִים בְּרִגְלִים¹¹. וְכֵן שֵׁיבוֹא מִן הַכַּהֲנִים בְּרִגְלָה וְרָצָה לְעַבֵּד - עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לָךְ עַד שְׁיִגְיעַ מִשְׁמֶרְךָ. שְׁנֵאמַר: וְכֵן יָבֵא הַלְוִי¹² מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ¹³ וְגוֹמֵר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב רבינו: "שנצטוונו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד ברגלים ביחד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם). ראה להלן הלכה ו. (13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר "מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה להלן הלכה ו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּקָרְבָּנוֹת הַרְגְלִים¹⁵, וּבְחִלּוֹק לֶחֶם הַפְּנִים¹⁶, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרָה; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְתַמִּידִין - אֵין מִקְרִיבִין אוֹתָן אֵלָּא מִשְׁמֶר שְׁזַמְנֵוּ קְבוּעֵי¹⁷ וְאֶפְלוּ בְּרִגְלָה. שְׁנֵאמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, לְכַד מִמִּפְרֵיוֹ עַל הָאֲבוֹת. כְּלוֹמֵר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקָרְבָּנוֹת הַצְּבוּרִים¹⁸, וְאֵין חֵלֶק כְּחֵלֶק בְּשָׂרָה הַדְּבָרִים, שְׁכַפֵּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבוֹת³⁶, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל בַּיִת אָב וְאֲנָשֵׁי עוֹבְד בַּיּוֹם
אֶחָד מִיָּמֹת הַשָּׁבָת, וְהָאֲחֵר בַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו,
וְהָאֲחֵר בַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו. וְלִכְּל בַּיִת אָב וְאָב רֹאשׁ
אֶחָד מִמֶּנּוּהָ עָלָיו³⁷.

(36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16)
ויירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה
והוריות יג.

יב. וּמִמֶּנִּין פֶּהַן גְּדוּלָּה³⁸, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַפְּהָנִים.
וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְּבִישֵׁי³⁹ אוֹתוֹ
בְּגָדֵי כְּהֵנָה גְּדוּלָּה⁴⁰; שְׁנֵאמַר: וְהִפְהֵן הַגְּדוּל מֵאֲחֵיו
אֲשֶׁר יוֹצֵק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שֵׁם שִׁמְן הַמִּשְׁחָה -
מִרְבִּין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כְּהֵנָה גְּדוּלָּה בְּלִבְדוֹ⁴¹; שְׁנֵאמַר:
אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שִׁמְן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ
לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים - כְּשֵׁם שֶׁמִּתְרַבֵּה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה,
כִּף מִתְרַבֵּה בְּבִגְדִים.

(38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה,
ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה
טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר
הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי
המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת
המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה,
שכן נאמר (ויקרא ח, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו'
וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש
אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא
פ' צו (פרשת המילואים הלכה י') "שלאחר שמלביש, היה
מושחן". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן
מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו
אותם בפני עצמם אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן
כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד
על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי
מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה
ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה
של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל
ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם
למעלה פ"א הלכה ח.

יג. כִּיצַד⁴² מִרְבִּין אוֹתוֹ בְּבִגְדִים? לוֹבֵשׁ שְׁמוֹנֶה
בְּגָדִים וּפּוֹשֵׁטֵן וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשֵׁן לְמִחְרָ שְׁבַעַת יָמִים
יוֹם אֶחָד יוֹם; שְׁנֵאמַר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֵׁם הַפְּהָן
תַּחֲתָיו מִבְּנָיו. וְכֵשֶׁם שֶׁרְבוּי בְּגָדִים שְׁבַעַה, כִּף
מִשִּׁיחָה בְּשִׁמְן שְׁבַעַה, יוֹם אֶחָד יוֹם. וְאִם עֶבֶד⁴³
קָדָם שִׁיתְרַבֵּה בְּבִגְדִים כָּל שְׁבַעַה אוּ קָדָם שִׁימִשְׁחָה
כָּל שְׁבַעַה - עוֹבְדוֹתוֹ פְּשָׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבֵּה אוּ
נִמְשַׁח פְּעַם אֶחָת - נִעֲשֶׂה כִּפְהָן גְּדוּל לְכָל דְּבָר⁴⁴.

(42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה
אינו חשוב כהן גדול עד שהיה ריבוי שבעה ומשיחה
שבעה, ואם כן הרי הוא כמויתר בגדים (להלן פ"י הלכה

(28) בבא קמא שם. (29) כברייטא שלפנינו שם: "ועבודתה
ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה
ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי
יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה
הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל,
וקל-וחומר כאן כשהקרבתן שלו, שבוודאי חולק ואוכל.
והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר,
יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם קי. על מה
שאמרו כברייטא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן
שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן
או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה
נמי תהוי דידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי
יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי?
אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי
עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן
שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה
היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה
ועורה לאנשי משמר".

ט. הִיָּה טָמֵא כְּקִבְנוֹת הַצִּבּוּר וְכָל הַפְּהָנִים טָמֵאִים³¹
- נוֹתְנוֹ לְבַעֲלֵי מוֹמִין טְהוּרִים שְׁבֹאוֹתוֹ מִשְׁמֵר,
וְעוֹרוֹ וְעִבּוֹדוֹ לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר הַטָּמֵאִים³².

(31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן
בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוויה
היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר,
מחזירים אחריהם. (32) בכבא קמא שם אמרו: "אם היה
כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה
ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים
מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי
משמר, הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא:
לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך
הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל
אור-שמה תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר
הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו
משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו,
שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב
"נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחה
אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן
הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי
הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל
מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמה שם.

י. הִיָּה הַקָּרְבָּן שֶׁל כִּפְהָן גְּדוּל³³ וְהִיָּה אוֹנֵן - נוֹתְנוֹ
לְכָל כִּפְהָן שִׁירְצָה, וְעוֹרוֹ וְעִבּוֹדוֹ לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר.
כִּיּוֹן שִׁכְהֵן גְּדוּל הָאוֹנֵן רְאוּי לְעִבּוֹדָה³⁴, כְּמוֹ
שִׁיתְבְּאָר³⁵, הִרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקָרְבָּנוֹ.

(33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך
יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות
ביאת המקדש הלכה ו.

יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר מִחֻלָּק מִשְׁמֵרוֹ לְבִתֵּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּיָדָם⁶⁰. רִצָּה הָאֶחָד לְפָתַח - אֵינּוּ יוֹכֵל עַד שֵׁיתַפְּנֹסוּ כָּל הָאֲמֶרְפְּלִין וְיִפְתָּחוּ⁶¹.

54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דמנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושיין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששינונו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלה). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם.

יח. וּמְמַנִּין גְּזַבְרִין מִתַּחַת יְדֵי הָאֲמֶרְפְּלִין, וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁלֶשָׁה⁶² גְּזַבְרִין. וְהַגְּזַבְרִין הֵם שְׂגוּבֵין כָּל הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּפּוֹדִין אֶת הַנֶּפֶדָה מֵהֵן⁶³, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן בְּדָבָרִים הֶרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן⁶⁴.

62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם).

יט. כִּהֵן הַגְּדוֹל הַמְּשֻׁחַ קוֹדֵם⁶⁵ לְמַרְבֵּה בְּגָדִים⁶⁶. וּמַרְבֵּה בְּגָדִים הַעוֹמֵד לְשֶׁרֶת קוֹדֵם לְמְשֻׁחַ שְׁעָבֵר מִחֻמַּת קְרִי⁶⁷. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת קְרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם⁶⁸. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם קוֹדֵם לְכֹהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁶⁹. וּמְשֻׁחַ מִלְחָמָה קוֹדֵם לְסֹגֵן⁷⁰. וְסֹגֵן קוֹדֵם לְקַתִּיקוֹל⁷¹. וְקַתִּיקוֹל קוֹדֵם לְאֲמֶרְפֵּל. וְאֲמֶרְפֵּל קוֹדֵם לְגְזַבְרֵי. וְגְזַבְרֵי קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמֵר. וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֵר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב קוֹדֵם לְכֹהֵן הַדְּיוֹט מִשְׁאֵר הַכֹּהֲנִים. נִמְצְאוּ הַכֹּהֲנִים תָּמִיד שְׂמֹנֶה מַעְלוֹת⁷² זו לְמַעְלָה מִזֹּו.

65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני

ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשורה, ועיין ראב"ד. (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת."

יד. אֵין⁴⁵ בֵּין כִּהֵן מְשֻׁחַ בְּשֵׁמֶן הַמְּשֻׁחָה לְמַרְבֵּה בְּגָדִים אֲלָא פֶּר שְׂמֵיבֵיא כִּהֵן הַמְּשֻׁחַ אִם שְׂגַג בְּאֶחָד מִן הַמְּצוֹת שְׂחִיב עֲלֵיהֶן חֲטָאת, שְׂנֶאֱמַר: אִם כִּהֵן הַמְּשֻׁחַ יַחֲטֵא וְגוֹמֵר; אָבֵל לְשֶׁאֵר הַדָּבָרִים שְׂוִים הֵם.

(45) מגילה ט: במשנה.

טו. אֵין מְעַמִּידִין כִּהֵן גְּדוֹל אֲלָא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים⁴⁶. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֲלָא בַּיּוֹם⁴⁷, שְׂנֶאֱמַר: בַּיּוֹם הַמְּשֻׁחַ אוֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבֵּה בְּבְגָדִים בְּלִבָּד - אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֲלָא בַּיּוֹם⁴⁸. וְאֵין מְמַנִּין שְׁנֵי כִּהֲנִים גְּדוֹלִים בְּאֶחָד⁴⁹.

(46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17). (47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. מְמַנִּין כִּהֵן אֶחָד יְהִיָּה לְכֹהֵן גְּדוֹל כְּמוֹ הַמְּשֻׁחָה לְמִלְחָמָה⁵⁰. וְהוּא הַנֶּקְרָא סֹגֵן⁵¹, וְהוּא הַנֶּקְרָא מְמַנֶּה⁵². וְיְהִיָּה עוֹמֵד לִימִין כִּהֵן גְּדוֹל תָּמִיד⁵³, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לֵוִי. וְכָל הַכֹּהֲנִים מִתַּחַת יַד הַסֹּגֵן.

(50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). (51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. (52) כן הוא בסנהדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". (53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. וְעוֹד מְמַנִּין⁵⁴ קְתִיקוֹלִין⁵⁵ לְהִיּוֹת לְסֹגֵן כְּמוֹ הַסֹּגֵן לְכֹהֵן גְּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵים⁵⁶. וּמְמַנִּים אֲמֶרְפְּלִין⁵⁷, אֵין פְּחוֹת מְשֻׁבְעָה⁵⁸, וּמִפְתָּחוֹת⁵⁹ הַעֲזָרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד- לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו ראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שיהגו כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

כא. מְשׁוּחַ מְלַחְמָה - אֵין בְּנוּ מְתַמְנָה תַּחְתּוֹ⁷⁹
לְעוֹלָם, אֶלָּא הָרִי הוּא פְּשָׁרַ הַפְּהָנִים⁸⁰: **אִם נִמְשַׁח לְמְלַחְמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח. וְכִשְׁפִּהוּ מְשׁוּחַ מְלַחְמָה מְשַׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה בָּלַיִם, פְּשָׁרַ פְּהָנִים. מַעְלִין מְשָׁרְרָה לְשָׁרְרָה גְדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין⁸¹ אוֹתוֹ לְשָׁרְרָה שְׁהִיא לְמִטָּה מִמֶּנָּה; שְׁמַעְלִין בְּקֶדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְאֵין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מְשָׁרְרָה שְׁבִקְרָב יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אִם סָרְחָה**⁸².

79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושא, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה - אינו עובר בירושא (שו"ת חתם-סופר חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

כב. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁעֵבֶר עֲבָרָה שְׁחִיב עֲלֶיהָ מְלָקוֹת - מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה⁸³, **פְּשָׁרַ מְחִיבֵי מְלָקוֹת, וְחוֹזֵר לְגַדְלָתוֹ**⁸⁴.

83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבוזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה

כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) - אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים - כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגיבור בגיבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (= בדומה לו), בדוטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדוטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג). - יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטהר, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קריו ועבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמה ובהרה-המוריה).

כג. כְּשִׁימוֹת הַמְּלָךְ או כְּהֵן גְּדוֹל או אֶחָד מְשָׁרַר הַמְּמַנִּים - מַעְמִידִין תַּחְתּוֹ בְּנוֹ⁷³ **או הָרְאוּי לְיָרְשׁוֹ. וְכָל הַקּוֹדֵם לְנַחְלָה**⁷⁴ **- קוֹדֵם לְשָׁרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא שְׁהִיָּה מְמַלָּא מְקוֹמוֹ**⁷⁵ **בְּחִכְמָה**⁷⁶, **או בְּיָרְאָה**⁷⁷ **אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ פְּמוֹתוֹ בְּחִכְמָה**⁷⁸. **שְׁנַאֲמַר בְּמִלָּה: הוּא וּבְנָיו בְּקָרָב יִשְׂרָאֵל - מְלַמֵּד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה. וְהוּא הַדִּין לְכָל שָׁרְרָה שְׁבִקְרָב יִשְׂרָאֵל, שְׁהַזְכָּה לָהּ - זֹכָה לְעִצְמוֹ וְלְזָרְעוֹ.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחה "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'.
10) (במשנה, שם): "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת כהן-גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו¹³, ואינו יוצא מפתח ביתו¹⁴ או מן המקדש, וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד בשורה¹⁵, וסגן מימינו¹⁶ וראש בית אב וכל העם משמאלו. ואומרים לו: אנו כפרתך! והוא אומר להם: התברכו מן השמים!

13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט.) ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגרום לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הכדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פי"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

ו. וכשמברין אותו¹⁷ - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל¹⁸. ואינו קורע על מתו¹⁹ כשאר הפנהנים²⁰, שנגאמר: ובגדיו לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אכל קורע²¹ הוא מלמטה פנגד רגליו²². ואינו מרבה פרע²³ לעולם²⁴, שנגאמר: את ראשו לא יפרע, ואפלו בעת שלא יפגס למקדש²⁵; אלא מספר מערב שבת לערב שבת²⁶. ואינו מספר בתער²⁷, אלא בזוג²⁸. ראש שערה זו²⁹ בעקר זו, עד שיראה כאלו הוא צמח פאתת³⁰. שנגאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, פסום יכסמו את ראשיהם³¹.

17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות (ירושלמי שם, ופ"ז מהל' אבל

מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושתו (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פרק חמישי

1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

א. פהן גדול² צריך שיהיה גדול מכל אחיו הפנהנים בנוי, בכת, בעשר, בפקמה ובמראה³. אין לו⁴ ממון - כל הפנהנים נותנין לו משלהן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלן.

2) יומא יח, א. (3) 'ירושלמי' יומא פ"א ה"ג, 'ספרא' פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נזר הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ו). (4) שם ושם.

ב. ואין אחד מכל אלו מעבס⁵, אלא כל זה למצוה; אכל אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.

5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

ג. וחיב פהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יכל בעצמו עם שאר העם. ולא יראו אותו ערם⁶ לא בבית המרחץ⁷ ולא בבית הכסא ולא כשמתספר. שנגאמר: הפהן הגדול מאחיו - מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים עמו - הרשות בידו⁸.

6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14). (7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (1) לא בבית המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא, ודל כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב'כסף משנה' פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לא יכנס לבית המשטה ולא לסעדה של רבים, אפלו הם של מצוה⁹. אכל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל¹⁰. וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוניא עם שאר הפנהנים, אלא מסבין אותו הפנהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממצעו פיני לבין העם¹¹, והסגן ומשוח שעבר¹² מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: נתנחמו! והן מברדין אותו כפי פהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נַפְשׁוֹת³⁷ אֲלֵא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל³⁸ בְּלַבָּד; שְׁנֵאמַר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל³⁹ יָבִיאוּ אֵלָיו⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א – במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית-דין של שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן-גדול (סנהדרין טז. יוח.:(. (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם.).

ט. הִיָּה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אֵינוֹ חֵיב לְהַעֲיִד⁴¹, וְאֶפְלוּ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴²; שְׁזָה אֵינוֹ פְּכוּר לֹא שְׂוִלָּה וְיָעִיד. וְאִם הָיְתָה עֲדוֹת לְמִלְךָ יִשְׁרָאֵל⁴³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל וּמְעִיד לוֹ.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב – שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן-גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד – יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה ה' עדות, שם.).

י. וּכְבָר בְּאָרְנוּ בְּסִפְרָ קְדֻשָּׁה⁴⁴, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּאֵלְמָנָה וּמִצְנָה עַל הַבְּתוּלָה⁴⁵. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׂתֵי נָשִׁים⁴⁶. וְאִם נָשָׂא שְׂתֵים - אֵינוֹ יוֹכֵל לַעֲבֹד בְּיוֹם הַצִּום⁴⁷ עַד שְׂוִיגְרָשׁ לְאַחַת. וְחוֹלְצִים⁴⁸, וְחוֹלְצִים לְאַשְׁתּוֹ⁴⁹, וּמִבְּמִין אֵת אֲשֶׁתוֹ. וְאִם גֵּרָשׁ אִשָּׁה - מִתְּרַת לְהַנְשֵׂא לְשָׂאָר הָעָם⁵⁰.

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם ה"ג. (46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בערו ובעד ביתו – ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א. והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה), ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי ביאה שם, ה"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון שאי-אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול

ה"ו). (וראה ב'קונטרס בדיני שמחות בכהן גדול' במבוא ל'שיטה על מועד-קטן לרבנו ירדיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. (21) [היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם). (22) הורוית יב, ב – במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"י). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו בפינו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי – ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

ז. וּבֵית יְהוָה לֹא מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לְשֵׁפֶת פֶּהָן גְּדוֹל³². וְתַפְאֲרָתוֹ וּכְבוֹדוֹ שְׂוִיָּה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם³³, וְלֹא יֵצֵא אֲלֵא לְבֵיתוֹ בְּלַבָּד בְּלִילָה³⁴ אוֹ שְׁעָה אוֹ שְׁתֵים בְּיוֹם. וְיִהְיֶה בֵיתוֹ בְּירוּשָׁלַיִם וְאֵינוֹ יָז מִשָּׁם³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קריית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן-גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמתכתא, ואם כן קל-וחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמתכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

ח. פֶּהָן גְּדוֹל דֵּן וְדִנִּין אוֹתוֹ³⁶, וּמְעִידֵין עָלָיו. וְאֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. בְּזִמְנֵי שְׂרֹוּצָה פְּהֵן גְּדוּלָה לְהִקְרִיב, הִנֵּה עוֹלָה בְּכַפֵּשׁ וְהִסְגָּן מִימִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחְצֵית הַכַּפֵּשׁ⁶⁵ - אָחַז הִסְגָּן בְּימִינוֹ וְהֶעֱלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַפֶּהן שֶׁהוּא מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שְׂבִידוֹ, וְסוּמְךָ עֲלֵיהֶן⁶⁶ וְזוֹרְקֵן לְאִשׁ⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים, ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על האיברים, וראה להלן הי"ד. (67) של המערכה שבמזבח. שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם: "מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל' מעשה הקרבנות הי"ד).

יד. וְכִף הָיוּ מוֹשִׁיטִין⁶⁸ לוֹ שְׂאֵר הָאֲבָרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן הָאֲבָרִים שְׂבִידוֹ לְרֹאשׁוֹן, וְהִרְאִשׁוֹן נוֹתֵן לְכֹהֵן גְּדוֹל, וְהוּא סוּמְךָ וְזוֹרְק לְאִשׁ. וְאִם רָצָה לְסַמְךָ בְּלֶבֶד וְיִהְיֶה [כֹּהֵן] אַחֵר זוֹרְק לְאִשׁ - עוֹשֶׂה. וְאִין שָׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֲלֵא לְכֹהֵן גְּדוֹל בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ⁶⁹; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל בְּעָלֵי חַיִּים הֵם.

(68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

טו. כְּשֵׁיגְדֵל הַפֶּהן וְיַעֲשֶׂה אִישׁ⁷⁰ הָרִי הוּא כָּשֵׁר לְעֹבֹדָה; אֲבָל אֲחִיו⁷¹ הַפְּהָנִים לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לְעֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ עַד שְׂיִהְיֶה בֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְאִינוּ נִכְנָס לְעֹזְרָה לְעֹבֹדָה תְּחִלָּה אֲלֵא בְּשַׁעֲרֵי שְׁהָלוּים אוֹמְרִים שְׂיִרְהֶה⁷².

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן נכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". ומפרשה רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא, אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כספ"מ-שנה), ועי' ראב"ד.

טז. אִין הַפֶּהן עוֹבֵד תְּחִלָּה⁷³, וְכֵן פְּהֵן גְּדוֹל⁷⁴ אִינוּ עוֹבְדֵי תְּחִלָּה, עַד שְׂיָבִיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה מְשֻׁלוֹ וְעוֹבֵד בְּיָדוֹ⁷⁵; שְׂנֵאמַר: זֶה קָרְפֵן אֶהְרֵן וּבְנֵיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִי בַיּוֹם הַמָּשָׁח אוֹתוֹ. וְאִם עֹבֵד קִדְם שְׂיָבִיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה, וְכֵן פְּהֵן גְּדוֹל שְׂעֵבֵד בְּכֹהֵנָה גְּדוֹלָה קִדְם שְׂיָבִיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה - עוֹבְדָתוֹ כְּשִׁרְהֶה⁷⁶.

(73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, ו'ירושלמי' שקלים פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי' שם. (76) כן הוא בתוספתא ו'ירושלמי' שם, אבל ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

יז. פְּהֵן⁷⁷ שְׂלֵא עֹבֵד עֲדִין מְמִיּוֹ שְׂמֹנְהוּ פְּהֵן גְּדוֹל - הָרִי זֶה מְבִיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה וְעוֹבְדָה בְּיָדוֹ בְּתְּחִלָּה, כְּשֵׁאֵר חֲנוּף כָּל פְּהֵן הַדְּיוּט; וְאַחֵר כֶּף מְקָרִיב עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שְׁנֵיהָ, שְׂהִיא חֲנוּף פְּהֵן

שמייבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון שמייבמין את אשתו, על-כרחנו אין דינו כמלך שאלמנתו אסורה להנשא.

יא. בְּזִמְנֵי שְׂפֶהן גְּדוּל⁵¹ נִכְנָס לְהִיכָל⁵² לְהַשְׁתַּחֲוֹת⁵³ - שְׂלֵשָׁה אוֹחֲזִין בוֹ: אֶחָד בְּימִינוֹ, וְאֶחָד בְּשְׂמֹאלוֹ, וְאֶחָד בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת שְׂבָאפּוֹד מְאַחֲרֵיו. וְיִכְנָס לְהִיכָל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִיןֵן שְׂשִׁמְעֵ הִסְגָּן⁵⁴ קוֹל רְגְלוֹ⁵⁵ שְׂל פְּהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מְגַבִּיהַ לוֹ אֶת הַפְּרָכֶת⁵⁷. וְאַחֵר שְׂיָצֵא יִכְנָסוּ אֲחִיו הַפְּהָנִים⁵⁸ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ וְיִצְאוּ.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה, שם. שאי אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות (מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד ה"טז). (55) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום טוב' תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפניו, אבל כשיוצא לא היה יכול לדחוק כן, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. (58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

יב. כָּכֵל יוֹם שְׂיִרְצָה לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת - מְקַטִּיר⁵⁹. וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁ⁶⁰ בְּקִדְשֵי הַמִּקְדָּשׁ בְּלֵן. בְּיָצֵד? כְּשִׁירְצָה אוֹמֵר: זוֹ הַחֲטָאת שְׂלִי⁶¹ וְזֶה הָאֲשֶׁם שְׂלִי. וְאִינוּ עוֹבֵד בְּפִיס, אֲלֵא כָּל עַת שְׂיִרְצָה לְהִקְרִיב - מְקָרִיב כָּל מָה שְׂיִרְצָה. וְהָרִי הוּא בְּקִדְשֵי הַגְּבוּלוֹ⁶² כְּשֵׁאֵר הַפְּהָנִים⁶³.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב". ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא שנה בה אדם (שם כו). - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג). (60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה צריך להשמיענו שיטול בראש (כספ"מ-שנה בשם רש"י). הרי כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנו עוד חטאות. אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה, אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין ומוספין הי"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'ש"יירי קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל, ולא דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָרְבַּע תְּפִלוֹת: שְׁחִירֵת וּמְנַחָה וּנְעִילָה⁸, וְעוֹד מוֹסִיפִין תְּפִלָּה אַחֲרֵת בֵּין שְׁחִירֵת וּמְנַחָה, וְהִיא יִתְּרָה לְהֵן⁹. וְנוֹשְׂאִין כְּפִיֵּהֶן הַכְּהֻנִּים בַּמַּעֲמָד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית, וּבַתְּפִלָּה זֹה הִיִּתְּרָה, וּבְנְעִילָה¹⁰. וְקוֹרְיִין בְּסִפְר תוֹרָה שְׁלֹשָׁה אָנָּשִׁים שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית וּבַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁמוֹסִיפִין¹¹; אַבְּל בְּמְנַחָה לֹא הָיוּ קוֹרְיִין בְּסִפְר תוֹרָה, אֶלָּא עַל פֶּה, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמֵעָ¹². וְלֹא הָיוּ מִתְקַבְּצִין לְתַפִּלַּת מְנַחָה בְּעָרֵב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין לְשַׁבָּת.

גָּדוֹל; וְאַחַר כֵּן מְקַרֵּב עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה שְׁלִישִׁית⁷⁸, שֶׁהִיא חֲבֵתִי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמְקַרֵּב בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁷⁹. וּמַעֲשֵׂה שְׁלֹשָׁתָן שֶׁהִיא הוּא⁸⁰.

(77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין ומוספין מהי"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלוט ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

~ יום חמישי ו' תשרי ~

פָּרָק שְׁשִׁי

1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אי אֶפְשֶׁר שִׁיְהִיָּה קָרְבָנוּ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אִינוֹ עוֹמֵד עַל גְּבִי²; וְקָרְבָנוֹת הַצְּבוּר הֵן קָרְבָן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶפְשֶׁר שִׁיְהִיֻּו יִשְׂרָאֵל כְּלֵן עוֹמְדִין בְּעִנְיָה בְּשַׁעַת קָרְבָן. לְפִיכֵן תִּקְנוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים³, שִׁיְבָרְרוּ מִיִּשְׂרָאֵל בְּשָׂרִים וְיִרְאִי חֹטֵא וְיִהְיוּ שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לְעַמֵּד עַל הַקָּרְבָנוֹת. וְהֵם הַנְּקָרָאִים אָנָּשִׁי מַעֲמָד, וְחִלְקוֹ אוֹתָם אֲרַבְּעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲמָדוֹת, כְּמִנְיֵן מִשְׁמְרוֹת כְּהֵנָה וְלוֹיָהּ. וְעַל כֵּן מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מֵהֵן מְמַנָּה עַל כָּלָם, וְהוּא נְקָרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוהו וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

ב. בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת⁴ מִתְקַבְּצִין אָנָּשִׁי מַעֲמָד שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת. מִי שֶׁהָיָה מֵהֵן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ - נִכְנָסִין לְמַקְדָּשׁ עִם מִשְׁמְרֵי כְּהֵנָה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהִרְחוּקִים שְׁבֹאוֹתוֹ מַעֲמָד - בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ מַעֲמָד שְׁלֵהֶן הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁבִמְקוֹמָן⁵.

4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. וְהָיָה הֵן עוֹשִׂין אֵלּוּ הַמִּתְקַבְּצִין בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין בְּבֵתִי כְּנֶסֶתוֹת? מִתְעַנִּין בִּשְׁנֵי בְּשַׁבָּת שְׁלֵהֶן וּבְשִׁלְשִׁי וּבְרִבְעִי וּבְחֲמִישִׁי. אַבְּל בְּעָרֵב שַׁבָּת לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת⁶; וּבְאֶחָד בְּשַׁבָּת אֵינָם מִתְעַנִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִצֵּאֵן שַׁבָּת לְצוּם⁷.

6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חוליו".

ד. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מִשַׁבָּת שֶׁהָיָה מַעֲמָדָן מִתְפַּלְלִין

8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף?" נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חדשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד:): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

ה. וְקִבוּצָן לְכָל תְּפִלָּה מֵאֲרַבַּע תְּפִלוֹת אֵלּוּ וְעִמִּידָתָן שֶׁם לְתַפִּלָּה וְלְתַחֲנָה וְלְבִקְשָׁה¹³ וְלְקָרוֹת בַּתוֹרָה נְקָרָא מַעֲמָד.

13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:): שהיו מתענין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

ו. וּבִמָּה הָיוּ קוֹרְאִין? בַּמַּעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין 'בְּרִאשִׁית'¹⁵ וְיִהְיֵי רְקִיעַ¹⁶. בַּשְּׁנִי - 'יְהִי רְקִיעַ' וְיִקְוּ¹⁷. בַּשְּׁלִישִׁי - 'יִקְוּ' וְיִהְיֵי מְאֹרוֹת'. בְּרִבְעִי - 'יְהִי מְאֹרוֹת' וְיִשְׂרְצוּ'. בְּחֲמִישִׁי - 'יִשְׂרְצוּ'¹⁸ וְתוֹצֵא הָאֲרָץ¹⁹. בַּשְּׁשִׁי - 'תוֹצֵא הָאֲרָץ'²⁰ וְיִכְלָה²¹.

14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י' (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. ונאף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים ג. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

י. אָפְלוּ יְחִיד שֶׁהִתְנַדְּבָה²⁹ עֲצִים או גְּזָרִים בְּמַעֲרְכָה - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּבְעֵשִׂית מְלֶאכֶה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

יא. אֲנִישֵׁי מַעְמָד אֲסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס כֵּל שֶׁבֶת שְׁלֵהֵן. וּבְחַמִּישֵׁי מְתָרִין, מְפַנֵּי כְּבוֹד הַשְּׁבֵת³¹. וּמְפַנֵּי מָה אָסוּרוֹ עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? פְּדֵי שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְמַעְמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגוּלִין, אֲלֵא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מְקַדְּמֵם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

א. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְמַנִּין הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ², וְכֵן מְמַנִּים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אֵלוֹ מְמַנֵּה אֶחָד. וְאֵלוֹ הֵן: (א) עַל הַזְּמַנִּים³. (ב) עַל נְעִילַת שְׁעָרִים⁴. (ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים⁵. (ד) עַל הַמְשׁוֹרְרִים⁶. (ה) עַל הַצֹּלְעַל עִם שְׁאָר פְּלֵי שִׁיר⁷. (ו) עַל הַפְּסוּתִים⁸. (ז) עַל הַקְּנָיִם⁹. (ח) עַל הַחֻזְמֹתוֹת¹⁰. (ט) עַל הַנְּסָכִים¹¹. (י) עַל הַחֻלְוִין¹². (יא) עַל הַמִּים¹³. (יב) עַל מַעֲשֵׂה לְחֵם הַפְּנִים¹⁴. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת¹⁵. (יד) עַל מַעֲשֵׂה הַפְּרָכֶת¹⁶. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה¹⁷.

שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם) כז: כמו בראשי חרשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד. (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

ז. פְּרֻשָׁה גְּדוּלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים²², וְקָטְנָה קוֹרְאָה אוֹתָהּ אֶחָד. וְשְׁתֵּי פְּרֻשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחֵרִית - הֵם שְׁחוֹזְרִין וְקוֹרְיִין אוֹתָן בְּתַפְּלָה הַשְּׁנִיָּה בְּסֶפֶר, וְחוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

ח. שְׁמַנְתַּי יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנִישֵׁי מַעְמָד עוֹשִׂין מַעְמָד בְּשְׁחֵרִית²³. וְכָל יוֹם שֵׁישׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ מַעְמָד לֹא בְּתַפְּלָה שְׁנִיָּה שְׁלֵהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֲלֵא בְּשְׁחֵרִית וּבְנִעִילָה בְּלֶכֶד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ קָרְבַּן הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעְמָד בְּנִעִילָה, אֲלֵא בְּשְׁחֵרִית וּבְתַפְּלָה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחריית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו משום מנהג, היה בו מעמד בשחריית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

ט. ומהו קָרְבַּן הָעֲצִים? זְמַן קְבוּעַ הָיָה לְמַשְׁפְּחוֹת מַשְׁפְּחוֹת²⁵ לְצֵאת לִיעָרִים לְהִבִּיאַ עֲצִים לְמַעֲרְכָה. יוֹם שְׁנִיָּעַ לְכַנֵּי מַשְׁפָּחָה זֶה לְהִבִּיאַ הָעֲצִים, הָיוּ מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נְדָבָה, וְזֶהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם כְּמוֹ יוֹם טוֹב²⁶, וְאֲסוּרִין בּוֹ בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית²⁷ וּבְעֵשִׂית מְלֶאכֶה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג²⁸.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיּו נֹעֲלִין וְעַל פִּי פוֹתְחִין²¹, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשׁוֹתוֹ. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה.

21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפותחם בבוקר". [ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. 22) סוכה נג: במשנה.

ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הֵר הַבַּיִת²³ שְׁמֹסְבָב עַל הַלְוִיִּם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שִׁישָׁן עַל מִשְׁמְרוֹ - מִלְּקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוּתוֹ²⁵.

23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. 24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם). 25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן לִזְמַר שִׁירָה בְּפֶה, וְעַל פִּיּו תּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אֵין פּוֹחֲתִין²⁷ בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹ לְפִתְיַחַת שְׁעָרִים³⁰, וְהִשֵּׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחֲרָי³¹, וְהִשֵּׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעַרְפִּים. וְיוֹם שִׁישׁ בּו קָרְבַּן מוֹסֵף - מוֹסִיפִין תִּשְׁעַ עַל קָרְבַּן מוֹסֵף. וְאֵם חָל רֹאשׁ חֲדָשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שִׁישׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפִגְי עֲצָמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין תִּשְׁעַ בְּלֶבֶד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעות"ש). 27) סוכה שם במשנה. 28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). 29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. 30) שערי העזרה. 31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלוויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. 32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. 33) בסוכה

~ נקודות משיחות קודש ~
"חמשה עשר ממוניו היו במקדש, וכן ממונים לעולם על כל דבר מן המושב עשר דברים אלו ממונה אחד. ואלו הן: א) על הזמנים. ב) על נעילת שערים ביום".
המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה" אלוקינור", למעלה מאותיות ו"ה שענינן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין נראה לעינינו הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו". אבל לעתיד לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.
[יין מלכות ספר עבודה סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך"]

2) שקלים פרק ה משנה א. 3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. 4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. 5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. 6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. 7) שם: "בן ארוזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללוויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. 8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. 9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. 10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. 11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. 12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. 13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. 14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. 15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. 16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. 17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּמוֹנִים אֵלוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, פְּדֵי לְהִכִּין הַמְּלֹאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה שֶׁעַל הַזְּמוּנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמוּנִים. פִּיּוֹן שִׁנְיָעַע עֵת הַקְּרָבָן מְכַרִּיו הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו בְּרִשׁוֹתוֹ וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ פִּהְגִים לְעַבְדֵּה¹⁹, וְלוֹיִם לְדוֹכָן²⁰, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעַמְד. וְכִיּוֹן שִׁישְׁמַע קוֹלוֹ יְבוֹא כָּל אֶחָד לְמִלְאכְתּוֹ.

18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. 19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: 20) אף-על-פי שזמן הלוויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו וריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). 42) שם נא:

ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי פלי שיר שפועדין⁴³ עם הלויים, כמו שבארנו⁴⁴.

43) שעוורים. 44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זה שעל הפיסות - הוא מפיס בין הפנהנים בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפיס. וארבע פעמים היו מפיסין בכל יום. ובהלכות תמידין⁴⁵ אבאר כיצד היו מפיסין.

45) פרק ד הלכה ג.

ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שימכר הקנים לקרפנות כך וכך בסלע. וכל מי שהוא חזב תורים או שני בני יונה⁴⁶ - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לבעלי הקרפנות, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם היוזלו הקנים - מספיק פשער הזול, ואם הוקרו - מספיק כמו שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה⁴⁷. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו⁴⁸.

46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

י. זה שעל החותמות⁴⁹ - הוא שמקבל דמי הנסכים ממחייבי נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר הנסכים⁵⁰.

49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד פתוב עליו עגל⁵¹. והשני פתוב עליו זכר⁵².

נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא. [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב].

ו. בערב שבת מוסיפין שש³⁴: שלש להבטיל את העם מן המלאכה³⁵, ושלש להבדיל בין קדש לחלל³⁶. וברגל מוסיפין שלש לפתיחת שער הפתחת³⁷, והוא שער עזרת נשים, ושלש לפתיחת שער העליון³⁸, הוא שער נגנור. ולמה נקרא שער עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש למלוי המים³⁹ שמנסכין בהג. ואין תוקעים למלוי המים בשבת⁴⁰. ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין המים⁴¹. וכל התוקעים שתוקעים על הקרפנות - מתחת יד זה שעל המשוררים וברשותו. וכל אלו התקיעות פחוצרות הן⁴².

34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. 35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים זריזים הם (בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטין ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. 36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). 37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. 38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. 39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). 40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלא מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זוב] (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִסְפָּק לְהֵן כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מִסְפָּק לְהֵן כְּשֶׁעָר הוֹזַל. וְהִשְׁכַּר שֶׁמִּשְׁתַּכַּר הַהֶקְדָּשׁ בְּשָׁעֵרִים אֵלוֹ - הוּא הַנֶּקְרָא מוֹתֵר נִסְכִּים, וְלוֹקְחִין בּו עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְזוּבָח⁶⁴. וְאִין מְקוֹצֵין אֶת הַמְזוּבָח בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁵, שְׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצְּבוּר עוֹף⁶⁶.

62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א). 64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובוה פסק כברייאתא בכתובות קו: ש"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היה להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף). 65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. 66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

יד. הפהנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הרבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד⁷⁰ - הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין מנה אחר, שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו.

67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. 68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 69) כן הוא בירושלמי שם. 70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתנת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היה להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהַרְבִּיעִי כְּתוּב עָלָיו חוּטָא⁵⁴.

51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל - דיקרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעוונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

יב. פל מי⁵⁵ שְׂבִיבָא קְרַבְנוֹתָיו לְמִקְדָּשׁ נוֹתֵן דְּמֵי הַנְּסִיכִים לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַחֻטְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֻטְמוֹת כְּמִנְיֵן הַקְּרַבְנוֹת שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה מְצָרַע עֲשִׂיר⁵⁶ - נוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם אֶחָד שֶׁכְּתוּב עָלָיו חוּטָא. וְהָלָה הוֹלֵךְ בַּחֻטְמוֹת שֶׁבִידוֹ לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַנְּסִיכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נִסְכִּים כְּמִנְיֵן הַחֻטְמוֹת וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בָּהֶן. וְלְעָרֵב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת הַחֻטְמוֹת וְמִקְבֵּל כְּנֹגֵן מְעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמְּעוֹת - הוֹתִירוּ לְהֶקְדָּשׁ⁵⁷, וְאִם פָּחְתוּ הַמְּעוֹת - יִשְׁלַם זֶה שְׁעַל הַחֻטְמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֲבָד⁵⁸ חוֹתְמוֹ - מִמֵּתִינִין לוֹ עַד הָעָרֵב. אִם מְצָאוּ בְּמְעוֹת יָתֵר כְּדֵי חוֹתֶם שְׁטוּעֵין⁵⁹ - נוֹתְנִין לוֹ, וְאִם לֹא - אִין נוֹתְנִין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם⁶⁰ כְּתוּב עַל הַחוֹתֶם, מְפָנִין הַרְמָאִים, שְׁלֹא יִשְׁהָא הַחוֹתֶם אֶצְלוֹ עַד שִׁיּוֹקְרוּ הַנְּסִיכִים⁶¹.

55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). 57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנחערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). 58) שם משנה ה. 59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. 60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). 61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין והסלת⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) ביים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו'. (88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיציטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנַיִם וְשְׁלִישִׁים⁹⁴, שָׁאֵם יִטְמְאוּ הָרְאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ הַשְּׁנַיִם תַּחְתֵּיהֶם.

94) משנה בחגיגה כו:

כ. זֶה הַמְּמַנֶּה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי פְהֵנָה עוֹסֵק בְּהַכְנַת בְּגָדֵי פְהֵנִים הַדְּיוֹטִים וּבְגָדֵי כֶהֱן גְּדוֹל וּבְאֲרִיגְתָּן⁹⁵, וּמַתַּחַת יָדוֹ נֹעֲשֵׂה הַפֶּל. וְלִשְׁפָה הֵיחָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ⁹⁶.

95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירושו המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משובחים.

א. בְּגָדֵי פְהֵנָה שֶׁלִּשְׁפָה מִינִים: בְּגָדֵי כֶהֱן הַדְּיוֹט, וּבְגָדֵי זֶהָב², וּבְגָדֵי לְבָן³. בְּגָדֵי כֶהֱן הַדְּיוֹט הֵם אֲרֻבָּעָה פְּלִים⁴: כְּתָנֶת, וּמְכַנְסִים, וּמְגַבְעָת⁵, וְאֲבָנִט. וְאֲרֻבָּעָתָן שֶׁל פֶּשֶׁתָן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן פְּפוּל שֶׁשָׁה⁷. וְהָאֲבָנִט לְבָדוֹ רְקוּם בְּצֻמָּה⁸.

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול

טו. וְכֵן מְמַנֵּין אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷¹ וּמַתְקֵן הַבוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדֵי שִׁיְהִיו הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים⁷². וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי לָחֶם הַפָּנִים⁷³, וְהוּא מַתְקֵן כָּל מְלֹאכְתּוֹ. וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי הַקְּטֹרֶת⁷⁴, וְהוּא מַתְקֵן מְלֹאכְתָּהּ.

71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיה מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיה אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירושו המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֻכָּת מְמַנֶּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכוֹת⁷⁵ וְהַרוֹקְמִין כֶּהֱן שִׁיְהִיו מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וְלִשְׁעָרִים. וְשִׁתֵּי פְרוּכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין כְּכָל שָׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷. וְחוּטֵי הַפְּרֻכָּת כְּפוּלִין שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה. וְאֲרֻבָּעָה מִינֵין הָיוּ בָּהּ: שֶׁשׁ וְתַכְלֵת וְאֲרֻבָּעָה וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֵן כְּפוּל שֶׁשָׁה. הָרִי אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁸. וְטַפַּח הָיָה עֲבִיבָה⁷⁹. וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הָיְתָה נֶאֱרָגָת. אֲרֻבָּעָה אֲרֻבָּעִים אֲמָה, וְרַחְבָּהּ עֶשְׂרִים אֲמָה⁸¹.

75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ"ט). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא ע"א: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתים נמיים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. וְשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה פְרוּכוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנַיִם⁸²: שְׁבַע עַל שְׁבַע שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשִׁתֵּים לְדַבֵּיר בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתֵּים כְּנָגְדוֹ בְּעֵלְיָה⁸³.

82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פְּרֻכָּת⁸⁴ שְׁנוּטְמָאת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁸⁵ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ בְּפָנִים⁸⁶ וּמְכַנְסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמְשָׁה⁸⁷. וְשְׁנוּטְמָאת בָּאֵב הַטְּמָאָה⁸⁸ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בְּחִיל⁹¹, מְפָנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמְשָׁה. וְאֵם הֵיחָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאֲצֻטְבָּא⁹², כְּדֵי שִׁיְרָאָה הָעַם⁹³ אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נֹאָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצנפת ארון הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גי"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בַּגְדֵי לְבָן הֵם אֲרֻבָּעָה פְּלִים שְׁמֻשְׁמֻשׁ פְּהֵן פְּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפֹּרִים: פְּתָנָת, וּמְכַנְסִים, וְאַבְנֵט, וּמְצַנְפָּת¹⁶. וְאַרְבַּעֶתָן לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפוּל שֶׁשָׁה¹⁷, וּמִן הַפְּשֵׁתָן לְבָדוֹ הֵם¹⁸. וְשֵׁתֵי פְתָנָת¹⁹ אַחֲרוֹת²⁰ הֵיוּ לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפֹּרִים: אַחַת לוֹבְשָׁה בְּשַׁחַר²¹, וְאַחַת בֵּין הָעֲרִבִים²². וְשֵׁתֵיהֶם בְּשָׁלְשִׁים מְנָה מְשָׁל הַקֶּדֶשׁ²³. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מְשָׁלוֹ²⁴. וּמְקֻדֵּשׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחַר כֶּךָ עוֹשָׂה בָּהּ הַפְּתָנָת²⁵.

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב. (18) ואינם שעטנו, "שעבודת היום בבגדי בוך" (שם לה). (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתונת בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב – לא דיברו אלא על הכתונת ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר ('שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א – אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב – במשנה. (25) שם לה, ב – בגמרא.

ד. בַּגְדֵי פְּהֵנָה מְצוּתָן שְׁיֵהִיו חֲדָשִׁים²⁶, נְאֻמִּים²⁷ וּמְשֻׁלְשִׁים²⁸, כְּדָרָךְ בַּגְדֵי הַגְּדוֹלִים²⁹; שְׁנֹאמֵר: לְכַבֹּד וּלְתַפְאֵרַת. הֵיוּ מְשֻׁשְׁשִׁין³⁰ אוּ מְקַרְעִין³¹ אוּ אֲרִפִּין יָתֵר עַל מִדְּתוֹ³² אוּ קְצָרִים פְּחוּת מִמִּדְּתוֹ³³ אוּ שְׁסֻלָּקָן בְּאַבְנֵט³⁴ וְעֵבֶד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. הֵיוּ מְשֻׁחָקִין³⁵ אוּ שְׁהִיוּ אֲרָכִים וְסֻלָּקָן בְּאַבְנֵט עַד שְׁנַעֲשׂוּ מִמִּדְּתוֹ וְעֵבֶד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶.

(26) בזבחים יח, ב – למדו כן מה שנאמר "בד" – שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן – רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש'הבגדים הקרועים כמו שאינם', כמו שכתב הרמב"ן

משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"גד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינם צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים ככרייתתה, אף צמר ככרייתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן הי"ד. (8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג כפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

ב. בַּגְדֵי זָהָב הֵן בַּגְדֵי פְּהֵן גְּדוֹל⁹, וְהֵם שְׁמֻנָּה פְּלִים¹⁰: הָאֲרֻבָּעָה שֶׁל פֶּל פְּהֵן, וּמְעִיל, וְאַפּוֹד, וְחֻטָּן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל פְּהֵן גְּדוֹל מְעֻשָׂה רֻקָּם הוּא¹², וְהוּא דוּמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט פְּהֵן הַדְּיוּט¹³. וּמְצַנְפָּת הָאֲמוּרָה בְּאֲהָרֵן הִיא הַמְּגַבְעַת הָאֲמוּרָה בְּבָנָיו, אֲלֵא שֶׁכֹּהֵן גְּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ פְּמִי שְׁלֹפָף עַל הַשְּׁבָר¹⁴, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכֹבֵעַ, וּלְפִיכֶךָ נִקְרְאוּ מְגַבְעַת¹⁵.

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: ועי'). נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבישה. אבל הרמב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהן גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להלכה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כ"א). ודלא כמו שכתבו התוספות שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43 שבת, שם. והוא הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. פל בגדי הפהנים אינן פאים אלא משל צבור.⁴⁴ ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור ומתרו.⁴⁵ וכן פל פלי השרת⁴⁶ ועצי המערכה⁴⁷ שמסרן יחיד לצבור - הרי הן פשרין. אף פל קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו - פשרים, ובלבד שישמרום לצבור.

(44 יומא לה, ב. (45 שם. (46 'ירושלמי' שם ה"ב. (47 תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48 תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרום לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בגדי פהנים הדיוטים היו עושים מהן מחלצות רבות.⁴⁹ וששה ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם פל משמר פתוח על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן - פותחין חלונותיהן פל קמי שפתן ונוטלין הכלים; וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.

(49 מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50 במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירושו המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי

ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמתור לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקדקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שלילה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32 זבחים, שם - כרב. 33 כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - ש"יהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. 34 היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. 35 ישנים. שאע"פ שמצוותם שהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). 36 כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.

ה. פל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבינן אותן³⁷ ואין מקבסין אותן, אלא מגיחין לפתילות³⁸ ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שפלו - גונזין אותן³⁹. ובגדי לכן שעובד בהם פיום הצום - אינו עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם⁴⁰; שצאמר: והניחם שם. והם אסורין בהנאה.

(37 זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא השיטה מקובצת שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר'). (38 סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39 אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדה מבגדי לבן דלהלן ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-למלך). (40 יומא יב, ב - כתנא-קמא.

ו. מכנסים פהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו עושים מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה⁴². וכתנות פהנים הדיוטים שפלו - היו עושים מהן פתילות למנורת תמיד⁴³.

(41 סוכה שם, במשנה. (42 אבל למנורה אינן כשרות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כ"א). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב'ד', אם היה חוט אֶחָד לְבָדוֹ - פֶּשֶׁר; וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר שֶׁיְהִיָּה כְּפֹלֵל שֶׁשָּׂהָה⁶⁴. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'מִשְׁזָר' בְּלִבָּד⁶⁵ - צָרִיף שֶׁיְהִיָּה חוּטָן כְּפֹלֵל שֶׁמִּנְהָה⁶⁶.

(63 יומא, וזבחים שם. 64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוך - חדשים: שזורים - שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע!?" - "אלא - יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. 65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). 66) יומא עא, ב.

טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'מְעַשֶׂה רִקָּם'⁶⁷ - הוּא שֶׁתְּהִיָּינָה הַצּוּרוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּאַרְיֵגָה נְרָאוֹת מִצֵּד אֶחָד בְּפָנֵי הָאָרְיֵג⁶⁸. וְ'מְעַשֶׂה חֲשֵׁב' הוּא שֶׁתְּהִיָּה הַצּוּרָה נִרְאֵית מִשְׁנֵי צְדָדִין פְּנִים וְאַחֹר.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בבביתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה בהר המוריה'. 68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירליאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן; וחריןא אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן; מעשה חושב - ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה - שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

טז. וְכִיצַד מְעַשֶׂה הַבְּגָדִים? הַפְּתֻנָת, בֵּין שֶׁל פֶּהָן גְּדוֹל בֵּין שֶׁל פֶּהָן הַדְּיוּט - מְשַׁבֵּצַת הֵיחָה⁶⁹, שֶׁהִיא בְּתֵים בְּתֵים בְּאַרְיֵגָתָה, כְּמוֹ בֵּית הַפּוֹסוֹת⁷⁰, כְּדִרְךָ שְׁעוֹשִׂין הָאוֹרְגִין בְּבְגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יָד⁷¹ שֶׁלָּה נֶאֱרַג בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וּמְחַבְרִין אוֹתוֹ עִם גּוֹף הַפְּתֻנָת בְּתַפְיָה⁷².

(69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" - הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). 70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. 71) שרול. 72) יומא עב, ב.

יז. אַרְף הַפְּתֻנָת - עַד לְמַעְלָה מִן הָעֶקֶב⁷³. וְאַרְף בֵּית יָד שֶׁלָּה - עַד פֶּס יָדוֹ⁷⁴. וְרָחֲבוֹ - כְּרָחֲבֵי הַיָּד⁷⁵.

(73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה

שְׁלֹא יְהִיּוּ הַפְּלִים מְעַרְבִין⁵¹. אֵלָא כָּל הַמְּכַנְסִים בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו מְכַנְסִים. וְכֵן הָאֲבָנִים בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו אֲבָנִים. וְכֵן הַמִּצְנָפוֹת כָּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְהַפְּתָנוֹת כָּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד.

(51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבישה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחרי המצנפת (להלן פ"י ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' יריעות שלמה'.

י. פֶּהָן גְּדוֹל מְנִיחַ בְּגָדֵי זָהָב בְּלִשְׁפָּה שְׁלוֹ⁵² בְּלִילָה אוֹ בַּעַת שְׁיָצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ.

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

יא. בְּגָדֵי כְּהֵנָה מִתָּר לְהִנּוֹת פֶּהָן⁵³. לְפִיכָּךְ לּוֹבְשֵׁם בְּיוֹם עֲבוֹדָתוֹ וְאִפְלוּ שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה; חוּץ מִן הָאֲבָנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁעִטָּנָה⁵⁴, אֲסוּר לְכַהֵן הַדְּיוּט לְלָבְשׁוֹ אֵלָא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה.

(53) יומא טט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". 54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. 55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

יב. אֵין⁵⁶ הַפְּהָגִים לּוֹבְשִׁין לְעֲבוֹדָה אֵלָא צְמֹר וּפְשָׁתִים בְּלִבָּד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. 57) כלאים פ"ט מ"א.

יג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בֶּד' - הוּא הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבוּץ⁵⁸. וְתַכְלַת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - הִיא הַצְּמֹר הַצְּבוּעַ כְּעֶצֶם שְׁמִים, שֶׁהוּא פְּתוּף⁵⁹ מִן הַפְּחִל⁶⁰. הָאֲרֵגְמָן הוּא הַצְּמֹר הַצְּבוּעַ אֲדָם⁶¹, וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי הוּא הַצְּמֹר הַצְּבוּעַ בְּתוֹלַעַת⁶².

(58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. 59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). 60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. 61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. 62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר' - צָרִיף שֶׁיְהִיָּה הַחוּט כְּפֹלֵל שֶׁשָּׂהָה⁶³. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4 שתי התיבות. 5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו⁶. [פיצד?] חופר את האותיות מאחרי⁷ והוא מדבק על השערה⁸ עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל פנגד הערף.

6 גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט".
7 ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. 8 שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. 9 להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. 10 רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל פלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, כדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא פנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; ושנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.

11 שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפור - כליל תכלת". 12 שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפור - כליל תכלת", ולמידים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. 13 שנאמר (שם לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרוממו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. 14 כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. 15 כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. 16 יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. 17 ביומא עב. אמרו "המקרק בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב

מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). (74 יומא, שם. 75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדור בד" - "בדור, כמדתו, שלא יחסר ולא יתיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

יח. המְכַנְסִים⁷⁶, בֵּין שָׁל פְּהֵן גְּדוּל בֵּין שָׁל פְּהֵן הַדְּיוּט, הֵם מְמַתְנִים עַד יָרְכִים; שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַטְּבוּר קְרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא הָאֲרֻכְבָּה. וְשָׁנָצִים⁷⁷ יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית הַנְּקִבָּה⁷⁸ וְלֹא בֵּית הָעֵרְוָה⁷⁹, אֲלֵא מְקַפֵּין כְּמִין פִּיס.

76 נדה יג, ב. 77 רצועות (רש"י שבת צב.). 78 שלא יתלכלך. 79 תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

ט. הַמְצַנְפֵת שָׁל פְּהֵן גְּדוּל או הַדְּיוּט - אֲרָכּוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת⁸⁰. וְהָאֲבָנִט - רְחִבּוּ כְּמוֹ שֵׁשׁ אֲצַבְעוֹת⁸¹, וְאֲרָכּוּ שְׁתֵּים וְשָׁלְשִׁים אַמָּה⁸², מְקִיפוּ וּמְחִזְזִירוּ כְּרֵךְ עַל גַּבֵּי כְּרֵךְ. וּבְגָדֵי כְּהֵנָה כְּלָן - אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן מְעֻשָׂה מַחֵט, אֲלֵא מְעֻשָׂה אוּרָג; שְׁנֵאמַר: מְעֻשָׂה אֲרָג⁸³.

80 כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. 81 שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"י ה"ח ('יריעות שלמה'). 82 'ירושלמי' יומא פ"ז ה"ג. 83 יומא עב, ב.

~ יום שישי ז' תשרי ~

פֶּרֶק הַתְּשִׁיעִי

1 יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

א. פִּיצַד מְעֻשָׂה הַצִּיץ? עוֹשָׂה טַס שָׁל זֶהָב רְחֵב שְׁתֵּי אֲצַבְעוֹת? וּמְקִיף מֵאֵזֶן לְאֵזֶן, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי שִׁטְיִין: קֶדֶשׁ לַה'. 'קֶדֶשׁ' מְלֻמְטָה, 'לַה' מְלֻמְעָלָה³. וְאֵם כְּתוּבוּ בְּשִׁיטָה אַחַת⁴ - כְּשֶׁר. וּפְעָמִים כְּתוּבוֹהוּ בְּשִׁיטָה אַחַת⁵.

2 סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. 3 כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם:) "י' ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פתורה, כל אבן מהן מרבע²⁶ ומשקע בבית של זהב, שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו²⁷.

26 לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). 27 כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים פתולדותם. ונמצא כותב על האדם ראובן²⁸, ועל ישפה - בנימין. וכותב²⁹ פתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב, וכותב למטה מבנימין שבטי יה³⁰, כדי שיהיו כל האותיות³¹ מצויות שם³².

28 כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי וכו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישראל". 29 בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). 30 ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישראל". 31 של האלפא ביתא. 32 כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

ח. ועושה על ארבע זויות של חשן ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה בהן, שתי עבותות זהב, והם הנקראים³³ שרשרות; ונותן בשתי טבעות של מטה, שהן פנגד הדדים³⁴, שני פתילי תכלת.

33 בתורה. 34 ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מפתח לקתף, וארפו מפנגד אצילי הדדים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג³⁵ לקאן ולקאן, שהוגרין אותו בהם, והם הנקראין חשב האפוד. והפל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים חוטיין, פמעשה החשן. ותופר עליו³⁶ שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הפהן. וקובע על כל פתח וכתף אבן שהם מרבע³⁷ משקע בבית של זהב, ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, פתולדותם. וכותבין שם יוסף יהוסף, ונמצאו עשרים וחמש אות באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך היו פתובין³⁸:

מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משור'¹⁸. ונמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים¹⁹. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן²⁰, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים²¹, הכל זהב²², ותולה בו ששה ושלושים בשולי פנה זה וששה ושלושים בשולי פנה זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד²³ נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון רמון פעמון ורמון²⁴.

18 "ומקום שנאמר בו משור לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). 19 שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה. 20 זבחים פח: ש"דרך רימונים הוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך עשויים קליפי אגוזים החיצונות". 21 מה שתלוי בתוכן לקשקש. 22 כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". 23 ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרמונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". 24 ולפי זה היה מספר הרמונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

ה. הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, פכה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור²⁵ ונותנו עם ששה חוטיין של תכלת וכופל השבעה חוטיין פאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. ונמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים. שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות פתוך התכלת ופתוך הארגמן ופתוך תולעת השני ופתוך השש - מלמד, שחוט הזהב כפול בתוכן.

25 זהב מזוקק.

ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים חוטיין, כמו שבארנו, ארכו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרישים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן
לְוִי יְהוּדָה
יִשְׁשַׁכָּר זְבוּלֹן
נַפְתָּלִי דָּן
גָּד אָשֶׁר
יְהוֹסֵף בְּנֵימֵן

טְבַעוֹת הַחֹשֶׁן הַתְּחַתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טְבַעוֹת כְּתוּבוֹת
הָאֶפֶוד הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַחֹשֶׁב.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

א. כִּיצַד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים תְּחִלָּה², וְחֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעְלָה מִטְּבוּרוֹ מֵעַל מְתַנְיּוֹ. וְאַחֵר כֶּף לֹבֵשׁ הַכֶּתֶנֶת. וְאַחֵר כֶּף חֹגֵר אֶת הָאֶבְנֵי פְּנֵי אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפוֹ כֶּרֶךְ עַל כֶּרֶךְ עַד שְׂגוּמֵר וְקוֹשֵׁר.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג ככהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר ככהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

ב. וְעַל הָאֶבְנֵי מְפָרֵשׁ בְּקַבְלָה: וְלֹא יַחְגְּרוּ בַיָּזַע - בְּמָקוֹם שְׁמֵיזְעִינָיו. וְכֶף קָבַל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיזָאֵל מִפִּי הַנְּבִיאִים וְתַרְגָּם⁴: עַל לְבָבֵיהוֹן יִסְרוּן⁵. וְאַחֵר כֶּף צוֹנֵף בְּמַצְנַפֵּת כַּמִּין כּוֹבֵעַ⁷.

(4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

ג. כֶּהֵן גְּדוּל אַחֵר שְׂחוּגֵר בְּאֶבְנֵי לֹבֵשׁ הַמְּעִיל⁸. וְעַל הַמְּעִיל - הָאֶפֶוד וְהַחֹשֶׁן, וְחֹגֵר בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶוד עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וְלִפְיֵךְ נִקְרָא מְעִיל הָאֶפֶוד, שְׂחוּגֵר בְּאֶפֶוד. וְאַחֵר כֶּף צוֹנֵף בְּמַצְנַפֵּת, וְקוֹשֵׁר הַצִּיץ לְמַעְלָה מִן הַמַּצְנַפֵּת¹⁰. וְשַׁעְרוֹ הָיָה נִרְאֶה בֵּין צִיץ לְמַצְנַפֵּת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין צִיץ לְמַצְנַפֵּת.

(8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט ככהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "והגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, יג) שנאמר בה:

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירושו המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתוּפוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ שְׁמֵעוֹן - עַל כְּתוּפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה בְּכָל כְּתָף שְׁתֵּי טְבַעוֹת: אַחַת מְלַמְעָלָה בְּרֹאשׁ הַכֶּתֶף, וְאַחַת מְלַמְטָה לְכַתָּף לְמַעְלָה מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשְׁתֵּי טְבַעוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים שְׂרָשְׁרוֹת.

י. וְאַחֵר כֶּף מְכַנֵּס קְצוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן בְּטְבַעוֹת שֶׁל מַעְלָה בְּכְתוּפוֹת הָאֶפֶוד, וּמְכַנֵּס שְׁנֵי פְתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי חֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטְּבַעוֹת שֶׁל מַעְלָה מִחֹשֶׁב הָאֶפֶוד, וּמְזַרְזֵין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת שֶׁבְּטְבַעוֹת כְּתוּבוֹת הָאֶפֶוד עַד טְבַעוֹת חֹשֶׁן הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּדִי שִׁדְּבִקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִזָּח³⁹ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד וּמְפָרֵק חֲבוּרָן דֶּרֶךְ קַלְקוּל - לֹאֵהוּ⁴⁰.

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

יא. נִמְצָא כְּשֶׁלֹּבֵשׁ הָאֶפֶוד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיֶה הַחֹשֶׁן עַל לְבוֹ בְּשׂוּה, וְהָאֶפֶוד מֵאַחֲרָיו. וְחֹשֶׁב הָאֶפֶוד קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כְתוּבוֹת הָאֶפֶוד עַל שְׁתֵּי כְתוּפָיו. וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כְּתוּפָיו מִכָּאן וּמִכָּאן מִכְּתוּבוֹת הָאֶפֶוד עַד טְבַעוֹת חֹשֶׁן. וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרַפְסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׁתֵּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

ו. נֹאמַר בְּבִגְדֵי כְהֻנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלֻמָּד, שְׁלֹא יִהְיֶה דָבָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבִגְדָיו²². אֶפְלוּ יִמָּא²³ אַחַת אוֹ עֶפְרָר²⁴ אוֹ פְנֵה מִתְּהֵ²⁵, אִם הֵיטָה בֵּין בְּשָׂרָה לְבִגְדָה - הָרִי זוֹ חֲצִיצָה וְעִבּוּדָתָהּ פְּסוּלָה. לְפִיכָף אֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוּצָצֵת²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוּצָצֵת, וְאִם רָצָה לְהַנְיָחָם בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - מְנַיִח²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגור) ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחון בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינוה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

ז. וְצִרְיָהּ לְהִזְהָר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלוּבָשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אֶבֶק²⁹ בֵּין בְּגָדוֹ לְבְשָׂרוֹ, וְלֹא כְּפָנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחַיִּים. וְשְׁלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבִגְדוֹ, עַד שִׁיתְרַחֵק הַבְּגָד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת חִלְקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה בְּבִגְדוֹ נִימָא מְדַלְדֵּלֵת³¹. וְאִם הָיָה שֶׁשׁ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - עִבּוּדָתוֹ כְּשָׂרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבתות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה זו בדין עפר. (30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו? (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו

"ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט.

ד. מְצוֹת עֲשֵׂה לְעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֵלּוּ¹² וְלִהְיוֹת הַכֹּהֵן עוֹבֵד בָּהֶן; שְׁנֵאמַר: וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי מִקְרָבֶיךָ וְהִלְבַּשְׁתָּם בְּתֵנֹת. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁשֻׁמֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁמֵנָה בְּגָדִים¹³ אֵלּוּ, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שְׁשֻׁמֵשׁ בְּפָחוֹת מְאֹרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מְחַסֵּר בְּגָדִים, וְעִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁵, וְחֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם¹⁶, פְּזָר שְׁשֻׁמֵשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֵט וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָּה; בְּזִמְן שֶׁבְּגָדֵיהֶם עֲלִיחֵן - כְּהֵנָּה עֲלִיחֵן, אֵין בְּגָדֵיהֶן עֲלִיחֵן - אֵין כְּהֵנָּה עֲלִיחֵן, אֶלָּא הָרִי הֵם כְּזָרִים, וְנֹאמַר: וְהָזָר הִקְרַב יוֹמֵת¹⁷.

(12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

ה. כְּשֶׁם שֶׁהַמְּחַסֵּר בְּגָדִים חֵיב מִיתָה וּפְסוּל הָעִבּוּדָה, כֵּן הֵיטֵר בְּגָדִים¹⁸. כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ שְׁתֵּי כְּתֻנּוֹת¹⁹ אוֹ שְׁנֵי אֲבָנֵטִים, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוֹל וְעַבֵּד - הָרִי זֶה מְחַלֵּל הָעִבּוּדָה, וְחֵיב מִיתָה²⁰ בִּידֵי שְׁמַיִם.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנתחים" - "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלת בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבו משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב"אורים ותומים" יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, וכדאיאתא בגמרא "לא נתחלקה אלא בגורל. . . ולא נתחלקה אלא ב"אורים ותומים". הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב"אורים ותומים" אפילו מחוץ לבית המקדש ואף מחוץ לירושלים, ולדוגמא: "ויהי בכרוח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו". ועד"ז "ויהי בבוא דוד ואנשיו צקלג . . . ויגש אביתר את האפוד אל דוד וישאל דוד בה' לאמר גו" היינו ששאל ב'אורים ותומים'. ואעפ"כ, בנוגע לשאלה במקדש כותב כאן "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחרי כו" היינו שנכנסו שניהם – הכהן והשואל – לקודש הקדשים.

ומה שלא מצינו בדברי הרמב"ם שמפרט הדינים באופן הכניסה לקד"ק לשאל באורים ותומים, יש לומר על יסוד המבואר בכללי הרמב"ם שאינו כותב דינים מחודשים שלא נמצאו בגמרא, מלבד במקומות ספורים שכותב "יראה לי" שבמקומות אלו גופא יש לו יסוד חזק כו', משא"כ בנדו"ד, שלא מצינו בשום מקום דינים מיוחדים בענין זה.

(י"ן מלכות ספר עבודה סימן כג
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכינה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. 42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכינה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. 43) שם. 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). 45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). 46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל"א א, ג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). 47) שם בבב"א: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). 48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. 31) תלושה קצת, ומחוכרת קצת לבגד.

ח. פָּרַף עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָדָא ³² שְׁלֵא בְּמִקְוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שְׁפָרְכוּ עַל אֲצַבְעוֹ אוֹ עַל עַקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׁלֵשׁ אֲצַבְעוֹת עַל שְׁלֵשׁ אֲצַבְעוֹת - הָרִי זֶה חוּצָא וּפּוֹסֵל; פְּחוֹת מִפֶּן - אֵינּוּ חוּצָא. וְאִם הָיָה צְלָצוּל קָטָן ³³, הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בְּגָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל וְאִם עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ.

32) זבחים שם. 33) חגורה קטנה.

ט. פִּהֵן שְׁלֵקָה בְּאֲצַבְעוֹ ³⁴ - מִתַּר לְכַרְף עֲלֶיהָ גְּמִי בְּשֶׁבֶת ³⁵, אוֹ בְּגָד שְׁאִין בּוֹ שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ, וְעוֹבֵד. וְאִם נִתְּפָן לְהוֹצִיא דָם ³⁶ - אָסוּר ³⁷. וְהוּא שְׁלֵא יְחוּץ הַגְּמִי אוֹ הַבְּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְכָלִי בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

34) זבחים שם, ועירובין קג: 35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים – במקדש לא גזרו (רש"י שם). 36) כגון שמהדקה בגמי. 37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

י. עֲשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אֹרִיִּים וְתוֹמִים ³⁸, פְּדֵי לְהַשְׁלִים שְׂמֹנֶה בְּגָדִים ³⁹, וְאִם עַל פִּי שְׁלֵא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בְּהֵן? מִפְּנֵי שְׁלֵא הֵיִתָּה שֶׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל פִּהֵן שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאִין שְׁכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו - אִין נִשְׁאָלִין בּוֹ ⁴⁰.

38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). 39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. 40) יומא עג:

יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַפֶּהן וּפְנֵיו לְפָנֵי הָאָרוֹן ⁴¹, וְהַשׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פְּנֵיו לְאַחֲרֵי הַפֶּהן ⁴², וְאוֹמֵר הַשׁוֹאֵל: אֲעֵלָה אוֹ לֹא אֲעֵלָה? ⁴³ וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל בְּקוֹל רֶם ⁴⁴ וְלֹא מְהֵרָה בְּלִבּוֹ ⁴⁵, אֲלֵא בְּקוֹל נְמוּךְ מְמִי שְׂמֵתֶפֶלֶל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ ⁴⁶. וּמִזֵּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹוֹבֵשׁ אֶת הַפֶּהן, וּמִבְּשֵׁת בַּחֲשׂוֹן וְרוּאָה בּוֹ בְּמֵרָאָה הַנְּבוּאָה 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה' ⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת שְׁבוּלָטוֹת ⁴⁸ מִן הַחֲשׂוֹן בְּגָד פְּנֵיו. וְהַפֶּהן מְשִׁיבוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פיצד שואלין? עומד הפהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחרי, פניו לאחרי הפהן וכו' ומיד רוח הקדש לובש את הפהן כו".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. פל פהן הפשר לעבודה², אם שתה יין - אסור לו להפגס מן המזבח³ ולפנים⁴. ואם נכנס ועבד⁵ - עבודתו פסולה⁶, וחיב מיתה בידי שמים⁷; שנאמר: ולא תמתו. והוא ששתה רביעית⁸ יין חי⁹ בכת¹⁰ אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום¹¹; אכל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים אפלו יתר מרביעית - פטור¹², ואינו מחלל עבודה¹³. שתה יתר מרביעית מן היין, אף על פי שהיה מזוג ואף על פי שהפסיק ושתה¹⁴ מעט מעט - חיב מיתה¹⁵, ופוסל העבודה¹⁶.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ) בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט¹, וב'ספר המצוות' (שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתויי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה ברבב"ד.

יב. ואין שואלין על שני דברים פאחד⁴⁹. ואם שאל משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין פהן להדיוט⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי שצריך הצבור בו. שנאמר: ולפני אלעזר הפהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך⁵², וכל פני ישראל - זה הוא משוח מלחמה⁵³ או מי שצריך הצבור בשאלתו⁵⁴, וכל העדה - אלו בית דין הגדול⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהצבור צריך בו". (55) שם.

יג. זה שאמה מוצא⁵⁶ בדברי נביאים שהפנינים היו חוגרין אפוד בד - לא היו פנינים גדולים, שאין האפוד של פהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרין אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת פהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" - "לא כן תני ר' חייה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות פלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יפגס פהן שפור למקדש. (ב) שלא יפגס בו פהן פרוע ראש. (ג) שלא יפגס בו פהן קרוע בגדים. (ד) שלא יפגס פהן בכל עת להיכל. (ה) שלא יצא פהן מן המקדש בשעת העבודה. (ו) לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יפגס טמא למקדש. (ח) שלא יפגס טמא להר הבית. (ט) שלא ישמש טמא. (י) שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. (יב) שלא יפגס בעל מום להיכל ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל מום. (יד) שלא יעבד בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.

ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם. (21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב ס"ק כא.

ד. ומת' לשפור ללמד תורה²², ואפלו הלכות ומדרשות, והוא שלא יורה²³. ואם היה חכם²⁴ קבוע להוראה - לא ילמד, שלמודו הוראה היא.

(22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. (23) הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

ה. שתה פדי רביעית בלבד והיה בה מים²⁵ פל שהוא, או ישן מעט, או הלך²⁶ פדי מיל - פכר עבר היין ומת' לעבד²⁷. אבל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או הדרך מוסיפין בשכרות²⁸. אלא ישחא לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שפעולם.

(25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתה רביעית וכו' מזוג במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזוג במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפגה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפג בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

ו. אנשי משמר²⁹ מתרין לשותות³⁰ יין בלילות, אבל לא בימי שבת³¹. ואפלו שאר בתי אבות³² של משמר שאין עבודתן היום; שמא תכבד³³ העבודה על אנשי בית אב³⁴ של יום, ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתן לסיען. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשותות בין ביום בין בלילה³⁵; שמא ישתה בלילה³⁶ וישפם לעבודתו ועדין לא סר יינו מעלין³⁷.

(29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (30) תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם. (32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם הי"א). (33) שם יז, א. (34) שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. ופירש רש"י (שם טו): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-

16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

ב. היה שפור משאר משקין המשפרין¹⁷ - אסור להכנס למקדש. ואם נכנס ועבד והוא שפור משאר משקין המשפרין, אפלו מן החלב או מן הדבילה - הרי זה לוקה, ועבודתו פשרה. שאין חיבין מיתה אלא על היין בשעת עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שפור מן היין.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אס-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא יין, משום שלמדים מזויר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב"כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה - לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להורות¹⁸ כשהוא שתוי. אפלו אכל תמרים¹⁹ או שתה חלב ונשתפשה דעתו מעט - אל יורה. שונאמר: וילהורת את בני ישראל. ואם הורה²⁰ בדבר שהוא מפרש בתורה עד שיידעוהו הצדוקים²¹ - מתר. כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.

(18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". (19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמר, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. פֶּשֶׁם שְׂאִין הַפְּהַנִּים מְזַהְרִין עַל הַיַּיִן אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פְּרַע אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּכֹהֵן הַדְּיוּט; אֲבָל כֹּהֵן גְּדוֹל אֲסוּרִי⁴⁹ לְגַדֵּל פְּרַע⁵⁰ וְלִקְרַע בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שְׁהָרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וְלִכְפֹּף נְאֻמָּר בּוֹ: אֵת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י', ח) "ויו ושכר אל תשת אתה ובניך אתך כבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן כבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבוזא אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. 48) שלמדים פרועי ראש משתויי יין (תענית, שם). 49) הוריות יא, ב. 50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. 51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). 52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). 53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור - אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ביריעות שלמה.

יא. פְּמָה הוּא גְּדוֹל פְּרַע? שְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּנֻזִיר⁵⁴, שְׁנַאֲמַר בּוֹ: גְּדֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ, וְאֵין נְזִירוֹת פְּחוּתָה מְשֻׁלְשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכֶף, כֹּהֵן הַדְּיוּט הַעוֹבֵד⁵⁶ - מְגַלַּח מְשֻׁלְשִׁים יוֹם לְשֻׁלְשִׁים יוֹם.

54) סנהדרין כב, ב. 55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). 56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

יב. וְאֲנָשִׁי⁵⁷ מְשֻׁמְרִי⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפֵּר⁵⁹ וְלִכְבֹּס⁶⁰ בְּשִׁבְתָּן⁶¹, כִּדִּי שְׁלֵא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרְתָּן כְּשֵׁהֵן מְגוֹלְלִין⁶², אֲלֵא מְגַלְחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קִדְּם שְׁיַעֲלוּ.

57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש הי"א. 58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. 59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'" אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב המאירי (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי

משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. 37) ראה למעלה ה"ה.

ז. כֹּל כֹּהֵן שְׂיֹדַע³⁸ מֵאֵי זֶה מְשֻׁמֵּר הוּא וּמֵאֵי זֶה בֵּית אָב הוּא, וְיֹדַע שְׂבִתֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים בְּעִבּוּדָה [הַיּוֹם] - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת יַיִן כֹּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הֵיךְ יֹדַע מֵאֵי זֶה מְשֻׁמֵּר הוּא, וְאֵינוֹ מְפִיר בֵּית אָב שְׁלוֹ - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת כֹּל אוֹתָהּ שְׂבִית³⁹ שְׁמִשְׁמֶרְתוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הֵיךְ מְפִיר⁴⁰ מְשֻׁמֵּרְתוֹ וְלֹא בֵּית אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם; אֲבָל תִּקְנָתוֹ קִלְקֵלְתוֹ⁴¹, וְהָרִי הוּא מִתֵּר לְשִׁתּוֹת תָּמִיד, שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד עַד שְׂיִקְבַּע פְּבִית אָב שְׁלוֹ וּבְמִשְׁמֶרְתוֹ.

38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות יין - רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום". 39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. 40) שם. 41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות - זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כֹּהֵן שְׂגֵרֵל שְׁעָרוֹ⁴² - אֲסוּר לוֹ לְהַכְנִס⁴³ מִן הַמְּזֻבָּח וְלִפְנֵים. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד - חֲזָב מִיתָה⁴⁴ בִּיְדֵי שְׂמַיִם, כְּשִׁכּוֹר שְׁעָבַד⁴⁵. שְׁנַאֲמַר: וַיַּיִן לֹא יִשְׁתּוּ כֹּל כֹּהֵן, וְרֵאשִׁים לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ - מֵה שְׂתוּיֵי יַיִן בְּמִיתָה, אֵף מְגַדְלֵי פְּרַע בְּמִיתָה.

42) ראה להלן הי"א. 43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו. 44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). 45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י', ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלוואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) - יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). (וב'ספר המצוות' לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

ט. וְאֵין פְּרוּעֵי הָרֵאשׁ מְחַלְלִין עִבּוּדָה⁴⁶. אֵף עַל פִּי שְׁהוּא בְּמִיתָה - עִבּוּדָתָהּ כְּשִׁרְהָ.

46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתוך לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

טו. יִרְאֶה לִי, שְׂכַל פֶּהֶן הַכָּשֶׁר לְעִבּוּדָה, אִם נִכְנָס מִן הַמְזֻבָּח וְלִפְנֵים⁷³ וְהוּא שְׂתוּי יָיִן אוֹ שְׂפֹר מִשְׁאָר הַמְשַׁפְּרִין, אוֹ פְרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים פְּדֻרָּךְ שְׁקוֹרְעִין עַל הַמֵּתִים⁷⁴, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עֵבֵד עִבּוּדָה - הֲרֵי זֶה לֹקֵה⁷⁵; הוֹאֵיל וְהוּא רֹאוי לְעִבּוּדָה וְנִכְנָס בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה⁷⁶ מִנּוּל פְּכָה, וְהֲרֵי הוּא מְזַהֵר שְׁלֹא יִכְנָס.

(73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרומו" למדו (מועד קטן כד). דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה ה"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

טז. וְדִין הַנִּכְנָס פְּכָה מִן הַמְזֻבָּח וְלִפְנֵים וְדִין הַיּוֹצֵא מִשֵּׁם אֶחָד הוּא⁷⁷. פִּיצֵד? פִּגּוֹן שְׁשֵׁתָה רְבִיעֵית יָיִן בֵּין הָאוּלָם וְלִמְזֻבָּח אוֹ קְרַע בְּגָדָיו שֵׁם וְיָצָא - לֹקֵה. וְכֵן אִם עֵבֵד בִּיצִיאָתוֹ - חֵיב מִיָּתָה.

(77) 'ספרא' שם.

יז. וְכֵן אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין פֶּהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ כָּלוּ, מִתְחִלַּת עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים, פֶּשְׁהוּא שְׂתוּי יָיִן אוֹ שְׂפֹר אוֹ פְרוּעַ רֹאשׁ דֶּרֶךְ נְוּוּל⁷⁸ אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ בְּאִזְהָרָה; שְׂאִין זֶה כְּבוֹד וּמִזְרָא לְפִית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוּשָׁה⁷⁹ שְׂיִכְנָס בּוֹ מְנוּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׂגָדָל שְׁעָרוֹ עַד שְׁנַעֲשָׂה מִחֻלְפֹת⁸⁰ וְלֹא הָיָה דֶּרֶךְ נְוּוּל - הֲרֵי זֶה מְזַהֵר לְהַכְנִס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה ה"ב. (79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות ה"טז), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), ובי'לקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשערו כבתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:): "מי שהיה כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמתרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת - שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן ה"ג בדברי 'הר המוריה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה'). (61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן ה"ז. ואף-על-פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאיר' תענית יז).

יג. מִי שְׂשַׁלְמָה⁶⁵ מְשַׁמְרָתוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵל⁶⁶ - מְזַהֵר לְגַלַּח בְּרִגְלָו⁶⁷. אֲבָל אִם שְׂלְמָה בְּעֶרְבַּ הַרְגֵל⁶⁸ - אִינוּ מְגַלַּח אֲלֵא בְּעֶרְבַּ הַרְגֵל⁶⁹.

(65) מועד קטן יז, ב - כרעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר המוריה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

יד. דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא. שְׁנֵאמַר: רֹאשֵׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ⁷⁰ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ; הָא אִם עֵבֵד⁷¹ וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים - חֵיב מִיָּתָה בִּידֵי שְׂמִים, אָף עַל פִּי שְׁעִבּוּדָתוֹ פְּשָׁרָה וְלֹא חֻלְפָה⁷².

(70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש ח' תשרי ~

פָּרָק שְׁנַיִ

(1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אֵין פֶּהַן גְּדוֹל נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים אֶלָּא מִיּוֹם הַכְּפוּרִים לְיוֹם הַכְּפוּרִים². וְכֹהֵן הַדְּיוּט נִכְנָס לְקֹדֶשׁ³ לְעִבּוּדָה בְּכָל יוֹם⁴.

(2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. וְהִזְהִירוּ כָּל הַכֹּהֲנִים⁵ שְׂלֵא יִפְגְּסוּ לְקֹדֶשׁ אוֹ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים שְׂלֵא בְּשַׁעַת עִבּוּדָה⁶. שְׁנֹאמַר: וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ⁷ - זֶה קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים; מִבַּיִת לְפָרְכָת - לְהִזְהִיר⁸ עַל כָּל הַבַּיִת⁹.

(5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו'): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרת (=ליד הארון) במיתה"].

ג. פֶּהַן שְׁנֹכְנֵס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים¹⁰ בְּשֹׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה¹¹, בֵּין פֶּהַן הַדְּיוּט בֵּין פֶּהַן גְּדוֹל, אוֹ פֶּהַן גְּדוֹל שְׁנֹכְנֵס לוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שְׂלֵא בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - חֲזִיב מִיִּתָּה בִּידֵי שְׂמִים; שְׁנֹאמַר: וְלֹא יָמוּת. וְכִמָּה פְּעֻמִּים הוּא נִכְנָס לְשֵׁם בְּיוֹם הַכְּפוּרִים? אַרְבַּע, כְּמוֹ שִׁיתִּבָּאָר בְּמִקוֹמוֹ. וְאֵם נִכְנָס חֲמִישִׁית - חֲזִיב מִיִּתָּה בִּידֵי שְׂמִים¹².

(10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. וְהַנְּכַנֵּס לְקֹדֶשׁ חוּץ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים¹³ שְׂלֵא

לְעִבּוּדָה אוֹ לְהִשְׁתַּחוּת¹⁴, בֵּין הַדְּיוּט בֵּין גְּדוֹל - לוֹקָה, וְאֵינוֹ חֲזִיב מִיִּתָּה. שְׁנֹאמַר: אֶל פְּנֵי הַכְּפָרֶת¹⁵ וְלֹא יָמוּת - עַל קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּמִיִּתָּה, וְעַל שֹׁאֵר הַבַּיִת בְּלֹא לוֹקָה.

(13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפרת, היינו ליד הארון.

ה. פֶּהַן שְׂיִצֵּא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בְּלִבָּד - חֲזִיב מִיִּתָּה. בֵּין פֶּהַן גְּדוֹל בֵּין פֶּהַן הַדְּיוּט¹⁶. שְׁנֹאמַר: וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְלֹא תִנְחִיחוּ עִבּוּדָה וְתֵצֵאוּ מִבְּהֵלִים וּדְחוּפִים מִפְּנֵי גִזְרָה זוּ. וְכֵן זֶה שְׁנֹאמַר בְּכֹהֵן גְּדוֹל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בְּלִבָּד, שְׂלֵא יִנְחִיחַ עִבּוּדָתוֹ וְיֵצֵא.

(16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב- מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

ו. אֵם כֵּן, מִפְּנֵי מַה נִּשְׁנָת אֲזַהֲרָה זוּ¹⁷ בְּכֹהֵן גְּדוֹל? שֶׁכֵּהֵן הַדְּיוּט שֶׁהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ בְּעִבּוּדָתוֹ וְשִׁמְעַת שְׂמֵת לוֹ מֵת שֶׁהוּא חֲזִיב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ¹⁸ - אֵינוֹ עוֹבֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹגֵן; וְאֵם עוֹבֵד וְהוּא אוֹגֵן שֶׁל תוֹרָה - חֲלָל עִבּוּדָתוֹ, בֵּין בְּקָרְבַן יָחִיד בֵּין בְּקָרְבַן צְבוּר. אֲבָל פֶּהַן גְּדוֹל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹגֵן¹⁹, שְׁנֹאמַר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחְלָל. כְּלוּמַר, יִשָּׁב וְיַעֲבֹד עִבּוּדָה שֶׁהִיָּה עוֹסֵק בָּהּ²⁰ וְאֵינָה מִתְחַלֵּלֶת.

(17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (19) של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום הקבורה, ואינו תופש לילו³². לפיכך, מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא פיוס קבורה, שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. 33) בתוך שלושים יום למיתתו. 34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום לקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. 35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבועה³⁶, אפילו יין או יבשים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל הפתחה³⁹ - אינו ראוי להקריבה. אבל המנדה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴¹.

36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבועה. 37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו" כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". 38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקריבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקריבה". 39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמוותר לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. 40) ש"כ"ל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה

תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. 20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן, שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין הוא שיתחיל²¹.

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

ח. ואף על פי שפנה גדול עובד אונן - אסור לאכל²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום הייטב בעיני יי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אונן שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". 23) באהרן הכהן הגדול. 24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי עשה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". 25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. 26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. 27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). 28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהן²⁹, פיוס המיתה בלבד - הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן מדברי סופרים³¹.

29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). 30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). 31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלַפְּנִים¹¹. מֵהַמְצִרְעָה¹², שֶׁטְמֵאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר שְׁלוּחוֹ מְשֻׁלָּח חֲבֵרוֹ¹⁴; אִף כָּל שֶׁטְמֵאָתוֹ חֲמוּרָה, חֲמוּר שְׁלוּחוֹ מְשֻׁלָּח חֲבֵרוֹ. לְפִיכֵן מְשֻׁלָּחִין אֶת הַמְצִרְעָה חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּבִיאָה¹⁷ מֵהַ שְׂאִין הַזֶּב מְטַמֵּא¹⁸.

6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". 7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לויה, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירושו המשנה כלים פרק א משנה ח. 8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9) כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. 10) כי זוהי המשמעות של "בדר ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). 11) תוספתא שם. 12) ספרי פ' נשא שם. 13) שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14) שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15) ספרא פ' תוריע פרק יב הלכה יד. 16) ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. 17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18) שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמישי המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

ג. וּמְשֻׁלָּחִין זְבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיֹולְדוֹת חוּץ לְשֵׁטִי מַחְנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבֵּית¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַמֵּאִין הַמְשֻׁקֵּב וְהַמוֹשֵׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאֶבֶן²⁰ מֵהַ שְׂאִין הַקֵּת מְטַמֵּא²¹.

19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. 20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב

לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. 41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

יב. טֵמֵא שֶׁרָץ וְכִיּוּצָא בּוֹ²² וְהֵעֵרַל מְשֻׁלָּחִין אֶת קֶרְבְּנוֹתֵיהֶם²³ וּמִקְרִיבִין עֲלֵיהֶן; חוּץ מִפְּסַח²⁴, שְׂאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל טֵמֵא שֶׁרָץ²⁵, וְאִין שׁוֹחֲטִין עַל הֵעֵרַל פְּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל טֵמֵא מֵת²⁶ - אִין מִקְרִיבִין עֲלָיו קֶרְבֵּן כְּלָל²⁷ עַד שֵׁיטְהָר²⁸.

42) שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א. 43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: 44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. 45) כל זמן שלא טבל. 46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. 47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). 48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשֵׁלַח כָּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ², שְׂנֵאָמַר: וְיִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחְנֶה³ כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב⁴ וְכָל טֵמֵא לְנֶפֶשׁ⁵.

2) ראה ספר המצוות, עשה לא. 3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לויה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). 4) ראה פסחים סז: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". 5) כלומר, טמא מת.

ב. זֶה הַמַּחְנֶה הָאֲמֹר כָּאֵן הוּא מַחְנֶה שְׂכִינָה⁶, שֶׁהוּא מִפְּתַח עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וְלַפְּנִים⁷. שׁוֹמֵעַ אָנֹכִי⁸, שֶׁהַמְצִרְעָה וְהַזֶּב וְטֵמֵא מֵת שֶׁלְשֵׁתָן בְּמָקוֹם אֶחָד⁹. תְּלַמֵּד לֹמַר בְּמִצְרָע: בְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לְמַחְנֶה מוֹשְׁבוֹ - זֶה מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה.

ח. הַטְּמָא הַמְשַׁלַּח מֵהַר הַבַּיִת³⁴, אִם נִכְנַס - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׁנֹאמֵר: וַיֵּצֵא מַחוּץ לַמִּחְנֶה - זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֵא אֶל תוֹךְ הַמִּחְנֶה - זֶה מִחְנֶה לְוִיָּה³⁷. וְכֵן מִצְרַע שְׁנֹכְנֵס לִירוּשָׁלַיִם - לִוְקָה³⁸. אֲבָל אִם נִכְנַס לְשָׂרָר הָעָרִים הַמְקֻפָּוֹת חוֹמָה³⁹, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רִשְׁאִינוֹ⁴⁰, לְפִי שְׁנֹאמֵר: בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לִוְקָה⁴¹.

34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. 35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. 36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". 37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לארין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוייה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוייה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. 38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים טז). "מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). 39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "הוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי עירי חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפיה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. 40) בכלים שם: "עייירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. 41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (וייתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

ט. נִכְנַס הַמִּצְרַע לְהַר הַבַּיִת - לִוְקָה שְׁמוֹנִים⁴². אֲבָל טְמָא מֵת⁴³ או טְבוּל יוֹם⁴⁴ שְׁנֹכְנֵס לְעִזְרַת נָשִׁים, או מְחַסֵּר כְּפוּרִים⁴⁵ שְׁנֹכְנֵס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ לִוְקָה - מִפִּי אֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו" ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. 43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר

ונעשה אב טומאה". 21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טְמָא מֵת, אֲפִלּוּ הִמֵּת עֲצָמוֹ - מִתָּר לְהַפְגִּס לְהַר הַבַּיִת²²; שְׁנֹאמֵר: וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּה.

22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים טז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. הַחִיל²³ - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וְטְמָאֵי מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוּת²⁴; אֲבָל טְבוּל יוֹם²⁵ נִכְנַס לְשָׂם, שְׁפָכָר טְבֵּל²⁶.

23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". 24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוייה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. 25) שטבל ולא העריב שמשו. 26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

ו. עִזְרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ טְבוּל יוֹם²⁷, אֲבָל לֹא מְחַסֵּר כְּפוּרִים²⁸; שְׁמַחֲסֵר כְּפוּרִים הָעָרִיב שְׁמָשׁוֹ²⁹. וְאִסּוּר טְבוּל יוֹם בְּמִחְנֶה לְוִיָּה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים³⁰.

27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. 30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

ז. מְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלַפְנִים - אֲפִלּוּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים לֹא יִפְגֵּס לְשָׂם³², שְׁעֵדִין לֹא טָהַר טְהָרָה גְמוּרָה³³; שְׁנֹאמֵר: וְכִפֵּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָהּ, מִכָּלֵל שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה טְהָרָתָהּ.

31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. 32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. 33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק במדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:): תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

יג. ואי זהו הטמא שחייב פרת על המקדש? כל שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹, שפכר נתפרש בנזירות⁶⁰; או שפיגע באדם או בקלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹, שהרי הוא שני לראשו⁶² שפיגע במת; או שנטמא בשאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו במקומן⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירושו המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א-ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח,

לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בבביתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

ל. וכשם ששלוח טמאים⁴⁶ מן המקדש⁴⁷ בעשה, כך אם נכנסו⁴⁸ - עוברים בלא תעשה⁴⁹; שגאמר: ולא יטמאו את מחניהם - זה מחנה שכינה⁵⁰.

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לוי, אם נכנסו למחנה לוי, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם כן נכנס, אכל אם נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שגאמר בילדות: ואכל המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

יב. טמא שנטמא למקדש⁵² במזיד - עונש פרת; שגאמר: ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שגאמר: או נפש אשר תגע בקל דבר טמא⁵⁵, ואין חייבין פרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, פמו שבארנו⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה עונש כרת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). (74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

יז. יִרְאֶה לִי, שְׂאִינוּ לֹקְחָה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב טְמָאָה, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן זֶה הַטְּמֵא לְמַת, שֶׁהֵן אֵב הַטְּמָאָה, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁷⁸; אֲבָל בְּגָד שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אֵינוֹ לֹקְחָה עֲלָיו, אֲבָל מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפְּתַי מִרְדוֹת⁷⁹.

(78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגוי בנבלת שרץ" – אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

יח. וְכֵן טְמֵא שֶׁהִכְנִיס יְדוֹ לְמִקְדָּשׁ - מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפְּתַי מִרְדוֹת⁸⁰. וְכֵן כָּל טְמֵא בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁸¹, אוֹ שֶׁאֲכָל אֶכְלִין טְמָאִים וְשִׁתָּה מִשְׁקִין טְמָאִין, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ כְּמוֹזֵד קִדְּם שִׁטְבָּל⁸² - מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפְּתַי מִרְדוֹת⁸³.

(80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפני לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (ג:): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה – יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). (81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82) אבל אחר

אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) – כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי – חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגוי בנבלת חיה וגוי או בנבלת שרץ וגוי". (64) בהלכות אבות הטומאות.

יד. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל הַטְּעוֹן בִּיְאֵת מַיִם⁶⁵ מִן הַתּוֹרָה - חַיִּב פְּרַת עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁶, וְאֶפְלוּ אַחַר שִׁטְבָּל, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֵשׁוּ⁶⁷. אֲבָל הַמְחַטְמָא בְּטְמָאוֹת מִן הַמַּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא טְמָאת שְׂבָעָה - הָרִי זֶה פְּטוֹר עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

טו. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּאָדָם שֶׁנִּגְעָה בְּמַת⁶⁹, אוֹ שֶׁנִּגְעָה בְּאָדָם שֶׁנִּגְעָה בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת⁷⁰, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא רֵאשׁוֹן לְעֻנְיָן תְּרוּמָה וּלְטְמֵא בְּשׂוֹר קָדָשִׁים - הָרִי זֶה פְּטוֹר עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ; שִׁדְּכָרִים אֵלוֹ הַלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁷¹. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוֹר, מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפְּתַי מִרְדוֹת⁷².

(69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת – אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכו"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" – הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

טז. הַמְכְּנִיס שְׂרָץ⁷³ וְכִיּוּצָא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס אָדָם טְמֵא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חַיִּב פְּרַת, שֶׁהָרִי טְמֵא מִקְדָּשׁ יְיָ. אֲבָל הַזּוֹרֵק כָּלִים טְמָאִים לְמִקְדָּשׁ, אֶפְלוּ הָיוּ כָּלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת - פְּטוֹר מִן הַפְּרַת, אֲבָל חַיִּב מִלְּקוֹת⁷⁶. שְׁנַאָמַר: וְאִם לֹא יִכְבֵּס וְגוֹמֵר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּי⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ פְּרַת, וְעַל כְּפִיס בְּגָדָיו לֹקְחָה אֲרָבָעִים.

(73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

ט. טמא שנקנס למקדש דרך גגות - פטור; שנקנס למקדש לא תבא - דרך ביאה חייבה תורה⁸⁴. ואף על פי שהוא פטור מפרת, מפין אותו מכת מרדות⁸⁵. [ואפילו נכנס במגדל הפורח פאור] - בין שנקנס למקדש [במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין שנקנס בו דרך פתחים⁸⁷.

96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנקנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. 97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנקנס טהור ונטמא במקדש, אלא על-כרחו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). 98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנקנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנקנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). 86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנקנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנקנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

כ. פל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו פרת ועל שגגתו קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - כופין עליו פלי עד אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה אלא בפשוטי פלי עין⁹³ שאין מקבל טמאה⁹⁴, שלא לרבות את הטמאה⁹⁵.

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל

כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת בדרך ארפה. ואם שהה, או שייצא בארפה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³ אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב פרת. ואם היה שוגג - מביא קרבן¹⁰⁵.

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל

102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. 103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) משנה, זבחים טו, ב. (3) סנהדרין פג, א. (4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישחה. (5) אצל תרומה. (6) סנהדרין פג, ב. (7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית דין אלא מלקות, אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ⁹ ופוצעין את מוחו¹⁰, ואין ממחין עליהן כפך¹¹.

(8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו. (9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", ובמשנה למלך' כתב דכונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה"ט) וכדברי ה'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המורה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). (10) שם במשנה: "כהן ששימש בטמאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". (11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישחה, עד שלא יתחייב כרת¹² אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה¹³ ויצא בקצרה¹⁴, וביציאתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרב שרפתו¹⁵; שפך קרוב עבודה - הרי הוא פעבודה¹⁶.

(12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. (13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב. (14) אבל בארוכה, אף אם לא שחה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. (15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. (16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה¹⁷, וחיב מיתה בידי שמים¹⁸. שגאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה למדו¹⁹, שיש אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא; שגאמר: ובא השמש וטהר, מפלל שעדין לא טהר²⁰. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחלל²¹ - הרי זה פטור²².

(17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". (18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. (19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. (20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב.

שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה. ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה.

כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו בלפי חוץ - אינו חיב, אלא אם כן שחה כשעור¹⁰⁶. וכמה שעור שהיתו? כדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי' פי טוב פי לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שעור השתחויה¹⁰⁸.

(106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימס"ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המורה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

כד. ואי זו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארפה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארפה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל ויצא בארפה - חיב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט, עד שנצטרף מפל השהיות כדי השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מפין אותו מפת מרדות¹¹².

(109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". (110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

פרק רביעי'

(1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טמאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו²¹, וחיב מיתה בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שחה שם⁴. שגאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵ הוא אומר: ומתו בו פי יחללהו; מה חלול האמור [שם] - חיב מיתה בידי שמים⁶, אף פאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21 משנה, זבחים שם. (22 יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב – מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו³⁸; שְׁנֵאמֵר: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד³⁹ לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי יי.

(38 כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב – ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחיה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בציוני מהר"ן וב'הר המוריה'. (39 צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו – הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ה ביומא, שם.

ט. קל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה⁴⁰; שאם לא יקרב היום - יקרב למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן צבור בין קרבן יחיד⁴¹ - דוחה את השבת ודוחה את הטמאה⁴². ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה⁴³.

(40 משנה, תמורה יד, א. (41 כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42 שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43 כן הוא בפסחים סו, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

י. קל קרבנות הצבור⁴⁴ קבוע זמנם. לפיכך פלן דוחין את השבת ואת טמאת המת.

(44 היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור – אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב. לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה - אינו נאכל⁴⁵, אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה⁴⁶,

ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21 משנה, זבחים שם. (22 יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב – מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. ומנין שעבודתו פסולה? שְׁנֵאמֵר²³: וְכִפֵּר עֲלֶיהָ הַפֶּהן וְטָהְרָהּ, מִכָּל שְׁעֵדִין לֹא נִגְמָרָה טָהְרָתָהּ²⁴. והוא הדין לכל מחסרי כפורים²⁵.

(23 לגבי יולדת. (24 בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א – דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. (25 היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא טמאה ידועה²⁶ - פל הקרבנות שהקריב פסולין²⁷, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ - הציץ מרצה²⁹, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם וזרק - הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד³¹. וכבר בארנו טמאת התהום בנזירות³².

(26 אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. (27 ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב – שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28 שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29 משנה, פסחים פ, ב – לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30 משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב – שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31 פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32 שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין³³; שְׁנֵאמֵר: וְהָיָה עַל מִצְחַ אֶהְרֵן וְנִשָּׂא אֶהְרֵן אֶת עֹזן הַקֹּדֶשִׁים. אָבָל אֵינוּ מִרְצָה עַל טְמֵאת הַנְּאֻכָּלִין³⁴, וְלֹא עַל טְמֵאת הָאָדָם³⁵ שְׁנֵאמֵר בְּטִמְאָה יְדוּעָה; אֲלֵא אִם כֵּן הִיְתָה הַטְּמֵאָה הַדְּחוּיָה בְּצִבּוֹר³⁶, שֶׁהַצִּיץ מִרְצָה עֲלֶיהָ³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מ'אירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. 56) אבל לא להיכל, ראה להלן ה"ג. 57) בפסחים טז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. 58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. 59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. 60) במזיד. 61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג ה"ב). ולא כרבי אלעזר הפוסטרום מכת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. 62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. 63) ראה למעלה ה"ט.

יג. ופסח שפא בַּטְמָאָה, וְדַחְקוּ טְמָאֵי מַת וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל⁶⁴ - פְּטוּרִין⁶⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֶלָּא לְעִזְרָה⁶⁶, הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוֹרָא בְּהֶם אֶל מַחוּזִין לְמַחְנֵה תְּשַׁלְּחוּם⁶⁷ - הֲרֵי אֵלוּ פְּטוּרִין⁶⁸.

64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. 65) מלקות, ראה להלן. 66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. 67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. 68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ג).

יד. הֵיוּ מְקַצְת בֵּית אָב⁶⁹ טְמָאִים וּמְקַצְתֶּם טְהוּרִים, אָף עַל פִּי שְׂרָבֵן טְמָאֵי מַת - לֹא יִקְרִיבוּ אֶלָּא הִטְהוּרִים⁷⁰. הֵיזָה כָּל בֵּית הָאָב טְמָאֵי מַת - יִבְיֵאוּ בֵּית אָב אַחֲרָי⁷¹. הֵיזָה כָּל הַמְשַׁמְרָה⁷² טְמָאֵי מַת - מִתְזַיְרִין עַל מְשַׁמְרָה אַחֲרָת⁷³. אִם הֵיוּ רֹב הַפְּהֲגִים הַנִּכְנְסִין שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזִמְן הַקְּבוּעַ טְמָאִין - יַעֲשׂוּ בְּטְמָאָה⁷⁴.

69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב אחר. 70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוויה בציבור, וראה למעלה ה"ז. 71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוויה היא בציבור, כלומר בקושי התיירה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור (להלן הט"ו). 72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. 73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוויה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה),

וְהַשָּׂאָר הָרְאוּי לְאֲכִילָה נִשְׂרָף, בַּשָּׂאָר קָדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ⁴⁷.

45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). 46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. 47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

יב. בַּיַּצֵּד דוּחָה אֶת הַטְּמָאָה? הַגִּיעַ זְמַנּוּ שֶׁל אוֹתוֹ קָרְבָן וְהָיוּ רֹב הַקְּהָל שֶׁמְקַרְבִּינֵי⁴⁸ אוֹתוֹ טְמָאִין לְמַת, אוּ שְׁהָיוּ הַקְּהָל טְהוּרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמְקַרְבִּינֵי⁵⁰ טְמָאִים⁵¹ לְמַת⁵², אוּ שְׁהָיוּ אֵלוּ וְאֵלוּ טְהוּרִין וְהָיוּ כְּלֵי הַשֶּׁרֶת טְמָאִים⁵³ לְמַת⁵⁴ - הֲרֵי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטְמָאָה, וַיִּתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמָאִים וְהִטְהוּרִים כְּאֲחַד⁵⁵, וַיִּכְנְסוּ כְּלָן לְעִזְרָה⁵⁶. אָבֵל הַטְּמָאִים בְּטְמָאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן זְבִין וְזָבוֹת וְנָדוֹת [וְיוֹלְדוֹת]⁵⁷ וְטְמָאֵי שְׂרָץ וַיִּנְבְּלָה וְכִיּוּצָא בְּהָן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנְסוּ לְעִזְרָה, וְאָף עַל פִּי שְׁנַעֲשֶׂה בְּטְמָאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרִי⁶⁰ וַעֲשׂוּ אוּ נִכְנְסוּ לְעִזְרָה - חִיבִין פְּרֵת עַל הַבֵּיאַה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל הַעֲבוּדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֶלָּא טְמָאֵת הַמַּת בְּלִבָּד⁶³.

48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת (חזון איש). וראה להלן ה"ד. 49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן ה"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו. וכן כתב בפירוש המשנה, שם. 50) כלומר, הראויים להקריב. 51) בפסחים עט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. 52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). 53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. 54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, ובי'הר המוריה' שם. 55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁸⁵, שְׁאִין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה לְכַתְחֵלָה מִפְּנֵי הַטּוֹמְאָה.

81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. 82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). 83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראייה, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. 84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. 85) פ"ד ה"ו.

יח. וְעוֹד אֶחָרָת הֵיִתָּה שֶׁם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה: שְׁעֵבֶר חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אֲדָר, שְׁרָאוֹי לְהֵיּוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים⁸⁶, שְׁאִין מְעַבְרִין בְּיוֹם זֶה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁸⁷. וּמִפְּנֵי דְבָרִים אֵלּוּ שְׁעָשָׂה שְׁלֹא כְּהַלְכָה נֶאֱמַר: כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כְּפִתוֹב⁸⁸. וּבִקְשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ וְעַל הַחֲכָמִים⁸⁹ שֶׁהִסְפִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שְׁנֶאֱמַר: כִּי הַתְּפִלָּה יִחְזַקְהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יְכַפֵּר בְּעַד. וְנֶאֱמַר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל יַחֲזַקְיָהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעַם - שְׁנִרְצָה קְרָבָם.

86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקבוע ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. 87) שם הי"ד. 88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברוה מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעברוה ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם הי"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעברוה ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק. 89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כסף-משנה).

וראה ב'מרכבת המשנה' וב'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. 74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי היירושלמי' (פסחים פ"ו ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

טו. וּמִפְּנֵי מָה מְחִזְרִין עַל הַטְּהוֹר מִבֵּית אֵב אַחֵר? מִפְּנֵי שֶׁהַטּוֹמְאָה לֹא הִתְרָה בְּצִבּוֹר, אֲלֵא בְּאִסּוּרָה עוֹמְדָת, וְדַחֲוִיָּה הִיא עֲתָה מִפְּנֵי הַדְּחָק⁷⁵, וְאִין דוֹחִין כָּל דְּבַר הַנִּדְחָה אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׁאִי אֶפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה צְרִיכָה צִיּוֹן לְרַצּוֹת עָלֶיהָ⁷⁶.

75) כרב ששת, יומא שם. 76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

טז. וּמִנֵּין שֶׁטּוֹמְאָת מֵת דַּחֲוִיָּה בְּצִבּוֹר? שְׁנֶאֱמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם. כֶּף לְמִדּוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁷⁸, שְׁאֲנָשִׁים יַחֲדִים הֵם שִׁידְחוּ לְפֶסַח שְׁנִי אִם הָיוּ טְמֵאִים; אֲכַל צִבּוֹר שֶׁהָיוּ טְמֵאִי מֵת - אִינֵן נִדְחִין⁷⁹, אֲלֵא הַטּוֹמְאָה תִּדְחָה וַיַּעֲשׂוּ פֶסַח בְּטוֹמְאָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָן שֶׁקְּבֹעַ לוֹ זְמַן כְּפֶסֶת, שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הַטּוֹמְאָה⁸⁰.

77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחית בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. 78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. 79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. 80) שנאמר בהם (במדבר כט, לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

יז. וְהָרִי הַדְּבַר מִפְּרֵשׁ בְּכַתוּבִים⁸¹. שְׁנֶאֱמַר שֵׁם: כִּי רַבַּת בְּקָהֶל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדְּשׁוּ, וְהַלּוּיִם עַל שְׁחִיטַת הַפְּסָחִים לְכָל לֹא טְהוֹר [לְהַקְדִּישׁ לַה']. כִּי מִרְבִּית הָעַם רַבַּת מְאֹפְרִים וּמִנְשֶׁה יִשְׁשָׁר וְזָבְלוֹן לֹא הִטְהָרוּ⁸². וּמָהוּ זֶה שְׁנֶאֱמַר: כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כְּפִתוֹב? מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטּוֹמְאָה⁸³. שְׁנֶאֱמַר: וַיּוֹעֵץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַיִם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי⁸⁴. כִּי לֹא יָכֹלוּ לַעֲשׂוֹת בְּעַת הַהִיא, כִּי הַפְּהַנִּים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמִדֵּי. וּבְכַר

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

הָאֶסוּרִין¹⁶, כְּגוֹן פְּגוּל¹⁷ וְנוֹתֵר¹⁸ וְטָבֵל¹⁹ וְנִבְלוֹת
וְטָרְפוֹת וְחֵלֶב אֵדָם - הוֹאִיל וְאָכַל אֶכְלִים הִרְאוּיִין
לְאָדָם, הֲרִי זֶה חֵיב פְּרַת מְשׁוּם אוֹכַל בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים²⁰.

(16 יומא עד, ב. 17) קדשים שנתפלגו ונפסלו על ידי מחשבת הכהן בשעת ההקרבה לאכלם לאחר הזמן שקבעה התורה (ויקרא ז, יח). (18) קדשים שנותר בשר שלהם אחר זמנם שקבעה להם התורה, יום ולילה או שני ימים ולילה אחד (ויקרא כב, ל). (19) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומות ומעשרות. (20) ואף שממילא חייב כרת משום אוכל האיסור ההוא (פיגול, נותר, חלב ודס) – יתכן שאכל מאיסורים אלו פחות משיעור כזית, והשלים את האכילה בדבר היתר, באופן שאינו חייב משום האיסורים ההם אלא מחמת איסור יום הכיפורים (מהרש"ל).

ג. אָכַל או שְׁתָּה פְּחוֹת מְשׁוּם זֶה - אֵינוֹ חֵיב פְּרַת²¹; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה²² בְּחֻצֵי שְׁעוֹר, אֵין חֵיבִין פְּרַת אֶלָּא עַל פְּשְׁעוֹר. וְהוֹאִיל אוֹ הַשְׁוֹתָה חֻצֵי שְׁעוֹר - מִפְּיֵן אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת²³.

(21 יומא עד, א. 22) משום שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", "כל" זה משמעו כל שהוא, ואפילו פחות מכשיעור, כעין שנאמר (תהילים עח, לח): "ולא יעיר כל חמתו" שפירושו כל שהוא, והסבירו (ביומא עד.) את איסור "חצי-השיעור" משום שהוא ראוי להצטרף לשיעור איסור, שאם יאכל בתוך כדי אכילת פרס (ראה להלן הלכה ד) עוד חצי שיעור – יצטרפו שניהם לשיעור שלם ויתחייב כרת (ראה 'פרי מגדים' יו"ד סי' סב), ומדין חלב נלמד לכל איסורים שבתורה לאסור מן התורה 'חצי שיעור'. וראה בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז. (23) עונש שהטילו עליו חכמים על מרדו.

ד. אָכַל²⁴ מְעַט²⁵ וְחָזַר וְאָכַל²⁶: אִם יֵשׁ מִתְּחִלָּתָא אֶכְיָלָה רֵאוּנָה עַד סוֹף אֶכְיָלָה אַחְרוּנָה פְּדֵי אֶכְיָלָת שְׁלֹשׁ בְּיָצִים²⁷ - הֲרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת לְבִשְׁעוֹר²⁸; וְאִם לָאו - אֵין מְצַטְרְפוֹת לְבִשְׁעוֹר. שְׁתָּה מְעַט וְחָזַר וְשְׁתָּה: אִם יֵשׁ מִתְּחִלָּתָא שְׁתָּה רֵאוּנָה עַד סוֹף שְׁתָּה אַחְרוּנָה פְּדֵי שְׁתָּתִית רְבִיעִית²⁹ - מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר; וְאִם לָאו - אֵין מְצַטְרְפִין.

(24 יומא פ, א. 25) פחות מכשיעור. (26) ובין הכל יש כשיעור. (27) ונקרא בלשון התלמוד והפוסקים "אכילת פרס", פרס פירושו חצי של איזה דבר, ושיעור זה הוא חצי ככר של שש ביצים (עירובין פ"ח מ"ב). ויש אומרים כי שיעורו ארבע ביצים (מגיד-משנה). ושיעור הזמן הוא תשעה רגעים (שו"ת 'חתם סופר' חלק ו סי' טז). ויש אומרים שמונה רגעים, ששה רגעים, שלשה או ארבעה

~ יום ראשון ב' תשרי ~

הִלְבוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר

פְּרָק שְׁנַיִן

(1) נתבארו בו שיעורי האכילה והשתיה, והדברים הראויים ושאינן ראויים. ונזכר בו ביאור אצל מי נדחה איסור זה. וכן נאמר בו מי הוא המתענה מדבריהם ומי שאינו מתענה.

א. הָאוֹכֵל² בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מְאָכְלִין הִרְאוּיִין³ לְאָכַל לְאָדָם פְּכוֹתְכָת⁴ הַגֶּסֶה⁵, שֶׁהִיא פְּחוֹת מִכְּבִיצָה⁶ פְּמַעַט⁷ - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכָל הָאֶכְלִים מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר זֶה⁸. וְכֵן הַשְׁוֹתָה מְשַׁקֵּין הִרְאוּיִין לְשְׁתִּית אָדָם פְּמֵלָא לְגַמְיוֹ⁹ שֶׁל שׁוֹתָה, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לְגַמְיוֹ¹⁰ - חֵיב¹¹. וְכִמָּה מֵלָא לְגַמְיוֹ? פְּדֵי שְׁיִסְלַקְמָ לְצַד אֶחָד¹² וְיִרְאֶה מֵלָא לְגַמְיוֹ. וְשְׁעוֹר זֶה בְּאָדָם בִּינּוֹנִי¹³ - פְּחוֹת מִרְבִּיעִית¹⁴. וְכָל הַמְשַׁקֵּין מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר זֶה. וְהָאֶכְיָלָה וְשְׁתָּה אֵין מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר אֶחָד¹⁵.

(2) משנה, יומא עג, ב. (3) שנאמר: (ויקרא כג, כז-כט) "ועניתם את נפשותיכם – כי כל הנפש אשר לא תעונה" דברים המשיבים את הנפש ומבטלים את העינוי (ראה יומא פא:): פרט לאוכלין שאינם ראויים (להלן הלכה ה) שאינם משיבים את הנפש. (4) פרי התמר בהחלו להתייבש. (5) הגדולה. (6) כן היא מסקנת הגמרא ביומא עט, ב: "וכביצה שאמרו, לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית" (כלים יז, 1). (7) בקצת ספרים, הגירסא "במעט". (8) משנה, יומא שם. (9) כמלוא הפה. (10) שכאן אין השיעור שיהיה לכל אדם, כמו באכילה, אלא לפי מלוא לוגמיו של כל שותה ושותה, למי שפיו גדול – שיעורו גדול, ולמי שפיו קטן – שיעורו קטן. (11) שקיבלו חכמים כי בשיעור זה מתיישבת דעתו של אדם, וסר ממנו העינוי. (12) שאין הכוונה מלוא לוגמיו ממש, שיהיו שני צידי פיו מלאים משקה, אלא אם צד אחד מלא וכולט, זה נחשב למלוא לוגמיו (יומא פ. 13) אבל באדם גדול (=במדה) השיעור יותר, שהרי "לוגמו של בן אבטיח מחזיק יותר מרביעית" (ירושלמי' יומא פ"ח ה"ב). (14) נמצא שדין יום הכיפורים שיש בו מצות עינוי, שונה משאר דברים שאסורים באכילה, כי רוב שיעורי אכילה הם בכזית, ורוב שיעורי שתיה הם ברביעית. ואילו ביום כיפור, שיעור אכילה לבטל העינוי – בככותבת הגסה, ושיעור השתיה – במלוא לוגמיו. (15) שאם אכל פחות מכותבת, ושתה פחות ממלוא לוגמיו אינם מצטרפים, כי קיבלו חכמים שאין דעתו של אדם מתיישבת בוה, ולא בטל מצוות עינוי.

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֶכְלִים הַמְתָּרִים אוֹ שְׁאֵל דְּבָרִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאֲכִילָה גָּסָה שְׁאֲכַל⁴⁸ עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, וְאָכַל יָתֵר עַל שְׂבָעוֹ - פְּטוּר⁴⁹, כְּמִי שֶׁאָכַל אֶכְלִין שְׂאִינָם רְאוּיִין לְאֲכִילָה; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁזָּה הַמֵּאֲכַל הֵיָתֵר רְאוּי לְרַעֵב, אֵינּוּ רְאוּי לְכָל מִי שֶׁשָּׂבַע פְּזָה⁵⁰.

(45) יומא פ, ב. (46) מיץ. (47) ל"ככותבת הגסה" שהיא שיעור אכילה (יומא שם). (48) בתחילת ליל יום כיפור, מדובר - שעוד שָׂבַע מאכילתו ביום (מגיד-משנה). וראה להלן. (49) ביומא פ, ב: "אמר ריש לקיש, האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים - פטור, מאי טעמא? 'אשר לא תעונה' - כתיב, פרט למזיק". ויש כאן גירסא אחרת: "היה שָׂבַע מאכילה גסה שאכל אוכלין שאינן ראוין ואחר-כך אכל אוכלין ראוין - פטור" (המאירי). וכן הוא ב'שיטה' למסכת יומא ('מעשה רוקח' בהקדמה), ויש הכרח לגירסא זו, כי לפי גירסא שלפנינו, איך יתכן שהוא פטור על אכילה גסה, כיון שכבר נתחייב בתחילת אכילתו? ולדעת 'מגיד משנה' - פירושו, כגון שאכל בתחילת ליל יום הכיפורים מיד על אכילה שאכל בערב יום הכיפורים. (50) ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו - חייב, כי 'רווחא לבסומא שכיח' (מגילה ז): (רווח-מקום מצוי גם בבטן מלאה לדבר מבוסס וטוב) ('כלבו').

ח. חוּלָה⁵¹ שֵׁישׁ בּוֹ סִפְנָה⁵², שֶׁשָּׂאֵל לְאָכַל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אָף עַל פִּי שֶׁהָרוּפָאִים הִבְקִיאוּ אוֹמְרִין: אֵינּוּ צָרִיךְ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ⁵³ עַל פִּי עֲצֻמוֹ⁵⁴, עַד שִׁיאֲמַר: דִּיִּי⁵⁵. אָמַר הַחוּלָה: אֵינִי צָרִיךְ, וְהָרוּפָא אוֹמְרִ: צָרִיךְ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו⁵⁶. וְהוּא, שִׁיהִי רּוּפָא בְּקִי⁵⁷. רּוּפָא אֶחָד אוֹמְרִ: צָרִיךְ, וְאֶחָד אוֹמְרִ: אֵינּוּ צָרִיךְ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. מְקַצֵּת הָרוּפָאִין אוֹמְרִין: צָרִיךְ, וּמְקַצֵּתֵן אוֹמְרִין: אֵינּוּ צָרִיךְ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב אוֹ אַחֵר הִבְקִיאוּ. וּבְלִבְדֹּ שְׂלֵא יֵאמַר הַחוּלָה: צָרִיךְ אֲנִי; אָבָל אִם אָמַר: צָרִיךְ אֲנִי - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ⁵⁸. לֹא אָמַר הַחוּלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ, וְנִחְלְקוּ הָרוּפָאִים, וְהָיוּ כְּלָם בְּקִיאוּ, וְאֵלוֹ שְׂאֲמָרוּ: אֵינּוּ צָרִיךְ פִּמְנָן שְׂאֲמָרוּ צָרִיךְ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ.

(51) משנה, יומא פב, א. (52) שאם לא יתנו לו לאכול, אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן ('שו"ע או"ח סי' תריח). (53) מפני שכתוב (ויקרא יח, ה): "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - "וחי בהם, ולא שימות בהם" (יומא פה:). (54) ביומא פג, א: "אמר רבי ינאי, חולה אומר צריך, ורופא אומר אינו צריך - שומעין לחולה, מאי טעמא? לב יודע מרת נפשו (משלי יד, י"ג). (55) לדעת הרא"ש (יומא פ"ח סי"ג) מאכילין ומשקין אותו מעט מעט פחות מכשיעור, וישהה בין אכילה לאכילה ובין שתיה לשתיה, כדי שלא יצטרפו בתוך כדי אכילת פרס (ראה בהלכה ד), וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תריח ס"ז. אבל הנצי"ב ('העמק שאלה' שאילתא קסז) העלה שדין זה לא נאמר אלא לענין מעוברת (ראה כריתות יג.), אבל גבי חולה מאכילין אותו כדרכו בלי שום הגבלות. (56) שמא החולה

רגעים (אנציקלופדיא תלמודית ערך אכילת פרס). (28) ודינו כאוכל חצי שיעור. (29) גם בהלכות תרומות (פ"י ה"ג) כתב רבינו כן, והשיגו הראב"ד שם ממה שאמרו: "כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה (לטמא את הגוף) בכדי אכילת פרס" (כריתות יג.). ורבינו סובר, שזה נאמר רק בשתיה ששיעורה ברביעית, או שיעור הצירוף צריך להיות בשיעור גדול מרביעית, שהוא בכדי אכילת פרס. אבל ביום הכיפורים, ששיעור שתיה הוא בפחות מרביעית, מצטרף בכדי שתיית רביעית ('רבינו מנחם'). וכן נראה דעת הראב"ד שלא השיג כאן על רבינו.

ה. אָכַל אֶכְלִים שְׂאִין רְאוּיִין לְמֵאֲכַל אֲדָם³⁰, כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמְרִים אוֹ שְׂרָפִים³¹ הַבְּאוּשִׁין, אוֹ שֶׁשְּׂתָה מִשְׂקִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתְיָה, כְּגוֹן צִיר³² אוֹ מוּרִיס³³ וְחִמְץ תִּי³⁴, אֶפְלוֹ אָכַל וְשְׂתָה מִהֵן הִרְבָּה - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת, אָבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּתַת מְרֵדוֹת³⁵.

(30) משנה, יומא פא, א. (31) מיצים הנוטפים מן האילנות. (32) מים היוצאים מדגים מלוחים. (33) שומן היוצא מדגים מלוחים. (34) דעת רבי ביומא פא, ב שחומץ משיב את הנפש. 'דרש רב גידל בר מנשה מביירי: אין הלכה כרבי, נפקו (יצאו) כולי עלמא (כולם) מזוגו (עירבו) מיס בחומץ) ושנו, שמע רב גידל ואיקפד (והקפיד), אמר: אימר דאמרי אנא דיעבר - לכתחילה מי אמרי? אימר דאמרי אנא פורתא (מעט) - טובא (הרבה) מי אמרי? אימר דאמרי אנא חי - מזוג מי אמרי?". (35) ה'טור' באו"ח סי' תרי"ב הביא בשם 'אבי העזרי': שאם אכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה, אפילו איסורא ליכא, והמדובר שם בעפר וכדומה שאין עליהם שם אוכל כלל.

ו. שְׂתָה חִמְץ מְזוּג בְּמִים - חֵיב³⁶. הַפּוֹסֵס³⁷ פּוֹלְפִין וְזוֹנְגְבִיל יִבֵּשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - פְּטוּר; אָבָל זְנֻגְבִיל³⁸ רְטֹב - חֵיב³⁹. אָבָל עַלִי גִפְנִים - פְּטוּר; לוֹלְבִי גִפְנִים⁴⁰ - חֵיב. וְאֵילוֹ הֵן לוֹלְבִי גִפְנִים? כָּל שְׂלִבְלוֹ⁴¹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴² מְרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים⁴³; יָתֵר עַל זֶה - הָרִי הֵן פְּעֻצִים⁴⁴ וּפְטוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ.

(36) יומא, שם. (37) "כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו, נקרא כסיסה" (רש"י ברכות לו:). (38) קנמון. (39) מגיד-משנה גורס: "אבל רטובין חייב", ומוסב גם על פלפלין. וכן הוא בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' ברכות ה"ז שפלפלין רטובין הם אוכל, ומברך עליהם "בורא פרי האדמה". ועיין 'מגיד משנה'. (40) ענפים רכים של גפנים. (41) שהניצו. (42) לאו דוקא, כי כן הדין גם בשאר הארצות, אלא שבארץ ישראל רגילים להיות כך. (43) עדיין לחים ורכים הם, וראויים לאכילה. (44) שכבר נעשו קשים.

ז. אָבָל⁴⁵ צְלִי בְּמֵלַח - מִצְטָרֵף הַמֵּלַח לְבִשְׂרִי; צִיר⁴⁶ שֶׁעַל גְּבִי יָרֵק - מִצְטָרֵף⁴⁷; מִפְּנֵי שֶׁמְכַשִּׁירֵי הָאֶבֶל הַמְעַרְבִים עִם הָאֶבֶל - כְּאֶבֶל הֵן חֲשׂוּבִים. הֵיָה שְׂבָע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵינָם מְשַׁלְּמִין אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. קָטָן⁷⁵ שֶׁהוּא פְּחוּת מִכֵּן הַשֶּׁע, אֵין מְעַנֵּין אוֹתוֹ⁷⁶ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שְׂלֵא יָבוֹא לְיַדֵּי סַכָּנָה⁷⁷.

(72) משנה, נדה מה, ב. (73) ראה פרטי הלכות אלו בדברי רבינו בהל' אישות פ"ב הלכה י ואילך. (74) הלכה למשה מסיני. כי "שיעורין" . . . הלכה למשה מסיני" (סוכה ה:). ויש רמז לזה מן הכתוב, כי לא מצאנו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל בבן י"ג שנה מציינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב (בראשית לד, כה): "ויקחו . . . שמעון ולוי . . . איש חרבו", ובאותה שעה היו בני י"ג שנה (נזיר כט: ברש"י שם), וברוב מצוות התורה כתוב "איש" (הגאון מוילנה ב'אבות' פרק ה). (75) משנה, יומא סב, א. (76) אפילו לחינוך שעות. (77) אפילו רוצה להחמיר על עצמו - מוחים בידו (כלבו).

~ יום שני ג' תשרי ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

(1) נתבאר בו פרטי ענייני הרחיצה ושאר הדומין לו, ובאי זה צד נאסרו והותרו. ונזכר בו עניינן אחת לאחת על הסדר שנזכרו בפרק ראשון.

א. אָסוּר² לְרַחֵץ³ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בֵּין בַּחֲמִין בֵּין בְּצוּנָן⁴, בֵּין כֹּל גּוֹפּוֹ בֵּין אֶבֶר אֶחָד. אֶפְלוּ אֶצְבַּע קִטְנָה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָה בְּמִים⁵. וְהַמְלִיךְ⁶ וְהַפְלָה רוֹחֲצִין⁷ אֶת פְּנֵיהֶם⁸; פְּלָה - כְּדֵי שְׂלֵא תִתְגַּנֵּה עַל בְּעֻלָּה⁹, וְהַמְלִיךְ - כְּדֵי שִׁירָאָה בִּפְיֹו, שְׁנֹאמַר: מִלֶּךְ בִּפְיֹו תִחְזִינָה עֵינָיו. וְעַד כַּמָּה נִקְרָאת פְּלָה? עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם¹⁰.

(2) יומא עג, ב. ודף עז, ב. (3) שהרי ביום הכיפורים יש מצוות עינוי, ולמדו (ביומא עז). ממה שכתוב (מלכים-ב, כו): "ולאביתר הכהן אמר המלך, ענתות לך על שדיך כי איש מות אתה, וביום הזה לא אמיתך כי נשאת . . . וכי התענית בכל אשר התענה אבי". וגבי דוד כתוב (שמואל-ב יז, כט): "ודבש וחמאה . . . הגישו לדוד . . . כי אמרו העם רעב ועיף ומצא במדבר", ועיף הכוונה עיף מרחיצה, שכן כתוב (משלי כה, כה): "מים קרים על נפש עיפה", הרי שהעדר רחיצה נקרא עינוי. (4) [שהרי בפסוק המובא למעלה, כתוב: "מים קרים על נפש עיפה" . . .] (5) פסחים נד, ב. (6) משנה, יומא עג, ב. (7) אבל נעילת הסנדל וסיכה לא התירו אף למלך וכלה, כי בנעילת הסנדל אפשר להם ללבוש של בגד ומשי חשוב, וסיכה אינה אלא משום תענוג ולא משום יופי (מהר"ם בן חביב). (8) כי העדר הרחיצה ניכר יותר על הפנים. (9) בכת"י התימנים, יש כאן הוספה: "ונמצא מגרשה", ובזה מובן - איך התירו איסור רחיצה ביום הכיפורים לכלה? - כיון שיש חשש של גירושין, וכמו שמבואר (נדרים סו:): "שמי שנכתב בקדושה, ימחה על מים המאררים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו". (10) אחרי חופתה.

ב. מִי¹¹ שֶׁהָיָה מְלַכְלֵךְ בְּצוּאָה אוֹ טִיט - רוֹחֵץ מְקוֹם

נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא (יומא שם). ואפילו החולה בעצמו רופא מומחה, אין שומעין לו (פרי מגדים). (57) בכתב"ד תימני: "רופא אומן". (58) ביומא, שם: אמר מר בר רב אשי, כל היכא דאמר צריך אני, אפילו מאה אמרי לא צריך, לא ציינתו להו (אין שומעין להם).

ט. עֲבָרָה⁵⁹ שֶׁהֲרִיחָה⁶⁰ - לֹחֲשִׁין לָהּ בְּאֲזָנָה שְׁוִים הַכִּפּוּרִים הוּא⁶¹; אִם נִתְקַרְרָה דַעְתָּהּ בְּזַפְרוֹן זֶה - מוֹטָב, וְאִם לֹא - מְאֻכִּילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשָׁהּ. וְכֵן⁶² מִי שֶׁאֲחִזּוּ בְּלִמּוּס⁶³ - מְאֻכִּילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאָרְרוּ עֵינָיו. וְאֶפְלוּ נְבִלּוֹת וּשְׂקָצִים מְאֻכִּילִין אוֹתוֹ מִיָּד⁶⁴, וְאֵין מְשַׁהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְצְאוּ דְבָרִים הַמְתַּרְיִן.

(59) משנה, יומא פב, א. (60) ריח מאכל. וידוע שאם לא נותנים לה מה שהיא מתאוה, היא וולדה מסוכנים. (61) חכמינו ז"ל ספרו בזה (יומא פב): "ההיא עוברת דארוה (שהריחה מאכל ביום הכיפורים), אתו (באו) לקמיה דרבי, אמר להו, זילו ולחושו לה (באזנה) דיומא דכיפורא הוא, לחושו לה ואלחשה (קבלה הלחישוה, שפסק העובר מתאוותו), קרי עליה: בטרם אצרך בבטן ידעתך (ירמיה א, ד). נפק מינה (נולד מעובר זה) רבי יוחנן. ההיא עוברת דארוה, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו, לחושו לה, ולא אילחישא, קרי עליה: זורו רשעים מרחם (תהילים נח, ד). נפק מינה שבתאי אוצר-פירי (שאוצר פירות כדי להפקיע שערם, ותניא אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש, לפי שמפקיעין את השערים)". (62) משנה, יומא פג, א. (63) חולי הרעבון, וסימנו שענינו כהות ואינו יכול לראות. (64) "ומאכילין אותו הקל (איסור הקל) הקל תחילה, אם האירו עינוי - דיי, ואם לאו מאכילין אותו החמור" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד הט"ז).

י. קָטָן⁶⁵ בֶּן תִּשְׁעִים⁶⁶ שָׁנִים⁶⁷ וְכֵן עֶשֶׂר שָׁנִים⁶⁸, מְחַנְכִּין⁶⁹ אוֹתוֹ לְשַׁעוֹת. פִּיעֵד? הֲיָה רִגִיל לְאָכַל בְּשֵׁתֵי שְׁעוֹת בְּיוֹם - מְאֻכִּילִין אוֹתוֹ בְּשֵׁלֶשׁ⁷⁰; הֲיָה רִגִיל בְּשֵׁלֶשׁ - מְאֻכִּילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע. לִפִּי כַח הַבֵּן מוֹסִיפִין לְעֲנוֹת אוֹתוֹ בְּשַׁעוֹת. בֶּן אֶחָת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה⁷¹, מִתְעַנֶּה וּמְשַׁלֵּם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְכוֹ בְּמַצּוֹת.

(65) משנה, יומא פב, א. (66) אם הוא בריא. (67) שלמות, שהשנים נשלמו לפני יום הכיפורים (פוסקים). (68) אם הוא קצת חלש. (69) משום שנאמר (משלי כב, ו): "חנוך לנער על פי דרכו". (70) וכמו כן מחנכים אותן לענין רחיצה וסיכה (טור). (71) ודעת הראב"ד, שגם ההשלמה - הכל לפי הבריאות, הזכר לפי זמנו והנקבה לפי זמנה.

יא. בֵּת⁷² שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְכֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שַׁעְרוֹת⁷³ - הָרִי הֵן כְּגִדוּלִים לְכֹל הַמַּצּוֹת, וּמְשַׁלְּמִין מִן הַתּוֹרָה⁷⁴; אֲבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שַׁעְרוֹת - עֲדִין קָטָנִים הֵן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) יומא עז, א. 21) "שלחלוח הטיט הוי עונג, וקרוב לרחיצה" (רש"י). 22) יומא, שם. 23) בכת"י התימנים: "נוזלים". 24) כיון שאין בהם לחלוחית.

ה. לזקת²⁵ אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ומנגבה מעט²⁶, ומניחה תחת הכפורים, ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש²⁷, ואף על פי שיש פה קר הרבה.

25) יומא, שם. 26) שלא תהא "טופח על מנת להטפוח", כלומר: שלא תהא בה רטיבות כזו שהנוגע בה יוכל להרטיב אחרים (כנזכר למעלה בהלכה ד). 27) מדין רחיצה ביום הכיפורים, כיון שהיא נגובה קצת. אבל צריך ליהזר שלא יהיה בה חשש של סחיטת המים מן המטפחת (ראה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ב).

ו. ההולך²⁸ להקביל פני רבו²⁹ או פני אביו או מי שהוא גדול ממנו בתכמה³⁰, או לקרות בבית המדרש - עובר במים³¹ עד צוארו, ואינו חושש³². ועושה מצוה שהלך לעשותה, וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזור - אינו הולך³³, ונמצא נכשל³⁴ מן המצוה. וכן ההולך לשמור פרותיו - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש³⁵. ובלבד³⁶ שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי מעיליהם³⁷, פדרף שעושין בחל³⁸.

28) יומא עז, ב. 29) ראש השנה טו, ב: "אמר רבי יצחק, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב ד, כג): "מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת", מכלל דבחדש ושבת איבעי למיזל", וכן מובא בדברי רבינו (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ז). 30) שמצוה להקביל פניו, כמבואר (חגיגה ה:): "רבי ורבי חייא, הוו שקלו ואזלו באורחא (היו מהלכין בדרך), כי מטו לההיא מתא (כאשר הגיעו לאותו מקום), אמרו: אי איכא צורבא מרבנן הכא (אם יש כאן תלמיד-חכם) ניזיל ונקביל אפיה (נלך ונקבל פניו)". 31) אבל לשחות במים או לעבור בספינה - אסור ('טור' בשם בעל 'הלכות גדולות'). 32) משום איסור רחיצה, כיון שהולך לדבר מצוה, ואינו מתכוין להנאת רחיצה. וכתבו הפוסקים שהמדובר כשאין לו דרך אחרת אלא דרך הנהר. 33) "התירו סופו משום תחילתו". 34) בקצת ספרים, הגירסא "נמנע". 35) משום הפסד ממונם של ישראל - התירו. 36) יומא עז, ב. 37) בכת"י התימנים, הגירסא "בגדיהם". 38) ונראה כשט על פני המים שאסור בשבת (פכ"ג מהל' שבת הלכה ה), והוא-הדין ליום-כיפור.

ז. אסור³⁹ לנעל מנעל⁴⁰ וסנדל אפלו ברגלו אחת. ומתיר⁴¹ לצאת בסנדל של שעם⁴² ושל גמי⁴³ וכיוצא בהן. וכורף⁴⁴ אדם בגד על רגליו ויוצא בו, שהרי קשי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יתף⁴⁵. התינוקות, אף על פי שהן מתרין באכילה ובשתיה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן מנעל וסנדל⁴⁶.

הטנפת פדרפו, ואינו חושש. ומדיקה אשה ידה אחת במים, ונותנת פת למינוק. והחולה רוחץ פדרפו, אף על פי שאינו מספן. וכל חיבי¹² טבילות טובלין פדרפן¹³, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

11) יומא עז, ב. 12) ביצה יח, ב. 13) אף-על-פי שדעת רבינו (למעלה פ"ו מהל' יסודי התורה ה"ו) שטבילה בזמנה אינה מצוה - בכל זאת מותר לטבול. וכן כתבו ה'תוספות' בביצה שם ד"ה כל (לחס'משנה שם). וכתבו שם עוד: "דוקא בזמניהם שהיו עושים בטהרות, היו צריכין לטבול מיד כדי שלא יטמאו את הטהרות, אבל בזמנינו אסור להם לטבול עד מוצאי יום הכיפורים".

ג. מי¹⁴ שראה קרי בזמן הזה¹⁵ ביום הכפורים, אם לח הוא - מקנה במפה ודיו; ואם יבש הוא או שנתלכלך - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד ומתפלל. ואסור לו לרוחץ כל גופו או לטבול; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת, ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג¹⁶, ואין מנהג לבטל¹⁷ דבר האסור, אלא לאסור את המת. ולא אמרו שהרואה קרי ביום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין, וכבר בארנו¹⁸ שפטלה¹⁹ תקנה זו.

14) יומא פח, א. 15) אחרי שנתבטלה תקנת עזרא ובית דינו, שהם תיקנו שבעל קרי לא יקרא בתורה, לא יקרא קריאת שמע ולא יתפלל, עד שיטבול, כי טומאה זו באה מפני קלות ראש, ובזמניהם היה הדין כי בעל קרי יורד וטבול, כדי שלא יתבטל מתורה ותפילה ביום הקדוש. 16) ראה הל' תפילה פ"ד ה"ו. 17) אין כח בידי המנהג להתיר דבר שאסור מצד הדין, כמבואר (ראש השנה טו:): "במקום איסורא, כי נהגו שבקינן ליה?". 18) בהל' ק"ש פ"ד, ובהל' תפילה פ"ד. 19) לא שבתלוה, כי "אין בית-דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא-אם-כן גדול ממנו בחכמה ובמנין" (עדות פרק א), אלא שמתחילה לא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא נתקבלה, שלא היה כח ברוב ישראל לעמוד בה, לטבול אחרי כל מקרה, "וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, לפי שאין דברי תורה מקבלים טומאה, אלא עומדים בטהרתם לעולם, שנאמר (ירמיה כג, כט): "הלא כה דברי כאש, נאום ה'", מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה" (רבינו בהל' ק"ש פ"ד ה"ח).

ד. טיט²⁰ שהוא לח ביותר, פדי שיניח אדם ידו עליו ומעלה פה לחלוחית, שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק פה לחלוחית - אסור לישיב עליו²¹. לא²² ימלא אדם פלי חרש מים ויצטגן בו; שהמים נזחלים²³ מדפניו. אפלו פלי מתכות אסור, שפא נתזו מים על בשרו. ומתיר להצטגן בפרות²⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהַדְלִיק⁶², שָׁמַא יְרָאָה אֲשֶׁתוֹ וְתָשָׂא חֵן בְּעֵינָיו, וַיָּבֹא לְיָדֵי תַשְׁמִישׁ⁶³. וְאִם חָל יוֹם הַכַּפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - חֲבִיבֵן הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מְקוֹם⁶⁴; שֶׁהַדְלָקָת נֵר בְּשֶׁבֶת - חוֹבָה⁶⁵.

61) משנה, פסחים נג, ב: "מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין". 62) ועל שניהם הוא אומר (ישעיה ס, כא): "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו', בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק, שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד" (פסחים שם, בגמרא). ובמקומותינו המנהג להדליק נר בליל יום הכיפורים ולברך על ההדלקה (שו"ע). 63) "ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החוליים" (משנה, שם). 64) "חני תנא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק [ביום הכיפורים], מדליקים מפני כבוד השבת" (פסחים נג:). ובירושלמי' (שם פ"ד ה"ד): "רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, רבי יוסי בן שאול בשם רבי - הלכה כרבי שמעון בן אלעזר" (מגיד-משנה). 65) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה מהל' שבת ה"א.

~ יום שלישי ד' תשרי ~

הַלְבוּת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁתֵּים עָשָׂר מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטֶן: (א) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. (ג) לְשֶׁבֶת בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח. (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. (ה) לְשֶׁבֶת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת. (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. (ז) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה. (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. (ט) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסְּפֹת. (י) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. (יא) לְשֶׁבֶת בְּשִׁמְיֵי שֶׁל חַג. (יב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה. וּבְיָמֵי שְׁבִיתַת יָמִים אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן!

1) כלל בו רבינו כל המלאכות המותרות לעשותן ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המותרות, אם מותרות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה ענין הנולה. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

39) יומא עג, ב. 40) למדו בגמרא (יומא עז). שנחשב לעינוי, ממה שכתוב (ירמיה ב, כה): "מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאח". 41) יומא עח, ב. 42) קליפת עץ. 43) מין עשב. 44) "רבה בר רב הונא, כריך סודרא אכרעיה ונפיק" (יומא, שם). 45) ומקיים בזה מצוות עינוי ביום הכיפורים. 46) "רחיצה וסיכה שנחוצים לגידולו והתפתחותו של הילד, לא גזרו בהם רבנן, אבל נעילת הסנדל שאין גידולו של הילד תלוי בה - גזרו בה רבנן" (מגיד-משנה).

ח. מִתְּרִי⁴⁷ לְכָל אָדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִחַמַּת עַקְרָב⁴⁸ וְכַיּוּצָא בָּהּ⁴⁹, כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁכַּחוּ. וְהַחֲיָה⁵⁰ מִתְּרִית לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִשׁוֹם צְנָה⁵¹ כָּל שְׁלֵשִׁים יוֹם⁵². וְהַחֲלָה⁵³ כַּיּוּצָא בָּהּ, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם סַכְנָה.

47) יומא עח, ב. 48) אם מצויים שם עקרבים או דברים הנושכים (שו"ע או"ח סי' תריד). 49) מן המזיקים. 50) היולדת. 51) משנה, יומא עג, ב. 52) שעד אותו זמן היא כחולה שאין בו סכנה, כמבואר בפ"ב מהל' שבת ה"ג (מגיד-משנה). 53) "ירושלמי" (יומא פ"ח ה"א): "רבי יצחק בר נחמן, סליק (עלה) לגבי רבי יהושע בן לוי בליל צומא רבא (בליל יום הכיפורים), נפיק לגביה (יצא לקראתו) לבוש סוליסא (נעלי עור), אמר לו מה דין? אמר לו איסטניס אנא (חלש ומצונן אני)" (סדר משנה).

ט. אֲסוּר⁵⁴ לְסוּף⁵⁵ מְקַצֵּת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ, בֵּין סִכָּה שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִכָּה שְׁאִינָה שֶׁל תַּעֲנוּג⁵⁷. וְאִם הָיָה חוּלָה, אִף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ סַכְנָה, או שְׁיֵשׁ לוֹ חֲטָטִין⁵⁹ בְּרֵאשׁוֹ - סָךְ כְּדַרְכּוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁶⁰.

54) יומא עז, ב. 55) "בשמן" (רבינו בפירוש המשניות), והוא הדין בשאר דברים לאפוקי מים שנקרא רחיצה ('מעשה רוקח'). 56) ב'ירושלמי' יומא פ"ח ה"א: "ביום כיפור בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג - אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור, סיכה שהיא של תענוג - אסור, שאינה של תענוג - מותר". ולכן פסק רבינו שבאבל מותר בסיכה שהיא להעביר הזוהמא (פ"ה מהל' אבל ה"ד), שדין אבל כדין תשעה באב. 57) כגון להעביר את הזוהמא או את הלכלוך אסור בסיכה, כי עצם הסיכה היא תענוג, אבל ברחיצה מותר אם אין כוונתו לתענוג רק להעביר את הלכלוך ('מעשה רוקח'). 58) דין זה נלמד מן 'ירושלמי' המבואר בהלכה שלפני זו, לגבי נעילת הסנדל, כי כל שאר העינויים - מלבד אכילה ושתייה - דין אחד להם: במקום צער לא גזרו חכמים. 59) אבעבועות. 60) ואין כאן איסור משום עשיית רפואה בשבת ויום-טוב, מפני שדרך הבריאים לסוך כן בחול, וכמו שכתב רבינו בפכ"א מהל' שבת ה"ג ('משנה ברורה' סי' תריד).

י. יֵשׁ⁶¹ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהְגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּדִי שְׁיִהְיֶה לוֹ בְּשֶׁת פְּנִים מְאֻשָׁתוֹ, וְלֹא יָבֹא לְיָדֵי תַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּהִתְרָאָה אַחַת - אֵינּוּ לּוֹקָה אֶלָּא אַחַת. חִלּוּק מְלֹאכּוֹת לְשֶׁבֶת¹⁵, וְאֵין חִלּוּק מְלֹאכּוֹת לְיוֹם טוֹב¹⁶.

13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. 14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. 15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). 16) לפי שדין חילוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדכתיב (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" - ריבתה התורה קרבנות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה" פעמים שחייבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שביום טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חילוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

ד. כִּלְּ¹⁷ מְלֹאכּוֹה שְׁחִיבִין עֲלֶיהָ בְּשֶׁבֶת, אִם עֲשֵׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שְׁלֹא לְצַרְף אֶכִּילָה¹⁸ - לוֹקָה, חוּץ מִן הַהוּצָאָה¹⁹ מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת וְהַהֲבָעָה²⁰; שְׁמִתוּף²¹ שֶׁהִתְרָאָה²² הוּצָאָה בְּיוֹם טוֹב לְצַרְף אֶכִּילָה, הִתְרָאָה שְׁלֹא לְצַרְף אֶכִּילָה. לְפִיכֵף מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב לְהוּצִיא קֶטֶן אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מִפְתָּח וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת. וְכֵן מִתֵּר לְהַבְעִיר, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוֹ לְצַרְף אֶכִּילָה. וְשֶׁאֵר מְלֹאכּוֹת: כִּלְּ שֵׁשׁ בּוֹ צַרְף אֶכִּילָה - מִתֵּר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְאַפְיָה וְלִישָׁה²³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְכִלְּ שְׂאִין בָּהֶן צַרְף אֶכִּילָה - אֶסוּר, כְּגוֹן פְּתִיבָה וְאַרְיֵגָה וְכֵן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

17) משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. 18) והן מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובנין וכיוצא בהן (המבי"ט בקרית ספר). 19) מפני שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציא משא מבתיכם ביום השבת", בשבת - ולא ביום טוב (מסכת ביצה דף י"ב עמוד א'). 20) שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת ביצה פרק ה' הלכה ב'). 21) משנה מסכת ביצה דף י"ב עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל - שנפסקה הלכה כמותם - "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש". 22) שכן כתוב (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 23) בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק המלאכות שהם מלישה ואילך - מותרות, אבל טחינה, רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני

א. שֶׁשֶׁת יָמִים הָאֵלוֹ שְׁאֶסְרֵן הַפְּתוּב² בַּעֲשֵׂית מְלֹאכּוֹה, שֶׁהֵן: רֵאשׁוֹן וְשֵׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, וְרֵאשׁוֹן וְשֵׁבִיעִי שֶׁל חַג הַסִּפּוֹת, וְבִיּוֹם חַג הַשְּׁבִיעוֹת, וּבְאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי - הֵן הַנִּקְרָאִין יָמִים טוֹבִים³. וְשֶׁבִיתת כִּלְּ שׁוּה. שֶׁהֵן אֶסוּרִין כִּלְּ מְלֹאכּוֹת עֲבוּדָה⁴, חוּץ מִמְּלֹאכּוֹה שֶׁהִיא לְצַרְף אֶכִּילָה⁵; שְׁנֹאֲמַר: אֵף אֲשֶׁר יֵאבֵל לְכֹל נֶפֶשׁ וְגוֹמֵר.

2) ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. 3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגיך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ו' ובהלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושותין יין, "שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו "ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"ו): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמח". וראה שמואל"א פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. 4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת הנאה" ולא מלאכת עבודה. 5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

ב. כִּלְּ הַשּׁוֹבֵת מִמְּלֹאכּוֹת עֲבוּדָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הֵרִי קִנִּים מִצְּנוֹת עֲשֵׂה⁶; שֶׁהֵרִי נֹאֲמַר בָּהֶן "שֶׁבִיתוּן"⁷, כְּלוּמַר, שְׁבוּת. וְכִלְּ הַעוֹשֵׂה בְּאֶחָד מֵהֶן מְלֹאכּוֹה⁸ שְׂאִינָה לְצַרְף אֶכִּילָה⁹, כְּגוֹן שִׁפְנָה אוֹ הֵרֵס אוֹ אֶרֶג וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ - הֵרִי בְּטוֹל מִצְּנוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֹאֲמַר: כִּלְּ מְלֹאכּוֹת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ, כִּלְּ מְלֹאכּוֹה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶן. וְאִם עֲשֵׂה בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה¹⁰ - לוֹקָה¹¹ מִן הַתּוֹרָה¹².

6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. 7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשהו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. 8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. 9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). 10) ששני עדים מתרים את עובר העבירה - קודם עשותו אותה - על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. 11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. 12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב"ג.

ג. הַעוֹשֵׂה¹³ אֲבוֹת מְלֹאכּוֹת¹⁴ הַרְבֵּה בְּיוֹם טוֹב בְּהִתְרָאָה אַחַת, כְּגוֹן שְׂזַרְע וּבְנָה וְסִתֵּר וְאַרְג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֶסְרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעָרְב - עוֹשִׁין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן שְׁחִיקַת תְּבִלִין³⁹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

36) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (37) הראב"ד חולק על טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעמים יותר, כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות וירקות ביום טוב. (38) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר' יהודה. (39) שאין התבלין עצמם אוכל אלא להכשיר את האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת הראב"ד להלן פרק ד' הלכה י'.

ט. אֵין אִין וּמִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂאֵכֵל בְּחַל, וְלֹא הִתְרָה מְלֹאכָה שְׁהִיא לְצַרְף אֲכִילָה אֲלָא כְּדִי לְהַנּוֹת בְּהַ בְּיוֹם טוֹב, וְהוֹתִיר - מִתֵּר לְאֲכֹל הַמוֹתֵר בְּחַל.

40) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו. (41) כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

י. מִמְּלֹאָה⁴² אִשָּׁה קְדָרָה בְּשָׂרָה⁴³, אֲף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלָא לְחִתִּיכָה אַחַת. מִמְּלֹאָה⁴⁴ נִתְּוֹם חֲבִית שֶׁל מַיִם, אֲף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צְרִיף אֲלָא לְקִיתוֹן אַחַד. וּמִמְּלֹאָה אִשָּׁה תְּנוּר פֶּת, אֲף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלָא לְכַפֵּר אַחַד; שְׁבֻזְמִן⁴⁵ שְׁהִפֵּת מְרִבָּה בְּתְנוּר הִיא נִאֲפֵת יִפָּה⁴⁶. וּמוֹלֵחַ⁴⁷ אֲדָם כְּמָה חֲתִיכוֹת בְּשָׂר כֶּבֶת אַחַת, אֲף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צְרִיף אֲלָא לְחִתִּיכָה אַחַת⁴⁸. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

42) מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43) ונתנת על האש כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומו להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקי"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב הרשב"א שלפי זה הוא הדין בקדירה, שמותר להוסיף בשו, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשו. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).

יא. הַמְּבָשֵׁל⁴⁹ או הָאוֹפֵה בְּיוֹם טוֹב כְּדִי לְאֲכֹל בּו בְּיוֹם, או שְׂזֵמֵן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ, וְנִשְׂאֵר הַתְּבִשִׁיל וְהִפֵּת - הִרִי זֶה מִתֵּר לְאֲכֹל לְמִתֵּר, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֻׁבָּת⁵⁰; וּבִלְבָד שְׂלֵא יַעֲרִים⁵¹. וְאִם הָעָרִים - אֲסוּר, וְאִפְלוּ בְּשֻׁבָּת שְׂאֵחֵר יוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שְׁהַחֲמִירוּ בְּמַעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמְּזִיד⁵².

49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכול. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויתירם

שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לברו יעשה לכם ושמרתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ד-י"ז), משמור ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

ה. כָּל מְלֹאכָה שְׂאֵפֶשֶׁר לְהַעֲשׂוֹת מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב²⁴, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הַפֶּסֶד וְלֹא חֶסְרוֹן אִם נַעֲשִׂית מִבְּעָרְב - אֲסוּר חֲכָמִים²⁵ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֲף-עַל-פִּי שְׁהִיא לְצַרְף אֲכִילָה. וְלָמָּה אֲסוּר דְּבַר זֶה? גְּזֵרָה²⁶ שְׂמָא יִנִּיחַ אֲדָם מְלֹאכּוֹת, שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב, לְיוֹם טוֹב²⁷, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוּ הוֹלֵף בְּעֵשִׂית אוֹתָן מְלֹאכּוֹת, וְיִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאי לְאֲכֹל²⁸.

24) מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (25) לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן אסורות אלא מדרבנן. (26) מקור לגזירה זו ראה במשנה מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. (27) בכ"י הגירסא: "מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב". (28) בני"א: "לאכול ולשתות" (מער"ק).

ו. וּמִזֶּה הַטַּעַם עֲצָמוּ לֹא אֲסוּר הַהוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב. וְאֲף-עַל-פִּי שְׁכָל הַהוֹצָאָה הִיא מְלֹאכָה שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב, וְלָמָּה לֹא אֲסוּרָה? כְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשְׂמַחַת יוֹם טוֹב, וְיוֹלֵף וְיִכִּיא כָּל מֵה שְׂרִיזָה, וְיִשְׁלִים חֲפְצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שְׂרִידוֹ אֲסוּרוֹת. אֲבָל שְׂאֵר מְלֹאכּוֹת שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן עֶסֶק²⁹, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב.

29) ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליך ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

ז. כִּיּוֹצֵא³⁰ אֵין קוֹצְרִין³¹ וְלֹא דְשִׁין³² וְלֹא זוֹרִין וְלֹא בּוֹרִין³³ וְלֹא טוֹחֲנִין³⁴ אֶת הַחֲטִים וְלֹא מְרַדִּין³⁵ בְּיוֹם טוֹב; שְׁכָל אֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם אֲפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב, וְאֵין בָּכֶן הַפֶּסֶד וְלֹא חֶסְרוֹן.

30) אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. (31) מסכת תגיגה דף י"ח עמוד א' "קצירה ביום טוב מי שרי" (=האם היא מותרת?). (32) מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא דמלילות. (33) שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. (34) שם דף י"ד עמוד א'. (35) לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

ח. אֲבָל לְשִׁין³⁶ וְאוֹפִין וְשׁוֹחֲטִין וּמִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵם עֲשָׂה אֵלוּ מִבְּעָרְב, יֵשׁ בָּכֶן הַפֶּסֶד³⁷ או חֶסְרוֹן טַעַם. שְׂאֵין לָהֶם חֵם או תְּבִשִׁיל שְׁבִשֵׁל הַיּוֹם כְּלָחֵם שְׁנֹאפָה מְאֻמֶּשׁ וְכִתְבִשִׁיל שְׁנֹתְבִשֵׁל מְאֻמֶּשׁ, וְלֹא בְּשָׂר שְׁנֹשַׁח הַיּוֹם כְּבִשָׂר שְׁנֹשַׁח מְאֻמֶּשׁ, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוּ. וְכֵן מְכִשְׂרִים³⁸ אֲכָל נֶפֶשׁ, שְׂיֵשׁ בָּהֶן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הבצק (ראה למעלה הלכה י"ד) - כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

טו. המבשיל⁶⁶ ביום טוב לכותים או לבהמה או להגיה לחל - אינו לוקה; שאילו באו לו אורחים⁶⁷, היה אותו תבשיל ראוי להין⁶⁸. עשה לנפשו והותר - מתר להאכיל ממנו לפותים⁶⁹ ולבהמה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

טז. רחיצה⁷⁰ וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה⁷¹, ועושין אותן ביום טוב; שגאמר: אף אשר יאכל לכל נפש - לכל שצריך הגוף⁷². לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו; אכל כל גופו - אסור, משום גזרת מרחץ⁷³. וחמין⁷⁴ שהוחמו מערב יום טוב - רוחץ בהן כל גופו ביום טוב; שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד⁷⁵.

(70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". (72) דרש זה לא מצאנו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידינו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד ב' ש"יאכל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג]. (73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופיוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרוחץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמה אינו רע לך? אמר לו - אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידי, רבי לזה דחית בקנה - לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר - אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש)". ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. (74) הרי"ף בשם הגאונים. (75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו על ערב יום טוב.

יז. פל⁷⁶ שאסור בשבת⁷⁷ - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות - הרי הוא אסור ביום טוב, אלא אם פן הנה

לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב - אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו - לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

יב. מי⁵³ שהיתה לו בהמה מסכנת⁵⁴ - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם פן יודע שיכול⁵⁵ לאכל ממנה פזית⁵⁶ צלי⁵⁷ מבעוד יום; פדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל פיוצא פנה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמה תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהות לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התירו משום הפסד ממונו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לזית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסוכנת התירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכלה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהר, ואין צריך לא מליחה ולא הדחה (תפארת ישראל).

יג. אין אופין ומבשלין⁵⁸ ביום טוב פדי להאכיל פותים או פלבים; שגאמר: הוא לכהו יעשה לכם - לכם ולא לכותים, לכם ולא לכלבים⁵⁹. לפיכך מזמנין את הכותים בשבת⁶⁰, ואין מזמנין אותם ביום טוב, גזרה שמה ירבה בשבילו. אכל אם פא הפותי מאליו - אוכל עמהן מה שהן אוכלין, שפבר התינוה.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת אוכל נפש - שאסור לעשותה לצורך גוים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

יד. בהמה⁶¹ שחציה של פותי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אכל עפה שחציה לכותים וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הבצק. פני⁶² החיל שנתנו קמה לישראל לעשות להם פת ביום טוב, אם פשנתנין פת ממנה לתינוק אין מקפדין - מתר לאפותו להן ביום טוב; שפל פת ופת ראוי לתינוק. עסת⁶³ הפלבים, בזמן שהרועים אוכלין⁶⁴ ממנה - נאפית⁶⁵ ביום טוב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמהאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתינו ולוקחין את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפייטנו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" - חול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת - רש"י) ואין יום טוב מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליום טוב". (85) משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'). (86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה י"ח). (87) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). (88) והכנת שבת אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). (89) אבל ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי גוונא אסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

כ. וכשם⁹⁰ שְׁאָסוּר לְאֶכְלָהּ, כִּן אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ. וְאֶפְלוּ נִתְעַרְבָה בְּאֶלְף - כִּלְוֹן אֲסוּרוֹת; שֶׁהָיָה לְמִחְרָה יִתְרוּ הַכֹּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין - אֶפְלוּ בְּאֶלְף אֲלָפִים אֵינּוּ בְּטוֹל⁹¹. הַשּׁוֹחֵט⁹² תְּרַנְגֵּלֶת בְּיוֹם טוֹב⁹³ וּמִצָּא פֶּה בְּיָצִים גְּמוּרוֹת - הָרִי אֵלּוּ מִתְרוֹת; שְׁאִין זֶה דָּבָר מְצוּי תְּמִיד, וְדָבָר שְׁאִינּוּ מְצוּי אֵלָּא אֲקָרְאִי בְּעֵלְמָא - לֹא גִזְרוּ בּוֹ⁹⁴.

(90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה - ואם נתערבה באלף כולן אסורות". (91) "ואף על פי שמן התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" - החמירו חכמים כאן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול" (רש"י). (92) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'. (93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י ותוספות שם). (94) "מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת ביצה דף ב' עמוד ב').

כא. זֶה שְׁאֵינוּ עוֹשִׂין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כָּל יוֹם טוֹב מֵאֵלּוּ שְׁנֵי יָמִים - מִנְהֵג הוּא⁹⁵. וְיוֹם טוֹב שְׁנֵי מִדְּבָרֵי סוּפְרִים הוּא, וּמִדְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּגִלּוּת. וְאִין עוֹשִׂין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, אֵלָּא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּלֶבֶד. וּבְהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ מְסַפְּרִין זֶה נִבְאָר עֵקֶר מִנְהֵג זֶה, וּמֵאֵי זֶה טַעַם עוֹשִׂין רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים בְּכָל מְקוֹם⁹⁷.

(95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (96) כן כתב רבינו גם בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברישית עשרים וארבעה דברים המגדלים עליהם: "ה' המזולזל בדבר אחד מדברי סופרים - י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו בסמוך כתב רבינו "ויום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החודש הלכה ו'. וביאור הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד) שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרנו (מסכת ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהרו במנהג אבותיכם" ולאחר

בו צָרָף אֶכְלָה וְכִיּוּצָא פֶּה, אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מִתְרִים בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ. וְכָל שְׁאָסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבֶת - אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֵלָּא לְצָרָף אֶכְלָה⁷⁸ וְכִיּוּצָא פֶּה. וְכָל שְׁמֵתָר בְּשֶׁבֶת - מִתְרָ בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׁאִין בְּשֶׁבֶת: אָסוּר מְקַצָּה, שֶׁהִמְקַצָּה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתְרָ בְּשֶׁבֶת; מְפִינִי⁷⁹ שְׁיוֹם טוֹב קָל מִשֶׁבֶת, אָסוּר בּוֹ הִמְקַצָּה, שְׁמָא יְבּוֹא לְזַלְזֵל בּוֹ.

(76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". (77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסרום חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. (78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה ז' שמותר לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הר"ר יצחק שמותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. (79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

יח. פִּיצֵד⁸⁰ תְּרַנְגֵּלֶת⁸¹ הַעוֹמֶדֶת לְגִדְלַת בְּיָצִים, וְשׁוֹר הַעוֹמֵד לְחִרְיִשָּׁה, וְיוֹנֵי שׁוֹבָף, וּפְרוֹת הַעוֹמֵדִין לְסַחֲרָה - כָּל אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְקַצָּה הֵן, וְאָסוּר לְאָכַל מֵהֵן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיִּכְיִן אוֹתָם מִפְּעֵרֵב וְיִחַשְׁבּוּ עֲלֵיהֶם לְאֶכְלָה⁸². אֲבָל בְּשֶׁבֶת - הַכֹּל מוֹכֵן אֶצֶל שֶׁבֶת, וְאֵינּוּ צָרִיף הַכֵּנָה. וְכִשֵּׁם שֶׁהִמְקַצָּה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, כִּן הַנּוֹלֵד⁸³ אָסוּר.

(80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. (81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. (82) משנה במסכת ביצה דף י' עמוד א'. (83) [כמו שבירי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב)], אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן].

יט. חל⁸⁴ מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב; אָבָל אִין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לְפִיכָף⁸⁵, בְּיָצָה שְׁנוּלְדָה בְּיוֹם טוֹב אַחַר הַשֶּׁבֶת - אֲסוּרָה, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּרַנְגֵּלֶת עוֹמֶדֶת לְאֶכְלָה⁸⁶; הוֹאִיל וּמֵאֲמָשׁ⁸⁷ נִגְמְרָה הַבְּיָצָה, נִמְצָא שֶׁבֶת מְכִין אוֹתָהּ לְיוֹם טוֹב⁸⁸. וְאָסוּרָה בְּכָל יוֹם טוֹב⁸⁹, גְּזָרָה מִשׁוּם יוֹם טוֹב שְׁאֵחַר שֶׁבֶת. וְכֵן בְּיָצָה שְׁנוּלְדָה בְּכָל שֶׁבֶת - אֲסוּרָה, גְּזָרָה מִשׁוּם שֶׁבֶת שְׁאֵחַר יוֹם טוֹב.

(84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דתיב (שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'.
 (107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד
 קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

כג. פִּיֶּצֶד? ¹¹⁰ הַמֵּת - בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן יִתְעַסְקוּ בְּקַבּוּרְתּוֹ הַפּוֹתִים ¹¹¹, וּבְיוֹם טוֹב שְׁנִי ¹¹² יִתְעַסְקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְעוֹשִׁין לוֹ כָּל צָרְכָיו, כְּגוֹן עֲשִׂית הַמִּטָּה וְתַפְרִית הַתְּכָרִיכִין וְקִיצַת הַבְּשָׂמִים וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה; שְׂיוֹם טוֹב שְׁנִי לְגַבֵּי הַמֵּת פָּחַל הוּא חֲשׁוֹב, וְאֶפְלוּ בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה.

(110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו), – אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוקא לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

כד. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵלוּ שֶׁל גְּלִיּוֹת - שְׁתֵּי קְדָשׁוֹת הֵן, וְאֵינָן בְּיוֹם אֶחָד ¹¹³. לְפִיכֵךְ, דָּבָר שֶׁהִיא מְקַצָּה בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁנוֹלָד בְּרֵאשׁוֹן, אִם הֵכִין אוֹתוֹ לְשְׁנֵי - הָרִי זֶה מִתְּרִיב ¹¹⁴. פִּיֶּצֶד? ¹¹⁵ בִּיֶּצֶה שְׁנוֹלָדָה בְּרֵאשׁוֹן - תֵּאָכֵל בְּשְׁנֵי חֵיה וְעוֹף שְׁנִצְוֹדָה ¹¹⁶ בְּרֵאשׁוֹן - יֵאָכְלוּ בְּשְׁנֵי. דָּבָר הַמְחַבֵּר לְקַרְקַע שְׁנֵעֲקָר בְּרֵאשׁוֹן - יֵאָכֵל בְּשְׁנֵי. וְכֵן ¹¹⁷ מִתֵּר לְכַחֵל אֶת הָעֵין בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין שָׁם חֲלִי ¹¹⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אֲכָל שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה - קְדָשָׁה אַחַת הֵן ¹¹⁹, וּכְיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִים לְכָל אֵלוּ הַדְּבָרִים, אֲלֵא לְעֵנֵן הַמֵּת בְּלֶבֶד, אֲכָל בִּיֶּצֶה שְׁנוֹלָדָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה - אֲסוּרָה בְּשְׁנֵי ¹²⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה ¹²¹. שֶׁבַת הַסְּמוּכָה לְיוֹם טוֹב, וְנוֹלָדָה בִּיֶּצֶה בְּאֶחָד מֵהֵן - אֲסוּרָה בְּשְׁנֵי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאֶפְלוּ נוֹלָדָה בְּיוֹם שְׁנֵי - לֹא תֵּאָכֵל בְּשֶׁבַת הַסְּמוּכָה לוֹ.

(113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') – הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). (97) "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על פי הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום שלושים, נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה, התקינו שיהיו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו בהלכות קדוש החודש פרק ה' הלכה ז). וכן כתב רב אלפס בפרק א' דביצה.

כב. יום טוב ⁹⁸ שְׁנֵי, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כָּל דָּבָר שֶׁאֲסוּר בְּרֵאשׁוֹן - אֲסוּר בְּשְׁנֵי. וְכָל הַמְחַלְלֵי ⁹⁹ יום טוב שְׁנֵי, וְאֶפְלוּ שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה ¹⁰⁰ - בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת ¹⁰¹, בֵּין בְּמִלְאָכָה ¹⁰², בֵּין שְׂפִיָּא חוּץ לְתַחוּם ¹⁰³ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת ¹⁰⁴, אוֹ מִגְּדִיץ ¹⁰⁵ אוֹתוֹ, אִם ¹⁰⁶ לֹא יִהְיֶה מִן הַתְּלַמְּיָדִים ¹⁰⁷. וּבְשָׁם ¹⁰⁸ שֶׁהֲרֵאשׁוֹן אֲסוּר בְּהִסְפַּד וְתַעֲנִית, וְחֵיב בְּשִׂמְחָה ¹⁰⁹ - כֶּף הַשְּׁנֵי. וְאֵין בְּיַגְיָהָן הַפֶּרֶשׁ, אֲלֵא לְעֵנֵן מֵת בְּלֶבֶד.

(98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (99) ראה מה שכותב רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד. (100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד וקדושה אחת להם (עיין בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י אור"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיין לחם משנה]. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ז. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אות¹⁸¹ ואת¹⁹¹ שְׁנֵפְלוּ לְכוּר - מַעֲלָה אֵת הָרֵאשׁוֹן
עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ, וְאִינוּ שׁוֹחֲטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלָה אֵת
הַשְּׂנִי עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ, וְשׁוֹחֲט אֵת אִי זֶה מֵהֶן
שׁוֹרְצָה; מִשׁוּם צֵעַר בְּעֲלֵי חַיִּים הַתִּירוּ²⁰ לְהַעֲרִים²¹.
בְּהֵמַת²² חֲלִין שְׁנֵפְלָה²³ מִן הַגֵּג, וְעֵמְדָה מַעַת לְעַת,
וְהָרִי הִיא צְרִיכָה בְּדִיקָה²⁴ - שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב
וְתַבְדֵּק, אֶפְשֵׁר שֶׁתִּמְצָא בְּשָׂרָה וְתֵאָכֵל²⁵.

(14) ביצה כו, א. שבכור בהמה טהורה, הוא הקדש, ואסור לכהן לאכלו אלא אם-כן נשחט בעזרה, לכן בזמן שאין מקדש, מניחו עד שיפול בו מום קבוע, ויאכלנו הכהן (רבינו בהל' בכורות פ"א). (15) שהרי לא היה אסור מעולם, כיון שנולד במומו (רש"י), ובכניסת היום טוב היה מוכן לאכילה על ידי שחיטת אמו, שלפני הלידה אינו קדוש בבכורה (ביצה כו:). (16) לראות אם יש בו מום קבוע להתירו בשחיטה "שמא לא יהיה בו מום קבוע, ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו, שאי-אפשר בלא טלטול, או שמא לא ידקדק בראיתו מפני שמחת יום-טוב" (ראב"ד). (17) ביצה כו, א. כרבי שמעון. (18) ביצה לו, א. (19) שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (20) שבת קיז, ב. ועיין פכ"א מהל' שבת ה"ט וה"י. ומצינו שהתורה חסה על צער בעלי חיים, שנאמר (שמות כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - עזוב תעזוב עמו". וראה ב'כסף משנה' בפ"ג מהל' רוצח ה"ט, שדעת רבינו שדין 'צער בעלי חיים' הוא מן התורה. (21) "תחבולות ההיתר תיקרא ערמה, ושאינו להיתר תיקרא מרמה" (רבינו בפירוש המשניות, תמורה פ"ה מ"א). (22) ביצה לד, א. (23) וצריכה בדיקה אם לא נתרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה (רבינו בהל' שחיטה פ"ט ה"כ). (24) בפ"ט מהלכות שחיטה, כתב רבינו שאם שהתה מעת לעת צריכה בדיקה ומותרת בכך, ואם עמדה נבדקת מיד ואינה צריכה מעת לעת. ולפי זה, מה שכתב רבינו כאן "ועמדה מעת לעת" פירושו "ושהתה מעת לעת", שהרי עמדה אינה צריכה מעת לעת. ובנוסף אחר, חסרות המילים "מעת לעת", ולפי זה "עמדה" היינו עמדה ממש. ובנוסף אחר, חסרות כל שלושת המילים "ועמדה מעת לעת" ('מעשה רוקח'). (25) שרוב בהמות ועופות כשרות הן.

ה. אֶזְזִין²⁶ וְתִרְנַגְלוּלִין וְיוֹנִים שְׁבִיבִית²⁷ - הָרִי אֱלוֹ מוֹכְנִין²⁸, וְאִין צְרִיכִין זְמוּן. אֲכָל יוֹנֵי שׁוֹבֵף²⁹ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה וְצִפְרִים³⁰ שֶׁקָּנְנוּ בְּטַפְיָחִין³¹ אוּ בְּכִירָה³² וּבְפִרְדֵּס - הָרִי אֱלוֹ מְקַצָּה. וְצִרְיָף³³ לְזִמְן מְעַרְבֵר וְלוֹמֵר: אֱלוֹ וְאֱלוֹ אֲנִי נוֹטֵל; וְאִינוּ צְרִיף לְנַעֲנַע.

(26) ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית (מגן אברהם' או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פ"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א.

~ יום רביעי ה' תשרי ~

פְּרָק שְׁנִי

(1) נתבאר בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו הכנה מועילה לדברים המוקצים, וענין המוקצה באכילה ובטלטול, וכל דיני המוקצה והנולד בשלימות.

א. אֶפְרוּחֵי שְׁנוּלָד בְּיוֹם טוֹב - אֶסוּר³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצָּה. וְעֵגֶל⁴ שְׁנוּלָד בְּיוֹם טוֹב, אִם הִיְתָה אִמּוֹ עוֹמְדַת לְאֲכִילָה - מִתֵּר⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹכֵן עַל גְּבִי אִמּוֹ, וְאִלוֹ שַׁחַט אִמּוֹ, הִיָּה זֶה שֶׁבְּמַעֲיָה מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא נוּלָד.

(2) ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר), וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעין בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.

ב. בְּהֵמַת⁶ שְׁיוּצָאוֹת וְרוּעוֹת חוּץ לְתַחוּם, וְכֹאֲת וְלָנוֹת בְּתוֹף הַתַּחוּם⁷ - הָרִי אֱלוֹ מוֹכְנִין, וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲכָל הָרוּעוֹת וְלָנוֹת חוּץ לְתַחוּם⁸, אִם פָּאוּ בְּיוֹם טוֹב - אִין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצִּין, וְאִין דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר עֲלֵיהֶם.

(6) משנה, ביצה מ, א. (7) והן "הבהמות הבייתיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.

ג. וְכֵן בְּהֵמַת קְדָשִׁים⁹ שְׁנוּלָד בַּהּ מוּם בְּיוֹם טוֹב - הוֹאִיל וְלֹא הִיְתָה רְעוּתָה עֲלֵיהָ מְעַרְבֵר יוֹם טוֹב, אֶסוּר לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב¹⁰. לְפִיכָף, אֶסוּר לְרֵאוֹת¹¹ מוֹמֵי קְדָשִׁים¹² בְּיוֹם טוֹב, גְּזָרָה שֶׁמָּא תִּתִּירם הַחֲכָם בְּמוֹמֵן, וְיָבֹא זֶה לְשַׁחַט בּוֹ בְּיוֹם. אֲכָל¹³ רוּאָה הוּא הַמוּם מְעַרְבֵר יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר מִתֵּיר אוּ אוֹסֵר.

(9) כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי-אפשר שאין מקדש, וממתנים עד שיפול בו מום קבוע, שעל-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו). (10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון, במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום-טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה). (13) ביצה כו, ב.

ד. בְּכוֹר¹⁴ שְׁנוּלָד וּמוֹמוֹ עִמּוֹ - הָרִי זֶה מוֹכֵן¹⁵. וְאִין מְבַקְרִים אוֹתוֹ¹⁶ בְּיוֹם טוֹב. וְאִם עֵבֶר וְרָאָה מוֹמוֹ וּבִקְרוֹ וְהִתִּירוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֲט וְאוֹכֵל. בְּכוֹר שְׁנֵפְלָה¹⁷ לְכוּר - עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה בְּמִקְוָמוֹ; שֶׁהָרִי אִינוּ כּוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ רְאוּי לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ה' תשרי - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. בַּיְתָא 48 שְׁהוּא מְלֵא פְּרוֹת מוֹכְנִין⁴⁹, וְנִפְתַּח⁵⁰ - נוֹטֵל מִמְּקוֹם הַפְּתָח⁵¹. הַעוֹמֵד⁵² עַל הַמְּקָצָה⁵³ מְעַרְב יוֹם טוֹב⁵⁴ בְּשֵׁנָה הַשְּׂבִיעִית⁵⁵, שֶׁכָּל הַפְּרוֹת הַפְּקָר - צָרִיף שְׂוִירָשָׁם⁵⁶ וַיֹּאמֶר: מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי נוֹטֵל. וְאִם לֹא רָשָׁם - לֹא יִטֵּל.

כבית הלל. ויש מפרשים יוני שובך ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרוח. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).

ו. זְמַן³⁴ שְׁחָרִים וּלְבָנִים³⁵, וּמְצָא שְׁחָרִים בְּמִקְוֹם לְבָנִים וּלְבָנִים בְּמִקְוֹם שְׁחָרִים - אֲסוּרִים; שְׂאֲנִי אוֹמֵר: שְׂמָא אוֹתָן שְׂזַמֵּן פְּרָחוּ לָהֶן, וְאֵלוּ אֲחָרִים הֵן³⁶, וְכָל סִפְק מוֹכֵן - אֲסוּר³⁷. זְמַן שְׂנִים וּמְצָא שְׂלִשָׁה - הַפֵּל אֲסוּר³⁸. שְׂלִשָׁה וּמְצָא שְׂנִים - מְתָרִין. זְמַן בְּתוֹף הֵקֵן וּמְצָא לְפָנֵי הֵקֵן, אִם אֵין שֵׁם בְּקֵן אֲלֵא הֵן וְאֵינָן וְכוּלִין לְפָרְחָ, אֶף-עַל-פִּי שְׂיִישׁ שֵׁם קֵן אַחַר בְּקֵרֵן זְוִית בְּתוֹף חֲמִשִּׁים אֲמָה - הָרִי אֵלוּ מְתָרִין; שְׂאֵין הַמְּדֻדָּה מְדֻדָּה אֲלֵא כְּנֻגָד קִנּוּ בְּשָׂוִה.

34) משנה, ביצה י, ב. 35) יונים שחורים ויונים לבנים. 36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חוששים שמא הפכו מקומותיהם (גמרא). 37) ביצה כד, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב (ביצה ג: ד.) או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה). 38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החוץ, ואינו בטל בפְּשִׁינִים המוזמנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

ז. דְּגִים³⁹ שֶׁבְּכִיבְרִין⁴⁰ גְּדוּלִים, וְכֵן חֲתָה וְעוֹף שֶׁבְּכִיבְרִין⁴¹ גְּדוּלִים: כָּל שְׁהוּא מִחֶסֶר צִידָה, עַד שְׂאוּמְרִים: הֵבֵא מְצוּדָה וְנִצְוֵדָנוּ - הָרִי זֶה מְקָצָה⁴², וְאֵין צָדִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם צָד - לֹא יֵאָכְלוּ. וְכָל שְׂאֵינוּ צָרִיף מְצוּדָה - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וְצָדִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן⁴³ חֲתָה שֶׁקָּנְנָה בְּפֶרְדָּס⁴⁴ הַסְּמוּף לְעִיר - יִלְדֶּיהָ כְּשֶׁהֵן קְטָנִים, שְׂאֵינָן צָרִיכִין צִידָה, אֵינָם צָרִיכִים זְמוּן, מִפְּנֵי שְׂדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן.

39) משנה, ביצה כג, ב. 40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. 41) גני חיות מוקפים גדר סביב. 42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המותרות ביום-טוב, לפי שהניצודים ביום-טוב טובים יותר לאכילה מהניצודים בערב יום-טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה יז (ועיין ב'חידושי המאירי' ביצה כג:). 43) ביצה כה, א. 44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

ח. מְצוּדוֹת⁴⁵ חֲתָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים, שֶׁפָּרְסָן מְעַרְב יוֹם טוֹב - לֹא יִטֵּל מִהֵן בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם בֶּן יוֹדֵעַ שֶׁנִּצְוֵדוּ מְעַרְב יוֹם טוֹב⁴⁶. הַסּוֹכֵר⁴⁷ אֲמַת הַמַּיִם מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר הַשְּׂכִים וּמְצָא בָּהּ דָּגִים - הָרִי אֵלוּ מְתָרִין; שֶׁפְּקָר נִצְוֵדוּ מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְהָרִי הֵן מוֹכְנִין.

45) משנה, ביצה כד, א. 46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. 47) ביצה כה, א.

48) משנה, ביצה לא, ב. 49) לאכילה. 50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. 51) ואין הפירות שבתוכו מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן). 52) משנה, ביצה לד, א. 53) פירות שמונחין לייבש, והוקצו, ונאסרו מלאכלן. 54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמוקצה מותר בשבת (למעלה פ"א ה"ז) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). 55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, שסתם מוקצה אינו מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שמותר לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:), כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו ה"טז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. 56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידיו, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות' ביצה לד: ד"ה ואומר).

י. פוֹתֵי⁵⁷ שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב: אִם יֵשׁ מֵאוֹתוֹ הַמַּיִן בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע, אוֹ שֶׁהֵבִיא⁵⁸ חֲתָה אוֹ עוֹפוֹת אוֹ דָּגִים שֶׁאֶפְשָׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי אֵלוּ אֲסוּרִין עַד לְעֶרְב⁵⁹, וְיִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂעִישׁוֹ⁶⁰. וְאֶפְלוּ הַדָּס⁶¹ וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֵינּוּ מְרִיחַ בּוֹ לְעֶרֶב עַד שְׂיִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂעִישׁוֹ. וְאִם אֵין מֵאוֹתוֹ הַמַּיִן בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע, אוֹ שֶׁהֵיחָה צוּרְתוֹ מוֹכַחַת עֲלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוּל נִצְקָר אוֹ נִצְוֵד: אִם הֵבִיא מִתּוֹף הַתְּחוּם - מְתָר, וְאִם הֵבִיא מִחוּץ לְתְּחוּם - הָרִי זֶה אֲסוּר. וְהֵבֵא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לְתְּחוּם - מְתָר לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרָי⁶².

57) ביצה כד, ב. מימרא של רב פפא. 58) ברייתא, שם. 59) בפירוש רש"י שם: "לערב, היינו ערב ראשון, אף שהוא ליל יום-טוב שני, ומותרין ממה-נפשך, אם הלילה הוא חול - הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קודש הוא, או בוודאי מותרין, שהרי נלקטו בחול. ויש לי הרבה ראיות בזה, ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בזה, כי היו נוהגים בו היתר במקומינו, והיה לי דבר פשוט, ולאחר פטירתו של רבינו שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אסור, עד ליל מוצאי יום-טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם בהלכות גדולות' אסור כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר, ובתשובת רבינו גרשום מאור הגאולה מצאתי כמותי, גם עתה בא אלי מכתב מגרמניי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס, ובקי בכל הש"ס והורה כן". ובדעת רבינו אין הכרע. ועיין ב'מגיד משנה' למעלה פ"א הכ"ד, וב'לחם משנה' שם. 60) שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לכן אשר". ונראה שכונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום-טוב הי"ד).

יג. קוץ⁷⁶ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה. לפיכך, אסור לו לעשות כמו שפורד לצלות בו פשר⁷⁷. וכן כל פיוצא פזה.

(76) ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חיזרא". (77) ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפורד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפורד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפורד.

יד. נוטלין⁷⁸ עצים הסמוכים לדפני⁷⁹ הסכה ומסיקין בהן, אבל אין מביאים מן השדה⁸⁰, אפלו היו מכנסין שם מפערב⁸¹. אבל⁸² מגבב⁸³ הוא בשדה⁸⁴ מקפניו⁸⁵, ומדליק שם. ומביאין⁸⁶ מן המכנסין שפרשות היחיד, ואפלו היתה מקפת שלא לשם דיירה; ובלבד שיהיה לה פותחת⁸⁷, ותייה בתוך תחום שבת⁸⁸; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי הן מקצה.

(78) משנה, ביצה ל, ב. (79) אבל מן הדפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. (80) העצים התלושים. (81) שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. (82) משנה, ביצה לג, א. (83) מלקט. (84) במשנה שם כתוב "מגבב משלפניו", ומפרשה רבינו בשרה, וכן הוא בפירוש המשנה. (85) שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. (86) משנה, ביצה לא, א. (87) מסגר. (88) שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.

טו. עלי⁸⁹ קנים ועלי גפנים, אף-על-פי שהן מכנסין בקרפף⁹⁰ - פיין שהרויח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין⁹¹ ואסורין. ואם הניח עליהן פלי פבד מערב יום טוב - הרי אלו מוכנין.

(89) ביצה לא, א. (90) מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. (91) שאינו סומך עליהן מערב יום-טוב, שהוא חושב שהרוח פזרתן כבר (רש"י).

טז. בהמה⁹² שמתה ביום טוב: אם היתה מספנת⁹³ מערב יום טוב - הרי זה מתתקה לכלבים; ואם לאו - הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזינה ממקומה. בהמת קדשים⁹⁴ שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזינה ממקומה⁹⁵.

(92) ביצה ב, א. ודף כז, ב. (93) שחשב עליה שתמות ביום-טוב ויתננה לכלב. (94) אפילו היתה מסוכנת מערב יום-טוב אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את

יהנה ממלאכת יום-טוב. ועוד, שלא יאמר לגוי לתלוש בשבילו (רש"י ו'תוספות' שם). (61) כן מפורש בעירובין מ, א. (62) שלא החמירו חכמים באיסור תחומין, שאינו אלא מדרבנן, לאסרו על כל העולם (רש"י ביצה כה.). ויאה אם הביאו מחוץ ל"ב מיל בכלל זה, שהרי ביום-טוב אין איסור תחומין מן התורה לדעת רבינו. ראה להלן פ"ה הי"ד, ובהקדמת 'מעשה רוקח' בשם 'ספר הבתים'.

יא. עצים⁶³ שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד⁶⁴. ואם נשרו לתוך התנור - מרפה⁶⁵ עליהן עצים מוכנין ומסיקן. ערימת⁶⁶ התבן⁶⁷ ואוצר של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב, אלא אם כן הכין מפערב, מפני שהן מקצה. ואם היה התבן מערב⁶⁸ בקוצים⁶⁹, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

(63) ביצה ד, ב. (64) הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמה יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א ה"כ שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום-טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, אור"ח סי' תקיח). (69) ובש"ע אור"ח סי' תקיח סי"ז, הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא ו'תוספות').

יב. אין⁷⁰ מבקעין עצים מסואר⁷¹ של קורות, מפני שהן מקצה; ולא מן הקורה שנשפרה ביום טוב, מפני שהיא נולד. וכן⁷² פלים שנשפרו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד. אבל מסיקין בכלים שלמים⁷³, או בכלים שנשפרו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מפערב. פיוצא בו: אגוזים⁷⁴ ושקדים שאכלן מערב יום טוב - מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב - אין מסיקין בקלפיהן. ויש⁷⁵ נסחאות שיש בהן: שאם אכלן מפערב - אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

(70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכבות לארץ שלא תתעקמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י). (72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחו בהן האור, שאז נעשו שבירי כלים והם נולד, שאסור בטלטול (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום-טוב אין מסיקין בקלפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום-טוב לפי כתי" ויין (הוצאת צוקמ. עמ' 206). (75) הראב"ד כתב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוד' כתב "לא נפלאה היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידנו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום חמישי ו' תשרי ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

א. מ²י שְׁהִיָּה לו עֶפֶר מוֹכֵן³ או אֶפֶר מוֹכֵן, שְׁמַתָּר לְטַלְטְלוֹ - הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט חֲתָה וְעוֹף וּמְכֹסֶה דָּמָם; וְאִם אֵינן לו עֶפֶר מוֹכֵן או אֶפֶר הֲרֹאֵי לְטַלְטְלוֹ - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָּמָם עַד לְעֶרְבִי⁴. וְכֵן בְּרִיָּה⁵ שֶׁהוּא סִפְקָא⁶ אִם חֲתָה הִיא אִם בְּהֶמְהָ⁷ - אֵינן שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָּמָה עַד לְעֶרְבִי, אֶפְלוּ הִיָּה לו עֶפֶר מוֹכֵן או אֶפֶר; שְׁמָא יֵאמֵר הֲרֹאֵה: חֲתָה וְנִדְאִית הִיא וּלְפִיכָף פֶּסַח דָּמוּ בְּיוֹם טוֹב, וְיָבֹא הֲרֹאֵה לְהַתִּיר חֲלָבָא⁸.

2) משנה, ביצה ב, א. 3) מערב יום-טוב. 4) ראה למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתד ברזל שחופרין בו קרקע) מבעוד יום בעפר תיחוח, יכול לכסות בו, כדברי המשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה". 5) משנה, ביכורים פ"ב. 6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי". 7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שחיטה). 8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלבו אסור מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות אסורות).

ב. וְכֵן⁹ הַשׁוֹחֵט חֲתָה וְעוֹף מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - לֹא יִכְסֶה דָּמָם בְּיוֹם טוֹב¹⁰. שָׁחַט בְּהֶמְהָ¹¹ חֲתָה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְבֵי דָּמָם - לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹ עַד לְעֶרְבִי¹²; וְאִם הִיָּה לו עֶפֶר מוֹכֵן או אֶפֶר, וְיָכוֹל לְכַסּוֹת הַפֶּל בְּדַקִּיָּה אַחַת - הֲרִי זֶה יִכְסֶהוּ¹³.

9) ביצה ח, ב. 10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין מצוות הכיסוי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י). 11) שדמה פטור מכיסוי. 12) שהרי הוא טורח טרחא שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י). 13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם' בשו"ע או"ח סי' תצח).

ג. הַשׁוֹחֵט¹⁴ בְּהֶמְהָ בְּיוֹם טוֹב - מִתָּר לו לְתַלֵּשׁ צִמָּר לְמִקּוֹם הַסִּפְיָן¹⁵ בְּיַדוֹ¹⁶; וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִזְיַנּוּ מִמִּקּוֹמוֹ¹⁷, אֲלֵא יִשְׁאֵר שֵׁם מִסִּבָּד בְּשֵׁאֵר¹⁸ צִמָּר

הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז: ו'תוספות' שם. 95) "ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו לא יזיום ממקומם" (ביצה, שם).

יז. דְּגִים⁹⁶ וְעוֹפוֹת וְחֲתָה שְׁהֵן מְקַצָּה⁹⁷ - אֵינן מְשַׁקֵּין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵינן נוֹתְנִין לְפִנְיָהֶם מְזוֹנוֹת⁹⁸; שְׁמָא יָבֹא לְקַח מֶהֶן. וְכֵן שְׁאֵסוּר לְאָכְלוֹ או לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוּ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצָּה - אֵסוּר לְטַלְטְלוֹ.

96) ביצה כג, ב. 97) ראה למעלה הלכה ז. 98) אף-על-פי שמזוונותם עליו, שאינם ניזונים מאליהם, ועיין רש"י שם.

יח. הַמְּכַנְיִסִּים⁹⁹ עֶפֶר מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אִם יָחַד לוּ בַּחֲצֵרוֹ קָרַן זְוִית - הֲרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתָּר לְטַלְטְלוֹ וְלַעֲשׂוֹת בוּ כָּל צְרָכָיו. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפֶר שֶׁהִסֵּק מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהִסֵּק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: כָּל זֶמַן שֶׁהוּא חָם כְּדִי לְצִלוֹת בוּ בִּיצָה¹⁰³ - מִתָּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁעִדִין אֲשֶׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֵסוּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד. מִי¹⁰⁴ שְׁהִיָּה לוֹ דְּקָר¹⁰⁵ נְעוּץ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, וְנִתְקַו¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהֵעֵלָה עֶפֶר: אִם הִיָּה אוֹתוֹ עֶפֶר תִּיחֻחַ¹⁰⁷ - הֲרִי זֶה מְכֹסֶה¹⁰⁸ בוּ וּמְטַלְטְלוֹ; אֲבָל אִם הֵעֵלָה גוֹשׁ עֶפֶר - הֲרִי זֶה לֹא יִכְתַּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

99) ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. 100) משנה (ביצה ב.) "אפר כירה, מוכן הוא". 101) ביצה ח, א. 102) שם. 103) שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים. 104) משנה (ביצה ב.). 105) יתד ברזל שחופרין בו את הקרקע. 106) בדיעבד. כלומר שעבר ונתקו. אבל לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שוחט ומכסה בו" - 'בירור הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיסוי (להלן פ"ג ה"א שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב), וכל-שכן שלא התירו איסור מלאכה, אף-על-פי שהוא מדרבנן. ומה שאמרו במשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו ('שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג. 107) עפר רך. 108) אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה פ"ד. 109) שכתשה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק שמיני.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במגיד-משנה). וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א: "ומצוה למלוה הבשר (בקרבות) יפה יפה כמולה בשר לצלי", וצ"ע. (31) והוא-הדין אם מולה לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם). (32) ביצה, שם. (33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולה כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. (34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרחו. (35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

ו. המפשיט³⁶ את הבהמה - לא יגיל ביום טוב. פיצד הוא המרגיל? זה המוציא פל בשר מרגל אחת, פדי שיוציא פל העור שלם ולא יקרע. מפגי שטרך בהפשט זה טרך גדול³⁷, ואין בו צרך למודע. וכן³⁸ אסור לעשות בית יד³⁹ בפשור. והוא, שיעשה בספין. שלא יעשה פדרך שהוא עושה בחל. ומתיר לעשות סימן⁴⁰ בפשור.

(36) בכורות לג, א. (37) אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותך מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף או"ח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן). (38) ביצה כח, א. (39) כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום-טוב" (רש"י ביצה כח). (40) "שלא יחליפהו הנושאו" (רש"י).

ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומתהבבין אותן באור; אבל אין טופלין אותן בסיד⁴³ ובתרתית⁴⁴ ולא פאדמה, ואין גוזזין אותן במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הירק בתספרת שלו; אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדס⁴⁶ ועפביות⁴⁷, בתספרת⁴⁸.

(41) ביצה לד, א. (42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. (43) שזה נראה כעיבוד. (44) חומר שעושים ממנו כלי חרס. (45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). (46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". (47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. (48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מתיר⁴⁹ ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ עסה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² ונותנה לפנה. ואם⁵³ היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשפרה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ שנטמאו ביום טוב; ששרפת קדשים שנטמאו - מצות עשה, שנגמר: פאש ישרף, ועשית מלאכה שאינה לצרך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

הצואר. אבל בעוף - לא ימרט; מפגי שהוא דרפו, ונמצא תולש¹⁹ ביום טוב²⁰.

(14) בכורות כה, א. (15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"י. (16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד יד, משום שמחת יום-טוב. (17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל בבכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). (18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). (19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי-אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). (20) "נהגו עכשיו השוחטים למרות הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שחיטה, שאי-אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל ט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב²¹ - לא ימלחנו; וזה עבוד הוא²², ונמצא עושה מלאכה שלא לצרך אכילה. אבל נותנו²³ לפני בית הדיקה, פדי שידרוסו עליו²⁴ ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפגי שמחת יום טוב, פדי שלא ימנע מלשחט²⁵. ומתיר למלח בשר לצלי²⁶ על גבי העור²⁷, ומערימים פדרך זה²⁸. פיצד? מולח מעט בשר מפאן ומעט מפאן, עד שימלח העור פלו.

(21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). (22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). (23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב. מגיד-משנה). (24) ולא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). (25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). (26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. (27) אף שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. (28) "ירושלמי" פ"א ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב, וימנע משמחת יום-טוב.

ה. במה²⁹ דברים אמורים? במולח לצלי, שאינו צריך מלח הרבה³⁰; אבל לקדירה³¹ - אסור למלח על העור. וכן³² אין מולחין³³ את החלבים, ואין מהפכין³⁴ בהן, ואין שוטחין אותן ברוח על גבי יתדות³⁵, מפגי שאינן ראוין לאכילה.

(29) ביצה יא, א. (30) [בפ"ו מהלכות אסורות הי"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמתור להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מתור לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (72) ביצה, שם. (73) בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורח ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). (74) לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן פשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן - מתר. אין⁸⁰ מלבנין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן⁸². ומסיקין ואופין בפורני⁸³, ומחמין חמין באנטיכי⁸⁴.

(75) ביצה לד, א. (76) דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. (77) שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. (78) לחזקן. (79) שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. (80) משנה, ביצה לג, א. (81) בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגנות. (82) לדעת ה'מגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשוטו דברי הגמרא ביצה לד, א. (83) תנור גדול של חרס. (84) יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

יב. אין⁸⁵ עושין גבינה ביום טוב; שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אכל⁸⁶ דכין את התבלין בדרבן; שאם ידוף אותן מבערב, יפוג טעמן. אכל מלח אינו נדוף ביום טוב, אלא אם כן הטה המכתש, או שידוף בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין⁸⁷ שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן⁸⁸, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין⁸⁹.

(85) שבת קלד, א. (86) משנה, ביצה יד, א. (87) משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. (88) שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). (89) שאף הם מפיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

יג. אין⁹⁰ פותשין את הריפות⁹¹ במכתשת גדולה⁹², אכל פותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל - אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן טובה היא, ואם פותשין אותם מערב יום טוב - אין בכך הפסד⁹³.

(49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום-טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. (50) ביצה ט, א. (51) שאפשר לעשותה מערב יום-טוב. (52) "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). (53) משנה, פסחים מו, א. (54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (55) כדין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). (56) שבת כד, ב. (57) שתרומה בכלל קדשים, שמצות עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג). ועיין שבת כה. ורש"י ('תוספות' שם). (58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה וקוח', לא נמצאו תיבות "וכיוצא בהן". (59) ראה למעלה פ"א ה"ב. (60) שבת כה, ב.

ט. פיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישרף אותה. היה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את פל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

(61) [אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - 'נודע ביהודה' מהדורא תנינא א"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פ"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. (62) משנה, פסחים מו, א. (63) ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישראל על הפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממוניה הוא" (שם מו:). (64) במשנה, אמרו עור: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונעו מלהחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).

י. אין⁶⁵ אופין בפורני⁶⁶ חדשה, גזרה שמא תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אכל מכבשין⁷⁰ את האפר שלהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנדר. והוא, שרפכו⁷³ מאמש. אכל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

(65) ביצה לד, א. (66) תנור של חרס. (67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבניה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' א"ח סי' תקז). (68) משנה, ביצה לב, ב. (69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. (70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. (71) "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

106) ביצה, שם. (107) שאז טוב יותר לברור הפסולת, שטרחתו מועטה.

יז. אין¹⁰⁸ מסננין את החרדל במסננת שלה, מפני שגראה כבורר¹⁰⁹; אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל¹¹⁰, והוא מספנין מאליו¹¹¹. ואם¹¹² היתה המשמרת תלויה - מתר לתן לה יין ביום טוב¹¹³; אבל¹¹⁴ לא יתלה בתחלה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל¹¹⁵. ומערים¹¹⁶ ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים, ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

108) בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום טוב מיירי (מגיד-משנה). 109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). (110) שנתנו בה החרדל מערב יום טוב ('משנה ברורה' סי' שיט ס"ו). (111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"ם שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. (112) משנה, שבת קלו, ב. 113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ד בביאור הלכה). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמה יבוא לשמרה". (116) שבת קלט, ב.

~ יום שישי ז' תשרי ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבארו בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמה יכתוב.

א. אין² מוציאין את האש לא מן העצים³ ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שחוקבין⁴ אותן זו בזו או מפין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט⁵ החד ביותר שהוא במים⁶, שמנידין אותם עד שיידלק, או פלי זך קשה או זכוכית⁷ מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיתחזר נגהה לפשתן⁸ וכיצא בו וידלק - כל זה וכיצא בו אסור ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה⁹, אבל להמציא אש - אסור¹⁰, שהרי אפשר להמציא אותה מבערב¹¹.

2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחכך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (או"ח סימן ס"ו). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאין את האור מן המים".

90) ביצה יד, א. (91) שעורים כתושים במכתש. (92) אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתש גדולה, כמו שאסרו לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. (93) כן מפרש רבינו מה שחילקו בתלמוד (שם יד): בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדוך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

יד. הקמח⁹⁴, אף-על-פי שרקדו⁹⁵ מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל⁹⁶ בתוכו צרור או קיסם וכיצא בהם. ואם שנה - מתר, כגון שירקד מאחורי הנפה, או שרקד על גבי השלחן⁹⁷, וכיצא בשני זח.

94) ביצה כט, ב. (95) רקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורח ביום טוב לצורך חול. (96) שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצרורות. (97) שבחול, הדרך לעשותן על גבי תיבה או עריבה.

טו. מוללין⁹⁸ מלילות⁹⁹ ומפרכין¹⁰⁰ קטנית ביום טוב. ומנפח על יד על יד בקל כחו ואוכל, ואפלו בקנזין¹⁰¹ או בתמחוי¹⁰², אבל¹⁰³ לא בנפה¹⁰⁴ ולא בכברה. וכן¹⁰⁵ הבורר קטניות ביום טוב - בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

98) ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג): "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום טוב (ועיין רש"י ו'תוספות' שם). (99) שבולת שהגיעה לבישולה, והגרענים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. (100) מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. (101) כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). (102) קערה גדולה. (103) לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. (104) בכת"י, הגירסא "בטבלא". (105) משנה, ביצה יד, ב.

טז. במה¹⁰⁶ דברים אמורים? כשהאכל מרפה על הפסלת¹⁰⁷; אבל אם היתה הפסלת מרפה על האכל - בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בבירית הפסלת מן האכל יתר מטרח בבירית האכל מן הפסלת - אף-על-פי שהאכל מרפה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. אין²³ מכבין את הדלקה פדי להציל ממון²⁴ ביום טוב, פדרך שאין מכבין בשבת, אלא מניחה ויוצא²⁵. ואין מכבין²⁶ את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו פלי, או עושה מחצה בינו לבין הנר, או מוציא לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מקל אלו - הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש עד שתקבה מאליה.

23) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. 24) אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'). 25) כתב המשנה ברורה (או"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבנה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". 26) כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

ה. מתר²⁷ לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין²⁸ שפא יכבה²⁹. ואסור להניח את הנר על גבי דקל וכיוצא בו ביום טוב³⁰, שפא יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.

27) נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הנר על גבי דקל ביום טוב - משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. 28) בכתב-יד הגירסא "חוששין". 29) כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). 30) בכתב-יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שפא יבוא להשתמש במחבר ביום טוב", ואילו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה וקוח) ועיין למעלה בסמוך.

ו. אין³¹ מעשנין³² בקטרת ביום טוב, מפני שהוא מכבה, ואפלו להרית בה³³, ואין צריך לומר לגמר את הבית ואת הכלים שהוא אסור. ומתר לעשן תחת הפרות פדי שיכשרו לאכילה, כמו שמתר לצלות בשר על האש³⁴. וממתקין³⁵ את החרדל בגחלת של מתכת, אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין³⁶ מכבין את האש פדי שלא תתעשן הקדרה³⁷ או הבית.

31) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. 32) בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפזר מיני בשמים על גחלים. 33) שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סגירות ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא מה"שערי-תשובה" ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה

(6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאין את האור מן המים". (9) לשם בישול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10) ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). (11) ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאין" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תק"ב סק"א ובפני יהושע שם].

ב. אף-על-פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך¹², אסור¹³ לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה¹⁴; שהפבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה פלל¹⁵. וכשם שאין מכבים את האש, כך אין מכבים את הנר. ואם כבה - לוקה, פמי שארג או פנה.

12) "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה ב"ב). 13) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. 14) והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). 15) ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תק"ב).

ג. אין¹⁶ מסלקין את פי הנר¹⁷ למעלה¹⁸ פדי שתקבה, ואין מסירין את השמן ממנו¹⁹, ואינו²⁰ חותך את ראש הפתילה בפלי, אבל נופץ את ראשה בידו. אגדה²¹ של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו²², ואינו דומה למסיר שמן מן הנר.

16) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. 17) הפתילה. 18) להוציאו מן השמן. 19) ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. 20) כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. 21) רבינו גרס כגירסת הרי"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. 22) שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול. וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב. (52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53) הכוונה שהשוטט, יראה סכינו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין. (54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכינו לחכם לפני שחיטה שיבדקו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

י. אין⁵⁵ מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה, אלא בקופיץ⁵⁶ ובצד החד שלו; אבל לא בצד הרחב, מפני שהוא קרדום. ולמה אסרו בקרדום וכיוצא בו? שלא יעשה קרדוף שהוא עושה כהל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב⁵⁷. ולמה לא נאסר הבקוע⁵⁸ כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה, ולא יוכל להבעירו, ויפגע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.

(55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של קצבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

יא. לא⁵⁹ תפנס אשה בין העצים לטל מהן אודם לצלות בו⁶¹, ואין⁶² סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב אלא להסקה בלבד⁶³.

(59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכך עץ שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים. (61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה" (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

יב. מסלקין⁶⁴ תריסי⁶⁵ חניות⁶⁶ ומחזירין אותן ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא ימנע משמחת יום טוב⁶⁷. במה דברים אמורים? בשיש להן ציר⁶⁸ באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזרה שמא יתקע⁶⁹. ושאין להן ציר כל עקר - אפלו בפית⁷⁰ מתר להחזיר.

(64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים שסוגרים בהם את הארגזים. (66) ארגזים שאינם מחוברים לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התירו חכמים שאם לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתות. - "התירו סופן משום תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי

רגילים בזה - דינו כדבר השווה לכל נפש. (34) בכ"י הגירסא "על העץ". (35) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (36) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37) אבל אם מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. אין³⁸ נופחין במפוח³⁹ ביום טוב, כדי שלא יעשה קרדוף שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת. אין⁴⁰ עושין פחמין⁴¹, ואין גודלין⁴² את הפתילה, ולא מהבהבין אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה פיד⁴³, ושורה אותה בשמן, ומגנים אותה בין שתי גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת פני שתי גרות.

(38) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39) של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להתיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). (40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'. (41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42) לשזור הפתילה. (43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

ח. אין⁴⁴ שוכרין את החרש ואין חותכין את הנגר לצלות⁴⁵ עליהם, ואין פוצעין⁴⁶ את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד⁴⁷ שנגרץ⁴⁸, אף-על-פי שהוא יכול לפשוטו בידו - אין מתקנין אותו. שני⁴⁹ פלים שהן מחפרין בתחלת עשייתן, כגון שתי גרות או שני כוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא כמתקן כלי.

(44) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45) כשרוצים לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף. (46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א' "אין פוחתין את הנר" וכפירוש רבינו בפירוש המשנה.

ט. אין משחזרין⁵⁰ את הספין במשחזת שלה⁵¹, אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן. ואין מוריס⁵² דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת. במה דברים אמורים? בשיוכלה לחתך בדחק או שפגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזרין אותה אפלו על העץ, שמא יבוא להשחיתה במשחזת. ומפני זה אסרו להראות⁵³ ספין לחכם⁵⁴ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו: אסור לשחט בה משום פגמתה, וילך ויחדדנה במשחזת. וחכם שראה הספין לעצמו - הרי זה משאילה לעם הארץ.

(50) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51) אפילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא את הוולד מן הרחם. (87) הסתום ברירין. (88) לשפוך. (89) מלא אגרוף. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי שריקתו.

יז. פלי"ז שנטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, גזרה שמא ישקה אותו בטמאתו⁹². ואם⁹³ היה צריך להטביל מים⁹⁴ שבו - מטביל את הפלי במימיו ואינו חושש⁹⁵. פלי"ז⁹⁶ שהיה טהור לתרומה, ורצה להטבילו לקדש⁹⁷ - מתר להטבילו⁹⁸. וכן כל פיוצא בזה מטבילות מעלות שאר (הטמאות) [המעלות].

91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92) בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. (93) מסכת ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרם על ידי השקה (=זריעה וחיבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שטהור לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמה ישהה".

יח. פלי"ז שנטמא ביום טוב - מטבילין אותו ביום טוב¹⁰⁰. נטמא הפלי במשקין טמאין, שהן ולד¹⁰¹ הטמאה, מערב יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה¹⁰², כמו שיתבאר במקומו. ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו. נדה¹⁰³ שאין לה בגדים¹⁰⁴ להחליף - מערמת וטובלת בבגדיה¹⁰⁵.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמה ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

יט. דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזרת מקח וממכר¹⁰⁶. פיצד? אין¹⁰⁷ פוסקים דמים¹⁰⁸ לכתחלה על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו, ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן, ולמחר יודעין כמה דמי השגה¹⁰⁹, וכל אחד ואחד נתן דמי חלקו. פשהן מחלקין ביניהן - לא יאמר זה: אני בסלע ואתה בשנים, שאין מזכירין שום דמים, אלא זה נוטל שלישי וזה רביעי.

106) שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק ט"ז: "והצורים ישבו בה מביאים דג וכל מחר ומוכרים

כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום טוב.

יג. כלים⁷¹ שהן מפצלין⁷², כגון מנורה של חליות, וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות - מעמידין אותם⁷³ ביום טוב. והוא, שלא יתקע⁷⁴. לפי שאין בנן בכלים. אבנים של בית הכסא - מתר לצדדן⁷⁵ ביום טוב; בנן עראי הוא, ומשום כבודו לא גזרו⁷⁶.

71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן". (74) יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב. (75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע, והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב').

יד. העושה⁷⁷ מדורה ביום טוב, פשהו עורף את העצים - אינו מניח זה על זה עד שייסדיר המערכה, מפני שנתאה כבונה. ואף-על-פי שהוא בנן עראי - אסור⁷⁸. אלא או שופך העצים בערבוב, או עורף בשנוי. פיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו, ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ⁷⁹.

77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסור חכמים בנין ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

טו. וכן⁸⁰ הקדרה - אוחז אותה ומכניס⁸¹ האבנים תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אוחז הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן. אפלו ביצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל⁸², אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה צריך שנוי.

80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא "ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים, אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה "א"ח סימן תק"ב).

טז. מסירין⁸³ זבובין הנתלים בבהמה, אף-על-פי שהן עושין חבורה⁸⁴. ואין⁸⁵ מילדין⁸⁶ את הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין. פיצד? אוחז בנולד שלא יפל לארץ, ונפתח לו בפתמו⁸⁷, ונותן דד לתוף פיו. היתה בהמה טהורה, ורחקה את הנולד - מתר לזלף⁸⁸ משלייתה עליו ולתן בול⁸⁹ מלח ברהמה, כדי שתרחם עליו. אבל הטמאה - אסור לעשות להן פן, לפי שאינה צריכה⁹⁰.

83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו מתכוון לעשות חבורה ודבר שאינו מתכוון - מותר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיון שכאן אין חשש שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. (124) מכיון שאין הפסד וקלוקל בלי המדידה.

כג. ומתרת¹²⁵ לקח מן החנוני¹²⁶ ביצים ואגוזים במנזן, וכן כל פיוצא בהן, ובלבד שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנזן. פיצד סכום המנזן? הרי שהיה נושה בו עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב תן לי עשרה כדי שיהיה לך עשרים אצלי, אלא לוקח סתם ולמחר עושה חשבון.

(125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר לא דמים ולא משקל או מנזן (משנה ברורה סימן שכ"ג).

כד. הולך אדם אצל חנוני¹²⁸ או רועה הרגיל¹²⁹ אצלו או אצל הפטם¹³⁰ הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמות ועופות וכל מה שירצה; והוא, שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנזן¹³¹.

(127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (128) בכ"י הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני" ליתא. (129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי פיסוק דמים (רש"י). (130) העוסק בפיתום בהמות. (131) בכ"י: "ולא שום מנזן".

כה. הלואת¹³² יום טוב¹³³ - תובעין אותה בדין¹³⁴; שאם תאמר לא נתנה להתבצע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

(132) כרוב לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב (מגן אברהם או"ח סימן תקכ"ה). (134) אם מסרב להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

כו. אף-על-פי¹³⁵ שאין מגביהין¹³⁶ תרומה ומעשרות ביום טוב, אם¹³⁷ היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש¹³⁸ - הרי זה מוליכין לפניה ביום טוב¹³⁹; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולתניין¹⁴⁰, שמוליכין לפניה ביום טוב. וגבאי¹⁴¹ צדקה גובין מן התצרות¹⁴² ביום טוב. ולא יהיו מכריזין פדרף שפכריזין פחל, אלא גובין בעצמה, ונותנין לתוך חיקן. ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

(135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'. (136) מפרישין. (137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'. (138) מערב יום טוב. (139) משום שמחת יום טוב של הכהן. (140) שבזה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה

בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמה יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב). (107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר. ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו (תניא).

כז. קשה¹¹⁰ מחלקין - לא ישקלו במאזנים; שאין משגיחין¹¹¹ בכף מאזנים כל עקר. אפלו לתן בו פשר לשמרו מן העכפרים - אסור, אם היו המאזנים תלוין¹¹², מפני שנתראה פשוטל בכף מאזנים. טבח אמין¹¹³ אסור לשקל בידו. ואסור¹¹⁴ לשקל בכלי מלא מים. ואין¹¹⁵ מטילין חלשים¹¹⁶ על המנות, אבל¹¹⁷ מטילין חלשים על פשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב את המצוה.

(110) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעיינים ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב'). (113) שידוע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא (מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל הרמב"ם מפרש "של חול" - של חולין. ואילו על מנות של קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

כא. לא¹¹⁸ יאמר אדם לטבח תן לי בדינר¹¹⁹ פשר, אלא תן לי חלק או חצי חלק, ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן¹²⁰ לא יקח מבעל חנות במדה או במשקל. אלא פיצד הוא עושה? אומר לחנוני 'מלא לי פלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ואפלי¹²¹ היה פלי המיחד למדה - ימלאנו; והוא, שלא יזכיר לו שם מדה.

(118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. (121) כרוב שם דף כ"ט עמוד א'.

כב. הנחתום¹²² מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא יפסיד תבשילו. אבל האשה לא תמד קמח לעסה¹²³. וכן לא ימד אדם שעורים לתן לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה¹²⁴.

(122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִצְאָ בְּמִקְלוֹ²⁰, וְלֹא הִרְעָה בְּתַרְמִילוֹ, וְאֵין יוֹצְאִין²¹ בְּכֶסֶא, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צְרִיכִין לוֹ²³ - יוֹצְאִין בְּכֶסֶא אַחֲרָיו²⁴, וּמוֹצְאִין אוֹתוֹ עַל הַכֶּתֶף, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיזִין²⁵.

18) משנה, ביצה לב, ב. (19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא (=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א. (20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת בלא מקל - מותר (א"ח סי' תקכב). (21) ביצה, שם. (22) בכת"י, הגירסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן בסמוך. (23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. (24) בדפוס וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא אחריו (ב"ח סי' תקכב). (25) כסא מכוסה יריעות כאוהל, לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

ד. אֵין²⁶ מוֹלִיכִין אֶת הַסֵּלֶם שֶׁל שׁוֹבֵךְ²⁷ מְשׁוֹבֵךְ לְשׁוֹבֵךְ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, שְׁמָא יֵאמְרוּ לְתַנּוּן גָּזוּ הוּא מוֹלִיכוֹ; אֲבָל בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - מוֹלִיכוֹ²⁸. אֶף-עַל-פִּי שְׁפָל מְקוֹם שְׁאִסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין - אֶפְלוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים אֲסוּר, כָּאֵן הַתִּירוּ מִפְּנֵי שְׁמִיחַת יוֹם טוֹב.

26) משנה, ביצה ט, א. (27) קן-יונה. (28) כבית הלל, וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של שובך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי (למעלה בכפ"ו מהל' שבת ה"ז).

ה. מִי²⁹ שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת עַל גָּזוּ, וְצָרִיךְ לְפַנּוֹתָם לְמְקוֹם אַחֲרָיו³⁰ - לֹא יוֹשִׁיטֵם מִגַּג לְגַג, וְאֶפְלוּ בְּגִיזֵין הַשְּׁוִין, וְלֹא יִשְׁלַשְׁלֵם בְּחָבֵל מִן הַחֲלוֹנוֹת, וְלֹא יוֹרִידֵם בְּסֵלָמוֹת; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. אֲבָל מְשִׁילֵין³¹, אֶפְלוּ דָרְךָ אֲרָבָה³², מְמָקוֹם לְמְקוֹם בְּאוֹתוֹ הִגָּג. שְׁחַט³³ בְּהֵמָה בְּשָׂדֶה³⁴ - לֹא יִבְיָאָה בְּמוֹט³⁵ לְעִיר, אוֹ בְּמוֹטָה³⁶, אֲלֵא מְבִיאָה אֲבָרִים אֲבָרִים³⁷.

29) משנה, ביצה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמשים ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך למקום הפירות לקבלת האורחים ולהושיבם. (31) מפילן, מלשון (דברים כה, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג הבית. (33) משנה, ביצה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם ממחר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים, מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).

ו. כֹּל³⁸ שְׁנֵאוֹתֵין³⁹ בּוֹ אֶפְלוּ בְּחֹל, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵין נְאוֹתֵין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן תְּפִלִּין⁴⁰ - מִתֵּר לְשִׁלְחָן לְחִבְרוֹ בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמֵר דָּבָר שְׁנֵאוֹתֵין בּוֹ

ביום טוב (מסכת ביצה שם). (141) תוספתא פרק ג' דמאי. (142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה ב': "שלוקחין - מכל חצר וחצר".

~ שבת קודש ח' תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) נתבארו בו עניני הוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו עניני התחומין.

א. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרָה² הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב אֶפְלוּ שְׁלֹא לְצַרְךָ³, לֹא יִשָּׂא מִשְׁאוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, אֲלֵא צָרִיךְ לְשִׁנּוֹת. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת - מִתֵּר⁴. פִּיזֵד? הַמְבִיא⁵ פִּיזֵד יֵין מְמָקוֹם לְמְקוֹם⁶ - לֹא יִבְיָאֵם בְּסֵל וּבְקֶפֶה⁷, אֲבָל מְבִיא הוּא עַל פְּתָפוֹ אוֹ לְפָנָיו. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתְּבִין⁸ - לֹא יַפְשִׁיל⁹ אֶת הַקֶּפֶה לְאַחֲרָיו¹⁰, אֲבָל מוֹלִיכָה בְּיָדוֹ¹¹.

2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. (3) אכילה. (4) ביצה ל, א. (5) משנה, ביצה כט, ב. (6) בתוך התחום או על-ידי עירובי תחומין (רש"י). (7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום של החג ('טור'). (8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י). (9) ישליך. (10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה גדולה (רש"י). (11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום למקום דרך רשות הרבים, שנראה כ'עובדין דחול' (=מעשי חול), אבל כשמוליכן בחצר ממקום למקום, יותר טוב להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה' סי' תקי).

ב. וְכֵן¹² מִשְׁאוֹת שְׁדָרְכֵין¹³ לִשְׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יִשָּׂא אוֹתָן עַל גְּבוֹ מְאַחֲרָיו; וְשְׁדָרְכֵין לִשְׂא אוֹתָן מְאַחֲרָיו - יִשָּׂא אוֹתָן עַל פְּתָפוֹ; וְשְׁדָרְכֵין לְהַנְשִׂא עַל הַכֶּתֶף - יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו; אוֹ יַפְרֵשׁ עֲלֵיהֶן בְּגָד¹⁴, וְכֹל פִּיזְעָא בְּזֶה מִשְׁנוּי הַמְשָׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא כְּדָרְכּוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים¹⁶? בְּנוֹשֵׂא עַל הָאֵדָם; אֲבָל עַל גְּבֵי בְּהֵמָה - לֹא יָבִיא כָּלָל, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל¹⁷.

(12) ביצה ל, א. (13) "אתקין רבא במחוזא (עירו של רבא), דדרו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)...". (14) בכת"י, הגירסא "בגדו". (15) כגון שזימן אורחים הרבה, וצריך למהר להביא לפניהם (רש"י). (16) שמותר להביא משאות ביום-טוב. (17) ויש מי שכתב מפני שאין משתמשין בבעלי-חיים ביום-טוב שמא יחתוך זמורה, כמו שאסרו כן בשבת כמפורש בכפ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-משנה).

ג. אֵין¹⁸ מְנַהֲיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִקְלוֹ¹⁹, וְאֵין הַסּוּמָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביטה במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס' עירובין (מו.) הלכה כרבי יוחנן בן נורי ש"חפצי הפקר קונין שביטה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים שביטה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביטה כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י, הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז הי"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)... החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".

יא. המוסר⁵⁹ בהמתו לבנו⁶⁰ - הרי היא פרגלי האב⁶¹. מִסְרָה⁶² לְרוּעָה, וְאֶפְלוּ נִתְנָה לוֹ בְיוֹם טוֹב - הַרִי הֵיא פְרָגְלִי הַרוּעָה⁶³. מִסְרָה לְשֵׁנֵי רוּעִים⁶⁴ - הַרִי הֵיא פְרָגְלִי בַעֲלִיָּה, מִפְּנֵי שְׁלֹא קָנָה אֶחָד מֵהֶן⁶⁵.

59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד עליהם ביד בניהם, ואין כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם). (62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב היה בדעתו שלא לקנות שביטה אצלו אלא אצל הרועה. (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).

יב. מִי⁶⁶ שְׁזָמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְיוֹם טוֹב⁶⁷ - לֹא יוֹלִיכוּ בְיָדָם מְנוֹת לְמָקוֹם שָׂאִין בְּעַל הַסְּעֵדָה יָכוֹל לִילָף בוֹ; שְׁפַל הַסְּעֵדָה פְרָגְלִי בְּעַל הַסְּעֵדָה, לֹא פְרָגְלִי הָאוֹרְחִין, אֲלֵא אִם פֶּן זָכָה לָהֶן אַחֲרָי⁶⁸ בְּמְנוֹת אֲלוֹ מְעַרְב יוֹם טוֹב.

66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב ('משנה ברורה'). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית, ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאין-כן שואל ('תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"י חסרה המילה "אחר" בדברי רבינו ('מעשה ורקח').

יג. וְכַן⁶⁹ מִי שֶׁהָיוּ פְרוֹתָיו מְפָקְדִין בְּעִיר אַחֲרָת⁷⁰, וְעָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבּוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יִבְיֵאוּ לוֹ

בְיוֹם טוֹב, כְּגוֹן יַיְנוֹת שְׁמָנִים וּסְלִתוֹת, שְׁמֵתָר לְשִׁלְחָן. וְכָל דְּבַר שָׂאִין נְאוֹתִין בּוֹ בַּחֵל עַד שִׁיעֵשָׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה שְׂאִסוֹר לְעִשׂוֹתוֹ בְיוֹם טוֹב - אִין מְשִׁלְחִין אוֹתוֹ בְיוֹם טוֹב.

38) משנה, ביצה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו זמן תפילין.

ז. פִּיצַד⁴¹? אִין מְשִׁלְחִין בְיוֹם טוֹב תְּבוּאָה, לְפִי שָׂאִין נְאוֹתִין פֶּה בַּחֵל אֲלֵא אִם פֶּן טָחֵן⁴², וְאִסוֹר לְטָחֵן⁴³ בְיוֹם טוֹב; אֲבָל מְשִׁלְחִין קְטָנִיּוֹת, מִפְּנֵי שְׁמִבְשָׁלָן בְיוֹם טוֹב אוֹ קוּלָּה⁴⁴ אוֹתָן וְאוֹכְלָן. וּמְשִׁלְחִין תְּנָה בְּהֵמָה וְעוֹפוֹת, אֶפְלוּ חַיִּים⁴⁵, מִפְּנֵי שְׁמֵתָר לְשַׁחֵט בְיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

41) משנה, ביצה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה. (43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה ('משנה ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגירסא "קולף". (45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות ('משנה ברורה').

ח. כָּל דְּבַר⁴⁶ שְׁמֵתָר לְשִׁלְחוֹ בְיוֹם טוֹב, בְּשִׁיִּשְׁלַחְנוּ לְחִבְרוֹ תְשׁוּרָה⁴⁷ - לֹא יִשְׁלַחְנוּ בְשׁוּרָה⁴⁸. וְאִין שׁוּרָה פְּחוּתָה מְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם. פִּיצַד? הַרִי שְׁשִׁלַּח לְחִבְרוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ יַיְנוֹת בְּיַד שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּפֶאֱחָד אוֹ אַרְבָּעָה זֶה אַחֵר זֶה⁴⁹, וְכָל הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת - הַרִי זֶה אִסוֹר, שְׁלֹא יַעֲשֵׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֵׂה בַּחֵל. שְׁלַח שְׁלֵשָׁה מֵיָנִין בְּיַד שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּפֶאֱחָד - הַרִי זֶה מֵתָר.

46) ביצה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור (מתוך). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבעה בני אדם כאחד, זה אחר זה".

ט. הַמְעַרְבִים⁵⁰ עֲרוּבֵי תְחוּמֵין לְיוֹם טוֹב - הַרִי בְּהֵמָתוֹ וְכָלְיוֹ וּפְרוֹתָיו כְּמוֹהוֹ⁵¹, וְאִין מוֹלִיכִין אוֹתָן אֲלֵא בְתוֹף אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם עֲרוּבוֹ.

50) משנה, ביצה לו, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים". (51) במקום שאדם קונה שביטתו, גם כליו ובהמותיו נגזרים אחריו.

י. הַפְּצִי⁵² הַפְּקָר - הַרִי הֵן פְרָגְלִי מִי שְׁזָכָה בְּהֶן⁵³. וְהַפְּצִי⁵⁴ הַפּוֹתִים⁵⁵ קוֹנִין שְׁבִיטָה בְּמָקוֹמָן, וְיֵשׁ לָהֶן אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹמָן; גְּזָרָה בְּעֵלִים פּוֹתִים מְשׁוּם בְּעֵלִים יִשְׂרָאֵל. פְּרוֹת⁵⁶ שִׁיעָאוּ חוּץ לְמָקוֹמָן⁵⁷ וְחִזְרוּ, אֶפְלוּ בְּמִזִּיד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת מְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּפֶאֱדָם⁵⁸ שִׁיעָאוּ בְּאִנְס וְחִזְרוּ בְּאִנְס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. הגחלת⁸⁶ - פרגלי בעליה⁸⁷ ולא פרגלי שואלה; והשלהבת⁸⁸ - פרגלי מי שהיא פידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מחברו - מוליכו לכל מקום שהוא הולך.

86 משנה, ביצה לט, א. 87 הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. 88 שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

יז. השואל⁸⁹ פלי מחברו מערב יום טוב, אף-על-פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב - הרי הוא פרגלי השואל⁹⁰. שאלו ממנו ביום טוב, אף-על-פי שדרכו תמיד לשאל ממנו פלי זה⁹¹ בכל יום טוב - הרי הוא פרגלי המשאיל⁹².

89 משנה, ביצה לו, א. 90 שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה כנניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. 91 בכתב-יד, תיבת "זה" איננה. 92 שכיון שלא בא לשאל מערב יום-טוב, לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאל (גמרא).

יח. שנים⁹³ ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחרית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי פלי זה פרגלי שני השואלים, ואינם מוליכים אותו אלא במקום ששניהם יכולים להלך בו.

93 ביצה לו, ב.

יט. פיצד?⁹⁴ הרי שערב הראשון ברחוק אלה אמה ממקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב - כשלושת הראשון החלוק, אינו מוליכו למזרח אלא עד אלה אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק, שהוא סוף התחום שישכול זה שערב במערב להלף בו; וכשיקח השני פלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלה אמה ממקום הפלי, שהוא סוף התחום שישכול זה שערב במזרח להלף בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים אמה למערב - הרי אלו לא יזוזהו ממקומו.

94 ביצה, שם.

כ. וכן⁹⁵ האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן עסותה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל פרגלי שתיהן⁹⁶. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות ושחטו ביום טוב, אף-על-פי שלקח כל אחד מנתו - הרי כל הפשר פרגלי שניהן. אכל אם לקחו חבית⁹⁷ בשתפות, וקלקו אותה ביום טוב - הרי חלקו של כל אחד פרגלי; והאיל ותחומין מדבריי סופרים - יש ברהה בהן, ונחשב פאלו חלק

מפרותיו; שפרותיו פמוהו⁷¹, אף-על-פי שהן פיד אלו שערכו. כמה דברים אמורים? בשיחד להן קרן זוית⁷²; אבל אם לא יחד להן - הרי הן פרגלי זה שהן מפקדין אצלו⁷³.

69 משנה, ביצה לט, ב. 70 מחוץ לתחום. 71 והרי הוא לא הניח עירוב. 72 שהשאל לו מקום בביתו, ואמר לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמייה (שו"ע חו"מ ס' רצא, וראה ב'מאירי'). 73 שהרי קיבלם לשמור, ובאחריותו הם עומדים.

יד. בור⁷⁴ של יחיד - פרגלי בעליו⁷⁵; ושל אותה העיר - פרגלי אנשי אותה העיר⁷⁶; ושל עולי ככל⁷⁷, שהן מסורין לכל - פרגלי הממלא מהן; שכל מי שמלא מהן - מוליכן למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין⁷⁸ ומעינות הנובעין⁷⁹ - פרגלי כל אדם⁸⁰. ואם הוי פאין מחוץ לתחום לתוף התחום - ממלאין מהן בשבת⁸¹, ואין צריך לומר ביום טוב⁸².

74 משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכונסים. 75 ומי שמילא מים, לא יכול להוליכן רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. 76 וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך המים למקום שעירבו. אבל אם זר שאינו מאותה העיר - לא. 77 שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשתות ממימיו, והוא הפקר. 78 אף-על-פי שאינן נובעין. 79 אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. 80 לפי שלא קנו שביחה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). 81 לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. 82 לפי שישוד איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') [וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר 'זמנים' עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ח].

טו. שור⁸³ של רועה⁸⁴ - פרגלי אנשי אותה העיר; ושור של פשם⁸⁵ - פרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב, מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר, מפני שהוא מפשם, והכל שומעין שמעו ובאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר פשרו - כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך, מפני שדעת בעליו מערב יום טוב פך הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי ככל, שהוא מסור לכל.

83 ביצה לח, א. 84 מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכרו לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפושם - אין דרך לקנותו מעירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. 85 שמפסם שוורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

מתוך מהדורת חזק

והתבשיל אלא במקום ששתייה יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שבייתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל – מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין – אפילו באלף לא בטל (ביצה לט.). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדדי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו?" ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

שְהִגִיעַ לָזֶה הָיָה פְרוּר לֹו וּמִבְדֵּל פְּחֵבִית מְעַרְב יוֹם טוֹב, וּכְאֵלוֹ לֹא הָיָה מְעַרְב. וְאִין אַתָּה יָכוֹל לֹאמַר פֶּן בְּהֶמְהָ. שְחָלֵק זֶה שְהִגִיעוֹ, אֶפְלוּ נִחְשָׁב אוֹתוֹ שְהִיָּה מִבְדֵּל בְּהֶמְהָ מְעַרְב יוֹם טוֹב וּכְאֵלוֹ הָיָה פְרוּר, הֲרִי יִנְק⁹⁸ מִחֻלְקוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהִיָּתָה הַבְּהֶמְהָ קִנְיָת, שְׂכַל אִיבְרִיָּה יוֹנְקִין זֶה מִזֶּה, וְנִמְצָא פֶל אִיבְרִי וְאִיבְרִי מְעַרְב מִחֻלְקוֹ וְחֻלְקֵי חֲבֵרוֹ, לְפִיכָף הֵן פְּרֻגְלֵי שְׁנִיָּהָן.

(95) משנה, ביצה לו, א. (96) ואינה רשאית להוליך העיסה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ב' תשרי ~

מצות לא תעשה עמ. פ.

לְהַר הַבֵּית בְּמִקְלוֹ וּבְמִנְעֻלוֹ וּבְכַפְנָדְתוֹ (בגד שלובש אדם על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי מלבוש עליו) וּבְאַבְקָ שְׁעַל רִגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ קְפָנְדְרִיא (מעבר, לקצר הדרך), וְרִקְיָה מִקַּל-וַחֲמֵר" (— ודאי שאסור). וּכְבָר נִחְבָּר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתַלְמוּד, שְׂאִסוּר בְּהִחְלֵט לְשַׁבַּת בְּעִזָּה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵית דֹּד בְּלִבָּד; וְכַל-זֶה לְפִי שְׂאִמַר יִתְעַלָּה: "וּמְקַדְשֵי תִירָאוּ" וְזוֹ חוֹבָה לְעוֹלָם, אֶפְלוּ בְזִמְן הַזֶּה שֶׁהוּא חָרַב בְּעוֹנוֹתֵינוּ שָׂרְבוּ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "אִין לִי אֶלָּא בְזִמְן שְׁבִית הַמְקַדֵּשׁ קַיִם, בְּזִמְן שְׂאִין בֵּית הַמְקַדֵּשׁ מִנִּין? תַּלְמוּד לֹאמַר: אֶת-שְׁבִיתֵי תִשְׁמְרוּ וּמְקַדְשֵי תִירָאוּ — מֵה-שְׁמִירַת שְׁבִית לְעוֹלָם, אִף מוֹרָא מְקַדֵּשׁ לְעוֹלָם". וְשֵׁם אֲמַרו עוֹד: "לֹא מִן-הַמְקַדֵּשׁ אַתָּה יָרָא, אֶלָּא מִמִּי שְׂפָקַד עַל הַמְקַדֵּשׁ".

הַמְצָוָה הַע"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהַרְנוּ מִלְבָּנוֹת מִזְבַּח מְאֻכָּנִים שְׁנֵנַע בְּהֵן בְּרִזְל, וְהוּא אֲמַרו יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְנֶה אֲתָהֶן גְּזִית כִּי חֲרַבְדַּת הַנִּפְתָּ עֲלֶיהָ וְתַחֲלֶלֶה" (שמות כ, כב), וְאִם בְּנֵה מִהֵן מִזְבַּח — הֲרִי הוּא פְסוּל וְאִין מְקַרְיָבִים עֲלָיו. וּכְבָר נִחְבָּרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' מִמְדוֹת (משנה ד).

הַמְצָוָה הַמְשַׁלְמָה שְׁמֻנִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהַרְנוּ מִלְעֻלוֹת לְמִזְבַּח בְּמַעֲלוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסַע פְּסִיעוֹת גְּסוֹת בְּשַׁעַת עֲלִיתוֹ, אֶלָּא יֵלֶךְ עֶקֶב בְּצַד גְּדֵל, וְהוּא אֲמַרו יִתְעַלָּה: "לֹא-תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל-מִזְבְּחֵי וְגו'" (שם, כג). וְלִשׁוֹן הַמְכַלְתָּא (סוף פרשת יתרו): "מֵה-תַלְמוּד לֹאמַר: "אֲשֶׁר לֹא-תִגְלֶה עֲרוֹתֶךָ עֲלָיו?" שְׂכַשְׁעוֹלָה לְמִזְבַּח לֹא יִהְיֶה פוֹסַע פְּסִיעָה גְּסָה, אֶלָּא מִהַלֵּךְ עֶקֶב בְּצַד גְּדֵל". וּכְבָר נִחְבָּרָה צוֹרַת הַכֶּבֶשׂ וְאִיךָ בְּנִינּוּ בְּפֶרֶק ג' מִמְדוֹת (משנה א). וְכַל-הַפּוֹסַע פְּסִיעָה גְּסָה עַל הַמִּזְבַּח עַד שְׁתַּגְּלָה עֲרוֹתוֹ עֲלָיו — לֹוּקָה.

~ יום שלישי ד' תשרי ~

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סו.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

הַמְצָוָה הַכ"ב — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְשַׁמֵּר אֶת-הַמְקַדֵּשׁ לְלֶכֶת סְבִיבוּ תְּמִיד בְּכַל-לַיְלָה בְּמִשְׁפַּח כַּל-הַלַּיְלָה כְּדִי לְכַבְּדוֹ, וְלִרְוִמּוֹ וּלְגַדְלוֹ, וְהוּא אֲמַרו יִתְעַלָּה לְאַהֲרֹן: "וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָף לְפָנֵי אֱהֵל הָעֵדוּת" (במדבר יח, ב), כְּלוּמַר: אַתָּם תִּהְיוּ לְפָנָיו תְּמִיד. וּכְבָר נִכְפַּל צְוִי זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אֲמַרו: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתִּי אֱהֵל מוֹעֵד" (שם, ד). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת קרח שם): "אַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָף לְפָנֵי אֱהֵל הָעֵדוּת — הַכְּהֻנִּים מִבְּפָנִים וְהַלְוִיִּם מִבְּחוּץ", כְּלוּמַר: לְשַׁמְרָה וְלַהֲלִיכָה סְבִיבוּ. וּבְמַכְלְתָּא

~ יום שני ג' תשרי ~

מצות עשה כא.

הַמְצָוָה הַכ"א — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לִירְאָה מִן הַמְקַדֵּשׁ הַזֶּה מְאֹד מְאֹד, עַד שְׁנִקְבַע לֹו בְּלִבְנוּ מְקוֹם הִירְאָה וְהַפְחַד — וְזוֹ הִיא מוֹרָאֵת מְקַדֵּשׁ, וְהוּא אֲמַרו יִתְעַלָּה: "וּמְקַדְשֵי תִירָאוּ" (ויקרא יט, ל). וְהַגְּדֵרַת יִרְאָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ בְּסִפְרָא (קדושים): "אִיזָה הוּא מוֹרָא? לֹא יִכְנַס

~ יום רביעי ה' תשרי ~

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר (בשמים של עשן) בַּמִּתְכַנֵּת (כדוגמת) הקטרת, כלומר: שיהיו אותן סממני תַּעֲרֹבְתוּ ויִחַסס אותן המדות ויתפון להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו: תעלה: "ויבמתכנתה לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה כמותו וכןנתו להריח תמרתה — חייב פרת, אמר: "איש אשר יעשה כמותו להריח ביה ונכרת מעמיו" (שם, לח) אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום קרבן במזבח הזהב שבהיכל, והוא אמרו: תעלה: "לא תעלו עליו קטרת ורה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו" (שם ט) וכל המקריב בו או הזורק עליו זולת מה שפיוחד לו — לוקה.

המצוה הל"ד — שנצטוינו שישאו הכהנים את הארון על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום למקום, והוא אמרו: תעלה: "כִּי־עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּתֶף יְשָׂאוּ" (במדבר ז, ט). וְאֶף־עַל־פִּי שְׂצוּוֹי זֶה נֶאֱמַר אֲזַל לְלוֹיִם, לא היה זה אלא מַחֲמַת מַעֻט מספר הכהנים באותו הזמן, כי אהרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אָבֵל לְדוֹרוֹת הָרִי הַמְצֹנָה חוֹבֵה עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּסֵּפֶר יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבַסֵּפֶר שְׁמוּאֵל (שמואל ב טו, כט). וְכַאֲשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת־הָאָרוֹן בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה אָמַר בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים א טו, טו): "וַיִּשָּׂאוּ בְנֵי־הַלְוִיִּם (והכוונה לכהנים) אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדָבַר ה' בְּכַתְּפֵם בַּמִּטּוֹת עֲלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת בצורה זו). וְכֵן כַּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (שם כד, יט) חֲלָקַת הַכֹּהֲנִים לְעֹשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת וְאָמַר אַחֲרֵי־כֵן: "אֵלֶּה פְקֻדֹתֶם לְעֲבֹדְתֶם לְבוֹא לְבֵית־ה' כְּמִשְׁפָּטִים בְּיַד אַהֲרֹן אֲבִיהֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פָּרָשׁוֹ חֲכָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שְׁעֹבֹדַת הַכֹּהֲנִים הַיָּשָׂאֵל. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטִים וְגו', כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הֵיכֵן צִוָּהוּ? וְלִבְנֵי קָהֵת לֹא נָתַן וְגו' בַּכֹּתֶף יְשָׂאוּ". הנה נתברר שזוהי מכלל המצוות.

המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך הטבעת, והוא אמרו: תעלה: "בְּטַבְעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה — לוקה.

אָמַרו כְּלִשׁוֹן הַזֶּה: "וְשָׂמוּ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ אֹהֶל מוֹעֵד — אֵין לִי אֵלָּא בַעֲשָׂה, מִנֵּן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לומר: וְשָׂמְרָתֶם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה) הנה נתברר לך שְׂמִירְתוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְשֵׁם אָמַרו: "גְּדֹלָה לְמַקְדָּשׁ שֵׁשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִים. לֹא דוֹמָה פְּלִטוּרִין (היכל המלך) שֵׁשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין לְפִלְטוּרִין שְׂאִין עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין". וְדוּעַ שְׂפִלְטוּרִין — שֵׁם הַהֵיכָל רְצוּנוֹ לומר: שְׂמִגְדֵּלַת הַהֵיכָל וְרוֹמְמוֹתוֹ, שִׁיְהִיו שׁוֹמְרִים קְבוּעִים עָלָיו. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרו כְּל־דִּינֵי מִצְוֹה זוּ בַּפֶּרֶק א' מִמִּסְכַּת תְּמִיד וּבַמִּסְכַּת מִדוֹת.

המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבית שמירת המקדש ולסב בו תמיד כל־לילה, והוא אמרו: "וְשָׂמְרָתֶם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם) וְכִבֵּר בְּאָרְנוּ בַּמְצֹנָה כ"ב מִמְצוֹת עֲשֵׂה, שְׂמִירַת הַמַּקְדָּשׁ וְהַסְּבִיב בוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְכֵן נִבְאָר כָּאן, שְׁבִטוּל דָּבָר זֶה — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵתָא: "וְשָׂמוּ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ אֹהֶל מוֹעֵד" (שם, ד). אֵין לִי אֵלָּא בַעֲשָׂה, וּמִנֵּן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? — תִּלְמוּד לומר: "וְשָׂמְרָתֶם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה), וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרו דִּינֵי מִצְוֹה זוּ בְּרִישׁ תְּמִיד וּמִדוֹת.

המצוה הל"ה — הצווי שנצטוינו שיהיה לנו שִׁמְן עֲשׂוּי כְּפִי הַתַּאֲוֵר הַמִּיָּחֵד (שמות ל, כב-כה) מוֹכֵן לְמִשַׁח בוּ כְּל־כֶּהֵן גְּדוֹל שִׁיתַּמְנֶה, כְּמוֹ שְׂאָמַר: "וְהַכֶּהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ שִׁמְן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י). וְכֵן מוֹשְׁחִים בוּ מְקַצֵּת הַמְּלָכִים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִצְוֹה זוּ. וְכִבֵּר נִמְשַׁח בוּ הַמִּשְׁכָּן וְכֹל־כְּלָיו; אָבֵל אֵין מוֹשְׁחִים בוּ אֶת־הַפְּלִים לְדוֹרוֹת, לְפִי שְׁבַפְרוֹשׁ אָמַרו בַּסֵּפֶר יְהוֹשֻׁעַ (במדבר ז, א), שְׂבַמְשִׁיחֶתֶם שֵׁל אֱלוֹ — כְּלוֹמֵר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן — הַקֹּדֶשׁ שׁוּ כְּלֵי־הַפְּלִים לְעֵתִיד לְבוֹא, אָמַר תַּעֲלֶה: "שִׁמְן מִשַּׁח־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרו דִּינֵי מִצְוֹה זוּ בְּרִישׁ פְּרָתוֹת (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות שִׁמְן כְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, והוא אמרו: תעלה: "וּבַמִּתְכַנֵּתוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כְּמִהוּ" (שם, לב) וְהַעֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה, אִם הוּא מְזִיד — חֵיֵב פָּרַת, כְּמוֹ שְׂבָא בַּכְּתוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח כְּמִהוּ וְכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרו דִּינֵי מִצְוֹה זוּ בַּפֶּרֶק א' מִפְּרָתוֹת (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח בשִׁמְן הַמִּשְׁחָה שְׁעֵשֶׂה מִשֶׁה זולת פְּהִינִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּלִבָּד, והוא אמרו: תעלה: "עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסֹּף" (שם, לב). וְכִבֵּר, שֶׁהַנְּמִשַׁח בוּ כְּמִזִּיד — חֵיֵב פָּרַת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִכְרַת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרו גַּם דִּינֵי מִצְוֹה זוּ בְּרִישׁ פְּרָתוֹת (ה).

מתוך מהדורת חזק

רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: תזור לאחוריך! שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני מן-השווערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חיב מיתה בידי שמים. וכן הפהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה פי אם במלקות. ובמקלפתא: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" יכול אם נגעו יהיו חיבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם חיבין. אין לי אלא הלויים על ידי הפהנים, הפהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של פהנים במיתה, ואין הפהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה ה"ב — הצווי שנוצטונו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, ולניסח להם מעלת [קדשה] וזכבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין-קדימה) ואפלו יסרבו לך — לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה: תעלה, פיין שלקחם לעבודתו והקרבנות קרבנותיו, והוא אמרו: "וקדשתו כי את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש יקנה-לך" (ויקרא כא, ח). ויבא הפרוש (גיטין נט): "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולברך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על פרחו"; פלומר, שמצוה זו נצטונו בה אנחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכך אמרו: "קדשים יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על פרחם"; "ויהיו קדש" — לרבות בעלי מומין"; שלא נאמר, פיין שנה אינו ראוי להקריב להם אלהיו, מדוע נצדיפנו ונחלק לו כבוד ויגדלה? לפיכך אמר: "ויהיו קדש" — הנרע המכבד פלו — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים להם, ואיך צריך לנהג עמהם מנהג זה, במקומות מפזרים בגמרא מכות וחלין (קלב:) ויכורות (מה): ושבת (נה:) וזילתן.

המצוה ה"ו — הצווי שנוצטונו שיהיו הפהנים עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תחלק לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל מערבת, אלא ברגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות בשנה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א ט, כב). שדוד ושמואל חלקום ועשאום כ"ד משמרות. ונתבאר בספא (נה), שברגלים יד פלן שנה. והפתיוב שנגמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו' ויבא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח, ו-ח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ויבא בכל-אות נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שעריך — בשעה שישאל מכוסין בשער (עיר) אחד (וזה בירושלים)

ובסוף מכות (כב). אמרו, באשר הזכירו מחייב מלקות: "והא איבא המסיר בדי הארון?" פלומר: שגם הוא לוקה. ואזהרתיה מהבא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא מצות לא-תעשה ולוקין עליה.

~ יום חמישי ו' תשרי ~

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנוצטונו הלויים בלבד, לעבד במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסויימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבודת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד; ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא — על-פרחו", פלומר: שנה חובה עליו ומצוה מטלת עליו בהקרת. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא). שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים" (דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות בשם ה'? הוי אומר: זו שירה".

המצוה הע"ב — האזהרה שהזכירו הלויים מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות להם, והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, פלומר: הכהנים והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו תעלה לשתיהן יחד, שלא תעבד אחת בעבודת האחרת — אלא כל-קבוצה כמה שנוצטונו, כמו שאמר: "איש איש על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלוא שבא בהן הוא אמרו תעלה על הלויים: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם גם-אתם" (שם), פלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלוא זהה. שקמו שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא: פלי המקדש והמזבח, כך אתם מזוהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענין. אין לי אלא לויים שענושין ומזוהרין על עבודת הפהנים; פהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר: גם-הם מעבודה לחקרתה (המופקד על עבודה מסויימת, ומשנה עבודתו לאחרת) — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש

מתוך מהדורת חזק

מזבחים (יח.) ובמקומות במסכת פפורים (עא. עב.) וספכה (ה.).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלקרוע פי (שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול (כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו יתעלה: "כפי תחרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו במספרים וכיוצא בהן — חזב מלקות.

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהרנו מהסיר (להפריד) החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה: "ולא-ינח החשן מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף מפות (כא.) אמרו גם-כן, כשהפירו מחיבי מלקות: והא איפא מזח את-החשן? ואזהרתייה מהקא מ"לא-ינח החשן" הנה נתבאר לך שהמזח — לוקה.

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהרנו מלהפגס למקדש או להורות בשום דבר מדיני התורה כשאנחנו במצב של שכרות, והוא אמרו יתעלה: "יין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בני ישראל וגו'" (ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (נזיר לח.): "שתה רביעית (יין) אל יורה". ויש בענין הלואו הנה חלוק, והוא: ששתויי יין אסור להם להפגס מבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל, ואם נכנס — חזב מלקות; ואם עבר כשהוא שתוי — חזב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן (שאר) המשכרים פרט ליין ועבד — חזב מלקות בלבד, לא מיתה; וכל-מי שמוזהר כשהוא שתוי, בין שהוא כהן או ישראל — חרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתוי יין או שאר המשכרין. ולשון ספרא (פרשת שמיני): "יין אל-תשת", אין לי אלא יין. מניין לרבות שאר משכרין? תלמוד לומר: "ושכר". אם בן למה נאמר יין? על היין במיתה ועל שאר כל-המשכרין באזהרה" (במלקות). ושם אמרו: "מנין שאינו חזב אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אפה ובניך אפה בבאכם אל-אהל מועד". ושם אמרו: "יכול יהיו ישראל חזבין מיתה על ההוריה תלמוד לומר: "אפה ובניך אפה וגו' ולא תמתו", אפה ובניך במיתה, ואין ישראל חזבין מיתה על ההוריה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (יג.).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהרנו הפהגים מלהפגס למקדש כשהם מגולים בשערום (מגודלי שער), כדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את-שערום, והוא אמרו יתעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, ו), אמר התרגום: לא תרבונו פרוע. וביחזקאל (מד, כ) באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה במצוה: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מוה) אמרו בספרא: "גדל פרוע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם

בשלישה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)? תלמוד לומר: לבוד (חוץ) ממקריו על האבות. מה-מכרו אבות זה לזה? אפה בשבתך ואני בשבתתי"; כלומר: הסמכתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע — משמרה. וכך פשוט התרגום (אונקלוס): בר משמרתא דייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספכה (נה.).

~ יום שישי ז' תשרי ~

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שצטוו הפהגים ללבש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו במקדש, והוא אמרו יתעלה: "ועשית בגדי-קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב); "ואת-בניו תקריב והלבשתם כהנת" (שם כט, ח), ואלו הם בגדי כהנה: שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט (כתנת, מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפחות מן-הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — עבודתו פסולה; ונוסף לכך חזב על כף מיתה בידי שמים, וצונו לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא סנהדרין (פג.) מפלל מחיבי מיתה בידי שמים. ועל זה לא בא פסוק, אלא נאמר בפתוב: "והקרת אתם אבנט וגו' והיתה להם כהנה" (שם, ט), וכא בפרושו (סנהדרין פג.): "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם — אין כהנתם עליהם והו' להו' זרים". ויתבאר לקמן (לא תעשה עד) שזו שמש — במיתה. ואמרו בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פירשה זו למדה לשעמה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום ולשרות יום הכפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וביום הכפורים משמש בבגדי לבן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבישת בגדים אלו מצות עשה, והוא אמרם (ספרא אחרי-מות): "וימנין שאין אהרן לובש בגדים לגדלתו אלא כמקום גזרת המלך? תלמוד לומר: ויעש כאשר צוה ה' את-משה" (ויקרא טו, לד). כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי — שהם זהב ואבני שהם ונשפה וזולתן מן-האבנים הנקרות — לא תפנון להתנאות בהם, אלא לקיים המצוה, שצוה ה' את-משה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד במקדש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בלם בפרק ב'

מתוך מהדורת חזק

— זֶה יוֹם הַפְּפוּרִים; "אֶל-הַקֹּדֶשׁ" — לְרִבּוֹת שָׁאָר כָּל-יְמֹת הַשָּׁנָה; "מִבֵּית לְפָרֻכֶת" — לְהַזְהִיר עַל כָּל-הַבַּיִת. יְכוּל עַל כָּל-הַבַּיִת בְּמִיתָה — תְּלַמּוּד לֹמַר: "אֶל-פְּנֵי הַפְּפֻרֶת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת". הֲאֵי פִיֶּצֵד? אֶל-פְּנֵי הַפְּפֻרֶת בְּמִיתָה, וְעַל שָׁאָר כָּל-הַבַּיִת בְּאֻזְהָרָה. וּבִגְמָרָא מְנַחוֹת (כו): אָמְרוּ בְּפִרוּשׁ: "עַל הַהֵיכָל בְּאֻזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה."

הַמְצָוָה הַקַּס"ה — הַאֻזְהָרָה שֶׁהַזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים מְלַצְאֵת מִן-הַמְקַדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ" (שם י, ז). וְנִכְפַּל גַּם לֹא זֶה בְּכֹהֵן גָּדוֹל וְאָמְרוּ: "וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא" (שם כא, יב). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פְּרֻשְׁתָּא שְׁמִינִי שֶׁם): "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד יְכוּל בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה וְשֵׁלָא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, תְּלַמּוּד לֹמַר: "וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", — הָיִי אוֹמֵר בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. "כִּי-שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֶיכֶם" (שם י, ז) אֵין לִי אֶלָּא אֲהָרֹן וּבְנָיו שְׁנַמְשָׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שָׁאֵם יֵצְאוּ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה חֲבִיבִין מִיתָה, מִנֵּיזֵן לְכָל-הַכֹּהֲנִים שְׁבָכְלֵ-הַדְּוֹרוֹת? תְּלַמּוּד לֹמַר: "כִּי-שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֶיכֶם". וְדַע שֵׁשׁ בְּכֹהֵן גָּדוֹל תּוֹסֶפֶת שֵׁלָא יִלְוֶה אֶת-הַמִּטָּה (אֵת הַמַּת). וְזֶהוּ פֶּשֶׁט הַפְּתוּב בְּאָמְרוּ: "וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא", וְכָךְ נִתְבָּאָר בְּפָרָק ב' מִסְנֵה־דְרִין (יח), שָׁאֵם מַת לֹא מַת — אֵינוּ יוֹצֵא אַחַר הַמִּטָּה. וְלִמְדוּ לְכָךְ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, שֶׁמֶתֵר לֹא לְעַבֹד בְּיוֹם שְׁמַת לֹא מַת. וְכָךְ הוּא לְשׁוֹנֵם בְּסִנְהֶדְרִין (פד), אָמְרוּ: "וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", הֵא אַחַר (כח) הַדְּיוּט שֵׁלָא יֵצֵא (בְּשִׁמְתוֹ אַבְיוֹ אוֹ אַמּוֹ) — חֵלֵל"; כְּלוֹמַר: כֹּהֵן הַדְּיוּט, שְׁאָסוּר לֹא לְעַבֹד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וְהָרִי הוּא מְזַהָר עַל כֶּךָ, כְּלוֹמַר שֵׁלָא יַעֲבֹד אוֹנֵן, מִן-הַלְמוּד הַזֶּה. וּכְבָר נִתְבָּאָר הַכָּלֵל הַזֶּה בְּסוּף הַנְּרִיּוֹת (יב): שְׁכֹהֵן הַדְּיוּט אוֹנֵן לֹא יַעֲבֹד, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הַזֶּה נִתְבָּאָר לְךָ שְׁאָמְרוּ פֶּאֵן "וְלֹא יִחַלֵּל", עֲשֹׂאֵהוּ שְׁלִילָה, לֹא אֻזְהָרָה — שְׁאֵין עֲבוּדְתוֹ נְעִשִׂית חֲלִין אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹנֵן. וּפֶשֶׁט הַפְּתוּב שְׁאָמְרוּ "וְלֹא יִחַלֵּל" טַעַם לְלֹא הַקּוֹדֶם שֶׁהוּא (הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל) "לֹא יֵצֵא", כְּדִי שֵׁלָא יִחַלֵּל. אַף בְּשִׁתֵּי הָעֲנִינִים (הַנְּדַרְשִׁים מִהַפְּסוּק: (א) ש"לֹא יֵצֵא" הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל אַחַר מַטַּת אַבְיוֹ וְאֵינוּ מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא אוֹנֵן. (ב) שְׁכֹהֵן הַדְּיוּט "לֹא יִחַלֵּל" וְלֹא מִקְרִיב אוֹנֵן) אֵין רְאוּי לְמַנּוֹת אֶת-הַלְּאֹ הַזֶּה (כְּלוֹמַר, אֵין לִיחַד אֻזְהָרָה כְּלִשְׁהֵיא מִכַּח הַלְּשׁוֹן "וְלֹא יִחַלֵּל" לַעֲנִינִים אֵלוֹ הַנְּלַמְדִים מִמֶּנּוּ) בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאָר לְמִי שֶׁהִבִּין אֶת-הַכָּלֵלִים (כְּלַל ח) שֶׁקְדָמוּ לְמֵאֱמָרָה זֶה. וּכְבָר נִתְבָּאָר שֶׁשְׁלֵשָׁה לְאוּיִן אֵלוֹ שֶׁהֵם: רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבְגִדְיוֹ לֹא יִפְרֹם, וּמִן-הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא — נִכְפְּלוּ בְּכֹהֵן גָּדוֹל לְבָאָר עֲנִינֵי מְסִיָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּכְפְּלָה אֻזְהָרְתוֹ עַל גְּרוּשָׁה וְחִלְלָה וְזוֹנָה לְבָאָר עֲנִינֵי מְסִיָּם, וְשֶׁשְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים שֶׁהוֹזְהִיר עָלֵיהֶם בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן

אֶל-תִּפְרָעוּ" — אֵל תִּגְדְּלוּ. וּכְבָר נִכְפַּל לֹא זֶה בְּכֹהֵן גָּדוֹל וְאָמְרוּ: "אֶת-רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע" (שם כא, י). וְכִפְּל אוֹתוֹ, שֵׁלָא תִּחְשׁוּב שֶׁזֶה שְׁאָמְרֵי לְאַלְעָזָר וְלֹא יִתְמַר "רֵאשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרָעוּ", שֶׁהוּא מְחַמַּת הַמַּת בְּלְבָד, אֲכָל אִם עָשָׂה כֵּן שֵׁלָא דִּרְךָ אֲבָלוּת יִהְיֶה מְתָר; לְפִיכָךְ בָּאָר בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא מְחַמַּת הָעֲבוּדָה כְּדִי שִׁיְהֵא נְאֻה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִיתָה, כְּלוֹמַר: אִם שֶׁמֶשׁ כְּשֶׁהוּא פְּרוּעַ רֵאשׁ. וּבְכָלֵל אֵלוֹ שְׁבַמִּיתָה (תּוֹסֶפֶת, סְנֵה־רִין פג). פְּרוּעֵי רֵאשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (שם י, ו); אֲכָל אִם נִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְהוּא פְּרוּעַ רֵאשׁ דְּלֹא עָבַד — הָרִי זֶה בְּאֻזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.

הַמְצָוָה הַקַּס"ד — הַאֻזְהָרָה שֶׁהַזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים מְלַהֲפְנֵס לְמַקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְגָדֶיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ" (שם). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "בְּגָדֶיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ" — אֵל תִּפְרָעוּ בְּגָדֶיכֶם". וְגַם לֹא זֶה נִכְפַּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל: "וּבְגָדְיוֹ לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שְׁכֹהֵן גָּדוֹל אֲפִלוֹ שֵׁלָא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה אֲסוּר לוֹ לְקְרוֹעַ בְּגָדְיוֹ עַל מַת שְׁמַת לוֹ, וּבְגָלֵל תּוֹסֶפֶת זֹו כְּפַל אֶת-הַלְּאֹ הַזֶּה. וּבְסִפְרָא (פְּרֻשְׁתָּא אַמּוֹר): "רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדְיוֹ לֹא יִפְרֹם" — עַל מַתּוֹ, כְּדִרְךָ שְׁבָגֵי אָדָם פּוֹרְעִין וּפּוֹרְמִין עַל מַתִּיהֶן. פִּיֶּצֵד? כֹּהֵן גָּדוֹל פּוֹרֵם מְלִמְטָן (בְּמִקּוֹם שֶׁאֵינוֹ נְרֵאָה כְּל-כַךְ) וְהַדְּיוּט מְלִמְעָלָן". וְכָל-מִי שֶׁעָבַד וּבְגָדְיוֹ קְרוּעֵים — גַּם הוּא חֲבִיב מִיתָה, לְפִי שְׁדִין פְּרוּעֵי רֵאשׁ וְקְרוּעֵי בְּגָדִים אֲחָד. אֲכָל הַכֹּהֲנִים לְמַקְדָּשׁ בְּמַצֵּב זֶה הָרִי הֵיא בְּלֹאוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל בְּלְבָד אֲסוּר לוֹ לְעוֹלָם לְפָרוּעַ וְלִפְרוֹם אֲפִלוֹ לֹא נִכְנַס לְמַקְדָּשׁ, וְזֶהוּ חֲחִלוּק שְׁבִינוּ וּבֵין כֹּהֵן הַדְּיוּט בְּזֶה.

~ שבת קודש ח' תשרי ~

מצות לא תעשה סה. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

הַמְצָוָה הַס"ח — הַאֻזְהָרָה שֶׁהַזְהָרוּ כֹּהֵן גָּדוֹל מְלַהֲפְנֵס לְמַקְדָּשׁ בְּכָל-עַת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַמְקַדָּשׁ, וְיִרְאָה לְפָנֵי הַשְּׁכִינָה. וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "וְאֶל-יָבֵא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ" (ויקרא טו, ב). וְיֵשׁ בְּלֹא זֶה חֲלוּק גְּבוּלוֹת, וְהוּא: שְׁכֹהֵן גָּדוֹל הַזֶּה מְלַהֲפְנֵס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים אֲפִלוֹ בְּיוֹם הַפְּפוּרִים אֶלָּא בְּזָמַן הַדְּיוּעַ לְעַבֹדָה. וְכֵן כָּל-כֹּהֵן מְזַהָר מְלַהֲפְנֵס לְהֵיכָל בְּכָל-יְמֹת הַשָּׁנָה וְזִלְתֵּי בְּזָמַן הָעֲבוּדָה. וְקַצּוֹר עֲנִין הַלְּאֹ הוּא: שְׁכָל-כֹּהֵן לֹא יִכְנַס לְמִקּוֹם שְׁרֵשְׁאֵי הַכֹּהֲנִים לְשֵׁם אֶלָּא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בְּפָנִים בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט בְּחוּץ. וְאִם עָבַר עַל לֹא זֶה וְנִכְנַס שֵׁלָא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אִם נִכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים — הָרִי זֶה חֲבִיב מִיתָה; וְאִם נִכְנַס לְהֵיכָל — הָרִי זֶה חֲבִיב מְלִקוּת. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פְּרֻשְׁתָּא אַחֲרֵי): "וְאֶל-יָבֵא בְּכָל-עַת"

מתוך מהדורת חזק

עגש — "את־מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ);
 אזהרה — "ולא יטמאו את־מחניהם". ובמכלתא: "צו
 את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה" (שם ה, ב) —
 בעשה. ומניין בלא־תעשה? אמר: "ולא יטמאו את־
 מחניהם". וכבר נכפל הלוא בענין זה בלשון אחר, והוא
 אמרו ביולדת: "ואל־המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד)
 ובספרא אמרו: "לפי שנגאמר: "והזרתם את־בני־ישראל
 מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו
 בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו
 קשהו טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת:
 "ואל־המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין
 שאר טמאים שנה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת
 אחרי־מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבסו וישרו לא
 ירחץ וינשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו
 (אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו —
 בארבעים. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש
 וקדושי, הנהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על
 לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת: ואם הוא שוגג —
 חייב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות
 עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבועות
 ובהוריות (ט). וכתרות (ב). ובכמה מקומות בנבחים.

המצוה הע"ח — האזהרה שהזהר פל־טמא (רוב
 הטמאים), מלהכנס למחנה לוייה אשר כמוהו לדורות: הר
 הבית, כמו שבארנו בריש מסכת כלים (פרק א משנה ח),
 ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והכתוב
 שבא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה־לילה: "לא
 יבא אל־תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים
 (סח.), אמרו גם־כן: "ויצא אל־מחוץ למחנה" (שם) —
 זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות
 עשה; "ולא יבא אל־תוף המחנה" — זה מחנה לוייה,
 מתקיף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור,
 אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבור
 עליו בעשה ולא־תעשה? אם כן נכתב קרא ולא יבוא
 אל־תוף, כלומר: הנה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו —
 "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה
 לוייה. כלומר שגם בה לא יבוא אל תוף המחנה. ולשון
 ספרי (שם): "לא יבא אל־תוף המחנה" — זו מצות
 לא־תעשה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש מסכת
 כלים בפרושנו.

אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל
 תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא
 תצאו; ושמשוה רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר
 לא לעזר ואיתמר: שבת־דתכם לצרה גדולה זו לא התרו
 לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהרים
 כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציא
 מן־המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלוא בכהן גדול
 לבאר לנו שלאו זה בשעת העבודה, ועל שעת העבודה
 בלבד חייב מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו לבאור ענין
 אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנגאמר:
 "ומן־המקדש לא יצא"; ואף־על־פי שחייבו בכל־לאו מן
 הלואין האלה שנוכפלו בכהן גדול ענין גוסף, כמו
 שבארנו — הרי לא יתרה בקך מספר המצות למי
 שהבין מה־שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא
 שלא יעשה דבר מפל־אלו בשעת העבודה. והבן זאת.

המצוה הל"א — הצווי שצטוינו להוציא הטמאים
 מן־המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן־המחנה
 כל־צרוע וכל־זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה
 זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שקמוהו לדורות
 העזרה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א
 משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם):
 "וישלחו מן־המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו
 למקדש בטמאה". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא
 אמרו יתעלה: "כִּי־יִהְיֶה בך איש אשר לא־יִהְיֶה טהור
 מקרה־לילה ויצא אל־מחוץ למחנה" (דברים כג, יא). רצה
 כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר
 במצוה זו עצמה: "אל־מחוץ למחנה תשלחום" (במדבר
 ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל־מחוץ למחנה"
 — זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את־בני
 ישראל וישלחו מן־המחנה — בעשה"; ומניין בלא־
 תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את־מחניהם".
 ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל־מחוץ למחנה —
 מצות עשה.

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר פל־טמא מלהכנס
 לכל־המקדש (המשכן), אשר כמוהו לדורות (בבית
 המקדש): פל־העזרה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת
 עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את־
 מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מפות (יד):
 אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב עגש וכתוב אזהרה:

נביאים

יחזקאל פרק טו טו-טז

טו וְעַל פְּנֵי הַשְּׁעָר (היאיתון) הָאֵיתוֹן עַל-לְפָנָי אֲלֵם הַשְּׁעָר הַפְּנִימִי הַמְּשִׁים אִמָּה: טו וְחַלּוֹנוֹת אֲטָמוֹת אֵל־הַתְּאִים וְאֵל אֱלִיהֶמָּה לְפָנֶימָה לְשַׁעַר סָבִיב | סָבִיב וְכֵן לְאֵלְמוֹת וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב | סָבִיב לְפָנֶימָה וְאֵל־אֵיל הַמְּרִים:

רש"י

שקופים אטומים פתוחי לצד החיצון וסתומים לצד פנים, כלומר קצרים לצד פנים ורחבים לצד החוץ אל המזרח, ומנחם פתר שקופים לשון השקפה כמו (שיר ו) מי זאת הנשקפה (תהלים קב) כי השקיף ממרום קדשו וכן (שמות י"ב) אל המשקוף גם כן פתר לשון השקפה: ואל אליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם של שני תאים הסמוכים לשער מזה ומזה שהיה פתחן אל תוך אויר השער פתח התא הצפוני מצפון לשער ופתח התא הדרומי מדרום לשער וכתפות הפתחים שמזה ומזה לפתח התא הם האילים והיו בהם חלונות פתוחים לאויר הפסק רוחב השער שהיה מפסיק בין התאים ואתו אויר קורא לפנימה לשער שמי שנכנס לבין אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער: וכן לאילמות. וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער: וחלונות סביב לפנימה. בחומה לצד העזרה מבפנים: ואל איל תמורים. ת"י כותרתא, כותרות בראש האיל היה עשוי כמין כותרות דומה לדקל כי במשכנא דשלמה הן מתורגמות צורת דקלין פומיל"ש בלע"ז:

(טו) ועל פני השער האיתון. גובהו של השער הזה והוא קרוי שער האיתון לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה: איתון. תרגום של ביאה: על לפני אולם השער הפנימי. עם גובהו של אולם השער שהוא לפני מן השער נ' אמה, ומגובה שאר השערים שבענין שהם נ' אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה (כלומר משער החיצון גובהו נ' אמה על פני כל האולם ששער הפנימי של אולם שאף בסופו של אולם הוא שער כמו שמפורש כבר בפסוק ז' סא"א): (טז) וחלונות אטומות אל התאים. התאים האלה לא היו להם פתחים אל החוץ אלא זה פתוח לזה וכן מצינו במסכת מדות בתאים שסביבות ההיכל ג' פתחים לכל א' וא', א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל וא' לתא שעל גביו ולתאים שבחצר שלא היו אלא ג' תאים זה אצל זה ולא היו להם תאים על גביהם היו לאמצעי ב' פתחים א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל ולחיצון של צד השער היו ב' פתחים אחד פתוח לאמצעי ואחד לצד השער וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער כמו שכתוב למעל' פתח נגד פתח והיו להם חלונות

מצודת ציון

(טו) ועל פני. הוא ענין גובה ע"ש שפני האדם הוא בגובה הגוף: האיתון. ענין ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כ"א): על. כמו עם: לפני. ענין גובה: (טז) אטומות. ענין סתימה כמו אוטם אזנו (שם ל): אל התאים. ר"ל בהתאים, אל במקום ב"ת וכן ואל הארון (שמות כה): אליהמה. הם המזווחות: לאלמות. מל' אולם: ואל איל. והאיל הוא המזווח:

החלונות ההם היו במזווחותיה הפונות לפנימה לשער כי תא הקיצונה שאצל השער מזה ומזה היו פתחיהן זה מול זה ופנו אל חלל השער החיצון שהיה מכ"ה אמות כמפורש למעלה ובמזווחות הפתחים ההם היו החלונות אולם ביתר התאים יתכן שלא היו חלונות במזווחותיהן כי לא היה שם רב האורה: סביב סביב. ר"ל כן היה לתאי הקצונים של כל שער ושער: וכן לאלמות. גם לכל האולמות היו חלונות אטומות: וחלונות. עוד היו חלונות בכל התאים אשר מסביב והם יפנו לפנים לחלל ע"כ כי כותל ע"כ היה להם לכותל מאחוריהם ובכותל ההיא היו חלונות כי העזרות לא היו מקורות והיה האור רב בהן: ואל איל. בכל מזווחה היה כותרת ממעל בצורת אילני תמר:

מצודת דוד

(טו) ועל פני. ר"ל גבהו של שער האיתון הוא השער המזרחי האמור בענין ויקרא כן לפי שהנכנסים להשתחוות באים דרך בו שהוא מכון מול פתח ההיכל ובית קה"ק: על לפני. עם גובה אולם השער הנמשך לפנים: חמשים אמה. ר"ל זה כזה היו בגובה חמשים אמה וא"כ בלטו המזווחות עשר אמות למעלה מחלל השער: (טז) וחלונות אטומות. בהתאים היו חלונות סתומות ר"ל לא היו פתוחות מבלי סתימה כלל אלא

כתובים

דברי הימים ב פרק ב א-ה

א ויספר שלמה שבגעים אלף איש סבל ושמונים אלף איש חצב בהר ומנצחים עליהם שלשת אלפים ויש מאות: (פ) ב וישלח שלמה אל-חורם מלך-צור לאמר פֶּאֶשֶׁר עֲשִׂיתָ עִם-דָּוִד אָבִי וְתִשְׁלַח-לִּי אַרְזִים לְבָנוֹת-לִּי בֵּית לְשֹׁבֶת בּוֹ: ג הִנֵּה אָנִי בּוֹנֵה-יְבִית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי הַהֲקָדִישׁ לוֹ לְהַקְטִיר לְפָנָיו קִטְרֵת-סַמִּים וּמַעֲרֹכֶת תְּמִיד וְעֹלוֹת לְבָקָר וְלַעֲרֹב לְשִׁבְתוֹת וְלַחֲדָשִׁים וְלַמּוֹעֲדֵי יְהוָה וְאֶלְהִינוּ לְעוֹלָם זֹאת עַל-יִשְׂרָאֵל: ד וְהִבִּית אֲשֶׁר-אָנִי בּוֹנֵה גָדוֹל כִּי-גָדוֹל אֶלְהִינוּ מִכָּל-הָאֱלֹהִים: ה וּמִי יַעֲצֵר-פֶּחַ לְבָנוֹת-לִּי בֵּית כִּי הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלְהוּ וּמִי אָנִי אֲשֶׁר אֶבְנֶה-לִּי בֵּית כִּי אִם-לְהַקְטִיר לְפָנָיו: ו וְעָתָה שְׁלַח-לִי אִישׁ-חֲכָם לְעֹשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנִחָשֶׁת וּבְבַרְזֵל וּבְאֲרָגוֹן וּכְרָמִיל וְתִכְלֵת וְיֹדֵעַ לְפִתַּח פְּתוּחִים עִם-הַחֲכָמִים אֲשֶׁר עִמִּי בַיהוָה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר הֵכִין דָּוִד אָבִי: ז וְשְׁלַח-לִי עֲצֵי אַרְזִים בְּרוּשִׁים וְאֶלְגוּמִים מִהַלְבָּנוֹן כִּי אָנִי יֹדְעֵתִי אֲשֶׁר עֲבָדֶיךָ יוֹדְעִים לְכָרוֹת עֲצֵי לְבָנוֹן וְהִנֵּה עֲבָדֵי עַם-עֲבָדֶיךָ: ח וְלַהֲכִין לִי עֲצִים לָרֶב כִּי הִבִּית אֲשֶׁר-אָנִי בּוֹנֵה גָדוֹל וְהִפְלֵא:

רש"י

(ג) להקדיש לו. לצורך מה: להקטיר לפניו קטורת. שהוא דרך כבוד וגם מכפיל כי אם להקטיר לפניו: לעולם זאת על ישראל. לכך אני מבקשך לשלוח אלי בנין טוב וחזק לפי שלעולם זקוק על ישראל להקריב קרבנם בבית זה אשר אני בונה: (ד) והבית אשר אני בונה גדול. לפיכך צריך אני שתשלח לי מבנייך וא"ת תקטין את הבית כדי שלא תצטרך לאחרים איני יכול כי גדול אלהינו מכל האלהים ולכך איני יכול להקטינו ולהמעיטו: (ה) ומי יעצר כח לבנות לו בית. לפי שאמר והבית אשר אני בונה גדול, שמה יהא משמע לך גדול

כל סיפוקו ואין זה כי מי יעצור כח מי יכול לדחוק ולעצור כח עצמו כל כך לבנות לו בית הראוי לו ודוגמא למעלה (כט) כי נעצור כח להתנדב: כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו. ולכך הוא אומר ומי אני אשר אבנה לו בית ומה שאני בונה לו לא כלום כי-אם להקטיר בו לפניו: (ו) ובארגון. זה ארגמן: וכרמיל. זו תולעת שני, תדע שהרי לא נזכר כאן תולעת שני: ויודע לפתח פתוחים. דוגמת פתוחי חותם שיוודע לחתום ולצייר באבנים גראבי"ר בל"א:

מצודת ציון

(א) סבל. נושא משא כמו והנושא בסבל (נחמיה ד): חוצב. כן יקרא כריתת האבן: ומנצחים. מל' נצחון ונגישה: (ה) יעצר. ענין עכבה וכן נעצר כח (דה"א כט): יכלכלוהו. ענין החזקה כמו אלפים בת יכיל (מ"א ז): (ו) ובארגון. הוא ארגמן וכן תרגומו: וכרמיל. הוא תולעת שני: לפתח פתוחים. ענין חתירת הצורות באבנים כמו פתוחי חותם (שמות כח): (ז) ואלגומים. הוא הפוך מן אלמוגים האמור במ"א והוא מין עץ יקר וחשוב:

וכו': ושמי וכו'. הם השמים העליונים אשר ממעל השמים הנראים: לא וכו'. לא יחזיקו אותו כי הוא מקום העולם ואין העולם מקומו: ומי אני. עם כי אני מלך מי אני נגדו הלא כמוני כאין: כי וכו'. אינה עשויה כ"א להקטיר בה לפניו: (ו) עם החכמים. לעשות במלאכה עם החכמים אשר עמי: (ז) מהלבנון. אשר בארצך: יודעים לכרות וכו'. לפי הקצב הנראה למלאכת הבנין: עם עבדיך. יהיו עם עבדיך לסייע להם: (ח) ולהכין. צוה להכין לי וכו': והפלא. ברוב הגודל ומהצורך א"כ לעצים מרובים:

מצודת דוד

(א) ומנצחים עליהם. רודים ונוגשים עליהם לכל ירפו ידיהם מן המלאכה: (ב) כאשר עשית וכו'. כאומר כן עשה עמדי וכאשר יאמר בסוף דבריו: להקדיש לו. נדרי קרבנות: (ג) ומערכת תמיד. הם לחם הפנים: ועולות. ההעלות לו עולות תמיד בבוקר ובערב: לשבתות וכו'. הם המוספין: לעולם זאת. הדבר הזה קבוע הוא לעולם על ישראל וכאומר בעבור זה מהצורך לבנות בית חזק ומתקיים: (ד) גדול. אעשנהו גדול בבנין וביופי: (ה) ומי וכו'. כאומר הנה עם כל גודל הבית אל תחשוב שתהיה לשבתו כי מי יעצר כח

משניות מסכת מגילה

ז אין בין זב הרוֹאֵה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרוֹאֵה שְׁלֹשׁ, אֶלָּא קָרְבָּן. אִין בֵּין מִצְרַע מְסַגֵּר לְמִצְרַע מַחְלֵט, אֶלָּא פְרִיעָה וּפְרִימָה. אִין בֵּין טְהוֹר מִתּוֹךְ הַסֵּגֵר לְטְהוֹר מִתּוֹךְ הַחֲלֵט, אֶלָּא תַגְלַחַת וְצַפְרִים.
ח אין בין סְפָרִים לְתַפְלִין וּמְזוּזוֹת, אֶלָּא שְׁהַפְרִים נִתְבָּיֵן בְּכָל לְשׁוֹן, וְתַפְלִין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִתְבָּבוֹת אֶלָּא אֲשׁוּרִית. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף בְּסָפָרִים לֹא הִתִּירוּ שְׂפִיטָבוֹ אֶלָּא יוֹנִית.
ט אין בין כֶּהֱן מְשׁוּחַ בְּשִׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבֵּה בְגָדִים, אֶלָּא פֶר הַבָּא עַל כָּל הַמְצוֹת. אִין בֵּין כֶּהֱן מְשׁוּשׁ

פירוש ברטנורא

ז שתי ראיות. בין כיום אחד, בין בשני ימים רצופים. וכן ג' ראיות, בין ביום אחד, בין בג' ימים רצופים, או ב' ביום אחד ואחד למחר: אלא קרבן. שוב הראה ב' ראיות אינו מעון קרבן. אבל לענין לעשות משכב ומושב אב הטומאה ואפילו לא נגע בהן, וספירת ז' משיפסוק משוב, שצריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול, זה וזה שוים: אין בין מצורע מוסגר. שמעון הסגר, כדכתיב (ויקרא יג, ה) והסגירו הכהן שבעת ימים: למצורע מוחלט. שטמאו הכהן לנמרו: אלא פריעה ופרימה. הא לענין שלוח וטומאה, זה וזה שוין: אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים. דגבי תגלחת וצפרים כתיב (שם יד, ג) והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, יצא מוסגר שצרתו תלויה בימים, שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר שבעה ימים. אבל לענין טהרה במקוה, זה וזה שוין, דבטהור מתוך הסגר נמי כתיב (שם יג, ו) וכבס בגדיו וטהר. ואע"ג דאיכא נמי קרבנות אשם ולוג שמן, מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני, ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני:

ח נכתבין בכל לשון. בכתב של כל אומה ובלשון של כל אומה: אין נכתבין אלא יונית. ומעמא דשרו ספרים בונית יותר משאר לשונות, דאמר קרא (בראשית מ, כו) יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם, ויפיתו של יפת, כלומר הלשון היפה שבכל בני יפת, ישכון באהלי שם, ואין לך לשון יפה בכל בני יפת כלשון יוני. והלכה כרשב"ג. מיהו בזמן הזה, כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש: ט מרובה בבגדים. כהנים שמשו בבית שני, ואף בבית ראשון מן יאשיהו ואילך, שנגנזה צלוחית של שמן המשחה בימיו, ולא היו כהנים גדולים אלא בלבית הבגדים בלבד: פר הבא על כל המצות. כהן משוח שהורה היתר בדבר שזונו כרת, ועשה כהוראתו, מכיאי פר כדכתיב (ויקרא ד, ג) ואם הכהן

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

אין בין סְפָרִים – תורה נביאים וכתובים, לתַפְלִין וּמְזוּזוֹת – לפרשיות של התפלין והמזוזות, אֶלָּא שְׁהַפְרִים נִתְבָּיֵן בְּכָל לְשׁוֹן – אפילו בכתב ובלשון של אומה אחרת, וְתַפְלִין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִתְבָּבוֹת אֶלָּא אֲשׁוּרִית – בכתב הקודש ובלשון הקודש (רש"י), שנאמר (דברים ו, ו): "והיו הדברים האלה" – בהווייתם יהיו, שלא ישתנו מצורתם ולשונם. אבל לתפרם בגידים ולטמא את הידים שווים הם (גמרא). רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף בְּסָפָרִים לֹא הִתִּירוּ שְׂפִיטָבוֹ – בלשון אחרת מלבד לשון הקודש, אֶלָּא יוֹנִית – בכתב יוני ובלשון יונית. הטעם מבואר בגמרא, שנאמר (בדאשית ט, כז): "יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם" – יפיתו של יפת (היינו הלשון היוונית שהיא הלשון היפה מושל כל בני יפת – רש"י) ישכון באהלי שם. ואמרו בגמרא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וכן פוסק הרמב"ם. ברם, הרמב"ם כותב שכבר נשתבשה הלשון היוונית ואבדה, ולפיכך אין כותבים היום אפילו ספרים אלא אשורית.

~ יום שני ~

באור משנה ט

אין בין כֶּהֱן מְשׁוּחַ בְּשִׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבֵּה בְגָדִים – בימי הבית הראשון היה הכהן הגדול נמשח בשעת מינויו בשמן המשחה, אבל מימי המלך יאשיהו ואילך ובזמן בית שני לא היה שמן המשחה, כי נגנז על ידי יאשיהו, והכהן הגדול היה מתחנך בריבוי בגדים, היינו שהוסיפו לו ארבעה בגדים על הארבעה שלבש עד למינויו, שהרי כהן הדיוס משמש בארבעה בגדים, וכהן גדול בשמונה (עייני יומא ז, ה). ומכאן נקרא אז הכהן הגדול "המרובה בבגדים"; ואין בין הכהן הגדול המשוח בשמן המשחה לכהן הגדול המרובה בבגדים. אֶלָּא פֶר הַבָּא עַל כָּל הַמְצוֹת – שאם כהן משוח עבר על אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשהוה", היינו שטעה והורה לעצמו היתר בדבר שחייבים

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

אין בין זב הרוֹאֵה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת – של זיבה ביום אחד או בשני ימים רצופים, לְרוֹאֵה שְׁלֹשׁ – ראיות של זיבה ביום אחד או בשניים או בשלשה ימים רצופים, אֶלָּא קָרְבָּן – שוב הראה שתי ראיות מונה שבעה ימים נקיים וטובל ביום השביעי ואוכל בקדשים לערב, ואינו טעון קרבן, אבל הראה שלש חייב גם להביא קרבן ביום השמיני "שתי תורים או שני בני יונה" (ויקרא טו, יד), ואינו אוכל בקדשים אלא לאחר שהביא קרבנו. אין בין מִצְרַע מְסַגֵּר – שהסגירו הכהן כדי לראות אם פשה נגע הצרעת (ויקרא יג, ז-ח), לְמִצְרַע מַחְלֵט – שטימאו הכהן באופן מוחלט, אֶלָּא פְרִיעָה וּפְרִימָה – שמצורע מוחלט נאמר בו (שם שם, ט); "בגדיו יהיו פרומים (קרועיים) וראשו יהיה פרוע" וכו', מה שאין כן במצורע מוסגר. אבל לענין מה שנאמר (שם שם, טז): "כל ימי אשר הנגע בו יטמא... בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", זה וזה שווים. אין בין טְהוֹר מִתּוֹךְ הַסֵּגֵר – שנאמר במצורע מוסגר (ויקרא יג, ו): "וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן", לְטְהוֹר מִתּוֹךְ הַחֲלֵט – שלאחר שהוחלט נרפא נגע הצרעת ממנו, אֶלָּא תַגְלַחַת וְצַפְרִים – שהטהור מתוך החלט מתגלח ומביא שתי צפרים וכו' כמפורט בפרשת מצורע (ויקרא יד), שכן נאמר שם: "והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע" – מי שצרתו תלויה ברפואות, יצא טהור מתוך הסגר שאין צרתו תלויה ברפואות אלא בימים. אבל לענין טבילה במקוה וכיבוס בגדים שניהם שווים, שאף בטהור מתוך הסגר נאמר (שם שם, ו): "וכבס בגדיו וטהר". ואמנם גם קרבן אשם ולוג שמן יש בטהור מתוך החלט ואין בטהור מתוך הסגר, אבל אין משנתנו עוסקת אלא בדברים שמתווייב בהם ביום טהרתו ולא בקרבנות שהם ביום השמיני (רש"י: ברטנורא).

לכהן שעבר, אלא פר יום הפורים ועשירית האיפה.

י אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים. זה הפלל: כל שהוא נדר ונדב – קרב בפמה, וכל שאינו לא נדר ולא נדב – אינו קרב בפמה.

יא אין בין שילה לירושלים, אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה, ובירושלים לפנים מן החומה. וכאן וכאן – קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים. קדשת שילה יש אחריה התר, וקדשת ירושלים אין אחריה התר.

פירוש ברטנורא

המשיח: כהן המשמש. כהן גדול שארע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו, והעבירו הבא תחתיו. הראשון קרוי משמש, והשני עבר: אלא פר יחיד. שא"א להביא שתיים. וכן עשירית האיפה, חביתו כהן גדול שבכל יום, שא"א להביא שתיים. הא לכל שאר דברים, זה וזה שוין, אם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש בשמנה בגדים, ושניהם מצווין על הבתולה, ומוזהרים על האלמנה. ומקריבין אוניין: י אין בין במה גדולה. כשעת היתר הכמות מיירי. במה גדולה היא כמות צבור, שהיתה בנוב ובעון: לבמה קטנה. של כל יחיד ויחיד, שכל אחד היה עושה במה לעצמו: אלא פסחים. וכל שהוא כעין פסחים, דהיינו החובות שקבוע להן זמן נפסח, כגון תמידים ומוספים. אבל חובות שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה וזה, אף בכמה גדולה לא היו קרבי: יא בכל הרואה. בכל מקום שיכול לראות משם את שילה: יש אחריה היתר. כשחרבה שילה הותרו הבמות:

משניות מבוארות – קהתי

באה ללמד מה בין הבמה הגדולה לבמה הקטנה. **אין בין במה גדולה** – במת הציבור שהיתה במשכן, בגלגל ובנוב ובבעון, **לבמה קטנה** – במת יחיד, שכל אחד היה עושה לעצמו, **אלא פסחים** – שכל יחיד לא היה מקריב פסחו בכמה קטנה שלו, אלא בכמה גדולה. בגמרא מבואר, שאין הכוונה לפסחים בלבד אלא לכל קרבנות החובה שקבוע להן זמן כפסחים, כגון תמידים ומוספים, שאינם קריבים אלא בכמה גדולה. ברם, קרבנות חובה שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד, יג-טז), אף בכמה גדולה לא היו קריבים. **זה הפלל: כל שהוא נדר ונדב** – קרבן הבא משום נדר או נדבה, **קרב בפמה** – קטנה. **וכל שאינו לא נדר ולא נדב, אינו קרב בפמה** – קטנה, אלא בכמה גדולה, חוץ מקרבנות חובה שאין להם זמן, שאינם קריבים לא בכמה גדולה ולא בכמה קטנה, כמו שהבאנו לעיל.

על זדונו כרת ועל שגגת חטאת, ועשה על פי הוראתו, חייב להביא פר על חטאתו, שנאמר (ויקרא ד, ג): "נפש כי תחטא בשגגה חטא מצוות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה. אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". אבל מרובה בגדים שעבר בשגגה על אחת מ"כל מצוות ה' אשר לא תעשינה" בשגגת הוראה ומעשה, אינו מביא פר לחטאת אלא כשבה או שעירה, כדין הדיוט שחטא בשגגה (שם שם, כו ואילך). **אין בין מהן משמש לכהן שעבר** – שכן אם אירע פסול בכהן גדול היו ממנים אחר תחתיו, וכשעבר פסולו של הראשון חזר לעבודתו, ומאז נקרא הראשון "כהן משמש" והשני נקרא "כהן שעבר ששחט את חטאתו" ואין בין מהן משמש לכהן שעבר **אלא פרא יום הפורים** – שהכהן הגדול המשמש מקריבו ולא הכהן שעבר, **ועשירית האיפה** – שנאמר (ויקרא ו, יג-טו): "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו ועשירית האיפה סולת מנחה תמיד, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב... והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה"; קרבן זה נקרא "מנחת חביתין", שהכהן הגדול מקריב כליל כל יום, ואין מנחה זו נוהגת אלא בכהן הגדול המשמש ולא בכהן גדול שעבר. אבל לכל שאר דברים, כגון לעבודת יום הכיפורים, לאיסור נשואי אלמנה ולאיסור טומאת קרובים, שניהם שווים, כמפורט במסכת הוריות (ג, ד).

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה י א

כבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שבזמן שעמד המשכן בשילה נאסרו הבמות, והיו כל הקרבנות קריבים על המזבח שבמשכן, כמו במקדש בירושלים. משנתנו באה ללמד, שמכל מקום יש הברל בין משכן שילה למקדש ירושלים. **אין בין שילה** – בזמן שעמד שם המשכן, **לירושלים** – בזמן בית המקדש, **אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים** – כגון תודה, שלמים ופסח, **ומעשר שני** – שכן נתחייבו במעשר שני לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, **בכל הרואה** – בכל מקום שרואים משם את שילה (וש"י); **ויש מפרשים**: בכל הרואה – בכל מקום שרואים משם קצת מבית ה' (דמ"ב). ודרשו דין זה ממה שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה ועלויתך בכל מקום אשר תראה" – בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה, אבל אתה אוכל בכל מקום אשר תראה; **ובירושלים לפנים מן החומה** – אין אוכלים קדשים קלים ומעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים. **וכאן וכאן** – בין בשילה בין בירושלים, **קדשי קדשים** – כגון חטאות ואשמות, **נאכלים לפנים מן הקלעים** – של המשכן בשילה ולפנים מחומות העזרה של בית המקדש (שאף חומות העזרה נקראו קלעים). **קדשת שילה יש אחריה התר** – כשחרבה שילה הותרו הבמות, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, **וקדשת ירושלים אין אחריה התר** – שאף לאחר שחרב המקדש לא היה עוד היתר הבמות לעולם.

ב א ו ר מ ש נ ה י

קודם שהוקם המשכן במדבר מותר היה לישראל להקריב את קרבנותיהם בכמות שהיו מקימים בכל מקום שרצו, כמו שהקריבו מאדם הראשון ועד משה רבנו. משהוקם המשכן, אסור היה להקריב קרבנות בכמות אלא על המזבח שבמשכן בלבד (עיי' ויקרא יז, ד). כשעברו את הירדן בימי יהושע ובאו לגלגל, אף על פי שהעמידו שם את המשכן ובתוכו מזבח הנחשת שעשה משה רבנו, מכל מקום הואיל ולא היה הארון בתוך המשכן, שהיה הולך עמהם במלחמותיהם, הותרו הבמות, ומותר היה לכל אחד ואחד לבנות לו במה בכל מקום שירצה ולהקריב עליו קרבנות. והיה המזבח שבמשכן נקרא "במה גדולה" או "במת ציבור", וכל במת יחיד נקראה "במה קטנה". משבאו לשילה, והעמידו שם את המשכן (יהושע יח, א), הואיל ונתנו בו את המזבח והארון, נאסרו הבמות. לאחר שחרבה שילה ונלקח הארון על ידי הפלשתים בימי עלי הכהן (שמואל א ג), באו לעיר נוב, והקימו שם משכן, שעמד שם שלש עשרה שנה. ולאחר שחרבה נוב בימי שאול המלך (כמסופר בשמואל א פרקים כא-כב) העבירו את המשכן לגבעון, כמו שכתבו (מלכים א ג, ד): "וילך המלך גבעונה לזבוח שם כי היא הבמה הגדולה", ועמד שם המשכן ארבעים וארבע שנים. בתקופה זו של נוב וגבעון שוב הותרו הבמות (עיי' הטעם בגמרא ובחיים ק"ט, א) עד שנבנה המקדש בירושלים, ואז נאסרו הבמות עד עולם. משנתנו דנה בזמן היתר הבמות, והיא

פ ר ק ש נ י

א הקורא את המגלה למפרע – לא יצא. קרא על פה, קרא תרגום, בכל לשון – לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות בלעז. והלועז ששמע אשורית – יצא.

ב קרא תרגום בכל לשון לא יצא. הכי קאמר, עברי שקרא תרגום ואינו מבין בל' תרגום, או בכל שאר לשון שאינו מבין, לא יצא: אבל קורין היתה פתובה בסם ובסקרא ובקומום ובקנקנתום, על הנר ועל הדפתרא – לא יצא, עד שתהא פתובה אשורית על הספר ובדיו.

ג בן עיר שהלך לברך ובן ברך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו – קורא במקומו; ואם לאו – קורא פירוש ברטנורא

ב א קורא את המגלה למפרע לא יצא. דכתיב (אסתר ט, כח) והימים האלה נזכרים ונעשים, מה עשיית הימים א"א למפרע, דא"א שהיא חמשה עשר קודם ארבעה עשר, אף זכירה שהיא קריאת המגילה, למפרע לא: קרא על פה. לא יצא. כתיב הכא נזכרים, וכתיב התם (שמות יז, יד) כתוב זאת וזכרון בספר: קרא תרגום בכל לשון לא יצא. הכי קאמר, עברי שקרא תרגום ואינו מבין בל' תרגום, או בכל שאר לשון שאינו מבין, לא יצא: אבל קורין אותה ללועזות בלעז. כאותו לשון שהם מבינים. ובלבד שתהא כתובה באותו לשון, שלא יהא קורא על פה: והלועז ששמע אשורית יצא. ויונית הרי הוא כאשורית לדון זה. אלא שכבר אבד אותו לשון היוני ונשתכח כדכתבין לעיל (פ"א מ"ח):

ב סרוגין, שקרא מעט ושהא, וחזר וקרא מעט ושהא, אפילו שהא יותר מכדי לגמור את כולה, יצא: היה פותבה בו, כגון דכתיבא כולה ומנחא קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא ומנחא קמיה וכתב לה, דלא נפיק ידי חובתיה אלא כשקרא במגילה שהיא כתובה כולה: אם כיון לבו. לצאת בקריאה זו: בסם. שרש עשב שקורין לו סמא: בסקרא. אבן שצובעים בה אדום: קומום. מין שרף, ובלעז"ג גומ"א: קנקנתום. ודריאל"ו בלעז, ובערבי"ג זייר. עשוי מעשבים ע"י דבק וכתבים עליו: דפתרא. עור שלא נשלם תקונו. דמליח וקמיה ולא עפיץ: על הספר. על הקלף:

ג בן עיר. שזמנו כ"ד: שהלך לברך. שזמנו כמ"ו: אם עתיד לחזור למקומו. אם הוא בן כרך שהלך לעיר ועתיד לצאת מן העיר בליל י"ד קודם עמוד השחר, אע"פ שהוא בלילה בעיר, הואיל וביום לא יהיה בעיר אין זה אפילו פרוז ליומו, הלכך קורא במקומו כמ"ו. אבל אם אינו עתיד לצאת משם הלילה,

משניות מבוארות – קהתי

אדמה כתומה, ובסקרא – מין צבע אדום, ובקומום – שרף אילן (גומ"מ), ובקנקנתום – צבע הנעשה ממים שיש בהם חומרי נחושת, על הנר ועל הדפתרא – עור שאינו מעובד כל צרכו, לא יצא – בקריאתו במגילה זו, עד שתהא פתובה אשורית – כתב הקודש כשהוא בלשון הקודש; ויש מפרשים, שאף כשהמגילה היא בלשון לועז צריכה היא להיות כתובה אשורית (ענין "תוספות יום טוב"). על הספר – הקלף, ובדיו – שהוא מתקיים וניכר על הקלף.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

בן עיר – שזמנו לקרוא את המגילה בארבעה עשר באדר, שהלך לברך – המוקף חומה, שקוראים בו את המגילה בחמשה עשר באדר, ובן ברך – או בן כרך, שהלך לעיר – שקוראים בה את המגילה בארבעה עשר באדר, אם עתיד לחזור למקומו, קורא במקומו – בן עיר בארבעה עשר באדר אף על פי שהוא בכרך, ובן כרך בחמשה עשר באדר אף על פי שהוא בעיר. ואם לאו – שאינו עתיד לחזור למקומו, קורא עמהן – עם אנשי המקום שהלך לשם. בגמרא מבואר: לא שנו כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו, קורא בחמישה עשר ולא בארבעה עשר – רש"י. אלא שנתיד לחזור בליל ארבעה עשר (ומפרש רש"י: שקודם עמוד השחר יצא מן העיר, ובכגון זה שנו במשנתנו שאינו צריך לקרוא עמהם בליל ארבעה עשר, הואיל וביום לא יהיה שם. והרי"ף כותב: שנתיד לחזור בליל ארבעה עשר. ונתעכב ולא חזר. כלומר שהיה בדעתו לצאת מן העיר בליל ארבעה עשר, ובמקרה נתעכב שם למחר, כיון שלא היה בדעתו להתעכב, הריהו קורא כמקומו בחמישה עשר); אבל אין עתיד לחזור בליל ארבעה עשר (כלומר שלא היה בדעתו לחזור למקומו באותו לילה אלא להתעכב בעיר בתחילת יום ארבעה עשר, אף על פי שעומד לחזור באותו יום או ביום אחר – רש"י; הרי"ף), קורא עמהן (בארבעה עשר, שדינו כפרוז לאותו יום), שכתוב (אסתר ט, ט): "על כן היהודים הפרוים היושבים בערי הפרוים נושנים את יום ארבעה עשר לחודש אדר" – ונשאלת השאלה: כיון שכתוב "היהודים הפרוים", למה מוסיף עוד הכתוב: "היושבים בערי הפרוים"? אלא בא הכתוב להשמיענו, שפרוז בן יומו נקרא פרוז; וכיון שפרוז בן יומו נקרא פרוז, מוקף בן יומו

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרקו חזרו לדיני קריאת המגילה בפורים, והיא באה ללמד פרטי הלכות בעיני הקריאה.

הקורא את המגלה למפרע – שקרא את המאוחר במגילה לפני מה שכתוב בתחילה, לא יצא – בגמרא למדים זה ממה שכתוב (אסתר ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" – הוקשה זכירה לעשייה, מה עשייה למפרע לא (שהרי אי אפשר שיהא חמשה עשר לפני ארבעה עשר – רש"י), אף זכירה למפרע לא. ויש מבארים שטעם, שאין פרסום נס בקריאה זו, וכן מפני שאינה קריאה כלל (המאירי). **קרא על פה, קרא תרגום** – ארמי, ואינו מבינו, בכל לשון – או בכל לשון, חוץ מלשון הקודש, ואינו מבין באותה לשון, אף על פי שהמגילה כתובה בלשון שהוא קורא, לא יצא – שנאמר (שם): "והימים האלה נזכרים", וכתוב (שמות יז, יד): "כתוב זאת וזכרון בספר", ולמדים בגזירה שווה, "זכירה, זכירה", מה שם בספר אף כאן בספר, לפיכך אם קרא על פה לא יצא. ואם קרא תרגום או בכל לשון, הואיל ואינו מבין באותה לשון, אף על פי שקרא מתוך הכתב, לא יצא. אבל קורין אותה – את המגילה, ללועזות – לאלה שאינם מבינים לשון הקודש אלא לשון לעז, בלעז – בלשון שהם מבינים, ובלבד שתהא המגילה שלפניו כתובה בלשון שהוא קורא בה. והלועז ששמע אשורית – ששמע את המגילה בלשון הקודש, יצא – בקריאה זו, אף על פי שאינו מבין.

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

קרא – קרא את המגילה, סרוגין – בהפסקות, שקרא מעט ושהא וחזר וקרא, אפילו שהא יותר מכדי לגמור את המגילה, ומתנמנם – או שקרא כשהוא מתנמנם, יצא – ידי חובתו בקריאה זו. הנה פותבה – מעתיקה ממגילה אחרת וקורא בה כל פסוק קודם שיעתיקו, או היה דורשה – מסביר אותה, ומפסיק את הקריאה בדרשתו, ומגינה – או היה קורא כדי להגינה מטעויות, אם כן לבו – לצאת ידי חובתו, יצא – בקריאה זו, ואם לאו – שלא כיוון לבו, לא יצא – ידי חובתו. היתה פתובה – המגילה, בסם – מין

עמה. מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו? רבי מאיר אומר: בְּלֵה. רבי יהודה אומר: מִ"אִישׁ יהודי". רבי יוסי אומר: מִ"אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה".

ד הכל פֶּשְׁרֵי לְקִרְוֹת אֶת הַמְּגִלָּה, חוץ מִחֶרֶשׁ, שׁוֹמֵה וְקָטָן. רבי יהודה מְכַשֵּׁיר פְּקָטָן. אין קורין את המגילה, ולא מְלִין, ולא טוֹבְלִין וְלֹא מְזִין; וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִטָּבֵל – עַד שֶׁתִּגְזַן הַחֲמָה. וְכֵן לִשְׁעָשׂוּ מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר – פֶּשֶׁר.

ה פֶּל הַיּוֹם פֶּשֶׁר לְקִרְיַת הַמְּגִלָּה, וְלְקִרְיַת הַהֵלֵל, וְלְתַקְיַעַת שׁוֹפָר, וְלְנִטְיַלַת לֹאֲב, וְלְתַפְלַת הַמוֹסָפִין וְלַמוֹסָפִין,

פירוש ברטנורא

דהשתא הוי פרוז לאותו היום, אע"פ שעתידי לחזור למחר או ליום אחר, נקרא פרוז וקורא עמהם. וה"ה לכן עיר שהלך לכרך, אם עתיד לחזור בליל ט"ו לא הוי מוקף ליומו, וקורא ביום ה', ואע"פ שהוא בכרך, אבל אם אין עתיד לחזור בליל ט"ו, אינו קורא ב"ד אלא ממתין וקורא עמהו. והכי מפרשי לה למתניתין בנמרא: **רבי מאיר אומר כולה. והלכה כר"מ:**

ד הכל פֶּשְׁרִים לְקִרְוֹת אֶת הַמְּגִלָּה. הכל לאותו נשים: חוץ מִחֶרֶשׁ. מתניתין ר' יוסי היא, דאמר (ברכות פ"ב מ"ג) הקורא ולא השמיע לאזניו לא יצא: ר"ז מְכַשֵּׁיר בְּקָטָן. ואין הלכה כר' יהודה: אין קורין את המגילה. שחייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולקראת ביום. וקריאה של יום לא תהא אלא לאחר הגזן החמה, דכתיב (אסתר ט, כח) והימים האלה נזכרים ונעשים: **ולא מְלִין.** דכתיב (ויקרא יג, ג) וביום השמיני ימול: **ולא טוֹבְלִין וְלֹא מְזִין.** דכתיב בהזאה (במדבר יט, יט) והוה המהור על הממא ביום השלישי וביום השביעי, והוקשה טבילה להזאה. ודוקא כשטובל בו' אמרינן דאין טובלין אלא ביום, ולא אמרינן משחשיכה בתחילת שביעי ראוי למבול, אע"ג דלילה תחלת היום הוא. אבל משעבר יום ז' מותר למבול בלילה: **שומרת יום כנגד יום.** כ"א ימים שבין גדה לגדה. אם ראתה יום א' שומרת יום מחרתו וטובלת באותו יום עצמו משתגן החמה: **משעלה עמוד השחר כשר.** דמשעלה עמוד השחר אקרי יום, דכתיב בספר עזרא (נחמיה ד, טו) ואנחנו עושים כמלאכה [וגו'] מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, וכתיב בתריה (שם שם טו) והוה לנו הלילה משמר היום למלאכה. ולא אמרו עד הגזן החמה אלא כדי לצאת מספק לילה, לפי שאין הכל בקאין כשעלה עמוד השחר:

משניות מבוארות – קהתי

ואינו שומע, שהרי מדובר בקורא את המגילה, ומכל מקום שווה דינו לשוטה וקטן, שאינו מוציא את האחרים ידי חובתם, שמשנתנו כדעת רבי יוסי היא, שאמר בענין קריאת שמע (ברכות ב, ג): "הקורא ולא השמיע לאזניו לא יצא", וכיון שחרש זה עצמו אינו יוצא בקריאתו אינו יכול להוציא את האחרים ידי חובתם (גמרא; ברטנורא; ועיין 'תוספות יום טוב' בענין אוקימתא אחרת שבגמרא). ברם, אין הלכה כרבי יוסי אלא כרבי יהודה הסובר (סו), שבדיעבד יצא. **רבי יהודה מְכַשֵּׁיר בְּקָטָן** – היינו בקטן שהגיע לחינוך מצוות. ואף על פי כן סובר גמא שהוא פסול לקריאת המגילה (עיין טעמם בתוספות מגילת יט, ב, ומובא גם ב'תוספות יום טוב'; ועיין תוספות רבי עקיבא איגרי ותפארת ישראל). – במסכת ערכין (ג, א) אמרו: הכל נשרין לקרות את המגילה – לרבות נשים, וכדברי רבי יהושע בן לוי, שאמר: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס. ומפרש רש"י (שם), שכשרות הן לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם. אבל בעל הלכות גדולות פוסק שהן חייבות אבל אינן מוציאות את הרבים ידי חובתם (תוספות סו). **אין קורין את המגילה** – ביום, שכן מצווה לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, **ולא מְלִין** – ביום השמיני, **ולא טוֹבְלִין** – היינו הטמאים הצריכים טבילה ביום, **ולא מְזִין** – מי אפר פרה על מי שנטמא בטומאת מת, שטעון הזאה ביום השלישי וביום השביעי (במדבר יט, יט); **וכן שומרת יום כנגד יום** – אשה הרואה דם לאחר שבעת ימי נידתה, בתוך אחד עשר יום שבין סוף הנידה שעברה לתחילת הנידה הבאה, צריכה לשמור יום אחד בטהרה כנגד יום הטומאה, היינו שהיא טובלת למחרת היום הטמא, ואם אינה רואה בו דם, הרי היא טהורה לערב (עיין באור מפורט בהקדמתנו למשנה פסחים ט, ה). **לא תִטָּבֵל** – למחרת היום הטמא, **עד שתגזן החמה** – כלומר כל אלו שנישנו לעיל אין עושים מצוותם אלא משמתחילה החמה לנצנץ בראשי ההרים. **וכן לשעשו** – מצוותם, **משעלה עמוד השחר** (עיין פירוש שהבאנו באור למשנה ברכות א, א). **פֶּשֶׁר** – בדיעבד; שמשעלה עמוד השחר כבר נחשב יום, ולא אמרו חכמים "עד שתגן החמה" אלא כדי לצאת מספק לילה, לפי שאין הכל בקיאים מתי מתחיל לעלות עמוד השחר.

באור משנה ה

פֶּל הַיּוֹם פֶּשֶׁר לְקִרְיַת הַמְּגִלָּה – שנאמר (אסתר ט, כח): "והימים

נקרא מוקף. מכאן גם שנינו: בן עיר שהלך לכרך. אם עתיד לחזור למקומו – כלומר שהיה בדעתו לחזור לעירו בליל חמישה עשר באדר. אף על פי ששוה בכרך כל יום ארבעה עשר וליל חמישה עשר, קורא כמקומו – בארבעה עשר, שהואיל ועתיד לחזור בליל חמישה עשר קודם עמוד השחר, לא חל עליו דין מוקף בן יומו; ואם לאו – שלא היה בדעתו לחזור בליל חמישה עשר אלא להתעכב בכרך אף בתחילת חמישה עשר, קורא עמהו – בחמישה עשר באדר, שמוקף בן יומו הוא ודינו כמוקף (רש"י; הר"ן). **וכן כותב הרמב"ם:** בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר, אם היה בדעתו לחזור למקומו בזמן קריאה (כלומר בזמן קריאת המקום שהוא נמצא בו עכשיו – "מגיד משנה") ונתעכב ולא חזר, קורא כמקומו. ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם (עיין "כסף משנה"). ויש מפרשים שדברי הגמרא ("לא שנו אלא שעתידי לחזור בליל ארבעה עשר") מוסבים על כל משנתנו, כלומר שאף בכך עיר שהלך לכרך תלוי הדבר אם בדעתו לחזור בליל ארבעה עשר (ולא כמו שבארנו לעיל: בליל חמישה עשר), שכן אם היה בדעתו להתעכב בכרך בתחילת היום של ארבעה עשר, כבר פרח ממנו דין פרוז, והרי הוא כמוקף בן יומו וקורא בחמישה עשר (הרא"ש; הראב"ד). **מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו? רבי מאיר אומר: בְּלֵה** – מתחילתה ועד סופה. **רבי יהודה אומר: מִ"אִישׁ יהודי"** – מפרק ב פסוק ה ואילך, המתחיל במעשה מרדכי ואסתר. **רבי יוסי אומר: מִ"אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – גידל המלך אחשוורוש את המן... היינו מתחילת פרק ג, הספר על רשעת המן. בגמרא מבואר, שכולם דרשו מאותו פסוק: "ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף" – רבי מאיר סובר: תוקפו של אחשוורוש, ולכן יש לקרוא את כל המגילה, שכולה עוסקת באחשוורוש. רבי יהודה סובר: תוקפו של מרדכי, ורבי יוסי סובר: תוקפו של המן. והלכה כרבי מאיר.

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

הכל פֶּשְׁרֵי לְקִרְוֹת אֶת הַמְּגִלָּה – ולהוציא האחרים ידי חובתם, חוץ מִחֶרֶשׁ, שׁוֹמֵה וְקָטָן – סתם חרש האמור בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר (תרומות א, א). אבל חרש האמור כאן היינו המדבר

וְלוֹדוּי הַפָּרִים, וְלוֹדוּי הַמַּעֲשֵׂר, וְלוֹדוּי יוֹם הַפְּפוּרִים, לְסַמְיָה, לְשַׁחֲטָהּ, לְתַנּוּפָה, לְהַנְשֵׂהָ, לְקַמְיָה וּלְהַקְטִירָה, לְמִלְיָקָה, וּלְקַבְלָהּ, וּלְהַזְיָהּ, וּלְהַשְׁקִיתָ סוּטָה, וּלְעִרְפֵת הַעֲגֻלָּה, וּלְטַהֲרֵת הַמְּצַרְעֵי.
ו כָּל הַלֵּילָה כָּשֶׁר לְקַצִּירַת הָעֵמֶר וּלְהַקְטִיר הַלְּבָבִים וְאֲבָרִים. זֶה הַכֶּלֶל: דָּבָר שֶׁמְצַוֹתוֹ בַּיּוֹם – כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם; דָּבָר שֶׁמְצַוֹתוֹ בַּלַּיְלָה – כָּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה.

פ ר ק ש ל י ש י

א בְּנֵי הָעִיר שֶׁמְכָרוּ רְחוּבָה שֶׁל עִיר – לֹקְחִין בְּדָמָיו בֵּית הַפְּנִסָּת; בֵּית הַפְּנִסָּת – לֹקְחִין תְּבָה; תְּבָה – פִּירוּשׁ בְּרִטְנוּרָא

ה וְלוֹדוּי הַפָּרִים. פר כהן משיח, ופר העלם דבר של צבור, שמתורים עליהם הטאם שהביאום עליו: וְלוֹדוּי מַעֲשֵׂר. בערתי הקדש מן הבית: לְסַמְיָה. וסמך את ידו על ראש העולה: לְהַנְשֵׂהָ. מניש את המנחה תחלה בקרן מערבית דרומית של מזבח, ואח"כ קומץ: וּלְקַמְיָה וּלְהַקְטִירָה. בהקטרת קומץ קאמר, שהוא במנחה כנגד זריקת דם בובחים, ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר הלבים ואיברים כשר כל הלילה, כדתנן במתניתין (מ"ו): קבלת הדם במזרק: לְהַזְיָהּ. הוית פרים הנשרפים וכל הטאות הפנימיות. וזריקת דם על המזבח נמי קרי הוית:
ו וּלְהַקְטִיר הַלְּבָבִים וְאֲבָרִים. מותרו תמיד של בין הערב, דכתיב כהו (ויקרא ו, ב) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה: זה הכלל דבר שמצוותו ביום כשר כל היום. לאתויי סדור שתי בויכי לבונה שנותנים על לחם הפנים: ודבר שמצוותו בלילה כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה. ולא אמרו חכמים עד חצות, אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:
ג בני העיר. רחובה של עיר. יש בה קדושה, שמתפללין בה בתעניות. וחכמים פליגי על סתם מתניתין, ואמרי רחובה של עיר אין בה משום קדושה,

משניות מבוארות – קהתי

"ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם", וּלְהַשְׁקִיתָ סוּטָה – שמשקים אותה המים המאררים (עיין במדבר ה, כד), ויש להשקותה ביום, שנאמר בה (במדבר ה, ל): "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", וכתוב (דברים יז, יא): "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך", ולמדים משם בגזירה שווה "תורה תורה", מה משפט ביום, אף השקאת הסוטה ביום; וּלְעִרְפֵת הַעֲגֻלָּה – כשנמצא חלל בשדה, שכתוב בה (דברים כא, ח): "ונכפר להם הדם", הלכך ככפרת קדשים היא, שאינה אלא ביום, וּלְטַהֲרֵת הַמְּצַרְעֵי – שכתוב (ויקרא יד, ב): "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו". – כל אלו שנישנו במשנתנו מצוותם ביום וכשרים הם כל היום.

~ יום ששי ~

באור משנה ו

לאחר ששינו במשנה הקודמת על דברים שמצוותם ביום, שכשרים כל היום, באה משנתנו ללמד על דברים שמצוותם בלילה, שכשרים כל הלילה.
כָּל הַלַּיְלָה כָּשֶׁר לְקַצִּירַת הָעֵמֶר – במוצאי יום טוב הראשון של פסח (עיין ויקרא כג, י; מנחות י, ג), וּלְהַקְטִיר הַלְּבָבִים וְאֲבָרִים – החלבים והאברים של הקרבנות שנוקד דמם ביום, מצוותם להעלותם על המזבח באותו יום ואף בלילה שלאחריו כל הלילה, שנאמר (ויקרא ו, א): "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר", מקרבן עולה הקטירו כל האברים, ומשאר הקרבנות לא הקטירו אלא החלבים המפורשים בפרשת ויקרא. ויש מפרשים: וּלְהַקְטִיר חֲלָבִים וְאֲבָרִים – של עולת התמיד של בין הערבים (בדסודא). זֶה הַכֶּלֶל: דָּבָר שֶׁמְצַוֹתוֹ בַּיּוֹם, כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם – לרבות סידור לחם הפנים ושתי בויכי לבונה שנותנים עליהם (גמרא); דָּבָר שֶׁמְצַוֹתוֹ בַּלַּיְלָה, כָּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה – לרבות אכילת פסחים. ברם, חכמים אמרו: עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה (ברכות א, א).

משנתנו אינה נוקטת קריאת מגילה בלילה, לפי שיעקר מצוות קריאתה הוא ביום. ומכאן גם נגהים לברך "שהחיינו" גם בלילה וגם ביום (רבנן תס, הר"ן).

באור משנה א

אגב דיני קריאת המגילה נישנו במסכתנו, בשני הפרקים האחרונים, הלכות קריאת התורה, וכהקדמה להן סודרו בתחילת פרקנו (משניות א-ג) דיני קדושת בית הכנסת – בסדר המשנה שבגמרא מקדימים את הפרק האחרון "הקורא את המגילה" לפני פרקנו, אבל הר"ף והרמב"ם נוקטים את הסדר שלפנינו. – משנתנו באה ללמד, שאם מוכרים דבר שיש בו קדושה, אין לוקחים בדמיו אלא דבר שקדושתו תמורה יתור, שמעלים בקודש ואין מורידין.

האלה נזכרים", וּלְקַרְיָאתָ הַכֶּלֶל – במועדים ובחנוכה, שנאמר בו (תהלים קיח, כד): "זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בך", וכן (תהלים קיג, א): "ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה'", וּלְטַהֲרֵת הַמְּצַרְעֵי שוֹפָר – בראש השנה, שנאמר (במדבר כט, א): "יום תרועה יהיה לכם". וּלְקַבְלָתָהּ לְלֶבֶת – בחג הסוכות, שנאמר (ויקרא כג, ט): "ולקחתם לכם ביום הראשון", וּלְתַפִּילַת הַמוֹסַפִּין – שמתפללים ביום שיש בו קרבן מוסף, וּלְמוֹסַפִּין – ולהקרבת קרבנות המוספין, שנאמר (ויקרא כג, לו): "דבר יום ביומו", ותפילת המוספין דינה כמוספין, וְלוֹדוּי הַפָּרִים – שנאמר (ויקרא ז, ג): "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על אשאתו... פר בן בקר", וכן נאמר (שם שט, יג): "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה... והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", והוא הנקרא "פר העלם דבר של ציבור", ואלו המביאים את הפרים מתורדים עליהם את החטא שהביאום עליו; וכל היום כשר לכך, שלמדים מיום הכיפורים שכתוב בו (ויקרא טו, ו): "וכפר בעדו ובעד ביתו" – בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכל כפרה היא ביום, שנאמר (ויקרא טו, ל): "כי ביום הזה יכפר עליכם", וְלוֹדוּי הַמַּעֲשֵׂר – שמתורדים על מתן התעשרות בשנה הרביעית והשביעית של השמיטה, כמו שכתוב (דברים כו, יג): "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית", וכי, וסמך לו: "היום הזה ה' אלהיך מצווך". וְלוֹדוּי יוֹם הַפְּפוּרִים – שנאמר (ויקרא טז, כא): "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתורה עליו את כל עונות בני ישראל", וכבר הזכרנו שכפרה היא ביום, שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם", לְסַמְיָה – שסומכים הידים על ראש הקרבן לפני השחיטה, כמו שכתוב (ויקרא ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", לְשַׁחֲטָהּ – של קרבנות בהמה, שנאמר (ויקרא יט, ו): "ביום זבחים", ולמדים סמיכה משחיטה, שנאמר (ויקרא א, ד-ה): "וסמך ידו על ראש העולה... ושחט את בן הבקר", לְתַנּוּפָה – של העומר, שנאמר (ויקרא כג, יב): "ביום הניפכם את העומר", והוא הדין לתנופה של האימורים והחזה בשלמים (ויקרא ז, ל). לְהַנְשֵׂהָ, לְקַמְיָה וּלְהַקְטִירָה – של קרבן מנחה, שכן מגישים את המנחה תחילה לקרן מערבית דרומית של המזבח, ואחר כך קומצים ממנה מלוא הקומץ ומקטירים אותו, לְמִלְיָקָה – בקרבן עופות (תורים או בני יונה), שכתוב בו (ויקרא א, טו): "ומלך את ראשו", וּלְקַבְלָהּ – קבלת דם הקרבן במזרק, כדי לזרוק על המזבח, וּלְהַזְיָהּ – לזריקת הדם על המזבח ועל הפרוכת וכו' (עיין זבחים ה, א-ב), שכל עבודות אלו מצוות ביום, שנאמר (ויקרא ז, לח):

לוֹקְחִין מִמְּפָחוֹת; מִמְּפָחוֹת – לוֹקְחִין סְפָרִים; סְפָרִים – לוֹקְחִין תּוֹרָה. אָבֵל אִם מְכָרוּ תּוֹרָה – לֹא יִקְחוּ סְפָרִים; סְפָרִים – לֹא יִקְחוּ מִמְּפָחוֹת; מִמְּפָחוֹת – לֹא יִקְחוּ תְּבָה; תְּבָה – לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת; בֵּית הַכְּנֶסֶת – לֹא יִקְחוּ אֶת הַרְחוּב; וְכֵן בְּמוֹתְרִיהֶן. אֵין מוֹכְרִין אֶת שֵׁל רַבִּים לִיְחִיד, מִפְּנֵי שְׁמוֹרִידִין אוֹתוֹ מִקְדָּשָׁתוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, אָף לֹא מְעִיר גְּדוּלָה לְעִיר קְטַנָּה.

ב אין מוכרין בית הכנסת, אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם, חוץ מארבעה דברים: למרחץ ולפרסקי ולטבילה ולבית המים. רבי יהודה אומר: מוכרין אותו לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה.

ג ועוד אמר רבי יהודה: בית הכנסת שחרב – אין מספדין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פרות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר (ויקרא כו, לא): "והשמותי

פירוש ברטנורא

הואיל ואין מתפללין בה אלא באקראי בעלמא. והלכה כחכמים: בית הכנסת לוקחים תיבה. ודוקא בית הכנסת דכפרים הוא דמצו מוכני לה, אבל בית הכנסת דכרכים, כיון דמעלמא קא אתו לה הוויא דרכים ולא מצו מוכני לה: ספרים. נביאים וכתובים: אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים. דמעלין בקודש ואין מורדין; וכן במותריהן. מכרו ספרים ולקחו ממוקצת הדמים תורה, לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה. ולא נאמרו כל הדברים הללו אלא כשלא מכרו שבעה טובי העיר כמעמד אנשי העיר, אבל אם מכרו שבעה טובי העיר כמעמד אנשי העיר, אפילו לקנות כדמים שָׁכַר לשנות מותר. ודוקא בשל כפרים כדאמרין:

ב אלא על תנאי. ואפילו משל רבים לרבים אסור למכור מכירה חלוטה, דרך ביוון הוא, כלומר אינו בעינינו כלום. ואין הלכה כר"מ: ממכר עולם. ואפילו ליחיד ואפילו לכל תשמישין, חוץ מוד' דברים. דלאותם ד' דברים לא ימכור: בית המים. לכביסה. אי"נ למו גרלים: ר"י אומר מוכרין אותו לשם חצר וכו'. ואין הלכה כר"י:

ג ואין מפשילין. גדלים ופוחלים. וה"ה לכל שאר מלאכות, אלא שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים, ובהכ"נ בית גדול הוא וראוי לכך והוי אורחיה: קפנדריא. לקצר הלוכו דרך בית הכנסת. ולשון קפנדריא, ארמקופא דרי אעול בהא, כלומר בעוד שאני צריך להקיף שורות בתים אקצר מהלכי ואכנס

משניות מברארות – קהתי

שהואיל ובעיר קטנה אין משתמשים בו "ברוב עם", נמצא שמורידים אותו מקדושתו, וכיון שמותר למכור מעיר גדולה לעיר קטנה אף של רבים ליחיד מותר.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

אין מוכרין בית הכנסת – אפילו של רבים לרבים, אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו – כדי שלא ייראו כמזולזלים בקדושת בית הכנסת, כאילו אינם חפצים בו, שאינו בעיניהם כלום (רש"י); דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם – מותר למכרו מכירה מוחלטת, אפילו ליחיד, ואף לכל צרכיו של הלוקח, חוץ מארבעה דברים – לצורך ארבעה דברים דלקמן אסור למכור: למרחץ ולפרסקי – בית עיבוד עורות, ולטבילה ולבית המים – לבית שימוש למי גרלים. פירוש אחר: לבית כביסה. רבי יהודה אומר: מוכרין אותו לשם חצר – ולא לשם איזה שימוש שהוא, והלוקח מה שירצה יעשה – אחר כך. והלכה כחכמים (רמב"ם הל' תפילה יא, יז).

באור משנה ג

ועוד אמר רבי יהודה: בית הכנסת שחרב – אף על פי שחרב, אין מספדין בתוכו – הספד של יחיד. ברם, הספד של רבים, כגון לאחד מגדולי העיר, שכל בני העיר באים להספידו, אפילו כשהוא בישובו מותר. ואין מפשילין בתוכו חבלים – אין עוסקים בו בגדילת חבלים; והוא הדין לשאר מלאכות, אלא שהפשלת חבלים צריכה מקום רחב ידים, ושטחו של בית הכנסת ראוי למלאכתם זו; ואין פורשין לתוכו מצודות – רשתות לצוד חיה ועופות, ואין שוטחין על גגו פרות – לייבשם, ואין עושין אותו קפנדריא – מקום מעבר, כדי לקצר את הדרך, שנאמר: "והשמותי

בני העיר שמכרו רחובה של עיר – שהיו מתפללין בו בתעניות ובמעמדות (עיי' תענית ב, א), ולפיכך יש בו קצת קדושה, לוקחין בדמיו בית הכנסת – שקדושתו חמורה מקדושת הרחוב, ועל ידי כך מעלים בקדושת הדמים, וכן בכלום. ברם חכמים חולקים על סתם משנתנו וסוברים שרחובה של עיר אין בו קדושה, הואיל ואין מתפללים בו אלא באקראי בלבד, והלכה כחכמים. בית הכנסת – אם מכרו בית הכנסת, לוקחין תבה – ארון הקודש. בגמרא אמרו, שדווקא בית הכנסת של כפרים מותר למכור, לפי שלא עשו אותו אלא על דעת בני הכפר לבדם, שיהיה להם להתפלל בו, ואם רצו כולם למכרו, מותרים; אבל בית הכנסת של כרכים, הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה, שכל הבא אל העיר יבוא ויתפלל בו, נעשה של כל ישראל ואסור למכרו. מנרו תבה – ארון הקודש, לוקחין מטפחות – לספרי תורה. מנרו מטפחות, לוקחין ספרים – נביאים וכתובים (רש"י); ויש מפרשים, שאף חומשים בכלל ספרים (רמב"ם). מנרו ספרים, לוקחין תורה – ספר תורה. אביל אם מכרו תורה, לא יקחו ספרים – לפי שעל ידי כך מורידים מקדושת הדמים, וכבר הזכרנו שמעלים בקודש ואין מורידים. מנרו ספרים, לא יקחו מטפחות; מנרו מטפחות, לא יקחו תבה; מנרו תבה, לא יקחו בית הכנסת; מנרו בית הכנסת, לא יקחו את הרחוב (ובדברים שקדושתם שווה עיי' "תוספות יום טוב". שמביא דעות שונות):

וכן במותריהן – כמה שנשאר מן הדמים, שצריכים לקנות דבר שקדושתו חמורה, כגון מכור ספרים ולקחו ברוב דמיהם ספר תורה, אסור לקנות במותר דבר שקדושתו פחותה. אין מוכרין את של רבים – בית כנסת של רבים (הו"ח), ליחיד – ובירושלמי מבואר כגון ספר תורה של רבים אסור למכרו ליחיד, מפני שמורדין אותו מקדושתו – שבת כנסת (או ספר תורה) של רבים קדושתו יתרה משל יחיד; דברי רבי יהודה. אמרו לו – חכמים: אם כן – אם אתה אוסר למכור את של רבים ליחיד, אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה, לעיר קטנה – בדין שתאסור למכור אף של עיר גדולה לעיר קטנה,

אַתְּמַקְדְּשִׁיכֶם" – קְדָשְׁתָּן אֶף קְדָשְׁתָּן אֶף קְדָשְׁתָּן שׁוֹמְמִין. עָלוּ בּוֹ עֹשְׁבִים – לֹא יִתְלַשׁ, מִפְּנֵי עֲגַמַת נֶפֶשׁ.

פירוש ברטנורא

דרך כאן: מפני עגמת נפש. שיזכרו ימי בנינו ויתנו לב לבנותו אם יוכלו, או יבקשו עליו רחמים שיחזור. לפיכך אין אסור אלא ללקט עשבים ולהאכיל לבהמה או לאדם [לגמרי], אבל ללקט ולהניחם במקומם מותר, דאיכא עגמת נפש:

משניות מבוארות – קהתי

אַתְּמַקְדְּשִׁיכֶם" – ומשמע מלשון זה: קְדָשְׁתָּן אֶף קְדָשְׁתָּן שׁוֹמְמִין – שאף לאחר שנחרבו והם שוממים, מכל מקום נקראים הם "מקדשים" עָלוּ בּוֹ עֹשְׁבִים, לֹא יִתְלַשׁ – אותם, מִפְּנֵי עֲגַמַת נֶפֶשׁ – כדי שתהא עגמת נפש לרואים את העשבים ויתנו דעתם על

בית הכנסת לחזור ולבנותו. בגמרא מבואר, שלא יתלוש בשביל להאכיל לבהמתו, אבל לתלוש ולהניחם במקומם מותר, שאף בכגון זה יש עגמת נפש.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מא' וילך בו כותב הסיבות שמפניהן לא יכלו לסדר החתונה בחדש אלול, הנה לאחר כל ההסברה, טפלות הן לגבי ענינים עיקרים שבסיבתם לא הי' כדאי להמשיך הזמן, ומובן שאין כוונתי לצעוק על העבר אלא לזרוז עכ"פ בהנוגע להבא שעכ"פ יסדרוה בחדש כסלו חדש הגאולה הבע"ל, ויה"ר שתהי' בשעה טובה ומוצלחת.

מ"ש אם תהי' הנהגתו עם המיול"ח כמים הפנים או כו' הנה מובן שהנהגתו צ"ל כמים הפנים לפנים אבל כפי אמיתית הפירוש בזה היינו מה שבפנימיות ובאמת שבלי ספק טוב הוא גם המיול"ח וזוגתו תחי' אלא שצריך להוציאם מן ההעלם אל הגילוי, ואחת העצות לזה היא שיתיחס אליהם באהבת ישראל בכלל, ובתוספת הבאה מצד היחס המשפחתי בעתיד הקרוב אשר חתנו כבנו, והאריכות בדבר הפשוט אך למותר.

מ"ש בענין לימוד החסידות שמצא בזה עכובים מאין רב מתאים בזה וכו', הנה גם בזה פשוט הדבר שאין זה אלא מפיתוי היצה"ר שאומן הוא במלאכתו כביטוי רז"ל ובמילא מסית את כל אחד באותיות המתאימות לאיש פרטי זה, ובמילא גם המלך זקן וכסיל מבין שבאם יבוא אליו ויאמר לו אל תלמוד חסידות כי זה מביא לאהבת ד' ויראתו (ראה רמב"ם הל' יסודי התורה ריש פרק ד') ומכניס חיות גם בלימוד הנגלה וקיום המצות ועי"ז תתקשר באילנא דחיי כמבואר בזהר ח"ג דף קכ"ד ע"ב, הרי בטח שאז לא הי' שומע להסתתרו ופיתויו כלל וכלל ואדרבה הי' מוסיף אומץ בהשתדלות. ולכן בא הנ"ל בטענות מקצה השני אלו שכותב במכתבו.

וכבר כתבתי לכמה מהשואלים בסגנון דא, שכמו שבקבלת התורה הכללית היתה רק ע"י הקדמת נעשה לנשמע, שאז תומת ישרים תנחם ובא"ל כו' (כדאיאת בשבת פ"ח ע"ב) הרי כן הוא גם בלימוד פנימיות התורה ועוד יותר וכמובא בקונטרס לימוד החסידות מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ובימים האלו ערב חג שמחתנו בלשון רבים, הנה יה"ר שתומשך השמחה אצלו ואצל ב"ג שיחיו, ע"פ הכלל דשמחה פורץ גדר, יתמעטו ההעלמות וההסתרים בעניניהם ומתוך הרחבת הדעת ושמחה יבנו בית בישראל בית יהודי חסידותי.

בברכה המחכה לבשו"ט.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

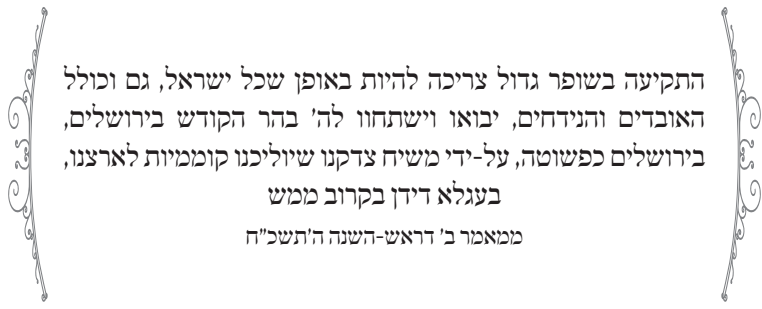
רש"י

סמוכים לעד לעולם. בדברי תורה כתיב [אחרי] נאמנים כל פקודיו סמוכים סמיכת כל פקודיו עשויים באמת וישר ולצורך ולא דבר ריק: כלום יש עבד שמורד ברבו. ויבא להכחיש את דברי הנביא: אמור לו כלום יש בן בו'. והא חזינן הכא דהוה: הכא נמי הוה. סופיה להיות: ואמר שירה. כנגד כולם אמר שירה לכששרתה רוח הקודש עליו:

דף ח עמוד ב. הגמרא מביאה מעשה נוסף בצדוקי: אמר ליה ההוא [אותו] צדוקי לרבי אבהו, בתיב (תהלים ג א) 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', ובתיב (תהלים נו א) 'לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה'. הי [איזה] מעשה הוה פרישא - היה תחילה. מברי - הרי מעשה שאול הוה פרישא - היה תחילה, בחיי שאול, ובריחתו מפני אבשלום בסוף ימיו, אם כן לכתוב הפסוק את מעשה שאול פרישא - תחילה. אמר ליה רבי אבהו לצדוקי, אתון דלא דרשיתון - אתם שאינכם דורשים 'סמוכין' [פרשיות הסמוכות זו לזו מדוע נסמכו], קשיא לכו - קשה לכם

מה שהקשית, אנן - אנחנו דדרשינן - שאנו דורשים 'סמוכים', לא קשיא לן - לא קשה לנו קושייתך. דאמר רבי יוחנן, סמוכין מן התורה מנין שדורשים אותם, שנאמר (תהלים קיא זח) 'נאמנים כל פקודיו, סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר' - סמיכת כל פקודיו עשויים באמת וישר ולצורך. ואף כאן יש לבאר, למה נמכה פרשת אבשלום - מזמור ג' בתהלים, לפרשת גוג ומגוג - מזמור ב' הפותח במלים 'למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק, יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו', ופירושו שגוג ומגוג יתאספו יחד להלחם נגד ה' ונגד מלך המשיח. אלא שאם יאמר לך אדם - שאם ירצה אדם להכחיש את נבואתו של דוד על גוג ומגוג, ויטען, כלום יש עבד שמורד ברבו - האם יתכן שעבד ימרוד ברבו החזק ממנו הרבה, ואיך יתכן לנבאות עליהם שיתיצבו על ה', אף אתה אמור לו, כלום יש בן שמורד באביו - וכי יתכן שבן ימרוד באביו, אלא הנה - היה, ואירע דבר זה אצל אבשלום בן דוד, הלא נמי הנה - כך גם כאן יתכן שיהיה עבד מורד ברבו. ולפיכך הקדים את פרשת בריחת דוד מפני אבשלום לבריחתו מפני שאול, כדי להסמיכה לפרשת גוג ומגוג.

אגב שהובאה לעיל (ט): דרשתו של רבי יהודה בן רבי שמעון בן פזי בפסוק 'תמו חטאים מן הארץ', מביאה הגמרא את דרשתו של רבי שמעון בר יוחאי בפסוק (משלי לא כו) 'פיה פתחה בחכמה וגו', שבה דרש גם את הפסוק הזה: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דבתיב - מה משמעות הכתוב (משלי לא כו) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', בנגד מי אמר שלמה מקרא זה, לא אמרו אלא בנגד דוד אביו, שדר בחמשה עולמים, כלומר חמשה מצבים שונים שעבר בימי חייו, ואמר עליהם שירה, ועל כך רמז שלמה בפסוק הנזכר, שבעת ששרתה על דוד רוח הקודש פתח את פיו ושר על החסד שעשה עמו ה'.

50 וימים טובים, **מאי איכא לְמִימְרָא** מדוע לא נלמד מההיקש לתפילין
 51 ההיפך, שכשם שנשים פטורות מעשה של תפילין כך הן פטורות
 52 מכל עשה שלא הזמן גרמא. הגמרא מתרצת שמאן דאמר זה אינו
 53 סובר את ההיקש של פפונאי, ולדעתו פטור נשים מעשה שהזמן
 54 גרמא ניתן ללמוד ב'מה מצינו' מ'מראיה', ואשר הקשו לעיל (לד):
 55 מדוע אין לומדים ממצה והקהל לחייבן, אין זו קושיא. **מָאן שְׁמַעְתָּ**
 56 **לִיה דְאָמַר תְּפִילִין מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּמָן גְרָמָא**, רבי מאיר כפי
 57 שמוכח ממה שמחייב את הנשים במצות תפילין (בעירוובין צוה).
 58 וְכָפַר לָהּ את הכלל שבשני כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד - צריך לדקדק
 59 למה נכתבו שניהם, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד ללא צורך אֵין
 60 מְלַמְּדִין, ואם כן לדעתו אין להקשות מדוע אין למדים מ'מצה'
 61 ו'הקהל' לחייב הנשים בעשה שהזמן גרמא שכן הם שני כתובים
 62 הבאים כאחד. עוד שואלת הגמרא: וְלָרְבִי יְהוּדָה דְאָמַר (בסנהדרין
 63 סז): שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד מְלַמְּדִין, וְתְּפִילִין לְדַעְתּוֹ הִיא מְצוּת
 64 עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּמָן גְרָמָא כמובא בעירוובין (סם). **מָאן איכא לְמִימְרָא** -
 65 מהיכן הוא לומד פטור נשים מעשה שהזמן גרמא, הרי נובל
 66 ללמוד מ'מצה' ו'הקהל' לחייבן. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְהוּאֵי -
 67 שנעשו מצות 'מְצָה' ו'שְׁמִחָה' שבשלושת הרגלים 'וְהִקְהֵל', שְׁלֵשָׁה
 68 כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד, לחייב נשים, וְשְׁלֵשָׁה כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד
 69 - אף לדעת רבי יהודה אֵין מְלַמְּדִים. הגמרא דנה בהמשך דברי
 70 המשנה: וְכָל מְצוּת לֹא תַעֲשֶׂה וכו' - אחד האנשים ואחד הנשים
 71 חייבין. שואלת הגמרא: מְהֵינֵי מִילֵי - שנשים חייבות במצות לא
 72 תעשה. משיבה הגמרא: אָמַר רב יְהוּדָה אָמַר רב, וְכֵן תָּנָא דְבִי רַבִּי
 73 וְשִׁמְעוֹנֵאל - וכן שנו בבית מדרשו, אָמַר קְרָא - בפרשת הגזול
 74 ונשבע לשקר וחזר והודה, שדינו להביא קרבן אשם לכפרה
 75 (במדבר הו), 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם' - 'אִישׁ אוֹ
 76 אִשָּׁה', הזכיר את שניהם. הרי שהשְׁנֵיהֶם הַכְּתוּב חַיִּיב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל
 77 עוֹנְשִׁים שְׁבַתְּוָה - לכל עבירות שהזוהירה התורה וחייבה את
 78 העובר עליהם קרבן או עונש מלקות או כרת.
 79 אגב דרשה זו, מבאיא הגמרא את הדרשות המשוות אותן גם
 80 בענין דיני ממונות ודיני נפשות: דְבִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תָּנָא, אָמַר קְרָא
 81 אֲשֶׁר תְּשִׂים לַפְּנֵיהֶם' - לַפְּנֵיהֶם' בלשון רבים גם נשים בכלל, מכאן
 82 שהשְׁנֵיהֶם הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דֵּינִים - לכל משפט דיני ממונות
 83 שְׁבַתְּוָה. דְבִי חֻזְקִיה תָּנָא, אָמַר קְרָא (שם, כט) 'וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא
 84 וְגו' וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעֶלְיוֹ יוֹמֵת', הרי שהשְׁנֵיהֶם
 85 הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל מִיתוֹת - לדיני נפשות שְׁבַתְּוָה. וְצָרִיכָא -
 86 לימוד מיוחד לרבות נשים לכל ענין וענין. דְאֵי אֲשִׁמְעִינֵן הֵךְ
 87 קְמִיתָא - אם היתה התורה משמיעה חיוב הנשים רק בענין קרבן
 88 שבוועה, היינו סבורים מִשּׁוּם שתהא חיה בְּפִרְה על עוונה, חֵם
 89 רְחִמָנָא עָלֶיהָ - עליה שתהיה כאיש בענין כפרה, אָכֵל דֵּינֵין אִימָא
 90 אִישׁ דְּבַר מְשָׂא וּמְתָן - שדרכו להתעסק במשא ומתן, אֵין יש צורך
 91 לקבוע לו דיני משא ומתן, אבל אִשָּׁה אֵין דרכה בכך לא נאמר בה
 92 הדינים הללו. וְאֵי אֲשִׁמְעִינֵן הָא - ואם היתה התורה משמיעה לנו
 93 רק בדיני ממונות, היינו סבורים שדוקא בממונות שווה האשה
 94 לאיש, מִשּׁוּם דְהָיְתָה הִיא - שחיי האדם תלויים בדינים הללו, כגון
 95 שללא איסור לא תגנוב' הכל גוזלים אותה, והיא גוזלת אחרים,
 96 ולא היו מתעסקים עמה במשא ומתן. אָכֵל בּוֹפֵר -המדובר בשור
 97 המועד שהרג את האדם. אִימָא - דוקא אם המית

1 שואלת הגמרא: וְלָרְבִי יְהוּדָה כֵּן קְרָא דְאָמַר ביבמות (סה): עַל
 2 שְׁנֵיהֶם - על האיש והאשה הוא אָמַר (בראשית א, כח) 'וַיִּבְרָךְ
 3 אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ' **מָאן איכא לְמִימְרָא** מדוע
 4 לא נלמד מתלמוד תורה לפטור נשים ממצות עשה שלא הזמן
 5 גרמא, הרי אין כאן שני כתובים. מתרצת הגמרא: שאף לשיטתו
 6 יש שני כתובים מִשּׁוּם דְהָיְתָה מְצוּת תְּלִמּוּד תּוֹרָה וּפְדִיּוֹן הָבֵן שְׁנֵי
 7 כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד לְפִטוֹר מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּמָן גְרָמָא, וְכָל
 8 שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִים.
 9 עוד שואלת הגמרא: וְלָרְבִי יְהוּדָה כֵּן קְרָא הַסּוֹבֵר שאשה מצוה
 10 ב'פרו ורבו', אם כן נִמְי נִהְיֵו 'פְרִיה וְרִבְיָה' 'וּמוֹרָא' - מצות אלו
 11 יחשבו גם הם שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין, וכיצד
 12 אמרנו לעיל (לד): שלומדים מ'מורא' חיוב הנשים בכל מצות עשה
 13 שלא הזמן גרמא. מתרצת הגמרא: צָרִיכָא - צריך להכתב חיוב
 14 נשים ב'פרו ורבו' ו'מוֹרָא', דְאֵי כְּתָב רְחִמָנָא חַיִּיבֵן רַק בְּמוֹרָא וְלֹא
 15 כְּתָב בְּפְרִיה וְרִבְיָה, הָיָה אִמָּנָא וְכַבְשָׁה אָמַר רְחִמָנָא - נאמר בפסוק
 16 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה' (בראשית א כח), והיינו
 17 אומרם אִישׁ דְרָבְדּוּ לְכַבֵּשׁ - לצאת למלחמה, אֵין הוא מחויב, אבל
 18 אִשָּׁה כִּיּוֹן דְאֵין דְרָבְהָ לְכַבֵּשׁ, לא - לכך הוצרך הכתוב לכלול
 19 הנשים באופן מפורש. וְאֵי כְּתָב רַק בְּפְרִיה וְרִבְיָה וְלֹא כְּתָב בְּמוֹרָא,
 20 הָיָה אִמָּנָא אִישׁ דְסִיפָא - שיש יכולת בְּדוּ לְעֲשׂוֹת - לכבד, שאין
 21 עליו מרות אחרים אֵין הוא מצוה על מוראם. אבל אִשָּׁה דְאֵין
 22 סִיפָא בְּדָה לְעֲשׂוֹת בעודה נשואה, כשנמצאת תחת מרות בעלה,
 23 ולפיכך לא מחויבת לכבדם בהיותה נשואה, וכִּיּוֹן דְאֵין סִיפָא בְּדָה
 24 לְעֲשׂוֹת בהיותה נשואה, לֹא תִתְחַיֵּב כֻּלָּא אִפִּילוּ כשהיא פנויה,
 25 לפיכך צָרִיכָא, ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד.
 26 שואלת הגמרא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא לעיל: הֵנִיחָא לְמָאן
 27 דְאָמַר שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין, מובן מדוע אין
 28 לומדים מתלמוד תורה ופדיון הבן לפטור נשים אף ממצות עשה
 29 שלא הזמן גרמא, אֵלֵא לְמָאן דְאָמַר שגם שני כתובים מְלַמְּדִין,
 30 **מָאן איכא לְמִימְרָא** מדוע לא נלמד מהם. מתרצת הגמרא: אָמַר
 31 רַבָּא, פְּפוּנָאי - התלמידים הגרים בפפונאי נְדַעֵי לָהּ לְמַעְמָא דְהָא
 32 מִילְתָא - לבאר דברי המשנה גם לפי השיטה הסוברת ששני
 33 כתובים הבאים כאחד מלמדים, ולפירושם יתורץ גם מה שהקשינו
 34 לעיל (לד): מדוע לא לומדים ממצה והקהל לחייבן בכל עשה
 35 שהזמן גרמא. וּמָנו - ומי הם פפונאי, רב אָהָא פְרַי יַעֲקֹב שהתגורר
 36 שם, ופירש בטעם המשנה, אָמַר קְרָא במצות תפילין 'וְהָיָה לְךָ לְאוֹת'
 37 עַל דָּךְ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, הוֹקְשָׁה כָּל
 38 הַתּוֹרָה בּוֹלָה הַנּוֹכַר בְּלִמְעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, לְתַפִּילִין
 39 שְׁנוֹכְרוּ בהתחלה, ללמדנו, מַה תְּפִילִין מְצוּת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְרָמָא
 40 וְנִשִּׁים פְּטוּרוֹת אֵף כָּל מְצוּת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְרָמָא נִשִּׁים פְּטוּרוֹת,
 41 וּמְדַמְּצוֹת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְרָמָא הוֹרַכְנוּ לדרשה מיוחדת ללמדנו
 42 שְׁנִשִּׁים פְּטוּרוֹת מִלְקִימָן, מְכָלָל - מדויק מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּמָן
 43 גְרָמָא נִשִּׁים חַיִּיבוֹת, שאם היו פטורות מהן כל שכן שפטורות
 44 מאותן שהזמן גרמא, ואין צורך בדרשה לפטור מאותן שהזמן
 45 גרמא.
 46 שואלת הגמרא: הֵנִיחָא הַסּוֹבֵר של פפונאי רק לְמָאן דְאָמַר
 47 (עירוובין צוה): תְּפִילִין הֵן מְצוּת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְרָמָא - שאין נוהגת
 48 בשבתות וימים טובים, ובכל בלילה, אֵלֵא לְמָאן דְאָמַר תְּפִילִין
 49 מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּמָן גְרָמָא וְנוֹהֶגֶת בְּלִילָה כְּבִיּוֹם וגם בשבתות

הקדוש-ברוך-הוא העניק לאדם כוח אלוכי - באמצעות תשובה -
 לשנות את העבר
 ממכתב ימי הסליחות, ה'תשכ"ז

קידושין, פרק ראשון - האשה נקנית - דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכה

רש"י

1 ופדיון הבן — דילפין לעיל בפירוק (כטא) נשים פטורות מלפרות בניהם; דכתיב "ותפדה"
 2 — תפדה. ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר — חיובא בפריה ורביה כתיב בנשים. הכי ליק
 3 תו שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לחיוב ממורא? הא הוה מורא ופריה ורביה שני
 4 כתובים הבאין כאחדו צריכי — כלומר, לאו באין כאחד ניהו ולממרא דאין מלמדו.
 5 אלא תתחייב צריכי. דאי הוה כתב חד — לא
 6 גמיר איך מניה. דרבו לכבש — את הארץ
 7 במלכותה, ואין דרבה כו'. וכיון דלא קרינן בה
 8 "ובכשוד" — לא קרינן בה "פרו ורבו". סיפק בידו
 9 לעשות — לכבד את אביו, שאין אימת אחרים
 10 עליו. ולא תתחייב בלל — אפילו פגעה. הניחא
 11 כו' — לעיל קאי, דאיתניבא: גילף מתלמוד
 12 תורה. ושנינן; משום דהיי תלמוד תורה ופדיון
 13 הבן כו'. מאי איכא למיטר — גילף מתלמוד
 14 תורה ופדיון הבן שאר מצות עשה שלא הזמן
 15 גרמא. לפטורא פפנאי ידעו כו' — תלמידים
 16 שבפפנאי, ומנו — רב אחא בר יעקב, שהיה דר
 17 בפפנאי, כדאמר ב"השותפין" (בבא בתרא טזא)
 18 גבי שטן ופניה לשם שמים נתכוננו; ורשה רב
 19 אחא בר יעקב בפפנאי, אתא שטן ונשקיה
 20 ארבעיה. למען תהיה תורת ה' — היי כל התורה
 21 הוקשה לתפילין, ולא שבקין הקישא וגמירין
 22 מבנין אב ממצה והקדיל לזמן גרמא, ולא
 23 מתלמוד תורה ופדיון הבן לשלא הזמן גרמא.
 24 ומדמעות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות שלא
 25 הזמן גרמא נשים חייבות — מדאיצטרך למיכתב
 26 דיקשא למיפטרניהו מומן גרמא — מכלל
 27 דבשאר מצות חייבות. הניחא כו' — פלוגתא
 28 היא במסכת שבת (סאא) ופרק בתרא דעירובין
 29 (עהב). מאי איכא למיטר — אם כן איכא איכא
 30 גרמא. מאן שמעת ליה האי סברא ובי סאי —
 31 ובשני; מאן שמעת ליה האי סברא ובי סאי —
 32 בעירובין, ולדידיה לא איצטרך דיקשא, אלא
 33 כדגמירין ברישא מנבין אב. וגמר מראה דהיי
 34 מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות.
 35 דקשיא לן לעיל: וגילף ממצה והקדיל לחיובא
 36 — רבי מאיר סב; שני כתובין הבאים כאחד אין
 37 מלמדו. ופרכינן: ולרבי יהודה דאמר מלמדו —
 38 בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (סג) ואמר נמי
 39 בעירובין (עגז) דתפילין מצות עשה שלא הזמן
 40 גרמא. מאי איכא למיטר, מדיכא יתיי פטורא
 41 למצות עשה שהזמן גרמא? משום דהיי שמחא
 42 כו' — ולא סבירא לן כאביי, דאמר לעיל: אשה
 43 בעלה משמחה. לכל עונשין — ולאין עונשין
 44 מלקות הן. דבי רבי אלעזר תנא כו' — לאו
 45 לפרשי מתניתין מייתי לה, אלא אידי
 46 דאיתניא עונשין — מייתי נמי אנב מדיכא
 47 איתרבו לדיני ממון, ומיתה למות על ידן
 48 ההורג. לכל מיתות — שיתחייב ההורג עליהם
 49 מיתה. וכן השור כופר. קיי קיימא — דמישתי
 50 בקרבן שבעת הפקדון דגול בהר, בפרשת
 51 "צנא". דחיתה היא — דאי ליתא בעל-דין —
 52 אין לה חיים, הכל גולצין אותה והיא נזולת את
 53 אחרים, והכל בדילין הימנה. אבל כופר —
 54 'דחיתה איש או אשה' דמשמע: גבי כופר דשור
 55 המועד שדרג את האדם.

1 ולרבי יוחנן בן ברוקא ניהו מורא ופריה ורביה שני כתובין — ואם תאמר: אמאי לא
 2 קאמר: לרבנן ליהו מורא ומוזחה שני כתובים? ולמאי דפרישת לעיל דתרויהו
 3 צריכי — אתי פסיר. מכלל דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות — פירש
 4 בקונטרס: מדאיצטרך קרא להקישא למיפטר נשים מומן גרמא — מכלל דמצות עשה שלא
 5 הזמן גרמא נשים חייבות. פירוש: דאי הוה אלא
 6 פטורות — אמאי איצטרך הקישא דתפילין
 7 למיפטר נשים מומן גרמא: בלא הכי נמי הוה
 8 ידעינן; השתא כשלא הזמן גרמא נשים פטורות —
 9 כל שכן דומן גרמא. ולא נחירא: להדיכי מצוי שתיק
 10 מהקישא דתפילין; אדרבה, אי שתיק מניה —
 11 הוה ליפנין ממצה והקדיל דמצות עשה שהזמן
 12 גרמא נשים חייבותו לכך פירש רבינו יצחק;
 13 מכלל דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות
 14 — דאי פטורות הוה ליה למיכתב הקישא ד'תורת
 15 ה' בפיר' על תלמוד תורה או על פדיון הבן
 16 להקישא אליה, ולומר: כי הכי נדשים פטורות
 17 מתלמוד או מפדיון, היינו מצות עשה שלא הזמן
 18 גרמא — הכי נמי פטורות מכל מצות עשה שלא
 19 הזמן גרמא, כמו דמקיש לפטור דהזמן גרמא
 20 לתפילין, אלא שזמנ מניה, מדרבנן יתי הקישא
 21 לתפילין דהיי הזמן גרמא — מכלל דשאר מצות
 22 עשה שלא הזמן גרמא חייבות.
 23 אלא למאן דאמר תפילין דהיי מצות עשה שלא
 24 הזמן גרמא מאי איכא למיטר — פירש
 25 הקונטרס: דאדרבה, איכא הוה לן למיטר: דעל
 26 הזמן גרמא נשים פטורות — מתפילין, ושהזמן
 27 גרמא נשים חייבות — ממצה והקדיל, דסבר שני
 28 כתובים הבאים כאחד מלמדים. ומשני: מאן
 29 שמעת ליה דתפילין לא הוה זמן גרמא — רבי
 30 מאיר, וסבר ליה אין מלמדים. ופירש בקונטרס:
 31 לדרידיה לא איצטרך הקישא, אלא כדגמירין
 32 לעיל מבנין אב, וגמירין מראה דהיי מצות עשה
 33 שהזמן גרמא ונשים פטורות. דקשיא לן: גילף
 34 ממצה והקדיל לחיובא — רבי מאיר סבר שני
 35 כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. עד כאן
 36 לשנונו. היינו טעמא דמצות עשה שהזמן גרמא
 37 נשים פטורות — דדוקא במצה והקדיל כתב
 38 רחמנא לומר דחייבות, אבל כל מצות עשה
 39 שהזמן גרמא בעלמא — נשים פטורות, דכיון דאין
 40 מלמדו — הוה כמו מיעוטא: דקא הני חייבות,
 41 אבל אחריו — לא. ואם תאמר: תיחב זמן גרמא,
 42 אבל שלא הזמן גרמא מנא ליה דחייבות? ויש
 43 לומר: כיון דתלמוד תורה ופדיון הבן הוה שני
 44 כתובים הבאים כאחד ואין מלמדו — הוה כמו
 45 מיעוטא: דקא הני פטורות, אבל שלא הזמן גרמא
 46 בעלמא — נשים חייבות.
 47 משום דהיי שמחה מצה והקדיל שלשה
 48 כתובים הבאים כאחד — ואם תאמר:
 49 תרצת הדיא דמצות עשה שהזמן גרמא דפטורות,
 50 דליכא מילוף ממצה והקדיל, איכא שמחה
 51 בהדיהו — הוה שלשה כתובים הבאים כאחד,
 52 כדפרישית. אלא דמצות עשה שלא הזמן גרמא
 53 מנא לן דחייבות? אימא דפטורות — מתלמוד
 54 תורה ופדיון הבן ויש לומר: דלית ליה רבי יוחנן
 55 בברוקא, והוה ליה שלשה כתובים הבאים כאחד:
 56 תלמוד תורה ופדיון הבן ופריה ורביה. ואם תאמר:
 57 ולאביי, דאמר לעיל (קדושין לדב) אשה בעלה
 58 משמחה, אם כן ליכא אלא שני כתובים, ומאי
 59 מתרין רבי יהודה, דאמר מלמדו, ממצות עשה
 60 שהזמן גרמא? אימא דהיי לחיוב ממצה והקדיל;
 61 ויש לומר: דמוקי קידוש הבדו בהדי מצה והקדיל,
 62 וכל שישנו בשמירה — ישנו בכריה, והני נשי הואיל
 63 כפרה חס רחמנא עליה — ואם תאמר: כל שכן דאם לא נכתבה — חס עליה טפי, דאין עליה לא עונש ולא חטאו ויש לומר: דמכל מקום
 64 איצטרך כפרה והכא דכתיב בה עונש לנשים בהדיא. כגון גבי עריות.

1 ולרבי יוחנן בן ברוקא, דאמר: על שניהם הוא
 2 אומר "ויברך אתם אלהים... פרו ורבו" - מאי איכא
 3 למימר? - משום דהוה תלמוד תורה ופדיון הבן
 4 שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים
 5 כאחד אין מלמדו. - ולרבי יוחנן בן ברוקא נמי -
 6 ניהו פריה ורביה ומורא שני כתובים הבאים כאחד
 7 ואין מלמדו! - צריכי, דאי כתב רחמנא מורא ולא
 8 כתב פריה ורביה - הוה אמינא: "וכבשה" אמר
 9 רחמנא, איש דדרכו לכבש - אין, אשה דאין דרפה
 10 לכבש - לא. ואי כתב פריה ורביה ולא כתב מורא
 11 הוה אמינא: איש דסיפק בודו לעשות - אין, אשה
 12 דאין סיפק בודה לעשות - לא. וכיון דאין סיפק בודה
 13 לעשות - לא תתחייב כלל, צריכא. - הניחא למאן
 14 דאמר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדו, אלא
 15 למאן דאמר מלמדו - מאי איכא למימר? - אמר
 16 רבא: פפנאי ידעו לה למעמא דהא מילתא, ומנו -
 17 רב אחא בר יעקב: אמר קרא "והיה לך לאות על
 18 ירך ולברוין בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיוך" -
 19 הוקשה כל התורה כולה לתפילין; מה תפילין מצות
 20 עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות - אף כל מצות
 21 עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ומדמצות עשה
 22 שהזמן גרמא נשים פטורות - מכלל דמצות עשה
 23 שלא הזמן גרמא נשים חייבות. - הניחא למאן דאמר
 24 תפילין מצות עשה שהזמן גרמא, אלא למאן דאמר
 25 תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא - מאי איכא
 26 למימר? - מאן שמעת ליה דאמר תפילין מצות עשה
 27 שלא הזמן גרמא - רבי מאיר, וסבר לה: שני כתובים
 28 הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין
 29 מלמדו. - ולרבי יהודה, דאמר: שני כתובים הבאים
 30 כאחד מלמדו, ותפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא,
 31 מאי איכא למימר? - משום דהוה מצוה שמחה
 32 והקדיל שלשה כתובים הבאים כאחד, ושלשה
 33 כתובים הבאים כאחד אין מלמדו. "וכל מצות לא
 34 תעשה וכו'". מנהיגו מילי? אמר רב יהודה אמר רב,
 35 וכן תנא דבי רבי ישמעאל: אמר קרא "איש או
 36 אשה כי יעשו מכל תפאת האדם" - השוה הכתוב
 37 אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. דבי רבי אלעזר
 38 תנא: אמר קרא "אשר תשים לפניכם" - השוה
 39 הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה. דבי חזקיה
 40 תנא: אמר קרא "והמית איש או אשה" - השוה
 41 הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה. וצריכא;
 42 דאי אשמעינן הך קמייתא - משום
 43 משא ומתן - אין, אשה - לא. ואי אשמעינן הא - משום דחיותה היא, אבל כופר, אימא:

איש

איש דבר מצות הוא אין אשה לא — ולא דוקא, דהא איתקש עבד לאשה לחיובי
במצות כאשה, דגמר (חגיגה דא), "לה" "לה" מאשה, אלא הכי קאמר: אינה
חיבת כל כך כמו איש. הרי הוא כוון לכל דבריו — ואם תאמר: ואיך תמצא וכן בסריס?
הרי מי שאין לו זקן אחד מסימני סריס, ואמרין בסריס עדי שיהיו בו כולין ויש לומר: כגון
שהביא וקן אחר רוב שנותיו, דבכאי גונא סריס

דאיבא איבוד נשמה — משום הכי חיבייה רחמנא לשלם כופר. הקפת הראש — המשוע
צדעיו לאחוריו אנו ולפדחתו, שאחוריו האונים חלקים הם עד סמוך לגובה, והצדעים
מקום שער הם כולם, והמשדות שער הצדעים שיהיו ראשו מוקף בשוה לפדחתו וצדעיו
ואחרי אגזיו, עגול סביב — היא הקפה, כל שישנו בהשחתה — דוקן, ישנו בהקפת הראש.

איש דבר מצות - אי, אשה - לא. ואי אשמעינן הא
משום דאיבא איבוד נשמה חס רחמנא עליה, אבל
הנך תרתי - אימא לא, צריכא. "הויז מבל תקיף ובל
תשחית כו", בשלמא "בל תטמא למתים" - דכתיב
"אמר אל הכהנים בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות
אהרן, אלא "בל תקיף", ו"בל תשחית" מלן? דכתיב
"לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך"
כל שישנו בהשחתה - ישנו בהקפה, והני נשי הואיל
ולא איתנהו בהשחתה - ליתנהו בהקפה. - ומלן
דלא איתנהו בהשחתה? - איבעית אימא סברא -
דהא לא אית להו זקן, ואיבעית אימא קרא: דאמר
קרא "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת
זקנך", מדשגין קרא דביבוייה, דאם פן ניתוב רחמנא
פאת זקנכם", מאי "זקנך" - זקנך ולא זקן אשתך.
- ולא? והתניא: זקן אשה והפרים שהעלו שער -
הרי הן כזקן לכל דבריהם. מאי לאו - להשחתה?
אמר אביי: להשחתה לא מצית אמרת, דיליף "פאת"
"פאת" מבני אהרן, מה להלן נשים פטורות - אף כאן
נשים פטורות. - ואי סבירא לן דכי פתב "בני אהרן"
אפוליה ענינא פתיב - גישתוק קרא מיניה, ויתתי בקל
וחומר, ואנא אמניא: ומה כהנים שריבא בהם הפתוב
מצות יתירות - בני אהרן ולא בנות אהרן, ישראל
לא כל שבין? - אי לאו גזירה שוה הוה אמניא:
הפסיק הענין. - השתא נמי נימא: הפסיק הענין! ואי
משום גזירה שוה - מובעני ליה לדתניא: "לא יגלחו",
יכול גילחו במקפריים יהיה תיב - תלמוד לומר "לא
תשחית", יכול לקטו במקטב וכרהמיני יהא תיב -
תלמוד לומר "לא יגלחו". הא ביצד? - גילוח שיש
בה השחתה, הוי אומר זה תער. - אם פן ניתוב קרא

ולא זקן אשתך - אפילו העלתה וכן והשחתה.
פאת פאת - כתיב בישאל "פאת זקנך" וכתיב
בכהנים "פאת זקנם לא יגלחו", וקא סלקא
דעתך דכי כתיב "אמור אל הכהנים בני אהרן"
ולא בנות אהרן - אכולא מילתא דכתיב
בההוא ענינא קאי. תשוק קרא מינה - מגורה
שוה ד"פאת" "פאת" למעוטי נשים ישראליות,
ותיתי פטורא בקל וחומר מכהנות. הפסיק הענין
- ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד, שיש
הפסק בבניהם, כגון "לה יטמא" מבעיא ליה
לדלתניא - ליתן את האמור של זה בזה ושל
זה בזה, דלא נתיבין אלא בהשחתה שעל ידי
גילוח. ויכין דאיבא לאוקמי לגורה שוה להכי -
לא תדרשה למעוטי בנות, הואיל והפסיק הענין.
פולקס = *פליינא של מצחצחי חרות, שחבלקין
בם את תיקי הסיף, הישני = *פליינא של עושי תריסין.
תלמוד לומר לא יגלחו - האמור בכהנים, ואין דרך גילוח בכך.
ולתניא גורה שוה ליתן האמור של כהנים
בישראל, ושל ישראל בכהנים, אם כן - דלהכי
הוא דאתא - נכתוב "את שובקך", דהוה ליה
נמי כמאן דכתיב פאה, דהא כתיב פאה בההוא
קרא גבי ראש. ומדחי כתיב גבי זקן "את
שובקך", ולא כתיב "את זקנך" - שמע מינה
אפאה קאי, והכי קאמר: לא תשחית פאות
שובקך, והדר גילף גילוח ההשחתה ב"פאת"
"פאת" ישראל מכהנים, אי נמי בבנין אב. חיב
פאת זקן בכהנים, וחיב פאת זקן בישראל. מאי
פאת שמע מינה תרתי - גורה שוה שלימה
לימדך הכתוב, אף לכל האמור בענין. למוטא
נגעים - שסימני מקום שיער חלוקים מסימני
ער כשר. שבנגעי עור בשר כתיב שער לבן,
ובסימני נתקי ראש וזקן - שער צהוב וקאמר
הכא, דאם העלתה אשה שער בוקב - הוה
סמינ נגעה ברין נתקי זקן. כתיב - זקן
של אשה, דכתיב "איש או אשה". להשרת נגעים
- לכשתטהר תטען דין טהרת מצרע בתגלחת
וצפורים. איצטריך - לטומאת נגעים כדאמרן
מעיקרא - להשוות סימני נתקי זקן אשה
לסימני זקן איש, ודאמרת: בהדיא כתיב -
סלקא דעתך אמניא: לעדין כתיב: האשה
דכתוב בקרא - לא קאי אלא אנתקי הראש,
ו"או בוקך" דכתיב בספייה - אתאן לאיש, ולא
קא. אשה משמע לן תנא דברייתא: הרי הן כזקן
לכל דבריהם. ננים ולא בנות - בנינים אתם
לה... לא תתגודדו ולא תשימו קרחה? בנינים -
ולא בנות לקרחה, אבל לגדיה - אף אבנות.
או אינו - אלא אף לגדיה. כשהוא אומר -
בפסוק שלאחריו "כי עם קדוש אתה", ואף
דנשים בכלל עם. הכי גרסינן מרבה אני את
הגדיה שישנה במקום שער ושלא במקום שער
ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום
שער. גדיה = *אשגריסניר, וחוקי האמורי היו
על מתחין. בשריטה הוא דכתיב - וקא סלקא
דעתך שריטה וגדיה תרתי נגינה, חר ביד וחד
בכלי, ואף על גב דשריטה בהאי ענינא לא
כתיב, כיון דמיא לגדיה - כתבה בא, ולא תימא אף היא נשים פטורות - כתיב "כי עם קדוש" לרבויה, והכי שפיר טפי, ולאו לסרוסי קרא, דהא "בנים ולא בנות" גבי גדיה כתיב,
ומיניה סליק.

את שובקך, מאי "פאת זקנך" - שמע מינה תרתי. - ואלא הא דתניא: זקן האשה והפרים
שהעלו שער הרי הן כזקן לכל דבריהם - למאי הלכתא? - אמר מר זוטרא: למוטאת נגעים.
- טומאת נגעים בהדיא פתיבא "ואיש או אשה פי יהיה בו נגע בראש או בזקן" - אלא
אמר מר זוטרא: לטהרת נגעים. - מטהרת נגעים נמי, פשיטא; פיון דבת טומאה היא - בת
מטהרה היא! - איצטריך, סלקא דעתך אמניא לצדדים פתיב "איש או אשה פי יהיה בו נגע
בראש או בזקן" - הדר אתאן לאיש, קא משמע לן, איסי תני: אף "בל יקרחו" נשים פטורות.
מאי טעמא דאיסי? דדריש הכי "בנים אתם לה" אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין
עניניכם למת: פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - בנינים ולא בנות לקרחה. - אהה אומר לקרחה, או
אי אינו אלא לגדיה? - כשהוא אומר "פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - הרי גדיה אמור,
הא מה אני מקיים בנינים ולא בנות - לקרחה. - ומה ראית לרבות את הגדיה ולהוציא את
לקרחה? - מרבה אני את הגדיה - שישנה במקום השער ושלא במקום שער, ומוציא אני
את הקרחה - שאינה אלא במקום שער. - ואימא: בנינים ולא בנות בין לקרחה בין לגדיה, וכי
כתב "פי עם קדוש אתה לה' אלהיך" - בשריטה הוא דכתיבו - קסבר איסי: שריטה וגדיה
ארת

כתיב, כיון דמיא לגדיה - כתבה בא, ולא תימא אף היא נשים פטורות - כתיב "כי עם קדוש" לרבויה, והכי שפיר טפי, ולאו לסרוסי קרא, דהא "בנים ולא בנות" גבי גדיה כתיב,
ומיניה סליק.

אופן דוקא 'בני אהרן' מזהירים על השחתת זקן ולא בנות אהרן, 56
 וְשָׂרָאֵל שלא ריבה מצות יתרות לא כִּל שֶׁבֶן שאין נוהג בבנות 57
 ישראל איסור השחתת זקן. 58
 מתרצת הגמרא: אי לאו - אם לא הגזירה שנה, הוה אמינא 59
 שהמיעוט של 'ולא בנות אהרן' לא נאמר לגבי איסור זה, שכן בג 60
 המיעוט לאיסור הפסק הענין במצוה אחרת של לה; וְשָׂמָא (שם, ג) 61
 הנוהגת גם בנישים. ומכיון שבאה גזירה שוה בהכרח באה כדי 62
 למדנו שבנות אהרן נתמעטו גם מהאיסור של כל השחית, וכמותם 63
 אף הישראליות נתמעטו. 64
 דוחה הגמרא: הַשְּׂמָא נְמִי שיש לנו גזירה שוה נִימָא - עדיין נאמר 65
 'הַפְּסִיק הַעֲנִין' ובנות אהרן גם באזהרת כל תשחית. וְאִי מְשׁוּם גִּזְרָה 66
 שְׁנָה - שתשאל מה באה ללמדנו. מִיבְּעֵי לָהּ להלכה אחרת 67
 לְבְרִיתָא בברייתא המבארת דיני גילוח זקן הנלמדים מהגזירה 68
 שוה האמורה. וכך נאמר בה, לפי שאמר בכהנים (שם, ה) וְיָפֹאת 69
 זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, וְכֹל - אף אם יגלחו לפאת זקנו בַּמִּשְׁכָּן, שאינם 70
 גוזרים השיער מהשורש וְהָיָה חֵיב, תלמוד לומר בגילוח אצל 71
 ישראל (שם יט, כז). 'לא תשחית את פאת זקנך, ומשמע שאינו 72
 משייר מן השיער מה שאין כן מספריים משירות. ומבארת 73
 הברייתא: ואם האיסור רק לא להשחית, וְכֹל שגם לְקַטְוֹ לשער 74
 זקנו בַּמִּלְחָמָה וְהַרְחִיקוּ - כלים העשויים ליישר ולהחליק הקרשים 75
 ואין הדרך לגלח בהם, גם יהא חֵיב, תלמוד לומר בכהנים וְיָפֹאת 76
 זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, הָא בְּיַד אִיזוּ גִילוח שיש בה השחיתה - איזהו הכלי 77
 שדרך לגלח בו, ומשחית השיער הבורר, וְהָא מִיזוּ הָא תַּעַר - 78
 שבו מתקיימים שני התנאים הללו. ומאחר שדין זה נלמד מהגזירה 79
 שוה האמורה, שוב אין הכרח לומר שבאה ללמדנו שבנות אהרן 80
 אינם באיסור השחתה. 81
 משיבה הגמרא: אם כן - אם כדבריהן ללמדנו מהו הגילוח האסור, 82
 נִכְתָּב קְרָא 'לא תשחית את שְׁבֻקְנֶךָ' במקום 'פאת זקנך', שהרי 83
 נזכר 'פאת' בתחילת הפסוק 'לא תקפו פאת ראשכם', וגם אם היה 84
 מסיים 'לא תשחית את שְׁבֻקְנֶךָ' היה ברור שהכוונה לפאת הזקן, 85
 וכאילו התיבה 'פאת' כתובה במפורש, וניתן היה להקיש 'פאת 86
 פאת' ללמוד מהו דרך הגילוח האסור גם מבלי שנכתב 'פאת' 87
 באופן מפורש, והיות שמספיק 'את שְׁבֻקְנֶךָ' מֵאִי - למה נכתב 88
 'פאת זקנך, שְׁמַע מִיָּדָה - ללמוד מכאן תרתי - שני לימודים, א. 89
 שהאיסור הוא רק גילוח בדרך השחתה, ב. וכל זה רק בבני אהרן. 90
 שואלת הגמרא: וְאֵלָּא - כיון שהוכחנו שנישים אינן מזהירות על 91
 השחתת זקן, הָא דְתֵינָא זְקָנָא וְהַשְּׂמָא וְהַפְּסִיק הַעֲנִין שְׁעָר זְקָנָא כִּמו 92
 באיש, הָרִי - הן כְּזֶקֶן של אנשים לכל דבריהם - לכל ההלכות 93
 השייכות בזקן. לְמֵאִי הִלְכָתָא - הן כשל איש. משיבה הגמרא: אָמַר 94
 מִר זֻטְרָא, לְמוֹמָתָא נְנַעִים, שאם נראה בְּזֻקְנָה נגע, דינו ככל 95
 הלכות נגעי זקן. 96
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: והלא מוֹמָתָא נְנַעִים בזקן אשה 97
 בְּהֵרָא בְּתִיבָא - נכתבה מפורש 'אישה או אשה כי יהיה בו נגע 98
 בראש או בְּזֻקְנָא (יג, כט), ולא שייך לומר שזה מה שמשימעה לנו 99
 הברייתא. מתרצת הגמרא תירוץ אחר: אֵלָּא אָמַר מִר זֻטְרָא 100
 הברייתא משוה את זקן האשה לאיש לְמַחְרַת נְנַעִים - שכשתהר 101
 מנגע בזקנה, תעשה ככל דיני טהרת מצורע. דוחה הגמרא גם 102
 תירוץ זה: שהרי ההלכה בענין מַחְרַת נְנַעִים, נְמִי שְׂמָא, בִּין דְּבַת 103
 מוֹמָתָא הִיא - ששוה היא לאיש לענין טומאת נגע שבזקן, ממילא 104
 בַּת מַחְרַת הִיא - שוה היא לו גם לענין טהרתה. 105
 מתרצת הגמרא. לעולם באה הברייתא להשמיענו שאשה שוה 106
 לאיש לענין טומאת נגעי זקן וכפי שנתבאר בתחילת הסוגיא: והגם 107
 שזה פסוק מפורש אִצְטְרִיךְ - גם התנא להשמיע זאת ולא סמך על 108
 כך שנבין זאת מהמפורש, כי אלמלא הברייתא סְלָא דְעֵתָא אֲמִינָא 109
 שהנאמר בתחילת הפסוק 'איש או אשה, לְצַדִּיקִים בְּתִיב - לא 110

דוקא המית איש, דְּבַר מְצוּת - החיוב בכל המצוות אין יש בהריגתו 1
 תשלומי כופר, לפי שביטלו מן המצוות, אבל המית אִשָּׁה שאינה 2
 חיבת בכל המצוות כמו האיש, לא חיבה התורה על הריגתה 3
 בתשלומי כופר. וְאִי אֲשַׁמְעִין הָא - ששוה לאיש בענין תשלומי 4
 כופר, היינו סבורים שדוקא לענין זה מְשׁוּם דְּאִיבָא - שיש 5
 בהריגתה איבוד נְשָׂמָה חַס רְחֻמָּא עֲלָה שתהיה כאיש. אָכֵל הַדָּ 6
 תִּרְתִּי - בשתיים הללו שהוכרנו לעיל עונשים ודינים, אִמָּא - 7
 נאמר לא נתחייבו הנשים להלכות הללו, לפיכך צְרִיבָא - צריך 8
 את שלושת הלימודים כדי לרבות את הנשים לכל ענין. 9
 הגמרא ממשיכה לדון בדברי המשנה: נאמר בה שנישים חיבות 10
 בכל מצות לא תעשה שבתורה, חוץ מכל תְּקִיף פאת הראש וכל 11
 תְּשֻׁחִית פאת הזקן, שאם אירע וצמח לה זקן אינה מזהרת על 12
 השחתתו, כו' - וכמו כן אינה באזהרת בל תְּשָׂא לְמִתִּים שעל 13
 זכרי כהונה. 14
 שואלת הגמרא: בְּשֻׁלְמָא בל תְּשָׂא לְמִתִּים מפורש לנו שאינו נוהג 15
 בנישים, דְּתִיב (ויקרא כא, א) אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן.. לְנֶפֶשׁ 16
 לא וְשָׂמָא בְּעַמּוּי, ודורשים דוקא 'בני אהרן' באזהרת לְנֶפֶשׁ לא 17
 וְשָׂמָא ולא בנות אהרן. אֵלָּא בל תְּקִיף - לא תקפו פאת ראשכם, 18
 וכל תְּשֻׁחִית את פאת זקנך, מְנַלְן - מניין לנו שנישים פטורות מהם. 19
 משיבה הגמרא: משום דְּתִיב (שם יט, כז) 'לא תקפו פאת ראשכם, 20
 ולא תשחית את פאת זקנך' ממכה התורה איסור הקפת פאת 21
 הראש לאיסור השחתת זקן - ללמדנו על משיביו - כל המצווה 22
 בְּהַשְׁחֵתָה של הזקן וְשֵׁנו בְּהַקְפָּה - באיסור הקפת פאת הראש, וְהָיָה 23
 נְשִׂי הָאֵיל וְלֹא אִיתְּגַוּוּ בְּהַשְׁחֵתָה - הן אינן באיסור השחתת הזקן, 24
 לִיתְּגַוּוּ בְּהַקְפָּה - כמו כן אינן באיסור הקפת פאת הראש. 25
 שואלת הגמרא: וּמְנַלְן דְּלֹא אִיתְּגַוּוּ בְּהַשְׁחֵתָה - ומניין שאינן 26
 באיסור השחתת הזקן. עונה הגמרא: אִיבְעִית אִמָּא דְּבַר של 27
 בְּבִרָא, דְּהָא לֹא אִיתְּ לְהוּ זְקָנָא - שהרי מדרך טבעו של עולם אין 28
 צומח להן זקן. וְאִיבְעִית אִמָּא קְרָא דְּאָמַר קְרָא (שם) 'לא תקפו 29
 פאת ראשכם' בלשון רבים 'ולא תשחית את פאת זקנך' בלשון 30
 יחיד, מְדַבְּרֵי קְרָא בְּרִיבּוּרִיהּ - בלשונו למדנו זאת, ומבארת 31
 הגמרא דָּאם כֵּן היה נוהג בנישים נִכְתָּב רְחֻמָּא 'פאת זקנכם' 32
 בלשון רבים כמו ב'פאת ראשכם', מֵאִי זְקָנְךָ' בלשון יחיד מכאן 33
 שדוקא זְקָנְךָ - של האיש באיסור השחתה, ולא זְקָנְךָ אֲשֵׁתְךָ, אפילו 34
 אירע צמח לה זקן, אינה מזהרת על השחתתה. 35
 ממשכה הגמרא ומקשה על דברי המשנה: ולא - וכי אין איסור 36
 בהשחתת זקן האשה, וְהַתֵּיבָא בתוספתא (נגעים פ"ד, ח). זְקָנָא אִשָּׁה 37
 וְהַפְּסִיק שֵׁנו בר העמדת תולדות ואחד מסימני שאין לו זקן, 38
 שְׁהַעֲלוּ שְׁעָר בזקנם כמו לאיש. הָרִי דִין שערות אלו הן כְּזֶקֶן שִׁכּוּנָה 39
 האנשים לכל דבריהם. מעלה הגמרא אפשרות מֵאִי לאו שכונת 40
 הברייתא 'לכל דבריהם' גם לאיסור השחיתה - שנוהג בהם. 41
 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, לְהַשְׁחֵתָה לא מְצִית אֲמָרָתָה - אינך יכול 42
 לפרש שזאת כוונת הברייתא, משום דְּלִילִיף - שלמדנו גזירה שוה, 43
 נאמר 'פאת' ישראל (שם) 'לא תשחית את פאת זקנך, ונאמר 44
 'פאת' בכהנים בני אהרן' (שם כא, ה) וְיָפֹאת זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ, ולמד 45
 דין הישראל מִבְּנֵי אַהֲרֹן, מה לְהֵלֵךְ באיסור וְיָפֹאת זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ 46
 האמור בכהנים נְשִׁים פְּטוּרוֹת, כמו שדרשו 'אמר אל הכהנים בני 47
 אהרן' 'ולא בנות אהרן', אָף כָּאֵן באיסור שנאמר לישראל 'לא 48
 תשחית את פאת זקנך' נְשִׁים פְּטוּרוֹת. שואלת הגמרא על תירוץ 49
 של אביי: וְאִי כְּבִירָא לָן דְּכִי בְּתִיב - שהנכתב בתחילת הענין 'בני 50
 אהרן' - שמשמעותו ולא בנות, אֲבִילִיה עֲנִינָא בְּתִיב - מיעוט זה 51
 עולה על כל הדינים הכתובים בפרשה, ולא רק על טומאת מת. 52
 נִשְׁתַּוּ קְרָא מִיָּנִיה - מהגזירה שוה של 'פאת פאת', וְתִיבִי וְנָדַע 53
 את פטור בנות ישראל כְּכֹל וְחֻמְרָא מִכְּהֻנָּה, וְאֵאֵא אֲמִינָא, וְמָה 54
 בְּהֵינָם שְׂרִיבָה בְּהֵם בְּתִיב מְצוּת יְתִירוֹת - יותר מישראל, ובכל 55

57 לטוּפְטַת בְּיַד עֵינַיִכֶם; מַה לְהֵלֵךְ בְּתַפְלִיין נְשִׁים פְּטוּרוֹת כְּמוֹ
 58 שְׁלַמְדוֹ לְעֵיל (לד.) אִם פָּאן בְּקַרְחָה נְשִׁים פְּטוּרוֹת. שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא:
 59 וְרַבָּא מַאי מְעָמָא לֹא אָמַר כְּאַבְיִי, לְפַטְרֵן מִהִמְעִיטוֹ 'בְּנֵי אַהֲרֹן'.
 60 עוֹנָה הַגְּמָרָא. יִיתוּר הַלְשׁוֹן שְׁלֹא אָמַר 'קְרַח' אִלָּא 'קְרַחָה' שְׁמַנְנוּ
 61 לּוֹמַד אַבְיִי, רַבָּא לֹא מְשַׁמְעֵ לֵיהּ וְסוֹבֵר שְׂאִין כִּאֵן יִיתוּר לְשׁוֹן לְלַמּוֹד
 62 מִמֶּנּוּ, וּמְמִילָא אֵין לָךְ לְדְרוֹשׁ מ'קְרַחָה' אִלָּא גְזִירָה שׁוּה הַמְּלַמְדַת
 63 מִמָּה הִיא הַקְּרַחָה הַאֲסוּרָה. מִמְשִׁיבָה הַגְּמָרָא וְשׂוֹאֵלֶת. וְאַבְיִי, מַאי
 64 מְעָמָא לֹא אָמַר כְּרַבָּא לְפַטְרֵן מִהַגְזִירָה שׁוּה שַׁל בֵּין עֵינַיִכֶם, עוֹנָה
 65 הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ אַבְיִי, הַלְכוּת תְּפִלִּין גּוֹפְיִיהוּ מְהִיבָא - מִהַגְזִירָה
 66 שׁוּה שַׁל בְּיַד עֵינַיִכֶם נְטָר לָהּ מַה לְהֵלֵךְ - ב'בֵּין עֵינַיִכֶם' שַׁל אִיסוּר
 67 קְרַחָה כּוּוֹנַת הַכְּתוּב לְמָקוֹם שְׁעוֹשִׂים קְרַחָה - שִׁישׁ בּו צְמִיחַת
 68 שִׁיעָר, וְהוּוּ כְּגוֹבְחָה שְׁל רֹאשׁ - מֵעַל הַמִּצְוָה, וְלֹא בֵּין עֵינַיִם מִמֶּשׁ
 69 אִם פָּאן - 'בֵּין עֵינַיִכֶם' שְׁנֹאמֵר לְגַבִּי הַנְּחַת תְּפִלִּין. מְקוֹם תְּנַחָה
 70 שְׁלַחַן הוּא כְּגוֹבְחָה הַרְאֵשׁ, בְּמָקוֹם תְּחִילַת הַשְּׁעֵרוֹת, וְלֹא נֹאמְרָה
 71 הַגְזִירָה שׁוּה אִלָּא לְהַלְכָה בַּלְבַד.
 72 הַגְּמָרָא מִמְשִׁיבָה לְדוֹן בְּדַבְרֵי אַבְיִי וְרַבָּא. שׂוֹאֵלֶת גְּמָרָא: וְכֵן
 73 לְאַבְיִי וְכֵן לְרַבָּא הַמְבַאֲרִים בְּדַעַת אִיסֵי שְׁפִטוֹר נְשִׁים אֵינוּ נֹלְמַד
 74 מ'בְּנִים אֲתֶם לֹה' אֲלֵהֵיכֶם שְׁהוּא תְּחִילְתוֹ שַׁל הַפְּסוּק שְׁנֹאסְרָה בּו
 75 הַקְּרַחָה, הֵיא לְשׁוֹן 'בְּנִים' אֲתֶם, מַאי דְּרִישֵׁי בִּיה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא:
 76 הֵיא מִיבְּעֵי לְדְרַשְׁהָ אַחֲרַת לְכַדְתְּנָא בְּבַרְיִיתָא הַמְדַקְדַּקת מִלְשׁוֹן
 77 פְּסוּק זֶה אֵת מַעֲלַת שַׁל יִשְׂרָאֵל וְכך נֹאמֵר בַּה. נֹאמֵר בַּפְּסוּק 'בְּנִים
 78 אֲתֶם לֹה' אֲלֵהֵיכֶם, וְמוֹדַע וְלֹה כְּתוּב 'בְּנִים לֹה' אֲלֵהֵיכֶם, אִלָּא
 79 דּוּקָא כְּזֹמֶן שְׂאֵתֶם נוֹהֲגִים כְּלָפִי מַעֲלָה כְּמוֹ מְנַחֵג בְּנִים דְּהֵינּוּ שְׂאֵתֶם
 80 עוֹבְדִים אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְדוּבּוּקִים בּו, אִזִּי אֲתֶם קְרוּיִם 'בְּנִים' וְהַנְּהַגַת
 81 ה' כְּלָפִיכֶם הִיא כְּהַנְּהַגַת אַב אַל בְּנו. אַךְ כֹּאשֶׁר אֵין אֲתֶם נוֹהֲגִים
 82 כְּמִנְהַג בְּנִים - שְׂאֵינְכֶם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שַׁל מְקוֹם אֵין אֲתֶם קְרוּיִם בְּנִים
 83 - וַיִּתְנַהֵג אֱלִיכֶם כְּהַנְּהַגַת אַדוֹן אַל עַבְדּוֹ. דְּכִרִי רַבִּי הוֹדָה. רַבִּי
 84 מַאִיר אֲוִמֵר, כֵּין כָּךְ כְּשֹׂאֵתֶם נוֹהֲגִים כְּבָנִים וְכֵין כָּךְ כְּשֹׂאֵתֶם נוֹהֲגִים
 85 כְּבָנִים, אֲתֶם קְרוּיִם 'בְּנִים' - הַנְּהַגַת ה' כְּלָפִיכֶם הִיא כְּהַנְּהַגַת אַב
 86 אַל בְּנו. וְפְסוּקִים רַבִּים מַעֲדִים וְלֹה זֹאת שְׂנַאָמַר (ירמיהו ד, כב.) 'בְּנִים
 87 כְּכִלִּים הֵמָּה'. וְאֲוִמֵר (דְּבָרִים לֵב כ) 'בְּנִים לֹא אֲמֵן בְּס'. וְאֲוִמֵר
 88 (ישעיהו א ד) 'זֶרַע מְרַעִים בְּנִים מְשַׁחֲתִים'. וְאֲוִמֵר (הושע ב א) 'וְהָיָה
 89 בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמֵר לָהֶם לֹא עֲמִי אֲתֶם יֹאמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל הוּא'. מְבַאֲרַת
 90 הַגְּמָרָא: מַאי וְאֲוִמֵר - לְשֵׁם מַה הוֹצֵרֵךְ הַתְּנַא לְהִבְיָא כְּמַה פְּסוּקִים.
 91 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: כּוּוֹנַת הַתְּנַא בַּפְּסוּק הַשְּׁנֵי לְהַשְּׁמִיעֵנוּ וְכֵי תִימָא
 92 'בְּכִלִּי' - חֲסִירֵי דַעַת הַעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי שְׁטוֹת, הוּא דְּמִקְרִי בְּנֵי אַבְל
 93 אוֹתֶם שְׂאֵינְתֶם חֲסִירֵי דַעַת אִלָּא כֵּי לִית בְּהוּ יִמְנֹתִיהוּ - כְּשֹׂאֵן
 94 בְּהַם אֵימּוֹן מִמֶּשׁ מַעֲשֵׂי רְשָׁעוֹת, לֹא מִקְרִי בְּנֵי תִמָּע הַפְּסוּק
 95 הַשְּׁנֵי, וְאֲוִמֵר 'בְּנִים' הַם כְּאִשֶׁר 'לֹא אֲמֵן בְּס'. וְכֵי תִימָא דּוּקָא
 96 אוֹתֶם כֵּי לִית בְּהוּ יִמְנֹתִיהוּ - שְׂאֵין בְּהַם אֵימּוֹן מִחֲמַת מַעֲשִׂיהֶם,
 97 הוּא דְּמִקְרִי בְּנִים, אַבְל אוֹתֶם שְׁבִדוּיָא תְּחַתּוּנָה כֵּי פְּלַחוּ -
 98 שְׁעוֹבְדִים לְעַבְדוּת כּוֹכְבִים, לֹא מִקְרִי בְּנִים, תִּמָּע הַכְּתוּב
 99 הַשְּׁלִישִׁי וְאֲוִמֵר 'זֶרַע מְרַעִים בְּנִים מְשַׁחֲתִים' שְׁלַמְרוֹת שִׁישׁ בְּהַם
 100 עוֹן עַבְדוּת זֶה הַקְּרוּי הַשְּׁחַתָּה עַדִּין קְרוּיִים בְּנִים. וְכֵי תִימָא
 101 אַמְנָם הַם בְּנִים, אַבְל מְכִינן שְׁעַבְדוּ עַבְדוּה זֶה, שׁוּב מַעֲתָה עַד
 102 עוֹלַם 'בְּנִים מְשַׁחֲתִים' הוּא דְּמִקְרִי - אִם אַם יִחְזוּר בְּתִשׁוּבָה אַבְל
 103 'בְּנֵי מַעֲלִיאִים' - בְּנִים מַעוֹלִים וְחֹשׁוּבִים לֹא מִקְרִי, תִּמָּע בַּפְּסוּק
 104 הַרְבִּיעִי הַמְדַבֵּר בַּעַת שִׁיחּוּרוֹ בְּתִשׁוּבָה, וְאֲוִמֵר, 'וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
 105 יֹאמֵר לָהֶם - תְּחַת אֲשֶׁר הִיד נֹאמֵר עֲלֵיהֶם, לֹא עֲמִי אֲתֶם' מִשׁוּם
 106 עַבְדוּת זֶה שְׁעַבְדוֹ, עוֹד יֹאמֵר לָהֶם - עֲלֵיהֶם כֵּי אֵל הוּא - בְּנִים
 107 חֹשׁוּבִים, חֲחִיבִים יוֹתֵר מַעַם, מוֹכְתָרִים בְּמַעֲלַת 'בְּנִים אֲתֶם לֹה'
 108 אֲלֵהֵיכֶם.

משנה

109 משנתנו מוסיפה לפרט את המצוות הנהוגות באנשים ולא בנשים,
 110 והיא עוסקת בדיני הקרבנות. הפסיכות - סמיכת ידי הבעלים על

1 אינן שתי מעשים נפרדים, אלא אחת היא - שריטה בין שנעשתה
 2 ביד בין בכלי.
 3 הגמרא מביאה ביאור נוסף בשיטת איסי: אבֵי אָמַר, הֵינּוּ מְעָמָא
 4 דְּאִיסֵי דְּנְטָר גְזִירָה שׁוּה, נֹאמֵר בִּישְׂרָאֵל וְלֹא תְשִׁימוּ קְרַחָה בֵּין
 5 עֵינַיִכֶם, וְנֹאמֵר בְּכַהֲנִים לֹא יִקְרְחוּ קְרַחָה בְּרֹאשִׁם וְלַמּוֹד דִּין
 6 הַיִּשְׂרָאֵל מְבַנֵּי אַהֲרֹן, מַה לְהֵלֵךְ בְּכַהֲנִים, נְשִׁים פְּטוּרוֹת, כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ
 7 'בְּנֵי אַהֲרֹן' וְלֹא בְנוֹת אַהֲרֹן, אִם פָּאן בִּישְׂרָאֵל נְשִׁים פְּטוּרוֹת.
 8 שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצוֹ שַׁל אַבְיִי: וְאִי כְּבִירָא לָךְ דְּכֵי כְּתִיב קְרָא
 9 - שְׁהַמְעִיטוֹ 'בְּנֵי אַהֲרֹן' וְלֹא בְנוֹת / כְּכּוֹלֵי עֵינַיִכֶם הוּא דְּכְתִיב וְלֹא
 10 רַק עַל טוֹמַאֵת מוֹת. נְשִׁתּוּק קְרָא מִינְיָה - מִהַגְזִירָה שׁוּה שַׁל 'קְרַחָה
 11 קְרַחָה' וְתִיתֵי פְטוֹר בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל וְהוֹמַר מְכַהֲנוֹת, וְאַנָּא אֲמִינָא
 12 וְמַה כְּהֵנִים שְׂרִיבָה בְּהֶם הַכְּתוּב מִצִּוֹת יְתִירוֹת - יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל.
 13 וּבְכָל אּוֹפֵן דּוּקָא 'בְּנֵי אַהֲרֹן' מוֹזְהָרִים עַל קְרַחָה וְלֹא בְנוֹת אַהֲרֹן,
 14 יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא רִיבָה בְּהַם הַכְּתוּב מִצּוֹת יִתְרוֹת לֹא כֵּל שְׂבָן שְׂאִין
 15 נוֹהַג בְּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל אִיסוּר קְרַחָה מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, אִי לֹא גְזִירָה
 16 שְׁנָה - שַׁל קְרַחָה קְרַחָה הַמְשׁוּוּה יִשְׂרָאֵלִית לְכַהֲנוֹת הוּוּ אֲמִינָא
 17 שְׁהַמְעִיטוֹ וְלֹא בְנוֹת אַהֲרֹן לֹא נֹאמֵר לְגַבִּי אִיסוּר זֶה, שְׁכֵן בֵּין
 18 הַמְעִיטוֹ לְאִיסוּר הַפְּסֵק הַעֲנִין בְּמִצּוֹת לָהּ יִשְׁמָא: הַנּוֹהַגַת גַּם בְּנִשְׁמִים.
 19 וְלַכְּ הַגְזִירָה שׁוּה בָּאָה לְלַמְדַּנּוּ שְׁבְנוֹת אַהֲרֹן תְּנַמְעִטוּ מֵאִיסוּר
 20 קְרַחָה, וְכּוּמוֹתֶם אִם יִשְׂרָאֵלִית. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הַשְּׂתָא נְמִי שְׁלַמְדוֹ
 21 גְזִירָה שׁוּה נִימָא 'הַפְּסִיק הַעֲנִין' וְלֹא נְתַמְעִטוּ בְנוֹת אַהֲרֹן מֵאִזְחַרְת
 22 קְרַחָה. וְאִי מְשׁוּם גְזִירָה שׁוּה מַה בָּאָה לְלַמְדַּנּוּ, מִיבְּעֵי לִיה לְהַלְכָה
 23 אַחֲרַת, לְכַדְתְּנָא בְּבַרְיִיתָא הַמְבַאֲרַת אֵת דֵּינֵי אִיסוּר קְרַחָה, וְכך
 24 נֹאמֵר בַּה, נֹאמֵר בְּכַהֲנִים 'לֹא יִקְרְחוּ קְרַחָה בְּרֹאשִׁם' וְתִיבַת
 25 'קְרַחָה' מִיּוֹתֵרֵת וְלַמָּה נֹאמְרָה, אִלָּא יְבּוֹל אֲפִילוֹ אִם קְרַחָה בְּרֹאשׁוֹ
 26 אֲרִיבַע וְהַמְשֵׁ קְרַחָת בְּבַת אַחַת לֹא הֵיא תִיב מִלְּקוֹת אַרְבַּעִים אֲלָא
 27 כְּעוֹבֵר עֵבִירָה אַחַת, שְׁהֵרֵי עֲשָׂאן בְּבַת אַחַת. תְּלַמּוֹד לוֹמֵר - לְכַךְ
 28 יִיתֵר 'קְרַחָה', לְלַמְדַּנּוּ לְחִיב אוֹתוֹ מִלְּקוֹת עַל כֵּל אַחַת וְאַחַת. עוֹד
 29 מְדַקְדַּקת בְּבַרְיִיתָא בַּפְּסוּק זֶה: 'בְּרֹאשִׁם', מַה תְּלַמּוֹד לוֹמֵר - לֹאִיזוּה
 30 צוֹרֵךְ נֹאמֵר. אִלָּא לְפִי שְׂנַאָמַר בִּישְׂרָאֵל 'לֹא תִתְגַּדְּרוּ וְלֹא תְשִׁימוּ
 31 קְרַחָה בֵּין עֵינַיִכֶם לְמֹת', וְיְבּוֹל לֹא הֵיא תִיב אֲלָא עַל עֵשִׂית קְרַחָה
 32 בֵּין הַעֲנִינִים - בְּשַׁעֲרוֹת רֹאשׁוֹ סְמוּךְ לְמַצְחוֹ מַעַל לְבֵין הַעֲנִינִים. מְנַין
 33 לְרַבּוֹת כֵּל הַרְאֵשׁ - שִׁיחָה כֵּל מְקוֹם אַחַר אַסוּר, תְּלַמּוֹד לוֹמֵר -
 34 בְּכַהֲנִים 'בְּרֹאשִׁם' לְחִיב בְּקַרְחָה בְּשֹׂאֵר מְקוּמוֹת עַל הַרְאֵשׁ כְּבֵין
 35 הַעֲנִינִים. מִמְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא וּמְבַאֲרַת: וְאֵין לִי - שִׁיתְחִיבּוּ בְּהַלְכוּת
 36 שְׁנַלְמַדוּ מִ'קְרַחָה' וּ'בְרֹאשִׁם' אֲלָא כְּהֵנִים שִׁיחָה עוֹסַקת פְּרַשָׁה זֶה,
 37 שְׂרִיבָה בְּהֶם הַכְּתוּב בְּכַהֲנִים מִצּוֹת יִתְרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְלַכּוֹן
 38 מַעֲצִמְנָא אֵין לֵנו לְדַמּוּתֵי יִשְׂרָאֵל לְכַח, וְאִם כֵּן יִשְׂרָאֵל מְנַקֵּל שְׁגַם בּו
 39 נְהַגוּת הַלְכוּת הַלּוֹ. דּוּרְשַׁת הַבְּרִייתָא מִהַגְזִירָה שׁוּה הַאֲמוּרָה
 40 לְעֵיל: נֹאמֵר פָּאן בְּכַהֲנִים לֹא יִקְרְחוּ 'קְרַחָה' בְּרֹאשִׁם' וְנֹאמֵר לְהֵלֵךְ
 41 בִּישְׂרָאֵל וְלֹא תְשִׁימוּ 'קְרַחָה' בֵּין עֵינַיִכֶם לְמֹת, מַה פָּאן בְּכַהֲנִים
 42 תִּיב עַל כֵּל קְרַחָה וְקְרַחָה, וְתִיב עַל הַרְאֵשׁ כְּבֵין הַעֲנִינִים, אִם לְהֵלֵךְ
 43 בִּישְׂרָאֵל. תִּיב עַל כֵּל קְרַחָה וְקְרַחָה, וְתִיב עַל הַרְאֵשׁ כְּבֵין הַעֲנִינִים.
 44 עוֹד דּוּרְשִׁים מְגִזִירָה שׁוּה זֶה, וְמַה לְהֵלֵךְ בִּישְׂרָאֵל אִיסוּרוֹ הוּא דּוּקָא
 45 כְּשִׁקְרָה עַל מוֹת, אִם פָּאן בְּכַהֲנִים אִיסוּרֵם דּוּקָא כְּשִׁקְרָה עַל מוֹת.
 46 וּמֵאֲחַר שְׁהַגְזִירָה שׁוּה בָּאָה לְלַמְדַּת הַלְכוּת קְרַחָה, שׁוּב אֵין מְקוֹם
 47 לְתִירוּצוֹ שַׁל אַבְיִי שְׁהַכְּרִיחַ שְׂבָאָה לְלַמְדַּנּוּ שְׁבְנוֹת אַהֲרֹן אֵינן
 48 בְּאִיסוּר קְרַחָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִם כֵּן שְׁהַגְזִירָה שׁוּה רַק כְּדִי
 49 לְלַמְדַּנּוּ אֵת הַלְכוּת הָאֲמוּרוֹת בְּאִיסוּר קְרַחָה. נְכַתּוּב קְרָא בְּכַהֲנִים
 50 לֹא יִקְרְחוּ 'קְרַחָה' בְּרֹאשִׁם' בְּלִי 'הָא' וְכֵן בִּישְׂרָאֵל' וְלֹא תְשִׁימוּ
 51 'קְרַחָה' בֵּין עֵינַיִכֶם מַאי 'קְרַחָה' בְּתוֹסַפַּת 'הָא', שְׁמַעַת מִינְיָה תְּרִיתֵי
 52 מִהַגְזִירָה שׁוּה א. שְׁתִּיב עַל כֵּל קְרַחָה וְקְרַחָה וְתִיב עַל הַרְאֵשׁ כְּבֵין
 53 הַעֲנִינִים, וְדּוּקָא כְּשִׁקְרָה עַל מוֹת. וְכֵל דּוּקָא בּוֹכְרִים וְלֹא בְּנִקְבוֹת.
 54 הַגְּמָרָא מְבִיאַר בִּיאוּר נּוֹסֵף בְּשִׁיטַת אִיסֵי: רַבָּא אָמַר, הֵינּוּ מְעָמָא
 55 דְּאִיסֵי דְּהִלִּף קְרַחָה שְׁנֹאמֵר בְּאִיסוּרָה וְלֹא תְשִׁימוּ קְרַחָה 'בֵּין
 56 עֵינַיִכֶם', גְזִירָה שׁוּה מְתַפְּלִין שְׁבָהֶם נֹאמֵר (דְּבָרִים יא, יח) וְהִיוּ

כידושין. פרק ראשון - האשה נקנית - דף לו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ)

רש"י תוספות

1 א"ל לא גורה שזה היה אמנא הפסיק הענין — ואם תאמר: היכי תיסק אדעתך למימר הכי?
 2 הא מפיקין לעיל (להג.) מפאת שאינה ב"ב תשחית, ולא אמר דקרה שכתוב
 3 בפרשה ראשונה קודם "כל תשחית" הפסיק הענין לפאת זקן, וכל שכן דקאי אקרה שהיא
 4 ראשונה בפרשה, קרובה יותר לביני אהרן" דכתיב בפרשה ועוד קשה: דתנא קמא דמתניתין
 5 היכי פליג אקרה, דקאמר במתניתין חוץ מ"ב
 6 תקיף ר"ב תשחית ולא קאמר "ובל יקרתי" והא
 7 אפילו מפאת אמר לעיל דקאי אבני אהרן — כל
 8 שכן דקאי אקרה, דקרובה לבני אהרן ויש לומר:
 9 דסלקא דעתך אמנא דגבי קרה דאף על גב
 10 שהיא קרובה לבני אהרן הפסיק הענין, משום
 11 דכתיב (דברים יד) "כי עם קדוש אתה" ומרבה
 12 נשים, ואפילו בישראל, ומפרש בגמרא דלא
 13 הפסיק הענין. א"כ כן ליכתוב קרא קרה —
 14 פירושו: וליתן את האמור על זה בזה היה דמפקי
 15 ב"ב מצמיח, ואי משום דריבוי בהו מצות יתירות
 16 — איז לנו לחלק מצוה אחת שגנו מוציאין
 17 בבניהם ובישראל בהדיא, דודאי גוף המצוה לא
 18 היינו לומדים, אבל פירושו המצוה — גמרי שפיר
 19 מהדידי. תפילין גופיהו מוכח גמרינן להו —
 20 ואם תאמר: ומה בכך? מכל מקום נילף קרה —
 21 מתפילין, דאין גורה שזה למתנה, ונמיא מה
 22 תפילין נשים פטורות — הכי נמי גבי קרהו ויש
 23 לומר: דשגמו לא נגמרה גורה שזה אלא
 24 לשאמעותינן מקום הנחת תפילין, וקשה להרב
 25 רבינו משה: אמאי אין מניחין תפילין בכל הראש,
 26 הכי זכיר דקרא קרהו בכל הראש? שגמא להכי
 27 מהני האי "בין עיניים", דהוה מצוי למכתב
 28 "בראשית", ואף על גב דגבי קרהו כתיב "בין
 29 עיניים", ואפילו הכי קרהו בכל הראש — ויש
 30 לומר דליגמר גורה שזה נכתב.
 31 **הסמיכות** והתנפות והדגשות — נראה
 32 דמהגשות ואילך מיירי בבניהם,
 33 ואתו קראי בגמרא למעטת בהנות, אבל סמיכות
 34 ותנפות — איירי בישראל.
 35 **הקבלות** והזאות — הולכה חריקה לא קתני,
 36 דהולכה בכל קבלה. שהרי מן
 37 "דחריבו בהך" נפקא, כמו קבלה, חריקה בכלל
 38 הזאה, ואם תאמר: אמאי איצטרך קרא בגמרא
 39 למעטת ששים? תיפוק ליה דכולהו מצוות עשה
 40 שהזמן גרמא דהו, שהרי אינן נהוגות אלא ביום,
 41 כדכתיב (ויקרא ז) "ביום צוול לחקתו קרבניהם";
 42 ויש לומר: דמכל מקום איצטרך קרא למעטתיהו
 43 ולמיפסל קרבן בנשים, דאי לאו קרא — לא היה
 44 ידעין שהעבודה פסולה בהן, להכי איצטרך קרא
 45 למעטת, למימר דמחיל עבודה, ועברתן פסולה.
 46 מיהו, מסמיכה קשה אמאי איצטרך קרא
 47 למעטתיהו? דהא עבודה לא אתחלה בהכי, כלומר
 48 בלא סמיכה נמי אין הקרבן פסול בכך, ואם נעשה
 49 סמיכה בנשים — לא מיפסל קרבן בכך ויש לומר:
 50 דמכל מקום איצטרך קרא למעטת, דסלקא
 51 דעתך אמנא משום דכתיב "וספק... ושחית"
 52 איתקש מינא לשחית; מה שחית; מה שחית; מה
 53 בנשים, כדתנן בובחים (לאג.) ומיית בשמעתי
 54 קמייתא דשחית חולין (ב.ב.) כל הפסולין שחיתו
 55 שחיתן כשרה — שהשחית כשרה מרים
 56 ובנשים וכו', אף סמיכה כשרה בנשים, להכי
 57 איצטרך למעטת. ותנפות נמי איצטרך למעטת,
 58 משום דאשכחן תנופה דכשרה בנשים, כדמפרש
 59 לסקון.

חוץ

דכתיב "והביאה אל בני אהרן... וקמין" — בני אהרן ולא
 45 גנות אהרן, תמליקות — דכתיב "והקטירו אתו בני אהרן" — ואמר מר:
 46 גנות אהרן, תמליקות — דכתיב "ולקח... והקטירו" — איתקש מליקה להקטרה. תקבלות — דכתיב "והקריבו בני אהרן" — והקריבו

1 אחת היא — משמעות שתיהן, בין ביד בין בכלי. מבני אהרן — דכתיב (ויקרא בא) "לא
 2 יקרתו קרחה בראשם" גבי "אמור אל הכהנים". רבי כתיב קרא — בני אהרן. נשתוק קרא
 3 — מוך גורה שזה גבי ישראל. בראשם — האמור אצל כהנים מה תלמוד לומר? ולפי
 4 שגמרא בישראל "בין עיניים" משמע סמוך לפדחת. ומה הללן — בישראל על מת, דהתם
 5 כתיב "למה". א"כ כן — דלדך מילתא לחודה

6 אתא. נכתוב — בתרתייהו "קרה", מאי "קרהח" 1
 7 — הוה ליה כגורה שזה יתירה, למיודרש נמי הא.
 8 תפילין גופיהו מוכחא נפירי — כלומר התיא
 9 גורה שזה ר"בין עיניים" מביעי ליה למגמר
 10 מקום תפילין מוכחא. דלא תימא "בין עיניים"
 11 ממש, דהיינו על פדחתו, אלא יליף מ"בין
 12 עיניים" ד"קרהח" דבמקום שער. דבלאו מקום
 13 שער לא משכחת קרהח, והיינו למעלה
 14 מפרחתו. ובין לאבני ובין לראש — דנפקא להו
 15 פטורא דנשים מקרא אחרינא. בבני אהרן" מאי
 16 דרשי ביה? וכי תימא סכלי הוא דמקרו בני —
 17 כשאין בהם אלא שטות הוא דמקרו בני, אבל
 18 כשהם פושעים דלית בהו הימנותא — לא מקרו
 19 בני. משחיתים — דהיינו עבודה זרה, כדכתיב
 20 (דברים ו) "פן תשחיתו ועשיתם פסלי וגו'. בני
 21 מעליא לא ספדו — עד לעולם. תא שבע —
 22 דהדרי מקרו "בני אל חי" על ידי תשובה.
 23 **משנה** הסמיכות כו' — אינה סומכת, ואינה
 24 מניפה, ואינה מגשת מנחה. ואפילו היא כהנת
 25 — אין העבודה כשרה בה להגיש מנחה בכך
 26 מערבת דרומית כמשפטה, דתנינן לה בפרק שני
 27 דסוטה (יד.ב.) ואינה קומצת ומקטרת, ואינה
 28 מולקת עוף, ואינה מקבלת דם, ואינה מזה דם
 29 חטאת העוף, חוץ מוסטה וזירה שהם מניפות
 30 מנחתן בעצמן, בין כהנות בין ישראליות,
 31 משנחתן טעונה תנופה בכללים, ובגמרא יליף
 32 לה. **גמרא** אל בני ישראל — ד"ויקרא",
 33 וכתבי בהדיא עניינא "וספק ידו". ובר אל בני
 34 ישראל והניף — ב"צ את אהרן"; "המקריב את
 35 זבח שלמים" וכתבי בהדיא עניינא "והניף". הקרב
 36 אותה — מהאי קרא נפקא לן הגשה בפרק שני
 37 דסוטה (שם). איתקש מליקה להקטרה — והא
 38 מעיטנא נשים מ"הקטירו אותו בני אהרן".
 39 הכי

29 גמר לה; מה להלן מקום שעושים קרחה, בגובהה של ראש — אף פאן מקום הנחה גובהה
 30 הראש. — ובין לאבני ובין לראש היא "בנים אתם" מאי דרשי ביה? — היא מיבעי לכתתנא:
 31 "בנים אתם לה' אלהיכם" — בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים — אתם קרוים בנים, אין אתם
 32 נוהגים מנהג בנים — אין אתם קרוים בנים, דכרי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בין קד ובין
 33 קד אתם קרוים בנים, שגמרא "בנים סכלים המה" ואומר "בנים לא אמנן בם" ואומר "זרע
 34 מרעים בנים משחיתים" ואומר "היה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם
 35 בני אל חי". מאי "ואומר"? וכי תימא: סכלי הוא דמקרו בני, פי לית בהו הימנותיהו —
 36 לא מיקרו בני — תא שמע: ואומר "בנים לא אמנן בם". וכי תימא: פי לית בהו הימנותא
 37 הוא דמיקרו בנים, פי פלחו לעבודה זרה לא מיקרו בנים — תא שמע: ואומר "זרע מרעים
 38 בנים משחיתים". וכי תימא: "בנים משחיתים" הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו — תא
 39 שמע: ואומר "היה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". **משנה**
 40 הסמיכות, והתנפות, וההגשות, והקמיצות, והקטרות, והמליקות, והקבלות, והזאות — נוהגים
 41 פאנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה וזורה שהן מניפות. **גמרא** סמיכות — דכתיב
 42 "דבר אל בני ישראל... וסמן" — בני ישראל סומכים, ואין גנות ישראל סומכות. תנפות
 43 — "דבר אל בני ישראל... והניף" — בני ישראל מניפין ואין גנות ישראל מניפות. הגשות —
 44 דכתיב "וואת תורת המנחה תקרב אתה בני אהרן" בני אהרן ולא גנות אהרן. קמיצות —

דכתיב "והביאה אל בני אהרן... וקמין" — בני אהרן ולא גנות אהרן. הקטרות — דכתיב "והקטירו אתו בני אהרן" — ואמר מר:
 46 גנות אהרן, תמליקות — דכתיב "ולקח... והקטירו" — איתקש מליקה להקטרה. תקבלות — דכתיב "והקריבו בני אהרן" — והקריבו

1 **הוין** ממנחת סוטה ונירה מפני שהן מניפות — ואם תאמר: תיפוק ליה דכל הני אינם
 2 כשרות בנשים לפי שהן מחוסרי גבדים. דהא אמר בפרק שני דבחים (ז.ב.) דאפילו
 3 כהנים בומן שאין גבדיהם עליהם אין כהונתם עליהם! ויש לומר: דמיירי שלבשו את
 4 הגבדים. אי נמי, יש לומר: כיון שלא נצטוו בגבדי כהונה לא הוו מחוסרי גבדים. א' דפרה
 5 אלעור כתיב בה — פירש בקונטרס: אפילו כהן

6 הדיוט פסול, וכל שכן נשים. תימה: הניחא לזמן
 7 דאמר לדורות נמי בעין כהן גדול דומיא דאלעור
 8 — פריך שפיר, אבל לזמן דאמר בבבא דהיוט
 9 מרבינא ליה לדורות — קשה, דמאי פריך הכא
 10 גמרא? דלמא משום הכי איצטרך (תנא) (דקרא)
 11 הכא למעוטי נשים — משום דהתעברה מותרת
 12 בבבא דהיוט לדורות! ויש לומר, דהכי פירושה:
 13 מדאיצטרך התם לרביי כהן הדיוט — מכלל
 14 לגבי נשים פשיטא ליה לתנא דאין עבודה כשרה
 15 בהן. וכן יש לפרש בסמוך "אי דפנים" וכו'. א'
 16 דפנים כהן משיח כתיב — פירש בקונטרס: הואת
 17 הפוכות ומובח הוזהב האמורים בפר כותב רבינו
 18 ופר העלם דבר של ציבור. ונראה להרב רבינו
 19 משה: דאף על גב דפר העלם דבר מרבינא התם
 20 (תורת כהנים פרשת ויקרא) דעבודתה כשרה
 21 אפילו בבבא דהיוט, דמריבין ליה מה מ' ד'יהבון
 22 דמשחי" — אפלו הכי, מדאיצטרך קרא לרביי
 23 כהן הדיוט דכשר בה — מכלל דפשיטא ליה
 24 לתנא דנשים אינן כשרות בה. ומה בן צאן שלא
 25 קבע לו כהן לשחיטתו קבע לו כהן להזאתו בן עוף
 26 שקבע לו כהן וכו' — ואם תאמר: איכא למיפריך:
 27 מה לכן שאקן עבד קבע לו כלי, (עץ ארו אוזוב) ומשום
 28 הכי בעי כהן להזאתו. אבל בן עוף, שלא קבע לו
 29 כלי להזאתו, שהרי הואה דבן עוף בעצמו של כהן
 30 הויה — לא בעינן כהן. דכהאי גוונא פריך בובחים
 31 (מוחב), דהתם בעי למילף מהאי קל וחומר דהבא
 32 דבן עוף טעון שחיטה בצפון, אי לאו הכי פירכא!
 33 ויש לומר: דפירכא זו וטעון כלי היו פירכא כל דהו, דאיכא למימר דהואה מהניא טפי בעיצומו של כהן יותר ממכלי. ואם כן, התם דבעי למילף בהאי קל וחומר דבן עוף הוא שחיטתו בצפון — הוי מילתא רבה, דבעי לאתויי צפון דאינו נהוג בכל הובחים — אם כן יש סברא למעוטי צפון ממן עוף בפירכא כל דהו. אבל כהן, בעצרו בכל הובחים — לא הוי מילתא רבה לרביי בבן עוף. הלכך ליכא למעוטי בפירכא כל דהו, כדפרישית. ועוד יש לומר: דהבא עבדינן קל וחומר הכי: ומה בן צאן שאינו טעון כהן בתחילה, שהרי שחיטה בור כשרה — טעון כהן בסוף לקבלה ולהזלה ולזריקה, בן עוף שטעון כהן בתחילה — אינו דין שטעון כהן בסוף שהרי בכל מקום טעון כהן בסוף יותר מבתחילה. דעיקר עבודה דקרבן הוי בסוף. והשתא הוי קל וחומר מניה וביה. ואין להביא בהאי קל וחומר שום פירכא. **מכניס** כהן ידו תחת יד הבעלים ומניף — ואם תאמר: הוא הוי חציצה! דהכי נמי אמרינן במנחות (ע.ד.) אין תופה בחוברין, פירוש בשותפים, דהכי ליעביד? לינפו הוהר לינפו, כלומר הדשותפין זה אחר זה יניפו — חזא תופה אמר רחמנא, ולא שתי תנופות. ואי מנח חד מן השותפין ידיה תחת ידיה דחבריה — אם כן הוי חציצה. אלמא דבבבאי גוונא הוי חציצה! ויש לומר: דלא דמי, דהבא היינו טעמא דלא הוי חציצה בכהאי גוונא — לפי שהוה גזירת הכתוב, דבעינן כהן ובעלים. אבל התם גבי שני שותפין — חשיב כהאי גוונא חציצה אם אחד מהם מניח ידו תחת יד חבריו, לפי שאינה גזירת הכתוב שיהיו שנין מניפים. עוד יש לומר: דהבא נמי לא מיירי שהכח מניח את ידו תחת יד הבעלים ממש, דבבבאי גוונא הוי חציצה. אלא רוצה לומר שאחוז הכלי למטה, והבעלים אחוזין למעלה, והשתא ליכא חציצה כלל. דהכי נמי אשכחן גבי כיורים — שהכוח היה אחוז בשפתו, כלומר בשפת הכלי למעלה, והבעלים למטה. הכי נמי גבי מנחות איפכא — שיד הבעלים תהיה למעלה, ויד הכהן למטה. **כל** מצוה התלויה בארץ כי חוץ מן הערלה והכלאים — בירושלמי פריך: אמאי לא תני לה חלה? ומשני: לפי שאינה בעישה של נכרים, ולא מיירי מתניתין אלא ברברים הנהוגים בישראל ובנכרים. וקשה: אמאי לא פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר, כדפריך מחלה? ואין לומר לפי שאינם אלא מדרבנן, דהא חלה נמי אינה בחוצה לארץ אלא מדרבנן, ואפילו הכי בעי אמאי לא תני חלה, ולא משני לפי שהיא מדרבנן ויש לומר: דלחבי בעי מחלה — לפי שגזרו על חלה בכל מקום, אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מארץ ישראל, אלא דוקא אעיינות הסמוכות לארץ. והיינו טעמא דגזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר — לפי שהחלה דומה יותר לחובת הונו, שהרי החיוב בא על ידי לגולו עישה שהאדם עושה, והלכך דין הוא שיהנוג בכל מקום אפילו בחוצה לארץ. אבל תרומה ומעשר — אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע, דמיני טפי לחובת הארץ. עוד יש לומר: דהיינו טעמא דלא בעי מתרומה ומעשר — משום דהני בירושלמי: רבותינו שבו חוצה לארץ היו מפרישין תרומה ומעשר עד שבאו הרובים וביטלום. ובעי מאי רובים — מתורגמני. ויש ליתן טעם לדפיכך בטלו תרומה ומעשר — לפי שעבשו בחוצה לארץ אין הקרקעות שלנו, שהרי משועבדות הן למלך, ואנו נוטנים מהם מס למלך — אם כן אין להם דין קרקע להפריש תרומה ומעשר. ואם תאמר: בארץ ישראל לא תני למלך, והאפילו הכי מפרישין תרומה ומעשר! ויש לומר דאין קנין לכברי בארץ ישראל להפקיע מיד מעמנו. ומן הירושלמי שבהבאתי שי חלוציה בערלה וכלאים נהוגים בשל נכרים, וכן משמע בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לה.ב.) דקאמר: חזתה: ומפני מה גבינות הנכרים אסורין — מפני שמעמידין אותם בשרף של ערלה. ומיירי בערלה של נכרים, דרוחך הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל. וכן משמע לקמן (לה.ב.) דקאמר: ספק ערלה, בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, ועל כרחך מיירי בערלה דנכרים, דאי בערלה דישאל — הלא אסור לנכר, דמי ערלה אסורין וקשה: דהא אמרינן במסכת וראש השנה (ט.ב.) לענין ערלה: אחד הנוטע ואחד המרביץ ואחד המכיב — שי בהם משום ערלה. ואם כך — איך אינו נוטנים מן הכרמים שהנכרים מרביצין אותן בכל שנה? ואף על פי שאין אנו יודיעין דהאי שמרביצין כולם — הוה לנו לילך אחר הרובו ואומר רבינו שמשון: ששאל בעובדי אדמה, ואמרו לו שאינן חותכים המורה מן הסדן — ואם כן הוא יונק עוד מן הוקנה. ואמר התם (ירושלמי) פקא קמא דערלה: המרביץ, בומן שיונק מן הוקנה — פטור מן השאל בערלה. ואם סיפק — חיוב. והוא ניכר היטב כשיונק מן הוקנה בעמנו. ומה הוקנה: כשהמורה יונקת מן הוקנה — עליון נוטין ולצד אחר, וכשפוסק — עליון נוטין לצד וקנה, וסימנין: דהאי מאן דאכיל מתחריה בחיט לאיסתכליה ביה. ונראה דחזש נהוג בומן הוה, ולכך שי ליהזר, שאם אדם יודע בודאי שהשעורים נורעו ואם זמן הקרבת העומר, דהיינו אחר ששה עשר בניסן

חין

30 זה, מנין למנחת סוכה שמעונה תנופה. הגמרא תמחה על שאלתו
 31 של רבי אליעזר, מנין - וכי שאלה היא זו מנין שמנחת סוטה
 32 טעונה תנופה, הלא בגופה של פרשת סוטה פתיב (במדבר ה כה)
 33 'והניף את המנחה'. אלא כך שאל רבי אליעזר, תנופה בכעלים מנין
 34 - מנין שהסוטה מניפה בעצמה את מנחתה, הן לא נאמר בה תנופה
 35 אלא בכהן. רבי יאשיה משיב, אתיא 'יד' 'יד' משלמים - מנחת סוטה
 36 נלמדת בגזירה שוה מקרבן שלמים, פתיב ה'בא - במנחת סוטה
 37 (שם) 'ולקח הכהן מיד האשה', ופתיב ה'תם - בקרבן שלמים (ויקרא
 38 ז ל) 'ודיו תביאנה את אשי ה', לפיכך למדים זה מזה, מה כאן כהן
 39 - כשם שבסוטה הכהן מניף שנאמר (במדבר ה כה) 'ולקח הכהן
 40 וגו' והניף, אף להלן - בשלמים, גם כן הכהן מניף. ומה להלן בעלים
 41 - כשם שבשלמים בעל הקרבן מניף כאמור בפסוק לעיל, אף כאן
 42 - בסוטה, הכעלים מניפים. הא כיצד - כיצד נעשית התנופה, כהן
 43 מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף, ונמצא שגם הכהן וגם בעל
 44 הקרבן מניפים. שואלת הגמרא, אשכחן סוכה - מצאנו את מקור
 45 הדין שסוטה מניפה, אולם נזירה מנין שאף היא מניפה בעצמה
 46 כאמור במשנה. משיבה הגמרא, אתיא - דין זה נלמד בגזרה שוה
 47 'כף' 'כף' מ'סוכה'. בסוטה נאמר (במדבר ה יח) 'ונתן על כפיך,
 48 ובזיר נאמר (במדבר ו יט) 'ונתן על כפי הנזיר', כשם שבסוטה
 49 נשים מניפות ושהן בעלי הקרבן, אף בזיר נשים מניפות.

משנה.

50 המשנה שלפנינו דנה איזה מצוות נהגות בכל מקום ואיזה נהגות
 51 בארץ ישראל בלבד.
 52 כל מצוות שהיא תלויה בארץ - שקיומה תלוי בקרקע או בגידוליה,
 53 כגון שמיטה תרומות ומעשרות וכדומה, אינה נוהגת אלא בארץ -
 54 אין החיוב לקיימה אלא במה שגדל בארץ ישראל. ושאני תלויה
 55 בארץ - ואילו מצוה שקיומה אינו תלוי בקרקע או בגידוליה, אלא
 56 מוטלת היא על גוף האדם, נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ.
 57

1 'והקריבו' האמור כאן בפסוק זו קבלת ה'תם, נמצא שמיעוט התורה
 2 נאמר על קבלת ה'תם.
 3 בסיום המשנה שנינו, והוא, שאף הן אינן נוהגות בנשים. הגמרא
 4 מבררת באיזו הזאה מדובר, ה'תם דהיקא - על איזה קרבן שנינו
 5 במשנה שהזאתו אינה כשרה בנשים. אי דהיקא - אם כוונת המשנה
 6 לדם פרה אדומה (שבשחיטתה היו מוים ממנה שבע פעמים כנגד
 7 קדש הקדשים), הרי 'אלעזר' פתיב ה' - התורה אמרה שאלעזר
 8 בלבד והוא הדין לכל סגן כהן גדול מזה מדרמה, שנאמר (במדבר
 9 יט ד) 'ולקח אלעזר הכהן מדרמה באצבעו והזה', ואפילו שאר
 10 כהנים אינם כשרים בה, אם כן פשוט הוא שנשים אינן כשרות בה.
 11 ואי דפתיב - ואם נאמר שכוונת המשנה לקרבנות שמוים מדרם
 12 בפנים ועל הפרוכת או על מזבח הזהב, כבר כהן המשיח ופר
 13 העלם דבר של ציבור, 'הכהן המשיח' פתיב ה' - התורה אמרה
 14 שרק כהן גדול (שנמשך בשמן המשחה) מזה מדרמה, שנאמר
 15 (ויקרא ד הו) 'ולקח הכהן המשיח מדרם הפר וגו' והזה', ואפילו
 16 כהן הדיוט אינו מזה מקו, אם כן בודאי נשים אינן כשרות בהן.
 17 אלא כוונת המשנה להזאה דהן עוף - הזאה מדרם עולת העוף, שכל
 18 כהן כשר להזות ממנה, אבל נשים אינן כשרות לכך. והסיבה
 19 שנשים פסולות בה, משום דאתיא - שנלמד הדבר, בקל וחומר מן
 20 צאן - מזריקת דם עולת בהמה, שנאמר בו (ויקרא א יא) 'והזקו בני
 21 אהרן וגו'. ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו - שאינו צריך
 22 כהן לשחטו, אלא אפילו ישראל (זר) כשר לשחטו, אף על פי כן
 23 קבע לו כהן להזאתו - רק כהן כשר בזריקת ה'תם, קל וחומר לכן
 24 עוף שקבע לו כהן למליקתו - שאין מליקה כשרה אלא בכהן, אינו
 25 דין שקבע לו כהן להזאתו, לפיכך נשים אינן כשרות להזות ממנו.
 26 הגמרא עוברת לדון בסיום דברי המשנה. שנינו במשנה, חוץ
 27 ממנחת סוכה ונזירה שהסוטה והנזירה מניפות בהן. אמר ליה רבי
 28 אליעזר לרבי יאשיה דדריה - שחי בדורו, לא תיתיב אפרעה עד
 29 דאמרתי לי להא שמעתתא - אל תשב על רגליך עד שתלמדני דבר

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מערב יוהכ"פ - ובטח קבל מכתבי בברכת השנה - הנה ידוע פתגם נשיאינו
 הקי' טובה פעולה אחת מאלף אנחות, ובמילא יביא בפועל ממש הגדלה בלימוד תורת הנגלה ותורת
 החסידות והידור בקיום המצות, ואם פעולה אחת טובה וכנ"ל הרי עאכוי"כ כמה פעולות, ומוכן
 אשר כדי להחיות (אפפרישען) את כל הנ"ל מוכרח שיהי' נוכח מזמן לזמן בהתועדות (פארבריינגען)
 חסידותי והש"יית יצליחו.

בברכה.

נ.ב. מ"ש אודות הפירוש דבני מרון, יעייין ר"ה דף יח, ע"א ובפירוש רש"י שם.

מזכיר במכתבו שיש לו משרה גם בעיר אלבאני ומהנכון שיתקשר שם עם השו"ב מוה"ר
 איסר שי' בריקמאן.

48 וְהָיָה קְאָמֵר תְּנָא קְמָא, חוּז מִן הָעֶרְלָה וּמִן הַבְּלָאִים דְּהִלְכְתָּא גְמִירָה
 49 לָהּ - הִלְכָה לְמִשְׁנָה מְסִינָה הִיא שְׁחָן נוֹהֲגֹת בְּכָל מְקוּם, וְאָף עַל גַּב
 50 דְּאִיבָא לְמִימְרָא - שֵׁשׁ לוֹמֵר בְּהֵן שְׂמִכּוּן וְחֹבְתָא קְרַקְעָה הִיא אִין לַחֵן
 51 לַנְּהוּג אֵלֶּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּד. אֲבָל קְדִישׁ שְׂלֵא נִאמְרָה הִלְכָה
 52 לַגְּבִי, פְּאָרְצִין אִין - נוֹהֲגַת הַמְצוּזָה, אֲבָל פְּחוּזִין לְאָרְצִין לֹא. וּמֵאִי
 53 מְעַמָּא שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּחוּץ לְאַרְץ, הָרִי נִאמְרָ בּוּ (וְיִקְרָא כַּגִּיד) 'בְּכָל
 54 מְשַׁבְתֵּיכֶם' וּמְלִשׁוֹן זֶה מְשַׁמְעָ לְכֹאֲרָה שְׁהַמְצוּזָה נוֹהֲגַת בְּכָל מְקוּם,
 55 מִכּוּיָן שְׂמוּשְׁבֵי שְׂאִמְרָה הַתּוֹרָה לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשְׁבִּיבָה מְשַׁמְעָ -
 56 כּוּוֹנְתָה לוֹמֵר שְׂאָף בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לֹא נִאסְרוּ עַד לְאַחַר שְׂכַבְשׁוּ אֶת
 57 הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ וְהִתְיַשְׁבוּ בָּהּ. וְאַתָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמִימְרָ שְׂאָף קְדִישׁ
 58 נוֹהֵג בֵּין פְּאָרְצִין בֵּין פְּחוּזִין לְאָרְצִין, וּמֵאִי מְעַמָּא, מְשׁוּם שְׂמוּשְׁבֵי
 59 שְׂאִמְרָה הַתּוֹרָה וּבְחֵדֶשׁ וּבְכָל מְקוּם מְשַׁמְעָ בְּכָל מְקוּם שְׂאִתָּם
 60 יוֹשְׁבִים, בֵּין בְּאַרְץ וּבֵין בְּחוּץ לְאַרְץ. כַּעַת מְפָרְשָׁת הַגְּמָרָא אֶת
 61 הַמְשָׁנָה בְּאֹפֶן שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר נַחֲלַק לְהַקְלָ, אוּ דְלִמָּא לְקוּלָא פְּלִיג
 62 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה קְאָמֵר תְּנָא קְמָא, חוּז מִן הָעֶרְלָה וְהַבְּלָאִים
 63 מְשׁוּם דְּהִלְכְתָּא גְמִירָה לָהּ שְׁנֵהֲגוּת בְּכָל מְקוּם, וְכָל שְׂכָן קְדִישׁ
 64 שְׁנֵהֲגָה בְּכָל מְקוּם, מְשׁוּם דְּ'מוֹשֵׁב' שְׂנֵאמְרָ בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוּם שְׂאִתָּם
 65 יוֹשְׁבִים מְשַׁמְעָ. וְאַתָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְהַקְלָ לְמִימְרָ שְׂאִיסוּר קְדִישׁ אִינוּ
 66 נוֹהֵג אֵלֶּא בְּאַרְצִין, מְשׁוּם דְּ'מוֹשֵׁב' שְׂאִמְרָה הַתּוֹרָה לְאַחַר יְרוּשָׁה
 67 וְיִשְׁבִּיבָה מְשַׁמְעָ. וּמֵאִי אָף - מֵאַחַר וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִינוּ מוֹסִיף לְהַחְמִיר
 68 עַל דְּבָרֵי ת"ק מְדוּעָ אִמְרָ 'אָף הַחֲדָשׁ', אֲנִיפְתִּיתָא - עַל הַדִּין
 69 הַמּוֹכֵר בְּמִשְׁנָה בְּתוֹחִילָה, שְׂכַל מְצוּזָה הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ נוֹהֲגַת בְּאַרְץ.
 70 וְאִמְרָ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׂאָף הַחֲדָשׁ כְּכָל הַמְצוּזָה הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ וְאִינוּ
 71 נוֹהֵג אֵלֶּא בְּאַרְץ בְּלַבָּד.
 72 הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת אֶת הַסֵּפֶק מְדַבְרֵי אַבְיִי. תָּא שְׂמַע, דְּאִמְרָ אַבְיִי, מֵאַן
 73 תְּנָא דְּפְלִיג עֲלֵיהָ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - מֵיְהוּ הַתְּנֵא שְׁחֹלַק עַל רַבִּי
 74 אֱלִיעֶזֶר בְּמִשְׁנַתְנֵהּ, רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל הִיא. דְּתַנְיָא בְּבִרְיֵיתָא לְעִנְיָן נִסְכִּים,
 75 לְלִמְדָךְ - מִמָּה שְׂנֵאמְרָ בְּפִרְשַׁת נִסְכִּים 'מוֹשֵׁב', וְשֵׁם הַכּוּוֹנָה שְׂאִין
 76 הַמְצוּזָה נוֹהֲגַת אֵלֶּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשְׁבִּיבָה, אֲנוּ לְמוֹדִים שְׂכָל מְקוּם
 77 שְׂנֵאמְרָ בּוּ מוֹשֵׁב אִינוּ נוֹהֵג אֵלֶּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשְׁבִּיבָה, דְּבָרֵי רַבִּי
 78 יִשְׁמַעְיָאֵל. אִמְרָ לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, כִּיבֵּד אֲפֻשֶׁר לוֹמֵר כּוּ, תְּרִי מְצוּזָה שְׂבֵת
 79 שְׂנֵאמְרָ בּוּ מוֹשְׁבֹת, וְנוֹהֲגַת בֵּין פְּאָרְצִין בֵּין פְּחוּזִין לְאָרְצִין. אֵלֶּא, סוֹבֵר
 80 רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְקוּם שְׂנֵאמְרָ 'מוֹשֵׁב' פִּירוּשׁוֹ בְּכָל מְקוּם שְׂאִתָּם
 81 יוֹשְׁבִים. אִמְרָ לִיהָ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל לְרַבִּי עֲקִיבָא, שְׂבֵת בְּקַל וְחֹמְרָ
 82 אֲתֵינָא - הַסִּיבָה שְׂמִצּוּזָה שְׂבֵת נוֹהֲגַת בְּכָל מְקוּם לְפִי שְׂהִיא נִלְמַדַּת
 83 בְּקַל וְחֹמֵר מִשְׂאֵר מְצוּזָה. שְׂכָן מַה מְצוּזָה קְלוּת נוֹהֲגַת בֵּין פְּאָרְצִין
 84 בֵּין פְּחוּזִין לְאָרְצִין, שְׂבֵת שְׂהִיא חֲמִירָא לֹא כָּל שְׂכָן שְׁנֵהֲגַת בְּכָל
 85 מְקוּם. עַד כֵּאֵן דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שְׂהִבִּיא אַבְיִי, כַּעַת מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא
 86 מְדַבְרֵיו מֵהִי דַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְדְאִמְרָ אַבְיִי מֵאַן תְּנָא דְּפְלִיג עֲלֵיהָ
 87 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל הוּא שְׁסוֹבֵר 'מוֹשֵׁב' לְאַחַר יְרוּשָׁה
 88 וְיִשְׁבִּיבָה מְשַׁמְעָ, וְלְדַבְרֵיו אִיסוּר חֲדָשׁ שְׂנֵאמְרָ בּוּ 'מוֹשֵׁב' אִינוּ נוֹהֵג
 89 אֵלֶּא בְּאַרְץ בְּלַבָּד, שְׂמַע מִינָהּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר לְחֹמְרָא פְּלִיג, וְסוֹבֵר
 90 שְׁחֲדָשׁ נוֹהֵג בְּכָל מְקוּם. רְמוֹשֵׁב פִּירוּשׁוֹ בְּכָל מְקוּם שְׂאִתָּם יוֹשְׁבִים.
 91 שְׂמַע מִינָהּ.
 92 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל: מְכַדִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל אֲהִיבָא
 93 קָא - מְהִיבֵן לְמַד לוֹמֵר שְׂבָכֵל מְקוּם שְׂנֵאמְרָ 'מוֹשֵׁב' מְשַׁמְעָ לְאַחַר
 94 יְרוּשָׁה וְיִשְׁבִּיבָה, אֲנִיפְתִּים - מְנִסְכִּים לְמַד זֹאת, אִם כֵּן הִלָּא בְּנִסְכִּים

1 חוּז מִן הָעֶרְלָה וּמִן הַבְּלָאִים, שְׁחָן מֵהַמְצוּזָה הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ,
 2 וְנוֹהֲגֹת בֵּין בְּאַרְץ וּבֵין בְּחוּץ לְאַרְץ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרָ, אָף קְדִישׁ
 3 נוֹהֵג בֵּין בְּאַרְץ וּבֵין בְּחוּץ לְאַרְץ, וְאָף עַל פִּי שְׂהוּא מִן הַמְצוּזָה
 4 הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ.

גמרא

5 הגמרא מבררת את פירוש דברי המשנה. מאי 'תלויה' ומאי 'שאינה
 6 תלויה' - איזו מצוה נחשבת 'תלויה בארץ' ואיזו נחשבת 'אינה
 7 תלויה בארץ'. אילימא - אם נאמר שתלויה בארץ היא כל מצוה
 8 דכתיב בה 'ביאה' - שהתורה תלתה אותה בביאת עם ישראל
 9 לארץ, ושאינה תלויה היא כל מצוה שלא כתיב בה 'ביאה', וכוונת
 10 המשנה לומר שמצוה שנאמר בה 'ביאה' נוהגת רק בארץ, וחרו
 11 תפילין ופטר המור דכתיב בהן ביאה (שמות יג ב"ט), ואף על פי כן
 12 נוהגין בין פארצין בין פחוזין לארצין. אלא אמר רב יהודה, הכי קאמר
 13 - פירוש המשנה הוא כך, כל מצוה שהיא חובת הגוף - שקיומה
 14 מוטל על גוף האדם כגון שבת ותפילין ודומיהן, ואינה תלויה
 15 בארץ, נוהגת בין פארצין בין פחוזין לארצין. ומצוה שהיא חובת קרקע
 16 - שקיומה מוטל על הקרקע או על גדוליה כתרומות ומעשרות
 17 ודומיהן, והיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא פארצין.
 18 מבררת הגמרא: מנא הני מילי. דתנו רבנן בברייתא המפרשת את
 19 הפסוק (דברים יב א), 'אלה החקים' אלו המדרשות - דינים שלא
 20 נאמרו בפירוש בתורה, אלא נדרשו באחת מהדרשות שהתורה
 21 נדרשת בהם. 'והמשפטים' אלו הם הדינים המפורשים בתורה.
 22 'אשר תשמרון' זו המשנה - לימוד התורה. 'לעשות' זו מצוה - קיום
 23 המצוות. 'פארצין, יבול' - הייתי סבור לומר מבאן שכל המצוות כולן
 24 לא יהו נוהגים אלא פארצין, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'כל הימים
 25 אשר אתם חיים על האדמה' כלומר, בכל מקום שאתם חיים
 26 תקיימו את המצוות. אי כל הימים - מאחר ונאמר 'כל הימים' וגו',
 27 יבול - הייתי סבור לומר שכל המצוות יהו נוהגים בין פארצין בין
 28 פחוזין לארצין, תלמוד לומר 'פארצין' דווקא. מבאר הגמרא, אחר
 29 שריבה הכתוב בפסוק 'כל הימים' שהמצוות נוהגות בכל מקום
 30 ומיעט בתיבת 'בארץ' שאינן נוהגות אלא בארץ, ולא התבאר על
 31 איזה מצוות מדובר, מעתה צא ולמד ממה שאמור בענין - מהמצוה
 32 האמורה בסמיכות לפסוק הזה, והיא מצוה איבוד עבודת כוכבים
 33 'אשר תאמרון את כל המקומות אשר עבדו שם וכו', ומסמיכותה
 34 משמע שמצוה זו נוהגת בכל מקום. מעתה יש ללמוד ממנה לכל
 35 המצוות, ונאמר מה יכשם שועבדות כוכבים מיוחדת שהיא חובת
 36 הגוף, ונוהגת בין פארצין בין פחוזין לארצין, אף כל מצוה שהיא חובת
 37 הקרקע ולא חובת הגוף, אינה נוהגת אלא בארץ בלבד.
 38 הגמרא מבררת את שיטת רבי אליעזר במשנה. שנינו, חוּז מִן
 39 הָעֶרְלָה וְהַבְּלָאִים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר אָף הַחֲדָשׁ. אִיבַעֲיָא לְהוּ -
 40 הַסְתַּפְקוּ תַלְמִידֵי הַיִּשְׁבִּיבָה, הֲאִם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְקוּלָא פְּלִיג - נַחֲלַק
 41 עַל ת"ק וּמְקַל לוֹמֵר שְׂאִיסוּר חֲדָשׁ אִינוּ נוֹהֵג אֵלֶּא בְּאַרְץ כְּשֵׁאר
 42 מְצוּזָה הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ, אוּ לְחֹמְרָא פְּלִיג - או שְׁנַחֲלַק עֲלֵיו
 43 וּמַחְמִיר לוֹמֵר שְׂאָף אִיסוּר חֲדָשׁ כְּעֶרְלָה וְכֹלָאִים הוּא, וְנוֹהֵג בְּכָל
 44 מְקוּם אָף עַל פִּי שְׂהוּא מֵהַמְצוּזָה הַתּוֹלִיזָה בְּאַרְץ. וּמְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא
 45 כִּיבֵּד מִתְפָּרֶשֶׁת הַמְשָׁנָה לְפִי שְׁנֵי צַדֵּי הַסֵּפֶק. הֲאִם לְחֹמְרָא פְּלִיג,

בהתאם ל"כלל" המקובל ששום דבר אינו הולך לאיבוד - הרי כך
 הדבר גם בקשר למחשבותיו, דיבוריו ומעשיו של האדם
 ממכתב ימי הסליחות, ה'תשכ"ז

קידושין. פרק ראשון - האשה נקנית - דף לו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלג

רש"י

1 חוץ מן הערלה והכלאים — שאף על פי שתלויות בארץ נוהגים אף בחוץ לארץ. הערלה
 2 — הבלה. והכלאים מדברי סופרים, כדלקמן (ל.ח.ג). אף החירש — מלאוכלו לפני העומר.
 3 **גמרא** תלויה דכתיב בה ביאה — שתלואה הכתוב בביאת הארץ, כגון "כי תבא" (ויקרא
 4 יט) "כי יביאך" (שמות יג). תפילין ופטר תמור — כתיב בהו "והיה כי יביאך" בפרשת "קדש"
 5 לוי" (שם). ונוהגין בין בארץ בין ב' — תפילין
 6 אשכחן בכמה דוכתין ברבנן אמוראי דבבל דמנחי
 7 תפילין, (פטר תמור — בפטר רחם תלה רחמנא).
 8 חובת הנזף — היינו אינה תלויה בארץ — אינה
 9 מוטלת על הקרקע ולא על גידוליה, אלא על
 10 גופו של אדם, כגון שבת, תפילין, עבודה זרה, פטר
 11 תמור, מילה, עריות, וכו' וצא בהם. חובת קרקע —
 12 שמוטלת על הקרקע או גידוליה, כגון תרומות
 13 ומשטרות, חלה, לקט, שכחה ופאה, שביעית,
 14 חרש, ערלה, כלאים. מנא הני מילי — רדובת
 15 האף נהגת בכל מושבות, וחובת הקרקע אינה
 16 חלקה בתשמיין וזו פטנה — שמביאה ליה
 17 מעשה, דכתיב "תשמרון לעשות". אשר אתם חיים
 18 — בין בארץ בין בחוץ לארץ. צא ולמד — על
 19 איזה מום הכתוב אומר "כל הימים אשר אתם
 20 חיים על האדמה. ממה שאמור בענין — דסמוך
 21 ליה, "אבד תאבדון וגו'" דהיינו עבודה זרה,
 22 ועליהם נתרבו כל מושבות, כדכתיב "כל הימים
 23 אשר אתם חיים". דבר הלמד מעניינו אחד משלש
 24 עשרה מדות היא. ונלמד מכאן דכל חובת הנזף
 25 ונהגת אף בחוצה לארץ. אבל חרש — לא נהג.
 26 ודאף על גב דכתיב ביה "מושבתיכם" בסיפיה
 27 "ידולחם וקלי ורובלי" וגו' — לאו למימרא בכל
 28 מקום שאתם יושבים, אלא לומר שאף בארץ לא
 29 נתחייבו כל ארבע עשרה שנה שהיו בגולה
 30 שכבשו ושחלקו, עד שנתיישבו בה. והכיר כל
 31 אחד את שלו. או דלמא לקולא פליג — דקאמר
 32 נתא קמא: חוץ מן הערלה והכלאים מתולדה, וכל
 33 שכן חרש דכתיב ביה "מושבתי", ומשמע — כל
 34 מקום שאתם יושבים. ואתא רבי אליעזר למינה
 35 אף החירש הוא מן המנות התלויות בארץ, ואין
 36 נהגו אלא בארץ, דמושב — לאחר ירושה וישיבה
 37 משמע. מקמייתא — לא קאי אחוץ, אלא איכל
 38 מצוה התלויה בארץ. מאן תנא קמא —
 39 דמתניתין דפליג אדרבי אליעזר. רבי ישמעאל
 40 היא — דשמעין ליה דאמא: "מושב" לאחר ירושה
 41 וישיבה הוא. ואין חרש נהגו אלא בארץ, ואתא
 42 רבי אליעזר למימר: אף החירש נהגו כערלה
 43 וכלאים, ונהגו בכל מושבות. אלא לחומרא
 44 פליג. ללמדך שכל מקום בו — גבי פרשת נסכים
 45 קאי, בפרשת "שלה לך" דכתיב "כי תבואו אל
 46 ארץ מושבותיכם ועשתם אשה לה" וגו' וליף
 47 רבי ישמעאל שבחיטת קדשים (קא,א) מקרא
 48 ולא כל הכתוב אלא להטעין נסכים לבמות
 49 ציבור ולא לבמות יחיד, ונפקא ליה מדכתיב "אשר
 50 אני נוהן לכם" — בכמה הנהגת לטובכם הכתוב
 51 מדבר. הלכך על כרחך האי "מושבתיכם" — לאו
 52 כל מקום שאתם יושבים משמע, דאין במת ציבור
 53 אלא במקום אחד. אלא האי "מושב" דכתיב —
 54 אלא קרא לאשמועינן דאף אבמה לגלג, שהיה
 55 שם מובח הנחשת כל ארבע עשרה שנה שכבשו
 56 וחלקו, והיא במת ציבור — לא נתחייבו בנסכים.
 57 אבל במבאו לשילה, והיינו לאחר ירושה וישיבה
 58 נתחייבו בנסכים, ושוב לא פסקו נסכים בממות
 59 ציבור, ואפילו משחריבה שילה היתה במת ציבור בגוב ובעין. והיינו דקאמר "ללמדך שכל מקום בו" — כלומר, מדפריש לך קרא
 60 במה הנהגת בכלכם שמע מינה "מושב" דכתיב בנסכים לאו כל מקום משמע, דאם כן היא לה במת יחיד הנחשת בכל מקום בשעת
 61 היתה בממות. ודרי שבת — נאמר בה "לא תבער" וגו' ונהגת בכל מקום, אף "מושבתיכם" נסכים — בכל מקום קאמר. ובבמת יחיד הנהגת בכל מושבות הכתוב מדבר. האי תוליה
 62 בביאת הארץ — הכי קאמר: עד עכשיו הייתם במשכן, שהממות נאסרו, ועריין לך דקרבנם נסכים אלא בממות ציבור, ומשחריבו לארץ כל ארבע עשרה שנה שלא הוקבע משכן שילה היו
 63 שוכנים בגלגל טרודים במלחמה, וקיימא לן שהדורות הבמות — בא כתוב זה ללמדנו "כי תבואו אל הארץ" וזהו במת יחיד מותרת — אף היא תשעון נסכים. והכי איתא בבוזיח (שם).

חוץ מן הערלה וכלאים, רבי אליעזר אומר: אף החרש.
גמרא מאי תלויה ומאי שאינה תלויה? אילימא תלויה
 - דכתיב בה ביאה, ושאינה תלויה - דלא כתיב בה
 ביאה. והרי תפילין ופטר תמור דכתיב בהן ביאה, ונהגין
 בין בארץ בין בחוץ לארץ? - אמר רב יהודה, הכי קאמר:
 כל מצוה שהיא חובת הגוף - נוהגת בין בארץ בין בחוץ
 לארץ, חובת קרקע - אינה נוהגת אלא בארץ. - מנא
 הני מילי? דתנו רבנן: "אלה התקיים" - אלו המדרשות,
 והמשפטים" - אלו הדינים, "אשר תשמרון" - זו משנה,
 "לעשות" - זו מעשה, "בארץ" - יכול כל המצוות כולן
 לא יהו נוהגים אלא בארץ - תלמוד לומר "כל הימים
 אשר אתם חיים על האדמה". או "כל הימים" - יכול
 יהו נוהגים בין בארץ בין בחוצה לארץ - תלמוד לומר
 "בארץ". אחר שריבה הפתוב וימעט, צא ולמד ממה
 שאמור בענין: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר
 עברו שם וגו'" מה עבודה זרה מיוחדת, שהיא חובת
 הגוף, ונהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ - אף כל שהיא
 חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. "חוץ
 מן הערלה והכלאים". איבעיא להו: רבי אליעזר לקולא
 פליג או לחומרא פליג? לחומרא פליג, והכי קאמר תנא
 קמא: חוץ מן הערלה ומן הכלאים - דהלכתא גמירי לה,
 אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא. אבל חרש,
 בארץ - אין, בחוצה לארץ - לא. מאי מעמיא - "מושב"
 לאחר ירושה וישיבה משמע. ואתא רבי אליעזר למימר:
 אף חרש נהגו בין בארץ בין בחוצה לארץ. מאי מעמיא -
 "מושב" - בכל מקום שאתם יושבים. או דלמא לקולא
 פליג, והכי קאמר תנא קמא: חוץ מן הערלה והכלאים
 - דהלכתא גמירי לה, וכל שפן חרש, ד"מושב" - כל
 מקום שאתם יושבים משמע. ואתא רבי אליעזר למימר:
 חרש אינו נהגו אלא בארץ, ד"מושב" - לאחר ירושה
 וישיבה משמע. ומאי "אף" - אקמייתא. תא שמע, דאמר
 אבוי: מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר - רבי ישמעאל
 הוא, דתניא: ללמדך שכל מקום שנאמר בו "מושב"
 - אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל.
 אמר לו רבי עקיבא: הרי שבת, שנאמר בו מושבות
 ונהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ? - אמר לו: שבת
 קל וחומר אתיא; מה מצות קלות, נוהגת בין בארץ
 בין בחוצה לארץ - שבת חמירה לא כל שפן? מדאמר
 אבוי: מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר רבי ישמעאל
 - שמע מינה רבי אליעזר לחומרא פליג, שמע מינה.
 מבוי, רבי ישמעאל אהיכא קאי - אנסכים, בנסכים
 ביאה

תוספות

1 בנסיך — שלא יאכל זמם. ומספק אין לאסור כל השעורים, כיון דרוב השעורים נורעו קודם ששה
 2 עשר בנסיך, ובירושלמי נמי משמע דחרש נהגו אף בשל נכרים. דפרץ עלה דמתניתין דקתני "אף
 3 החרש": אמאי לא תני חלה? ומשני: לפי שאינה בשל נכרים. משמע דחרש דקתני במתניתין —
 4 נהגו בשל נכרים.
דרי תפילין ופטר תמור — פירש בקונטרס ונהגו
 5 בחוץ לארץ, דהא אשכחן בכמה דוכתין
 6 ברבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין, וכן מעינו
 7 בבכורות (א,א) דרמי בר חמא דהיה מבבל היה לו
 8 פטר תמור. ואם תאמר: דלמא מדרבנן הוא עבדי? ויש
 9 לומר: דמכל מקום פריך שפיר, דכי נמי מדרבנן הוא
 10 עבדי — מכל מקום היה ליה למינהיב במתניתין: חוץ
 11 מתפילין ופטר תמור — דהא חשיב ערלה במתניתין,
 12 דמשמע בסמוך דאינו אלא מרבנן, דקתני יורד
 13 ולקוח וכו'. ואם תאמר: היכי תיסק אדעתיה למימר
 14 דמצוה התלויה בארץ אינה אלא אם כן נאמר בה
 15 ביאה? הרי כלאים דלא כתיב בהו ביאה, וקרי ליה
 16 במתניתין תלויה בארץ? ויש לומר: דלעולם היה יודע
 17 דמצוה שהיא חובת הקרקע נקראת תלויה בארץ,
 18 אף על גב דלא כתיב בה ביאה. אלא היה סלקא
 19 דעתיה דאף אותה שאינה חובת קרקע אלא חובת
 20 הגוף, אי כתיב בה ביאה — היא נמי נקראת תלויה
 21 בארץ. ואלהי פריך: הרי תפילין ופטר תמור. **הכי**
 22 גרסינן: צא ולמד ממה שכתוב בענין מה עבודה זרה
 23 מיוחדת - ולא גרסינן: עבודה זרה בכלל היתה
 24 ולמה יצאת להקיש אלהי — שהרי יצאת לומר "אבד
 25 תאבדון".
ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב — פירש
 26 בקונטרס: דגבי פרשת נסכים קאי,
 27 דכתיב "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשתם
 28 אשה וגו'. וליף רבי ישמעאל מקרא דלא בא הכתוב
 29 אלא להטעין נסכים לבמת צבור, ואפילו קרא יחיד
 30 בבמת צבור. דמשמע לקמן (עמוד 10) אלא רבן
 31 יחיד בבמת יחיד. ונפקא לן מדכתיב בהאי פרשת
 32 נסכים "אשר אני נוהן לכם" — משמע בכמה הנהגת
 33 בכלכם הכתוב מדבר, הלכך על כרחך האי
 34 "מושבתיכם" לא משמע כל מקום שאתם יושבים —
 35 דאין במת צבור אלא במקום אחד, אם כן
 36 מ"מושבותיכם" דכתיב אתא לאשמועינן דאף במת
 37 לגלג שהיה שם מובח הנחשת כל ארבע עשרה שנה
 38 שכבשו וחלקו, והיא במת צבור — לא נתחייבו בנסכים
 39 אלא דוקא עד שבאו לשילה, דהיינו אחר ירושה
 40 וישיבה, ונתחייבו בנסכים, ושוב לא פסקו נסכים
 41 בממת צבור. דמיפלו משחריבה שילה — איהו במת
 42 צבור בגוב ובעין. והיינו דקאמר "ללמדך שכל מקום"
 43 כו'. כלומר, מדפריש לך קרא במה הנהגת בכלכם —
 44 שמע מינה "מושבתיכם" דכתיב בנסכים — לאו כל
 45 מקום משמע, דאם כן היו לה במת יחיד הנחשת בכל
 46 מקום בשעת היחר הבמות, עד כאן לשוננו.
והרי שבת שנאמר בה מושבות — פירש בקונטרס:
 47 דכתיב "לא תבערו" וכו' ונהגת בכל מושבותיכם ביום
 48 השבת". ולא נתיירא, דהא איצטריך לדרשא אחרינא,
 49 כדרדשינן בפרק קמא דשבת (כא,א) "בכל
 50 מושבותיכם" אין אתה מבעדי — אבל אתה מבעדי
 51 במדרות בית המוקד. ועוד קשה: דקאמר בסמוך:
 52 סלקא דעתך אמינא הואיל בעינא דמועדות כתיב.
 53 והאי קרא לא כתיב בעינא דמועדות לכך נתיירא
 54 דקרא אחרינא הוא. דכתיב "שבת היא לה" בכל
 55 מושבותיכם" בפרשת "אמור אל הכהנים" גבי
 56 מועדות.
במאי

57 סובר שאין זה קל וחומר, כי אי קתב קמי' ובמלך בלבד) הנה אמניא
 58 - הייתי אומר שהדין בביכורים מידי דתהו אחלה - כמו הדין בחלה,
 59 שנאמר בה 'ביאה' בלבד (במדבר טו יח) וחובה חל מיד
 60 בכניסתם לארץ, קא משמע לן שאף ביכורים נוהגים רק לאחר
 61 ירושה ושיבה.
 62 הגמרא חזרת לזון בכלל שקבעה המשנה שחובת הגוף נוהג בכל
 63 מקום וחובת קרקע בארץ בלבד. שואלת הגמרא: והשתא דאמרת
 64 - לאחר שביאת בכונת דברי המשנה שחובת הגוף נוהגת בין
 65 בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ, מעתה יש להקשות 'מושב' דכתב
 66 דהמניא נבי שבת שנאמר (ויקרא כג ג) 'שבת הוא לה' בכל
 67 מושבותיכם', למה לי - מדוע נאמר, הרי שבת חובת הגוף היא,
 68 ופשוט שהיא נוהגת בכל מקום. מתרצת הגמרא, איצטרך - צריך
 69 להיאמר 'מושבותיכם' בשבת, כי אם לא היה נאמר כן סלקא דעתך
 70 אמניא - הייתי סבור לומר הואיל ובעניינא דמועדות דתקיא - הציזוי
 71 על שמירת שבת נאמר בידע עם הציזוי על שאר המועדים, לפיכך
 72 תיבעי - תצטרך השבת קידוש על ידי בית דין כי מועדות - כשם
 73 שהמועדים חלים על ידי קידוש בית דין, קא משמע לן - לפיכך
 74 נאמר 'מושבותיכם' בשבת, לומר שהשבת מקודשת מאליה.
 75 הגמרא מקשה ממקום נוסף, מושב דכתב דהמניא נבי איסור אכילת
 76 חלב ודם, שנאמר בהם (ויקרא ג יז) 'חוקת עולם לדורתיכם בכל
 77 מושבותיכם כל חלב ודם לא תאכלו', למה לי - מדוע נאמר, הן
 78 חובת הגוף הם וודאי שנוהגים בכל מקום. מתרצת הגמרא,
 79 איצטרך, משום שלולא נאמר סלקא דעתך אמניא הואיל ובעניינא
 80 דתקנות דתיבי - מאחר ואיסור אכילת חלב ודם נאמר בתוך
 81 פרשת הקרבנות, לפיכך בזמן דאיכא קרבן - שביית המקדש קיים
 82 וקרבים קרבנות, ניתפר חלב ודם - נאסרו חלב ודם באכילה, אבל
 83 בזמן דליכא קרבן - כשביית המקדש חרב ולא קרבים קרבנות לא
 84 נאסרו באכילה. קא משמע לן - לפיכך נאמר בהם 'מושב' לומר
 85 שאיסורם נוהג בכל זמן. הגמרא מקשה ממקום נוסף, מושב דכתב
 86 דהמניא נבי מצה ומרור, שנאמר (שמות יב כ) 'בכל מושבותיכם
 87 תאכלו מצות', למה לי - מדוע נאמר, הלא חובת הגוף הם וודאי
 88 שנוהגת בכל מקום. משיבה הגמרא, איצטרך, משום שלולא
 89 נאמר סלקא דעתך אמניא הואיל ותיבת בקרבן פסח (במדבר ט יא)
 90 על מצות ומרורים יאכלו' לפיכך בזמן דאיכא פסח - שביית
 91 המקדש קיים והקריבו קרבן פסח, אי - כן, אף מצה ומרור נוהגות,
 92 אבל בזמן דליכא פסח - כשביית המקדש חרב וחדלו להקריב קרבן
 93 פסח, לא נוהג מצה ומרור. קא משמע לן - לפיכך נאמר בהם
 94 'מושב', לומר שחייבם נוהג בכל זמן.
 95 בדרך כלל כאשר נאמר באיזה מצוה 'ביאה', מורה הדבר שאינה
 96 נוהגת אלא לאחר שנכנסו לארץ, לפיכך מקשה הגמרא 'ביאה'
 97 דכתב דהמניא נבי תפילין ופסטר חמור למה לי, הלא מצוות אלו
 98 נוהגות בכל מקום. מתרצת הגמרא, הווא מיבעי ליה - הטעם
 99 שנאמר בהם 'ביאה' נוצר לדתנא דבי רבי ישמעאל בברייתא,
 100 שכונות התורה לומר עשה מצוה זו (תפילין ופסטר חמור) במדבר,
 101 שעשכילת (בשכר קיומה) תזכה ותיכנס לארץ ישראל.
 102 הגמרא חזרת לזון במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אם
 103 'מושב' שנאמר בתורה הכוונה 'כל מקום שאתם יושבים' או
 104 'לאחר ירושה ושיבה'. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר ורבי
 105 עקיבא שבכל מקום שנאמר 'מושב' כל מקום שאתם יושבים
 106 במשמע, ולדבריו איסור חדש שנאמר בו 'מושב' נוהג איסורו בכל
 107 מקום, היינו דתתיב - מובן מה שנאמר (ירושע ה יא) 'ויאכלו
 108 מעבור הארץ מן החרת הפסח' - בכניסתן לארץ אכלו בני ישראל
 109 מהתבואה החדשה שגדלה שם למחרת יום טוב הראשון של פסח
 110 וטו' בניסוק, משמע שרק מן החרת הפסח אכלו מהתבואה החדשה,
 111 ואילו מעיקרא ולפני כן לא אכלו ממנה, אלמא - בודאי הסיבה
 112 לכך היא משום

1 ביאה ומושב קתיב קהו - נאמר בהם גם (במדבר טו ב) 'כי תבאו
 2 אל ארץ מושבותיכם' וגם 'מושב', אם כן מנין שאף היכן שנאמר
 3 'מושב' לבד הכוונה היא לאחר ירושה ושיבה. מתרצת הגמרא:
 4 הכי קאמר הברייתא, ללמד - מנסכים אנו למדים שקל מקום
 5 שנאמר בו ביאה ומושב אינו נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה, דברי
 6 רבי ישמעאל. ואף באיסור חדש נאמר ביאה ומושב, לפיכך אינו
 7 נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה. מקשה הגמרא: אי הכי שדברי
 8 רבי ישמעאל נאמרו רק במקום שנאמר ביאה ומושב, מהו
 9 שאמרה הברייתא 'אמר לו רבי עקיבא לרבי ישמעאל הרי שבת
 10 שנאמר בו מושבות' ואמר ליה - ורבי ישמעאל השיבו 'שבת קל
 11 וחומר היא', ואם כדברך, נימא ליה - שרבי ישמעאל ישיב לרבי
 12 עקיבא, אמא - אני שאמרתי שבכל מקום שנאמר 'מושב' הכוונה
 13 לאחר ירושה ושיבה, ביאה ומושב קאמניא - אמרתי כן רק היכן
 14 שנאמר גם ביאה וגם מושב, ואילו בשבת לא נאמר כי אם מושב
 15 לפיכך היא נוהגת בכל מקום. משיבה הגמרא: תנא ועוד קאמר ליה
 16 - מה שהשיב רבי ישמעאל לרבי עקיבא אינו עיקר התיורין, אלא
 17 תוספת על תירוץ אחר שלא הזכיר בדבריו. כלומר, תנא דאמא
 18 ביאה ומושב קאמניא ואילו בשבת נאמר 'מושב' בלבד, ועוד אף
 19 לפי הנתן דברי שכך הוא בכל מקום שנאמר מושב בלבד, קא
 20 אמרת - ולפיכך הקשית הרי שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בכל
 21 מקום, אשיב לך שהסיבה היא משום ששבת בכל וחומר היא
 22 נלמדת.
 23 מבררת הגמרא: קמאי קמיפלגי - במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי
 24 עקיבא. מבארת הגמרא: בגירובו נסכים במדבר קא מיפלגי - הם
 25 נחלקו האם בני ישראל התחייבו להקריב נסכים במדבר על
 26 קרבנות היחיד. רבי ישמעאל סבר לא קריבו נסכים במדבר, ולא
 27 התחייבו כן רק לאחר שנכנסו לארץ. ורבי עקיבא סבר קריבו
 28 נסכים במדבר, ולא התחדש בכניסתם לארץ אלא שצריך להקריב
 29 נסכים אף בבמת יחיד. לכן אי אפשר לומר ש'מושב' האמור
 30 בנסכים פירושו לאחר ירושה ושיבה מאחר וכבר במדבר הקריבו
 31 נסכים, אלא פירושו בכל מקום שאתם יושבים.
 32 הגמרא מביאה שיטה אחרת בדעת רבי ישמעאל: אמר אביי, האי
 33 תנא דבי רבי ישמעאל שסובר שרק מצוה שנאמר בה 'ביאה'
 34 ו'מושב' נוהגת לאחר ירושה ושיבה, מפיק מאידך תנא דבי רבי
 35 ישמעאל - מוציא מדבריו (וחלק עליו) של תנא אחר מבית מדרשו
 36 של רבי ישמעאל. תנא דבי רבי ישמעאל, הואיל ונאמרו ביאות
 37 לארץ) כמזה מצוות בתורה סתם, פרטו ופרשו לך דתתוב באחד
 38 מן (במלך) שהיא נוהגת לאחר ירושה ושיבה, אתה למד ממנו
 39 שאף כל מצוה שנאמר בה 'ביאה' נוהגת לאחר ירושה ושיבה.
 40 ואידך - תנא דבי רבי ישמעאל הראשון, הסיבה שאינו לומד אף
 41 הוא ממלך, משום דתהו מלך וביכורים שני בתוכם הנאמרים באחד
 42 - שני מקראות הבאים ללמד ענין דומה, שבשניהם נאמר 'ביאה'
 43 והתורה מפרשת שהם נוהגים לאחר ירושה ושיבה, וכל שני
 44 בתוכם הנאמרים באחד אין מלמדו. ואידך - תנא דבי רבי ישמעאל
 45 השני שלומד ממלך, סובר צריכי - צריך להיאמר בשניהם שהם
 46 נוהגים לאחר ירושה ושיבה, ואין ללמוד אחד מהשני. דאי קתב
 47 דהמניא במלך ולא קתב בביכורים, הווא אמניא שביכורים דקא
 48 מיתתני - שבעל השדה הנהגה מאכילת הפירות, יחול החיוב לאלתר
 49 - מיד בכניסתם לארץ. ואי קתב בביכורים ולא קתב אף במלך,
 50 הווא אמניא שמלך דדרבו לבגש - לעשות מלחמות, וזקוקים לו
 51 בשעת הכיבוש, נוהג לאלתר. ואידך - התנא דבי רבי ישמעאל
 52 הראשון, סובר שאפשר ללמוד ביכורים ממלך, ונתתוב דהמניא רק
 53 במלך ולא בעי לומר כן אף בביכורים, ואמא אמניא - ואני אלמד
 54 ביכורים ממלך בקל וחומר, ומה מלך דלכבש וצריכים לו בכניסתם
 55 לארץ אף על פי כן אינו נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה, ביכורים
 56 לא כל שכן שינהגו לאחר ירושה ושיבה. ואידך - התנא השני,

42 שבאותו היום הכין יהושע את העם לעבור את הירדן, וצויה את
 43 שוטרי העם (שם יא) 'עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הַכִּינּוּ
 44 לְבָבְךָ צִדְהָ כִּי בַעֲדֵי שְׁלֹשֶׁת יָמִים (תעבירו) אֲתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן'.
 45 דהיינו, ביום השלישי מצויו השי"ת תעברו את הירדן. וכתוב (שם
 46 יט) 'וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן'. מעתה צא מִהֵן -
 47 מִי בְּנִסְךָ שָׂבוּ עִבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְמַסְפְּרֵךְ -
 48 שְׁלוֹשִׁים יָמִי אֲבָל מִשָּׁה וּשְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהַכִּינּוּ צִדְהָ לְדֹרֶךְ, הָרִי ז'
 49 אֲדָר, הָא לְמִדָּת - נמצאת למד שְׁשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר מֵת מִשָּׁה. וּמִנּוּן
 50 שְׁשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר נִזְלַד מִשָּׁה, שְׁנָאמַר בְּיוֹם מִיתַת מִשָּׁה, שְׁדִיבֵר אֵל
 51 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (דברים לא ב) 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי
 52 הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאֵת וְלִבְא', ויש לדייק בפסוק שְׁאִין תְּלַמּוּד
 53 לְזִמְרָה 'הַיּוֹם', וְמֵה תְּלַמּוּד לְזִמְרָה 'הַיּוֹם', אלא כך אמר משה ביום זה
 54 נִשְׁלַמְנו יָמֵי וּשְׁנוֹתַי, שְׁבִיּוֹם זֶה נִוֹלְדַתִּי וּבִיּוֹם זֶה אֲמוֹתַי, מְלַמְד
 55 שְׁתִּקְרֹזֵשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וּמְמַלֵּא [וּמוֹשְׁלִים] אֶת שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל
 56 הַצְּדִיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, שְׁנָאמַר (שמות כג כו) 'אֵת
 57 מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא'. וּמְכִיּוֹן שִׁדְעֵנוּ שְׁמִשָּׁה מֵת ב'ז' בִּאֲדָר כְּפִי שֶׁכִּבֵּר
 58 הַחֻכְיָה הַבְּרִייתָא, מוֹכַח אַפּוּא שֶׁאֵף נִוֹלַד ב'ז' בִּאֲדָר.
 59 בְּמִשְׁנֵה שְׁנֵינוּ שֶׁהֶעֱרֵלָה וְהַכְּלָאִים נוֹהֲגִים בֵּין בֶּאֱרֵץ וּבֵין בְּחוּץ
 60 לְאֶרֶץ, וְהַחֹדֶשׁ נִזְלַקוּ בּו חֲכָמִים. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת
 61 בְּדִינֵים אֵלּוּ. תְּנִיא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחֵי אוֹמֵר, שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְמְזוּ
 62 יִשְׂרָאֵל בְּכַנְסִתָּן לְאֶרֶץ, חֹדֶשׁ עֵרְלָה וְכִלְאִים. וְנוֹחֲגוֹת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין
 63 בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְהוּא הִדִּין - מִדִּין קַל וְחוֹמֵר יֵשׁ לְזִמְרָה שֶׁנִּהְיָנוּ [וערלה
 64 וְכִלְאִים] בֶּאֱרֵץ וּבְחוּץ לְאֶרֶץ, שֶׁכֵּן זֶה וְזֶה חֹדֶשׁ שְׁהוּא אִיסוּר קַל,
 65 שְׁהָרִי אִין אִיסוּרוֹ אִיסוּר עוֹלָם - הַתְּבוּאָה שְׁנָאסְרָה בְּאִיסוּר חֹדֶשׁ
 66 אִינְהָ אִסוּרָה לְעוֹלָם אֵלּא רַק עַד ט"ז בְּנִסְךָ, וְעוֹד, שְׁאִין אִיסוּרוֹ
 67 אִיסוּר הַנְּאָה - אִינּוּ אֵלּא אִיסוּר אִכִּילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּא. וְעוֹד שֵׁשׁ
 68 הֵיתֵר לְאִיסוּרוֹ - אֵף בְּתוֹךְ זְמַן הָאִיסוּר יִתְכַן וְהַתְּבוּאָה תִּהְיֶה
 69 מוֹתֵרַת בְּאִכִּילָה, כְּלוֹמַר בְּיוֹם ט"ז בְּנִסְךָ לְאַחַר שִׁקְרַב הַעוֹמֵר, וְאֵף
 70 עַל פִּי כֵּן נוֹהֵג אִיסוּרוֹ בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּץ לְאֶרֶץ, כֵּל שֶׁכֵּן אִיסוּר
 71 בְּלִאִים, שְׁאִיסוּרָן הוּא אִיסוּר עוֹלָם שְׁאִינּוּ נִיתֵר לְאַחַר זְמַן, וְאִיסוּרָן
 72 אִיסוּר הַנְּאָה - יֵשׁ כִּלְאִים שְׁהֵם אִסוּרִים אֵף בְּהִנָּא, וְאִין הֵיתֵר
 73 לְאִיסוּרָן - לְאַחַר שֶׁחָל עֲלֵיהֶם אִיסוּר שׁוֹב אִינֵם נִיתְרִים לְעוֹלָם,
 74 אִינּוּ דִין שֶׁנִּהְיָנוּ בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּץ לְאֶרֶץ. וְהוּא הִדִּין לְעֵרְלָה בְּשֵׁתִים
 75 - אֵף אִיסוּר עֵרְלָה בְּחוּץ לְאֶרֶץ נִלְמַד מְאִיסוּר חֹדֶשׁ בְּקַל וְחוֹמֵר זֶה,
 76 אֵלּא שְׁאִיסוּר עֵרְלָה חֲמוּר יוֹתֵר מְאִיסוּר חֹדֶשׁ רַק לִגְבֵי שְׁנֵי דִינִים
 77 מֵהַשְּׁלוּשָׁה שֶׁהִבִּיאָה הַבְּרִייתָא, שְׁאִיסוּרוֹ אִיסוּר הִנָּא הוּא, וְגַם
 78 אִין לוֹ הֵיתֵר בְּתוֹךְ שְׁלוֹשׁ שְׁנוֹת אִיסוּרוֹ. אֲבָל אִין אִיסוּרוֹ אִיסוּר
 79 עוֹלָם, שֶׁהָרִי פִּירוֹת הַאִילָן שִׁיגְדְלוּ לְאַחַר שְׁלוֹשׁ שְׁנִים מוֹתְרִים
 80 בְּאִכִּילָה וּבְהִנָּא.
 81 רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל אֲבִיו וְאוֹמֵר,

1 שבתחילה אָקְרוּב עוֹמֵר וְהָדָר אֲבִיב - וְרַק אַחַר כֵּךְ הוֹתֵרָה הַתְּבוּאָה
 2 הַחֹדֶשָׁה וַיִּכְלוּ לְאֲכוֹל מִמֶּנָּה. אִוֹלָם כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ, וְהַחֵל לְנַהֵג
 3 אִיסוּר חֹדֶשׁ מִיָּד, לֹא יִכְלוּ לְאֲכוֹל מִמֶּנָּה. אֵלּא לְמֵאֵן דְּאָמַר שֶׁכֵּל
 4 מִמְצוּהָ שְׁנָאמַר בַּה 'מוֹשֵׁב' אִינְהָ נוֹהֵגַת אֵלּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשְׁבָּה,
 5 וְלִדְבָרֵיו אִיסוּר חֹדֶשׁ שְׁנָאמַר בּו 'מוֹשֵׁב' לֹא נִהְגָּה אֵלּא לְאַחַר יְרוּשָׁה
 6 וְיִשְׁבָּה, מְדוּעַ הִמְתִּינוּ מִלְּאֲכוֹל מֵהַתְּבוּאָה הַחֹדֶשָׁה עַד לְמַחֲרַת יוֹם
 7 טוֹב וְיִבְיָח לְאֶלְתֵּר - שִׁיאֲכֹלוּ מִמֶּנָּה מִיָּד כְּשֶׁנִּכְנְסוּ. מֵתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
 8 הַסִּיבָה שֶׁלֹּא אֲכֹלוּ מִמֶּנָּה אֵלּא מִמַּחֲרַת יוֹם טוֹב, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיוּ
 9 צְרִיבִי, כִּיּוֹן שְׁנִשְׂאָר לָהֶם מֵהֵמָּן שִׁירַד בְּמִדְבָּר, וְרַק לְאַחַר שֶׁפָּסַק
 10 הַחֵלּוּ לְאֲכוֹל מֵתְבוּאֹת הָאֶרֶץ. הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה שֶׁאֵכֵן בְּכַנְסִית בְּנֵי
 11 יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ הָיָה לָהֶם עֵדִין מִן בְּכִלְיָהֶם: דְּבָתִּיב (שמות טז לה)
 12 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ אֶת הַמֶּן אֲרַבְעִים שָׁנָה עַד בָּאָם אֵל אֶרֶץ נְזִשְׁבָּת,
 13 אֶת הַמֶּן אֲכָלוּ עַד בָּאָם אֵל קְצֵת אֶרֶץ כְּנָעַן'. אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת הִיא אֶרֶץ
 14 יִשְׂרָאֵל, וְקֵצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן הוּא עֵבֵר הַיַּרְדֵּן. וְלִכְאוּרָה יִשְׁנֵה סְתִירָה
 15 בְּפִסּוּק, שֶׁכֵּן אִי אֲפִשֵׁר לְזִמְרָה שֶׁאֲכֹלוּ מִן הַמֶּן עַד בּוֹאָם אֵל אֶרֶץ
 16 נְזִשְׁבָּת, כִּיּוֹן שֶׁכִּבְּרָ אָמַר אַחַר כֵּךְ שֶׁאֲכֹלוּ מִמֶּנּוּ עַד שְׁבִאוּ אֵל קְצֵה
 17 אֶרֶץ כְּנָעַן. וְגַם אִי אֲפִשֵׁר לְזִמְרָה שֶׁאֲכֹלוּ מִן הַמֶּן עַד שְׁבִאוּ אֵל קְצֵה
 18 אֶרֶץ כְּנָעַן, שְׁהָרִי כְּבָר נָאֵמַר עַד בּוֹאָם אֵל אֶרֶץ נְזִשְׁבָּת. הָא כִּיבְּרָ
 19 - אִם כֵּן כִּיבְּרָ מִתִּישְׁבִּים הַדְּבָרִים. אֵלּא בְּשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר מֵת מִשָּׁה,
 20 וּבְמִיתַתוֹ פָּסַק הַמֶּן מְלַרְדֵּי, וְהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְתַפְּקִין [וְאוֹכֹלִים
 21 כְּדִי סִיפּוּק] מִמֶּן שֶׁכְּבִלְיָהֶם מִשְׁבַּעַה בִּאֲדָר וְעַד שְׁשָׁה עֶשְׂרֵי בְּנִסְךָ.
 22 וְתַחִילַת הַפִּסּוּק מְדַבֵּר עַל הַזְּמַן שֶׁהָיָה הַמֶּן בְּכִלְיָהֶם, [אֲרַבְעִים
 23 שָׁנָה], וְאִילוּ סוּפָּה מְדַבֵּר עַל הַתְּקוּפָה שֶׁבָּה יָרַד הַמֶּן [וְקֵצֵה אֶרֶץ
 24 כְּנָעַן].
 25 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נוֹסֶפֶת בְּעֵנֵן תְּקוּפַת יְרִידַת הַמֶּן. תְּנִיא אִידָךְ
 26 - שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא נוֹסֶפֶת בְּעֵנֵן, נִאֲמַר בְּפִסּוּק (שמות טז לה) 'וּבְנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ אֶת הַמֶּן אֲרַבְעִים שָׁנָה, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת וְכִי אֲרַבְעִים שָׁנָה
 28 אֲכָלוּ, וְהָלֵא רַק אֲרַבְעִים שָׁנָה חֶסֶד [פְּחוֹת] שְׁלֹשִׁים יוֹם אֲכָלוּ, שְׁהָרִי
 29 הַמֶּן תִּחֲחִיל לְרַדַּת בְּשָׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה לְצֹאֵתָם מִמִּצְרַיִם בְּט"ז בֵּאֵר,
 30 וְאֲכֹלוּ מִמֶּנּוּ עַד ט"ז בְּנִסְךָ כְּאוֹמֵר לְעֵיל. אֵלּא לְזִמְרָה לֶךְ - מִכָּאֵן אֲנוּ
 31 לְמַדִּים, שֶׁהֶעֱיִנוֹת שְׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם מִשְׁעֵם מֶן, וְלִפְיֶכֶךְ
 32 הַתְּקוּפָה שֶׁאֲכֹלוּ בָּהּ אֶת הַמֶּן נִחְשַׁבְתָּ כְּבֵר מִשְׁעֵה שִׁיבְעֵה מִמִּצְרַיִם.
 33 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹכִיחָה אֶת מֵה שֶׁאֲמַרְהָ לְעֵיל,
 34 שֶׁבְּשַׁבְעַה בִּאֲדָר מֵת מִשָּׁה. תְּנִיא אִידָךְ, בְּשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר מֵת מִשָּׁה
 35 וּבְשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר נִוֹלַד. מִנּוּן שְׁשָׁשְׁבַּעַה בְּאָדָר מֵת, שְׁנָאֲמַר (דברים לד
 36 ה) 'וְיָמַת שָׁם מִשָּׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב, וְכִתִּיב (שם ח) 'וַיִּכְבְּדוּ בְּנֵי
 37 יִשְׂרָאֵל אֶת מִשָּׁה בְּעֵרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם'. וְכִתִּיב (יהושע א א)
 38 'וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מִשָּׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, וְגו',
 39 וְכִתִּיב (שם ב) 'מִשָּׁה עֶבְדִי מֵת וְעַתָּה קוּם עִבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְגו'
 40 אֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְצוּיּוּ זֶה נִאֲמַר
 41 לְיְהוֹשֻׁעַ רַק לְאַחַר שֶׁכֵּלּוּ שְׁלוֹשִׁים יָמִי כְּכִי אֲבָל מִשָּׁה, וְכִתִּיב

בסיומה של שנת... צריך יהודי לערוך חשבון-נפש מיוחד... בהחלטה
 איתנה: לשנות את המחשבות, הדיבורים והמעשים בחיי יום-יום
 הטעונים שינוי, לתקן ולשפר את אותם הטעונים שלימות-יתר...
 להחיותם ברוח השעה הנוכחית...
 ממכתב ימי הסליחות, ה'תשכ"ז

דבר המבוצע בשמחה ובביטחון - נעשה ביתר הצלחה
 ממכתב ימי הסליחות, ה'תשכ"ז

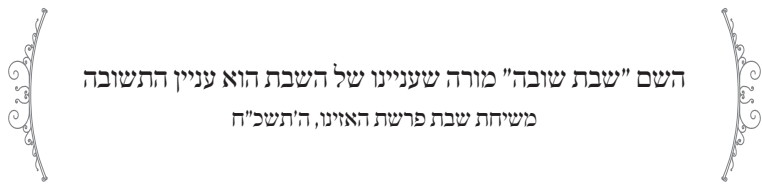
1 איסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו בעודו טבל ותרומתו ויש לומר, דאיכא למפרך: מה
2 לחדש — שכן אינו בשאלה, תאמר בהני — שהו בשאלה. פירושו: שיכולין לשאלו לחכם כדי
3 לחזור מהפרכת תרומה ומעשר שהפרישו. וטבל, אף על גב שאינו בשאלה — דלעולם הוי
4 טבל עד שתקנו, מכל מקום כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר — לא חמירי
5 מנייהו. עוד יש לומר, דאיכא למפרך: דלא דמי
6 לחדש, שהרי איסורו בא ממלוי, ולא על ידי
7 מעשה אדם. אבל טבל ותרומה — איסורן בא על
8 יד מירוח שהוא מעשה אדם. ושמוא יש לדחות:
9 דחדש נמי בא על ידי אדם, דהיינו חרישה
10 הוריעה.
11 **השמיטת** כספים חובת הגוף היא — פירש
12 בקונטרס: ולמה אתה אומר שהיא
13 מצוה שנצטוו עליה אחר כניסתן לארץ, כיון
14 דחובת הגוף — נצטוו עליה אף במדבר! ומשני:
15 בזמן שאי אתה משמט קרקע, כגון במדבר דליכא
16 חרישה חריעה — אי אתה וכו'. ופריך: ואימא
17 במקום שאתה משמט, כלומר אף בזמן שבית
18 המקדש קיים לא נתנה השמיטת כספים אלא
19 בארץ! ומשני: הכא רבייה קרא — תלמוד לומר
20 "כי קרא שמיטה", דמשמע מכל מקום. וקשה:
21 דאם כן לא היה לו לומר: תלמוד לומר "כי רבי
22 שמיטה" כיון דהתירוץ של קשיא הוא, אלא היה
23 ליה למימר: (אלא) אמר קרא "כי קרא שמיטה!"
24 ועוד קשה: דהיאך נובל לפרש לעיל שתנהוג
25 שמיטת כספים במדבר? והלא דין שמיטת אינו
26 אלא לאחר ירושה וישיבה, כדאמרין בסוף
27 פירקין (קדושין מב.) גדול תלמוד תורה שקדם
28 לשמיטה ששים ואחת שנה ונראה לי: השמטת
29 כספים חובת הגוף הוא! ואם כן פשיטא דנהוג
30 אפילו בחוצה לארץ, ומאי אתה רבי אלעזר רבי
31 שמעון לאשמועינן? ומשני: לא צריכא לכדברי.
32 כלומר, משום הקישא דמקשי כספים בקרקע
33 איצטריך למימר. וגרסין: מהו דתימא במקום
34 שאתה משמט קרקע, דהיינו בארץ ישראל, שהרי
35 חובת קרקע היא — אתה משמט כספים, ובמקום
36 שאי אתה משמט קרקע — אי אתה משמט כספים.
37 וכיון דאין שמיטת קרקע בחוצה לארץ, השמטת
38 כספים לא נתנהו בחוצה לארץ — תלמוד לומר
39 "כי קרא שמיטה" מכל מקום. וממקרא אף מפי
40 ליה רבי אלעזר רבי שמעון דנהוג אף בחוצה
41 לארץ. ולפי גרסא זו "ואימא במקום שאתה
42 משמט בו" — הוא סיוס התירוץ, ולא בלשון
43 קשיא הוא כמו לפירוש הקונטרס. ואית ספרים דגרסי נמי "במקום בו", וכן בסמוך, דפריך: שילוח עבדים חובת הגוף היא בו, כדפרישית גבי השמטת כספים — צריך לפרש גבי שילוח עבדים.
44 ולא ניתא לפרש כמו שפירש בקונטרס בהשמטת כספים. ורשי פירש בפרק "השולח" (גיטין לזא, ג) גבי הא דאמר אביי: שביעית בזמן הזה דלא משמט מדאורייתא, ורבי היא, דתניא: רבי
45 אומר: "זה דבר השמיטה שמוט" כו' דקרקע אינה נשמטת מחרישה חריעה אלא דוקא בזמן הבית מהאי קרא גופיה. ופירש: אחד שמיטת קרקע — דחרישה חריעה, ואחד שמיטת כספים —
46 דהשמטת מלוא, אידי ואידי שביעית, כשאין היובל נהוג — שמיטין נמי לא היו נהוגין, כדריש בירושלמי "זה דבר השמיטה שמוט" — בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת יובל ואחת
47 שמיטת שביעית. בזמן שיובל נהוג — שביעית נהוג, אין היובל נהוג. ובזמן הזה אין היובל נהוג, דגבי יובל כתיב "בארץ לכל יושביה" — בזמן שכל יושביה עליה יובל נהוג בו, ובזמן הזה
48 אין יושביה עליה. והואיל יובל אינו נהוג — שביעית נמי אינה נהוגת. וקשה מה שפירש דשמיטת קרקע — היינו מחרישה חריעה בשביעית, והוצרך להביא רש"י ההיא דרשה דירושלמי.
49 דאם כן היה לו לאביי להביא אותה. כיון שהיא עיקר, דמשם מוכיח דשמיטה אינה נהוגת, שהרי לא ידעינן כלום אלא מההוא! לכך פירש רבינו תם: כי זאת הדרשה דהבא — היינו ההיא
50 דירושלמי, דהא רבי נמי אמרה התם, ושמיטת קרקע קרי יובל — שחזרת לבעלים ביובל. מה שאין כן בשביעית. ושמיטת כספים קרי שביעית — שאין השמטת כספים ביובל, כדרשינן בספרי
51 בפרשת "ראו": "זה דבר השמיטה" — שמיטה משמטת כספים, ולא יובל. והכי פירושו: בזמן שאתה משמט קרקע — ביובל, שהיא חזרת לבעלים — אתה משמט כספים, היינו שביעית,
52 שכספים נתהגים. והוא הדין דמייירי בשמיטת חרישה חריעה, דשמיטת שביעית לגמרי לפינן לה משמיטת יובל. והא דנקט שמיטת כספים — משום דנקט קרקע, לפי שהיה רוצה להכחיר מה
53 היא שמיטת יובל — נקט נמי שמיטת כספים, דדמיא להו שמיטת יובל; שביובל חזרות השדות מלוקח למוכר, ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה. אי נמי: משום דבשביעית נהוגת
54 שמיטת כספים מה שאין כן ביובל, ומשום הכי נקט לה. **הערלה** הלכה והכלאים מדברי סופרים — ואם תאמר: אמאי לא לפינן כלאים מקל חומרן דחדיש, ונהוג אף בחוץ לארץ דאורייתא:
55 ומה חדש שאין איסורו איסור עולם בו? ויש לומר: דקסבר האי תנא דכתיב גבי כלאים "שורך" למעוטי זרעים שבחוצה לארץ, כדאמר לקמן (ט.א.), ואין לומר דערלה מהיא נתיי בקל חומר
56 דחדש — דאיכא למימר: כלאים יוכיחו.

1 בל מצוה שנצטוו ישראל — להנהיגה קודם שיכנסו לארץ, דהיינו חובת הגוף — נהוגת
2 בין בארץ בין בחוצה לארץ, חוץ מהשמיטת כספים — ולקמיה פריך. הא נמי נצטוו עליה
3 קודם לכן, דהא חובת הגוף היא, ומאי "חורץ"? לא נצרכא אלא לברתניא — דלא נצטוו
4 עליה קודם לכן. בזמן שאין אתה משמט קרקע — כגון במדבר, ולאחר שגלו. ואימא
5 במקום בו — ולמעוטי חוצה לארץ אף בזמן
6 הארץ ודביתא! אמר בו הנהיגה בכל מקום —
7 קסבר: "מושב" — כל מקום שאתם יושבים
8 משמע. הלבנת מדינת — הנהיגוהו הם עליהם
9 בחוצה לארץ. היינו דשני לן — חמור ספק ערלה
10 מספק כלאים. ספק ערלה — ספק עברו עליה
11 שלש שנים, אי נמי: פירש שיש בו נטיעות ערלה
12 ושאר נטיעות, ולקט נברי מן הפירות ואין יודע
13 מהיכן. בסוריא — היא ארם עובה שכבש דוד
14 ונטפף עם ארץ ישראל. וקסבר: כיבוש יחיד לא
15 שמיח כיבוש. הלכך פסיקו מותר. ולקמן (ט.א.)
16 פרכינן: ואי הלכה למשה מסיני היא בחוצה
17 לארץ — היאך מקל בספיקה? ומשני: אימא
18 כך נאמרה הלכה: ספיקה מותר בחוצה לארץ,
19 ודאה אסור. ובחוצה לארץ — דרדיק טפי, ולא
20 מידחליף. יורד — ישראל ולקוח מן הנברי הלוקט
21 מפרדש שיש בו נטיעות ילדות חקונה, וישראל
22 יודע שהוא נכנס שם ולוקט לבתחילה. ובכל
23 שלא יראנו — ישראל בשווא לוקט מן הערלה.
24 והא דתניא לעיל: בסוריא מותר — כשנלקט
25 כבר, אבל לבתחלה אינו אומר לו: לך רד ולקוט.
26 ברם הנפוע ירק — שזרע ירק בין הגפנים, דהוא
27 ליה כלאי הכרם. וירק נמכר חוצה לו — ויש
28 לחשו שמא מירק שגדל בכרם הוא, וזהו ליה
29 ספק כלאים. יורד — נברי ולקוט מן הכלאים
30 ממש, ומוכר לחבר. ובכלד שלא ילקוט — החבר
31 עצמו ביד, ואם איתא דערלה בחוצה לארץ
32 דברי סופרים, ולא הלכה למשה — מאי שנא
33 דאתמורי בספק ערלה מספק כלאים? ניתי
34 ניתי

יהודה: בשלמא לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני — היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק
כלאים. דתנין: ספק ערלה, בארץ — אסור, בסוריא מותר, בחוצה לארץ — יורד ולקוט, ובכלד
שלא יראנו לוקט. ואילו גבי כלאים תנין: פרם הנמטע וירק, וירק נמכר חוצה לו; בארץ — אסור,
בסוריא — מותר, בחוצה לארץ — יורד ולקוט, ובכלד שלא ילקוט ביד. אלא לדידה,

51 שמצוה זו נוהגת מכל מקום, אף בחוץ לארץ. שואלת הגמרא: אם
52 כן, ששילוח עבדים נוהג בכל מקום, מה תלמוד לומר - מדוע
53 נאמר 'בארץ'. מתרצת הגמרא: 'בארץ' מלמדנו שחיוב קיום מצוה
54 זו תלוי בקיומה בארץ. ולכן בזמן שתדיר - שילוח עבדים נוהג
55 בארץ, נוהג הוא אף בחוצה לארץ. אבל אם אין הדור נוהג בארץ,
56 אינו נוהג אף בחוצה לארץ. הגמרא מביאה שיטה נוספת בדיון ערלה
57 כלאים ואיסור חדש האם הם נוהגות אף בחו"ל: תנן ה"ה (ערלה)
58 פ"ג מ"ט, ה"ה ש"ס מן התורה מכל מקום. הערלה אסורה בחוץ
59 לארץ מחמת הלקה, והקלאים - כלאי הכרם, אסורים בחו"ל
60 מהדברי סופרים - מדרבנן. מבררת הגמרא: מאי 'הלקה' האמור
61 במשנה לגבי איסור ערלה. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר
62 שמיאל, הלקה מדינה - הלכות מדינה הן. כלומר, מנהג הוא
63 שנהגו בני חו"ל והחמירו על עצמם. ועינא אמר (בבב"ב) רבי יוחנן,
64 הלקה למשה מסיני - מההלכות שנמסרו למשה בסיני. אמר ליה
65 עולא לרב יהודה, בשלמא לירידי דאמינא - דבר זה מובן לשיטתי
66 שאמרתי שערלה אסורה בחו"ל מהלקה למשה מסיני, ואילו
67 כלאים אינם אסורים אלא מדברי סופרים, היינו דשני לן - לפיכך
68 שונה הדין במשנה להלן, בין פירות שהם ספק ערלה שדינם חמור
69 יותר, לבין ספק כלאים. דתנן (ערלה שם), פרס שפירותיו הם ספק
70 ערלה - ספק שמא אסורים באיסור ערלה, וכגון שלא ידוע אם
71 עברו שלוש שנים מנטיעת האילן, או שלא ידוע מאיזה אילן
72 נלקטו הפירות ואם מאילן המותר כבר או מאילן שאסור עדיין,
73 אם הספק הוא בפירות שגדלו בארץ אסור, אבל פירות שגדלו
74 בסוריא ומקום סמוך לארץ ישראל שנכבש ע"י דוד וסיפחו לארץ
75 ישראל, מותר לקנות ממה שכבר נלקט. כיון שסוריא נחשבת
76 כחוץ לארץ, וספק ערלה מותר בחוץ לארץ (כדלהלן במשנה).
77 אבל לא יאמר למוכר ללקט עברו לכתחילה מהפירות שהם ספק
78 ערלה. ובחוצה לארץ, במקומות המרוחקים יותר מארץ ישראל,
79 אף יורד ישראל לפרס ולזקת. כלומר, יכול אף לומר לבעל
80 הפרס ללקט עברו. ובגלגל רבנאן אסור, ויאונו לוקט - שלא
81 יראה ישראל את המוכר כשהוא מלקט את הפירות מן האילנות
82 האסורים בודאי. ואילו לנבי איסור כלאים תנן (שם). כרם הנטוע
83 ירק - כרם שזרעו בו ירק בין הגפנים ונאסר באיסור כלאי הכרם,
84 וירק נמכר חוצה לו - ובעל הכרם מוכר מחוץ לכרמו ירק מהמין
85 הגדל בו, אם הכרם נטוע בארץ, אסור לקנות ממנו, שמא הירק
86 הנמכר נלקט מהכרם ואסור באיסור כלאים. אך אם הכרם נטוע
87 בסוריא, מותר לקנות ממנו, ואין חוששים שמא הירק הנמכר גדל
88 בכרם. ובחוצה לארץ הקילו יותר, שאף יורד בעל הכרם ולוקט ירק
89 מכרמו עברו ישראל, אף על פי שהוא בודאי כלאים, ובגלגל שפלא
90 ולקוט ישראל ביד - בעצמו. כיון שכאשר חכמים אסרו כלאים
91 בחו"ל, לא אסרו אלא זריעה או לקיטה בידים, אלא שבסוריא ואף
92 שהיא נחשבת כחוץ לארץ החמירו ואסרו אף את האכילה, לפי
93 שהיא קרובה לארץ ישראל. עולא מסיים את הקושיא: בשלמא
94 לדברי, שאיסור ערלה בחוץ לארץ הוא מהלכה למשה מסיני,
95 מובן מדוע הקילו באיסור כלאים יותר מאיסור ערלה. אלא לדידה
96 באיסור ערלה בחוץ לארץ אינו אלא מחמת מנהג המדינה, ואילו
97 איסור ערלה וכלאים שווים בחוץ לארץ שניהם אינם אסורים מן
98 התורה, מדוע הקילו בכלאים יותר מאשר בערלה. הן היו צריכים
99 להשוות את הדין בשניהם

1 כל מצוה שנצטוו עליה ושא"ל לקיימה קודם כניסתן לארץ, דהיינו
2 כל מצוה שהיא חובת הגוף ואינה תלויה בקרקע, הרי היא נוהגת
3 בין בארץ בין בחוצה לארץ. אבל מצוה שהצטוו לקיימה לאחר
4 כניסתן לארץ, דהיינו כל מצוה שהיא חובת קרקע, אינה נוהגת
5 אלא בארץ. חוץ מן מצות השקמת כספים ושמירת החובות בסוף
6 שנת השמיטה, ומצות שילוח עבדים ושחרור עבדים בהגיע
7 היובל, שאף על פי שנצטוו עליהם לקיימם רק לאחר כניסתן
8 לארץ, מצוותן נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. נמצא לדעת רבי
9 אלעזר ברבי שמעון, שאיסור חדש שנצטוו עליו רק לאחר כניסתם
10 לארץ (כמבואר בדברי רבי שמעון לעיל ע"א) אינו נוהג אלא
11 בארץ, וכן איסורי ערלה וכלאים שנצטוו עליהם רק לאחר
12 כניסתם לארץ, אינם אסורים בחוץ לארץ אלא או מהלכה או
13 מדברי סופרים.
14 הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר ברבי שמעון שלא נצטוו על
15 שמירת כספים אלא לאחר כניסתם לארץ: השקמת כספים חובת
16 הגוף היא, ומנין שלא הצטוו עליה לפני כניסתם לארץ כפי
17 שהצטוו על שאר המצוות שהן חובת הגוף. מתרצת הגמרא: לא
18 נצרכא אלא לכדתניא - לא נצרך רבי אלעזר ברבי שמעון לומר
19 שנצטוו על שמירת כספים רק לאחר כניסתם לארץ, אלא מתוך
20 דברי הברייתא. דתניא, רבי אומר, במצות שמירת כספים נאמר
21 (דברים טו ב) 'וזה דבר השקמה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה
22 ברהו'. ובפילות הלשון 'שקמה שמוט' רמזה התורה על מצוה
23 נוספת, ולמדנו שבשתי שמיות כתיב מדר, אחת שמירת קרקע
24 מזריעה וחרישה ושאר מלאכות, ואחת שמירת כספים - שמירת
25 החובות. ומכיון שתי המצוות נאמרו יחד אנו למדים שדינם שוה,
26 לפיכך בזמן שאחת משפט קרקע - שאתה חייב להישמט ממלאכות
27 בקרקע, כלומר לאחר שנכנס לארץ והתחייבו במצות שמירה,
28 אתה משפט כספים - אתה חייב אף במצות שמירת כספים. אבל
29 בזמן שאי אתה משפט קרקע - בזמן שאין חייב על שמירת הקרקע,
30 וכגון כשהיו ישראל במדבר או לאחר שגלו מארצם, אף אי אתה
31 משפט כספים - אין אתה חייב לשמט את החובות. מדברי רבי
32 כאן, למד רבי אלעזר ברבי שמעון שלא התחייבו על שמירת
33 כספים אלא משעת כניסתם לארץ. הגמרא מקשה על דברי רבי:
34 ואומר שאף לענין זה נאמר ההיקש, שבמקום שאחת
35 משפט קרקע, דהיינו בארץ ישראל ושהרי שמירת קרקע היא
36 מצוה התלויה בארץ, שם אתה גם משפט כספים, ובמקום שאין
37 אתה משפט קרקע, דהיינו בחוץ לארץ, אף אין אתה משפט כספים.
38 ואם כן, אף בזמן שנוהגת שמירה בארץ לא תנהג מצוות
39 שמירת כספים בחוץ לארץ. מתרצת הגמרא: תלמוד לומר - לכן
40 נאמר בשמירת כספים (שם) 'כי קרא שקמה לח', לרבות שמכל
41 מקום, אף בחוץ לארץ. נוהגת שמירת כספים. הגמרא מבררת את
42 המשך דברי רבי אלעזר ברבי שמעון בברייתא, שמצוות שילוח
43 עבדים נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל. שואלת הגמרא: שילוח עבדים
44 חובת הגוף היא, ומה החידוש שהיא נוהגת בכל מקום. מתרצת
45 הגמרא: סלקא דעתך אמינא - הייתי סבור לומר הואיל וכתוב
46 בשילוח עבדים (ויקרא כה ז) 'וקראתם דרוך בארץ', משמע בארץ
47 אין - כן, נוהגת מצוות שילוח עבדים, אבל בחוצה לארץ לא נוהגת
48 המצוה, אף על פי שהיא חובת הגוף. תלמוד לומר - לכן נאמר
49 בהמשך הפסוק 'ויב'ל הוא', ותיבות מיותרות הן ושכן אחר כך נאמר
50 (ויקרא כה יא) 'ויב'ל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם', ללמד

השם "שבת שובה" מורה שעניינו של השבת הוא עניין התשובה

מישיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

56 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אַסִּי, וְהֶאֱזַן
57 תַּנּוּ הַבְּלָאִים אֲסוּרִים בַּחוּץ לְאַרְץ מִדְבָּר סוֹפְרִים, וְלֹא מִן הַתּוֹרָה.
58 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה: לֹא קָשְׁיָא - אֵין זוֹ קוּשִׁיא, כִּיּוֹן שְׂפָאן - בְּמִשְׁנָה
59 מְדוּבָר בְּבָלָאֵי הַפְּרָם, וְכֹלָאֵי הַכְּרָם אֵינֵם אֲסוּרִים בַּחוּץ לְאַרְץ אֵלֹא
60 מְדַבְרֵי סוֹפְרִים. אַבְל בְּאֵן - דְּבַדְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, מְדוּבָר בְּהַרְבֵּי
61 הָאֵילָן - חִיבּוּר עֵנֶף שֶׁל אֵילָן אֶחָד בְּאֵילָן אַחֵר שְׂאִינוּ מְאוּתוֹ מִיּוֹן,
62 שְׂאִיסוּרוֹ בַּחוּץ לְאַרְץ מִן הַתּוֹרָה. הַגְּמָרָה מְבַרֶּת מְנַיִן הֶרְכַּבְתָּ
63 אֵילָן בַּחוּץ לְאַרְץ אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה: בְּדָשְׂמֹאל - כְּדַבְרֵי שְׂמוּאֵל,
64 דְּאָמַר שְׂמוּאֵל, כְּשֶׁהִזְהִירָה הַתּוֹרָה וְאִמְרָה (וַיִּקְרָא יֵט יֵט) בְּהַמְתִּיק
65 לֹא תִרְבִּיעַ, וְגו', פִּתְחָה וְאִמְרָה אֵת חֲקֵתִי תִשְׁמְרוּ! וּבְשׁוּנָה מִשָּׂאֵר
66 מִקּוּמוֹת בְּהֵם הַקְּדִימָה אֵת צִוּוֵי הַשְּׂמִירָה לְחוּקִים, וּכְגוֹן (וַיִּקְרָא יח
67 ה) וְשִׂמְרֵתֶם אֵת חֲקֵתֵינוּ, מִשְׁמַע שֶׁכָּךְ נִאֲמַר לְיִשְׂרָאֵל, אֵת הַחוּקִים
68 שֶׁחֲקַתִּי לָךְ כִּכֵּר וְהוֹדֵרְתִים לִבְנֵי נֹחַ, תִּשְׁמְרוּ. וְאֵלּוֹ הֵם הַחוּקִים,
69 בְּהַמָּה לֹא תִרְבִּיעַ בְּלֵאִים שְׂדֵה לֹא תוֹרַע בְּלֵאִים. וּמְכִיּוֹן שְׂכֵלֵי
70 בְּהַמָּה נִסְמָךְ לְזוּרֵיעַת כְּלָאִים, יֵשׁ לֹא לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ כְּדִי לְדַעַת אִיזוֹ
71 זוּרֵיעַת כְּלָאִים אֲסוּרָה הַתּוֹרָה לִבְנֵי נֹחַ. וְכִךְ יֵשׁ לּוֹמַר, מַה בְּהַמְתִּיק
72 בְּהַרְבֵּעָה - כִּשֶׁם שְׂאִיסוּר כְּלָאֵי בְּהַמָּה הָאִמּוּר כֹּאֵן הַכוּוּנָה לְאִיסוּר
73 הַרְבֵּעָה, שֶׁהוּא הֶרְכַּבְתָּ שְׁנֵי מִיְנֵי בְּהַמָּה זֶה בּוֹה, אֵף שְׂדֵה בְּהַרְבֵּעָה
74 - גַּם אִיסוּר זוּרֵיעַת כְּלָאִים בְּשִׂדְךָ הָאִמּוּר כֹּאֵן, הַכוּוּנָה לְהֶרְכַּבְתָּ
75 שְׁנֵי מִיְנֵים זֶה בּוֹה, שֶׁהִיא הֶרְכַּבְתָּ הָאֵילָן. וְעוֹד יֵשׁ לָךְ לְלַמּוֹד
76 מִסְּמִיכוֹת כְּלָאֵי בְּהַמָּה לְהֶרְכַּבְתָּ הָאֵילָן, וְמַה בְּהַמְתִּיק - כִּשֶׁם
77 שְׂאִיסוּר כְּלָאֵי בְּהַמָּה נוֹהֵג בֵּין בְּאֵרְצֵי בֵּין בַּחוּץ לְאֵרֶץ, שֶׁכֵּן חוֹבַת
78 הַגּוֹף הוּא, אֵף שְׂדֵה - כְּלָאֵי הָאֵילָן שֶׁהוּא חוֹבַת קֶרֶקַע נוֹהֵג בֵּין
79 בְּאֵרְצֵי בֵּין בַּחוּץ לְאֵרֶץ, מִקְשָׁה הַגְּמָרָה: כִּיצַד נִיתֵן לּוֹמַר שְׂאִיסוּר
80 הֶרְכַּבְתָּ הָאֵילָן הוּא אֵף בַּחוּץ לְאַרְץ, וְאֵלֹא הַכְּתִיב בּוֹ שְׂדֵה,
81 שֶׁמִּשְׁמַעֵה הַשְּׂדֵה הַמִּיחֲדָת לָךְ, וְאֵין זֶה אֵלֹא קֶרֶקַע שְׂבֵאֲרֵץ
82 יִשְׂרָאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה: הַהוּא לְמַעוֹטֵי וְרַעִים שֶׁבַּחוּץ לְאֵרֶץ - מַה
83 שְׂנֵאֲמַר בְּכֹלָאִים 'שִׂדְךָ' לְלַמַּד שְׂאִינוּ נוֹהֵג אֵלֹא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
84 כּוּוּנַת הַתּוֹרָה בּוֹה לְמַעַט כְּלָאֵי הַכְּרָם (זוּרֵיעַת זְרַעִים בְּכֶרֶם, שְׂאִינוּ
85 נוֹהֵג בַּחוּץ לְאַרְץ.
86 מִסְפַּרְתָּ הַגְּמָרָה: רַב רַבִּי יוֹסֵי וְרַב עֲזַרְיָה וְרַבִּי יוֹסֵי בְּנֵי רַבִּי יוֹחָנָן - הֵיוּ
87 מִהַלְכִים בְּדֶרֶךְ בַּחוּץ לְאַרְץ. תְּחִילָתוֹ לְהַתְּחִיל וְנִבְרָא דְקָא וְרַעִים וְרַעִים
88 בְּהַרְדֵּי הַרְדֵּי - רָאוּ אָדָם אֶחָד שֶׁהִיא זוֹרַע כְּמָה מִיְנֵי זְרַעִים בַּיַּחַד.
89 אָמַר לִיה רַב עֲזַרְיָה לְרַב חֲנַן, נִיתֵי מַר נְשַׁמְתִּיה - יִצְטַרֵּף מִר רַב תַּנּוּן
90 אֵלֵי וְנִגְדָה אֵת אוֹתוֹ אָדָם, לְפִי שֶׁעֲבַר עַל דְּבַרֵי חֲכָמִים שְׂאִיסוּרוֹ
91 כְּלָאֵי זְרַעִים. אָמַר לִיה רַב חֲנַן, לֹא תוֹוִרִיתוּ - הַלְכוֹת כְּלָאִים אֵינֵם
92 מְלוּבְנִים וּמְבוֹרְרִים לְכֶם דִּים, שֶׁכֵּן לֹא אֲסוּרוֹ הַלְכוֹת כְּלָאֵי זְרַעִים
93 בַּחוּץ לְאַרְץ. וְתוֹ - וְשׁוּב פַּעַם אַחֲרָת, כְּשֶׁהִיוּ מִהַלְכִים בְּדֶרֶךְ בַּחוּץ
94 לְאַרְץ, תְּחִילָתוֹ לְהַתְּחִיל וְנִבְרָא דְקָא וְרַעִים וְרַעִים וְרַעִים בִּי גוֹפְיָא - רָאוּ
95 אָדָם אֶחָד שְׂזוֹרַע חִטִּים וְשַׁעֲרִים בֵּין שׁוֹרֹת הַגִּפְנִים (וְהַנְּטוּעִים
96 כְּבָרוּ. אָמַר לִיה רַב עֲזַרְיָה לְרַב חֲנַן, נִיתֵי מַר נְשַׁמְתִּיה - יִצְטַרֵּף עַלִּי
97 מִר וְנִגְדָהוּ. אָמַר לִיה רַב חֲנַן, לֹא צְהַרִיתוּ - אֵין הַלְכוֹת כְּלָאִים
98 צְהִירוֹת וּמְאִירוֹת לְכֶם, וְאֵינְכֶם בְּקִיאִים בְּהֵם. הָאֵם לֹא קָרִימָא לָן
99 בְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה, דְּאָמַר שֶׁהוֹרַע כְּלָאֵי הַכְּרָם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֵינּוּ חַיִּיב
100 עַד שֶׁיִּזְרַע חֲטָה וְשַׁעֲרָה וְחִרְצָן (וְגַרְעִין עֲנִיבֵי מְפֻלְתֵי דִי - בּוֹרִיעָה
101 אַחַת, אַבְל אִם הִיא הַכְּרָם נְטוּעַ כְּבָרוּ וְאֵינוּ בֹא אֵלֹא לְזוֹרַע תּוֹכּוּ
102 מִיְנֵי זְרַעִים אֵינוּ חַיִּיב, וּמֵאַחַר וְאֵף בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֵינוּ חַיִּיב מִן
103 הַתּוֹרָה כְּשׁוֹרַע בְּכֶרֶם שֶׁכֵּבֵר נְטוּעַ, בַּחוּץ לְאַרְץ לֹא גּוֹרֵב וּבִי חֲכָמִים
104 כֻּלָּל.
105 הַגְּמָרָה מְבַיָּא עוֹד בַּעֲנִין כְּלָאֵי זְרַעִים בַּחוּץ לְאַרְץ: רַב יוֹסֵף הִיא
106 מְעַרְבַּת בְּרִינֵי - כְּמָה מִיְנֵי זְרַעִים וְרַעִים וְרַעִים אוֹתָם בַּיַּחַד בְּשׂוּדָה בַּחוּץ
107 לְאַרְץ. אָמַר לִיה אֲבִי, וְהֶאֱזַן תַּנּוּ הַבְּלָאִים אֲסוּרִים בַּחוּץ לְאַרְץ
108 מְדַבְרֵי סוֹפְרִים. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, לֹא קָשְׁיָא מִזְמַשְׁנָה עַל מַעֲשֵׂי
109 כִּיּוֹן שְׂפָאן - בְּמִשְׁנָה מְדוּבָר בְּבָלָאֵי הַפְּרָם שְׂאִיסוּרִים מְדַבְרֵי סוֹפְרִים
110 בַּחוּץ לְאַרְץ, וְכָאֵן - מַעֲשֵׂי הֵם בְּבָלָאֵי וְרַעִים שְׂמוֹתֵרִים בַּחוּץ לְאַרְץ

1 וְנִיתְנֵי - שִׁישְׁנָה הַתְּנָא, אוּ בּוּה וְבִבְהּ - בַּעֲרֵלָה וּבְכֹלָאִים, שִׁישְׁרָאֵל
2 יוֹרֵד וְלוֹקְטָה מִתּוֹךְ הַפְּרֵדָס וְכֹל שְׂאִינוּ רּוֹאֵה מְהִיכֵן נִלְקָטוּ, אוּ
3 שִׁישְׁנָה בּוּה וְבִבְהּ שֶׁבַע הַבֵּית הַגּוֹי אֵף יוֹרֵד וְלוֹקְטָה עֲבוּר יִשְׂרָאֵל
4 מְזִירָק שְׂהוּא וְדֵאֵי כְּלָאִים, וְאֵף בַּעֲרֵלָה לֹא אֲסוּרוֹ חֲכָמִים בַּחוּץ
5 לְאַרְץ אֵלֹא אֵת הַנּוּטַע אוּ אֵת הַמִּלְקָב בַּיְדִים. מִתְרַץ רַבִּי יְהוּדָה:
6 הָאָמַר לִיה - כְּבָר הוֹרָה לוֹ שְׂמוּאֵל לְרַב עֲזַרְיָה לְהַשְׁווֹת אֵת
7 דֵּינֵי עַרְלָה וְכֹלָאִים בַּחוּץ לְאַרְץ זֶה לְזֶה, וְהֶתְנֵי - שְׁנָה בְּמִשְׁנָה, אוּ
8 בּוּה וְבִבְהּ יוֹרֵד וְלוֹקְטָה, אוּ בּוּה וְבִבְהּ יוֹרֵד וְלוֹקְטָה. הַגְּמָרָה מְבַיָּא
9 שְׂאִמּוּרָא אַחֵר הַשְּׁנָה אֵת דֵּינֵיהֶם לְקוּלָּא: מַר בְּרִית דְּרַבְנָא מְתַנֵּי לִיה
10 - שְׁנָה אֵת דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה לְקוּלָּא אֵף בַּעֲרֵלָה, וְגַרְסַּ בּוּה וְבִבְהּ -
11 בַּעֲרֵלָה וּבְכֹלָאִים יוֹרֵד וְלוֹקְטָה וְכֹלְכֵד שְׂלָא יְלוֹקֵט בְּיָד.
12 הַגְּמָרָה מְבַיָּא אֵת הַנְּהַגְמָה שֶׁל כְּמָה אֲמַרְאִים בְּפִירוֹת עַרְלָה
13 בַּחוּץ לְאַרְץ. אָמַר לִיה לִוִּי לְשְׂמוּאֵל, אֲרִיזוּ וְכִנְיֹוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל,
14 שֶׁעָשָׂה לִי סַפֵּק בְּפִירוֹת עַרְלָה, דְּהֵינּוּ שֶׁתִּלְקָטֶם שְׂלָא בְּפִנֵּי,
15 וְנֶאֱמַר אֵיבּוּל - וְאֵנִי יֹאבֵל מִבְּהֵם, כִּי כֹל זְמַן שְׂאִינוּ יוֹדַע שְׂהֵם אֲסוּרִים
16 בּוּדֵאֵי מוֹתֵר לִי לֹאכֻלֶם. רַב אֲבִי וְרַבָּה בְּרַב רַבִּי חֵנָּה הִיתָה לְהֵם
17 הַנְּהַגָה אַחֲרָת, מִסְּפָקוֹ שְׂפָקוֹ הַרְדֵּי - הֵיוּ עוֹשִׂים סְפִיקוֹת בְּפִירוֹת
18 עַרְלָה אֶחָד לְחִבְרוֹ, שְׂכֵל אֶחָד לִיקַט פִּירוֹת עֲבוּר חִבְרוֹ וְלֹא אִמְרוּ
19 לוֹ מְהִיכֵן הֵם, כִּךְ שְׂהִיו סַפֵּק אֵצֶל חִבְרוֹ וְהִיא מוֹתֵר לוֹ לֹאכֻלֶם.
20 הַגְּמָרָה מְבַיָּא שִׁטְטָה נּוֹסַפְתָּ בְּדִין עַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ: אָמַר רַבִּי
21 דְּפּוּמְבִידִיתָא, אֵין דִּין עַרְלָה נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאַרְץ כֻּלָּל. שְׁלַחַה רַבִּי הַרְדֵּי
22 אֵת דְּבַרֵיהֶם לְקִמְתֵיהֶם דְּרַבִּי יוֹחָנָן. שְׁלַחַה לִיה - הַשִּׁיב רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב
23 יְהוּדָה, כִּתּוּם סְפִיקָא - הַצְנַע אֵת הַהֶלְכָה בְּפִירוֹת שְׂהֵם סַפֵּק עַרְלָה
24 וְאֵל תְּדַרּוּשׁ אוֹתָהּ בְּרַבִּים, וְאַבְדֵי וְרַבָּה - אֵת הַפִּירוֹת שְׂהֵם וְדֵאֵי
25 עַרְלָה. וְתִבְרוּ עַל פִּירוֹתֵיהֶן שֶׁל הַמְּקִלִים בְּאִיסוּר עַרְלָה בַּחוּץ
26 לְאַרְץ, שֶׁשְׂעוּנֵיהֶם גְּנִיזָה - הַצְנַעֵה וְהַטְּמַנָּה שְׂלָא לְהַנּוּת מֵהֵם. וְכֵן
27 הָאִמּוּר שְׂאִין דִּין עַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ כֻּלָּל, לֹא יֵהָא לוֹ גֵּין וְנִבְדֵי מְשַׁלְּחֵי
28 חֶבֶל בְּגוֹרָל בְּקַחַל ה'. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָה: וְאֵינְהוּ - חִרְפֵי דְּפּוּמְבִידִיתָא,
29 בְּמָאֵן סְבָרוּהּ - כְּמִי סְבָרוּ לּוֹמַר שְׂאִין דִּין עַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ כֻּלָּל.
30 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: בִּי הָא דְּהַתְּנָא - כְּשִׁישֵׁת הַתְּנָא שְׂשֵׁנָה אֵת הֶבְרִיתָא
31 דְּלַחֲלֵן, רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בְּן דְּרַבְּמִסְקִית,
32 שְׂאֲמַר כֵּן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַלְלִיל, שְׂאֲמַר מְשׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נָוֵרִי,
33 שְׂאֲמַר מְשׁוּם רַבִּי אֱלֵעָזָר הַגְּדוּל, אֵין דִּין עַרְלָה נוֹהֵג בַּחוּץ לְאַרְץ.
34 מִקְשָׁה הַגְּמָרָה: וְלֹא - וְכִי יִתְכּוּן שְׂרַבִּי אֵלִיעֶזֶר סוֹבֵר שְׂאִין דִּין עַרְלָה
35 נוֹהֵג בַּחוּץ לְאַרְץ, וְהֶאֱזַן תַּנּוּ - וְהִיא שְׂנִינּוּ בְּמִשְׁנַתְנּוּ, רַבִּי אֱלֵעָזָר
36 אָמַר אֵף הַרְדֵּשׁ נוֹהֵג בַּחוּץ לְאַרְץ כַּעֲרֵלָה וְכֹלָאִים (שְׂמוּדָה בְּהֵם
37 תִּקַּן, מִשְׁמַע שְׂרַבִּי אֵלִיעֶזֶר סוֹבֵר שְׂעַרְלָה אֲסוּרָה בַּחוּץ לְאַרְץ.
38 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה: תַּנּוּ הַרְדֵּשׁ - תְּשַׁנְּה וְתַגְּרוּס בְּמִשְׁנָה רַבִּי אֵלִיעֶזֶר
39 אֹמַר חֲדָשׁ. כְּלוּמַר רַבִּי אֵלִיעֶזֶר חוֹלֵק עַל תִּ"ק (שְׂאֲמַר בַּעֲרֵלָה
40 וְכֹלָאִים שְׂנוֹהֲגִים בְּכֹל מְקוּם) וְסוֹבֵר שְׂחֲדָשׁ נוֹהֵג בְּכֹל מְקוּם אֵךְ לֹא
41 עַרְלָה וְכֹלָאִים.
42 הַגְּמָרָה שְׁבָה לְדוֹן בְּדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאֲסֵר פִּירוֹת עַרְלָה בַּחוּץ
43 לְאַרְץ: אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ אֲסוּרָה
44 מִהַלְכָּה לְמַשְׁה מְסִינֵי. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי אֲסִי, כִּיצַד אִפְשֵׁר
45 לּוֹמַר כֵּךְ, וְהַתְּנָאֵי סַפֵּק עַרְלָה, בְּאֵרְצֵי אִיסוּר וּבְסוּרִיא מוֹתֵר (בַּחוּצָה
46 לְאַרְץ יוֹרֵד וְלוֹקְטָה). וְאִם נִאֲמַר שְׂעַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ אֲסוּרָה מִהַלְכָה
47 לְמַשְׁה מְסִינֵי, מְדוּעַ מְקִילִים בַּה כֹּל כִּךְ לְהַתִּיר מִסַּפֵּק. אִישְׁתּוּמָם
48 בְּשַׁעֲרָה חֲדָא - רַב אֲסִי הַשְׁתַּתֵּק לְשַׁעֲרָה קְלָה וְהַרְהֵר בְּקוּשִׁיא. אַחֵר
49 כֵּךְ אָמַר לִיה לְרַבִּי יוֹרָא, אִימָא בְּךָ נֶאֱמַר - אִמּוּר שֶׁכֵּךְ נִמְסַרָה הַלְכָה
50 זוֹ לְמַשְׁה בְּסִינֵי, סְפִיקָא - סַפֵּק עַרְלָה מוֹתֵר, וְרַק וְרַבָּה - וְדֵאֵי עַרְלָה
51 אֲסוּרָה. לְפִיכֵךְ, אֵף שְׂאִיסוּר עַרְלָה בַּחוּץ לְאַרְץ הוּא מִהַלְכָה לְמַשְׁה
52 מְסִינֵי, מִסַּפֵּק מוֹתֵר.
53 הַגְּמָרָה מְבַיָּא הַלְכָה נּוֹסַפְתָּ שְׂאֲמַר רַבִּי אֲסִי בְּשֶׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר
54 רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לוֹקְטֵין עַל הַבְּלָאִים בַּחוּץ לְאַרְץ דְּבַר תּוֹרָה
55 - מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהַבְּלָאִים אֲסוּרִים בַּחוּץ לְאַרְץ מִן הַתּוֹרָה.

1 ניתני או אידי ואידי בוי - דערלה ודכלאים, אז זה וזה יורד ולקט - דלא אסרו בחוצה
 2 לארץ אלא את הזורע, או את הלוקט בידים. ספק לי - לקט שלא בפני, שיהיה ספק
 3 אצלו, ואנא איכול, ובערלה קאי. חריפי דפומבדיתא - עיפא ואבימי בני רחבה
 4 דפומבדיתא. סתום ספיקא ואבי דהא - כלומר: ספיקו מותר, ודאה אסור. והיתר ספיקא
 5 - סתמיהו וקרויהו בהצנעה, ולדא דרשו
 6 ברבים, הואיל ומקלין בה. וכוהאי גונא אמרינן
 7 בגדרים (בגם) במילתא אחריתי: רב הונא בר
 8 חזנא סבר למדרשה בפירקא. אמר ליה רבא:
 9 תנא סתים לה סתומי, ואת דרשי לה בפירקא?
 10 אלאמא סתום סתום הדבר קאמר. כך השיב רבינו
 11 גרשם רבי יהודה זכר צדוק לברכה. ואבי רוחא
 12 - הואיל ודן מקלין - אל תתיר להם לספק זה
 13 אצל זה, אלא אבד אותם הפירות בידים. והכיו
 14 על פירותיהו - של אלו המקלין בה. שטענון
 15 גזיח. אף החדש - אלאמא בערלה כתנא קמא
 16 סבירא ליה, דקא מסיף חדש. תני חדש - ולא
 17 תנני "אף". והכי קאמר: ערלה וכלאים הרי הם
 18 כשאר התלוין בארץ, ואין נוהגין בחוצה לארץ.
 19 אבל חדש נוהג בחוצה לארץ, דכתיב בו "מושב"
 20 - כל מקום שאתם יושבים. כסוריא מותר - ואי
 21 ודאה בחוצה לארץ הלכה - היכי מולולין
 22 בספיקא? כן נאמרי - הלכה למשה. לזקין על
 23 הכלאים בחוצה לארץ דבר תורה - כדילף
 24 לקמיה. בהרבבת האייל - מין בשאינו מינו.
 25 חקתי תשמרו - מדלא כתיב "ושמרתם את
 26 חקתי" - משמע: את חקתי אשר מעולם
 27 תשמרו. מלמד שהחזיר את חו ובני עליהן.
 28 ואלו הן חקקים: "בהמתך לא תרביע, שדך לא
 29 תורע". ואיזו זריעת כלאים שאני אומר
 30 שחקקים לך כבר - דומיא דבהמה, דבר
 31 הסוסיים, היינו הרבבה. ומכאן נפק לן
 32 בסנהדרין (פא) דבני חו והוזרו עליהן. והכא
 33 אתה מוסיף ללמוד מהיקש זה דומיא דבהמה
 34 אפילו בחוצה לארץ, דהא חובת הגוף היא -
 35 אף שדך בחוצה לארץ. והכתבי שדך - המיוחד
 36 לך, וחוצה לארץ לא הקנו לך מן השימוש ההוא
 37 לפעושי זרעים - דכלאי הכרם בחוצה לארץ,
 38 דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב "שדך".
 39 נשמתי - דהא עבר על דברי סופרים. לא
 40 חזירתי - אין הלכות כלאים מחזוריים לכם. לא
 41 צהירתי - אין הלכות כלאים חזרות ומאירות
 42 לכם. לא קיימא לן כרבי יאשיה - בתמיה.
 43 ולימה דרבי יאשיה לא ידענא מהאיבא ספק
 44 לעינה דבעינן שני מיני זרעים חרצן שלשי.
 45 ומפולת יד נפקא ליה (דברים כב) מילא תורע
 46 כרמך כלאים - משמע שזריעת הכרם עצמה
 47 תהיה בכלאים. מערב בודני זרע - ולא בכרם.
 48 ולא אגן תנן בו - וקא סלקא דעתך: אפילו
 49 כלאי זרעים נמי אסרו ביה, כי היכי דבארץ
 50 ישראל אסירי מדאורייתא. כלאי זרעים - לא
 51 כתיב בהם "פן תקדש", דמישדך לא תורע
 52 כלאים נפקו. לאו מילתא היא דאמרי - דלא
 53 גזרו על כלאי זרעים בחוצה לארץ. לגינתא דבי
 54 רב - שהיתה לצורך התלמידים, לאבול ירק
 55 שבה. משארי משארי = ערוגות ערוגות.
 ארבע

1 ניתני או זה וזה יורד ולקט, או זה וזה יורד ולקט!
 2 - האמר ליה שמואל לרב ענן: תני או זה וזה יורד
 3 ולקט, או זה וזה יורד ולקט. מר גריה דרבנא מתני
 4 ליה לקולא: זה וזה יורד ולקט, ובלבד שלא ילקוט
 5 ביד. אמר ליה לוי לשמואל: אריוף, ספק לי ואנא
 6 איכול. רב אוביא ורבה בר רב הונן כספקו ספקו
 7 להרדי. אמרי חריפי דפומבדיתא: אין ערלה בחוצה
 8 לארץ. שלחה רב יהודה לקמיה דרבי יוחנן, שלא
 9 ליה: סתום ספיקא, ואבד ודאיה, והכרו על פירותיהו
 10 שטעוניים גזיח. וכל האומר אין ערלה בחוצה לארץ
 11 לא יהא לו זין ונכד "משליך חבל בגזל בקהל ה".
 12 ואינהו כפאן סבריה - פי הא דתניא: רבי אלעזר
 13 ברבי יוסי אמר משום רבי יוסי בן דורמסקה שאמר
 14 משום רבי יוסי הגלילי שאמר משום רבי יוחנן בן
 15 נורי שאמר משום רבי אלעזר הגדול: אין ערלה
 16 בחוצה לארץ. - ולא? והאנן תנן: רבי אלעזר אמר:
 17 אף החדש! - תני: חדש. אמר רבי אסי אמר רבי
 18 יוחנן: ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. אמר
 19 ליה רבי יודא לרבי אסי: והתניא: ספק ערלה, בארץ
 20 - אסור, בסוריא - מותר, בחוצה לארץ - יורד
 21 ולקט! - אשתתומם פשעה חדה, אמר ליה: אימא
 22 כד נאמר: ספיקא - מותר, ודאיה - אסור. אמר רבי
 23 אסי אמר רבי יוחנן: לזקין על הכלאים דבר תורה.
 24 אמר ליה רבי אלעזר ברבי יוסי: והאנן תנן: הכלאים
 25 מדברי סופרים! - לא קשיא, פאן - בכלאי הכרם,
 26 פאן - בהרפבת האייל, דרשמואל. דאמר שמואל:
 27 "את חקתי תשמרו" - חוקים שחקקתי לך כבר.
 28 בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תורע" - מה
 29 בהמתך בהרפעה - אף שדך בהרפעה, ומה בהמתך
 30 נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ - אף שדך נוהג
 31 בין בארץ בין בחוצה לארץ. - ואלא הכתיב "שדך!"
 32 - ההוא למעושי זרעים שבחוצה לארץ. רב הונן ורב
 33 ענן הוו שקלי ואולי באורחא, חזויהו ליהווא גברא
 34 דקא זרע זרעים בהדי הדדי, אמר ליה: גיתו קר
 35 נשמתי! אמר ליה: לא חזירתי. ותו, חזויהו ליהווא
 36 גברא דקא זרע חפזי ושערי פי גופני, אמר ליה: גיתי
 37 מר נשמתי! - אמר ליה: לא צהירתי; לא קיימא
 38 לן ברבי יאשיה דאמר: עד שיזרע חפזי ושעורה
 39 וחרצן במפולת ידי? רב יוסף מערב ביירני זרע.
 40 אמר ליה אבוי: והאנן תנן: הכלאים מדברי סופרים!
 41 - אמר ליה: לא קשיא, פאן - בכלאי הכרם, פאן

1 תני חדש - ואם תאמר: אמאי צריך למחוק "אף? לימא דקאי אבלאים! ויש לומר: כיון
 2 דאמר רבי אלעזר אין ערלה בחוצה לארץ - אין סברא לומר שיהא מחזירי בכלאים
 3 יותר מערלה. ועוד אמור רבינו יצחק: כיון דכלאים דרבנן וחדש דאורייתא - אין שייך
 4 למיתני "אף" אבלאים. ולא פריך אלא אליבא דמאן דאמר ערלה הלכה למשה מסיני.
 5 **ההוא** למעושי זרעים - פירש בקונטרס: זרעים
 6 שבכרם, דאין לזקין עליו. אבל אין
 7 לפרש כלאי זרעים דקרקע, דבדם לא איצטרך
 8 קרא: כיון דחובת קרקע הוא - פשיטא דאין
 9 נהוגת אלא בארץ. אבל כלאי זרעים שבכרם
 10 איצטרך קרא, אף גב דחובת קרקע הוא;
 11 דסלקא דעתך למליפיהו בכל דחומר חדושי, כיון
 12 דאיסורן איסור עולם ואסורין בהנאה. אבל זרעים
 13 - לא מצוי למליף מקל וחומר חדושי, דהא כלאי
 14 זרעים דקרקע אינם אסורים בהנאה. כדאמר למקן
 15 בשמעתין: כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה
 16 - בחוצה לארץ לא גזרו בה רבנן.
 17 **לא** קיימא לן כרבי יאשיה דאמר עד שזרע חסה
 18 ושעורה וחרצן במפולת ידי - פירש
 19 בקונטרס: לא דינעין מדוכא נפקא שני מיני זרעים
 20 חרצן שלישי. ומפולת ידי נפקא ליה מילא תורע
 21 כרמך כלאים - משמע שזריעת הכרם עצמה
 22 תהיה בכלאים. עד כאן לשוננו. ונראה דהאי דתני
 23 רבי יאשיה חסה ושעורה וחרצן - היינו דוקא
 24 להתחייב משום כלאי הכרם, אבל מכלאי זרעים
 25 - מתחייב משני מינין. כמו חסה ושעורה, אפילו
 26 לרבי יאשיה. ותדע, מדקאמר: הא כתיב "שדך"
 27 למעושי זרעים כלאי זרעים שבחוצה לארץ. ואי ליה ליה
 28 לרבי יאשיה כלאי זרעים - למעושי זרעים
 29 דמשמע למעושי חוצה לארץ; אפילו בארץ
 30 ישראל נמי אינו לוקחא ביד משמע דבכלאי
 31 זרעים לא פליג. וכן מוכח בירושלמי, דקאמר
 32 דתנן: על דעתיה דרבי יאשיה נאמר "שדך לא
 33 תורע כלאים" לאיזה דבר נאמר "כרמך לא תורע
 34 כלאים" כלומר, בלא חרצן מחייב משום כלאים
 35 בחסה ושעורה; חריבי אמרין: להתראה, שאם
 36 התרו בו משום "שדך" ומשום "כרמך" לוקח
 37 שתיים. כלומר: כי איכא כרם בהדי כלאים -
 38 לוקח שתיים. ואי איתא דרבי יאשיה ליה ליה
 39 כלאי זרעים - מאי בעי ליה לרבי יאשיה: לאיזה
 40 דבר נאמר "כרמך"? והא אינו לוקח כלל על
 41 "שדך" כי אם על כלאי כרם! אלא שמע מהיה אית
 42 ליה שפיר כלאי זרעים בלא כלאי כרם. ואם
 43 תאמר: אמאי לא בעי רבי יאשיה בכלאי זרעים
 44 אלא שני מינים, ובכלאי הכרם בעי שלשה מינים?
 45 יש לומר: דמשמע ליה דקרא חבי קאמר: "כרמך"
 46 לא תורע כלאים כלומר, בעינן שיהיו כלאים
 47 קודם שיבואו בכרם. אבל גבי "שדך" וכלאי
 48 זרעים, כיון חסה ושעורה - קרוים כלאים
 49 להתחייב כשזרעין בקרקע, גוף הקרקע קרוי
 50 "שדה". ונראה דהלכה כרבי יאשיה. דאף גב על
 51 דאשכחן כמה משניות דלא כוותיה, כגון
 52 "המעביד עציץ נקוב בכרם" (כלאים פרק שביעי
 53 משנה ח) "המסכך גפנו" (שם משנה ה). מכל
 54 משנה קיימא לן כוותיה, כדאמר פירקא "מי שמתו
 55 (ברכות כבא); נהוג עלמא כתלאא סבי: כרבי
 56 יאשיה בכלאים וכרבי אלעאי: כו'. ומותר לזרע
 57 תחת הכרם, וגם מותר לזרע כלאי זרעים בחוצה
 58 לארץ, כדאמרין הכא: רב יוסף מערב ביירני
 59 חרע. ואף גב דאמר: לאו מילתא היא - הא
 60 כבר תרצה אבוי. ונראה דהרב רבינו שמואל
 61 מאיוריא: טוב ליהודי שלא לזרע זרעים סמוך
 62 שלשה ספחים מעיקר של אילן, דנראה מכרכיב
 63 זרעים בתוך האילן.

53 במשנה 'מטיבין' ו'אין מטיבין' מתפרש כפשוטו, שהעושה מצוה
 54 אחת מקבל שכרו בעולם הזה, והעושה עבירה אחת מקבל עונשו
 55 בעולם הזה, והא - הברייתא שמריעים בעולם הזה לאדם שרובו
 56 זכירות, מני - שיטת מי היא, שיטת רבי יעקב היא, דאמר, שכר
 57 מצוה פהאי עלמא ליבא - אין שכר קיום המצוות ניתן בעולם הזה,
 58 דתניא, רבי יעקב אומר, אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה,
 59 שמתן שכרה התפרש בצדה, שאין תחית המתים תלויה בה - שאין
 60 אותו שכר תלוי בתחיית המתים, כיון שאין מקבל את שכרו
 61 בעולם הזה, שהרי כפיכוד אב ואם פתיב פבד את אביה ואת אמך
 62 וגו' למען יאריבן ימיה ולמען ייטב לה, וכן בשלוח חקן פתיב 'שלח
 63 תשלח את האם ואת הבנים תקח לה, למען ייטב לה והארבת
 64 ימים', ואם נפרש שייטב לו ויאריך ימים בעולם הזה, הרי - אם
 65 נראה אחד שאמר לו אביו, עלה לפניה - לראש המגדל, והבא לי
 66 גזילות שנמצאים שם עם אמם כדי שאוכלם, ועלה לפניה, ושלח
 67 את האם ונטל את הבנים, הרי שקיים גם כיבוד אב וגם שלוח חקן,
 68 ובחירתו - כשירד מהמגדל, נפל מהסולם ומת, ואם השכר ניתן
 69 בעולם הזה, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה
 70 שהובטחו בשני מצוות אלו, אלא על כרחך פירוש הכתוב 'למען
 71 ייטב לה' היינו לעולם שפולו טוב - עולם הבא, ולמען יאריבן ימיה'
 72 היינו לעולם שפולו ארוך. ושאלת הגמרא, ודלמא לאו הכי הוה -
 73 ואולי לא ירע דבר כזה, אלא יאריכו ימיו בטוב. מתרצת הגמרא,
 74 רבי יעקב מעשה הוא - ראה מעשה שאדם נפל בירידתו מהסולם
 75 אחר ששלח את האם כדי להביא גזולת לאביו.
 76 שואלת הגמרא, ודלמא - שמא באותה עשה מהרהר בעבירה -
 77 לעשות עבירה הוה, ולא היה ליבו לשמים ולכן נפל מהסולם.
 78 מתרצת הגמרא, מהשקה לעשות רעה, אין הקדוש ברוך הוא
 79 מצרפה למעשה, כלומר, שאין נענש בה כאילו עשה מעשה.
 80 שואלת הגמרא, ודלמא - שמא באותה עשה מהרהר בעבירות
 81 פוכבים הוה, וכתביב למען תפש את בית ישראל בלבם - שיענשו
 82 מחמת שתפשו בלבם מחשבה לעבוד עבודה זרה, הרי שבעבודה
 83 זרה מצטרפת מחשבה למעשה, ולכן נפל מהסולם. מתרצת
 84 הגמרא, איהו נמי הכי קאמר - רבי יעקב אף הוא כך אמר, אי
 85 סלקא דעתך - אם עולה בדעתך ששכר מצוה ניתן פהאי עלמא -
 86 בעולם הזה, אמאי לא אגני מצות עליה כי היכי דלא לית ליה
 87 קרהור - מדוע לא הגנו עליו המצוות שעסק בהן שלא יהרהר
 88 בעבודה זרה, ובהכרח ששכר המצוות ניתן רק בעולם הבא.
 89 מקשה הגמרא, והא ו' והרין אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אין
 90 נזיקין, משום שהמצוה מגינה עליהם. מתרצת הגמרא, התיב - מה
 91 שאמר רבי אלעזר, היינו פהליבין לעשיית המצוה, ולכן שאני -
 92 שונה הוא, שהמצוה מגינה עליו, אבל כאן שכבר קיים את
 93 המצוה, אינה מגינה עליו.
 94 שואלת הגמרא, והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אין נזיקין לא
 95 פהליבין לקיים את המצוה, ולא פהוריתן מלקיימה. מתרצת
 96 הגמרא, הסולם שעלה עליו רועע הוה ו' היה, דקביע הויקא -
 97 ששכיח שהעולה עליו יפול וינזק, וכל היבא דקביע הויקא לא
 98 סמיכין אניסא - וכל שמצוי החיזוק, אין סומכין שיעשה נס, אף
 99 כשהולך לקיים מצוה, ולומדים זאת מדכתיב כשאמר ה' לשמואל
 100 הנביא שילך למשוח את דוד למלך, ויאמר שמואל אף אלה, ושמע
 101 שאול והרגני, שאם ישמע מכך שאול יהרגני. ואף שהלך ביצור
 102 ה', כיון שמצוי שינזק על ידי הליכה זו, פחד ללכת. אמר רב יוסף,
 103 אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה - אילו היה
 104 אחר דורש פסוק זה כרבי יעקב בן בתו, שפירשו על שכן העולם
 105 הבא, לא קטא. שואלת הגמרא, מאי הוא - מה ראה שמחמת
 106 כן חטא. מתרצת הגמרא, איבא דאמרי ו' יש אמריס, כי האי גזוין
 107 קוזא - שראה מעשה דומה, שנפל הבן מהסולם כשחזר מלהביא

1 ארבע על ארבע רוחות הערוגה - ארבעה מיני זרעים בארבעת
 2 הצדדים של הערוגה, ואתה באמצע - ועוד מין נוסף באמצע
 3 הערוגה, שפיר - היתה זו ראייה שכלאי זרעים אסורים בחוץ
 4 לארץ, שהרי לא הקפיד לזרע בערוגה אחת ומכל מקום הקפיד
 5 לזרעם בדרך המותרת, משמע שחשש לאיסור כלאים. אלא הקא
 6 באופן שזרע רב שהניח כל מין בערוגה בנפרד, יתכן ושטעמו
 7 היה משום נוי - כדי ליפות את השדה, ואי נמי משום מרחא דשפעא
 8 - טרחת השמש היא. שכאשר ילך להביא ירק ממין מסוים, לא
 9 יצטרך לבקשו בין שאר המינים.

משנה

10 אגב שהזכרו במשניות לעיל כמה פרטים בחיובי המצוות, הובאה
 11 משנה זו העוסקת בשכר המצוות.
 12 כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו בעולם הזה, ומאריבין לו ימיו,
 13 ונחל את הארץ - העולם הבא. וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין
 14 מטיבין לו, ואין מאריבין לו ימיו, ואינו נחל את הארץ.

גמרא

15 מהמשנה משמע שעל כל מצוה שאדם עושה וזכה לשכר בשתי
 16 העולמות: ורימתי - ואקשה תירה ממשנה, ששנינו אלו דברים
 17 שאדם העושה אותן אוכל פירותיהן - פירות שכרם בעולם הזה,
 18 והקפדן - עיקר שכר המצוה פיימת לו לעולם הבא, אלו הן, פבד
 19 אב ואם, ונמילות חסדים, והפנת אורחים, והפאת שלום בין אדם
 20 לחבירו, ותלמוד תורה שקול פנגד בולם - כל המצוות, כיון שהוא
 21 מביא את האדם לידי מעשים אלו. מבואר, שרק עבור מצוות אלו
 22 מקבלים מפירות השכר בעולם הזה.
 23 מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה, הכי קאמר - כך כוונת המשנה
 24 לומר, כל שזכויותיו וחובותיו שקולים זה כנגד זה, העושה מצוה
 25 אחת ויתרה על זכויותיו, ומכריע בכך את כף הזכות, מטיבין לו גם
 26 בעולם הזה, ודומה כמי שמקנים כל התורה פולה.
 27 שואלת הגמרא, מכלל - ממה שבשאר מצוות כשרובו זכויות
 28 מטיבין לו בעולם הזה, משמע, דהנה - המצוות שנמנו במשנה
 29 בפאה, אפילו פהדא נמי - אפילו כשקיים רק מצוה אחת מאלו
 30 ורובו עוונות, אוכל פירותיהם בעולם הזה, ואין זה מסתבר כלל.
 31 מתרצת הגמרא, אמר רב שמעיה, מה ששינו שאוכל פירות
 32 מצוות אלו בעולם הזה, היינו לומר, שאם היתה שקולה כף הזכות
 33 כנגד כף החובה, ובכלל זכויותיו יש מצוה מאלו, פכרעת היא את
 34 הכף לזכותו בטוב העולם הזה.
 35 שואלת הגמרא, וכי כל העושה מצוה אחת ויתרה על זכויותיו
 36 מטיבין לו בעולם הזה, ורימתי - ואקשה סתירה מברייתא, כל
 37 שפזיתיו מרובין מעונותיו, מרעין לו בעולם הזה, ודומה לפי
 38 עונשו כמי ששרף כל התורה פולה, ולא שיר מפנה אפילו את
 39 אחת, וכל שפזיתיו מרובין מעונותיו, מטיבין לו בעולם הזה, ודומה
 40 לפי קיבול שכרו כמי שפנים כל התורה פולה, ולא חיסר את אחת
 41 מפנה, מבואר, שכשרובו זכויות נענש בעולם הזה על מיעוט
 42 עונותיו, וכשרובו עוונות, מקבל בעולם הזה שכר מיעוט זכויותיו.
 43 מתרצת הגמרא, אמר אבי, מה שנאמר בפתינתן שכשעושה
 44 מצוה אחת מטיבין לו, היינו דפכרין ליה יום טוב - שמכניס לו יום
 45 טוב לעולם הבא, שמענישים אותו בעולם הזה על מיעוט עוונותיו,
 46 כדי שיקבל שכרו בעולם הבא בצדיק גמור, ומה שאמרה המשנה
 47 שכשאינו עושה מצוה אחת 'אין מטיבין לו', היינו שמכניס לו יום
 48 פיש - יום רע לעולם הבא, שמשלמים לו שכר מיעוט מצוותיו
 49 בעולם הזה, כדי שיקבל עונשו לעולם הבא.
 50 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבא אמר, לעולם מה ששינו

56 הקשה שוב רבא, תני תנא - התנא שונה אלו דברים, שמשמעו
 57 שרק דברים אלו בכלל, ואת אמרת תנא ושיר - ואתה אומר
 58 ששיר.
 59 אמר רבא תירוצ' לקושייתו, רב אירי אסקרא לי - הסביר לי מדוע
 60 רק דברים אלו מנויים במשנה, משום שנאמר 'אמרו צדיק כי טוב,
 61 כי פרי מעלליהם יאכלו', ולכאורה קשה אומר צדיק כי טוב, וכי
 62 יש צדיק שהוא טוב ויש צדיק שאינו טוב, הרי כל צדיק טוב הוא.
 63 אלא כך מתפרש הפסוק, מי שהוא טוב לשמים ולבריות, שגם
 64 בשמים וגם הבריות נהנים ממעשיו הטובים, זהו צדיק טוב שאוכל
 65 פרי מעשיו הטובים בעולם הזה, אך מי שהוא טוב לשמים ורק
 66 לבריות - שאינו נוהג בטובה עם הבריות, זהו צדיק שאינו טוב,
 67 ולכן רק הדברים שנמנו במשנה, שהעושה אותם מטיב גם עם
 68 הבריות, אוכל פירותיהם בעולם הזה, אך בשילוח הקן אין טובה
 69 לבריות, ואין אוכל פירותיהם בעולם הזה.
 70 כיוצא בדרך אתה אומר, נאמר בפסוק 'אוי לרשע רע, כי גמול ידיו
 71 יעשה לו', ואף שם קשה, וכי יש רשע רע ויש שאינו רע, הרי כל
 72 רשע רע הוא. אלא כך מתפרש הפסוק, מי שהוא רע לשמים ורע
 73 לבריות, כגון רוצח גולן וגנב, הוא רשע רע, אך אם הוא רק רע
 74 לשמים ואינו רע לבריות, כגון מגלה עריות, מבזה המועדים,
 75 ואוכל חלב, זהו רשע שאינו רע;
 76 ומביאה הגמרא עוד ברייתא שפרשת פסוקים אלו: תזכות מחמת
 77 מעשים טובים, יש לה קרן - שפר המצוה, ויש לה פירות יותר
 78 משכר המצוה, שנאמר 'אמרו צדיק כי טוב וגו' כי פרי מעלליהם
 79 יאכלו, הרי שיש פרי למעשים הטובים, אך עבירה יש לה קרן
 80 ליענש על עונו, אך ואין לה פירות ליענש יותר מעונו, שנאמר
 81 'אוי לרשע רע וגו' כי גמול ידיו יעשה לו', רק גמול ידיו מקבל ולא
 82 יותר. שואלת הגמרא, ואלא מה אני מקיים איך אפרש את הפסוק
 83 'יאכלו מפרי דרכם וממעצתיהם ישבעו', שאוכלים בחייהם פירות
 84 עונותיהם, בצרות המוצאות אותם, והקרן שמורה להם בגיהנם.
 85 משיבה הגמרא, עבירה שעושה פירות, כגון חילול ה', יש לה
 86 פירות, שמקבל עונש גם על פירות העבירה, ושאינו עושה פירות,
 87 שאין בה חילול ה', אין לה פירות.
 88 התבאר לעיל שאין הקב"ה מעניש על מחשבה רעה כמעשה,
 89 הגמרא להלן מבארת שמחשבת מצוה נחשבת כמעשה, ויש אופן
 90 שאף מחשבה רעה נחשבת כמעשה: מהשקפה טובה - שחשב
 91 לעשות מצוה, אף אם נאנס ולא עשה, הקב"ה מצדקה להיחשב
 92 כעושה מעשה, שנאמר 'אן נדברו ראי' ה' איש אל רעהו, ונקשב ה'
 93 וישמעו, ויקרב ספר וברון לפניו, לרא' ה' ולחשבו שמו', שואלת
 94 הגמרא, מאי - מה הפירוש ולחשבו שמו. משיבה הגמרא, אמר רב
 95 אפי, אפילו רק חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס לבסוף ולא עשה,
 96 מעלה עליו התובת כאילו עשה. אך מהשקפה שחשב לעשות רעה
 97 ולא עלה בידו, אין תקדוש ברוך הוא מצדקה למעשה - להענישו
 98 כעושה עבירה, שנאמר 'און אם ראיתי בלב, לא ישמע ה', כלומר,
 99 שעשה עמנו כלא רואה ולא שומע מחשבות רעות שבלבנו.
 100 שואלת הגמרא, ואלא מה אני מקים - איך יתפרש הכתוב 'הגני
 101 מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם, וגו', שיעניש על
 102 המחשבה. משיבה הגמרא, מהשקפה שעושה פרי - שלבסוף עשה
 103 מחשבתו הרעה, תקדוש ברוך הוא מצדקה כשנתן עונש על
 104 המעשה, למעשה לענוש עליו, אך מהשקפה שאין בה פרי -
 105 שלבסוף לא עשה מחשבתו, אין תקדוש ברוך הוא מצדקה למעשה
 106 - להיחשב כעושה מעשה.
 107 מקשה הגמרא, ואלא מה דתניב - זה שכתוב בפסוק 'למען תפש
 108 את [בית] ישראל בלבם', הרי שאף על ההורר עבירה נענשים.
 109 מתרצת הגמרא, אמר רב אחא בר יעקב, תהוא - הפסוק הזה,
 110 בעבודת בוכים הוא דתניב, שבה נענשים אף על המחשבה.

1 נושא כלי קופר שמרני כל חלילה, אמרו ליה רבנן, שמא דבר
 2 איסור ערוה פא לידך וניצלת הימנו, ולכן נעשה לך נס, דתניא -
 3 ששינו ברייתא, פל תבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו, עושין לו נס.
 4 ומביאה הגמרא עוד מעשים באמראים שבא לידו נסיון עבירה,
 5 ובמסירות נפש פרשו ממנה: כתוב 'ברכו ה' מלאכיו, גברי כח עשי'
 6 דברו, לשמוע בקול דברו', מפרשת הגמרא מי הם, כגון רבי צדוק
 7 וחקירו שלבשו כח לבוה את יצרם ולהתגבר בחפצי קונם. הגמרא
 8 מספרת מה היו מעשיהם, רבי צדוק תבעתיה תהיא מפורינתא -
 9 תבעה אותו גויה חשובה לדבר עבירה, והיה מסור בידה להורג,
 10 אמר לה רבי צדוק, חלש לי ליבאי ולא מצניא - נחלש ליבי, ואיני
 11 יכול לעשות עבירה, ושאל, איבא מידי למיכל - האם יש משוה
 12 לאכול כדי לחזק את הלב. אמרה ליה המטרונתא, איבא - יש רק
 13 דבר טמא - האסור באכילה. אמר לה רבי צדוק, מאי נפקא מינה
 14 - מה ההבדל איזה מאכל הזדמן, יש ללמוד מכך, דעביד הא אכול
 15 הא - העושה עבירה זו, ראוי לאכול דברים אסורים. שגרת תנורא
 16 - הדליקה המטרונתא אש בתנור, קא מנתא ליה - והניחה לצלות
 17 בתוכו את המאכל הטמא, סליק ותיב בגויה - עלה רבי צדוק
 18 ונכנס לישב בתוך התנור, אמרה ליה - המטרונתא, מאי האי - מה
 19 הנמשה הזה, אמר לה רבי צדוק, דעביד הא נפיל בהא - מי שעושה
 20 עבירה זו, סופו שנופל באש הגויזים. אמרה ליה המטרונתא, אי
 21 ידעו בולי האי - אילו ידעתי שכה חמור אצלכם ענין זה, לא
 22 צערתיה - לא הייתי מצרעת אותך לתבוע אותך לעבירה.
 23 ומביאה הגמרא מעשה נוסף: רב פהא הוה קמוזין דיקולי - היה
 24 מוכר סלים שהנשים מניחות בהם את כלי האריגה, וכיון שהיה
 25 עסקו עם הנשים, תבעתיה תהיא מפורינתא - תבעה אותו גויה
 26 לדבר עבירה, והיה מסור בידה להורג, אמר לה רב כנא, אויל
 27 איקשיט נפשי - אלך ואקשט עצמי לפני העבירה, סליק וקפיל
 28 מאירא לארעא עלה לגג, ונפל מהגג לארץ, אך אתא - בא אליהו
 29 הנביא, קפליה - תפסו כדי שלא ינוק בנפילה, אמר לה אליהו,
 30 אפרהתי - תטרחת אותי להגיע מרחק ארבע פרסי - פרסה
 31 כדי להצילך, אמר ליה רב כנא, מי גרם לי שאניע לידו נסיון זה,
 32 לא עניוהא - וכי לא העניות היא שגורמת שיהיה עסקי עם
 33 הנשים, ומחמת כן יהב ליה - נתן לו אליהו שיפא דדינך - כלי
 34 ששמו 'שיפא' מלא דינרים, ושוב לא הוזק למכור סלים:
 35 הגמרא חוזרת לבאר את המשנה בפאה שהובאה לעיל: רמי ליה
 36 ו' הקשה לו רבא לרב נחמן, תנו, אלו דברים שאדם עושה אותן
 37 ואוכל פירותיהן - פירות שכרם פעולם הוה, ותקרו - עיקר השכר
 38 קיימת לו לעולם הבא, אלו הן, כיבוד אב ואם, ונגמילות חסדים,
 39 והקאת שלום שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה שקול כנגד בוקס -
 40 כנגד כל המצוות.
 41 ומבאר מהיכן לומדים זאת: בכיבוד אב ואם פתיב, 'כבוד את אביך
 42 ואת אמך וגו', למען יאריך ימים, ולמען ייטב לך', יאריכו ימך
 43 לעולם הבא, וייטב לך בעולם הזה. כנגמילות חסדים, 'ודך
 44 צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד', חיים בעולם הבא, צדקה
 45 וכבוד בעולם הזה. ובהקאת שלום פתיב, 'בקש שלום ורדפהו',
 46 'ואמר רבי אבהו, ובהקאת אתיא - לומדים בגזירה שווה 'רדפהו', 'רדפהו',
 47 פתיב קא - במביא שלום, 'בקש שלום ורדפהו' ופתיב חתם -
 48 כנגמילות חסדים, 'ודך צדקה וחסד', וכשם שבגמילות חסדים
 49 זוכה לחיים בעולם הבא, וצדקה ושלום בעולם הזה, כך בהקאת
 50 שלום זוכה לזה. בתלמוד תורה פתיב, 'כי הוא תיך ואורך ימים',
 51 חיך בעולם הזה, ואורך ימך בעולם הבא.
 52 מקשה רבא לרב נחמן, פשילוח תקן נמי פתיב 'למען ייטב לך
 53 והארבת ימים', ולכן ליתני נמי קא - שישנה גם את שילוח הקן.
 54 השיב רב נחמן, תנא ושיר - שנה דברים אלו, ושיר שילוח הקן,
 55 אף שגם בזה אוכל פירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

קידושין. פרק ראשון - האשה נקנית - דף מ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמה רש"י

1 גנון רבי צדוק - שלבש כח לכוף יצרו, להחגבר בחפצי קונו. אמר מאי נפקא מינה - דהא מילתא, דלא נודמן לי אלא מאכל טמא - יש לי ללמוד מכאן: דעביד האי - הובעול
2 ארמית, ראוי למאכל טמא. שנתת גטווא - אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם. ואשה גדולה היתה שלא יכול ליפטר ממנה, ומסור בידה להורגו. קא מנחא ליה
3 - לאותו צלי בתוכו. נפיל בהא - באור של גיהנם. אי ידעי - אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך. ויקולי = סלים שנשים נותנות שם פלכיהן. אשדתהו - שהייתי במקום אחר,
4 דרוק ארבע מאות פרסי. לאו עניווא - בתמימה: אם לא העניתי לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים. שיאם - שם כלי. יריני - זהובים. יאריבין ימדך - לעולם הבא. יטב לך
5 בחייך. יטצא חיים - לעולם הבא, צדקה

6 וכבוד - בעולם הזה. חייך - בעולם הזה, דעקא
7 "ואורך ימים" - לעולם הבא. בשלוח חקן נמי
8 בו" - ולתנייהו רבי אידי אסברא לי - אינו
9 דומה לאלו. דהנך כולוה - הבריות נהגין ממנה,
10 ומצנא טוב לשמים וטוב לבריות. ובהוואה כתיב
11 "כי פרי מעלליהם יאכלו" דבהאי קרא כתיב כי טוב
12 טוב כי פרי מעללי יאכל" - בחייו. אבל
13 בשליוח חקן - טוב לשמים הוא ואין כאן טוב
14 לבריות. ולא כתיב ביה "כי פרי מעללי יאכל",
15 והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיהן בעולם
16 הזה. רע לשמים ורע לבריות - בגון רוצח וגזלן
17 וגנב. רע לשמים ואינו רע לבריות - מגלה
18 עריות, מבזה מועדים, אוכל חלב. אין לו פירות
19 - אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו. עבידה
20 עושה פירות - בגון חילול השם, שאדם חשוב
21 עובר עבירה, ואחרים למדין ממנו לעשות כן.
22 מחשבה עושה פירות - שקיים שמים מחשבתו
23 ועשה. מצרפה למעשה - ונפרעים ממנו אף על
24 המחשבה. עולא אמר - הא דכתיב "פרי
25 מחשבותם" - בעבור ושונה כתיב, כי הדר
26 מהדרר לעשות - מצטרפת למעשה. ואפילו
27 לא עביד לה - אין חורתו לשם שמים, אלא
28 שלא הוצרך לה, כדרב הונא דאמר: נעשית לו
29 כחיתר. ואת שם קדשי לא תחלו - היינו
30 פרהסיא, שהרואה מולול בכבוד המקום. ילבש
31 שחורים - ולא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך
32 לבבו בכך. וגם אם יחטא - אין אדם נוהן לב,
33 לפי שאינו חשוב בעיניהם, לכן ילבש שחורים.
34 אין עושין לו כחטוני - המקנה לאדם פעמים
35 רבות וגובה כל הקפתו יחד - אין עושין כך
36 מלמעלה למחללי השם, אלא נפרעין מיד. שאם
37 היתה - כף המאזנים שקולה, ויש באחד
38 הענות חילול השם מכריע את הכף לחובה.
39 והאי מקיפין לה, בשון עויני, כמה: אין מקיפין
40 בבועי (חולין מו.ב) אקפניהו ואידמו (שם נא.) -
41 שמקיפין זו אצל זו ומעין אם דומות. לפי

1 נושאי קוסר שמרוני כל הלילה. אמרו ליה: שמוא דבר
2 ערוה בא לידך וניצלת הימנו, דתנינא: כל הא דבר
3 ערוה לידך וניצלת הימנו - עושין לו נס. גברי כח עשי
4 דברו לשמע בקול דברו" - כגון רבי צדוק ורחבינו.

5 רבי צדוק תבעתיה הויה מטרוניתא, אמר לה: חלש
6 לי ליבאי ולא מצנינא, איפא מידי למיכל? - אמרה
7 ליה: איפא דבר טמא. - אמר לה: מאי נפקא מיניה?
8 דעביד הא - אכול הא. שנתת תנורא, קא מנחא ליה.
9 סליק ויחבי בגיניה. אמרה ליה: מאי האי? אמר לה:
10 דעביד הא - נפיל בהא. - אמרה ליה: אי ידעי פולאי
11 האי - לא צערתיך. רב פתנא הוה קמזבין דיקולי, תבעתיה הויה מטרוניתא. אמר לה: אויול
12 איקשיט נפשאי. סליק וקנפיל מאורגא לארעא. אתא אליהו קבליה. אמר ליה: אמרתהו ארבע
13 מאה פרסי! - אמר ליה: מי גרם לי - לאו עניווא? יתב ליה שיפא דדיגרי. רמי ליה רבא
14 לרב נחמן: תנו, אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקורן קיימת
15 לו לעולם הבא, אלו הן: פיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, ותבאת שלום שבין אדם לחבירו,
16 ותלמוד תורה כנגד פולס. בכיבוד אב ואם פתיב "למען יאריבין ימך ולמען יטב לך". בגמילות
17 חסדים פתיב "הרף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", ובתבאת שלום פתיב "בקש שלום
18 וירדהו". ואמר רבי אבהו: אתאי רדיפה רדיפה, פתיב הכא "בקש שלום וירדהו" וכתיב
19 התם "הרף צדקה וחסד". בתלמוד תורה פתיב "פי הוא חייך וארף ימך". בשליוח חקן נמי
20 פתיב "למען יטב לך והארבת ימים", ליתני נמי הא! - תנא ושירי. - תנא תנא "אלו דברים",
21 ואת אמרת תנא ושירי?! - אמר רבא: רב אידי אסברא לי: "אמרו צדיק פי טוב כי פרי
22 מעלליהם יאכלו". וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב? אלא: טוב לשמים ולבריות - והו
23 צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות - והו צדיק שאינו טוב. פיצא בדבר אתה אומר "אוי
24 לרשע רע פי גמול ידיו ונעשה לו". וכי יש רשע רע ויש שאינו רע? אלא: רע לשמים ורע
25 לבריות - הוא רשע רע. רע לשמים ואינו רע לבריות - והו רשע שאינו רע. הןכות יש לה
26 קרן ויש לה פירות, שנאמר "אמרו צדיק פי טוב וגו'". עבידה יש לה קרן ואין לה פירות
27 שנאמר "אוי לרשע רע וגו'". ואלא מה אני מקיים "ויאכלו מפרי דרכם וממנוצתיהם ישבעו"?
28 - עבידה שעושה פירות - יש לה פירות, ושאינו עושה פירות - אין לה פירות. מחשבה טובה
29 מצרפה למעשה, שנאמר "אז נדרבו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר
30 וקרן לפניו ליראי ה' ולהשבי שמו". מאי "ולהשבי שמו"? אמר רב אסי: אפילו חשב אדם

31 לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הפתוב פאילו עשאה. מחשבה רעה - אין תקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה,
32 שנאמר "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". ואלא מה אני מקיים "הנני מכיא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם"? מחשבה שעושה
33 פרי - תקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי - אין תקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואלא הא דכתיב "למען
34 תפיש את [בית] ישראל בלבם"? - אמר רב אחא בר יעקב: ההוא פבעבודה זרה הוא דכתיב, דאמר מר: חמורה עבודה זרה, שכל
35 הפופר בה - פמורה בכל התורה פולה. עולא אמר: פדרב הונא, דאמר רב הונא: פיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו.
36 הותרה לו סלקא דעתך? אלא: נעשית לו פחיתר. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא: נוה לו לאדם שיעבור עבירה בסתר, ואל
37 יחלל שם שמים בפרהסיא, שנאמר "ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גלוילין לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שמעים אלי ואת שם
38 קדשי לא תחלו". אמר רבי אלעאי הנקן: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - ימד למקום שאין מפירין אותו, וילבש שחורים,
39 ויתפסה שחורים, ונעשה כמו שלבו פמי, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. איני? ותתניא: פל שלא חס על כבוד קונו - ראוי לו
40 שלא בא לעולם. מה היא? רבה אומר: זה המסתפל בקשטה, רב יוסף אומר: זה העובר עבירה בסתר! - לא קשיא, הא - דמצי
41 בניהו ליצריה, והא - דלא מצי בניהו ליצריה. תנו התם: אין מקיפין בחילול השם, אחד שוגג ואחד מזיד. מאי אין מקיפין? - אמר
42 מר זוטרא: שאין עושים פחטוני. מר פריה דרבנא אמר: לומר שאם היתה שקולה - מכרעת. תנו רבנן: לעולם

1 ייעשה מה שלבו פמי - פירש רבינו חננאל:
2 חס ושולם שהותר לו לעבור עבירה,
3 אלא כך אמר רבי אלעאי: יגיעת דרכים
4 והאכסאות, ולבישת שחורים - משברים יצר
5 הרע ומנועים אדם מן העבירה.
6 אין מקיפין בחילול השם - פירש רבינו חננאל:
7 משנה במסכת אבות. ושמו היינו הא דתנו
8 (פרק ד משנה ד): כל המחלל שם שמים בסתר
9 נפרעין ממנו בגלו. אבל לשון "מקיפין" קשה.
10 ושמו ברייתא היא. אף על גב דאומר "תנן".
תלמוד

תלמוד

גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה — תימה: דאמר בסוף פרק קמא דבבא קמא (זא, א) רבי יוחנן משי ידיה ומנח תפילין, והדר אמר לן: קיים — אמרינן, למד — לא אמרינן. ופריך, הוא אמר מר: גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה: פירש בקונטרס: מי נתלה בניי — קטן נתלה בגדול, ואם כן כיון דאמר קיים — כל שכן לימד, שאינו חשוב כל כך, אלמא מוכח הוה מוכח דמעשה

גדול ויש לומר: היתם הכי פירושו: והדר אמר לן: קיים אמרינן לימד לא אמרינן. ופריך התם: והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה — אם כן הוה קיים אם לא לימד? וביון שאנו אומרים לו קיים — הרי אומרנו לו לימד, ואת אמרת קיים אמרינן לימד לא אמרינן ומשני: הא — למיגמר, הא — לאגמורי. כלומר, למגמר לדידה — והאי מעשה עדיף, אבל לאגמורי אוריגא — והאי עדיף טפי ממעשה. והלכך לימד לאחריו לא אמרינן, ויש מפרשים: דאדם שלא למד עדיין, ובא לימלק אם לימוד תחילה או יטוסק במעשה — אמרינן לו לימוד תחלה, לפי שאין עם הארץ חסיד. אבל אדם שלמד כבר — המעשה טוב יותר מלימוד.

אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה — והא דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת זא, א) כשמבניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה — היינו דווקא לענין שאלה, ששואלין על על משא ומתן. אבל מכל מקום נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה. ויש אומרים אף פסול לעדות — פירש בקונטרס: הואיל ואינו מקפיד על עצמו — אינו בוש לזולל בעצמו ולפסול. וקשה: אמאי פסול לעדות הוא? הא אמרינן בירושלמי: רבי שמעון ברבי הוה אביל בשוקא. חזיה רבי מאיר, אמר לו: אין שבח לתלמיד לאכול בשוק. משמע דלאחר אין קפידא! ופירש רבינו חננאל: הדבא מיירי שחוטף ואוכל. והא תאמר: אם כן פשיטא דפסול, דגולן הוא ויש לומר: שחוטף פחות משוה פרוטה. אי נמי: שגול דבר שאינו מקפיד עליו. והרב רבינו אליהו מפרש: כגון שהלך אלז המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט, כאילו רוצה לקנות מהם. וניחא השתא שקורין כלב — שדומה לכלב, אוכל כאן מעט וכאן מעט. ורבינו רם פירש: דאובל בשוק — היינו שאוכל סעודה דפת, דגמאי יתיר.

הדרן עלך האשה נקנית

עומד במקום טומאה. כך, הקדוש ברוך הוא משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה - למורן ולהורישן למדרונה המתחננה, שנאמר "יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות". וכבר היה רבי טרפון וקנים מסובין בעלית בית נתנה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו פולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תניא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטות ששים ואחת, לזבלות מאה ושלש. - מאה ושלש?! מאה וארבע הויין! - קסבר יובל מתחילתו הוא משמט. וכשם שהלימוד קודם למעשה - כך דינו קודם למעשה, כדבר המנוגא. דאמר רב המנוגא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר "פטר מים ראשית מרון". וכשם שדינו קודם למעשה - כך שכרו קודם למעשה, שנאמר "ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורתו יגזרו". כל שאינו לא במקרא ולא במשנה. אמר רבי יוחנן: ופסול לעדות. תנו רבנן: האוכל בישוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים: פסול לעדות. אמר רבי אידו בר אבין: הלכה כיש אומרים. דרש בר קפרא: רגון

לפי שהעולם נידון אחר רובו בו - יראה אדם עצמו כאילו שקול — כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידים, ומחצה רשעים, וביארו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה. עשה מצוה אחת - נמצאו זכותיו ומכריעין ונמצא צדיק, ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים. וניהו — צדיק שמרד במחצה עונות וכמחצה זכויות, ולמה איבר את הראשונות? בתוהו — מתחרט על כל הטובות שעשה. למה צדיקים דומים בעולם הזה — ביסורין הבאים עליהם. ונפו — כלומר, מעט ממנו. נקצין — ממנו נופו. כך — נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם, ונמצאו כולם נקיים. ולמה רשעים דומין בעולם הזה — בטובה שמשפיעים להם. נופו — מעט ממנו. אף אלו יש בידם מיעוט טובות וזכויות. נקצין נופו — קבלת שכרם היא קציצת נופם. למדה = *אשולוויא, כדרך שעשין מדרגות להרצין שטביבות המגדלים כשמגביהים קרקיעתו. יש דרך ישר לפני איש — כשוראן הרשעים שלות נראית דרכם בעיניהם ישרה, ואחריתה של אותה שלוח — הזמנת דרכי מות היתה. בית נתנה — שם האיש. שהתלמוד מביא לידי מעשה — נמצאו שניהם בידו. גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה — כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחוש השלישי, ובחלה לא נתחייבו עד שנסכסו לארץ, דכתיב "בבאבם" ואמר מר (ספרי פרשת שלח לך): משונה ביאה זו מכל ביאות שנתורה דכתיב בהו "כי תבאו" ובאן נאמר "בבאבם" — משנסכסו לה. ובתרומות ומעשרות — לאחר כיבוש חילוק, דכתיב להם תורה בחוש השלישי, ובחלה לא נתחייבו עד שנסכסו לארץ, דכתיב "בבאבם" ואמר מר (ספרי פרשת שלח לך): משונה ביאה זו מכל ביאות שנתורה דכתיב בהו "כי תבאו" ובאן נאמר "בבאבם" — משנסכסו לה. ובתרומות ומעשרות — לאחר כיבוש חילוק, דכתיב נאזה ושלש מתחילתו משפט — מתחילת הדין ארבע עשרה שנים — הרי חמשים וארבע. ומשם התחילו למנות שמיטין, כדאמרינן בערבין (יבב) ועשו שמיטה לסוף שבע — הרי ששים ואחת שנים. ולסוף חמשים עשו יובל — הרי נאזה ושלש מתחילתו משפט — מתחילת השנה, מיום כפור עבדים נפטרים ושדות חזרות, ועדיין לא עברו אלא ארבעים ותשע. אבל שביעית אנה משמטת אלא בסופה, דכתיב (דברים טו) "מקץ שבע שנים" — לסוף שבע שנים, כל שנה שביעית במגן ששים ואחת. תחילת דינו — ליום הדין, תחילת תביעות שעליה מפני מה לא עסקת בתורה. פוטר מים — הפרק על תורה — ראשית מרון הוא, תחילת דינו. ואין מים אלא תורה, דכתיב (ישעיה נה) "היי כל צמא לכו למים". וכשם שדין — פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה, כך שריו, אם עסק בתורה — קודם לשכר מעשה. בעבור ישמרו חוקיו — ואמר מר לעיל (זא, א) "תשמרוך" — זו משנה. ניצורו = יקימו. ופסול לעדות — דכיון שאינו מן היישוב — אין מקפיד על עצמו, ואין לו בושת פנים. וכן האוכל בשוק, הואיל ואין מקפיד על כבודו — אינו בוש לזולל בעצמו ולפסול.

וְרָאָה אָדָם עֲצֻמוֹ פְּאִילוֹ חֲצִיו חֲצִיו וְכָפִי עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת - אֲשֶׁרְיוֹ, שֶׁהַכְרִיעַ עֲצֻמוֹ לְכָף זְכוּת. עֶבֶר עֲבִירָה אַחַת - אוֹי לוֹ, שֶׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ לְכָף חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחֹטֵא אֶחָד יֵאָבֵד מִזְבַּח הַרְבֵּה", בְּשִׁבְלֵי חֲטָא יְחִידִי שֶׁחֲטָא אוֹבֵד מִמֶּנּוּ טוֹבוֹת הַרְבֵּה. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְפִי שֶׁהָעוֹלָם נִידוֹן אַחֵר רֹבּוֹ, וְהַיְחָדֵד נִידוֹן אַחֵר רֹבּוֹ, עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת - אֲשֶׁרְיוֹ, שֶׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ, וְאֵת כָּל הָעוֹלָם לְכָף זְכוּת. עֶבֶר עֲבִירָה אַחַת - אוֹי לוֹ, שֶׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם לְכָף חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחֹטֵא אֶחָד כֹּרִי" - בְּשִׁבְלֵי חֲטָא יְחִידִי שֶׁעָשָׂה זֶה - אָבֵד מִמֶּנּוּ וּמְכַל הָעוֹלָם מִזְבַּח הַרְבֵּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר: אֲפִילוֹ צְדִיק גָּמוּר כָּל יְמָיו, וְמוֹרֵד בְּאַחֲרֹנָה - אֵיבֵד אֶת הָרָאוּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "צְדַקַּת הַצְּדִיק לֹא תִצְלָלוּ בַּיּוֹם פְּשָׁעוֹ". וְאֲפִילוֹ רָשָׁע גָּמוּר כָּל יְמָיו, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרֹנָה - אֵין מְזַכְרִים לוֹ שׁוֹב רִשְׁעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְרִשְׁעַת הַרָשָׁע לֹא יִכְשַׁל בַּהּ בַּיּוֹם שׁוֹב מִרְשָׁעוֹ" - וְנִיהְיִי כְּמַחֲצָה עֹנֹת וּמַחֲצָה זְכוּיָה? אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: בְּתוֹהָא עַל הָרָאוּנוֹת. מִשְׁנַת כָּל שְׁיִשְׁנֵי בְּמַקְרָא וּבְמִשְׁנָה וּבְרִדָּה אֲרִיז - לֹא בְּמַהְרָה הוּא חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַחַטָּא הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהְרָה יִתְקַן", וְכֵל שְׁאוּנֵי לֹא בְּמַקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּרִדָּה אֲרִיז - אֵינוֹ מִן הַיְיָשׁוּב. גִּמְרָא אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק: לְמָה צְדִיקִים נִמְשָׁלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה - לְאֵילָן שְׁבוּלָה עוֹמֵד בְּמִקּוּם טְהוֹרָה, וְנוֹפֵל נוֹטֵה לְמִקּוּם טוֹמְיָאָה. נִקְצֵין נוֹפוֹ - פּוֹלֵז עוֹמֵד בְּמִקּוּם טְהוֹרָה. כֶּה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא יְסוּרִים עַל צְדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה - כֶּה שְׁיִירְשׁוּ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה רִאשִׁיתָּךְ מִצְעָר וְאַחֲרִיתָּךְ יִשְׁגָּה מְאֹד". וְלִמָּה רִשְׁעִים דּוֹמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה - לְאֵילָן שְׁבוּלָה עוֹמֵד בְּמִקּוּם טוֹמְיָאָה וְנוֹפֵל נוֹטֵה לְמִקּוּם טְהוֹרָה. נִקְצֵין נוֹפוֹ - פּוֹלֵז עוֹמֵד בְּמִקּוּם טוֹמְיָאָה. כֶּה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁפֵּיעַ לָהֶן טוֹבָה לְרִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה - כֶּה לְמִוֶּרְדֵן וְלְהוֹרִישָׁן לְמִדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר "יֵשׁ דֶּרֶךְ יֵשֶׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דְרָכֵי מוֹת". וְכֶהרְ הָיָה רַבִּי טְרַפְּוֹן וְקִנִּים מְסוּבִין בְּעֵלִית בֵּית נְתַנָּה בְּלוּד, נְשֵׂאלָה שְׁאֵלָה זוֹ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גְּדוֹל אוּ מַעֲשֵׂה גְדוֹל? נִעֲנָה רַבִּי טְרַפְּוֹן וְאָמַר: מַעֲשֵׂה גְדוֹל. נִעֲנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גְּדוֹל. נִעֲנּוּ פוֹלֵם וְאָמְרוּ: תִּלְמוּד גְּדוֹל, שֶׁהַתִּלְמוּד מְבִיא לְיַד מַעֲשֵׂה. תְּנִינָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: גְּדוֹל תִּלְמוּד שֶׁקָּדַם לְחֵלָה אַרְבַּעִים שָׁנָה, לְתַרְמוֹת וּלְמַעֲשֵׂרוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּע, לְשִׁמִּיטוֹת שְׁשִׁים וָאַחַת, לְזִבְלוֹת מֵאָה וְשָׁלֹשׁ. - מֵאָה וְשָׁלֹשׁ?! מֵאָה וָאַרְבַּע הָוּיִין! - קַסְבֵּר יוֹבֵל מִתְחִילָתוֹ הוּא מְשַׁמֵּט. וְכִשֶּׁם שֶׁהַלִּימוּד קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה - כֶּה דִינּוֹ קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, כֶּהרְב הַמְּנוּגָא. דְּאָמַר רַב הַמְּנוּגָא: אֵין תְּחִילַת דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "פּוֹטֵר מִים רִאשִׁית מְרוֹן". וְכִשֶּׁם שְׁדִינוֹ קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה - כֶּה שְׁכָרוֹ קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וְעַמִּל לְאִמִּים יִירְשׁוּ בְּעַבְדוֹ יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ וְתוֹרָתוֹ יִגְזְרוּ". כֶּה שְׁאוּנֵי לֹא בְּמַקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה". אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: וְפָסוּל לְעֵדוּת. תְּנוּ רַבְּנֵי: הָאוֹכֵל בִּישׁוּק הָרִי זֶה דּוֹמֵה לְכֻלָּב, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: פָּסוּל לְעֵדוּת. אָמַר רַבִּי אִידוֹ בְּרַ אֲבִין: הֲלָכָה כְּיֵשׁ אוֹמְרִים. דְּרַשׁ בְּרַ קַפְרָא: רַגְוֹן

51 משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי למוהרן מהעולם הבא,
 52 ולהורישן למדרגה התחתונה בגיהנם, שנאמר יש דרך ישר לפני
 53 איש, ואחריתה דרכי מות' - שכשהרשעים רואים שדרכם מצליחה
 54 בעולם הזה, סבורים שדרכם ישרה, אך האמת ששלוה זו מכינה
 55 עבורם דרכי מוות:
 56 התבאר במשנה שמי שישנו במקרא ובמשנה - דהיינו לימוד
 57 התורה, ודרך ארץ - דהיינו מעשה המידות הטובות, לא במהרה
 58 חוטא, הגמרא מבררת איזה מהם עיקר: וכבר היה רבי מרשון
 59 וזקנים מסוכפין בעלית - בקומה העליונה של בית אדם ששמו נהנה
 60 בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, האם תלמוד תורה גדול מעשיית
 61 מצוות, או מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי מרשון ואמר,
 62 מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי עקיבא ואמר, תלמוד גדול
 63 ממעשה המצוות. נענו בולם - שאר החכמים ואמר, תלמוד גדול
 64 ממעשה המצוות, משום שהתלמוד מביא לידי מעשה, ונמצא בידו
 65 גם תורה וגם מצוות.
 66 הגמרא מביאה ברייתא במעלת התלמוד על המעשה: תנאי, רבי
 67 יוסי ואמר, גדול תלמוד יותר ממעשה, שהרי מצינו שקדם למצות
 68 הפרשת חלה ארבעים שנה, שללמוד תורה התחייבו מיד בקבלת
 69 התורה בחדש השלישי לצאתם ממצרים, ואילו בחלה התחייבו
 70 רק אחר ארבעים שנה כשנכנסו לארץ. לתרומות ולמעשרות קדם
 71 תלמוד תורה חמישים וארבע שנה, שהתחייבו בהם רק אחר ארבע
 72 עשרה שנה שכבשו את הארץ וחילקוה לעמים. לשמיים קדם
 73 תלמוד תורה שנה, ואמת שנה, שרק אחר שהתחילו לנהוג
 74 תרומות ומעשרות, התחילו למנות שבע שנים עד השמיטה
 75 הראשונה. לזבולות קדם תלמוד תורה מאה ושלש שנה, שהיובל
 76 הראשון חל אחר ארבעים ותשע שנה מתחילת המנין לשמיטה
 77 הראשונה.
 78 מקשה הגמרא, וכי ליובלות קדם רק מאה ושלש שנים, הלא מאה
 79 וארבע שנים תנן - היו בין מצות תלמוד תורה למצות יובל, שהרי
 80 משמט רק בסופו, וכבר עברו חמישים שנים. מתרצת הגמרא,
 81 קקבר - סובר רבי יוסי, יובל מתחילתו - מיום כיפור שבתחילתו
 82 הוא משמט, וחזרות השדות לבעליהן והעבדים משתחררים,
 83 ולכן נחשב שקדם ליובל רק מאה ושלש שנים.
 84 מוסיפה הגמרא, וכשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו ליום הדין,
 85 קודם לדין שעל מעשה המצוות, כדרך המנונה, דאמר רב המנונה,
 86 אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שישאלוהו מדוע
 87 לא עסק בתורה, שנאמר 'פומר מים ראשית מדון' - הפרק מעצמו
 88 עול תורה שנמשלה למים, הוא תחילת המריבה עמו בדין לעתיד.
 89 וכשם שדינו של תלמוד תורה קודם לדין שעל מעשה המצוות, כך
 90 שקרו קודם לשכר המעשה, שנאמר 'יתן להם ארצות גוים ועמל
 91 לאמים וירשו, בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יגדלו, הרי שהקדים
 92 הכתוב את שמירת חוקיו, שזה תלמוד תורה, לשמירת המצוות:
 93 שנינו במשנה, כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ,
 94 אינו מן היישוב: אמר רבי יוחנן, נפסול לעדות, שכיון שאינו מן
 95 היישוב, אין מקפיד על כבוד עצמו, ואין לו בושת פנים.
 96 הגמרא מביאה ברייתא המבארת עוד הנהגה שהנהוג בה פסול
 97 לעדות: תנו רבנן, האוכל בשוק, הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים
 98 שפסול הוא לעדות, כיון שאין מקפיד על כבודו, אינו חושש לזולת
 99 בעצמו ולהיפסל. אמר רב אידי בר אבין, הלכה כיש אומרים
 100 שפוסלים את האוכל בשוק לעדות.
 101 ומביאה הגמרא עוד בענין מי שאינו מן היישוב: דרש בר קפרא,
 102 רבן,

1 יראה אדם עצמו כאלו הוא חזיו תיב מחמת עונותיו, ויחזיו ופאי
 2 מחמת מצותיו, אם עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו
 3 לכף זכות, שנעשה רובו זכויות, ואם עבר עברה אחת, אוי לו,
 4 שהכריע את עצמו לכף חובה, שנעשה רובו חובה. שנאמר 'וחוטא
 5 אחד יאבד טובה הרבה', כלומר שבשכיל המא יחידו שחטא והכריע
 6 את הכף לחובה, אויב ממנו טובות הרבה.
 7 רבי אלעזר ברבי שמעון מפרש את הפסוק על הכלל: רבי אלעזר
 8 ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, שכשרובו צדיקים
 9 זוכים לטובה, וכשרובם רשעים נענשים, והיחיד נידון אחר רובו,
 10 שכשרובו זכויות הוא צדיק, וכשרובו עונות הוא רשע, לכן צריך
 11 לחשוב את העולם כמחצה צדיקים ומחצה רשעים, ואת עצמו
 12 כמחצה זכויות ומחצה עונות, אם עשה מצוה אחת, אשריו,
 13 שהכריע את עצמו להיחשב צדיק, ואת כל העולם הכריע לכף
 14 זכות, כיון שנעשה רובו צדיקים. ואם עבר עברה אחת, אוי לו,
 15 משום שהכריע את עצמו להיחשב רשע, ואת כל העולם הכריע
 16 לכף חובה, כיון שנעשה רובו רשעים, וזהו שנאמר, 'וחוטא אחד
 17 בו יאבד טובה הרבה', כלומר, שבשכיל המא יחידו שעשה זה, אבד
 18 ממנו ומכל העולם טובה הרבה.
 19 רבי שמעון בן יוחי אומר, אפילו מי שהיה צדיק גמור כל ימיו, וימד
 20 בקב"ה באחרונה - בסוף ימיו, יאבד את שכר המצוות הראשונות,
 21 שנאמר 'צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו'. ואפילו מי שהיה רשע
 22 גמור כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה - בסוף ימיו, אין מוכריים לו
 23 שוב את רשעו, שנאמר בהמשך הפסוק, 'ורשעת הרשע לא יגשל בה
 24 ביום שיבו מרשעו'. שואלת הגמרא, ויחזיו - שיהיה זה שמד
 25 באחרונה לפחות כמחצה עונות ומחצה זכויות. מתרצת הגמרא,
 26 אמר ריש לקיש, בתורה - מתחרט על המצוות הראשונות, ולכן
 27 מפסיד את שכרם:

משנה

28 משנה זו היא המשך המשנה הקודמת שמבארת שכר המצוות,
 29 ומוסיפה באיזה אופן יושלם האדם, באיזה אופן יאבד.
 30 כל שישנו במקרא - בלימוד תורה נביאים וכתובים, ובמשנה -
 31 בלימוד משניות, וכדרך ארץ - שחברתו עם בני אדם נאה בעדינות
 32 ונימוס, לא במהרה הוא חוטא, שנאמר 'תחונת המשלש לא במהרה
 33 ינתק', החבל שעשוי משלשה חוטים, לא נקרע במהירות,
 34 והנמשל, שמי שיש בו שלשת מעלות אלו אינו מתנתק מהם
 35 במהרה לחטוא. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ,
 36 אינו מן היישוב, אינו מועיל לישבו של עולם, ואין מושבו אלא
 37 מושב לצים, ופסול לעדות:

גמרא

38 אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, למה צדיקים נמשלים ביטוריהם
 39 בעולם הזה, לאילן שכולו עומד במקום סהרה, ונפו - מעט ממנו
 40 נוטה למקום טובא, שאם נקצץ נפו העומד במקום הטומאה,
 41 נמצא שכולו עומד במקום סהרה. כך הקדוש ברוך הוא מביא
 42 יסורים על צדיקים בעולם הזה למרק מיעוט עונותיהם, כדי שייירשו
 43 העולם המא ללא צער, שנאמר 'היה ראשיתך מצדע, ואחריתך
 44 ישיגה מאד' - ראשיתך תהיה מעט ובצער לעומת אחריתך שתגדל
 45 מאוד.
 46 ולמה רשעים דומים בטובתם בעולם הזה, לאילן שכולו עומד במקום
 47 טובא, ונפו נוטה למקום סהרה, שאם נקצץ נפו הנוטה למקום
 48 הטהרה, נמצא שכולו עומד במקום טובא. כך הקדוש ברוך הוא

53 שליח שלה אף שאינה רואה את בעלה לפני כן, אִפְסוּרָא לִית בָּהּ –
 54 אין בזה איסור, וטעם הדבר, כְּדָרִישׁ לְקִישׁ – כפי הכלל שלמדנו
 55 מדברי ריש לקיש. דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רגילות הנשים לומר דבר זה,
 56 כַּב לְמִיתָב מִן דִּי מְלִמְתַּב אִרְמָלו – עדיף לשבת בשני גופים ובעל
 57 ואשה יחדו מאשר לשבת אלמנה ולבד, בלא בעל. כלומר, אשה
 58 מעדיפה להינשא לכל בעל, ובלבד שלא תשב לבדה. לפיכך, אין
 59 לחשוש שמא לאחר שתמצא ובעלה דבר מגונה יפריע לה הדבר
 60 ותעבור על זאהבת לרעך כמור.
 61 שנינו במשנה הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא נְעָרָה בו ובשלוחו:
 62 הגמרא מדייקת מלשון המשנה, כְּשֶׁהִיא נְעָרָה אִין – כן רשאי האב
 63 לקדשה, אבל כְּשֶׁהִיא קְטָנָה, לא יקדש אותה לכתחילה. ודיוק זה
 64 מְסִיעֵה לִיה לְרַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאֵיתִימָא – ויש אומרים
 65 שרב יהודה אמר זאת בשם רבי אלעזר, אִפְסוּר לְאָדָם שֶׁיְקַדֵּשׁ אֶת
 66 בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטָנָה, שמא כשתגדל לא תתרצה בבעל שקדש לה
 67 אביה בקטנותה, ותשנאהו. אלא ימתין מלקדשה עַד שְׂתַגְדַּל
 68 וְהָאִמַר בְּפִלּוּנֵי אִנִּי רוּזְחָה.
 69 הגמרא מבררת מניין לומדים דין שליחות: שְׁלִיחוֹת מְנַלְן – מהיכן
 70 נלמד דין שליחות. משיבה הגמרא: דִּתְנִינָא בברייתא, שלומדים
 71 מהפסוק שנאמר בפרשת גירושין (דברים כד א) כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה
 72 וּבְעֻלָּהּ, וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו וְגו' וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת
 73 וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, ומכך שלא נאמר בפסוק לשון גירושין,
 74 אלא לשון שליחה, לפיכך יש לדרוש מתחילת תיבה זו, וְשָׁלַח,
 75 מְלַמֵּד שְׂחָוָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחָה – שהבעל יכול למסור את הגט לאשתו
 76 אף על ידי שליח. ועוד דורשים מהאות ה"א של סיום תיבת
 77 וְשָׁלְחָהּ, מְלַמֵּד שְׂחָוָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחָה – שאף האשה יכולה לשלוח
 78 שליח לקבל את גיטה, ויחולו הגירושין כשהשליח יקבל את הגט.
 79 ממשכיבה הברייתא ודורשת אף את הפסוק שנאמר אחר כך (שם)
 80 ג וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, שאף כאן יש
 81 לדייק ולדרוש מלשון וְשָׁלַח, וכן מהה"א שבתיבת וְשָׁלְחָהּ, מְלַמֵּד
 82 שְׂחָוָה שְׁלִיחָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחָה, שיעשה במקומו את השליחות. וכשם
 83 שבפסוק הראשון דרשו שתי דרשות, כך גם בפסוק השני מְשַׁלַּח
 84 דרשו שהשליח של הבעל להוליך את הגט, עושה שליח שימסור
 85 במקומו את הגט. ומהאות ה"א למדו שהשליח של האשה עושה
 86 שליח נוסף, שיקבל את הגט מהבעל.
 87 אֲשַׁכְּחֵן בְּגִירוּשֵׁין – מהפסוק הנזכר מצאנו לימוד שניתן לגרש אף
 88 על ידי שליח, ועדיין יש לשאול בְּקִידוּשֵׁין ששנינו במשנה שאף הם
 89 נעשים על ידי שליח, מְנַלְן – מהיכן למדו שמועילה בהם שליחות.
 90 מנסה הגמרא לתרץ, וְכִי תִימָא דִּילֵיהּ מְגִירוּשֵׁין – אם תרצה לומר
 91 ששליחות בקידושין נלמדת משליחות בגירושין. יש לדחות, כֵּה
 92 לְגִירוּשֵׁין שֶׁכֵּן יִשְׁנֵן בְּעַל כְּרִחָה – הבעל יכול לגרש את האשה אף
 93 אם היא מסרבת לכך. ויתכן לומר שמועילה שליחות רק בדבר
 94 שחל בקלות אף בלא רצון האשה, אבל לא תועיל שליחות
 95 בקידושין שאינם חלים ללא רצון שניהם. מתרצת הגמרא: אָמַר
 96 קְרָא (שם) וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהוֹתָה לְאִישׁ אַחֵר, מְקִישׁ הוֹיָה
 97 לְיִצְיָאָה – התורה הקישה קידושין לגירושין. ללמדנו, מַה יִּצְיָאָה
 98 מְשׁוּי שְׁלִיחָה – כשם שבגירושין יכולים הבעל והאשה לעשות
 99 שליח, אִף הוֹיָה נְמִי מְשׁוּי שְׁלִיחָה – אף בקידושין יכולים הם לעשות
 100 שליח, לתת או לקבל את הקידושין.
 101 הגמרא מבררת מהיכן לומדים שמועילה שליחות גם בשאר דיני
 102 התורה: וְאֵלָא הָא דִּתְנִן (תרומות פ"ד מ"ד), הָאִמַר לְשִׁלּוּחֵי צֹא
 103 תְרוּםָה גְדוּלָה מִפִּירוּתִי, ולא אמר לו באיזו שיעור לתרום,
 104 השליח תוֹרֵם בְּדַעַת בְּעַל הַבַּיִת – מפרשי תרומה כפי מה שהוא
 105 מכיר את דרכו של בעל הבית האם רגיל הוא לתרום בעין יפה או
 106 בעין רעה, וְאִם אִינוּ יוֹדֵעַ מַה הִיא דַּעַת בְּעַל הַבַּיִת, תוֹרֵם בְּכַוְנוּת
 107 – כמידה הממוצעת של בני אדם, שתורמים אָהָד מִחֲמָשִׁים.

1 לא עָלְתָה כְּדוּ לא הרויח בשכר רגונותו, אֵלָא רְגוּנְתָא – שבשרו
 2 נכחש. וְלְאָדָם טוֹב בְּמִידוּתוֹ, מְטַעֲמִים אוֹתוֹ בעולם הזה מְפָרִי
 3 מְעָשִׂיו, והקֵרן קיימת לעולם הבא. וְכָל שְׂאִינוּ לֹא מְמַקְרָא וְלֹא
 4 כְּמַשְׁנָה וְלֹא כְּדָרֶךְ אַרְיָן, דוּר וְ נִדְרוּר הַנָּחָה מְמַנֵּן שְׂלָא לְהִיּוֹת
 5 בְּחַבְרָתוֹ, שְׂנַאָמַר וּבְמוֹשָׁב לְצִים לֹא יִשָּׁב, זוה שאינו במקרא
 6 במשנה ובדרך ארץ, מוֹשָׁבוֹ מוֹשָׁב לְצִים, כיון שמלבד ליצנות אין
 7 לו במנה להתעסק.
 8 כלל הוא ברוב הידנים שבתורה, שְׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. ולפי
 9 כלל זה מבאתר המשנה, שקידושין שנעשו על ידי שליח, הן שליח
 10 שֶׁל הַמְקַדֵּשׁ וְהֵן שְׁלִיחָה שֶׁל הַמְתַקְדֵּשׁ, וכן שליח של האב המקדש
 11 את בתו הקטנה, הרי הם חלים, כאילו המשלח עשה אותם.

משנה

12 הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בּוֹ – בעצמו, וּבְשִׁלּוּחוֹ – או על ידי שליח
 13 שקדשה עבורו. וכן הַאִשָּׁה מְתַקְדֵּשֶׁת – מקבלת את קידושה
 14 מהבעל, כֵּה – בעצמה, וּבְשִׁלּוּחָהּ – או על ידי שליח שיקבל את
 15 קידושיה עבורה. הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ – האב מקבל קידושין עבור
 16 בתו כֵּל זְמַן שֶׁהִיא נְעָרָה, בּוֹ – הוא עצמו מקבל קידושה, וכן
 17 בְּשִׁלּוּחוֹ – וכן על ידי שלוחו.

גמרא

20 שואלת הגמרא: הִשְׁתָּא – עכשיו לאחר שהתנא שנה, ש בְּשִׁלּוּחוֹ
 21 מְקַדֵּשׁ, בּוֹ מִיִּבְעִינָא – וכי צריך לשנות שאף בעצמו יכול הוא
 22 לקדשה. הרי כל שכן הוא, ולאיוה צורך האריך התנא לפרש זאת.
 23 משיבה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, התנא האריך וכתב שהבעל
 24 מקדש בעצמו, ואף הקדים זאת לאפשרות לקדש על ידי שלוחו,
 25 כדי ללמדנו שעדיף שיקדש בעצמו, לִפִּי שְׂמָצוּה בּוֹ – שכן רב
 26 נוטל האדם הטורח בגופו בקיום המצוה, יוֹתֵר מִבְּשִׁלּוּחוֹ – יותר
 27 משכרו של המקיים מצוה על ידי שליח. וכך מצאנו אצל
 28 האמוראים שטרחו בעצמם בקיום המצוות, כִּי הָא דְרַב סְפָרָא –
 29 כפי הנהגה זו של רב ספרא, שהיה מְתַרְרֵף רִישָׁא – אם היה לו ראש
 30 בהמה לכבוד שבת, והיה צריך לחרוכו ולהבהבו על האש, היה
 31 עושה מלאכה זו בעצמו. וכן רַבָּא מְלַח שִׁיבּוּטָא – היה מולח
 32 בעצמו את הדג לכבוד שבת. והוא הדין במצות הקידושין, מצוה
 33 שהבעל יקדש בעצמו, ולא ישלח שליח לקדש בעבורו. אִיכָּא
 34 דְּאָמְרֵי בְּהָא – בדיון המחזקר ברישא, אין הטעם משום שמצוה בו
 35 יותר מבשלוחו, אלא כשאינו רואה את האשה לפני הקידושין
 36 ומקדש על ידי שליח, אִפְסוּרָא נְמִי אֵית בָּהּ – יש גם איסור בדבר.
 37 וטעם האיסור, כְּדָרֶב יְהוּדָה אָמַר רַב דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אִסוּר
 38 לְאָדָם שֶׁיְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַד שֶׁיִּרְאֶנָּהּ לִפְנֵי כֵן, שְׂמָא יִרְאֶה כֵּה אַחֵר
 39 הַנִּישׁוּאִין דְּכֶר מְנוּנָה – דבר מיאוס, וְתַתְּנָה עֲלָיו וְלֹא יֵאָהֵב אוֹתָהּ,
 40 וְנִמְצָא מִבְּטַל אֶת מְצוֹת הַתּוֹרָה, שהרי רַבְחִינָא אָמַר (ויקרא טו יח)
 41 וְאִחֲבָתְךָ לְרַעַף כְּמוֹךָ. ומאחר שהמקדש על ידי שליח בלא שיראה
 42 את האשה עובר איסור, אִיכ לא על דין זה נאמרו דברי רב יוסף
 43 שיש רק מצוה וריבוי שכר לקדש בו ולא בשלוחו. וְכִי אֵיתֵמַר דְּרַב
 44 יוֹסֵף – וכשנאמרו דברי רב יוסף שהטעם במשנה הוא רק משום
 45 שיש מצוה בו יותר מבשלוחו, אִפְסוּרָא אֵיתֵמַר – על הדין שנשנה
 46 בסיפא נאמרו דבריו. ששנינו בסיפא, הַאִשָּׁה מְתַקְדֵּשֶׁת כֵּה
 47 וּבְשִׁלּוּחָהּ, ואף כאן יש להקשות הִשְׁתָּא בְּשִׁלּוּחָהּ מְתַקְדֵּשָׁא – לאחר
 48 שהשמיענו התנא שהאשה מתקדשת על ידי שלוחה, כֵּה מִיִּבְעִינָא
 49 – וכי היה צריך להוסיף שיכולה היא להתקדש גם בעצמה. הלא
 50 כל שכן הוא. ועל זה אָמַר רַב יוֹסֵף שהתנא האריך בלשונו ללמדנו
 51 שְׂמָצוּה כֵּה יוֹתֵר מִבְּשִׁלּוּחָהּ, כִּי הָא דְרַב סְפָרָא מְתַרְרֵף רִישָׁא, וְ כַּאֲ
 52 מְלַח שִׁיבּוּטָא. אִכְּל כֵּהָא – במקרה הזה, שהאשה מתקדשת ע"י

לא עלה בידו - בשכרו, אלא כחש בשרו, ברגנותו לא נשכר כולם. דור = נדור. שנאמר
ובמושב לצים לא ישב - וזה שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות?
הדרן עלך האשה נקנית

משנה האיש מקדש בו ובשלוהו - בגמרא יליף לה. כשהיא נערה - וכל שכן כשהיא
קטנה, אם קבל קידושין - מקודשת. והאי דנקט

נערה - אורח ארעא אשמועינן, דקטנה
לכתחלה לא, כדמפרש בגמרא. גמרא מצוה
בו יותר מבשלוהו - דכי עסיק גופו במצות -
מקבל שכר טפי. מחריך רישא - לכבוד שבת.
שינוטא - דג. בהא איסורא נמי איכא - אם
יכול לקדש בעצמו וקידש על ידי שליח, דמצוה

שיראנה, שמוא תתגבה עליה. וכי איתמר דרב
יוסף - דאמר מצוה הוא דאיכא, ולא איסורא
- אסיפא איתמר, אבל בחא - אף על פי שלא
ראתו ליכא איסורא, לומר: שמוא תראה בו
דבר מנוגה. דאמר ריש לקיש מב למיכת מן די

משל הוא שנתשים אמורות על בעל כל דהו:
שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה.
מן = גוף. דו = שנים, ואי קשיא: הכי נמי בגי
דידה איכא איסורא כי היכי קידושין לשלוהו

ולא חזי להו - אין הכי נמי. ומיהו, מתניתין
ברידה קאמר, דהיא מיקדשת בה ובשלוהו.
הלכך הא דתנא "בה" - למצוה אשמועינן, אבל
איסורא לגבי דידה ליכא. אבל רישא דאירי
ברידה - תנא "בו" משום איסורא. ושלה -

בגירושין כתיב "ושלחה מביתו", ומדלא כתב
וגירשה - ללמדינא בא, שהאיש עושה שליח
להולכי גט לאשתו. מלמד שהאשה עושה שליח
- לקבל גיטה, קרי ביה "ושלחה" לא מפיק היא.

ושלה ושלחה - שני פעמים נאמר בענין, שכן
ישנן בעל כרחא - הלכך איתגוהו נמי על ידי
שליחות. תורם כדעת בעל הבית - לפי מה
שהוא מכיר בעל הבית, אם ענין יפה או ענין

רעה. עין יפה - אחד מארבעים, עין רעה -
אחד מששים. שהתרומה לא נאמר בה שיעור
מפורש, אלא "ראשית דגן" (דברים יח) ואפילו
כל שהוא.

פירת

אני רוצה. שליחות מנלן? דתניא: "ושלחה" -
מלמד שהיא עושה שליח, "ושלחה" -
בגירושין, בקידושין מנלן? וכי תיקא דיליף בגירושין - מה לגירושין שפן ישנן בעל
כרחו! - אמר קרא "ויצאה... והיתה" - מקיש הויה לציאה, מה יציאה משני שליח
- אף הויה נמי משני שליח. ואלא הא דתנן: האומר לשלוהו "צא תרום" - תורם
כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעת בעל הבית - תורם בגביונית, אחד מחמשים.

פירת

פירוש: לפי מה שמכיר בבעל הבית, ענין יפה או ענין רעה. ויש בתרומה שלש מדרות, לפי שלא נאמר בה שיעור מפורש, אלא "ראשית דגן" דמשמע כל שהוא. וברישא מפרש ליה:
אמר רבי לוי בינונית - אחד מן החמשים, ונקא ליה מתרומת מכס, דכתיב (במדבר לא) "ומנוחצת בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים" כל מה שאתה אחד - אחד אחד מחמשים,
וכמו שמצינו תרומת מכס אחד מחמשים - אף כל תרומה תורם אחד מחמשים, וזו מדה בינונית, ועין רעה - אחד מששים, ונקא ליה מקרא דכתיב (יחזקאל מה) "ששית האיפה מחומר
החטים וששיתם האיפה מחומר השעורים". וחומר הוי שלשים סאין, ואיפה שלש סאין, נמצא ששית האיפה עלה חצי סאה, וכשתורם ששית האיפה מחומר נמצא דהיינו אחד מששים, והיינו
עין רעה, ועין יפה - אחד מארבעים ונקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב "ששית האיפה", וכתיב נמי בהאי קרא "וששיתם", כלומר: "וששיתם" קאי אומרם חטים וחומר שעורים, דבכל חד הוד
איכא שתוה, דהיינו סאה לשני חומרים, וכן "ששית האיפה" דכתיב בהאי קרא על "וששיתם" - נמצא דהיינו אחד מארבעים, דהויא סאה חצי שלשים סאין, דהיינו חומר חטים וחומר
שעורים.

פירת

פירת

פירת

פירת

פירת

56 הגמרא מקשה: אף שהָרָא מְהָרָא לָא אֶתְנָא - שאחד מאחד אי
 57 אפשר ללמוד. כלומר, שלא ניתן ללמוד שליחות בבנין אב מאחד
 58 משלשת הדברים שנתפרש בהם דין שליחות. יש להקשות, הִתִּי
 59 הָרָא מְהָרָא - שנלמד דבר אחד משני הדברים האחרים, ומדוע
 60 היה צריך לכתוב דין שליחות בכל שלשת הדינים. מבררת
 61 הגמרא: הִי הִתִּי - איזה דבר היינו יכולים ללמוד מהדברים
 62 האחרים, אם תאמר שלא נִכְתוּב רְחֻמָּא דִּין שליחות בְּקִדְשֵׁי
 63 וְהִתִּי מְהָרָא - ונלמד אותו מגירושין ומתרומה. יש לדחות ולומר
 64 שרק בהם נאמר דין שליחות, לפי שמה לְהִתְּנָה שְׂכָן וְשִׁנְיָן חוּל
 65 קְדָשִׁים, שנחשבים הם כדבר חולין כלפי קדשים, ואין לנו להוסיף
 66 מדעתנו שתועיל שליחות גם בדבר קודש, ואם תאמר שהקושיא,
 67 שלא נִכְתוּב רְחֻמָּא דִּין שליחות בגירושין, וְהִתִּי מְהָרָא מקדשים
 68 ומתרומה. גם זה יש לדחות, מֵה לְהִתְּנָה שְׂכָן וְשִׁנְיָן בְּמַחֲשַׁבָה - שניתן
 69 להפריש ולהקדיש אף במחשבה, ואין ללמוד מכך שליחות
 70 לגירושין שאינם חלים אלא על ידי מעשה. הגמרא מבארת: אֵלָּא,
 71 הקושיא היא, לָא לְכַתוּב רְחֻמָּא דִּין שליחות בְּתְרוּמָה, וְהִתִּי
 72 מְהָרָא, מגירושין וקדשים.
 73 הגמרא מתרצת: הִי נָמִי - אכן אפשר ללמוד דין שליחות
 74 בתרומה מגירושין ומקדשים, וְאֵלָּא אֵתָּם נָם אֵתָּם לְמָה לִי - מדוע
 75 כתבה התורה בתרומה ג'ם אתם לרבות שליח, מִיַּעַי לִיה לְכַדְרֵי
 76 נְיָא - כדי ללמד את דינו של רבי נְיָא, דְאָמַר רַבִּי נְיָא, ממה
 77 שהוסיפה התורה וכתבה ג'ם אֵתָּם לרבות את השליח, ללמדנו
 78 להקיש את המשלח האמור בתרבות אֵתָּם לרבות האמור בתרבות
 79 ג'ם, ודורשים, מֵה -כשם שאֵתָּם נְיָא בְּרִית - מורע ישראל, אָף
 80 שְׁלוּחָם יכולים לתרום רק אם הם מְנַי בְּרִית, ולמעט גוי שאינו
 81 נעשה שליח. 9%מקשה הגמרא: הָא לְמָה לִי קְרָא - מדוע צריך
 82 פסוק לכה, מְדַרְבֵּי חֵימָא בְּרֵא אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן נִפְקָא וְיָנִית ללמוד
 83 אתה, דְאָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרֵא אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, אֵין הָעֵבֶד כְּנַעֲנִי
 84 נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל אֶת הַנֶּט מִיַּד בַּעֲלָהּ שֶׁל אִשָּׁה בְּעוֹרָה, לְפִי שְׂאִינוּ
 85 בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל וְקִידוּשֵׁין, שאין קידושין תופסים בו. ומדבריו ללמדנו
 86 שאין אדם נעשה שליח לדבר שהוא אינו שייך בעשייתו, ומאחר
 87 וגוי אינו שייך בהפרשת תרומה, אינו יכול להיעשות שליח
 88 להפרשתה אף בלא שנמעט בפסוק. מתרצת הגמרא: אֵצְטְרִיךְ -
 89 צריך מיעוט מפורש שגוי אינו נעשה שליח להפריש תרומה,
 90 דְסֻקָּא דְעֵקֶף אִמְיָנָא, שדווקא עָבַד אינו נעשה שליח בגט, כיון
 91 דְלָאוּ בְּרֵא הִתְיָרָא הוּא כָּל - אין הוא יכול להתיר אשת איש כלל,
 92 שהוא אינו מגרש את אשתו, אָבֵל עוֹבַד כּוֹכָבִים הוּאִיל וְאִתִּיהָ
 93 בְּתְרוּמָה דְנַפְשִׁיהָ - מאחר וישנו בתרומה המורמת מתבואת שדהו,
 94 דְתַנּוּ (תרומות פ"ג מט), הָעוֹבַד כּוֹכָבִים וְהַכּוֹתִי שְׂתֵרְמוּ מן
 95 התבואה שגדלה בשדותיהם, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה ואסורה לזרים,
 96 אֵימָא שְׁלִיחַ נְמִי עָבִיד - תאמר שיכול הגוי להיות שליח של ישראל
 97 גם להפרשת תרומותיו, קַמְשַׁמְעֵן לָן - מההיקש של ג'ם אתם,
 98 שאין הגוי נעשה שליח בתרומה.
 99 הגמרא מקשה: וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְפִטְרֵי - לרבי שמעון הסובר שגוי
 100 המפריש תרומה משדחו לא חלה תרומתו, והאוכל ממנה פטור
 101 מחומשו, דְתַנּוּ, תְּרוּמַת עוֹבַד כּוֹכָבִים מְדַמְעַת - תרומה שהפריש
 102 הגוי מתבואתו שהתערבה עם חולין, ואין בחולין הללו פי מאה
 103 מהתרומה, אסורה התערובת כדין תרומה. וְהִתְּנָה עֲלֶיהָ חוּמְשָׁא -
 104 זה האוכל ממנה בשוגג, צריך לשלם לכהן בנוסף לתשלומי הקהן,
 105 תשלומי חומש. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹרֵשׁ את הזר מחומשו, ומאחר ואין
 106 הגוי שייך בהפרשת תרומה, אין הוא יכול להיות שליח
 107 להפרשתה. ואם כן יש להקשות לדבריה, אֵתָּם נָם אֵתָּם לְמָה לִי -
 108 מדוע צריך לימוד זה, הלא אפשר ללמוד זאת בבנין אב מקדשים
 109 וגירושין.
 110 מתרצת הגמרא: אף לרבי שמעון אֵצְטְרִיךְ - צריכה התורה לרבות

1 ואם השליח לא עשה כן, אלא פִּתַּח עֲשָׂה ותרם בעין יפה, אחד
 2 מארבעים, או הוֹסִיף עֲשָׂה ותרם בעין רעה, אחד משישים, אפילו
 3 אם יבוא בעל הבית ויאמר שלא היה בדעתו לתרום כך, תְּרוּמָתוֹ
 4 תְּרוּמָה, לפי שהשליח טוען שבכך אמר את דעת בעל הבית.
 5 הגמרא מקשה: מְנַלְן - מנין ללמדנו ששלוחו של אדם כמותו אף
 6 לענין הפרשת תרומה. וְכִי תִּמָּא דְלִיף מְגִירוּשֵׁין, שכשם
 7 שמועילה שליחות בגירושין כך תועיל שליחות בתרומה. יש
 8 לדחות, מֵה לְגִירוּשֵׁין שְׂכָן וְשִׁנְיָן חוּל - לפי שגירושין הן דברי חולין,
 9 ובכל דיני התורה דברי חולין דינם קל מדברי קדש, ויש מקום
 10 לומר שהתורה הקלה בהם שיחולו אף על ידי שליח. אבל תרומה
 11 שהיא קודש, יתכן שלא תחול אלא בהפרשת בעל הבית בעצמו.
 12 מתרצת הגמרא: אָמַר קְרָא לגבי תרומת מעשר (במדבר יח כח)
 13 'כִּן תְּרִימוּ גַם אִתְּם תְּרוּמַת ה'", ודי היה שיהיה כתוב 'כִּן תְּרִימוּ
 14 אִתְּם', אלא לכך כתבה התורה גַם אִתְּם, לדרוש מתיבת ג'ם/
 15 לרבות אֵת השליח - שאף בהפרשתו חל שם תרומה.
 16 הגמרא מקשה: וְנִכְתוּב רְחֻמָּא בְּתְרוּמָה - שתכתוב התורה
 17 שמועיל שליחות לגבי תרומה בלבד, וְיָנִיתוּ הָנָךְ וְנִגְמְרוּ מִיַּעַי -
 18 ויבואו גירושין וקידושין וילמדו מתרומה דין שליחות, ומדוע
 19 צריכים את הלימוד של 'שלוח ושלוח' ושלוחה. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם
 20 דְאֵימָא לְמַפְרָךְ - שיש לדחות ולומר, שדווקא בתרומה מועילה
 21 שליחות שְׂכָן וְשִׁנְיָן בְּמַחֲשַׁבָה - משום שתרומה חלה אף במחשבת
 22 התורם ללא מעשה הפרשה, מה שאין כן גירושין וקידושין שאינם
 23 חלים אלא על ידי מעשה. ומאחר ותרומה חלה בקל, אפילו
 24 במחשבה, דין הוא שתחול גם ע"י שליח, ועדיין לא היינו ידועים
 25 שליחות בגירושין וקידושין.
 26 שואלת הגמרא: וְהָא דְתַנּוּ (פסחים צח), בני תְּבוּרָה שְׂאָבַד פְּסָחָה -
 27 שהפרישו בהמה לקרבן פסח ונאבדה, וְאָמְרוּ לְאָהֶד מְבַנֵּי הַחֲבוּרָה
 28 צָא וּבְקַשׁ - לך וחפש את הבהמה האבודה וְשַׁחֲטוּ עֲלֶינָא וְ-
 29 בעבורנו. וְהָלַךְ הַשְּׁלִיחַ וּמְצָא את הבהמה שאבדה, וְשַׁחֲטָה אותה
 30 לקרבן פסח עבורם. וְהָן - בני החבורה, שלא ידעו אם השליח מצא
 31 את הבהמה, לְקַחוּ את הבהמה אחרת וְשַׁחֲטוּ אותה לשם קרבן פסח.
 32 כך הוא דינם, אִם שְׁלוּ - אם הפסח שמצא השליח נִשְׁחַט רְאִשוֹן,
 33 הואיל ובני החבורה מינוהו לשחוט עבורם, הרי הם מנויים עליו,
 34 ושוב אינם יכולים להימנות על קרבן אחר, ולכן הוא - השליח
 35 אוֹבֵל מְשָׁלוּ, וְהֵם אוֹבְלִים וְשׂוֹתִים עִמּוֹ. מסיימת הגמרא את
 36 הקושיא, מְנַלְן - מנין ששלוחו של אדם כמותו אף לענין שחיטת
 37 קדשים. וְכִי תִּמָּא דְלִיף שליחות בשחיטת קדשים מְהָרָא -
 38 מתרומה או מגירושין. יש לדחות, מֵה לְהִתְּנָה - לתרומה וגירושין,
 39 שְׂכָן וְשִׁנְיָן חוּל אֵצְל קְדָשִׁים - שהרי הם נחשבים כדברי חולין כלפי
 40 קדשים, ויש מקום לומר שהקלה בהם התורה שיחולו אף על ידי
 41 שליח. מתרצת הגמרא: נִפְקָא לִיה - נלמדת שליחות בקדשים,
 42 מְדַרְבֵּי שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָה. דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָה, מִנּוּ
 43 שְׁשֻׁלוּ שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, שְׂנַאֲמַר לגבי שחיטת פסח (שמות יב ו)
 44 'וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כַּל קְהַל עֵדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים', ומשמע שעל כל
 45 אחד מהקהל מוטלת החובה לשחוט, וקשה, וְכִי כָל קְהַל כּוֹלֵן
 46 שׁוֹחֲטִין בִּיחַד, וְהֵלָא דִּין הוּא שְׂאִינוּ שׁוֹחֲטִים את הבהמה אֵלָּא אדם
 47 אֶחָד בְּלַבַּד. אֵלָּא מְכָאן שְׁשֻׁלוּ שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וכאשר שוחט
 48 אחד מן הקהל את הקרבן בשליחותם, נחשב שכולם שחטוהו.
 49 שואלת הגמרא: נִכְתוּב רְחֻמָּא בְּקִדְשִׁים שְׂמוּעִילָה שליחות, וְיָנִית
 50 הָנָךְ - ויבואו גירושין ותרומה, וְיִנְיָמְרוּ מִיַּעַי - וילמדו מקדשים.
 51 מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְאֵימָא לְמַפְרָךְ, מֵה לְקְדָשִׁים שְׂכָן רֹב
 52 מְעַשְׂתָּן עַל יְדֵי שְׁלִיחַ - רוב העבודות הנעשות בקדשים נעשות
 53 דווקא ע"י שליח, הוא הבהן, ולכן, גם שחיטה אף שכשרה בור
 54 מועילה בה שליחות. אבל בגירושין ותרומה, שלא מצאנו בהם דין
 55 שליחות כלל, אין ללמדם מקדשים.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יג ומפל מקום צא, פים של מעות התפור בכגד צב, הואיל ועקר הכגד צג עומד ללבוש צד, אם הוציא המעות משם - יוכל ללבוש הכגד צה, שהפנים בטל אצלו צו, ואפלו בפנים עצמו מתר להניח דבר בתוכו או לטול ממנו צו, שהרי אין הקצאתו אלא משום שאדם מקפיד צח עליו מלהשתמש בו תשמיש אחר, וכאן אנו רואים שאינו מקפיד עליו צט (וצריך עיון קר דאם בן קא לשתרי לגמרי קב):

חלק ב סימן שי, דיני מקצה בשבת, סעיף יג:

ביאורי הלכה

צא] ומכל מקום - אף שכיס המיוחד למעות יש להחמיר שדינו כמקצה מחמת חסרון כיס, אין ללמוד לאסור טלטול בגד שבו כיס המיוחד למעות.
צב] התפור בכגד - כיס שתפור בשפתו העליונה אל הבגד ואין עיקר הבגד משמש לו דופן¹⁰⁵.
צג] ועיקר הכגד - החלק המרכזי והעיקרי של הבגד.
צד] עומד ללבוש - תכלית הבגד אינה נשיאת המעות או נשיאת הכיס אלא מלבוש, ולכך לא נאסר אף שהכיס נחשב כחלק מן הבגד¹⁰⁶.
צה] ללבוש הבגד - אפילו ללבוש, אבל לטלטל הבגד מותר גם ללא הוצאת המעות וכדלהלן סעיף יד¹⁰⁷.
צו] בטל אצלו - אף שבטלטול הבגד מטלטל גם את הכיס, כיון שהכיס בטל אצלו נחשב כמטלטל הבגד בלבד¹⁰⁸.

צו] ליטול ממנו - אף שבזה מטלטל את הכיס עצמו¹⁰⁹.
צח] שאדם מקפיד - דרך אדם להקפיד על כיס של מעות ודומה למקצה מחמת חסרון כיס¹¹⁰.
צט] שאינו מקפיד עליו - כשרואים כאן שאינו מקפיד עליו, מתברר שגם בכניסת השבת לא הקפיד עליו ולא כרגילות בני אדם¹¹¹, אך כל עוד לא גילה דעתו על ידי מעשה הרי הוא כמקצה מחמת חסרון כיס¹¹².
ק] וצ"ע - במוסגר בא להקשות על ההיתר להניח בכיס דברים משום שרואים שאינו מקפיד עליו, דלכאורה דינו כמקצה מחמת חסרון כיס גם כשרואים שאינו מקפיד¹¹³.
קא] דא"כ - אם בהנחת דברי היתר מבטל הקפדתו והופך לכלי שמלאכתו לאיסור.
קב] לישתרי לגמרי - מוכרח לומר שמתבטל גם ייחודו

צינונים והוספות

מקפיד על שימוש בכיס לחפצים אחרים ועדיין הוא בהקצאתו.
110] אף אם לא ידוע לנו שהוא מקפיד בעצמו, ראה לעיל על סי' שח הערה נט.
111] אין לומר שנמלך בו כעת מהקפדתו, כי אז צריך לעשות מעשה חשוב להסיר ייחודו כדלעיל סעיף יב (ולא הנחת חפץ בלבד) ועוד, שגם מעשה חשוב לא יועיל בשבת עצמה שמתוך שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל השבת.
112] אבל הבגד עצמו מותר בטלטול, הן מצד שהכיס בטל אליו והן מצד שלא מקפיד עליו (ראה להלן הערה קכו).
113] והיינו שהרמ"א שהתיר טלטול הכיס לצורך גופו ומקומו יתיר גם להניח בו דברים, אבל המג"א (סק"ה), ובעקבותיו בשו"ע^ד) שהחמיר שלא לטלטל הכיס לצורך גופו ומקומו, יחמיר גם שלא להניח בו דברים אפילו שנראה שאינו מקפיד (ודלא כמג"א בסק"י).

105] דומה מעט לכיסי המכנסיים שבימינו וכמבואר להלן סעיף טו, ולהעיר, שכיון שלרוב אין כיסי המכנסיים והחליפות מיוחדים למעות בלבד, ההלכה הנוגעת לימינו היא לא מצד ייחוד אלא מצד בסיס דלהלן סעיף יד.
106] בסעיף זה (שאר מעות בכיס) עיקר הדגש על ייעודו של עיקר הבגד, אבל בסעיף הבא העוסק בדין הבגד כבסיס למעות, עיקר הדגש על כך שהמעות לא מונחות על חלק המרכזי של הבגד ללא נפק"מ מהו ייעודו של הבגד.
107] בא לבאר היתר הבגד מצד שאינו מיוחד לכיס וכשאין בו מעות (כדלעיל הערה קו), ולכך לא נכנס לפרטי החילוקים בין לבישה לטלטול השייכים בכיס שבתוכו מעות (כדלהלן סעיף יד), ובין כיס התפור כולו לכיס התפור ותלוי וכיס הקשור (דלהלן סעיף טו).
108] אלא שהכיס עצמו אסור בטלטול מצד ייחודו כדלהלן, או מצד שנעשה בסיס כמבואר בסעיף הבא.
109] אבל אסור להכניס ידו לכיס כי לא מראה בזה שלא

ביאורי הלכה

לאיסור וחזר להיות כלי שמלאכתו להיתר¹¹⁴, אלא כל עוד לא סילקו מן הייחוד, הכיס מוקצה מחמת חסרון כיס¹¹⁵.

ציונים והוספות

לעולם וכדלעיל הערה קא), והאפשרות היחידה להתירו במחשבה גרידא היא שמראה שמעולם לא ייחדו למעות ואז הוא מותר לגמרי.

לפי המובא במוסגר יש להחמיר שלא להכניס דברים בכיס בשבת, אבל בפנים ההלכה מבוואר שמותר להכניס דברים בכיס בשבת וצ"ע אם הוא קולא בכיס התפור לבנד (שאולי אז אין דרך אנשים להקפיד להניח בו רק מעות ולכך מועילה מחשבה גרידא, משא"כ בכיס (ארנק של מעות) רגיל, ובזה סר הצ"ע הנ"ל), או שגם בכיס שאינו תפור מותר להניח וליטול דברים, וראה להלן הערה קכו.

114) כשם שבהנחת דבר בכיס אנו רואים שאינו מקפיד, כך אנו רואים גם שאינו מייחד אותו למעות, ומאי שנא. ובפרט, שמשמע לעיל סעיף יב שההקפדה על הכלי נובעת מעצם ייחודו למעות ואין להפריד ביניהם, ולכך כשרוצה להתיר טלטול הכיס (אפילו לצורך גופו ומקומו בלבד) עליו לסלקו מן הייחוד ואין אפשרות לסלקו מן ההקפדה, וגם אם הייתה אפשרות לסלקו מן ההקפדה לא היה מועיל בזה גילוי דעת בלבד כי דרך אנשים להקפיד על כיס המיוחד למעות (מחשבה לא מועילה בדבר שדרך להקפיד עליו כדלעיל הערה קב מקו"א סי' רנט, והמעשה שעושה כעת (בשבת) אינו נחשב כמעשה המבטל הקפדתו אם אינו ייחד

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תצה דין שחיטה ביו"ט:

ו כמה דברים אמורים בבהמת ישראל אבל בהמות של נכרי אין בהם דין מוקצה כמ"ש בס' ש"י ולפיכך נכרי שהביא בהמות במקולין ביו"ט אם הביאן לצורך נכרי או אפילו אם הביאן סתם לעיר שרובה נכרים שכל המביא מן הסתם לצורך הרוב הוא מביא הרי אלו מותרים אפילו אם ידוע שלנו חוץ לתחום שהרי איסור מוקצה אין בהם כיון שהן של נכרי ומשום שבאו מחוץ לתחום אין לחוש כיון שלא הביאן לצורך ישראל:

ז אע"פ שספק מוקצה אסור ביו"ט שני של גליות כמ"ש בס' תצ"ז ספק תחומין מותר כיצד בהמות של נכרי שהן רגילות ללון חוץ לתחום וביו"ט שני נמצאו בתוך העיר מותר ליקח מהן ולשחטן ביו"ט שאנו תולין לומר מאמש הכניסן לתוך התחום וחוז' לחומת העיר לנו ולפיכך לא ראינו אותם אמש וכל שכן הנמצאות בעיר בבוקר שחזקה מאמש הכניסם לתוך התחום:

ח עגל שנולד ביו"ט אם האם עומדת לאכילה מותר לשחטו ביו"ט אף להאוסרין מוקצה ביו"ט כיון שאמו מוכנת ועומדת לאכילה הרי הוא מוכן אנב אמו שאם היה רוצה היה שוחט האם קודם שנולד העגל ואוכל שניהם ביו"ט.

ואפילו אם ידוע שהאם היא טרפה מכל מקום אינה מוקצה ביו"ט שהרי היא מוכנת כבר לכלבים א"כ גם העגל אינו מוקצה שהרי הוא מוכן מערב יו"ט לכלבים אנב אמו שאם קודם שנולד היה רוצה לטלמל שניהם ולהשליכם לכלבים

היה מותר וכיון שהעגל מוכן לכלבים מותר ג"כ לאכול שהרי אינו מוקצה ומכל מקום צריך שידע שכלו לו תשעת חדשי העיבור לגסה וחמשה חדשים לדקה כדי שיצא מתורת נפל כמ"ש ביו"ד סי' ט"ו (ויש מחמירין שצריך שיפריס על גבי קרקע כמו שיתבאר בסמוך):

ט ולפי מנהג מדינות אלו שאין אוסרין מוקצה ביו"ט אלא נולד יש להתיר עגל שנולד ביו"ט אפילו אם אמו עומדת לגדל ולדות ואין לאסרו משום נולד כיון שהלידה לא עשתה שינוי בגופו כלל שהרי אף קודם לידתו היה ראוי לאכילה כמו אחר שנולד:

י ומטעם זה אם הם שבת ויום טוב סמוכים זה לזה ונולד באחד מהם מותר באכילה ביום שלאחריו אף על פי שהוא יום טוב או שבת ואין שבת מכינה ליום טוב ולא יום טוב לשבת (עיי' סימן תקי"ג) לפי שאין לידה זו חשובה הכנה כיון שהיה ראוי לאכילה קודם הלידה כמו אחר הלידה:

~ יום שני ~

יא בהמה שהיא מסוכנת והוא ירא שמא תמות אם כבר גמר סעודת יו"ט ואין צריך לה עוד ביו"ט אסור לשחטה ביו"ט שמשום הפסד ממונו לא התירו לו מלאכה גמורה שלא לצורך יו"ט שיש בה איסור מן התורה אבל אם אין במלאכה איסור מן התורה כגון שיש שהות ביום לאכול מבהמה זו כוית צלי אחר שתצא נפשה (כמ"ש ביו"ד סי' כ"ו) אע"פ שאין שהות ביום כדי לבדקה קודם אכילת הכוית ואע"פ שלא יאכל שום אדם ממנה כלום ביו"ט מכל מקום

ביו"ט אפילו במקום שאין הטרפות מצויין שמא תמצא טרפה ולפי שזהו חומרא יתירה לכן אם צריך לה ביו"ט יש להקל והוא הדין במקום הפסד כגון מסוכנת:

יז בכור בזמן הזה שאין יכול לשחטו בלא מום אין חכם ולא שלשה הדיוטות יכולין לראותו אם יש בו מום כדי להתירו לשחטו כיון שאפילו אם יש בו מום ולא הראהו לחכם או לשלשה הדיוטות ושחטו הרי זה אסור וא"כ ראיית החכם או שלשה הדיוטות היא המתרת את הבכור והרי זה דומה למתקן אבל מותר לראות את הבכור ולשתוק ולא להתירו ואע"פ שהוא גומר בלבו שהוא מותר אין בכך כלום שהרי אינו מתקן כלום:

יח אם עבר וראה המום שבו והתירו אסור לשחטו ביום טוב מפני שהוא מוקצה ואפילו להמתירין מוקצה ביום טוב מודים במוקצה גדול כזה שהרי אתמול ודאי הסיח דעתו ממנו מלאכלו ביו"ט שלא היה בדעתו כלל שיעשה אדם איסור ויעבור על דברי חכמים שאסרו להתיר בכורות ביו"ט.

אבל אם נולד ביו"ט ונפל בו מום ביו"ט ועבר וראה את המום שבו והתירו מותר לשחטו ביו"ט אם כלו לו חדשיו לפי שבין השמשות שהוא התחלת כניסת יו"ט היה מוכן וראוי לאדם אנב אמו שאילו היה רוצה היה שוחט את אמו ואוכל גם את העובר שבמעיה וכיון שבין השמשות לא היה מוקצה לכן אף שחזר ונעשה מוקצה כשנולד שהרי הסיח דעתו מלאכלו ביו"ט משום דאין מתירין בכורות ביו"ט מכל מקום כשעבר וראהו והתירו הרי הוא חוזר להתירו כמו שנתבאר בס"י ש"י דאין מוקצה לחצי שבת עיין שם והוא הדין ביו"ט:

~ יום רביעי ~

יט אם ראה המום מערב יו"ט וראה שהוא מום קבוע שראוי לשחוט עליו יכול לחקור עליו אם נפל המום מאליו ומתירו כיון שהתירו הוא מחמת ראייתו והראייה היתה מאתמול א"כ כבר נגמר עיקר ההיתר מערב יו"ט ואינו מתקן כלום ביו"ט:

כ בכור שנפל לבור אסור להעלותו שהרי אינו ראוי לשחטו ביו"ט והרי הוא מטלמל דבר שאינו ראוי לו ביו"ט אלא עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות:

כא אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו רצה זה שוחט רצה זה שוחט דמשום צער בעלי חיים התירו לו להערים אבל עכ"פ צריך לשחוט את אחד מהן אבל אם נפלו בהמות שאינן אותו ואת בנו מותר להעלותן ואע"פ שאינו שוחט אחד מהן כיון שראויות כולם לשחטן היום:

כב בהמה שהיא חציה של ישראל וחציה של נכרי מותר לשחטה ביום טוב ואינו כשוחט גם בשביל הנכרי דכיון

כיון שיש שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית אין איסור מן התורה לשחטה ביו"ט מפני שאם היו מזדמנים לו אורחים שלא אכלו עדיין היום ורוצים לאכול מבהמה זו היתה השחיטה מותרת א"כ שחיטה זו נקראת מלאכת אוכל נפש ולכן אף שאין לו אורחים שרוצים לאכול ממנה מכל מקום כיון שהשחיטה מתרת ומכשרת את הבשר שיהא ראוי לאכול ביו"ט אם יזדמנו לו אוכלים אין בשחיטה זו איסור מן התורה אלא שחכמים אסרוה כל שאין בה צורך יו"ט ובמקום הפסד לא העמידו חכמים את דבריהם:

יב ומוזה הטעם התירו לו ג"כ להפשיטה אם הוא בענין שאם לא יפשיטנה יסריח הבשר כיון שמן התורה מותר להפשיטה כשם שמותר לשחטה ומן הטעם שנתבאר אלא שחכמים אסרוה ולא העמידו חכמים את דבריהם במקום הפסד:

יג ומכל מקום העור הוא נולד כמו שיתבאר בס"י תצ"ט ואסור לטלטלו ביו"ט אלא אם כן שייר בו אבר אחד שאו העור בטל לגבי האבר ומותר לטלטלו עמו:

יד ויש אומרים שלא התירו לו כלל להפשיטה ביו"ט כל שאינו רוצה לאכול ממנה ביו"ט וכן השוחט עוף מפני שהוא מסוכן ואין דעתו לאכול ביו"ט אסור למרוט נוצתו ביו"ט ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום יש להחמיר כסברא האחרונה:

טו השוחט בהמה בשרה לא יביאנה לעיר במוט או במוטה כדרך שהוא עושה בחול משום ולזול יו"ט אלא מביאה בידו אברים אברים:

~ יום שלישי ~

טז עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שמא נתרסקו אבריו ולכן צריך להשהותו מעת לעת ואחר כך ישחטנו ויבדוק אותו אחר השחיטה שמא נתרסקו איבריו הפנימיים כמ"ש ביו"ט ס' ג"ח ע"ש ואם כלה כבר המעת לעת מותר לשחטו ביו"ט ואין חוששין שמא ימצא טרפה ונמצא עשה מלאכה שלא לצורך יו"ט לפי שמעמידין אותו בחזקת היתר שרוב העופות הן כשרים ומוזה הטעם מותר לשחוט בהמות ביו"ט אף במקום שהטרפות מצויות כל כך כמו הכשרות לפי שאנו הולכים אחר רוב בהמות שבעולם שהן כשרות.

יש חולקין על זה ואומרים דבמקום שהטרפות מצויות כל כך כמו הכשרות אסור לשחוט בהמה ביו"ט וכן עוף שנדרס ברגלים שצריך בדיקה אסור לשחטו ביו"ט שמא ימצא טרפה ונמצא ששחט שלא לצורך יו"ט ולפי דבריהם עגל שנולד ביו"ט אסור לשחטו ביו"ט אלא אם כן הפרים על גבי קרקע דשמא ע"י שנתרסק בבית הרחם שהוא צר ימצא בו טרפות גמור.

ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום יש להחמיר כסברא האחרונה ועכשיו נהגו העולם שלא לשחוט בהמה

אתמול בענין שאפר של היום לא היה ניכר מעולם בפני עצמו הרי הוא כמל ברוב ואין דנין כאן דין דבר שיש לו מתירין כיון שמעולם לא נקרא עליו שם איסור שהרי בתחלת הוויתו נתבטל ברוב באפר של אתמול:

כה אפר כירה שהוסק ביו"ט והוא עדיין חם שראוי לצלות בו ביצה מותר למלטלו לכל צרכי האדם שהרי הוא עומד וראוי למלאכתו הראשונה שהיה ראוי לה כשהיה עצים דהיינו לאפיה ולבישול וכן אם נצטנן וחזר והחם מותר למלטלו:

~ יום שישי ~

כו גחלים עוממות אסור למלטלו ביו"ט אפילו נתעממו מערב יו"ט שהרי אינן ראויים לכלום:

כז אם הכנים מערב יו"ט עפר הרבה לצורך גינתו או לצורך חורבתו והוא כנוס וצבור במקום אחד מותר למלטלו לפי שאינו מוקצה כלל שכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל מה שיצטרך כמה דברים אמורים כשהכנים עפר הרבה שאינו כמל אנב קרקע הגינה והחורבה אבל אם הכנים מלא קופתו עפר ושטחה בקרקעית הגינה או החורבה מאחר שהעפר מועט הרי הוא כמל לגבי הקרקע ואסור למלטלו כמה דברים אמורים בגינה וחורבה אבל אם הכנים מערב יו"ט מלא קופתו עפר ועירה את העפר בקרקעית החצר או הבית אינו כמל לגבי הקרקע ומותר למלטלו והוא שיהיה לו קרן זווית דכיון שלא שטחו באמצע החצר והבית למרמס רגלים ניכר הדבר שחפץ בו לעשות צרכיו ודעתו עליו לכל מה שיצטרך:

כח כמה דברים אמורים דמותר למלטלו לכל מה שיצטרך כשהכניסו כסתם דמן הסתם דעתו לכל מה שיצטרך למחר אבל אם הכניסו מערב יו"ט כדי לכסות בו דם חיה ועוף שישחוט למחר אסור לכסות בו צואה שהרי אתמול כשהכין את העפר לא היה יודע שיעשה התינוק צרכיו במקום המאוס שיצטרך לכסות צואתו ולא היתה כוונתו בהכנסתו את העפר אלא לכסות דם חיה ועוף שברור לו שישחוט למחר והמכין לדבר שודאי לו אין הכנתו מועלת לצורך דבר שספק לו בשעת הכנה וכן כל כיוצא בזה:

כט כמה דברים אמורים דמותר למלטלו עפר ביום טוב כשהעפר תיחוח כל כך שאינו עושה גומא בנטילתו שמיד שנוטל העפר נופל עפר אחר תחתיו למקומו אבל אם אינו תיחוח כל כך אפילו הוא תלוש ונתון בכלי אסור ליטלו מן הכלי שלא יעשה גומא בהעפר ואף על פי שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי אינו צריך להגומא עצמה אלא לעפרה ומן התורה אין חייבים על מלאכה כזו מכל מקום לכתחלה אסור לעשותה מדברי סופרים אבל מותר ליטלו בענין שלא יעשה גומא בעפר כגון שהוא צבור כעין הר מותר ליטלו מן ראש השיפוע:

שאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה נמצאת כל השחיטה הוא צורך הישראל ואפילו אם יש להם שתי בהמות בשותפות יכולין לשחוט שתיהן שאי אפשר לחלוק שיטול זה אחד וזה אחד לפי שאי אפשר שיהיו שוות בכל העניינים שאם זו גדולה וכחושה וזו קטנה ושמינה אף שהן שוות בדמים יכול לומר אי אפשר ליקח כל חלקי בקמנה או אי אפשר ליקח כל חלקי בכחושה.

אבל אם הם שוות לגמרי בכל העניינים וכל שכן אם הנכרי רוצה ליתן לו הגדולה והטובה אסור לשחוט את השניה שהרי אפשר לו לחלק.

אבל מותר לו לשחוט אחד מהן ביו"ט ולחלק אותה עם הנכרי ואחר יו"ט יחלקו את השניה ואין אומרים ישחוט הישראל בהמה אחת לצרכו בלבד בלא שותפות הנכרי שהרי הן שוות לגמרי או שהנכרי רוצה ליתן הגדולה והטובה לפי שאין הישראל רוצה לשחוט בהמה שלימה לצרכו מפני שאינו צריך אלא לחציה ואם תהיה כולה שלו יפסד הבשר:

~ יום חמישי ~

כג השוחט בהמה ביו"ט לא יתלוש את הצמר שבמקום שחיטה כדי לעשות מקום לסכין אע"פ שאין דרך גזיזה בכך והעושה כך בשבת אינו חייב משום גזוז מכל מקום הרי הוא חייב משום עוקר דבר מגידולו לפיכך אסור לעשותה ביו"ט שהרי אין בה צורך אכילה מפני שאפשר לשחוט אף אם לא יעשה כן וכן מזה הטעם השוחט עוף ביו"ט לא ימרוט את הנוצה כדי לעשות מקום לסכין שהרי הוא עוקר דבר מגידולו ועוד שהעושה מלאכה זו בשבת יש לחייבו גם משום גזוז שהרי כן דרך העוף לתלוש נוצתו ביד.

אבל מותר לפנות הצמר או הנוצה ממקום השחיטה ע"י שימשכם בידו אילך ואילך ובלבד שלא יתכוין לתלוש ואם נתלש מאליו אין בכך כלום שהרי הוא אינו מתכוין לכך ודבר שאינו מתכוין מותר אפילו באיסורי תורה כמה דברים אמורים כשמפנה בידו אבל אסור לפנות ע"י סכין או כלי אחר מפני שאי אפשר לו לזוהר היטב שלא יתלוש וקרוב לודאי שיתלוש ולפיכך אע"פ שאינו מתכוין לכך אסור כמו שנתבאר בס"י ש"כ.

ואפילו אם אי אפשר לו לשחוט אלא אם כן תלש הצמר או הנוצה בידו או ע"י שיפנה אותם ע"י שימשכם אילך ואילך ע"י כלי אעפ"כ אסור לעשותן ביו"ט מפני שמלאכות אלו רוב פעמים אפשר לעשותן מערב יו"ט עיין סי' תצ"ה:

כד אפר כירה שהוסק מערב יו"ט מותר למלטלו ביו"ט מפני שהוא מוכן לכל צרכי האדם לכסות בו רוק או צואה או דם חיה ועוף אבל אם הוסק ביו"ט אסור למלטלו ואף המתירים בנולד מודים בנולד גדול כזה דמעשה חדש הוא שאתמול היה עצים ועכשיו אפר ואם הסיק ביו"ט עצים על גבי אפר של אתמול ונתערב אפר של היום באפר של

~ שבת קודש ~

לדקור כמה דקירות ביו"ט בעפר תיחוח שנעץ בו הדקר בערב יו"ט שהרי כבר הכינו לכך מערב יו"ט ואע"פ שיש כאן איסור עשיית גומא מכל מקום כיון שאינו אסור אלא מדבריהם כמו שנתבאר לא העמידו את דבריהם במקום מצות כיסוי.

אבל אם לא נעץ בו דקר מערב יו"ט כדי להכינו לצורך יו"ט אסור לכסות בו ביו"ט אפילו כבר עבר ושחט כיון שיש כאן שני איסורים איסור עשיית גומא ואיסור טלטול מוקצה לא רצו חכמים לבטל דבריהם כל כך ויש כח ביד החכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה:

לג ואפילו אם נעץ דקר בעפר המחובר לקרקע שהוא תיחוח כל כך עד שאין נעשה גומא בנטיילתו ממקומו אעפ"כ לבתחלה אסור לשחוט חיה ועוף ביו"ט אם אין לו אפר או עפר אחר מוכן מפני שנעיצת הדקר אין עושה הכנה גמורה ואין סומכין עליה אלא אם כן כבר עבר ושחט:

לד אם כבר עבר ושחט ואין לו אלא גוש עפר שאין ראוי לכסות בו עד שיכתשנו כמו"ש ביו"ד סי' כ"ח הרי זה לא יכתשנו ביו"ט מן התורה שאין מצות עשה של כיסוי הדם דוחה את לא תעשה של יו"ט שיש בה עשה ולא תעשה שהרי נאמר בה שבתון כלומר שבות ממלאכה וזוהי מצות עשה:

ל מי שיש לו אפר הראוי לטלטלו או עפר תיחוח מוכן מערב יו"ט בענין שמותר לטלו ביו"ט ועל דרך שנתבאר הרי זה שוחט חיה ועוף ביו"ט ומכסה דמם ומותר ליתן עפר או אפר למטה קודם השחיטה כמו"ש ביו"ד סימן כ"ח ואין חוששין שמא אחר כך ימלך ולא ישחוט ונמצא טרח שלא לצורך:

לא אבל אם אין לו עפר או אפר הראויים לטלטול הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט אם יש לו אפר כירה שהוסק ביו"ט או עפר שאינו מוכן והוא תיחוח כל כך עד שאין נעשה גומא בנטיילתו ממקומו מותר לכסות בהם מפני שמצות כיסוי שהיא מן התורה דוחה איסור טלטול מוקצה שאינו אלא מדבריהם:

לב ואם אין לו אפר שהוסק ביו"ט ולא עפר תיחוח הרבה אלא עפר תיחוח מעט והוא מונח על גבי עפר קשה בענין שאם יטול קצת מן העפר ישאר גומא במקום נטילתו אם זה העפר הוא מוכן מערב יו"ט כגון שתלשו מן הקרקע והניחו בחצרו כדי לכסות בו ביו"ט או אפילו אם הוא מחובר לקרקע אלא שנעץ בו דקר מערב יו"ט כדי לכסות בו ביו"ט הרי הזמין אותו לצורך יו"ט ואין בו משום מוקצה ולפיכך מותר לכסות בו אם כבר עבר ושחטו אם לא נעץ אלא דקר אחד ולמחר נצרך לדקירות הרבה מפני ששחט הרבה מותר

~ 'לקוטי תורה' פרשת האזינו - הפרשה החסידית ~

האזינו [ב]¹

כַּד הַתּוֹרָה שְׂרָשָׁה מִכְּחִינַת חֲכָמָה עֵילָאָה, "חֲפִים וְלֹא בְּחֲכָמָה יִדְעָא"², שְׁהוּא לְמַעְלָה מִגִּדְרַת הַהִשְׁגָּה וְהַקְּבָלָה. וְלִכְּדֵּי כָּל הַתּוֹרָה הִיא רַק סִיפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת בְּלִבָּךְ, שְׂאִין בָּהֶם הִשְׁגָּה כְּלָל בְּעִמְקוֹת הַפּוֹדוֹת הַמְּלוּבָּשִׁים בָּהֶם. וְאִפְּלוּ הַדִּינִים הַנֶּאֱמָרִים בָּהּ כְּמוֹ "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כו"³ (בְּשַׁלַּח יג, ג. ועוד), "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה כו"⁴ (בא יב, א ועוד), אֵינֶם מְפוֹרָשִׁים וּמְבּוֹאָרִים כְּכֹל פְּרִטְיָהֶם, עַד שְׂבָאוּ חֲכָמֵי הַש"ס וּפְיִרְשׁוּ אוֹתָהּ. וְתוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה נִקְרָא "אַרְצֵי"⁵ כו.

וְהֵם הֵם "עֲרִים" לִפְנֵי הַמְּקוֹם בְּרוּדֵי-הוּא עַל יִשְׂרָאֵל – כִּי בָּהֶם נִיפְרַר אִם קִיָּמוּ וְקָבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוֹת. מִשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי כָּל מְצוּהָ וּמְצוּהָ מְמַשִּׁיכִים גִּילּוּי

"הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה. וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ כו, יַעֲרוֹף בְּמַטֵּר לִקְחֵי, תִזַּל כְּפֹטֵל אֲמַרְתִּי כו"⁶ (פְּרִשְׁתֵּנוּ לב, א-ב):

הִנֵּה בַּפְּרָרָה שְׁלִפְנֵיהָ אָמַר (נִצְבִּים ל, יט): "הַעֲדוֹתֵי כָכֶם הַיּוֹם אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ". הִנֵּה שָׁמַיִם וְאָרֶץ הֵם תּוֹרָה-שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה:

תּוֹרָה-שְׂבַכְתָּב נִקְרָא "שָׁמַיִם", כִּי שָׁמַיִם נוֹטְרִיקוֹן שָׁמַיִם⁷, וְ"הַתּוֹרָה נְמַשְׁלָה לְמֹים"⁸. וְכַדְכְּתִיב (ישעיה נה, א): "הוֹי כָּל צִמָּא לָבוּ לְמֹים", וְכַתִּיב בְּמֹשֶׁה (שְׁמוֹת ב, ט): "כִּי מִן הַמַּיִם מִשִּׁיתִּיהוּ" – שְׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מֹשֶׁל כְּמוֹ הַמַּיִם שְׂאִין לָהֶם גּוֹן מְיוֹחַד בְּעִצְמוֹתָם, אֲלֵא שְׂגוּוֹנִים מִשְׁתַּנֵּה וּמִתְהַפֵּף לְפִי אֹפֶן גּוֹן הַכְּלִי – אִם אָדוּם כו;

3. (נְבֵאָה קָמַא י, א).

4. (תְּקוּנָה זְהַר בְּתַקְדָּמָה).

5. (רֵאָה תְּנִיא פֶּרֶק נג. תּוֹרָה אוֹר א, ג. מַטְב, ב. נג, ג. נט, ב. לְעֵיל תְּבוּא מֵא, ג).

1. (נְבֵאָה בְּשֶׁבֶת פְּרִשְׁתֵּי הָאֲזִינוּ, שׁוּכָה ח' תִּשְׁרֵי תַקס"ח. הַנְּחַת כְּבוֹד קְרוּיִשֵׁת אֲדַמּוּר הָאֲמִצְעֵי מִהַמְּאָמֶר וּבִיאורוֹ נִדְפְּסוּ בַּסֵּפֶר הַמְּאָמָרִים תַקס"ז עֲמוּד שְׁנֵה. הַנְּחוֹת וְקִיצוּרִים – בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּהַעֲלוֹתָהּ (בַּמְּדַבֵּר כֶּרֶךְ ב) עֲמוּד שְׁפָרִישְׁפוּ.

2. (תְּנִינָה יב, סוֹף עֲמוּד א).

וזהו "וַיְבָרֵךְ בָּם" (ואתחנן ג, ז): "וְדַבְרַת" הוא מלשון הנחנה והמשכה, כמו "ידבר עמים כו'" (תהלים מז, ד). "בם" היינו המשכת אור איינסוף בהתורה.

וזהו "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי" (ואתחנן ג, ז) – "מי שאנכי" – מהותו ועצמותו ותפרד – "וְתִפְרָד" – לשון התקשרות והתחברות כו'.

והפך הזה שיש בנפש לגרום המשכה זאת על ידי התורה, הוא על ידי התפלה שנקמה לתורה. כי "האומר אין לי אלא תורה – אפילו תורה אין לו"¹³, מפני שצריך להיות תחלה בחינת "ואהבת" בקריאת שמע, למסור נפשו ב"אחד"¹⁴. וענין מסירת נפש אינו כמו שסוברים העולם שהוא הצעקה בהתלהבות ברעש, אלא הוא כמו שכתוב (תהלים כה, א): "אֵלֶּיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשָׂא", שאינו רוצה להיות יש ודבר נפרד, אלא להיות בחינת ביטול, לשאת נפשו ורוחו אליו ותפרד, שהוא מקור החיים, דכולא קמיה פלא חשיבי¹⁵;

"לָךְ ה' הַתְּדַלְקָה כו'" (דברי הימים א' כט, יא) – שבחינת "גדולה", שהיא בחינת התפשטות חסדו ותפרד להחיות העולמות, "אלף אלפין כו"¹⁶, הוא "לך ה'" – בבחינת ביטול, כי קמיה ותפרד – פלא כו'. ו"אימתי גדול?" – כשהוא "בעיר אלקיננו"¹⁷ (תהלים מז, ב), היינו בחינת צירופי אותיות מ"עשרה מאמרות" שמחיה עולמות הנבראים, ששם יש בחינת גדולה והתפשטות כו'.

ועל פן תקנו לנו אנשי פנסת הגדולה לפני התפלה "שתים לפניה כו'", ופסוקי דזמרה – לומר עריצים¹⁸, "רוממות אל בגרונם"¹⁹, על ידי שמתבונן איד ש"האופנים כו', ואומרים קדוש", על ידי שמשוינים שהוא ותפרד מקור החיים, ומגילוי רוח פיו ותפרד הם חיים וקיימים, ואילו יאתה²⁰, ומחמת זה התפעל ותתלהב נפשו כו'.

15. (זר חלק א בהקדמה יא, ב).
 16. ("אלף אלפין ישמשנה ורבו רבון קדמוהי יקבון". דניאל ג, ז).
 17. (זר חלק ג ויקרא ה, א).
 18. (על פי ישעיה כה, ח: "ומיר עריצים יענה". ראה זר ח"ג וילך רפר, א).
 19. (ראה לקמן שיר השירים מז, ב: "פסוקי דזמרה – רוממות אל בגרונם ותרב פפיות" – לומר עריצים על ידי "רוממות אל", קריאת שמע וברכות קריאת שמע . . .". וראה גם לעיל בהקדמי מז, ד. תורה אור בראשית א, ד. ובקמה מקומות. המשך תע"ב חלק א עמוד תריט ואילך. תורת מנחם חלק ו עמוד 138. חלק די עמוד 270. ועוד).
 20. (על פי ירמיה ז, י: "לך יאתה").
 21. (ראה בראשית רבה י, א).

אור איינסוף ברוך הוא בתורה, שיהיה בחינת השראת אור איינסוף ברוך הוא בהכמה עילאה. כי מצד עצמו, הוא מרוקם ומתנשא רבבות מדרגות לאין קץ מבחינת חכמה. וכמאמר ד"לית מחשבה תפיסא ביה"⁶, כי אם על ידי השגת התורה וקיום המצוות ממשיכים גילוי אלהותו ותפרד להיות שורה ומתלבש בהם.

וכמו שכתוב: "ואלה המצוות אשר יעשה אתם האדם וחי בהם"⁷ – "בהם" דייקא, פירושו: שפמשיך אור איינסוף מתייחייים להיות שורה בהם כו'. ולכן אמרו רז"ל⁸: "ועשיתם אתם" (קדושים יב, ז) – "אתם פתיב – כאלו עשאוני כו'".

וזהו ענין "עוסק בתורה לשמחה"⁹, ופירושו – לשם התורה עצמה. כי על ידי זה הוא קורא וממשיך גילוי אור איינסוף בתורה פנ"ל.

וזהו שכתוב (ישעיה מז, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי – בראתי, ויצרתי, אף עשיתי" כו':

"כל הנקרא בשמי" היינו פללות גשמות ישראל שבראם לכבודו. "ואין כבוד אלא תורה"¹⁰, כי התורה היא בחינת לבושים – וכמו שכתוב (תהלים קד, ב): "עוטה אור כשלתמה". והיינו כמאמר רז"ל, ד"רבי יוחנן קארי לקמני – מכבדו דתא"¹¹.

שהוא כמו על דרך משל – המלך אין רואים אותו כשהוא ערום¹², וזלתי כשהוא מלובש בלבוש מלכות. אך המלך בעצמו ובכבודו אין דרכו להלביש את עצמו, וזלתי שהעבד מלביש אותו כו'.

כמו כן מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: כמו שהוא בעצמותו אי אפשר לו להיות מושג ומתגלה בנבראים, ד"לית מחשבה תפיסא ביה", כי אם על ידי שמתלבש בתורה, שהיא חכמתו ורצונו ברוך הוא, ותלבישה זו הוא על ידי ישראל דוקא כו'.

6. (ראה תקוני זר שם).
 7. (חבור הפסוקים: בהקדמי כו, לד. אחרי יח, ה).
 8. (זר חלק ג בהקדמי קיג, א. וראה סנהדרין צט, ב. ויקרא רבה לה, ז).
 9. (ראה אבות ריש פרק ו).
 10. (אבות פרק ג, א משנה ג).
 11. (שבת קיג, א).
 12. (סנהדרין כב, א במשנה).
 13. (במות קט, ב).
 14. (ראה פ"ח בטור אורח חיים ריש סימן סא. פרי עין חיים שער הקריאת שמע פרק יב).

ובעשורת ימי תשובה כתיב (תהלים קל, א): "מִמְעַמְקִים קראתוך הוי"ה" – מעומקא דליבא, פנימיות-הלב, "בקשו פני" כו', "את פניך ה' אבקש" (תהלים כו, ח), שגם למעלה יש פנימיות וחיזוניות – סובב וממלא: ממלא הוא בחינת חיזוניות, "דכולא קמיה בלא חשיב". ובאתערותא דלתתא נתעורר פנימיות אלהותו – 'סובב כל עלמין' כו'.

"אל תט באף עבדך" (תהלים כו, ט): היינו פי יש עבד למטה – "כי לי בני ישראל עבדים" (בבב כה, נח). ו"אברהם אברה" (ישעיה מא, ח) – למעלה מבחינת עבד, "כבן לפני המלך"²⁶.

ואמר דוד המלך עליוהשלום: שלא יהיה מבחינת עבד שלמטה, אלא מעבד שלמעלה. וכן "משה עבדי" (יהושע א, ב); "דוד עבדי" (שמאל ב' ג, יח).

וזהו שכתוב "באף עבדך", שהוא כמו שכתוב "אף עשיתיו" כו' – בחינת מעשה בלי טעם, בעבד שמשרת לפני אדונו ועושה רצונו, אף שאין לו טעם לכל דבר כו'.

ועל ידי יחוד ב' לבבות בקריאת שמע, יהיה אחר פד ההמשכה על ידי התורה – "לכבודי בראתיו כו'". ולפיכך נקראים "עדים" – "העדותי בכם כו'", עד שאמר: "האזינו השמים כו', יערוף פמטר כו'". פי יש ב' בחינות בתורה:

האחד "תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁷, שהוא לתלמוד כדי לידע הדין אם יוצרך למעשה כו', ובתורה לא סגי עד שיידע ויוחקק בלוח לבו כו'.

ועל זה הוא שכתוב "יערוף פמטר כו'", כמו שכתוב²⁸: "כי פאשר ירד הגשם כו'", ו"עשה את אשר חפצתי כו' ושמה לא ישוב", "כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה". והאדם יאכל, ובכח זה יאמר "ואהבתו כו'". וכך בחינת תורה זו הוא הנקרא "ענו"²⁹ – שניתן פן שייכל לומר "ואהבת". וצריך להיות על ידי הקדמת המסירת נפש פנ"ל – כמו הגשם שהוא על ידי רעמים ועבים כו'.

מפל מקום צריכים להתבוננות מענין אהבה ויראה של המלאכים, מפני שדברים אלה הם הגורמים שתתחכם גם נפש השכלית, ומזה תתפעל גם היא כו'. וזהו "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (עקב יא, טו), היינו נפש הפהמית, שמוזנה מהמלאכים שנקרא "עשב"²² כו'.

וזהו "בראתיו, וצרתיו, אף עשיתיו" כו' – שהם ג' לבושים – מחשבה, דבור ומעשה:

מחשבה ושכל נקרא בריאה, שהוא יש מאין, וכמו שכתוב (איוב כח, יב): "החכמה מאין תמצא".

ודבור הוא בחינת יצירה; כמו הצורה שהיא גילוי החומר בלבד ולא חידוש מעיקרו, וכך הדבור הוא גילוי העולם השכלי.

עשיתיו הוא בחינת מעשה המצות: כמו מלך בשר ודם, שעיקר הפרת מלכותו הוא על ידי המעשה דייקא, שישמעו לפקודתו ולא ישנו את תפקידו – וכך מלכותו יתברך כתיב (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש כו'". ו"אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי אכל מה אעשה אבי שבשמים גזר כו"²³, שהוא ענין "עול מלכות שמים". הגם שהוא בלתי שכל כלל. ו"נעוץ סופן כו"²⁴.

וזהו שתקנו בתפלת "יוצר": "ויחד לבבינו כו'" – כי ב' לבבות הם פנימיות הלב וחיזוניות הלב:

פנימיות הלב הוא בחינת רעותא דליבא, בחפיצה ותשוקה אמיתית לדבקה בו ויתברך, פי "ברא פרעא כו"²⁵. "ה' אלהינו" – שלנו ממש. ואין צריך להתבוננות כלל, כי מאליו התלהט.

ואמנם חיזוניות הלב – שהוא מחמת נפש הפהמית שמסתרת, והוא מה שכתוב (עקב י, טו) "ערלת לבבכם", שהוא בחינת ההסתרה שמסתרת אור קדושת ה'. ועליה כתיב (שם): "ומלתם כו'" – שצריך להעביר ערלה זו המפסקת על ידי ההתבוננות בכל המבואר בענין פסוקי דמורה – "והאופנים כו'". ולעתידי לבא כתיב (נצבים ל, ו): "ומל ה' [...] את לבבך כו'". ועל ידי זה יהיה "ויחד לבבינו כו'". וזהו בכל השנה.

22. (זהר חלק א בראשית יח, ב).
 23. (ספרא קדושים ב, כו. הובא ברש"י על הפסוק).
 24. ("בתחילתו" ספר הצירח פרק א משנה ז).
 25. ("דאבות" בן – רגל אביו. עין חיים שער פרקי העלם פרק א. יונת אלם ריש פרק ב. וראה עירובין ע, ב. תוספות יבמות ג, א דבור המתחיל "מקמי").
 רש"י בתובות צב א דבור המתחיל "כבעל".
 26. (ראה ברכות לד, ב).
 27. (קדושין מ, ב).
 28. (ישעיה נה, ייא בשינוי הסדר).
 29. (שיר השירים רבה ב, ג. זהר חלק ב נח, א. ועוד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

החיצוני דחיצונית בינה נק' חשמל התחתון שמלביש לזו"ג עד מתחת רגליהם כו' וזהו המברך את עמו ישראל בשלום אותיות מלבוש כו' ושרשו בחשמל העליון שהוא בחי' אות הסמ"ך העגול שאין לו התיישבות למטה כלל שז"ש ישת חושך סתרו דהיינו בצל המקיף דפנימי' הכתר שנק' סדכ"ם כו' ומשם נמשך בחי' מקיף זה החיצוני דחיצונית בינה להגן על האפרוחים כו' שהן נש"י בכל דור כמו ביו"כ שא' כי בענן אראה והוא ענן הקמורת שמסתיר א"ע וממנו דוקא נמשך המקיפים דסכות שהוא צלא דמהימנותא בחי' המקיפים החיצונים דאימא דרביע' כו' וכמו ופרום עלינו כנ"ל וכמו ה' צלך כו' וכן במקיף החיצוני דתו"מ א' ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים כו' וזהו מקיף יותר עליון גם ממקיף הפנימי דבינה שהוא מ"ם סתומ' שאינו רק מצד מקורם הכללי דבינה עצמה שנק' אם הבנים אבל מקיף זה שנק' כנפי השכינה שגם הגרים מתכנס' שם שהן ניצוצות דקדושה שנתפזרו בע"ש דנוגה ונק' כנפי נשרים שרשן כמקיף דאור העצמות כמ"ש ואביא אתכם אלי ממש כו':

(נה) אך יש בזה ב' אופנים. א' במקיף דפנימית בינה שהוא מ"ם סתומה שזהו כמו שהמדות כלולים בהעלם וסתומות במקורם בכינה קודם שיוצאים לגילוי עדיין כנ"ל. והב' בחי' מקיף חיצוני דחיצונית בינה שז"ש והאם רובצת על האפרוחי' אימא דרביעא על בנין דהיינו לאחר שנולדו המדות בגילוי בחילוקי מדרגות הפכיים רבים עכ"ז מתכללים ומתאחדים כא' תחת כנפי השכינה שהוא מקיף דבינה אם הבנים שרובצת על האפרוחי' כשהם קטנים שכולם נכנסים יחד לחסות תחת כנפי אמם והיא מגנת ככנפי' עליהם והן שם בתכלית האחדות כו'. וזהו כנשר יעיר קנו על גזוליו ירחף כו' דהיינו לשמירה מן החום והחץ וכך הי' ביצ"מ דכתיב ואשא אתכם על כנפי נשרים כו' ישאחו על אברתו ובמ"ת על גזוליו ירחף כמו שכפה עליהם ההר כגיגית כו' וע"כ היו ס"ר דיעות שכבר נולדו מאין לי"ש בבחי' התכללות כאיש א' במ"ת וכך הוא בכל דור דאימא רביעא על בנין כמ"ש ופרום עלינו סכת שלומך כו' להגין מן החיצונים (ושם כולם כלולים ביחוד גמור) ומבואר במ"א ששרש זה המקיף

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר ה'צמח צדק - דרוש שני (תקס"ב)

בהנברא דבי"ע שנתהוו משבחה"כ וזהו ענין המ"ן, ובתיקון הכלי גדולי' ורחבים ולפיכך האורות מתיישבי' בהן וצ"ל כי הנה ענין כלים רחבים מבואר שם שהוא מה שיכול לסבול ב' דברים (או יותר) עם היותן הפכ' כענין באשר משפטו שם פעלו שזהו מצד שהכלי רחב וכשמקבל דבר א' נשאר בו מק"פ עד"מ לשיקבל עוד דבר כנ"ל בהפרש בין התינוק לבר דעת, ומ"מ עדיין צ"ל דהתינוח שמצד הכלי נשאר מקום לקבל עוד דבר אבל מ"מ איך ישכנו ביחד ב' דברים הפכים וא"כ יפלא בענין האורות עצמן איך ימצאו ב' הפכ' בכלי א' כמו חו"ג אך הענין דהטעם הוא עד"מ מ"ש רז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו בין מיכאל וגבריאל שר של מים ושר של אש ואין מכבין זה את זה ופי' לפי שיוורד ונמשך אליהם

ד. והנה אחר שנת' ענין העלא' מ"ן מהו ושהוא בחי' בירורי הרפ"ח ניצוצי' שנפלו בשבחה"כ מעולם התהו שמתבררים ע"י ש' מ"ה כדלעיל ספ"ג ואזי עולים בבחי' מ"ן והוא ענין רשפי אש בלי גבול ונק' מארך לעורר בחי' א"ם כו', מעתה יש להבין ענין בחי' מ"ד הגו' בע"ח שזהו בחי' לשבת יצרה כנו' לעיל ספ"ב דלא לתהו ברא' שיהי' הסתלקות מן הכלי אלא לשבת יצרה להמשיך אא"ם בכלי' וזהו ענין מצות מעשיות שהם ג"כ מבחי' התיקון (כי רמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברים דמלכא בחי' ז"א דיושר דתיקון), ולהבין ביאור הענין יש להקדים לבאר מה שנו' לעיל פרק ב' בענין כלים קטנים וכלים גדולים שבתהו היו כלים קטני' ולפיכך היו בבחי' רצוא והסתלקות למעלה וכמ"כ הוא

כלים רחבים רמ"ח איברים המלכא דרמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברים המלכא שהם ג"כ בחי' כלים גדולים ורחבים ולכן יתיישב המשכת אא"ם בתוכן וזהו בחי' לשבת יצרה כו' והיינו ג"כ מפני שבבחי' מעשה המצוה עצמה שהיא הכלי עד"מ יש הארה בעולם שלמעלה משרש האור הנמשך ע"י המצוה ע"ד הנ"ל בענין או"כ למעלה רק הארה זו היא בבחי' העלם במעשה המצוה ולכן נק' המצוה לבושי' שהארה זו היא בהן בבחי' העלם והסתר ולבוש, אבל מ"מ לגבי האור דהמצוה הוא בגילוי ולכן יתיישב האור בהכלי' ולא יסתלק למעלה, וזהו פי' אשר קדשנו במצותיו וצונו פי' וצונו לשון צוואת והתקשרות שחיבר אותנו להמצוה שהן הכלים ששרשן למעלה מן האורות כו', וכמו ע"ד דוגמא במצוה תפילין שארו"ל פושעי ישראל בגופן מאי ניהו קרקפתא דלא מנח תפילין, וי"ל הלא ידוע שענין התפילין הוא שנמשכים מוחי' דו"נ שהם חו"ב חו"ג ע"י ד' פרשיות שבתפילין בקדש חכמ' והי' בינה שמע והא"ש חו"ג, וידוע ג"כ שענין מוחין הנ"ל בנפש האדם היינו שחו"ב הוא בחי' הראי' ושמיעה בהשגה אלקי' היינו חכמה בחי' ראי' איזהו חכם הרואה את הנולד מאין ליש והוא כלי השגת הביטול כמש"ל ע"פ קדושים תהיו כו' ובינה היינו שמיעה והתבוננות בהשגת אלקות וחו"ג הן דו"ר שכליים כו' וא"כ קשה למה לא יומשכו מוחי' עליוני' דו"נ ע"י אתעדל"ת בנפש האדם בבחי' דו"ר שכליים בצעקתה לה' בתפלה ע"י התבוננות בחי' ראי' ושמיעה הנ"ל ולמה לא יהי' זה עולה במקום הנחת תפילין ולמה יהי' נחשב מפושעי ישראל בגופן כשמתפלל בדו"ר שכלי' בלא תפילין וכשמתפלל בתפילין ש"ד אע"פ שאין לו דו"ר כו', אך הענין הוא בדמצוה יש ג"כ אורות וכלים דהיינו הקלף של התפילין הוא בחי' כלי המצוה שבו ישכון אור החכמה בפ' קדש הכתובה בה ואור הבינה בוהי' כו' והיינו כשהכלי כתיקונה דהיינו שהוא על קלף בהמה טהורה ושלא יהיו האותיות חק תוכות ויהיו נכתבין כסדרן כו' וכל פרטי מעשיהן כדינן אוי יתגלו בהם המוחי' דו"ג, והענין כי הקלף והדיו הוא מבחי' נוגה דעשי' והיינו ממה שנפל בשבח"כ מבחי' ס"ג דתהו ולכך עלה במחשבה הקדומה של המאציל שיהי' הכלי מצוה תפילין באופנים אלו דייקא שע"י מתבררים ע"י ש' מ"ה שבתורה דארוי' מחכמה נפקת ומאיר בהן שרשן שהוא בחי' ס"ג דא"ק הנ"ל והוא למעלה משרש האורות כדלעיל בענין או"כ עליוני' דמח"ט שרש הכלי' גבוה מהאורות כו' ולכך ישרה בתפילין אלו מוחין דו"ג ויתיישבו בהכלי' מפני שמתבטלי' לגבי ההארה שבכלי' מצד שרשן בס"ג דא"ק שהוא למעלה מהאורות ולכן ישרו ויתלכשו בהכלים אף שטבעם ותשוקתם מצד עצמן ליכבד במקורם וכנ"ל שזהו ענין עושה שלום במרומיו כו' ולכן מי שאינו מניח תפילין נק' פושעי ישראל בגופן, בגופן דייקא דהיינו

הארה מאא"ם ואזי מתבטלים שניהם לגבי הארה זו דכלא חשיבי' קמי' ולפיכך יתחברו יחד מאחר ששניהם בבחי' אין וביטול ממצויאות. ובוה יובן ג"כ טוב טעם למה שהאורות מתלכשי' בכלים ואין מסתלקים למעלה שהרי מבואר למעלה שהאור מצד עצמו הי' מסתלק ליכבד במקורו כמ"ש אש אוכלה הוא כדלעיל פ"א וגם הוא חיות פשוט ומופשט מכל תואר ותמונה פרטיות והכלי מגבילתו לשלא יסתלק למעלה ושנעשה בו תואר ותמונה לשיהי' נק' אור החכמה אור החסד כו', וצ"ל מנין יש להם כח להכלים להגביל את האור ואין לומר שהאור מתאחה שם דרך אונס והכרח (כמו שהאש הגשמי מתאחה בפתיחה ועצים אע"פ שטבעו להסתלק למעלה מ"מ המה מכריחי' אותו היפוך טבעו עד שמכלה אותם ואז מסתלק למקורו) שזה אי אפשר כי צ"ל עבודה בשמחה וברצון ולא דרך הכרח ח"ו, אך הענין הוא ע"ד הנ"ל בענין עושה שלום במרומיו שהוא מחמת גלוי הארה שלמעלה מערך שניהם שלכן מתבטלי' ממצויאותם ומתחברי' יחד היפוך טבעם, וכמ"כ בענין חיבור ויחוד או"כ אף שהם הפכיים הוא לפי כי שרש הכלים הוא במקום גבוה מאד נעלה משרש התהוות האורות דהיינו מבחי' אח"פ דא"ק שמבחי' און נעשה שרש להתהוות הכלי' בעקודים כו' ואע"פ שבאצי' האור הוא למעלה במדרגה מהכלי אבל בבחי' א"ק שהוא שרש כל האצי' קדמו ונעלו שרשי הכלי' משרש האורות, וזהו ענין נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן וסוף מעשה שהן הכלים עלו במחשבה תחלה, ולכן אף גם באצילות שנשפלו הכלים למטה מן האורות מ"מ שופע עליהם אור משרשן שהוא מבחי' אח"פ אך הארה זהו אינה שופעת עליהם בדרך גילוי כמו אורות האצי' רק בדרך העלם והסתר שהוא אור גנוז ומוסתר, אך העלם זה אינו אלא לגבי הכלי עצמה שהיא כבר ירדה פלאים (אבל לגבי האורות המתלכשי' בכלים שהן נעלים במדרגה בגילוי שהרי הם הארת אא"ם וזיוו ממש אזי אצלם גם ההארה ששופע על הכלים משרשן הוא בבחי' גילוי יותר ממה שמתגלה להכלי) וכיון שכן האור מתבטל לגבי הארה זו, בחי' אור הגנוז בהכלי, שהיא נעלית ממנו כנ"ל ומה"ט ויתלכש האור בכלי היפוך טבעו ותשוקתו ליכבד במקורו כיון שבטל ממצויאותו לגבי הארה זו שבכלי' הנעלי' ממנו לכן יתחבר עם הכלי אף שהיא עצמ' למטה ממנו ובענין הנ"ל בפ' עושה שלום במרומיו כו' וזהו ענין לשבת יצרה שיערם באופן שיתישבו האורות בהכלי' ולא יסתלקו זמ"ז וגם ישכנו יחד ב' הפכי' חו"ג והיינו מצד גלוי הארה שלמעלה מהאו"כ עצמן והוא המתגלה בכלי' דעולם התיקון ומה"ט הם הנק' כלים רחבים, וכמ"כ יובן ג"כ למטה ענין עבודת השוב והוא בחי' המצוה וזהו לא לתהו בראה שהן הכלי' קטנים לצאת בבחי' רצוא למעלה כ"א לשבת יצרה והוא ענין השוב בתומ"צ שהם

האורות הנ"ל ולכן כשהוא עושה המצוה הרי מתקן הכלי במובן ע"פ ש' מ"ה המכרר וגם ממילא זורח לתוכו מהאורות שמושם שרש נשמי ישראל, וזהו אקב"ו פי' שלפי שנשמת ישראל שרשם מבחי' קדושה עליונה דהאורות עליוני' לכן צונו כלומ' שעשה אותנו בחי' צוותא והתקשרות למעשה המצות שהם הכלי' הנ"ל שהכלים שרשן גבוה יותר כנ"ל (ועמ"ש במ"א בפ'י' וקבל היהודים כו' שזהו פי' וענין שהקדימו נעשה לנשמע נעשה בחי' הכלי ונשמע בחי' האור (כו):

שאינו עושה הכלים שיתגלו בהן האורות עליוני' הנ"ל ולכן אף שמתפלל ברו"ר שכלי' לעורר האורות עליוני' שבתפלין אינו מועיל כלום כי העיקר הוא תיקון הכלים ששרשן גבוה מאד נעלה מהאורות שלכך דוקא ישרו ויומשכו ויתלבשו האורות בהן משא"כ כשאינו מנ"ת אף שיש לו דו"ר לעורר האורות אינו מועיל כלום אבל כשמנ"ת ועושה הכלים אע"פ שאין לו דו"ר שכליים מ"מ נמשך האור בתוך הכלים המוכנים לו והיינו משום שקדש ישראל לה' מצד ירושתם נר"ג מהאבות שהם מבחי' ש' מ"ה דתיקון שהוא מבחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג -

ופרעה הקריב

משא"כ בתהו ה' השבירה שהיו הכלים בבחי' גבול בלא התכללות וגם כלים מועמים, א"כ בתיקון הגם שהם כלים מרובים, הרי עכ"פ המה מבחי' גבול רק שהם בע"ג היותר גדול ואיך יוכל להיות התחברות אורות דתהו שהם בלתי בע"ג גמור עם כלים דתיקון שהמה שורש ומקור הגבול. וצריך לומר שזהו ע"ד מ"ש המשל ופחד עמו עושה שלום במרומו, מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואינם מכבים זא"ז מפני שמאיר עליהם הארה יותר גבוה מבחי' המשל ופחד כמשל שני שרים שהמה מנגדים זל"ז כשבאים לפני המלך מחמת אימת המלכות וביטולם לפני המלך הם נעשים כאילו לא ה' שונאים ומנגדים זל"ז מעולם, שזהו מחמת הביטול לפני המלך שז"ע המשל ופחד עמו עושה שלום במרומו וכמו"כ צ"ל בענין תהו ותיקון שזהו שמתחברים אורות דתהו שהם בלי גבול עם כלים דתיקון שהם שורש ומקור הגבול זהו ע"י שמאיר הארה יותר גבוה משניהם גם מבחי' אורות דתהו. ומ"מ זה שיומשך אורות דתהו הוא בכלים דתיקון דוקא ולא ה' זה בבחי' התהו עצמו שיהי' מאיר האורות דתהו שהם בלי גבול מפני מעלת עולם התיקון שנעשה בתיקון בחי' התכללות חסד שבגבורה וגבורה שבחסד דבר והיפוכו שז"ע בעבודה רך כקנה שיכול לנמות ממדתו, משא"כ התהו שלא ה' בהם התכללות כ"א נקודות זת"ז כל א' בפ"ע.

וא"ו) אך עדיין צ"ל מה יועיל ריבוי הכלים דכלים דתיקון שע"ז יוכלו לקבל אורות דתהו שהם בלתי בע"ג. כלל הלא מ"מ בחי' הכלים דתיקון הם שורש ומקור הגבול. ולכאורה ה' נראה לפרש עדמ"ש בכתהאריו"ל שכשהי' צריך להתהוות עולמות צמצם את אורו הגדול ונעשה מקום פנוי, והיינו שלא נשאר רק רשימה בעלמא כי דבר שבקדושה אינו נעקר ח"ו לגמרי, ומוזה נתהוו העולמות ואח"כ נמשך הקו וחוט, ולמה ה' צריך להיות הצמצום תחילה ואח"כ יומשך מהאור בחי' קו וחוט, ולמה לא נשאר מתחלה הקו וחוט ויתהוו מזה העולמות, כיון שאח"כ נמשך להם הקו וחוט, והענין שאם לא ה' צמצום מתחלה לא ה' יכול להתהוות עולמות מזה, וכנודע שמצד אוא"ס ה' יכול להתהוות ע"ס כאופן אחר, ושיהיו כמו שנתהוו זהו ע"י בחי' הצמצום דוקא, ואחר שע"י הצמצום נתהוו העולמות לכן אח"כ גם כשנמשך בהם מאור הקדום לא נתבטלו העולמות ממציאותם מחמת זה, כי אחר שנתהוו לא נתבטלו מזה, וכמו"כ בענין התיקון ותהו מאחר שנתהוו הכלים דתיקון בבחי' הרחבה והתכללות זמ"ז יכולים לקבל גם אורות דתהו שבלתי בע"ג. אך באמת אינו כן ואינו דומה לזה כלל כי שם גם אחר הצמצום קודם המשכת הקו האור הנשאר בהרשימה ה' מהאור שבלתי בע"ג כלל, ולכן ה' יכול למשוך אליו עוד ע"י העלאת מ"ן מהאור שבלתי בע"ג כלל,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

אלה הדברים, שבת פרשת דברים, תער"ג

הוא בבחי' ממוצע לפי שכולל הכל והיינו שא"ז רק התחלת ההתהוות כ"א שכולל הכל כו', דהתחלת ההתהוות הוא רק בבחי' המציאות שזה התחלת המציאות, אבל לא שכל מה שמתהווה מזה נמצא כלול בו כו', וכמו בכלים הנה התחלת המציאות של הכלים א"ז מחייב שכל הבחי' כלים שיתהוו נמצא כלול בזה כו'. דהנה ידוע דהתחלת גילוי היות הכלים הוא בעקודים וכמ"ש בע"ח שער העקודים פ"א, וה"ז רק תחלת התהוות הכלים לא בחי' כוללת הכל היינו שכל מה שיתהווה בבחי' כלים כלולים בזה כ"א שהוא תחלת ההתהוות, וכללות עולם העקודים הוא עולם פרטי, משא"כ א"ק הוא עולם כללי, והיינו שזהו בחי' מחה"ק שעלה באוא"ם המאציל כל מה שיתהוו עולמות ונבראים וכל המאורעות וההנהגות שיהי' בהם הכל כאשר לכל עלה במח' וזהו בחי' א"ק. דבא"ק גופא יש בחי' א"ק דא"ק ואבי"ע דא"ק, וי"ל שזהו בחי' נשמה וגוף ולבוש והיכל שבא"ק המבואר בע"ח שמו"א פ"ד שהן בחי' אבי"ע שבא"ק (אח"כ ראיתי שכ"כ בס' נה"ש ושם דהשרש הוא בחי' א"ק שבא"ק), ונראה דגם הע"ס דא"ק כוללים כל העולמות וכמ"ש בע"ח שמו"א פ"ג דאוא"ם ע"י התלבשות בבחי' דא"ק מאיר באצ"י ושם דבכרי' הוא ע"י התלבשות בבנינה דאצ"י וביצי' ע"י התלבשות ז"א דאצ"י כו'. אמנם כמו"כ הוא ע"י התלבשות תחלה בבחי' בינה וז"א ומל' דא"ק, וכמ"ש במ"ח מס' הבריאה פ"א מ"ב ואוא"ם שבא"ק כו' נתלבש אף בביתנו וע"י מסך דרך ג"ר דאצ"י מאיר בברי' כו', ובמס' היצי' פ"א מ"ג ואוא"ם כו' ע"י מסך ז"א דא"ק המתלבש אף בז"א דאצ"י ונכלל בז"א דברי' כו', ובמס' העשי' פ"א מ"ב ואוא"ם כו' ע"י מסך מל' דא"ק המתלבש אף במל' דאצ"י ונכלל במל' דברי' ומאיר בה דרך מל' דיצי' כו', והיינו דשרש האצ"י הוא מבחי' חכ' דא"ק ושרש הברי' מבנינה דא"ק ויצי' מחג"ת ועשי' ממל'. ואפשר דהד' מדר' הנ"ל נשמה גוף לבוש היכל הן הע"ס דא"ק דחכ' היא בחי' נשמה, וכינה בחי' גוף (ועמ"ש בע"ח שמו"א פ"ז דאפי' בינה שהיא נק' בית גופני לחכ' כו'), וחג"ת בחי' לבוש ומל' בחי' בית והיכל כו' (וכתר דא"ק הוא בחי' נשמה לנשמה בחי' השרש כו'), וכ"נ ממ"ש בע"ח שמו"א ספ"ד שהן ד' אותיות הוי' (וכ"ה מפורש בס' נה"ש). ומי"מ צריכים לומר שיש בחי' עצמו (שג"ז הוא בבחי' ע"ם) (וי"ל דבכחי' זו הוא בחי' תחלת

קסו) וזהו דא"ק נק' בש' אדם שלא מצינו בשום פרצוף שיהי' נק' אדם כ"א פרצוף דא"ק, דאצ"י נק' אדם לפי ששם שייך בחי' ציור אדם וכמ"ש ועל הכסא דמות כמראה אדם שזה שייך רק בע"ס דאצ"י כו'. וגם נק' אדם ע"ש אדמה לעליון כו' וכמ"ש במ"א, אבל להיות נק' בשם אדם הוא בחי' א"ק לבד כו'. והיינו לפי שאדם מורה על התכללות דבזה חלוק האדם מכל הנבראים במה שכולל מהכל, והוא שיש בו ד' מדר' דצח"מ דבעצם הוא במדר' מדבר ומצד החיות שבו הוא בבחי' חי, והשערות שבו הן בחי' צומח, וגם צומח מקטמנות לגדלות כו', וגופו הוא בחי' דומם, משא"כ גוף הבע"ח הוא בחי' צומח וכונדע. וגם בכחותיו יש בחי' דצח"מ וכמשנת"ל פקמ"ו וקמ"ז, דכשכל יש דצח"מ דשכל המעשי הוא בחי' דומם והשכל בענינים טבעיים בחי' צומח ושכל שברבור הוא בחי' חי, ושכל שמשכיל השכלות בחי' מדבר כו'. וגם האדם כלול מכל המיני כחות וכמ"ש הרמב"ם בח' פרקים שלו דכל הנמצאים יש להם פעל א' או ב' פעלים, והאדם משתנה ומתחלף לכמה פעולות שונות ומי"ז כו', דכל ההפכים ישנם באדם דכל הכחות שאפ"ל הכל נמצא באדם כו'. וכן יש בו מהמדר' היותר נעלות והיותר תחתונות, דמצד נשמתו יכול להיות במדר' היותר נעלות וכמא' מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב ומשה כו', דכאשר יתנהג במהרה ופרישות ויעסוק בתו' ותפלה כדבעי יכול להיות במדר' היותר גבוה, ולהיפך ח"ו יכול להיות במדר' היותר שפלה ר"ל להיות גרוע מבע"ח הטמאים ושקצים ורמשים כו', הרי האדם כלול מכל המדר' כו'. וזהו מה שא"ק נק' בשם אדם להורות ע"ז שכל מה שנתהווה בעולמות מרכ"ד עד סוכ"ד הכל נמצא כלול בא"ק כו'. אמנם איך כ"ז כלול שם הכל הוא לא בבחי' מציאות כלל, וכמו חומר הראשון שנושא את הד' צורות שאינם שם בבחי' מציאות כלל כו', וכמו שהנפש נושא את כל הכחות כו', דהרי הכחות כמו שכוללים בנפש ה"ה ג"כ בבחי' הפשטה לגמרי מבחי' מציאות כו', ומי"מ ה"ה בבחי' כחות כו' (ונק' הנדרה מופשטת כו'), אבל הנפש שנושא את הכחות הרי אינם בבחי' כחות כלל כו', והנפש נק' נפש אחת שאין בה שום ריבוי כלל ח"ו אף שהיא נושא כחות כו', כמו"כ בחי' א"ק הגם שכולל הכל ה"ז לא בבחי' מציאות כלל עד שכולם הם בהשוואה ממש כו'. וזהו דא"ק

עילאה כו', ובי"ע בחי' יסוד העפר כו', ועמ"ש בע"ח שער העקודים ספ"ד ובמל' דעולם העקודים יש יו"ד שרשים אל י"ם דנקודים כו', היינו שרשי עולם התחתון שנמצא כלול בעולם העליון ממנו כו', ועמשנת"ל פקל"ב בענין רושם דכלי העקודים כו' יעו"ש, והיינו להגשמת הכלי דאצי' הוא ע"י הרושם דעקודים אבל שרש התהוותם הוא מכלים דא"ק (וכמש"ש די"ל שהן בחי' מהות ממהות כו'), ולהיות דכלים דא"ק אינם בחי' כלים כלל וכמ"ש בע"ח שער עיגולים ויושר ענף ד', ע"כ בכדי שיהי' בחי' מציאות כלים דאצי' זהו ע"י הרושם דעקודים כו'. ונמצא דעקודים זהו רק התחלת גילוי ההתהוות כו', משא"כ א"ק הוא בחי' כלל שהכל נמצא כלול בו כו', והכל נמצא בו לא בבחי' מציאות כלל כו', וזהו עילוי בבחי' א"ק הא' מה שאינו רק התחלת ההתהוות כ"א שהוא בבחי' כלל כו', והב' ההפלאה שע"ה כולל הכל אינם בו בבחי' מציאות כלל עד שכולם הם בבחי' השוואה כו', וזהו שא"ק נק' אור כללי לפי שהוא בחי' הכלל דכל העולמות וההשתל' והכל בו בבחי' השוואה כו'.

קיצור. וזהו דא"ק נק' אדם, כי האדם הוא שכולל מכל ההפכים ומהיותר עליון ותחתון, וכמו"כ א"ק כולל הכל ובהשוואה ממש, וכמו הנפש שנושא כל הכחות והוא נפש א'. והתחלת ההתהוות אינו מוכרח שכולל הכל (ע' ברמב"ן ע"פ בראשית) וכמו עקודים ראשית גילוי ההתהוות והוא עולם פרטי, וא"ק הוא תחלת ההתהוות ובחי' כוללת, וזהו העילוי דא"ק שכולל הכל, והכל בהשוואה לא בבחי' מציאות.

ההתהוות) ובחי' כוללת דהיינו שהוא בחי' מחה"ק על כל העולמות כנ"ל (וכמו במשל דהנפש שנושא הכחות שנת"ל, הלא יש הנפש עצמו ומה שנושא את הכחות הגם שאין לחלק ביניהם כו'). והנה בהמשל דחומר וצורה שנת"ל פקס"ה הרי הצורה והתגלות החומר הוא התגלות כל הד' צורות ואח"כ התיקון שלהם, וא"כ בהדגומא למעלה בחי' העקודים שזהו בחי' יצי' ה"ו ג"כ כולל כל המדר' כו', הנה ודאי כן הוא שיש בו כל הד' מדר' (והן בחי' חכ' בינה ת"ת ומל' שבו דכן הוא גם באצי' רק שבעקודים הן בבחי' צורה ובאצי' בבחי' תיקון, והן ג"כ בחי' נשמה גוף כו', וגם שרש שיש בכל עולם כמ"ש בע"ח שם, ועמ"ש במ"ח מס' כללות העולמות פ"ג מ"ג). אך זהו בחי' עצמו לא בחי' כוללת דבעצם הוא עולם פרטי (וכל עולם כולל המדר' שבהעולם שלמטה ממנו כו' וכמ"ש במ"א ואין זה בחי' כוללת כו'), ורק א"ק הוא בחי' כוללת ועקודים הוא התגלות פרט א', וכמ"ש בע"ח שער העקודים פ"א וז"ל כי לבן הוא סוד לובן העליון אשר הוא קודם כל האצי' הוה (והיינו בחי' א"ק) והוא הי' עושה כל הבחי' עקודים נקודים וברודים לצורך האצי' שיאצל אחרים כו' והתחיל בעקודים כו' עכ"ל. והנה בהתגלות פרטי המדר' מבחי' הכוללת דא"ק י"ל דעקודים הוא בחי' יסוד המים, וכמ"ש באוצ"ח בדרוש ענ"ב דעקודים רומז לאברהם דהויות הכלים הוא רחמים ואברהם בנימט' רחם כו', וא"כ זהו בחי' מים, ונקודים בחי' אש דתהו בחי' גבו, וברודים היינו אצי' בחי' רוח שזהו עיקר התיקון, וכמ"ש במ"א על מאה"ז פ' לך דע"ז א' לבתר אנלדו וקיימא ברוחא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון

גוי אחד בארץ. ומ"ש כללא דעשר אמירן הוא הכולל העשר מאמרות ועשרת הדברות, וזהו שאמר בגין דדא כליל עילא (פי' עשה"ד) ותתא (פי' ע"מ), ולהיות שהוא כללא דעשר אמירן לזאת כליל בהאי י' זיני דחרות, שהו"ע השמחה בכל ספירה וספירה בפרט, אמנם צריך להבין למה הקדים ששון ושמחה קודם לחתן וכלה, שהרי כללות השמחה, הגדולה הלזו היא בשביל חתן וכלה, דזהו עיקר הענין של מצוה זו שמתקבצים הרבה אנשים לשמח את חתן וכלה דוקא, והיינו דלכד זה שיש בזה מצות אהבת ישראל שהיא אהבת

אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה, גילה רנה, דיצה וחרות אהבה ואהבה שלום ורעות, והשיב כאן עשר עניני שמחה, והנה ברכת אשר ברא היא ברכה השביעית, ואיתא בוח"ב קס"ט ע"ב, שביעאה (פי' הברכה השביעית) איהו מקיים כולא, ומהאי שביעאה מתברכאן כולא ודאי כללא דעשר אמירן בגין דדא כליל עילא ותתא, וע"ד כליל בהאי (בברכה זו) י' זיני דחרות, ששון ושמחה, חתן וכלה גילה כו' ורעות למהוי כלה שלימו דכולא, זכאין אינון ישראל דאינון זכו לתתא כגוונא דלעילא, עלייחו כתיב ומו כעמך כישראל

(ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) זהו כלל גדול בתורה, דבתורה כת' דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום, דהרבה יש בתורה מעניני קירוב הדעת בין אדם לחברו ובהנהגות טובות כמ"ש ועשית הישר והטוב כו' שהוא לפני משורת הדין, הנה לבד זאת כאשר מתקבצים יחדו מתעוררים בהתעוררות טובה בעניני יראת שמים כמו קביעת עתים לתורה רבים בשעורי הלכה ואגדה ושיעורי אמירת שירות ותשבחות כנהוג בכל תפוצות ישראל אשר באים בהשכמה לבתי כנסיות ומדרשות ועוסקים בשירות ותשבחות אשר גדול שכרם במאד והם נטורי קרתא שבזכות זה נמשך רוב השפעה כפרנסה כנודע, ובפרט בקיבוץ בעלי תורה ועוסקים בעבודה דנוף ועצם התועדותם הוא ענין גדול ועקרי.

קיצור. אשר ברא. יבאר לשון הזהר בברכת אשר ברא שנזכר בה עשרה לשונות של שמחה, ויקשה למה הקדים ששון ושמחה לחתן וכלה ומבאר דעצם הכינוס של ריבוי אנשים לענין מצוה הוא דבר גדול בחיזוק קביעות עתים לתורה.

רעים וכינוס צדיקים דאז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, דבעת כינוס שהוא הדבור וההתעוררות להתעורר ולעורר איש את רעהו בדברי חיזוק התורה וקיום המצות הנה בעת ההתעוררות הרי אז ויקשב ה' וישמע, יעמאלט איז יעדערער דעהערט דעם אייבערשטין, און אין יעדערין, ווערט דער אייבערשטער דער הערט, ויכתב ספר זכרון לפניו, פניו הם הפנימי' שבישראל כמ"ש וזאת לפנים בישראל, שהם הפנימי' שבישראל, הנה בעת השמחה הרי יראי ה' וחושבי שמו מתגלה בהם בחי' הפנימי' שבהם, וזהו ויכתב ספר זכרון לפניו שהפנימי' שבהם המתגלה רשומו ניכר בעבודה בפועל והוא הזכרון של הפנימי', דהנה כתיב ועמך כולם צדיקים דכל בני ישראל אפילו אנשים פשוטים בהתקבצם יחד לסעודת מצוה הנה מלבד דהפועל הזה מה שמתקבצים כלם יחדיו באהבה ואהוה ובקירוב הדעת הנה זה עצמו הוא ענין גדול שמקיימים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך דאר"ל

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

בכל עיירה קטנה התקיימו מוסדות הצדקה החשובים ביותר, כמו תלמוד תורה, ביקור חולים, לחם לאביונים, מלביש ערומים, גמילות חסדים, מעות חטים וכדומה. כל אחד, בלי יוצא מן הכלל, היה משתתף בפרוטותיו בכל מוסדות הצדקה האמורים, היו אלה חיים טהורים של מדות טובות.

ה"עין יעקב" שהיו לומדים בכל יום, בין מנחה למעריב, והלימוד בשבתות במדרש ופרקי אבות, היו מעיין מים חיים. היה זה מעיין למדות טובות ומורה דרך לכל היהודים הפשוטים, כך שבני אדם ידעו, לשם מה הם חיים בעולם.

היה זה פשוט נחת לראות איך בשבתות הקייציות, בשעות הערב, בליובאוויטש - אחרי כמה שעות של לימוד - היו מתקבצים אנשים מסביב לבתי המדרש, במקום אחד חוזר שמואל הסנדלר על מה שסיפר ר' יעקב לייזער מהמדרש על מה שרצה קרח ממשא ואהרן², ובמקום שני עומד אברהם דאניע וחוזר על מה שר' מענדל המלמד סיפר על ר' יוחנן³ ששאל את תלמידי איזו היא המדה הטובה והיפה ביותר באדם.

א. בליובאוויטש תפסו הימים הטובים ומועדי השנה מקום חשוב ביותר. הכל, קטן וגדול - כוונתי גם בני תורה, בעלי ידיעה והשגה וגם יהודים פשוטים - היו עסוקים בכל כוחותיהם וחושיהם, מוחותיהם ולבותיהם, פיותיהם ואזניהם, ידיהם ורגליהם, תחילה בהכנות לחג ולאחר מכן בחג עצמו.

העיירות הקטנות - ערי השדה - שונות ביותר מהעיר הגדולה. העיירה מצטיינת ביתר רצינות וביתר אמת. במיוחד בשנים שעברו, כשהמצב הכללי היה די שונה מבחינת האמת והרצינות. גם לפני ארבעים-חמשים שנה נראתה העיירה אחרת לגמרי. על כל פרצוף יהודי עירתי, היה נראה בהבלטה יחוסנו בן שלשת האלפים שנה, כבני אברהם יצחק ויעקב.

אמנם, בעיירה הקטנה היה ה"ואל תתודע לרשות"¹ במדה מרובה. חיו בפחד ומורא מפני כל קול עלה נדף. כשראו מישהו מפקדי הממשלה הולך ברחוב - התמלא הלב רעדה. ברם, מאידך גיסא היו נעימים ויפים מאד החיים השקטים והבטוחים, שהיוו תוצאה מסויימת ממדת ההסתפקות.

(3) אבות ב, י.

(1) אבות א, י.

(2) ראה רש"י במדבר טז, א.

בימים עברו היו כל דבר תורה, כל סיפור מ"עין יעקב", מדרש וסיפורי צדיקים, מוצאים את מקומם הנכון בלב היהודי. גם האימרה החסידית שלא היתה קלה להבנה ליהודים הפשוטים, היתה בכל זאת משפיעה רבות והכניסה חיות מסויימת באמירת התהלים ובקיום המצוות, וה'דרך ארץ' הפנימי לבן-תורה וחיבת התורה נראו בהיקף המלא והאמיתי.

הלימוד ב"עין יעקב", מדרש ופרקי-אבות ברבים, הביא לנו עדרים עדרים של אנשים טובים ויהודים נאמנים, שבהלכם לכפר – חלק גדול מיהודי העיירות היו מתפרנסים מהכפרים – ובעמדם בשוק הגו במה ששמעו בבית המדרש בין מנחה למעריב, ובקוצר רוח חיכו לשבת הקדושה, בה שומעים דבר תורה, סיפור מתנא, אמורא או גאון.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

אָנְכִי לֹא יְכוּלְתִי לְהִבִּין מַאֲיֵן בָּאָה לִי צָרָה, וּמִי הָאֵשׁם בְּנָה, בְּמָה סְבוּת הָיָו לִי בְּמָה לְתִלוֹת זֹאת, אַךְ הַנְּרָאָה לִי בְּרוּר יוֹתֵר הָיָה כִּי בְּתוֹר עֲרֻבּוֹן וּמִשְׁכּוֹן "זֹאֲלֶאזְשֵׁנִיק" לּוֹקְחִים אוֹתִי.

אֵת הַשְּׁעָרֵי זֹאת, הַגְּדַתִּי לְאִנְשֵׁי בֵּיתִי יְחִיו. בְּעַד מָה? – שׁוֹאֵל אוֹתִי חֲתָנִי הַרֶש"ג שְׁיִחְיֶה¹². בְּעַד מָה? – עָנִיתִי – אֵינְנִי יוֹדֵעַ, אָבֵל בֶּן הוּא, מְסִירָה – הַגִּידָה כְּבוֹד אִמִּי מוֹרְתִי הַרְבֵּנִית תְּחִיָּה. מְסִירָה – עָנּוּ אַחֲרָיָהּ זוֹגְתִי וּבְנוֹתִי יְחִיו – מְסִירָה.

לֹא – עָנִיתִי – לֹא, אֵינְנִי מַאֲמִין כִּי יִמְסְרוּ אוֹתִי, וְאֵין לִי בְּמָה לְתִלוֹת מְסִירָה זֹה, אֵין זֶה אֶלֶּא כִּי בְּתוֹר עֲרֻבּוֹן – זֹאֲלֶאזְשֵׁנִיק – לּוֹקְחִים אוֹתִי.

מָה עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת – שׁוֹאֵל חֲתָנִי הַרֶש"ג שְׁי' – הַגִּידוּ לָנוּ דַעְתְּכֶם מָה לַעֲשׂוֹת?

מָה לַעֲשׂוֹת? – עָנִיתִי – רֹאשׁ וְרֵאשׁוֹנָה לְהוֹדִיעַ בְּאֶהֱל הוֹד כ"ק אֲמוֹרֵר הַרֶה"ק זְצוּקְלֵה"ה נִבְגַ"מ זִי"ע, לְהוֹדִיעַ בְּלִיּוּבֵאוּיטֶשׁ, נִיעֲזִין וְהַאֲדִיץ¹³, לְבַקֵּשׁ מֵאֵת אַנ"ש לְהַגִּיד תְּהִלִּים בְּבִתִּי כְּנִסוּת בְּיָמִים הָרֵאשׁוֹנִים. יָמִים רֵאשׁוֹנִים – חוֹזְרִים וְכוֹפְלִים הַדְּבָרִים בְּנוֹתִי וְחֲתָנִי יְחִיו, וּמָה אֶתָּה חוֹשֵׁב, ח"ו? .. אֵת זֶה – עָנִיתִי – נְרָאָה בְּעֲזֶרֶת הַשֵּׁם יְת' אַחֲרֵי-כֵן. לֹא תַעֲשׂוּ רַעַשׁ, וּבְטַח יוֹדֵעַ תִּכְף וּמִיד בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת.

אֵת אֲשֶׁר – הַגְּדַתִּי הֶלְאָה – יַעֲשׂוּ אַנ"ש שְׁי' לְמְקוֹמוֹתָם, הֵן פֶּה וְהֵן בְּמְקוֹמוֹת שׁוֹנוֹת אֵין לְמַנּוֹע אוֹתָם, אָבֵל מַצְדָּכֶם תִּשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל הָאֲפָשָׁרִי עַל יְדֵי הַפִּירוֹת. וּלְכַל-לְרֹאשׁ לְהוֹדִיעַ לְכָל מְקוֹמוֹת הַלְמוּד אֲשֶׁר לֹא יִפְרִיעוּ ח"ו מְלֶאכֶת הַקֶּדֶשׁ, וּבְטַח עֲתָה יוֹכַבֵּד עוֹד יוֹתֵר קִבְּלַת הַכְּסָפִים, כִּי הַפַּחַד וְהִירָאָה יִפֹּל עַל כָּל הָעוֹסְקִים בְּזֶה בְּחַפְץ וְרִצּוֹן, וּמָה גַם אֵלוֹ הָעוֹסְקִים עַל פִּי הַהֶכְרַח וּכְפִיָּה, שְׁיִמְצְאוּ טַעַם נְכוֹן לְסוּג אַחוֹר.

עַל כֵּן עֲלֵיכֶם לְדַעַת פְּקֻדָּתִי הַחֲזָקָה, אֲשֶׁר מִבְּלִי הַתְּחַשֵּׁב עִם הַחֻבוֹת גַּמ"ח אֲשֶׁר מְגִיעַ מִמֶּנִּי, תִּשְׁתַּדְּלוּ לְהַשִּׁיג עוֹד כֶּסֶף בְּגַמ"ח וְתִשְׁלַחוּ הָעֶזֶר הַדְּרוֹשׁ לְכָל מְקוֹם שֶׁל לְמוֹד, וְתִדְעוּ כִּי עַד אֲשֶׁר יִשְׁיַבְנִי הַשֵּׁם יְת' לְבֵיתִי, עֲלֵיכֶם לְמַלְאוֹת גַּם אֵת מְלֶאכֶתִּי בְּסֻדֵּר מְסוּדָר.

* * *

13 בליובאוויטש - אוהל כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ואוהל כ"ק בנו אדמו"ר המהר"ש. ניעזין - אוהל כ"ק אדמו"ר האמצעי. האדיאץ - אוהל כ"ק אדמו"ר הזקן.

11 ראה ספר המאמרים עת"ר ע' קב ואילך. המשך תער"ב חלק ב ע' תשע. ובכמה מקומות.
12 ראה אודותו ספר השיחות תרפ"ז ע' 28 הערה 2.

על פי הדברים אשר שמעתי מאחד מבני ביתי¹⁴, היה ברור לי כי מזכירי מר חיים שיחיה ליבערמאן¹⁵ כבר יודע הוא מאת הנעשה במעונו, ובנדאי כי ביער את כל הכתובים אשר יוכלו לאשם אותו בתור מזכירי, ומה טוב היה אם היה עוזב את מעונו עד יעבור זעם, כי למה יסבל גם הוא, ועוד זאת כי הוא האחד אשר היה יודע להמשיך העבודה, כי מפיר יודע הוא מה שצריכים לעשות, אבל בנדאי לא ימצאו אצלו מאומה, ותודה לה.

כבוד אמי מורתי, זוגתי, בנותי, חתני יחיו, כל אחד עומד משתומם, פניהם לבנים פסיד, העינים מלאים דמע, בשעה ההיא לא נמצאו דברים, כלם מביטים עלי בתמהון, בתקוה, בגעגועים, ברחמנות, בתחנון, ואין אומר דבר.

פלא! הלא הרגעים ספורים, מחכים על בוא עגלת המרכבה, בעוד רגעים יבואו לקחת אותי אל המשמר, אל בית האסורים שפאלערני.

* * *

השם שפאלערני ידוע לכל, הכל יודעים, כי שפאלערני הוא דבר מאוים, השם בעצמו מטיל אימה, פחד וחרדה, וכשמזכירים שפאלרני הכל ברור, ולגודל פרומו של מעלת אימת בית-אסורים אשר ברחוב ההוא, נקרא בפי כל בשם התאר "שפאלערקע".

שפאלערקע זו אשר אימתה נופלת על הבריות בלי הבדל דת לאום מפלגה, נודעה היא גם בפי תינוקות, והכל יודעים כי מפיון שלוקחים לשם אינו דבר של שחוק או הוראת שעה, כלומר על יום או יומים.

מפיון שהאדם נדון לקחתו לשפאלערקע, הוא אחד משני אלה: או שכבר דינו מחלט, או שצריך דרישה וחקירה, ויותר בדיקה.

חושב הנני אשר אלה אשר יקראו דברי אלה, לא ידעו מה בין חקירה ודרישה לבדיקה, וכבוד עלי הדבר מכמה טעמים להאריך בזה, אף החקירה ודרישה היא רק בדברים, שאלות ותשובות, לא כן בדיקה, היא פעין רמזי ענינים מכריחי הדבור, כמאמרו של נחמאנסאהן, "שם מדברים, שם נפתח הפה, שם אומרים, מגידים, חוזרים ומגידים".

חקירה ודרישה הם דברים קלים, ודברים קלי הערך כאלו נעשים בשאר מקומות בעיר, לא כן שפאלערקע, אשר באיה, הם מבנין הפכד, ולשפאלערקע זו – הנני מחכה על עגלת צבא המיועדה לבוא כל רגע, והרגעים ספורים.

* * *

ובשעה זו אשר רגעה ספורים, הרבה יש לדבר, הרבה יש לבקש, הרבה יש לצוות, הרבה יש לסדר, הנה דוקא בשעה זו אין הפה מדבר, ואין המח שליט על הלב.

שי"י** בזה הלשון: "שניאורסאהן, אורחים באו לבקרנו", והוא הבינה, וירץ תיכף החוצה להודיע להמקורבים וכו'.
15) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 128 הערה 4.

14) [ברשימות הרב ר' אלי' חיים אלטהויז הי"ד: אחת מבנותיו של רבנו* בהיותה בחדרה לבדה ואין איש, והחלון הי' פתוח לחצר, הספיקה לאמר מבעד החלון אל האברך מענדל ש"ס

(* במקום אחר נאמר שזו היתה הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא נ"ע ז"ע.
(** כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הלב מתרגש, ומתרגש ביותר, אין נותן להמוח להרהר, להמחשבה לחשוב¹⁶, ולכח הדבור לדבר, אבל בכל זה בחסדי השם ית' לא הנחתי מעמדי, דברתי איזה דברים קצרים שמכילים הרבה בהנוגע להסתדרות העבודה, ואמרתי להם:

"ברור לי אשר רשת הכינו לפעמי, באשמות כבודות ביותר, בעלילות נוראות, וגם ינסו להכריחני להודות על אשר לא חטאתי, – כלומר בענינים שאינם נוגעים למלאכתי, מלאכת החזקת היקדות והחזקת התורה – ויהי מה, לא יפעלו אצלי מאומה. אם ישאלוני אודות עבודתי, אגיד את הכל, כלומר שהנני עוסק בהחזקת התורה ולומדיה במדה שהיא, אם ישאלוני מי הם חבריי המשתתפים עמי, אקח הכל על עצמי, ובכך אם ח"ו יאסרו עוד את מי, ויאמרו לו פי הוא על פי יסוד דברי שהגדתי, תדעו כי הוא שקר גמור, וכאמור אשר אצלי לא יפעלו מאומה, ואין דבר בעולם אשר יכריחני לעבור על החלטתי זו, ועליכם לדעת זאת. ברור לי כי כבר יש חומר לעלילה רבה אשר לולי זאת לא היו עושים צעד כזה, רואה הנני בפני נחמנסאהן פי יודעים המה מה שעושים, ובטח בראו חומר כזה אשר מדמים בנפשם כי יוכלו להרע לכלל ישראל על ידי מאסר זה, אבל בטוח הנני ברור באלקי אבותינו הק' אשר הוא יתברך יפדני מידם. ואשוב אל עבודתי כבראשונה. שמרו לקים את אשר אנכי מצוה ואל יפול ללבכם, והאלקים יעזרנו. רק את הכתובים תקחו מן הבית ותחלקום במקומות שונים בטוחים".

16 על דבר ההפרש בין הרהור ומחשבה - להעיר מביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בראשית א, ד. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ז ע' קצב-קצג.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ואשר ע"כ תלמיד יקר, דע תעודתך, זכור בוראך, ורובך אשר בשמים בצל שדי יתלונן, דרישתו כי כל אחד ואחד מאתנו עבוד יעבוד את האלקים בלבו נפשו מאדו, וישרת את עם סגולה, לתת לפניהם בכל עת מזון המבריא בלימוד פרקי אבות העולם, שיעורי אגדה, דא"ח, לעורר על אהבת רעים דיבוק חברים, לקרב הלבבות בשיחות נעימות מחיי אבותינו הקדושים, אשר בתום לב ובעוז נפש יתחזקו בדגל אלקי ישראל בתורה ועבודה איש איש כאשר יוכל.

לא את חכמתינו והשגתינו האלקים דורש, ולא בתבונתינו יתאוה, ברצונו יתברך ויתעלה עלה כי יואיל להתענג על שפיות נפש ולב תם הולך מישרים גם באמרו מזמירת מלך ישראל, בלמדו פסוק בתורה, ובקיימו מצותיו יתי.

והאל הטוב יהי בעזרך ובעזר כל אחינו עם ישראל היושבים במחנך די עליהם יחיו לישיב במנוחה ולקבוע עתים לתורה, ואור נועם יהי במושבו[ותם].

והי' ברכה ושלוש כאו"י וחדו"ש בן מורו ורבו.

בי"ה, ט"ז תמוז תרפ"א

תלמידינו הנעלה ווי"ח אי"א מו"ה
שמואל שיי שו"ב

שלום וברכה.

שילוחו בסך ששה אי"ר התקבל והשי"ת יהי בעזרו.
ע"ד המוסד תומכי תמימים, הנהו כעת בפאלטאווע
וזה האדרעס לכל עניני כתיבה לשם:

[ז. שניאורסאהן, פאראחאווא 21, פאלטאווא]

תלמיד יקר, הואיל נא הודיעניי מכל אשר עזרך אלקים לעשות לטובה ולברכה, בקרב אנשי מקומך, יברכם האלקים. הלא למחי שולח האל ית' את כל אחד ואחד מהתמימים יחיו, לעורר ולעודד לב ישראל הער, וכאמרז"ל במד"ר שמות פמ"ט בתחלתו ע"פ מים רבים כו'. ברוכים יהיו עם די וכל אשר להם, בני ישראל יפים הם, יקרים הם, לבם תמימה את ה', אהבתם חזקה נטועה וכמוסה, ורק שקושי החיים מטרידם, וכאשר מעוררים אותם, מתעוררים בכל הטוב והמועיל.

עצומו של יום מכפר

מה יהודי צריך לעשות בדרך כלל כדי להיות קשור להשם? לקיים תורה ומצוות. המצוה היא מלשון 'צוּתָא' שפרושו חבור. כְּאִשֶּׁר אָנוּ מְקִימִים אֶת צוּי הַשֵּׁם, אֲנַחְנוּ זֹכִים לְהִתְקַשֵּׁר וּלְהִתְחַבֵּר אֵלָיו.

אבל מה קורה אם חלילה יהודי חטא?

יכול היה להיות מצב שבמקרה כזה יהודי יאבד לא עלינו את הקשר עם השם. אבל השם רחם עלינו ונתן לנו אפשרות לעשות תשובה. התשובה גם מראה שמצדו של היהודי, הוא רוצה לשוב ולחדש את הקשר עם השם. הוא מתחרט על העברה ומצטרע עליה.

אם כן, אנחנו מבינים שהתשובה מגלה סוג של קשר יותר גבוה בין יהודי להשם. גם אם הקשר של המצוה נפגם או נחתך, באה התשובה ויוצרת קשר חדש בינינו לבין השם.

אבל ביום כפור מתגלה קשר ברמה אחרת לגמרי...

הרי הנשמה שלנו היא טהורה, היא כל הזמן קשורה עם השם. רק שלפעמים היא מכסה בשכבות של מעשים לא טובים שהאדם עשה. מעשים אלו יכולים אמנם לפגוע בקשר הגלוי שבין יהודי להשם, אך לא בקשר הפנימי.

דגמה לדבר:

ילד הוא תמיד בן של אבא ואמא. אם חלילה הוא לא התנהג אליהם כראוי, או רב עם אחיו, יכול לשרר ביניהם מתח. משהו בקשר הגלוי שלהם נפגם וצריך לתקן אותו על ידי בקשת סליחה וחזרה להתנהגות ראויה. אבל הוא אף פעם לא מפסיק להיות הבן של ההורים שלו או אח של האחים שלו. הקשר הפנימי הוא משהו שלעולם אי אפשר למחוק או לנתק.

כך ביום כפור הנשמה עצמה באה לידי גלוי, ואז, מתגלה שבעצם כל יהודי קשור עם השם. ולכן "עצומו של יום מכפר" (יום כפור בעצמו מכפר), כי אז מתגלה הקשר הפנימי והאמת בין יהודי להשם, קשר שבו אף עברה לא יכולה לפגם. "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא". ממש כמו ילד שתמיד תמיד ישאר קשור עם בני משפחתו, בקשר בל ינתק.

הדבר הזה בא לידי בטוי בעקר בתפלת נעילה בה ננעלים שערי שמים, ורק עם ישראל והקדוש ברוך הוא נמצאים יחד, אפלו ללא מלאכים. זהו זמן שבו האב ובניו מתאחדים.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1149 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת האזינו

— על-ידי זה ש"אחד מקם גולה לברכריא . . . דומה קמי שגליתם בלכם". זהו שאמרו רז"ל "צדקה עשה תקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האמות": אין צדק שכל בני ישראל גיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מקם"). ולפעמים, כאשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שיוכל לברר את המקום ההוא.

(שיחת שמחת תורה תש"ו – תורת מנחם התועדויות יג עמ' 83)

שלישי י^ג ירכבוהו כחיב על-כמותי קרי על-במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקוהו דבש מפלע ושמן מחלמיש צור: ד חמאת בקר וחלב צאן עם חלב פרים ואילים בנייכשן ועתודים עם-חלב בליות חטה ודם-ענב תשתה-חמר: ט וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית פשית ויפשל אלוה עשהו וינבל צור ישעתו: טו יקנאוהו בזרים בתועבת יבעיסוהו: יז יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום אבתיכם: יח צור ילדך תשי ותשפח אל מהללך:

~ נקודות משיחות קודש ~

ירכיבוהו על כמתי ארץ (לב, יג) על שם שארץ ישראל גבוהה מפל הארצות (רש"י) זה-עמה קבלתי ידיעה . . . משובח של מר לארצנו הקדושה. ואף-על-פי שבא מארץ הרים ונגבעות, כמו שאמרו, הרי . . . ארץ ישראל גבוהה מפל הארצות, זאת אומרת ששובו . . . בודאי יש בזה עליה בכל המובנים, הן בגשם והן ברוח, שזה בזה תלוי. ובפרט בנוגע ליהודים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לגוי קדוש' היושב בארץ הקדש. ובקרת שאת על-פי תורת החסידות, אשר תקלית כל עבודת האדם היא הגברת הצורה על החמר והרוחניות על הגשמיות.

(אגרות קדש כו עמ' קטז)

רביעי י^ט וירא יהוה וינאץ מכעם בניו ובנתיו: כ ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי: ג יערף כמטר לקחי תגל כפול אמרתי בשעירם עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב: ד כי שם יהוה אקרא הכו גדל לאלהינו: (ל"ד) ה הצור תמים פעלו כי כל-דרךיו משפט אל יאמונה ואין עול צדיק וישר הוא: ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל: ו ה ליהוה תגמלו-זאת עם נבל ולא חכם הלוא-הוא אביד קנוד הוא עשך ויכנגד:

~ נקודות משיחות קודש ~

הלה תגמלו זאת (לב, ו) האות ה"א של תבת הלה, שהיא תבה של אות אחת, מורה על אהדות. ואות זו מופיעה בהקשר שלילי דוקא ("עם נבל ולא חכם"), כי הפונה היא לפעל אהדות במקום של התחלקות דוקא. וכידוע, שמתקלית הפונה של בריאת העולם, היא לעשות לו. ותברך דינה בתחתונים, כלומר: שהתחתונים כפי שהם במצב של תחתונים (לא כפי שמתעלים לעליונים) יהיו דינה לו ותברך.

(ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

(ישראל) שני ז וכל ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביד ויגדד וקנוד ויאמרו-לך: ח בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: ט כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו: י ימצאוהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסכבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עינו: יא בנשר יעיר קנז על-גוזלו ורחף יפרש בנפיו יקחהו ישאהו על-אברתו: יב יהוה ברד ינחנו ואין עמו אל נכר: ע"ב במנחת שבת ובחור

~ נקודות משיחות קודש ~

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (לב, ח) הקשר בין בני ישראל ל"גבולות עמים" הוא, שעל בני ישראל לברר את ארצות העמים, הינו את כל העולם. כיצד עושים זאת?

יְהוָה עִמּוֹ וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזַלְתָּ
 יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעִזּוּב: ^א וְאָמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר
 חֲסִיוֹ בּוֹ: ^ב אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחִימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יִין
 נְסִיכָם יְקוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
^ג רְאוּ אֶת-הַיָּם עִתָּהּ כִּי אָנֹכִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים
 עִמָּדִי אָנֹכִי אֲמִית וְאֲחִיזָה מִחֲצָתִי וְאָנֹכִי אֲרַפָּא
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:

~ נקודות משיחות קודש ~

פי צורם מקרם וה' הסגירם (לב, ל) השמדות ל"ע שהיו
 בְּדוֹרְנוּ – לא היו מצד פחם של אמות העולם, שהרי אין
 לגוי שליטה על יהודי, שנשמתו היא "חלק אלקה מפעל
 ממש". והגע בעצמך: אם בעצי המקדש הגשמי ואבניו לא
 שלט האויב, בכתוב "טבעו בארץ שעריה" – כל-שכן
 וקל-וחמר שאין לו שליטה במקדש רוחני (ושכנתי בתוכם,
 בתוך כל אחד ואחד). אלא צורם מקרם וה' הסגירם –
 מטעם הידוע ליוצר בראשית. והנה כבוד-קדשת מורי-וחמי
 אדמו"ר אמר פעם, שאין להצדיק את ה' יותר מדאי . . .
 אכל כתיב "אורך ה' כי אנפת בי", הינו שלעתיד יודו לה'
 על ה"אנפת".

(שיחת אחרון של פסח תשי"ו – תורת מנחם התוועדותיט עמ' 323)

שִׁישׁ ^א כִּי-אִשָּׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי וְאִמַּרְתִּי חִי אֲנֹכִי
 לְעֵלָם: ^ב אִם-שָׁנוֹתֵי בְרַק חֲרִפִּי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּטִּי
 יָדִי אֲשִׁיב נָקֶם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָי אֲשַׁלֵּם: ^ג אֲשַׁפִּיר
 חֲצִי מִדָּם וְחֲרַפְתִּי תֹאכַל בְּשֶׁר מִדָּם חֲלָל וְשִׁבְיָהּ
 מִרֹאשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב: ^ד הֲרַנְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי
 דַם-עֲבָדָיו יִקּוּם וְנָקֶם יִשִּׁיב לְצָרָיו וְכַפַּר אֲדַמְתּוּ
 עִמּוֹ: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~

הוא והושע בני נון (לב, מד) ולמה קוראהו כאן הושע . .
 שאף-על-פי שנתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו
 (רש"י) באשר יהודי זוכה לגְּדֻלָּה, גדלות של שְׁרָרָה או גדלות
 בענין אחר, שזוכה לברכות גדלות מן השמים – הוא עלול
 לחשב, שמנה גופא שהוא זכה לך, סימן שהוא ראוי לדבר,
 וכתוצאה מכך תהיה אצלו תנועה של הרחבת הדעת
 ורוממות. לומדים אנו מיהושע, שאדרבה: דוקא מי שזוכה
 לגדלה, צריך להשפיל את עצמו כאשר בתחלתו. וזהו גם
 הפלי לך שהגדלה תתקיים בידו.

(לקוטי שיחות כט עמ' 201)

אֲחֵרִיתֶם כִּי דוֹר תִּהְיֶהכֶת הַמָּוֶה בְּנִים לֹא-אֲמִן
 בָּם: ^א הֵם קִנְאוּנִי כְּלֹא-אֵל כְּעִסּוֹנִי בְּהַבְלִיחֶם
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאִם כְּלֹא-עִם בְּגוֹי נָבָל אֲכַעִיסִם:
^ב כִּי-אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד-שְׂאוֹל
 תַּחֲתִית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיְבַלֶּה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי
 הָרִים: ^ג אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת חֲצִי אֲכַלְהֶבֶם:
^ד מִזֵּי רַעַב וּלְחַמֵי רֶשֶׁף וְקָטַב מְרִירֵי וְשׁוֹךְ
 בְּהִמַּת אֲשַׁלַּח-בָּם עִם-חַמַּת זַחְלֵי עֶפְרַי:
^ה מַחוּיֹן תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמַחֲדָרִים אִימָה גַם-בַּחֹר
 גַּם-בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה: ^ו אֲמַרְתִּי
 אֲפֹאִיֵּהם אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם: ^ז לוֹלֵי כְּעַם
 אוֹיֵב אֲגוֹר פְּנִינְכֶרֶו צְרִימוֹ פְּנִי-יֹאמְרוּ יִדְנוּ רָמָה
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת: ^ח כִּי-גִוִּי אֲבַד עֲצוֹת
 הַמָּוֶה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

חצוי אכלה בם (לב, כג) חצוי קלים והם אינם קלים (רש"י)
 חצוי (למוטב) – הינו אהבה ויראה. והם אינם קלים –
 ב'כלות הנפש' (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק
 "אני הו' לא שנית ואתם בני יעקב לא קליתם", שיש
 להתפלל: איך מתבונן יהודי ב'אני הו' לא שנית' בעת
 התפלה ולא מגיע ל'כלות הנפש'? ועל-דרך תורת הפעל-
 שם-טוב, שזה חסד מה' שאדם נשאר חי אחר התפלה.
 אמנם, העדר 'כלות הנפש' הוא לטובה, שהרי תקלית הפונה
 היא נשמה בגוף דוקא. ואדרבה, אהבת ה' ויראת ה'
 מוסיפות חיות בנשמה בגוף.

(שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז – התוועדותיט תשמ"ז ד עמ' 430)

חמישי ^א לו חכמו ישפילו זאת יבינו לאחריהם:
 ז איכה וירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה
 אם-לא פיצורם מקרם ויהוה הסגירם: ^ב לא פי
 לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים: ^ג כימגפן
 סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבירוש
 אשפלת מררת למו: ^ד חמת תנינם יינם וראש
 פתנים אכזור: ^ה הלא-הוא כמם עמדי חתום
 באוצרתי: ^ו לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם
 פי קרוב יום אידם וקש עתדת למו: ^ז כיידון

לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ובדבר הזה תאריכו ימים (לב, מז) היה מהלך במקבואות
 המטופות לא יקרא קריאת שמע . . אם היה קורא וקא, פוסק
 . . עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים (ברכות כד, ב)
 יש לתמוה, היכן נקמה הלכה זו בפסוק. ויש לומר, דהנה
 דבור ענגנו רבוי - הסברה והתחלקות הפרטים. ומזה,
 ש"דבר" לשון יחיד (בנגוד ל"שימו לבבכם לכל הדברים",
 לשון רבים), מורה על שלילת הדבור, אכל לא שלילה
 מחלטת, שאז אין זה דבור כלל, אלא הפסקה באמצע
 הדבור. והיכן מצינו שיש להפסיק את הדבור בתורה - במי
 שלומד בדרך וקא למבוא שאינו נקי.

(שיחת שמחת תורה תשכ"ב - תורת מנחם התנועות לב עמ' 128)

מפטיר מה וידבר יהוה אל־משה בעצם היום הזה
 לאמר: ^מ עלה אל־הר העברים הזה הר־נבו
 אשר בארץ מואב אשר על־פני ירחו וראה
 את־ארץ פנען אשר אני נתן לבני ישראל
 לאחזה: ^נ ומת בהר אשר אתה עלה שמה
 והאסף אל־עמיו באשר־מת אהרן אחיך בהר
 החר ויאסף אל־עמיו: ^ס על אשר מעלתם בי
 בתוך בני ישראל במי־מריבת קדש מדבר־צן
 על אשר לא־קדשתם אותי בתוך בני ישראל:
^כ כי מנגד תראה את־הארץ ושמה לא תבוא
 אל־הארץ אשר־אני נתן לבני ישראל: פפפ

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן.

שביעי מד ויבא משה וידבר את־פל־דברי השירה
 הזאת באזני העם הוא והושע בן־נון: ^מ ויכל
 משה לדבר את־פל־הדברים האלה אל־פל־
 ישראל: ^מ ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל־
 הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר
 תצום את־בניכם לשמר לעשות את־פל־דברי
 התורה הזאת: ^מ כי לא־דבר רק הוא מכם
 כִּי־הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים
 על־הארמה אשר אתם עברים את־הירדן
 שמה לרשתה: ^פ מה וידבר יהוה אל־משה
 בעצם היום הזה לאמר: ^מ עלה אל־הר
 העברים הזה הר־נבו אשר בארץ מואב אשר
 על־פני ירחו וראה את־ארץ פנען אשר אני
 נתן לבני ישראל לאחזה: ^נ ומת בהר אשר
 אתה עלה שמה והאסף אל־עמיו באשר־מת
 אהרן אחיך בהר החר ויאסף אל־עמיו: ^ס על
 אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי־מריבת
 קדש מדבר־צן על אשר לא־קדשתם אותי
 בתוך בני ישראל: ^כ כי מנגד תראה את־הארץ
 ושמה לא תבוא אל־הארץ אשר־אני נתן לבני
 ישראל: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותיה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בתיכון וביזמיון ובתי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

תאשם שמרון (ראש ממלכת אפרים) כי מרתה פאלהיה וגו': לכן בִּשְׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל שְׂבָאֲרֵץ יְהוּדָה עַד יְהוּה אֱלֹהֶיךָ פֶּן יִקְרָא אֶתְכֶם כְּשֹׁמְרוֹן כִּי כִשְׁלֵת בְּעֹנֶיךָ בֵּא לֹד הַצָּרָה הַזֹּאת: ג קחו עמכם דברים שתתנדו לפניו וכוה ושובו אל-יהוה אמרו אליו בתפלה פליתשא עון מחול נא כל העון וקח במקומו טוב המעשים הטובים שעשינו ונשלמה במקום קרבנות פרים את ודיי שפתינו: ד עוד זאת אמרו לפניו מאשור לא נבקש עוד עזרה כי לא יושיענו על-סוסים היא עזרת מצרים לא נרַב ולא-נאמר עוד אלה אלהינו למעשה ידיו אלא אשר-בך לברך ירחם ותום: ה כאשר יאמרו פו, או ארפא אסלח למשוכתם למרדם, אתכם אהב אותם אהבת נדבה כי שָׁב אפי ממנו: ו אהיה כטל שאין נעצר מעולם לישראל יפרח פרחים געים כשושנתה ויך השרישו והתפשטו שרשיהו פלכנון כשרשי עצי לבנון:

ג קחו עמכם דברים, קבלו עליכם ושימו לבכם אל הדברים שאני אומר לכם. כל תשא עון, כל עונותינו תסלח. וקח טוב, מעשה טוב שעשינו ונן מול העון. ונשלמה פרים שפתינו, במקום פרים לקרבנות נשלמה לפניך ודיי שפתינו. ד) אשור לא יושיענו, וגם תאמרו לפניו, לא נבקש עוד עזרת אדם, לא מאשור ולא ממצרים. על סוס לא נרַב, זו היא עזרת מצרים, שמשם נשלחו הסוסים. למעשה ידיו, אלו תפסילים. אשר בך ירחם ותום, אשר בך ה' לברך תהי תקוננו, אתה המרחם ותומים. ה) ארפא משוכתם, כאשר יאמרו ישראל כדברים האלה, או אסלח להם על מה שהלכו בדרך שוכב ופרדו. כי אתכם נדבה, אהב אותם בנדבה לבי, אף שלא יהיו ראויים לכך. ו) אהיה כטל לישראל, כלומר, לא תפסק אהבתי מישראל כמו שאין הטל נעצר לעולם. ויך שרשיהו פלכנון, ושרשיהו של

הפטרת לשבת שובה לקריאה בציבור

ולשמו"ת בהושע פרק יד ופרק ז

יָד בִּשְׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוּה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלֵת בְּעֹנֶיךָ: ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל-יְהוּה אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל-תִּשְׂאָ עוֹן וְקַח-טוֹב וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל-סוּס לֹא נִרְבָּב וְלֹא-נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר-בְּךָ יִרְחַם יְתוּם: ה אֲרַפָּא מְשׁוֹכְתָם אֲהַבֵּם נְדָבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֶהְיֶה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח

שי למורא

ישראל והפשוטו למרחוק וינקותיו ענפיו הרבים ויהי כנות שעליו לחים כל השנה הודו פה לחותו, וריח לו וריחו יהיה נודף בלבנון המרים ביותר לפי מרבית העשבים והאילנות הגדלים שם: ח אלו ישלבו לארצם יהיו ישבי בצלל האל יתברך, וחינו את עצמם בכל עת במצות האל יתברך, ויהיו ברגל המטה את הברית ויפרחו והפשוטו

בגפן זכרו וזרזו שמו יהיה בגין הגדל בלבנון המזוהר לשבח: ט כשיאמר אפרים מה לי עוד לפנות לעצבים לעבודתה ויכיר שאין בה ממש, או אני עניתי אענה אותם על תפלותיהם ואשורנו אביט ואשניה עליהם מרחוק אני אהיה לך כברוש רענן שבוטפין ראשו אצל שרשיו, פו אני שוכן כרום ואשפיל עיני להשגיח בך, ממני פרוץ כל פרי הצלחתך נמצא לך ממני: כשהשלים הושע נבואתו, אמר 'מי חכם בכם ויבן אלה התוכחות שדברתי עד הנה נבון וידעם ותבוננו לכל אלה וישוב אלי כירושלים דרכי יהוה גם אם יראו צדיק רע לו או רשע טוב לו וצדיקים ילכו בם פי יכירו וידעו פי כל דרכי מושפט ופושעים יכשלו בם פי יאמרו אין מסדר ומנהיג לעולם: הור נבואה לשבח לה' על עויד הטובה ואמר: אף שאין אני ראויים לכל הטובה היתה פי אני מלא עון, אבל יח מיראל פמוך נשא מוחל עון ועבר על-פשע לשארית נחלתו לדור שישארו בקץ המזון לא-החיוק

פשושנה ויה שרשיו בלבנון: וילכו וינקותיו ויהי כנות הודו וריח לו בלבנון: ה ישבו ישבי בצלל יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו בגין לבנון: ט אפרים מה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני כברוש רענן ממני פרוץ נמצא: י מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כירושלים דרכי יהוה וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם: ז יה מיראל פמוך נשא עון ועבר על-פשע לשארית נחלתו לא- החיוק לעד אפו כירחפץ חסד הוא: יט ישוב ירחמנו יכפש עונותינו ותשליך במצלות ים פל-חטאתם: כ תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר-נשבעת לאבתינו מימי קדם:

שכל מוכתד מאתי באה. * ופשעים יכשלו בם, כאשר ישובו הפושעים לדרכי ה', ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים, וכשלו בהם, כאדם שאינו מביט בדרך. וזה נאמר על הפושעים שלכם עוד בדרך פשעם. אבל השבים בלב שלם, הקב"ה יעוררם. יח נשא עון, וכפר על עון, ועבר על פשע, כלומר, אינו עומד על הפשע להשגיח בו לשלם עליו גמול, אלא עובר על הפשע כאילו לא יראנו. לשארית נחלתו, לאותם שישארו בבוא הנואל לא לא החיוק לעד אפו, אף-על-פי שהיו חכים שלא יראו מהגלות לפי מעשיהם, לא יפנה לעד אל מעשיהם. יט יכפש עונותינו, כאדם שבושך דבר תחת רגליו שלא יראה, ותשליך במצולות ים כל חטאתם, כלומר, לא יזכרו לעגש עליהם כאילו השלכתם בעמק תים שלא יראו. כ תתן אמת ליעקב וכו', ויבן אלה התוכחות שדברתי עד הנה נבון וידעם ותבוננו לכל אלה וישוב אלי כירושלים דרכי יהוה גם אם יראו צדיק רע לו או רשע טוב לו וצדיקים ילכו בם פי יכירו וידעו פי כל דרכי מושפט ופושעים יכשלו בם פי יאמרו אין מסדר ומנהיג לעולם: הור נבואה לשבח לה' על עויד הטובה ואמר: אף שאין אני ראויים לכל הטובה היתה פי אני מלא עון, אבל יח מיראל פמוך נשא מוחל עון ועבר על-פשע לשארית נחלתו לדור שישארו בקץ המזון לא-החיוק

אוחו לעד עד עולם אפו כירחפץ חסד הוא ולכן יתראה על הפעם: יט ישוב ירחמנו כמאן וכבש יתפוש בחזקה את עונותינו שלא יגיע שום עונש עליו בעתיד ותשליך במצולות עומק ים פל-חטאתם החטאים הבאים בשוגג או בסבת המאנה שלא מצד המרד: כ תתן אמת לנו בדרך אשר הכסתת ליעקב פי לא אענוד (בראשית כט) חסד שהכסתת לאברהם אשר צוה לבניו לשמור דרך ה' וגו' אשר-נשבעת לאבתנו מימי קדם בעקרת יצחק, פי נשבעתי נאם ה' יען אשר עשית וגו':

יראה, ותשליך במצולות ים כל חטאתם, כלומר, לא יזכרו לעגש עליהם כאילו השלכתם בעמק תים שלא יראו. כ תתן אמת ליעקב וגו', כלומר, האמת לנו בדרך שהכסתת ליעקב ויבן אלה התוכחות שדברתי עד הנה נבון וידעם ותבוננו לכל אלה וישוב אלי כירושלים דרכי יהוה גם אם יראו צדיק רע לו או רשע טוב לו וצדיקים ילכו בם פי יכירו וידעו פי כל דרכי מושפט ופושעים יכשלו בם פי יאמרו אין מסדר ומנהיג לעולם: הור נבואה לשבח לה' על עויד הטובה ואמר: אף שאין אני ראויים לכל הטובה היתה פי אני מלא עון, אבל יח מיראל פמוך נשא מוחל עון ועבר על-פשע לשארית נחלתו לדור שישארו בקץ המזון לא-החיוק

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,

הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נְאֻמָּן וּרְחֻמָּן אַתָּה. פְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. פְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיִּגַּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵׁם קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: פְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגַּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: פְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֶת־וַעַת וְקָנָתוֹ מִכַּף פֶּל־אֵיבָיו וּמִכַּף שְׂאוֹל וְנִצַּל מִכַּף מִמָּוֶה יְהוָה סִלְעִי מַחְסֵי וּמִצְדָּתַי מִבְּצַר חֹק וּמִפְלִטַי לִי וּמִצִּיל אוֹתִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי חֹקוֹ אֲשֶׁר אַחֲסָה מִתְּהַפֵּה בּוֹ מִגַּנְיָי מִגּוֹ לִי וּקְרָן וְתַקֵּף יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבֵּי וּמְנוּסָי יַעַד לָנוּ מֵאִיִּם הַאֲוִיב מִשְׁעֵי מַחְסֵם מֵאֲנָשֵׁי חָמָס תִּשְׁעֵנִי: ד פֶּאֶשֶׁר מִהֲלֵל בְּהַלֵּל פֶּאֶשֶׁנִּי מִתְּהַלֵּל וְאֶקְרָא אֵל יְהוָה אִזּוּ וּמֵאֵיבֵי אֲנִישֵׁעַ אֲנִי נִשְׁעַ: ה כִּי אֶפְגְּנֵי חַקִּיפוֹנֵי מִשְׁפְּרֵי פֶאֶבִי מִנְחֵלֵי מִנְסוֹת הַשׁוֹטְפוֹת פְּנַחֵל, שֶׁל אֲנִישׁ כְּלִיעַל יִבְעַתְּנִי מִפְּרִידִים אוֹתִי: ו תְּבַלֵּי פֶאֶבִי שְׂאוֹל סַבְּנֵי קַדְמֹנֵי אֲוִיבֵי לְשִׁים בְּרַדְפֵי מִקְשֵׁי תְּמוּלִיכִים אֵל מִנְחֵלֵי זִבְצַרְלִי אִזּוּ אֶקְרָא יְהוָה וְאֵל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וְיִשְׁמַע מִהִיכְלוֹ מִן הַשָּׁמַיִם קוֹלִי וְשׁוֹעֲתֵי

שי למורא

א בְּיוֹם הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו, לַעַת וְקָנָתוֹ לְאַחַר שְׁעִבְרוּ עָלָיו כָּל צְרוּתוֹ וְנִצַּל מִכַּף. פְּרוּשׁ אַחֲרַי, כָּכֵל עַת שְׁבַעַת עָלָיו צָרָה וְנִצַּל מִמָּוֶה הַזֶּה שֶׁר הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וּמִכַּף שְׂאוֹל, לְפִי שְׁהִיָּה אוֹיְבוֹ וְרוֹדְפוֹ מִכַּף, חֹקִיבוֹ לְחַיֵּר. ב סִלְעִי, חֹקֵן, כְּמוֹ סִלְעַת חֹקֵן. וּמִצְדָּתַי, מִבְּצָרֵי. וּמִפְלִטֵי לִי, מִפְּלִט אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה. וְגַם בְּהִיחֵי לְבָדִי. ג צוּרֵי, חֹקֵן, כְּמוֹ צוּר וְסִלְעִי. וּקְרָן יִשְׁעִי, הוּא לִי לְעוֹר כְּמוֹ קָרָן לְבַעַל הַתְּרַנֵּם. מִשְׁגַּבֵּי, סוּמְךָ אוֹתִי. וּמְנוּסָי, שְׁחִיחֵי נֶם אֵלָיו לְעוֹרָה. מַחְסֵם, מֵאֲנָשֵׁי חָמָס. ד מִהֲלֵל וְאֶקְרָא ה' וְגו', פֶּאֶשֶׁר אֲנִי קוֹרָא אֵל ה' בְּהַלֵּל, אִזּוּ אֲנִי נִשְׁעַ. ה אֶפְגְּנֵי, סַבְּנֵי. מִשְׁפְּרֵי מִנְחֵל, צְרוּת שׁוֹבְרוֹת מוֹבִילוֹת אֵל מִנְחֵל. פְּרוּשׁ אַחֲרַי, גַּלֵּי מִנְחֵלֵי כְּלִיעַל, גִּסוֹת שׁוֹטְפוֹת פְּנַחֵל. מֵאֲנָשֵׁי כְּלִיעַל יִבְעַתְּנִי, יִבְעִיתוּ וְיִמְרִירוּ אוֹתִי. ו תְּבַלֵּי שְׂאוֹל, מִכַּאֲוִיבֵי מִנְחֵל. "תְּבַלֵּי", כְּמוֹ "תְּבַלֵּי יוֹדֶה" (רוֹשֶׁעַ יִגְדֵל). קַדְמֹנֵי, כְּאוֹ לְפָנַי.

הפטרה לשמו"ת לפרשת האזינו

כשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֶת־וַעַת מִכַּף פֶּל־אֵיבָיו וּמִכַּף שְׂאוֹל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתַי וּמִפְלִטַי לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי חֹקֵי אֲשֶׁר אַחֲסָה־בּוֹ מִגַּנְיָי וּקְרָן יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבֵּי וּמְנוּסָי מִשְׁעֵי מַחְסֵם תִּשְׁעֵנִי: ד מִהֲלֵל אֶקְרָא וּמֵאֵיבֵי אֲנִישֵׁעַ: ה כִּי אֶפְגְּנֵי מִשְׁפְּרֵי־מִנְחֵלֵי נַחֲלֵי כְּלִיעַל יִבְעַתְּנִי: ו תְּבַלֵּי שְׂאוֹל סַבְּנֵי קַדְמֹנֵי מִקְשֵׁי־מִנְחֵלֵי זִבְצַרְלִי אִזּוּ אֶקְרָא יְהוָה וְאֵל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וְיִשְׁמַע מִהִיכְלוֹ מִן הַשָּׁמַיִם קוֹלִי וְשׁוֹעֲתֵי בְּאֲזִנָּיו:

וְעַמְתִּי בָּאָה בְּאֶזְנוֹ: ח וּתְגַעֵשׂ נְעוּ וּתְרַעֵשׂ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מְרוֹב הַפֶּתַח, מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעְשׂוּ כִּי כֹאֶשֶׁר תִּרְה לֹא לָקַחַת מִהֶם נִקְמָתוֹ: ט עֲלֶה עֲשֹׂן בְּאֶפֶס מִשָּׁל עַל חֲרוֹן אַפּוֹ בְּאַיִזִּים וְאִשׁ מִפְּיוֹ תֹאכַל בְּרַשְׁעִים, גְּחָלִים בְּעָרוֹ מִמְנוֹ לְשׂוֹף בְּשׂוֹנָי: י וַיַּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ

ח וּתְגַעֵשׂ וּתְרַעֵשׂ הָאָרֶץ, גַּעֵשׂ וְרַעַד וְרַעַשׂ חֲקוּפוֹ אֶת אוֹיְבֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ, שֶׁהַרְעֵשׂ הַקֶּבֶ"ה גַּם אֶת צְבָא הַשָּׁמַיִם בְּשִׁבְלֵי. כִּי תִרְה לֹא, כֹּאֶשֶׁר תִּרְה לֹא עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְנִקְמָת מִהֶם נִקְמָתוֹ. ט עֲלֶה עֲשֹׂן בְּאֶפֶס, הוּא עֵצֵן כְּעֵם. כְּמוֹ "אִי יַעֲשֵׂן אֶף ה" (דְּבָרִים נט.טו). תֹּאכַל, תִּשְׂרַף אֶת הַקָּמִיִם עֲלֵי. י) וַיַּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ,

לְהִנָּם מֵאוֹיְבָיו וְעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו לְהוֹיֵת מוֹכֵן לְהַפְרֵעַ מִהֶם: יא כֹּאֶל וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב עַל מַלְאָךְ וַיַּעֲף בְּמַהֲרֹת וַיֵּרָא יְהוָה נִרְאָה כֹּא עַל־כְּנַפְיָרוּחַ: יב וַיִּשֶׁת שֶׁם הַשָּׁד שְׂכִיבֹתָיו סִפּוֹת לְהוֹיֵת מוֹכֵן לְהַחֲשִׁף לְאוֹיְבֵי חִשְׁרַת רַבּוֹ מִיִּם הַקְּשָׁרִים בְּעִבֵי שְׁחָקִים: יג מִזְנֶה מִהַאֲרֵה נִגְדָּו מֵאִיר לְאוֹהֲבֵי, וּלְשׂוֹנָיו בְּעָרוֹ גְּחָלֵי־אֵשׁ: יד וַיִּרְעַם מִשְׁמַע קוֹל רַעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים הַבּוֹעִרִים שְׂרָדוֹ בְּחֹק מִהַעֲנֹן וַיִּפְצַע בְּרַק וְהֵם מִתְחַדְּשִׁים מִיַּף הַבְּרַק וַיְהִי: טז וַיִּרְאוּ הַיּוֹדִים אֶפְקֵי יָם יְגָלוֹ וְיָם קָרָעוּת מִי תִים כִּי נִקְעוּת הַיָּם יִגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבַל כִּי נִקְעוּת הַתְּהוֹם בְּנִגְעַת יְהוָה בְּקָמִים עֲלֵי. מוֹנֶשֶׁת מוֹנֶשֶׁת רוּחַ אֶפֶס וְהַבַּל הוּא בְּרַדְד מִשָּׁל: יז וַיִּשְׁלַח מִמְרוֹם עֲרֵתוֹ יִקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיֵב יִמְשֹׁנִי הַחַיִּינִי מִמְרוֹם רַבִּים מִיַּד הַרְבִּים הַקָּמִים עֲלֵי: יח וַיִּצְלַנִּי מֵאוֹיְבֵי עַוְמוֹ מִשְׂנָאֵי כִּי כֹאֶשֶׁר אֶמְצֹו הַתְּחִיבֹו מִמְנוֹ: יט כֹּאֶשֶׁר פִּאֶשֶׁר יִקְדְּמֵנִי תִרַע בְּיוֹם אִירִי בַעַת יִקְרַנִּי מִקְרָה רַע וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי וַאֲף כִּי נִפְלַתִי, הַנַּח קָמִיתוֹ: כ וַיִּצְא לְמִרְחָב לְמִקוֹם רַחֵב אֶתִּי יְחַלְצֵנִי יִצְיָאֵנִי מִן הַמַּצַּר כִּי־חֲפִץ בִּי: כא וַיִּגְמַלְנִי יְהוָה בְּצַדִּיקוֹתַי כִּי־חֲפִץ בִּי צַדִּיקוֹתַי כִּבְרַת בְּנִקְוֹת לְדִי יִשׁוּב לִי: כב כִּי שְׁמֵרֹתַי דִּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רַשְׁעוֹתַי לִנְשׂוֹת מֵאַלְהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי לִנְגַד עֵינֵי תְּמִיד לְהַנְחִיג עֲצֻמֵי בְּהֶם וְחִקְתִּיו לֹא־אֶסוֹר אֶפְלוֹ מִמְנֶה: כד וְאַהֲיָה תְּמִים לֹא וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי: כה וַיִּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקוֹתַי כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו: כו עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עִם־גְּבוֹר תְּמִים תִּתְמָם: כז עַם־נֹכַח תִּתְבָּר וְעַם־

ח וּתְגַעֵשׂ וּתְרַעֵשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעֵשׂוּ כִּי־תִרְה לֹא: ט עֲלֶה עֲשֹׂן בְּאֶפֶס וְאִשׁ מִפְּיוֹ תֹאכַל בְּרַשְׁעִים וַיִּרְדּוּ וְעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף עַל־כְּנַפְיָרוּחַ: יב וַיִּשֶׁת שֶׁם הַשָּׁד שְׂכִיבֹתָיו סִפּוֹת לְהוֹיֵת מוֹכֵן לְהַחֲשִׁף לְאוֹיְבֵי מִיִּם הַקְּשָׁרִים בְּעִבֵי שְׁחָקִים: יג מִזְנֶה מִהַאֲרֵה נִגְדָּו מֵאִיר לְאוֹהֲבֵי, וּלְשׂוֹנָיו בְּעָרוֹ גְּחָלֵי־אֵשׁ: יד וַיִּרְעַם מִשְׁמַע קוֹל רַעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים הַבּוֹעִרִים שְׂרָדוֹ בְּחֹק מִהַעֲנֹן וַיִּפְצַע בְּרַק וְהֵם מִתְחַדְּשִׁים מִיַּף הַבְּרַק וַיְהִי: טז וַיִּרְאוּ הַיּוֹדִים אֶפְקֵי יָם יְגָלוֹ וְיָם קָרָעוּת מִי תִים כִּי נִקְעוּת הַיָּם יִגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבַל כִּי נִקְעוּת הַתְּהוֹם בְּנִגְעַת יְהוָה בְּקָמִים עֲלֵי. מוֹנֶשֶׁת מוֹנֶשֶׁת רוּחַ אֶפֶס וְהַבַּל הוּא בְּרַדְד מִשָּׁל: יז וַיִּשְׁלַח מִמְרוֹם עֲרֵתוֹ יִקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיֵב יִמְשֹׁנִי הַחַיִּינִי מִמְרוֹם רַבִּים מִיַּד הַרְבִּים הַקָּמִים עֲלֵי: יח וַיִּצְלַנִּי מֵאוֹיְבֵי עַוְמוֹ מִשְׂנָאֵי כִּי כֹאֶשֶׁר אֶמְצֹו הַתְּחִיבֹו מִמְנוֹ: יט כֹּאֶשֶׁר פִּאֶשֶׁר יִקְדְּמֵנִי תִרַע בְּיוֹם אִירִי בַעַת יִקְרַנִּי מִקְרָה רַע וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי וַאֲף כִּי נִפְלַתִי, הַנַּח קָמִיתוֹ: כ וַיִּצְא לְמִרְחָב לְמִקוֹם רַחֵב אֶתִּי יְחַלְצֵנִי יִצְיָאֵנִי מִן הַמַּצַּר כִּי־חֲפִץ בִּי: כא וַיִּגְמַלְנִי יְהוָה בְּצַדִּיקוֹתַי כִּי־חֲפִץ בִּי צַדִּיקוֹתַי כִּבְרַת בְּנִקְוֹת לְדִי יִשׁוּב לִי: כב כִּי שְׁמֵרֹתַי דִּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רַשְׁעוֹתַי לִנְשׂוֹת מֵאַלְהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי לִנְגַד עֵינֵי תְּמִיד לְהַנְחִיג עֲצֻמֵי בְּהֶם וְחִקְתִּיו לֹא־אֶסוֹר אֶפְלוֹ מִמְנֶה: כד וְאַהֲיָה תְּמִים לֹא וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי: כה וַיִּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקוֹתַי כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו וְלֹא יִגְדַּר כִּי אֲדָם וְלֹחֲתֵיהֶר: כו כִּי בִן־דָּרֶךְ לְהַנְחִיג עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד תְּמִים תִּתְמָם: כז עַם־נֹכַח אִישׁ בְּרוּר וְנִקְוֹ תִתְבָּר תִּתְנַחֵג בְּכִירוּת וְעַם אִישׁ כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל תִּשְׁלַם

תְּמִים, כְּמוֹ "בְּכָר תְּמִים". תִּתְמָם, אֲתָה נוֹחַג עִמּוֹ בְּתַמְכוּמֵי. כז) עַם נֹכַח תִּתְבָּר, עַם אִישׁ בְּרוּר וְנִקְוֹ, תִּתְנַחֵג בְּכִירוּת. וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפַּל, וְעַם אִישׁ כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו וְלֹא יִגְדַר כִּי אֲדָם וְלֹחֲתֵיהֶר: כו כִּי בִן־דָּרֶךְ לְהַנְחִיג עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד תְּמִים תִּתְמָם: כז עַם־נֹכַח אִישׁ בְּרוּר וְנִקְוֹ תִתְבָּר תִּתְנַחֵג בְּכִירוּת וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל תִּשְׁלַם

לאיש כמעשהו: כח ואתעם עני תושיע ועיניך תמן על־רמים על המתנאים ותשפיל אותם: כט פֿראַתה גירי כַּר יְהוָה ויהוה יגיה יאיר חֲשֵׁבֵי יוציאני מן הצָרָה: ל פֿי בְּכָה בעֲרַתְךָ אַרְוֵץ לַקְרֹאת גְּדוּד אוֹיְבֵי, בְּאַלְהֵי וּבְמַאֲמַר אֱלֹהֵי אֲדַלְג־שׁוּר אֶקְפוּי עַל הַחֹמָה, לְכַבֵּשׂ עִירוֹת:

לא האל תמים דרכו לגמול לאיש כמפעלו אמרת יהוה צרופה ביריה, שאין בה סינים ודבר לא תועלת מנגן הוא מחסה כמנגן לכל החסידים בו: לב פֿי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה אֲשֶׁר יוֹכַל לַעֲמֹד כְּגִדּוֹ וּמִי צוּר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג האל מעוני חיל מחנך אותי בכח ויתר מדגל אותי בדרבני להיות תמים דרכי ככלי משול: לד משוה משים רגלי קלות כפאלות לרוץ מהר אחר האויב ועל־במתי יעמידני שם בטוח: לה מלמד ידי למלחמה להלחם בטוב ונחת נחת כי כח לשבר קשת־נחושה ורעתי בעת הפתוח לירות: לו ותתנולי מנגן ישעך ישעך יהיה לי למנון וענתך מדה ענותותך תרפני עשה פאלו הייתי עם רב: לו תרחיב הרחבת צעדי פסיעותי, תחתני ולא לכל מעדו קרסלי רגלי לגמול בארץ: לח ארדפה איבי ואשמדם ולא אשוב עד־פלותם: למ ואכלם ואמחצם ויפלו תחת רגלי: מ ותגוני ותאונני חיל כח למלחמה להלחם, ואת שונאי תכריע קמי תפיל לברוע תחתני: מא ואיבי שיכרוו לפני תתה לי הפכו לי ערף משנאי עם פי גינס, אשנים ואצמותם אכרות אותם: מב ישעו יפנו אל מלכי הארמה ואין משיע לאחר זמן יפנו אל־יהוה להתפלל אליו, אבל ולא ענם: מג ואשחקם אכתש אותם להיות דק כעפר ארץ פטיט המושך בחוצות אדקם אעשה אותם דק ארקעם ארקסם: מד ותפלטי מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא־ידעתי יעבדני: מה בני נכר יתפחשו־לי לשמע און ישמעו לי: מו בני נכר יבלו

המתנהג בעקמומיות, תבוא עליו כדרכו הנפלת והמקמת. כח) עם עני, מכנע פעני. ועיניך על רמים תשפיל, ותתן עניך על המתנאים להשפילם. כט) פֿי אתה גירי, כי אתה תאיר לי כג. יגיה חֲשֵׁבֵי, יאיר לי את החשך, כלומר, יוציאני מן הצָרָה. ל) פֿי בְּכָה אַרְוֵץ גְּדוּד, כי בעֲרַתְךָ אַרְוֵץ אֵל

גדודי הגוים. אֲדַלְג־שׁוּר, אֶקְפוּי עַל הַחֹמָה שֶׁל עִיר אוֹיְבֵי לְכַבֵּשׁ. לא) תמים דרכו, לגמול לאיש כמפעלו. צרופה, נקדה מוסלית, כספק צרוף. לג) מעוני חיל, מחנך אותי בכח. ויתר תמים דרכי, והתיר ופתח דרכי במלחמה באפן תמים ושלם, שלא נחסר אחד מאנשי במלחמה. לד) משוה רגלי כפאלות, משים רגלי קלות לרוץ אחר האויב, פאלה זו שרצה מהר. ועל־במתי יעמידני, והעמיד אותי על גבתי והגלתי. לה) ונחת קשת נחושה ורעתי, והרדפה קשת נחושה על ידי ורעותי. "קשת נחושה" הוא כני לקשת עשויה ממתכת חזקה ונמישה. לו) מנגן ישעך, ישעך יהיה לי למנון וענתך תרפני, הענה שבר להשגיח בני עשתה אותי פאלו הייתי עם רב. לח) תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כפי שלא ימדדו רגלי. כלומר, שלא נפלתי בידי שונאי. מ) ותגוני חיל למלחמה, אורת אותי בכח להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי תפיל לברוע תחתני. מא) תתה לי ערף, נחת אותם שניסו ונתפכו לי ערפם. משנאי ואצמותם, גם משנאי וגו, ועם כל זה אשנים ואכרתם. מב) ישעו ואין משיע וגו', כמו "ישעו אל ה'" ולא ענם ואין משיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק וארדד אותם על פני הארמה. מד) מריבי עמי, מאנשי מלחמתי אשר כבני עמי

הלוחמים גירי. תשמרני לראש גוים, לאיש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם בארץ רחוקה. מה) לשמע און ישמעו לי, מפני משמע אוננים בלבד, אפלו שלא בפני, יהיו נשמעים לי. מו) בני נכר יבלו, אויבי הגוים יבלו ויחששו. ויתגרו ממשגרותם, ויהיו על רב כתי ואמין די, יהיו נשמעים אלי לכל אשר אצום: מו בני נכר יבלו

שי למורא

חגרים ברגליהם מפה שיהיו סגורים כדי בכבלי כחול. **מז**) וְרַם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאובי. **מח**) הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי, הַנּוֹקֵם נְקָמָתִי. **מט**) וּמוֹצִיאֵי מֵאוֹיְבֵי, וּמוֹצִילֵי מֵאוֹיְבֵי. וּמְקַמֵּי תְרוּמָמֶנִי, וּמִן הַקָּמִים עָלַי תִּנְדְּבֵנִי. **נ**) מְגִדֹּל יִשְׁעוֹת מַלְכוֹ, מְגִדֵּל יִשְׁעוֹת הוּא לְמַלְכוֹ, שֶׁכֶּשֶׁם שְׂאֵרִים נִם בְּמְגִדֵּלֵעוּ וְהוּא נִצּוּל מֵאוֹיְבָיו, כְּמוֹ כֵּן נִסְתִּי אֵלָיו וְנִשְׁעֵתִי מֵאוֹיְבֵי. וְעוֹשֵׂה חֶסֶד לְמוֹשִׁיחוֹ, כְּלוּמָר, לֹא כַעֲבוּר תְּשׁוּלֹם גְּמוּלָה, כִּי אִם בְּחֶסֶד הַגְּדוֹל שֶׁהוּא עוֹשֵׂה לְמוֹשִׁיחוֹ שֶׁהוּא יוֹד הַמֶּלֶךְ. וְלִזְרְעוֹ עַד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁעוֹשֵׂה לְדוֹד, כֵּן יַעֲשֶׂה לְרַעוּ עַד עוֹלָם.

מִזְ חַיֵּיהֶנּוּ הַעוֹשֶׂה לִּי אֱלֹהֵי וּבְרִיךְ עַל כָּל בְּרָכָה וְתַהֲלָה צוּרִי תִּקְפֵי וְחֻקֵּי וְיָרֵם הוּא רַם עַל כָּל רַמִּים אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי וְלֹא לֹא אִירָא שֶׁתִּקְצַר יְדוֹ מִלְּהוֹשִׁיעֵנִי: מִחַ הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי הַנּוֹקֵם נְקָמָתִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתָנִי: מִטַּ וּמוֹצִיאֵי וּמוֹצִיל אֹתִי מֵאוֹיְבֵי וּמְקַמֵּי יוֹתֵר מִן קָמִי תְרוּמָמֶנִי תְשִׁימֵנִי נְשֵׂא וְרַם בְּמִשְׁקֶלָה, מֵאִישׁ חֲמָסִים חֲמָס תִּצְלִינִי: נַעֲלִיכֵן אֹדֶךְ יְהוָה בְּגוֹיִם שֶׁהִצִּילֵנִי מֵאִישׁ חֲמָס וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר בְּכִרְסוֹם לִפְנֵי כָל עַם וְעַם: נֹא דַעוּ אֲשֶׁר ה' מְגִדֹּל עוֹשֵׂה יִשְׁעוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַלְכוֹ וְעוֹשֵׂה חֶסֶד וְעוֹשֵׂה חֶסֶד לְמוֹשִׁיחוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה לְדוֹד וְלִזְרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

וַיַּחֲגְרוּ מִמֶּסְגְּרוֹתֵם: מִזְ חַיֵּיהֶנּוּ וּבְרִיךְ צוּרִי וְיָרֵם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי: מִחַ הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתָנִי: מִטַּ וּמוֹצִיאֵי מֵאוֹיְבֵי וּמְקַמֵּי תְרוּמָמֶנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצְלִינִי: נַעֲלִיכֵן אֹדֶךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נֹא מְגִדֹּל יִשְׁעוֹת מַלְכוֹ וְעוֹשֵׂה חֶסֶד לְמוֹשִׁיחוֹ לְדוֹד וְלִזְרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: יוֹדוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפְּךָ וְכִלְיֵי עַל־מִזְבְּחֶיךָ: **א** בְּרַךְ יְהוָה חֵילֹו וּפְעַל יְדָיו תִּרְצֶה מִחַיִּם מְתַנַּיִם קָמִיו וּמִשְׁנָאָיו מִן־יְקוּמוֹן: **ב** לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁפֵן לְבַטַח עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו כֹּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֻפֵּי שֹׁכֵן: **ג** (יִשְׂרָאֵל) וְלִיוֹסֵף אָמַר מְבַרְכֶת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמְּגִד שְׂמִימִם מִפֶּלַע וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: **ד** וּמִמְּגִד תְּבוֹאֵת שֶׁמֶשׁ וּמִמְּגִד גֶּרֶשׁ יְרִיחִים: **ה** וּמִרֹאשׁ הַר־רִיִּקְדָם וּמִמְּגִד גְּבְעוֹת עוֹלָם: **ו** וּמִמְּגִד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוֹאֵתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד נֹזֵר אֲחָיו: **ז** בְּבוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וּקְרָנֵי רֹאשׁ קְרָנָיו בְּהֵם עַמִּים יִגְנַח יַחְדוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרָיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: **ח**

כ וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: **ד** וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתַּר פְּאֵרֹן וְאֶתָה מְרַבֶּכֶת קֹדֶשׁ מִימֵינוֹ אִשׁ דַּת לָמוֹ: **ג** אֵף חֲבַב עַמִּים כֹּל־קִדְשֵׁי בִידְךָ וְהֵם תָּפוּ לְרִגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ: **ד** תּוֹרָה צְוֵה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: **ה** וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ בְּהַתְּאַסֵּף רְאִישֵׁי עָם יַחַד שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל: **ו** יַחֲוֹ רְאוּבֵן וְאַלְיָמָת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר: **ז** וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמוֹ תְּבִיאֵנּוּ יְדִיו רַב לוֹ וְעוֹד מִצְרִיו תַּהֲיֶה: **פ** (לֵא) **ח** וְלִלְוִי אָמַר תִּמְיֹד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶיךָ אֲשֶׁר נִסְתָּו בְּמִסְפָּה תְּרִיבְהוּ עַל־מִי מְרִיבָה: **ט** הָאֵמֶר לְאֶבְיוֹ וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנֵי לֹא יִדַּע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֶיךָ

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו - שבת שובה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ^ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:13	18:18	19:03	19:10	18:37	18:45	13:04	13:06	10:32	10:32	9:29	9:29	8:56	8:55	6:29	6:26	באר שבע (ק)
19:13	18:07	19:02	19:10	18:39	18:47	13:03	13:05	10:31	10:31	9:28	9:27	8:54	8:53	6:28	6:25	חיפה (ק)
19:11	18:01	19:01	19:09	18:40	18:48	13:02	13:05	10:30	10:30	9:27	9:27	8:54	8:53	6:28	6:24	ירושלים (ק)
19:13	18:16	19:03	19:11	18:37	18:45	13:04	13:06	10:32	10:32	9:29	9:28	8:55	8:54	6:29	6:26	תל אביב (ק)
19:37	18:35	19:24	19:37	18:51	19:04	13:17	13:20	10:45	10:44	9:42	9:39	8:58	8:54	6:42	6:34	אוסטרליה, וינה (ק)
18:56	17:58	18:45	18:40	18:18	18:13	12:43	12:45	10:12	10:16	9:09	9:15	8:32	8:38	6:09	6:18	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:38	18:38	19:26	19:38	18:54	19:06	13:20	13:23	10:48	10:47	9:45	9:42	9:02	8:59	6:45	6:37	אוקראינה, אודסה (ק)
19:12	18:10	18:59	19:11	18:26	18:38	12:52	12:55	10:19	10:18	9:16	9:13	8:32	8:29	6:16	6:08	אוקראינה, דוניצ'ק (ק)
19:23	18:21	19:10	19:23	18:37	18:49	13:03	13:06	10:30	10:29	9:27	9:24	8:43	8:39	6:27	6:19	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:50	18:46	19:37	19:50	19:02	19:16	13:28	13:31	10:56	10:54	9:53	9:49	9:07	9:02	6:52	6:43	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:43	18:39	19:29	19:43	18:55	19:08	13:21	13:24	10:48	10:47	9:45	9:42	8:59	8:55	6:45	6:36	אוקראינה, קייב (ק)
18:52	17:59	18:43	18:49	18:18	18:25	12:45	12:48	10:14	10:14	9:11	9:11	8:40	8:40	6:11	6:09	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
20:04	19:04	19:51	20:03	19:22	19:34	13:46	13:49	11:14	11:13	10:11	10:09	9:29	9:26	7:11	7:04	אטליה, מילאנו (ק)
18:40	17:52	18:32	18:34	18:10	18:12	12:37	12:39	10:05	10:07	9:03	9:05	8:34	8:37	6:03	6:05	אקוודור, קיטו (ח)
19:28	18:32	19:18	19:13	18:52	18:47	13:16	13:18	10:45	10:49	9:42	9:48	9:07	9:12	6:42	6:51	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:24	19:24	20:12	20:06	19:43	19:37	14:08	14:10	11:36	11:41	10:34	10:40	9:55	10:01	7:33	7:43	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:42	18:46	19:31	19:40	19:02	19:12	13:29	13:32	10:57	10:57	9:55	9:53	9:17	9:15	6:55	6:49	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:32	18:35	19:21	19:31	18:52	19:02	13:18	13:21	10:47	10:46	9:44	9:42	9:06	9:03	6:44	6:38	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:33	18:36	19:21	19:31	18:52	19:02	13:19	13:22	10:47	10:47	9:44	9:43	9:06	9:04	6:45	6:39	ארה"ב, גרנסי סיטי (ק)
20:10	19:12	19:58	20:09	19:28	19:39	13:55	13:58	11:23	11:22	10:20	10:18	9:41	9:38	7:20	7:14	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:52	19:00	19:42	19:50	19:18	19:25	13:44	13:47	11:12	11:13	10:10	10:09	9:37	9:36	7:10	7:07	ארה"ב, הווסטון (ק)
19:24	18:31	19:14	19:22	18:47	18:56	13:15	13:17	10:43	10:43	9:40	9:39	9:06	9:04	6:41	6:37	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:50	18:59	19:41	19:47	19:17	19:23	13:44	13:46	11:12	11:13	10:09	10:09	9:38	9:37	7:10	7:07	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:28	18:31	19:17	19:27	18:47	18:58	13:14	13:17	10:42	10:42	9:40	9:38	9:01	8:59	6:40	6:34	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:56	18:59	19:45	19:55	19:16	19:26	13:43	13:45	11:11	11:10	10:08	10:06	9:30	9:28	7:08	7:02	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:28	18:30	19:16	19:26	18:46	18:57	13:13	13:16	10:41	10:41	9:39	9:37	9:00	8:57	6:39	6:33	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:01	18:11	18:52	18:51	18:29	18:28	12:55	12:57	10:24	10:27	9:21	9:25	8:52	8:55	6:21	6:26	בוליביה, לה-פס (ח)
20:28	19:23	20:14	20:28	19:39	19:53	14:05	14:08	11:33	11:31	10:30	10:26	9:42	9:38	7:29	7:20	בלגיה, אמסטרדם (ק)
20:28	19:24	20:14	20:28	19:39	19:53	14:05	14:09	11:33	11:31	10:30	10:27	9:43	9:39	7:30	7:20	בלגיה, בריסל (ק)
18:36	17:45	18:27	18:25	18:07	18:05	12:29	12:31	9:58	10:01	8:55	8:59	8:24	8:28	5:55	6:02	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:24	17:33	18:15	18:13	17:51	17:49	12:17	12:19	9:46	9:49	8:43	8:47	8:12	8:16	5:44	5:50	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:47	18:45	19:33	19:47	18:59	19:13	13:23	13:26	10:51	10:49	9:48	9:44	9:00	8:56	6:47	6:38	בריטניה, לונדון (ק)
19:58	18:53	19:43	19:58	19:06	19:21	13:32	13:35	10:59	10:57	9:56	9:52	9:06	9:01	6:56	6:45	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:54	18:48	19:40	19:54	19:05	19:19	13:29	13:33	10:57	10:55	9:54	9:50	9:05	9:00	6:53	6:43	גרמניה, ברלין (ק)
20:10	19:06	19:57	20:10	19:22	19:35	13:48	13:51	11:16	11:14	10:13	10:10	9:27	9:23	7:13	7:04	גרמניה, פרינקפורט (ק)
18:38	17:45	18:28	18:26	18:10	18:08	12:30	12:32	9:59	10:02	8:56	9:01	8:24	8:29	5:56	6:03	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:07	18:17	18:58	19:03	18:34	18:40	13:01	13:04	10:30	10:31	9:27	9:28	8:57	8:57	6:27	6:26	הודו, מומבאי (ח)
19:03	18:13	18:54	18:59	18:30	18:36	12:57	13:00	10:26	10:27	9:23	9:24	8:53	8:54	6:24	6:23	הודו, פונה (ח)
19:26	18:24	19:13	19:25	18:40	18:53	13:07	13:10	10:34	10:33	9:31	9:28	8:48	8:44	6:31	6:23	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת			
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א				
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:48	5:42	8:08	8:10	8:48	8:46	9:51	9:51	12:26	12:23	18:07	17:57	18:36	18:26	17:40	18:37
יוון, אתונה (ק)	7:08	7:13	9:35	9:37	10:12	10:13	11:16	11:16	13:51	13:48	19:31	19:21	19:59	19:49	19:05	20:00
מולדובה, קישינב (ק)	6:44	6:52	9:06	9:09	9:50	9:52	10:54	10:55	13:30	13:28	19:13	19:01	19:46	19:34	18:45	19:46
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:24	6:25	8:55	8:54	9:25	9:24	10:28	10:27	13:01	12:58	18:37	18:31	19:00	18:55	18:14	19:04
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	6:30	6:18	8:43	8:36	9:25	9:18	10:26	10:21	12:54	12:52	18:19	18:27	18:51	18:58	18:07	19:11
נפאל, קטמנדו (ח)	5:50	5:52	8:19	8:20	8:52	8:52	9:55	9:55	12:29	12:27	18:07	18:00	18:32	18:25	17:43	18:34
סין, בייג'ין (ח)	5:56	6:02	8:22	8:24	9:00	9:02	10:05	10:05	12:40	12:37	18:21	18:11	18:50	18:40	17:53	18:51
סנגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:54	9:27	9:25	9:56	9:54	10:58	10:56	13:30	13:27	19:03	19:00	19:25	19:22	18:43	19:31
פולין, ורשא (ק)	6:13	6:23	8:30	8:35	9:20	9:23	10:24	10:26	13:02	12:59	18:47	18:33	19:23	19:09	18:17	19:23
פרו, לימה (ח)	6:01	5:57	8:31	8:28	9:00	8:57	10:00	10:02	12:33	12:31	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:21	7:28	9:43	9:46	10:26	10:29	11:30	11:31	14:06	14:04	19:49	19:37	20:21	20:09	19:21	20:21
צרפת, פריז (ק)	7:29	7:38	9:50	9:53	10:35	10:38	11:40	11:41	14:17	14:14	20:02	19:49	20:34	20:21	19:31	20:34
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:47	5:46	8:18	8:17	8:47	8:45	9:50	9:48	12:21	12:19	17:55	17:52	18:17	18:14	17:34	18:23
קנדה, טורונטו (ק)	6:59	7:06	9:22	9:25	10:03	10:06	11:07	11:08	13:43	13:40	19:27	19:16	19:55	19:44	18:57	19:56
קנדה, מונטריאול (ק)	6:35	6:42	8:57	9:00	9:40	9:42	10:44	10:45	13:20	13:17	19:03	18:51	19:33	19:22	18:34	19:34
קפריסין, לניקה (ק)	6:29	6:34	8:57	8:59	9:33	9:34	10:36	10:36	13:11	13:08	18:50	18:42	19:17	19:08	18:25	19:19
רוסיה, לובאוויטש (ח)	6:32	6:43	8:46	8:51	9:39	9:43	10:44	10:46	13:22	13:19	19:09	18:54	19:48	19:32	18:38	19:47
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:04	6:16	8:17	8:23	9:12	9:17	10:17	10:20	12:56	12:53	18:46	18:30	19:22	19:06	18:12	19:22
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:01	6:09	8:22	8:26	9:06	9:09	10:10	10:12	12:47	12:44	18:30	18:18	19:03	18:50	18:02	19:03
שווייץ, ציריך (ק)	7:05	7:13	9:27	9:30	10:11	10:14	11:15	11:16	13:52	13:49	19:39	19:27	20:07	19:55	19:06	20:08
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:39	8:38	9:08	9:07	10:11	10:10	12:43	12:41	18:18	18:14	18:41	18:37	17:57	18:46

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב